Risale-i Nur Külliyatı'ndan
Aslına Sadık Kalınarak Kısmen Sadeleştirilmiştir

Mektubat

Bediüzzaman Said Nursi

Hazırlayanlar
Adnan Kayıhan - İlhan Atılgan

UFUK

Risale-i Nur Külliyatı'ndan Aslına Sadık Kalınarak Kısmen Sadeleştirilmiştir

Mektubat

Bediüzzaman Said Nursî

Sadeleştiren ve Yayına Hazırlayan:
Adnan Kayıhan - İlhan Atılgan

UFUK YAYINLARI / RİSALE-İ NUR KÜLLİYATI
MEKTUBAT
Copyright © Ufuk Yayınları, 2014
Bu eserin tüm yayın hakları Yaran Yayıncılık Tic. Ltd. Şirketi'ne aittir. Eserde yer alan metin ve resimlerin Yaran Yayıncılık Tic. Ltd. Şirketi'nin önceden yazılı izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.
Sadeleştiren ve Yayına Hazırlayan
Adnan KAYIHAN - İlhan ATILGAN
Görsel Tasarım
Ali BIYIKLI
ISBN
978-605-5314-59-0
Yayın Numarası
175
Basım Tarihi
Ocak 2014
Basım Yeri
Pasifik Ofset Yay. San. Tic. A.Ş.
Güvercin Cad. No: 3/1 Baha İş Merkezi A Blok
34310 Haramidere / İSTANBUL
Tel: (0212) 412 17 00 Faks: (0212) 422 11 51
Ufuk Yayınları
Rasim Paşa Mah. Rıhtım Cad. Derya İş Merkezi
A Blok No: 28/39-48, Kadıköy / İstanbul
Tel: (0216) 449 49 09 Faks: (0216) 449 49 11
www.ufukkitap.com

Yayıncının Notu

Risale-i Nur'un geçmişine şöyle bir baktığımızda, alınan mesafenin şükür gerektirecek bir mazhariyet olduğunu görmemek körlük olur. Onun, minicik kâğıt parçalarına yazılıp rutubetli dehlizlerden muhataplarına ulaştırıldığı çetin günler çoktan geride kaldı. Bin bir ihtimamla, göz nuru dökülerek hazırlanan teksirlerin yerini şimdilerde az gayretle milyonlarca baskıya ulaşabilen matbaa teknikleri aldı.

Risale-i Nur, ülke sınırlarını aştı ve artık dünyanın takip ettiği temel kaynaklardan biri haline geldi. Onlarca dilde milyonlarca insan, onun penceresinden Kur'an'ı ve kâinatı okuyor. Onunla ilgili olarak hemen her gün yeni bir etkinliğin haberi geliyor; seminerler, sempozyumlar, konferanslar birbirini izliyor. Nitelikli üniversitelerde kürsüler açılıyor ve onun dünyasına ait yenilikler akademik tezlere konu oluyor. *Risale-i Nur*, "İzm"lerin iflas ettiği yaşlı dünyamıza, Kur'an deryasının eşsiz bir dersi olarak kendi renk ve deseniyle hitap eden bir ümit kaynağı…

Henüz çok az sayıda insan tarafından ve el marifetiyle çoğaltılarak gizlice yayıldığı dönemde, "Bu eserleri dünyaya okutacağım." diyen Üstad'ın bir hayali daha hayat bulmuş durumda. Bugünleri ihsan eden Rabbimizin, yarının nesillerine neler lütfedeceğini şimdiden tahmin etmek zor olsa da gelecek günlerin daha aydınlık olacağından kuşkumuz yok.

Dünyanın Kur'an hakikatlerine koştuğu böyle bir dönemde, yakınında olduğu halde onun nur iklimine giremeyen bir neslin varlığı da gerçek. Bu nesil, araya örülen duvarları aşıp *Risale-i Nur*'a ulaşamıyor; ulaşsa da anlayamadığı için ondan mahrumiyet yaşıyor.

Evet, din adına ortaya koymamız gereken gayret kadar dilimizin muhafazası için de duruşumuzun net olması şart. Bu açıdan bakıldığında *Risale-i Nur*'un duruşu, takdirlerin üstünde. Dilin muhafazası konusunda *Risale-i Nur*'un yerine getirdiği işlevi kimse inkâr edemez. Ancak yolu henüz ona uğramayan büyük bir kitle var ve onlarla Nur külliyatı arasındaki mesafe her geçen gün açılıyor.

Öte yandan dilimiz, dünya dili olma yolunda dikkat çekici adımlarla ilerliyor.

Başka bir gerçek de yurt dışında yaşayan ve dilimizi canlı tutacak unsurlardan uzak büyümek zorunda kalan yeni nesiller.

İşte bu üç zümreyi göz önüne alan yayınevimiz, diğer dillere çevrilirken riayet edilen ölçüler çerçevesinde bazı tasarruflarla *Risale-i Nur*'u bu insanların da anlayabileceği bir dille yayımlamaya karar verdi. Bu çalışmanın üç temel hedefi var:

1. Özellikle televizyon ve internetten beslenen yeni neslin de anlayabileceği bir metin oluşturmak ve bu metin üzerinden eserin aslına geçiş imkânı sağlamak,

2. Türkçenin dünya dili olma yolunda ilerlediği bu dönemde, dilimizi yeni öğrenenlerin *Risale-i Nur Külliyatı*'na daha kolay ulaşıp Üstad'la daha erken tanışmasını sağlamak,

3. Ülkemiz dışında doğup büyüyen ve diyar-ı gurbette yaşayan, tabii olarak da *Risale-i Nur*'un yazıldığı dile aşina olmayan genç kuşakların, Nurların mesajına daha kolay ulaşmasına katkıda bulunmak.

İşte bu çalışma, böyle bir niyetin ürünü. Hedefi olan insana, onu ulaştırabilmek için atılan samimi bir adım...

Peki, bunun için ne yapıldı?

Öncelikle, *Risale-i Nur*'un mesajının günümüz diliyle ve en açık biçimde anlaşılması esas alındı. Ancak bu yapılırken, asıl metnin dokusunun bozulmamasına özen gösterildi. Anlamayı kolaylaştıracağı düşünülen yerlerde, kelimelerin bugünkü karşılıklarının seçilmesinin yanında, uzun cümleler bölündü ve aynı malzemeyle yeniden kuruldu. Istılahta yer alan terimler ve Nur külliyatının anahtar kavramları ise aynen korundu, değiştirilmedi.

Her ne kadar azami dikkat, titizlik ve hassasiyet gösterilmeye çalışılmış olsa da bize bakan yönüyle mutlaka eksiklikler, kusurlar ve gözden kaçan

noktalar olacaktır. Samimiyetle atılan bu adımın, okurlarımızdan gelecek yönlendirmelerle gerçek mecrasını bulacağından şüphemiz yok.

Bu vesileyle başta Adnan Kayıhan ve İlhan Atılgan beyefendilere, yapılan çalışmaya dair tenkit, yorum ve katkılarını esirgemeyen hocalarımıza teşekkür ederiz.

Hiç şüphesiz hatalar bize, güzellikler ise eserin pek muhterem müellifine aittir.

Ufuk Yayınları

بِسْـــــمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَبِهٖ نَسْتَعِينُ[1]

Birinci Mektup

بِاسْمِهٖ سُبْحَانَهُ[2] ، وَاِنْ مِنْ شَيْءٍ اِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهٖ[3]

Dört Sorunun Kısaca Cevabıdır

Birinci Soru

Hazreti Hızır *(aleyhisselam)* hayatta mıdır? Hayatta ise niçin bazı mühim âlimler bunu kabul etmiyor?[4]

Cevap: Hayattadır, fakat hayatın beş tabakası var. O, ikinci tabakadadır. Bu sebeple bazı âlimler Hazreti Hızır'ın hayatta olduğundan şüphe etmişler.

Birinci Hayat Tabakası: Bizim hayatımızdır ki, pek çok kayıtla sınırlıdır.

İkinci Hayat Tabakası: Hazreti Hızır ve İlyas'ın *(aleyhimesselam)* hayat mertebeleridir ki, bir derece serbesttir. Yani onlar, aynı anda pek çok yerde bulunabilirler. Bizim gibi sürekli, beşerî ihtiyaçlarla sınırlanmamışlardır. İstedikleri zaman yer, içerler; fakat bizim gibi buna mecbur değillerdir. Eşyanın perde arkasını gören şuhud ve keşf ehli evliyanın Hazreti Hızır ile, yanlışlığına ihtimal verilmeyecek bir ittifakla nakledilen hikâyeleri, bu hayat tabakasını aydınlatır ve ispat eder. Hatta velilik makamlarından biri vardır ki, "Hızır makamı" denir. O makama gelen bir veli, Hızır'dan ders alır ve onunla görüşür. Fakat bazen o makamın sahibi, yanlış bir şekilde, bizzat Hazreti Hızır zannedilir.

Üçüncü Hayat Tabakası: Hazreti İdris ve İsa'nın *(aleyhimesselam)* hayat tabakalarıdır. Onlar, beşerî ihtiyaçlardan sıyrılıp meleklerin hayatı gibi bir hayat mertebesine girerek nuranî bir letafet kazanmışlardır. Âdeta misalî bir beden letafetinde ve yıldız gibi parlak bir nuraniliğe sahip dünyadaki cisimleriyle göklerde bulunurlar.

Ahirzamanda Hazreti İsa'nın *(aleyhisselam)* geleceğini ve Hazreti Muhammed'in *(aleyhissalâtü vesselam)* diniyle amel edeceğini[5] haber

veren hadisin sırrı şudur:

Ahirzamanda tabiatçı felsefenin doğurduğu küfür cereyanına ve ulûhiyeti inkâr düşüncesine karşı Hıristiyanlık tahriflerden arınıp saf hale geleceği ve hurafelerden kurtularak İslamiyet'e dönüşeceği bir sırada, nasıl ki Hıristiyanlığın şahs-ı manevîsi gökten inen vahyin kılıcıyla o müthiş dinsizliğin şahs-ı manevîsini öldürecek; aynen öyle de, Hazreti İsa *(aleyhisselam)* o dinin şahs-ı manevîsi adına, dinsizliği temsil eden deccalı, yani ulûhiyeti inkâr fikrini ortadan kaldıracaktır.

Dördüncü Hayat Tabakası: Şehitlerin hayatıdır. Kur'an'ın açık ve kesin hükmüyle, şehitlerin kabir ehlinin üstünde bir hayat mertebeleri vardır.[6]

Evet, şehitler dünya hayatlarını hak yolunda feda ettikleri için Cenâb-ı Hak kusursuz keremiyle onlara berzah âleminde, dünya hayatına benzer fakat kedersiz, zahmetsiz bir hayat ihsan eder. Onlar öldüklerini bilmez, yalnız daha iyi bir âleme gittiklerini bilirler. Tam bir saadet içinde lezzet duyar, ölümdeki ayrılık acısını hissetmezler. Gerçi kabir ehlinin ruhları bâkidir, fakat onlar öldüklerini bilir; berzahta aldıkları lezzet ve hissettikleri saadet, şehitlerin aldığı lezzete yetişemez.[7]

Nasıl ki, iki adam rüyalarında cennet gibi güzel bir saraya girerler. Biri rüyada olduğunu bilir, aldığı keyif ve lezzet pek noksandır. "Uyanırsam bu lezzet kaçacak." diye düşünür. Diğeri ise rüyada olduğunu bilmez, hakiki bir lezzet hissedip gerçek saadete erişir.

İşte berzah âlemindeki ölüler ile şehitlerin kabir hayatını hissedişleri öyle farklıdır. Şehitlerin bu şekilde bir hayata mazhar oldukları ve kendilerini sağ bildikleri sayısız vaka ve rivayetle sabit ve kesindir. Mesela şehitlerin efendisi Hazreti Hamza'nın *(radiyallâhu anh)*[8] kendine sığınanları koruması, onların dünyaya ait işlerini görmesi ve gördürmesi gibi defalarca şahit olunan pek çok hadiseyle, bu hayat tabakası aydınlatılmış ve ispat edilmiştir. Hatta benim Ubeyd isminde bir yeğenim ve talebem vardı. Yanımda, benim yerime şehit olduktan sonra, üç aylık mesafede esarette bulunduğum sırada, defnedildiği yeri bilmediğim halde bence

sadık bir rüyada, yeraltında bir menzil suretindeki kabrine girmişim. Onu şehitlerin hayat tabakasında gördüm. O, beni öldü biliyormuş. Benim için çok ağladığını söyledi. Kendisini hayatta biliyor, fakat Rusların istilasından çekindiği için yeraltında kendine güzel bir sığınak yaptığını zannediyordu. İşte bu basit rüya, bazı şartlar ve işaretlerle, geçen hakikate dair bana gözümle görmüş gibi kesin bir kanaat vermiştir.

Beşinci Hayat Tabakası: Kabir ehlinin ruhanî hayatlarıdır. Evet, ölüm bir mekân değiştirmedir, ruhun salıverilmesi ve vazifeden terhistir; idam, hiçlik ve yok oluş değildir. Sayısız örnekle evliyanın ruhlarının surete bürünmesi ve keşf ehline görünmesi.. kabirdeki bazı kimselerin uyanıkken veya uykudayken bizimle münasebeti.. bize gerçeğe uygun haberler vermeleri gibi pek çok delil, o hayat tabakasının varlığını aydınlatır ve ispat eder. Zaten ruhun bâki olduğuna dair "Yirmi Dokuzuncu Söz" bu hayat tabakasını kesin delillerle ispatlamıştır.

İkinci Soru

Furkan-ı Hakîm'de اَلَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيٰوةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا[9] gibi ayetlerde, "Ölüm de hayat gibi mahlûktur, yaratılmıştır ve bir nimettir" mânâsı ifade ediliyor. Halbuki ölüm görünüşte çözülüp dağılma, çürüyüp bozulmadır, yok oluştur, hayatın sönmesidir, lezzetleri acılaştırandır;[10] nasıl yaratılmış ve bir nimet olabilir?

Cevap: Birinci soruya verilen cevabın sonunda denildiği gibi; ölüm, hayat vazifesinden bir terhis, bir paydostur, bir mekân değiştirmedir, varlığın başka bir hal almasıdır, bâki hayata bir davet, bir başlangıçtır, sonsuz bir hayatın giriş kapısıdır. Nasıl ki, hayatın dünyada var edilmesi bir yaratmadır ve takdirle olur. Aynı şekilde, dünyadan ayrılmak da bir yaratma ve takdirle, bir hikmet ve iradeyle gerçekleşir. Çünkü en basit hayat tabakasındaki bitkilerin ölümü, bunun hayattan daha kusursuz bir sanat eseri olduğunu gösteriyor. Zira meyvelerin, çekirdeklerin, tohumların yok olması, bozulup çürüme ve dağılma şeklinde göründüğü halde, gayet muntazam bir kimyevî işlemden, unsurların, elementlerin belli bir ölçüyle kaynaşmasından ve zerrelerin hikmetlice bir araya

gelmesinden ibaret bir yoğurma faaliyetidir ki, bu görünmeyen, intizamlı ve hikmetli ölümün neticesinde sümbül ortaya çıkıyor. Demek çekirdeğin ölmesi, sümbülün hayatının başlaması demektir; belki o ölüm, sümbülün hayatının ta kendisi hükmünde olduğu için hayat kadar kusursuzdur ve yaratılmıştır.

Hem canlı meyvelerin yahut hayvanların hayatının insanın midesinde son bulması, onların insanın hayat mertebesine çıkmalarına vesile olduğundan "bu ölüm, onların hayatından daha muntazamdır ve Cenâb-ı Hakk'ın bir eseridir" denilir.

İşte en basit hayat tabakasındaki bitkilerin ölümü böyle hikmetli, intizamlı ve yaratılmış ise, hayat tabakalarının en yükseğinde bulunan insan da, yeraltındaki bir çekirdeğin yeryüzünde ağaç olması gibi, yerin altına girince elbette berzah âleminde bâki bir hayat sümbülü verecektir.

Ölümün bir nimet olması hakikatinin pek çok yönünden dördüne işaret edeceğiz:

Birincisi: İnsanı ağırlaşmış hayat vazifesinden ve yükümlülüklerinden azat edip dostlarının yüzde doksan dokuzuna kavuşması için berzah âlemine açılan kapı olduğundan, ölüm en büyük bir nimettir.

İkincisi: İnsanı dar, sıkıntılı, telaşlı, ızdıraplı, sarsıntılı dünya zindanından çıkarıp geniş, sevinç veren, ızdırapsız, sonsuz bir hayata eriştirir; Bâki Sevgili'nin rahmet dairesine girmektir.

Üçüncüsü: İhtiyarlık gibi, hayat şartlarını ağırlaştıran pek çok sebep vardır ki, ölümü hayatın çok üstünde bir nimet olarak gösterir.

Mesela sana ızdırap veren çok ihtiyarlamış anne ve babanla beraber, dedelerinin dedeleri sefalet içindeki halleriyle şimdi senin önünde bulunsaydı; hayatın nasıl bir nikmet (ceza), ölümün ne kadar nimet olduğunu bilecektin.

Hem mesela güzel çiçeklerin âşıkları olan güzel sineklerin, kışın şiddetli soğuğunda hayatlarının ne kadar zahmetli ve ölümlerinin ne kadar rahmet eseri olduğu anlaşılır.

Dördüncüsü: Uyku nasıl ki bir rahatlık, bir rahmet, bir istirahattır. Bilhassa musibete uğrayanlar, yaralılar ve hastalar için... Aynı şekilde, uykunun büyük kardeşi olan ölüm de musibete uğramışlar ve insanı intihara sevk eden belâlara düşenler için nimetin ve rahmetin ta kendisidir. Fakat dalâlet ehli için –birçok Söz'de kesin ispat edildiği üzere– ölüm de hayat gibi ceza içinde ceza, azap içinde azaptır. Bu, bahsimizin dışındadır.

Üçüncü Soru

Cehennem nerededir?

Cevap: –قُلْ إِنَّمَا الْعِلْمُ عِنْدَ اللّٰهِ[11] لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللّٰهُ[12]– Cehennem hakkında, bazı rivayetlerde "yerin altında" denilmiştir.[13] Başka risalelerde ifade ettiğimiz gibi, yerküre senelik hareketiyle, mahşerde toplanılacak bir meydanın etrafında daire çiziyor. O rivayetler, cehennem dünyanın senelik yörüngesinin altındadır, mânâsını bildirir. Görünmemesinin ve hissedilmemesinin sebebi perdeli ve nursuz bir ateş olmasıdır.

Dünyanın seyahat ettiği geniş mesafede pek çok varlık bulunur, fakat nursuz oldukları için görünmezler. Nuru çekildikçe ayın kaybolması gibi, pek çok ışıksız küre ve varlık da gözümüzün önünde olduğu halde onları göremiyoruz.

Cehennem ikidir; biri küçük, biri büyük. Küçük olan, büyüğe dönüşecektir ve onun çekirdeği hükmündedir, ileride onun bir menzili olacaktır. O küçük cehennem yerin altında, yani merkezindedir. Kürenin altı, merkezidir. Yerbilimce mâlumdur ki, yerin merkezine inildikçe sıcaklık her otuz üç metrede bir derece artar. Demek, merkeze kadar dünyanın yarıçapı altı bin küsur kilometre olduğundan, dünyanın merkezinde iki yüz bin dereceyi bulan, yani bildiğimiz ateşten iki yüz kat daha şiddetli ve hadisin rivayetine uyan bir ateş bulunuyor.[14]

O küçük cehennem, büyük cehenneme ait birçok vazifeyi dünyada ve berzah âleminde görür, buna hadislerle işaret edilmiştir. Ahiret âleminde, yerküre nasıl ki sakinlerini senelik yörüngesindeki haşir meydanına

dökecek; aynı şekilde, içindeki küçük cehennemi de büyük cehenneme Allah'ın emriyle teslim edecektir.

Mutezile'den[15] bazı imamların "Cehennem sonradan yaratılacaktır." demeleri, onun hâlihazırda tamamen genişleyip yayılmış haliyle var olmadığını ve sakinlerine tam uygun bir şekilde inkişaf etmediğini kabul etmek mânâsına geldiğinden, yanlıştır ve ahmaklıktır. *Gayb perdesi ardındaki ahiret âlemine ait menzilleri dünya gözüyle görmek ve göstermek için ya kâinat iki vilâyet kadar küçültülmeli ya da gözlerimiz büyüyüp yıldızlar gibi olmalı ki, yerlerini görüp tayin edebilelim.*

وَالْعِلْمُ عِنْدَ اللّٰهِ[16] – Ahiret âlemine ait yerler bu dünya gözüyle görülmez. Fakat bazı rivayetlerin işaretiyle, ahiretteki cehennem dünyamızla münasebetlidir. Yaz sıcağının şiddetine مِنْ فَيْحِ جَهَنَّمَ[17] denilmiştir.

Demek o büyük cehennem, dünya ile sınırlı şu küçücük ve sönük akıl gözüyle görülemez. Fakat ona, Cenâb-ı Hakk'ın Hakîm isminin nuruyla bakabiliriz. Şöyle ki:

Dünyanın senelik yörüngesinin altında bulunan büyük cehennem, yerin merkezindeki küçük cehennemi âdeta vekil tayin ederek bazı vazifelerini ona gördürür. Kadîr-i Zülcelâl'in mülkü çok geniştir. İlahî hikmet nereyi gösterirse büyük cehennem oraya yerleşir.

Evet, bir Kadîr-i Zülcelâl, "kün feyekûn"[18] emrinin sahibi bir Hakîm-i Zülkemâl gözümüzün önünde kusursuz bir hikmet ve düzenle ayı yeryüzüne; muazzam bir kudret ve intizamla yeryüzünü güneşe bağlamış.. güneşe gezegenleriyle beraber dünyanın senelik hareketindeki sürate yakın bir süratle ve rubûbiyetin haşmetiyle –bir ihtimale göre– "Güneşler Güneşi" denilen büyük yıldız tarafına doğru bir hareket vermiş.. donanma elektrik lambaları gibi yıldızları rubûbiyet saltanatına nuranî şahitler yapmış.. ve böylece rubûbiyetinin ihtişamını, kudretinin büyüklüğünü göstermiş. Büyük cehennemi elektrik lambalarının fabrikasının kazanı hükmüne getirip ahirete bakan semânın yıldızlarını onunla tutuşturmak.. onlara sıcaklık ve kuvvet vermek.. yani nur âlemi olan cennetten yıldızlara

nur, cehennemden ateş ve hararet göndermek.. aynı şekilde o cehennemin bir kısmını azap göreceklere mesken ve hapishane yapmak o Zât-ı Zülcelâl'in kusursuz hikmetinden, kudretinin büyüklüğünden ve rubûbiyetinin saltanatından uzak değildir.

Hem bir Fâtır-ı Hakîm ki, dağ gibi koca bir ağacı tırnak kadar bir çekirdekte saklar. Elbette, yerkürenin kalbindeki küçük cehennem çekirdeğinde büyük cehennemi saklamak o Zât-ı Zülcelâl'in kudret ve hikmetinden uzak değildir.

Kısacası: Cennet ve cehennem, yaratılış ağacından ebediyet tarafına doğru eğilerek uzanan bir dalın iki meyvesidir. Meyvenin yeriyse dalın ucudur.

• Hem onlar, şu kâinat silsilesinin iki neticesidir. Neticelerin yeri, silsilenin iki tarafındadır. Süflî ve kıymetsiz olanı aşağıda; nuranî ve yüce olanı yukarı taraftadır.

• Hem şu olup biten, akıp giden işlerin, hallerin ve yeryüzünün manevî mahsullerinin iki mahzenidirler. Mahzenin yeri, mahsullerin çeşidine göre değişir; kötüsü altta, iyisi üstte bulunur.

• Hem cennet ve cehennem, ebediyete doğru akıp giden ve dalgalanan varlıkların iki havuzudur. O havuzlar akışın durduğu ve varlıkların, amellerin biriktiği yerdedir. Çirkin şeyler ve pis atıklar en aşağıda, temiz ve saf olanlar en üst mertebededir.

• Hem onlar, lütuf ve kahrın, rahmet ve büyüklüğün tecelli ettiği iki yerdir. Tecelli makamı ise her yerde olabilir. Rahman-ı Zülcemâl, Kahhâr-ı Zülcelâl tecelli dergâhını nerede isterse orada açar.

Cennet ve cehennemin varlığı Onuncu, Yirmi Sekizinci ve Yirmi Dokuzuncu Sözlerde kesin bir şekilde ispat edilmiştir. Burada yalnız şu kadarını deriz ki: Meyvenin varlığı dal kadar.. neticenin varlığı silsile kadar.. mahzenin varlığı mahsuller kadar.. havuzun varlığı ırmak kadar.. ve tecelli makamının varlığı rahmetin ve gazabın varlıkları kadar kesin ve şüphesizdir.

Dördüncü Soru

Fâni sevgililere duyulan mecazî aşk hakiki aşka döndüğü gibi, acaba çoğu insandaki dünyaya karşı mecazî aşk da hakiki bir aşka dönüşebilir mi?

Cevap: Evet, eğer âşık, dünyanın o yüzünün üstündeki gelip geçicilik ve fânilik çirkinliğini görüp ondan yüz çevirir, Bâki bir Sevgiliyi ararsa, dünyanın pek güzel ve Cenâb-ı Hakk'ın isimlerinin aynası, ahiretin tarlası olan[19] diğer iki yüzüne bakmayı başarırsa, ona karşı duyduğu gayrimeşru mecazî aşk hakiki aşka dönmeye başlar. Fakat bir şartla: Geçici ve hayatıyla bağlı kendi kararsız dünyasını dış dünyayla karıştırmamalıdır. Eğer dalâlet ve gaflet içindekiler gibi kendini unutup fuzûli şeylere dalar, dış dünyayı hususi dünyası zannedip ona âşık olursa tabiat bataklığına düşer, boğulur. Elverir ki bir inayet eli onu harika bir şekilde kurtarsın. Bu hakikati aydınlatacak şu temsile bak:

Mesela güzel, süslenmiş bir odanın dört duvarında, dördümüze ait dört boy aynası bulunsa, o vakit beş oda olur. Biri hakiki ve herkese ait, dördü suretten ibaret ve hususi... Her birimiz kendi aynamız vasıtasıyla hususi odamızın şeklini, görünüşünü, rengini değiştirebiliriz. Kırmızı boya vurursak kırmızı, yeşile boyarsak yeşil gösterir ve bunun gibi... Aynada değişiklik yaparak ona birçok vaziyet verebiliriz; çirkinleştirir, güzelleştirir, pek çok şekle sokabiliriz. Fakat herkese ait olan asıl odada kolayca tasarruf edemez, onu değiştiremeyiz. Hususi odayla umumi oda hakikatte birbirinin aynıyken, hükümler itibarı ile farklıdır. Sen tek parmakla aynadaki odanı harap edebilirsin fakat ötekinin bir taşını bile kımıldatamazsın.

İşte, dünya da süslü bir odadır. Her birimizin hayatı, bir boy aynasıdır. Şu dünyada hepimizin birer dünyası, birer âlemi var. Onun direği, merkezi, kapısı hayatımızdır. Belki o hususi dünyamız, âlemimiz bir sayfadır. Hayatımız bir kalem… Onunla amel defterimize geçecek çok şey yazılıyor. Eğer dünyamızı sevdiysek sonra gördük ki o, hayatımız üstüne bina edildiği için onun gibi gelip geçici, fâni ve kararsızdır; bunu hissedip bildik. Ona ait muhabbetimiz, hususi dünyamızın ayna olduğu ve temsil

ettiği ilahî isimlerin güzel nakışlarına döner, oradan da o isimlerin tecellilerine ulaşır.

Hem hususi dünyamızın ahiretin ve cennetin geçici bir fidanlığı olduğunu anlayıp ona karşı şiddetli hırs, talep ve muhabbet gibi hislerimizi onun neticesi, meyvesi ve sümbülü olan ahirete ait faydalara çevirirsek, o zaman o mecazî aşk hakiki aşka döner.

Yoksa insan نَسُوا اللّٰهَ فَأَنْسٰيهُمْ أَنْفُسَهُمْ أُولٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ[20] ikazına muhatap olup nefsini unutur, hayatın geçiciliğini düşünmeden hususi, kararsız dünyasını tıpkı herkese ait asıl dünya gibi sabit bilip kendini ölümsüz farz ederek dünyaya saplanır ve şiddetli hislerle sarılırsa onda boğulur gider. O muhabbet onun için sonsuz bir belâ ve azaptır. Çünkü o muhabbetten âdeta yetimlik hissi veren bir şefkat, ümitsizce bir rikkat doğar. Şu haldeki insan bütün canlılara acır, hatta güzel ve yok olmaya mahkûm bütün varlıklara karşı bir merhamet ve bir ayrılık acısı hisseder, elinden bir şey gelmez, mutlak bir ümitsizlik içinde elem çeker.

Fakat gafletten kurtulan insan, o şiddetli şefkatin elemine karşı yüce bir derman bulur; acıdığı bütün canlıların ölümünde ve dünyadan geçip gitmesinde, Bâki bir Zât'ın bâki isimlerinin daimî cilvelerini temsil eden ruhların aynalarını ebedî görür; şefkati sevince dönüşür. Hem yokluğa ve fâniliğe maruz bütün güzel varlıkların arkasında münezzeh ve mukaddes bir güzellik hissettiren bir nakış, güzel kılma fiili, sanat, tezyin, ihsan ve daimî bir aydınlatma görür. O ölümlere ve fâniliğe güzelliğin ziyadeleşmesi, lezzetin yenilenmesi ve sanatın sergilenmesi için bir tazelenme diye bakar; lezzeti, şevki ve hayreti artar.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[21]

Said Nursî

---

1 Ancak O'ndan yardım dileriz.
2 Her türlü noksan sıfattan uzak Allah'ın adıyla.
3 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor olmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)
4 İsmâil el-Buhârî, Ebû Hayyân el-Endülüsî, İbnü'l-Cevzî, Abdürraûf el-Münâvî, İbni Teymiye,

es-Süyûtî, Aliyyülkârî, İbni Kayyim el-Cevziyye ve Mahmûd el-Âlûsi, Hazreti Hızır'ın hayatta olduğunu kabul etmeyen âlimlerdendir. (TDV İslâm Ansiklopedisi 17/407)
5 Bkz. Buhârî, enbiyâ 50; Müslim, îmân 242; Ebû Dâvûd, melâhim 14; İbni Hibbân, es-Sahîh 15/233.
6 Bkz. Bakara sûresi, 2/154; Âl-i İmran sûresi, 3/169.
7 Bkz. Âl-i İmrân sûresi, 3/157; Nisâ sûresi, 4/74.
8 Bkz. et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr 3/151; el-Mu'cemü'l-Evsat 4/238; el-Hâkim, el-Müstedrek 3/219.
9 "Hanginizin daha güzel iş ortaya koyacağını denemek için ölümü ve hayatı yaratan O'dur." (Mülk sûresi, 67/2)
10 Bkz. Tirmizî, kıyâmet 26, zühd 4; Nesâî, cenâiz 3; İbni Mâce, zühd 31; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 2/292.
11 "De ki: 'Bunu yalnız Allah bilir.'" (Mülk sûresi, 67/26)
12 Hiç kimse gaybı bilemez, onu yalnız Allah bilir.
13 Bkz. Ahmed bin Hanbel, el-Müsned 2/370, 4/287; İbn Ebî Şeybe, el-Musannef 3/55; el-Beyhakî, Şuabü'l-Îmân 1/331, 1/357, 4/334; el-Hâkim, el-Müstedrek 4/612.
14 Bkz. Buhârî, bed'ü'l-halk 10; Müslim, mesâcid 180-187; Tirmizî, salât 5; Ebû Dâvûd, salât 5.
15 Mutezile: Aklı vahyin önünde kabul eden, kulun kendi fiillerinin yaratıcısı olduğunu öne sürmesiyle ehl-i sünnetten ayrılan mezhep.
16 Gerçek bilgi Allah katındadır.
17 "(Öğle sıcaklığının şiddeti) cehennemin kaynayıp taşmasındandır." (Bkz. Buhârî, mevâkîtü's-salât 9; Müslim, mesâcid 180-187)
18 "(O, bir şeyi yaratmak isteyince sadece) 'ol!' der, o da oluverir." (Bakara sûresi, 2/117; Âl-i İmran sûresi, 3/47, 59; En'âm sûresi, 6/73; Nahl sûresi, 16/40; …)
19 "Dünya, ahiretin tarlasıdır." mânâsındaki hadis için bkz. el-Gazâlî, İhyâu Ulûmi'd-Dîn 4/19; es-Sehâvî, el-Makâsıdü'l-Hasene s. 497; Aliyyülkârî, el-Esrâru'l-Merfûa s. 205.
20 "(Sakın şunlar gibi olmayın ki) Allah'ı unuttukları için Allah da onlara kendilerini unutturdu. İşte yoldan çıkanlar bunlardır." (Haşir sûresi, 59/19)
21 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâki, Allah'tır.

İkinci Mektup

بِاسْمِهٖ سُبْحَانَهُ[22] ، وَاِنْ مِنْ شَيْءٍ اِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهٖ[23]

O bahsi geçen ve malûm talebesinin[24]
hediyesine karşılık verilen cevaptan bir parçadır.

Üçüncü Olarak

Bana bir hediye gönderdin. Gayet mühim bir kaidemi bozmak istiyorsun. Ben demiyorum ki, "Kardeşim Abdülmecid ve yeğenim Abdurrahman'dan kabul etmediğim gibi senden de hediye kabul etmem." Sen onlardan daha ileri ve ruhuma daha yakın olduğundan, herkesin hediyesi reddedilse de seninki bir defaya mahsus kabul edilir. Fakat bu münasebetle o kaidemin sırrını söyleyeceğim. Şöyle ki:

Eski Said minnet kabul etmezdi. Minnet altında kalmaktansa ölümü tercih ederdi. Çok zahmet ve zorluk çektiği halde bu kaidesini bozmadı. Eski Said'in, senin şu biçare kardeşine miras kalan o hasleti, zühd[25] sahibi görünme gayreti ve yapmacık bir istiğna değildir, dört-beş ciddi sebebe dayanır.

Birincisi: Dalâlet ehli; âlimleri, ilmi geçim vasıtası yapmakla itham ediyor. "İlmi ve dini kendilerine geçim kaynağı yapıyorlar" diyerek onlara insafsızca saldırıyorlar. *Bu ithamları fiilen çürütmek lâzımdır.*

İkincisi: *Hakkı yaymak için peygamberlere uymakla vazifeliyiz.* Kur'an-ı Hakîm'de, *hak yoluna çağıranların* اِنْ اَجْرِيَ اِلَّا عَلَى اللّٰهِ.. اِنْ اَجْرِيَ اِلَّا عَلَى اللّٰهِ[26] diyerek *insanlar karşısında istiğna gösterdikleri beyan ediliyor.* Yâsîn sûresindeki, اِتَّبِعُوا مَنْ لَا يَسْـَٔلُكُمْ اَجْرًا وَهُمْ مُهْتَدُونَ[27] ayeti meselemiz hakkında çok mânidardır...

Üçüncüsü: Birinci Söz'de ifade edildiği gibi, *Allah namına vermek, Allah namına almak lâzımdır.* Halbuki çoğunlukla ya veren gafildir; kendi adına verir, örtülü bir şekilde minnet bekler ya da alan gafildir; nimetlerin gerçek sahibi Cenâb-ı Hakk'a ait şükrü ve övgüyü görünüşteki sebeplere yöneltir, hata eder.

Dördüncüsü: Tevekkül, kanaat ve iktisat öyle bir hazine ve servettir ki, hiçbir şeyle değişilmez. İnsanlardan mal kabul edip o tükenmez hazine ve defineleri kapatmak istemem. Rezzâk-ı Zülcelâl'e yüz binlerce şükrediyorum ki, küçüklüğümden beri beni minnet ve zillet altına girmeye mecbur bırakmadı. O'nun keremine dayanarak ömrümün kalanını da o kaideyle geçirmeyi rahmetinden niyaz ediyorum.

Beşincisi: Bir iki senedir çok işaret ve tecrübeyle şu kesin kanaate vardım ki; başkalarının malını, bilhassa zenginlerin ve memurların hediyelerini almaya izinli değilim. Bazıları bana dokunuyor, belki dokunduruluyor, yedirilmiyor, bazen zararlı bir hale çevriliyor. Demek, başkasının malını almamam için manevî bir emir ve yasak var.

Hem bende bir münzevilik, sıkılganlık var; herkesi her vakit kabul edemiyorum. Halkın hediyesini almak, hatırlarını kırmayıp istemediğim vakitlerde onları kabul etmemi gerektiriyor, bu da hoşuma gitmiyor.

Hem yapmacıklık ve dalkavukluktan kurtaran bir parça kuru ekmek ve yüz yamalı bir elbise, bana daha hoş geliyor. Başkalarının en tatlı baklavasını yemek, en süslü elbisesini giymek ve onların hatırını saymaya mecbur olmak bana sevimsiz görünüyor.

Altıncısı: İstiğna sebeplerinin en mühimidir. Mezhebimizce en muteber âlimlerden İbni Hacer diyor ki: "Salih olduğun düşüncesiyle sana verilen bir şeyi kabul etmen, eğer salih değilsen haramdır."[28]

İşte bu zamanın insanları hırs ve açgözlülük yüzünden küçük bir hediyesini pek pahalıya satıyor. Benim gibi günahkâr bir biçareyi salih veya veli kabul ederek yiyecek veriyorlar.

Eğer –hâşâ– ben kendimi salih bilirsem, bu gurur alâmetidir, salih olmadığıma delildir. Eğer kendimi salih bilmezsem, o malı kabul etmem caiz değildir. Hem ahirete ait amellere karşılık sadaka ve hediye almak, ahiretin bâki meyvelerini dünyada fâni bir surette yemek demektir.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[29]

Said Nursî

22 Her türlü noksan sıfattan uzak Allah'ın adıyla.
23 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor olmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)
24 "Nurun ilk talebesi", Hulusi Yahyagil.
25 Zühd: Dünyevi hazları terk edip nefsin cismani isteklerine karşı koyma.
26 "Benim mükâfatım ancak Allah'a aittir." (Yûnus sûresi, 10/72; Hûd sûresi, 11/29, 51; …)
27 "Sizden bir ücret istemeyen, hiç menfaat beklemeyen, dosdoğru yolda yürüyen bu kimselere uyun." (Yâsîn sûresi, 36/21)
28 Bkz. İbni Hacer el-Heytemî, Tuhfetü'l-Muhtâc bi Şerhi'l-Minhâc 1/178.
29 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâki, Allah'tır.

Üçüncü Mektup

بِاسْمِهٖ سُبْحَانَهُ[30] ، وَاِنْ مِنْ شَيْءٍ اِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهٖ[31]

O malûm talebesine gönderilen mektubun bir parçasıdır.

Beşinci Olarak

Bir mektupta, buradaki hislerime ortak olma arzunu yazmıştın. İşte hissiyatımın binde birini işit:

Bir gece, yüz tabakalık yükseklikte, bir katran ağacının başındaki yuvada, göğün yıldızlarla yaldızlanmış güzel yüzüne baktım; Kur'an-ı Hakîm'in فَلَٓا اُقْسِمُ بِالْخُنَّسِۙ اَلْجَوَارِ الْكُنَّسِ[32] yemininde yüce bir i'caz[33] nuru ve parlak bir belâgat sırrı gördüm.

Evet, dönüp duran yıldızlara, onların gizlenmesine ve her yere yayılmalarına işaret eden şu ayet, gayet yüce bir sanat nakşını ve bir ibret levhasını, gören gözlere gösteriyor.

Şu gezegenler, kumandanları olan güneşin dairesinden çıkıyor, sabit yıldızlar dairesine girerek gökte yeni yeni nakışlar ve sanatlar gösteriyorlar. Bazen kendileri gibi parlak bir yıldızla omuz omuza verip güzel bir vaziyet alıyorlar. Bazen küçük yıldızların içine girip bir kumandan edasına bürünüyorlar. Bilhassa bu mevsimde, ufukta akşamdan sonra Çoban Yıldızı, şafaktan önce de onun parlak bir arkadaşı, gayet şirin ve güzel bir vaziyet gösteriyor. Teftiş vazifelerini ve göğün sanatlı nakışlarında mekiklik hizmetini yerine getirdikten sonra yine dönüp sultanları olan güneşin şaşaalı dairesine giriyor, gizleniyorlar. "Hunnes ve kunnes"[34] tabir edilen şu kürelerle dünyamızı kâinatın sonsuzluğunda birer gemi, birer uçak misali kusursuz bir intizamla döndüren ve seyahat ettiren Zât'ın rubûbiyetinin haşmetini ve ulûhiyet saltanatının parlaklığını güneş gibi gösteriyorlar.

Bak şu saltanatın haşmetine: Gemilerinin ve uçan cisimlerinin içinde öyleleri var ki, yerkürenin bin katı kadar büyüklüğe ve sekiz saatlik mesafeyi bir saniyede aşan bir sürate sahiptir. İşte böyle bir Sultan'a

kulluk ve imanla bağlanmanın, şu dünyada O’nun misafiri olmanın ne kadar yüce bir saadet, ne derece büyük bir şeref olduğunu kıyasla.

O gece, sonra aya baktım. وَالْقَمَرَ قَدَّرْنَاهُ مَنَازِلَ حَتّٰى عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ[35] ayetinin gayet parlak bir i’caz nuru ifade ettiğini gördüm. Evet, ayın takdir edilmiş bir şekilde çekip çevrilmesi, idaresi, aydınlatılması, dünyaya ve güneşe karşı gayet ince bir hesapla aldığı konumlar o kadar hayret verici, o derece harikadır ki, seyreden her bir şuur sahibine, “Onu öyle düzene koyup takdir eden Kadir Zât’a hiçbir şey ağır gelmez. Onu öyle yapan, her şeyi yapabilir.” fikrini ders verir.

Ay, güneşi öyle takip ediyor ki, yolunu bir saniye bile şaşırmıyor, vazifesinden zerre kadar geri kalmıyor. Dikkatle bakana, سُبْحَانَ مَنْ تَحَيَّرَ فِي صُنْعِهِ الْعُقُولُ[36] dedirtiyor. Bilhassa mayısın sonunda olduğu gibi, ince hilâl şeklinde Ülker Yıldızı menziline girdiği zaman hurma ağacının eğilmiş beyaz bir dalı suretini, Ülker Yıldızı ise bir salkım suretini alır. Böylece o yeşil gök perdesi arkasında, insana nuranî, büyük bir ağacın varlığını hayal ettirir. Âdeta o ağacın bir dalının sivri bir ucu o perdeyi delmiş, bir salkımıyla beraber başını çıkarmış, Ülker Yıldızı ve hilâl olmuştur. Diğer yıldızların da o görünmez ağacın meyveleri olduğunu hayale getirir. İşte كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ[37] benzetmesinin tatlılığını, belâgatini gör.

Sonra yeryüzünün itaatkâr bir gemi, bir binek olduğuna işaret eden هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذَلُولًا فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا[38] ayeti hatırıma geldi. O işaretle kendimi kâinatın sonsuzluğunda süratle seyahat eden pek büyük bir geminin yüksek bir mevkiinde gördüm. At ve gemi gibi bir bineğe binildiği zaman okunması sünnet olan[39] سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هٰذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ[40] ayetini okudum.

Hem gördüm ki, yerküre şu hareketiyle, sinema perdelerinde suretleri gösteren bir makine halini aldı.. bütün gökleri harekete geçirdi.. yıldızları muhteşem bir ordu gibi sevke başladı. Öyle şirin ve yüksek manzaralar gösterdi ki, düşünen kimseleri mest ve hayran eder. “Fesübhânallah!” dedim, ne kadar az bir masrafla ne kadar çok, büyük, garip, hayret verici, yüce ve kıymetli işler görülüyor. Bu noktadan imana dair *iki nükte* hatıra geldi:

Birincisi: Birkaç gün önce bir misafirimin bana sorduğu sorudur. Şüpheden kaynaklanan o sorunun esası şu: "Cennet ve cehennem çok uzaktır. Haydi cennet ehli, Allah'ın lütfuyla şimşek ve burak gibi uçarak mahşerden geçer, cennete giderler.[41] Fakat cehennem ehli, ağır cisimleriyle, büyük günahların yükü altında oraya nasıl gidecek? Hangi vasıtayla?"

Akla gelen cevap şudur: Mesela nasıl ki, bütün milletler Amerika'da umumi bir kongreye davet edilse, her biri oraya kendi büyük gemisine binip gider. Aynen öyle de, kâinatın geniş denizinde, yirmi beş bin senelik uzun bir seyahati bir senede yapmaya alışan dünya, ahalisini alır, gider, mahşer meydanına boşaltır. Hem sıcaklığın derecesinin otuz üç metrede bir artmasının işaretiyle, yerkürenin merkezinde bulunan cehennem ateşinin –hadiste beyan edilen– sıcaklık derecesine uygun iki yüz bin derecelik –yine hadis rivayetlerine göre– dünyada ve berzahta büyük cehennemin bazı vazifelerini gören ateşini[42] cehenneme döker, sonra Allah'ın emriyle daha güzel ve bâki bir surete dönüşür, ahiret âleminde bir menzil olur.

Hatıra gelen ikinci nükte: Pek az şeyle çok iş görmek, pek küçük bir şeyle çok büyük vazifeleri gördürmek Sâni-i Kadir, Fâtır-ı Hakîm, Vahid-i Ehad Zât'ın kusursuz kudretini, hikmetinin eşsiz güzelliğini ve birliğinin delillerini gösterdiği bir kanunudur. Bazı Söz'lerde demiştik ki: *Eğer bütün eşya bir tek Zât'a isnat edilirse vücûb*[43] *derecesinde bir kolaylık; eğer sözde yaratıcılara, sebeplere verilirse imkânsızlık derecesinde bir zorluk ortaya çıkar.* Çünkü bir tek kumandan veya bir tek usta, sayısız askere ve taşa bir fiille, bir hareketle kolayca şekil verip netice elde eder. Fakat eğer o vaziyetin, o neticenin ortaya çıkması ordudaki askerlere veya direksiz kubbedeki taşlara havale edilirse, bu, pek çok fiille, çok zorlukla, çok karışıklık içinde ancak gerçekleşebilir.

İşte şu kâinattaki kürelerin raksedip dönmesi, seyri ve dolaşması, âdeta tesbih mânâsı ifade eden temaşa, dört mevsim ve gece-gündüz seyahatleri gibi fiiller eğer bir Yaratıcıya verilirse; bir tek Zât'ın, mevsimlerin

değişmesindeki harika sanatı.. gece gündüzün birbiri ardınca gelişindeki benzersiz hikmeti.. yıldızların, güneşin ve ayın görünen hareketlerindeki şirin seyir levhalarını göstermek gibi yüce vaziyetleri ve kıymetli neticeleri bir tek emirle, bir tek küreyi döndürmekle elde ettiği kabul edilmiş olur. Çünkü bütün bu varlıkların ordusu O'nundur.[44] İstese dünya gibi bir askeri, bütün yıldızlara kumandan tayin eder; koca güneşi, ahalisine ısıtıcı ve ışık verici bir lamba, kudretinin nakışlı levhaları olan dört mevsimi birer mekik ve hikmetle yazılmış sayfaları olan gece gündüzü de bir yay yapar. Ayı her gün farklı bir şekilde göstererek ona vakitlerin hesabı için takvim vazifesi gördürür. Yıldızlara, cezbeye gelen ve raks eden meleklerin ellerinde süslü, şirin, parlak ve nazenin lambalar suretini vermek gibi, dünyaya ait pek çok hikmetini gösterir. Eğer bu vaziyetler hükmü, nizamı, kanunu ve idaresi bütün varlıkları kuşatan bir Zât'tan istenmezse, o vakit güneşin ve bütün yıldızların hakiki bir hareket ve sonsuz bir süratle, sınırsız bir mesafeyi her gün kat etmesi gerekir.

İşte bir tek Yaratıcının varlığını kabul etmekte sonsuz kolaylık, aksi ihtimalde ise sınırsız zorluk bulunduğundan, zanaat ve ticaretle uğraşanlar kesrete bir vahdet verir, yani çokken birleşir, şirketler meydana getirirler ki işleri kolaylaşsın.

Netice: *Dalâlet yolunda sınırsız bir zorluk, hidayet ve vahdet yolunda ise sonsuz kolaylık var.*

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[45]

Said Nursî

---

30 Her türlü noksan sıfattan uzak Allah'ın adıyla.
31 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor olmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)
32 "Hayır, hayır! Yemin ederim gündüz sinip gizlenen yıldızlara, dolaşıp dolaşıp yuvalarına, yörüngelerine giren gezegenlere." (Tekvir sûresi, 81/15-16)
33 İ'caz: Mucize olma, benzerinin yapılması mümkün olmadığı için herkesi şaşırtıp aciz bırakma.
34 Cenâb-ı Hakk'ın Kur'an'da üzerilerine yemin ettiği yıldızlar. (Tekvir sûresi 81/15-16)
35 "Ay için de birtakım safhalar, duraklar tayin ettik, dolaşa dolaşa nihayet eski hurma salkımının çöpü gibi kuru, sarı, kavisli bir hale gelir." (Yâsîn sûresi, 36/39)
36 Sanatı karşısında akılların hayrete düştüğü Zât, ne yücedir! (Bkz. en-Nevevî, el-Ezkâr s. 292;

Ali İbni Ebî Talib, Nehcü'l-Belâğa s. 428)
37 "Eski hurma salkımının kuru, sarı, kavisli hali gibi." (Yâsîn sûresi, 36/39)
38 "Yeryüzünü size hizmete hazır, uysal bir binek gibi kılan da O'dur. Haydi öyleyse siz de onun omuzları üstünde rahatça dolaşın." (Mülk sûresi, 67/15)
39 Bkz. Müslim, hac 425; Tirmizî, deavât 46; Ebû Dâvûd, cihâd 74.
40 "Bunları bizim hizmetimize veren Allah yüceler yücesidir, her türlü eksiklikten münezzehtir. O lütfetmeseydi biz buna güç yetiremezdik." (Zuhruf sûresi, 43/13)
41 Bu hakikate Kur'an-ı Kerîm iki ayetiyle işaret eder: "Gökten yere kadar her işi düzenleyip yönetir. Sonra bütün bu işler, sizin hesabınıza göre bin yıl tutan bir günde O'na yükselir." (Secde sûresi, 32/5); "Melekler ve Rûh, O'nun Arş'ına miktarı elli bin sene olan bir günde yükselirler." (Meâric sûresi, 70/4)
42 Cehennem ateşinin sıcaklığını bildiren hadis-i şerifler için bkz. Buhârî, bed'ü'l-halk 10; Müslim, mesâcid 180-187; Tirmizî, salât 5; Ebû Dâvûd, salât 5.
43 Zorunlu, vacip, varlığı kendinden olma.
44 Bkz. "Göklerin ve yerin orduları Allah'ındır." (Fetih sûresi, 48/4, 7)
45 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâki, Allah'tır.

Dördüncü Mektup

بِاسْمِهٖ سُبْحَانَهٗ[46] ، وَاِنْ مِنْ شَيْءٍ اِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهٖ[47]

سَلَامُ اللّٰهِ وَرَحْمَتُهُ وَبَرَكَاتُهُ عَلَيْكُمْ وَعَلٰى اِخْوَانِكُمْ لَاسِيَّمَا[48]... الخ

Aziz kardeşlerim,

Ben şimdi Çam Dağı'nda, yüksek bir tepede, büyük bir çam ağacının başında bir menzilde bulunuyorum. İnsanlardan kaçıp yalnızlığa alıştım. İnsanlarla sohbet etmeyi arzuladığım vakit sizleri yanımda hayal eder, sizinle konuşup dertleşir, teselli bulurum. Bir mâni olmazsa, bir iki ay burada yalnız kalma arzusundayım. Barla'ya dönersem, isteğiniz üzere, sizden daha çok arzu ettiğim yüz yüze sohbetin çaresini arayacağız.

Şimdi bu çam ağacında hatıra gelen iki üç hususu yazıyorum:

Birincisi

Bir parça mahremdir, bir sırdır fakat senden sır saklanmaz. Şöyle ki:

Hakikat yolundakilerin bir kısmı, nasıl ki Allah'ın Vedûd ismine mazhardır ve en üst mertebede o ismin cilveleriyle, varlıkların penceresinden Vâcibü'l-Vücûd'a bakıyorlar. Aynen öyle de, *tamamen bir hiç olan şu kardeşinize yalnız Kur'an'a hizmette istihdam edilmesi sırasında ve o sınırsız hazinenin bir ilancısı olduğu bir vakitte, Rahîm ve Hakîm isimlerinin cilvesine mazhar olmasını sağlayan bir vaziyet verilmiş. Bütün Sözler[49] o mazhariyetin cilvesidir. İnşallah o risaleler,* وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ اُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا[50] *sırrına ermiştir.*

İkincisi

Nakşî tarikatı hakkında söylenen,

Der tarîk-i Nakşibendî lâzım âmed çâr terk:
Terk-i dünya, terk-i ukbâ, terk-i hestî, terk-i terk.[51]

şeklindeki hoş ve güzel beyit hatırıma geldi, onunla beraber birden şu mısralar doğdu:

Der tarîk-i acz-mendî, lâzım âmed çâr çiz;
Fakr-ı mutlak, acz-i mutlak, şükr-ü mutlak, şevk-i mutlak, ey aziz![52]

Sonra senin yazdığın: "Bak kitab-ı kâinatın safha-yı rengînine..."[53] diye başlayan renkli ve zengin şiiri hatırladım. O şiirle gökyüzündeki yıldızlara baktım. "Keşke şair olsaydım, bunu tamamlasaydım!" dedim. Halbuki şiire ve nazma kabiliyetim yok; yine de başladım, fakat nazım ve şiir yapamadım. Kalbe nasıl geldiyse öyle yazdım. Benim varisim olan sen, istersen nazma çevir, tanzim et. İşte birden hatıra gelen ifadeler:

Dinle de yıldızların şu şirin hutbesini,
Nurlu nağmesini hikmet, bak nasıl beyan eylemiş.

Hep beraber nutka gelmiş, hak lisanıyla derler:
Bir Kadîr-i Zülcelâl'in haşmetli saltanatına,
Nurlu birer deliliz, Sâni'in varlığına
Hem vahdete hem kudrete şahitleriz biz!

Şu zeminin yüzünü yaldızlayan
Nazenin mucizeleri gibi melek seyranına.
Şu semânın yeryüzüne bakan, cennete dikkat eden
Binlerce dikkatli gözüz biz!..[54] HAŞİYE

Tûba-yı hilkatten[55] semâvat şıkkına,
Samanyolunun dallarına,
Bir Cemîl-i Zülcelâl'in hikmet eliyle takılmış,
Pek güzel meyveleriz biz!..

Şu semâvât ehline birer mescid-i seyyar,
Birer hâne-i devvâr,[56] birer ulvî yuva,
Birer misbah-ı nevvâr,[57] birer gemi-i cebbâr,[58]
Birer tayyareyiz biz!..

Bir Kadîr-i Zülkemâl'in, bir Hakîm-i Zülcelâl'in
Birer kudret mucizesi, birer sanat ve hilkat harikası,
Hikmetin ve hilkatin nadir birer misali,
Birer nur âlemiyiz biz!..

Böyle yüz bin dille yüz bin delil gösteririz,
İşittiririz insan olan insana.
Kör olası dinsiz gözü, görmez oldu yüzümüzü,
Hem işitmez sözümüzü, hak söyleyen ayetleriz biz...

Mührümüz bir, imzamız bir,
Rabbimize itaatkârız;
Tesbih eder, zikrederiz abidâne.[59]
Kehkeşânın[60] büyük halkasına mensup meczuplarız biz...

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[61]

Said Nursî

---

46 Her türlü noksan sıfattan uzak Allah'ın adıyla.
47 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor olmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)
48 Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketi, size ve kardeşlerinize olsun. Bilhassa...
49 Üstad Hazretleri birçok yerde "Sözler" ifadesini bütün Risale-i Nur Külliyatı'nı işaret eden bir mânâda kullanmıştır.
50 "Kime hikmet nasip edilmişse, doğrusu büyük bir hayra mazhar olmuştur." (Bakara sûresi, 2/269)
51 Nakşî yolunda dört şeyi terk etmek gerekir: Hem dünyayı, hem nefis hesabına ahireti, hem kendini terk etmeli, hem de ucb ve fahre girmemek, yani ameline güvenip övünmemek için bu terk ettiklerini de düşünmemeli…
52 Ey aziz kardeşim! Acz esasına dayanan şu yolda dört şey gereklidir: Sonsuz fakr, sonsuz acz, sonsuz şevk ve sonsuz şükür.
53 Bak şu kâinatın rengarenk sayfasına.
54 HAŞİYE Yani cennet çiçeklerinin fidanlık ve tarlacığı olan yeryüzünde sayısız kudret mucizesi sergilendiğinden, gökler âlemindeki melekler o mucizeleri ve harikaları seyrettikleri gibi; gökcisimlerinin gözleri hükmünde olan yıldızlar da âdeta melekler misali yeryüzündeki nazenin sanatlı eserleri gördükçe cennet âlemini izliyor, o geçici harikaları bâki bir surette cennette dahi seyrediyorlarmışçasına, bir zemine, bir cennete bakıyorlar. Yani, o iki âleme nezaret ediyorlar demektir.
55 Yaratılış ağacı.
56 Dönen birer ev.
57 Nurlu kandil.
58 Büyük gemi.
59 Kulluğa yakışır şekilde.
60 Samanyolu.
61 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâki, Allah'tır.

Beşinci Mektup

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[62] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[63]

Nakşibendi silsilesinin kahramanı ve bir güneşi olan İmam Rabbanî *(radiyallâhu anh) Mektubat*'ında demiş ki:

"İman hakikatlerinden bir meselenin açığa çıkmasını, binlerce zevke, vecd haline ve keramete tercih ederim."[64]

Hem demiş ki:

"Bütün tarikatların varacağı son nokta, iman hakikatlerinin açığa çıkması, inkişafıdır."[65]

Hem şöyle demiş:

"Velâyet üç kısımdır: Biri küçük velâyettir, meşhur olandır. Biri orta derecedeki velâyettir. Biri de büyük velâyettir. O büyük velâyet, peygamber varisliği ile, tasavvuf berzahına girmeden, doğrudan doğruya hakikate yol açmaktır."[66]

Ve buyurmuş ki:

"Nakşî tarikatında manevî mertebelerde iki kanatla yolculuk edilir: İman hakikatlerine sağlam bir şekilde inanmak ve farzları yerine getirmek. Bu ikisinde kusur varsa o yolda gidilmez."[67]

Öyleyse Nakşî tarikatının üç perdesi var:

Birincisi ve en büyüğü: Doğrudan doğruya iman hakikatlerine hizmettir ki, İmam Rabbanî de *(radiyallâhu anh)* ömrünün sonlarında o yola yönelmiştir.

İkincisi: Tarikat perdesi altında farz ibadetlere ve sünnet-i seniyyeye hizmettir.

Üçüncüsü: Tasavvuf yoluyla kalbdeki hastalıkları iyileştirmeye çalışmak, kalb ayağıyla yol almaktır.

Birincisi farz, ikincisi vacip, üçüncüsü ise sünnet hükmündedir.

Madem hakikat böyledir; tahmin ediyorum ki, *eğer Şeyh Abdülkadir Geylanî (radiyallâhu anh), Şah-ı Nakşibend (radiyallâhu anh) ve İmam Rabbanî (radiyallâhu anh) gibi zâtlar bu zamanda yaşasaydı, bütün gayretlerini iman hakikatlerinin ve İslam esaslarının kuvvetlendirilmesine harcarlardı. Çünkü ebedî saadetin vesilesi bunlardır. Bunlarda kusur edilirse ebedî hüsrana düşülür. İmansız cennete gidilmez, fakat tasavvufsuz cennete giden pek çoktur.* İnsan ekmeksiz yaşayamaz, fakat meyvesiz yaşayabilir. Tasavvuf meyvedir, İslam esasları gıdadır. Eskiden kırk günden tut, ta kırk seneye kadar bir seyr u sülûk[68] ile bazı iman hakikatlerine ancak erişilebilirdi. Şimdi ise Cenâb-ı Hakk'ın rahmetiyle, o hakikatlere kırk dakikada ulaştıracak bir yol varsa, o yola kayıtsız kalmak elbette akıl kârı değildir.

İşte, dikkatle okuyanlar, otuz üç adet Söz'ün böyle Kur'anî bir yolu açtığına hükmediyorlar. Madem hakikat budur; Kur'an'ın sırlarına dair yazılan Sözler'in, şu zamanın yaralarına en uygun bir ilaç ve merhem.. karanlığın hücumlarına maruz İslam âlemine en faydalı bir nur.. ve dalâlet vadilerinde hayrete düşenler için en doğru bir rehber olduğu inancındayım.

Bilirsiniz ki, eğer dalâlet cehaletten gelirse yok edilmesi kolay, fenden ve ilimden gelirse yok edilmesi zordur. Eski zamanlarda ikinci kısım, binde bir bulunuyordu. Onlardan da ancak binde biri irşad ile yola gelebilirdi. Çünkü öyleleri kendini beğenir; hem bilmez hem de kendilerini bilir zannederler. Cenâb-ı Hak, bu zamanda Kur'an'ın i'cazının[69] manevî parıltılarından olan Sözler'e şu dalâlet ve dinsizliğe karşı bir panzehir tesiri vermiş, düşüncesindeyim.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[70]

Said Nursî

---

62 Her türlü noksan sıfattan uzak Allah'ın adıyla.
63 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor olmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)
64 Bkz. İmâm Rabbânî, el-Mektûbât 1/182 (210. Mektup).
65 Bkz. İmâm Rabbânî, el-Mektûbât 1/182 (210. Mektup).
66 Bkz. İmâm Rabbânî, el-Mektûbât 1/240 (260, 272, 302. Mektuplar).

67 Bkz. İmâm Rabbânî, el-Mektûbât 1/87 (75. Mektup), 1/98 (91. Mektup), 1/99 (94. Mektup).
68 Bkz. İmâm Rabbânî, el-Mektûbât 1/87 (75. Mektup), 1/98 (91. Mektup), 1/99 (94. Mektup).
69 Seyr u sülûk: Tarikat usulünce manevî makamlardaki yolculuk
70 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâki, Allah'tır.

Altıncı Mektup

بِاسْمِهٖ سُبْحَانَهُ[71] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهٖ[72]

سَلَامُ اللّٰهِ وَرَحْمَتُهُ وَبَرَكَاتُهُ عَلَيْكُمَا وَعَلٰى إِخْوَانِكُمَا مَا دَامَ الْمَلَوَانِ وَتَعَاقَبَ الْعَصْرَانِ وَمَا دَارَ الْقَمَرَانِ وَاسْتَقْبَلَ الْفَرْقَدَانِ[73]

Gayretli kardeşlerim, hamiyetli[74] arkadaşlarım ve dünya denilen gurbet diyarında teselli kaynaklarım,

Madem Cenâb-ı Hak sizleri, aklıma ihsan ettiği mânâlara hissedar kılmıştır. Elbette hissiyatıma da ortak olmak hakkınızdır. Sizi fazla üzmemek için gurbetimdeki ayrılığın çok elemli kısmını geçip sadece bir kısmını anlatacağım. Şöyle ki:

Şu iki üç aydır pek yalnız kaldım. Bazen yanımda on beş yirmi günde bir misafir bulunuyor. Diğer vakitlerde yalnızım. Hem yirmi güne yakındır, dağcılar da civarda değil, dağıldılar...

İşte gece vakti, garip bir vaziyette, şu dağlarda sessiz, sedâsız, yalnız ağaçların hazin hışırtıları arasında kendimi birbiri içinde beş farklı renkteki gurbetlerde gördüm:

Birincisi: İhtiyarlık sırrıyla, akranlarımın, dostlarımın ve akrabalarımın hemen büyük çoğunluğundan uzakta yalnız ve garip kaldım. Onların beni bırakıp berzah âlemine gitmelerinden doğan hazin bir gurbeti hissettim.

• İşte şu gurbet içinde bir başka gurbet dairesi açıldı; onda da geçen bahar gibi alâkadar olduğum çoğu varlığın beni bırakıp gitmesinden doğan yakıcı bir ayrılığı ve gurbeti duydum.

• Ve o gurbet içinde bir gurbet dairesi daha açıldı; vatanımdan ve yakınlarımdan ayrı düşüp yalnız kalmamdan kaynaklanan ve ayrılıkla yakan bir gurbeti hissettim.

• Bu gurbet içinde gecenin ve dağların garip, kimsesiz vaziyeti bana rikkat uyandıran bir gurbeti daha hissettirdi.

• Ve o gurbetten sonra da şu fâni misafirhaneden sonsuzlar sonsuzu ahiret tarafına gitmeye hazır olan ruhumu fevkalâde bir gurbette gördüm.

Birden “Fesübhânallah!” dedim, bu gurbetlere ve karanlıklara nasıl dayanılır, diye düşündüm, kalbim şöyle feryat etti:

Ya Rab! Garîbem, bîkesem, zaîfem, nâtüvânem, alîlem, âcizem,

ihtiyarem;

Bî-ihtiyârem, el-amân-gûyem, afv-cûyem, medet-hâhem

zidergâhet İlâhî![75]

Birden imanın nuru, Kur’an’ın feyzi, Rahman’ın lütfu imdadıma yetişti. O beş karanlık gurbeti, beş nuranî dost dairesine çevirdi.

Dilim, حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[76] dedi.

Kalbim, فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللّٰهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَّ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ[77] ayetini okudu.

Aklım da ızdırabından ve dehşetinden feryat eden nefsime hitaben şöyle dedi:

Bırak bîçâre feryadı, belâdan kıl tevekkül.
Zira feryat; belâ içinde, hata içinde belâdır bil!

Belâ vereni buldunsa eğer
Safa içinde, vefa içinde, lütuf içinde belâdır bil!

Madem öyle, bırak şikâyeti, şükret!
Çünkü belâbil[78] daima keyfinden güler, hep gül-mül.

Eğer bulmazsan bütün dünya
Cefa içinde, fenâ içinde, heba içinde belâdır bil!

Cihan dolusu belâ başındayken
Ne bağırırsın küçücük bir belâdan, gel tevekkül kıl!

Tevekkül ile belânın yüzüne gül ki o da gülsün,
O güldükçe küçülür, eder tebeddül.[79]

Hem üstadlarımdan Mevlânâ Celâleddin’in nefsine dediği gibi dedim:

أُوگفْتِ اَلَسْتُ و تُوگُفْتِي بَلَى شُكْرِي بَلَى چِيسْتْ كَشِيدَنْ بَلَا

سِرِّ بَلَا چِيسْتْ كِه، يَعْنِي مَنَمْ حَلْقَه زَنِ دَرْگهِ فَقْرُ و فَنَا[80]

O vakit nefsim de: *"Evet, evet… Acz ve tevekkül ile, fakr ve iltica ile nur kapısı açılır, karanlıklar dağılır.* اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى نُورِ الْإِيمَانِ وَالْإِسْلَامِ[81]" dedi. Meşhur Hikem-i Atâiyye'nin,

مَاذَا وَجَدَ مَنْ فَقَدَهُ وَمَاذَا فَقَدَ مَنْ وَجَدَهُ[82]

"Cenâb-ı Hakk'ı bulan neyi kaybeder? Ve O'nu kaybeden neyi kazanır?"

Yani: *"O'nu bulan her şeyi bulur; O'nu bulamayan hiçbir şey bulmaz, bulsa da başına belâ bulur."* mânâsındaki sözünün ne kadar yüce bir hakikat olduğunu gördüm ve طُوبٰى لِلْغُرَبَاءِ[83] hadisinin sırrını anladım, şükrettim.

İşte kardeşlerim! Bu karanlık gurbetler gerçi iman nuruyla aydınlandı, fakat yine de bende hükümlerini bir derece sürdürdü ve bana şöyle bir düşünce verdi: "Madem ben garibim, gurbetteyim ve gurbete gideceğim. Acaba şu misafirhanedeki vazifem bitmiş midir? Ta ki sizleri ve *Sözler*'i vekil tayin etsem, dünyadan tamamen alâkamı kessem..." Onun için, "Acaba yazılan Söz'ler yeter mi, noksanı var mı? Yani vazifem bitmiş midir? Kalb huzuruyla kendimi nurlu, zevkli, hakiki bir gurbete atıp, dünyayı unutup Mevlânâ Celâleddin'in dediği gibi

دَانِي سَمَاعِ چِهْ بُوَدْ بِي خُودْ شُدَنْ زِهَسْتِي

أَنْدَرْ فَنَاي مُطْلَقْ ذَوْقِ بَقَا چَشِيدَنْ[84]

diyerek ulvî bir gurbeti arayabilir miyim?" sorularıyla başınızı ağrıtmıştım.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[85]

Said Nursî

---

71 Her türlü noksan sıfattan uzak Allah'ın adıyla.
72 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor olmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)
73 Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketi, gece ve gündüz devam ettikçe, sabah ve akşam geldikçe, ay ve güneş döndükçe, "ferkadân" denilen iki yıldız doğdukça ikinize ve kardeşlerinize olsun.
74 Mukaddes değerler hususunda gösterilen gayret ve hassasiyet.
75 Allahım! Garibim, kimsesizim, zayıfım, güçsüzüm, hastayım, acizim, yaşlıyım, iradem elimde değil; aman diliyorum, af istiyorum, yardım diliyorum, senin dergâhından Allahım!
76 "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173)

77 “(Ey Resûlüm! Sen böyle onların üzerine titrerken) onlar hâlâ senden ve yolundan yüz çevirecek olurlarsa de ki: Bana (yardımcı ve destekçi olarak) Allah kâfidir. O’ndan başka ilah yoktur. Ben O’na dayandım, O’na güvendim ve O, (bütün kâinatın, bütün varlıkların idare merkezi olan) Büyük Arş’ın Rabbi, (bütün kâinatın mutlak Sultanı, bütün varlıkların yegâne sığınağı, besleyip yaşatanı, koruyup gözetenidir).” (Tevbe sûresi, 9/129)
78 “Belâbil” kelimesi bülbüller mânâsına gelmekle beraber vesvese, keder, dert mânâsındaki belbele/belbâl kelimelerinin de çoğuludur.
79 Tebeddül etmek: Değişmek.
80 “O ‘Ben sizin Rabbiniz değil miyim?’ dedi. Ve sen ‘belâ’ (evet Rabbimizsin) dedin. Belâ demenin şükrü nedir? Belâ çekmektir. Belâ çekmenin sırrı nedir? ‘Fakr u fenâ dergâhının (kapısının) halkasına vuran benim’ demektir.” (Bkz. Divân-ı Kebîr s. 157 Gazel 251)
81 İman ve İslam nurundan dolayı hamdolsun Yüce Rabbimize.
82 Bkz. eş-Şürnûbî, Şerhu Hikemi’l-Atâiyye s. 208.
83 “Gariplere müjdeler olsun.” (Bkz. Müslim, îmân 232; Tirmizî, îmân, 13; İbni Mâce, fiten 15)
84 Semâ’ın ne olduğunu bilir misin? Varlık âleminden geçip mutlak fenâ (makamı) içinde bekâ zevkini tatmaktır.
85 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâki, Allah’tır.

Yedinci Mektup

بِاسْمِهٖ سُبْحَانَهٗ[86] ، وَاِنْ مِنْ شَيْءٍ اِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهٖ[87]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهٗ اَبَدًا دَائِمًا[88]

Aziz kardeşlerim,

Bana söylenmek üzere Şamlı Hâfız'a iki şey demişsiniz:

Birincisi: "Hazreti Peygamber'in *(aleyhissalâtü vesselam)* Hazreti Zeyneb ile evliliğini, eski zaman münafıkları gibi bugünün dalâlet ehli de tenkit sebebi olarak görüyor, nefsanî ve şehvanî kabul ediyorlar."

Cevap: Yüz bin defa hâşâ ve kellâ! Böyle alçak şüphelerin eli o muallâ ve yüce zâtın *(aleyhissalâtü vesselam)* eteğine yetişmez. Evet, on beş yaşından kırk yaşına kadar vücudun hararetinin coşkunluğu sırasında, nefsin heveslerinin tutuştuğu bir zamanda, dost ve düşmanın ittifakıyla mükemmel bir iffet ve tam ismetle[89] yalnızca Haticetü'l-Kübrâ *(radiyallâhu anhâ)* gibi ihtiyarca bir tek kadın ile evli kalan bir zâtın, kırk yaşından sonra, yani vücudun hararetinin azaldığı ve nefsin heveslerinin söndüğü sırada birden çok evlilik yapması, zorunlu olarak ve açıkça, bunların nefsanî olmadığını ve başka mühim hikmetlere dayandığını zerre kadar insafı bulunana ispat eder.

O hikmetlerden biri şudur: *Hazreti Peygamber'in sözleri gibi, fiilleri, halleri, tavırları ve hareketleri de dinin ve şeriatın hükümlerinin kaynağıdır. Bunların görünürdeki tarafını sahabiler taşıyıp naklettiği gibi, hususi dairesindeki mahrem hallerinden ortaya çıkan dinin sırlarını ve hükümlerini taşıyıp nakledenler de ezvâc-ı tâhirat, yani Resûl-u Ekrem'in pak hanımlarıdır. Onlar bu vazifeyi bilfiil yerine getirmişlerdir. Dinin sırlarının ve hükümlerinin hemen hemen yarısı, belki onlardan geliyor. Demek, bu büyük vazife için birden çok ve meşrepçe farklı pak hanım lâzımdır.*

Gelelim Resûl-u Ekrem'in Hazreti Zeyneb ile evliliğine… Yirmi Beşinci Söz'ün Birinci Şûlesi'nin Üçüncü Şuâ'ının misallerinden olan مَا كَانَ مُحَمَّدٌ اَبَا

أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلٰكِنْ رَسُولَ اللّٰهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ[90] ayetine dair şöyle yazılmıştı: Tek bir ayet insanların tabakalarına göre çeşitli yönlerle, her tabakanın anlayışına uygun bir mânâ ifade eder.

Bu ayetten bir tabakanın anlayışına düşen hisse şudur: Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* hizmetkârı veya "oğlum" hitabına mazhar olan Zeyd *(radiyallâhu anh)* sahih rivayetlerde[91] geçen itirafıyla, izzetli hanımını kendine mânen denk bulmadığı için boşamıştır. Yani Hazreti Zeyneb'in başka, yüksek bir ahlâkta ve bir peygambere hanımlık yapacak fıtratta olduğunu ferasetle hissetmiş, kendini ona eş olacak yaradılışta görmediğinden, denk bulmadığından, bu evlilik manevî uyuşmazlığa sebebiyet verdiğinden ondan ayrılmıştır. Allah'ın emriyle Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* Hazreti Zeyneb'i eş olarak almıştır. Yani زَوَّجْنَاكَهَا[92] ayetinin o nikâhın semavî bir sözleşme olduğuna işaretiyle, bu evlilik harikulâdedir ve örfün, zahirî muamelelerin üstünde, sırf kaderin hükmüyledir. Resûl-u Ekrem de *(aleyhissalâtü vesselam)* kaderin hükmüne boyun eğmiş ve uymaya mecbur olmuştur.[93] O evlilik, nefsin arzusuyla değildir.

Mühim bir şer'î hükmü, mühim bir umumi hikmeti ve geniş bir faydayı içeren لِكَيْ لَا يَكُونَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِي أَزْوَاجِ أَدْعِيَائِهِمْ[94] ayet-i kerimesinin işaretiyle, kaderin şu hükmü, büyüklerin küçüklere "oğlum" demeleri, zıhar meseleleri –yani bir adamın karısına "annem gibisin" demesiyle o kadının o adama haram olması– gibi değildir ki hükümler onunla değişsin. Hem büyüklerin idareleri altındakilere ve peygamberlerin ümmetlerine bir baba şefkatiyle[95] bakması ve hitabı, peygamberlik vazifesi itibarı iledir; şahsiyetleri itibarı ile değildir ki onlardan eş almak uygun düşmesin.

Ayetten ikinci bir tabakanın anlayışına düşen hisse şudur: Büyük bir âmir, emri altındakilere baba şefkatiyle bakar. Eğer o âmir, görünen ve görünmeyen âlemlere hükmeden ruhanî bir padişah ise merhameti, bir babanın şefkatinden yüz kat daha fazla olacağı için emrindekiler onun hakiki evladı gibi, ona baba nazarıyla bakarlar. Baba nazarı koca nazarına dönüşemediğinden ve kız nazarı da kolayca hanım nazarı haline

gelemediğinden, halkın gözünde peygamberin, müminlerin kızlarını alması şu sırra uygun düşmediği için Kur’an, o vehmi yok etmek maksadıyla şöyle der: “Peygamber, size Allah’ın rahmeti hesabına şefkat gösterir, bir baba gibi muamele eder ve peygamberliği yönüyle siz onun evladı gibisiniz. Fakat o, şahsiyeti itibarı ile babanız değildir ki sizden hanım alması uygun düşmesin… Sizlere ‘oğlum’ dese, şeriatın hükümleri gereğince siz onun evladı olamazsınız!”

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[96]

Said Nursî

---

86 Her türlü noksan sıfattan uzak Allah’ın adıyla.
87 “Hiçbir şey yoktur ki, O’nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor olmasın.” (İsrâ sûresi, 17/44)
88 Allah’ın selamı, rahmeti ve bereketi sonsuza kadar, sürekli üzerinize olsun.
89 İsmet: Günahsızlık, masumiyet, şaibelerden beri olmak. Peygamber vasıflarındandır.
90 “Muhammed içinizden hiçbir erkeğin babası değildir, o, Allah’ın elçisi ve peygamberlerin sonuncusudur.” (Ahzâb sûresi, 33/40)
91 Bkz. Buhârî, tevhid 22; Tirmizî, tefsîru sûre (33) 15.
92 “Biz onu sana nikâhladık.” (Ahzâb sûresi, 33/37)
93 Hazreti Aişe Validemiz, “Allah Resûlü vahiyden bir şey gizleyecek olsaydı bu ayeti gizlerdi.” sözüyle Efendimiz’in (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu husustaki teslimiyetine ve mecburiyetine işaret etmiştir. Bkz. et-Taberânî, el-Mu’cemü’l-Kebîr 24/41.
94 “... ki, bundan böyle evlatlıkları, eşleriyle ilişkilerini kestikleri, onları boşadıkları zaman o kadınlarla evlenmek hususunda müminlere bir güçlük olmasın.” (Ahzâb sûresi, 33/37)
95 Efendimiz’in (sallallâhu aleyhi ve sellem) ümmetine şefkatli bir baba gibi olduğunu ifade eden rivayet için bkz. et-Taberânî, el-Mu’cemü’l-Kebîr 3/59.
96 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâki, Allah’tır.

Sekizinci Mektup

بِاسْمِهٖ سُبْحَانَهُ[97] ، وَاِنْ مِنْ شَيْءٍ اِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهٖ[98]

“Rahman”, “Rahîm” isimlerinin, بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ’de bulunmasının ve her mübarek işin başında zikredilmesinin çok hikmeti var. Bunun izahını başka vakte erteleyip şimdilik kendime ait bir hissimi söyleyeceğim:

Kardeşim, ben “Rahman”, “Rahim” isimlerini öyle büyük bir nur olarak görüyorum ki, bütün kâinatı kuşatır. Bu isimler her ruhun bütün ebedî ihtiyaçlarını tatmin edecek ve onu sayısız düşmanından emin kılacak kadar nurlu ve kuvvetli görünüyor. *İki büyük nur olan bu isimlere yetişmek için bulduğum en mühim vesile fakr ile şükür, acz ile şefkattir. Yani kulluk ve fakrının idrakinde olup onu göstermektir.* Bu mesele münasebetiyle hatıra gelen bir nükteyi, hakikatleri delilleriyle bilen zâtlara, hatta bir üstadım olan İmam Rabbanî’ye muhalif de olsa söyleyeceğim:

Hazreti Yakub’un *(aleyhisselam)* Hazreti Yusuf’a *(aleyhisselam)* karşı şiddetli ve parlak hisleri, muhabbet ve aşk değil, belki şefkattir. Çünkü şefkat, aşktan ve muhabbetten çok daha keskin, parlak, yüce ve nezihtir; peygamberlik makamına lâyıktır. Muhabbet ve aşk, mecazî sevgililere ve varlıklara şiddetli bir derecede yönelirse, peygamberliğin o muallâ makamına yakışmaz. Demek ki, Kur’an-ı Hakîm’in parlak ve mucizevî bir şekilde gösterdiği ve Rahîm isminin tecellisine ulaşma vesilesi olan Hazreti Yakub’un hissiyatı, yüksek bir şefkat derecesidir. Vedûd isminin tecellisine erişme vesilesi olan aşk ise Züleyhâ’nın Hazreti Yusuf’a *(aleyhisselam)* karşı hissidir. Demek, Kur’an-ı Mucizü’l-Beyan, Hazreti Yakub’un *(aleyhisselam)* hislerini Züleyhâ’nınkinden ne derece yüksek göstermişse, şefkat de aşktan o derece yüksek görünüyor.

Üstadım İmam Rabbanî, mecazî aşkı peygamberlik makamına pek uygun görmediği için şöyle demiş: “Hazreti Yusuf’un güzelliği, ahirete ait güzelliklerden olduğu için ona duyulan sevgi mecazî aşklar gibi değildir ki kusur olsun.”[99]

Ben de derim ki:

Ey Üstad! Bu biraz zoraki bir tevildir. Hakikat şu olmalıdır: O, aşk değil, belki aşktan yüz defa daha parlak, daha geniş, daha yüksek olan bir şefkat mertebesidir.

• *Evet, şefkat her çeşidiyle latif ve nezihtir.* Aşkın ve muhabbetin ise pek çok türüne tenezzül edilmiyor.

• *Hem şefkat pek geniştir.* Bir zât, şefkat gösterdiği evladı münasebetiyle şefkatini bütün yavrulara, hatta canlılara yöneltebilir ve Rahîm isminin kuşatıcılığına bir tür ayna olur. Halbuki âşık, bakışını sadece sevgilisine yöneltip her şeyi ona feda eder yahut onu yüceltmek, övmek için başkalarını küçük gösterir, mânen kötüler ve hürmetlerini kırar. Mesela biri şöyle demiş: "Güneş sevgilimin güzelliğini görüp utanıyor, onu görmemek için bulut perdesini başına çekiyor." Hey âşık efendi! Ne hakkın var, sekiz ism-i âzamın nurlu bir sayfası olan güneşi böyle utandırıyorsun?

• *Hem şefkat hâlistir, bedel istemiyor; saf ve karşılıksızdır.* En basit mertebede olan hayvanların yavrularına gösterdikleri fedakârca, karşılıksız şefkat buna delildir. Halbuki aşk ücret ister, karşılık talep eder. Aşkın ağlamaları bir bakıma taleptir, bir karşılık beklemedir.

Demek, Kur'an sûrelerinin en parlağı Yusuf sûresinin en parlak nuru olan Hazreti Yakub'un *(aleyhisselam)* şefkati, Rahman ve Rahîm isimlerini gösterir, şefkat yolunun rahmet yolu olduğunu bildirir ve o şefkat elemine deva olarak da فَاللّٰهُ خَيْرٌ حَافِظًا وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ[100] dedirtir.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[101]

Said Nursî

---

97 Her türlü noksan sıfattan uzak Allah'ın adıyla.

98 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor olmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)

99 İmâm Rabbânî, el-Mektûbât 3/134 (100. Mektup).

100 "En iyi koruyan Allah'tır ve O, merhametlilerin en merhametlisidir." (Yûsuf sûresi, 12/64)

101 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâki, Allah'tır.

Dokuzuncu Mektup

بِاسْمِهٖ سُبْحَانَهُ[102] ، وَاِنْ مِنْ شَيْءٍ اِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهٖ[103]

Yine o hâlis talebesine gönderdiği mektubun bir parçasıdır.

İkinci Olarak

Kur'an nurlarını yaymaktaki başarın, gayretin ve şevkin, Cenâb-ı Hakk'ın bir ikramıdır, belki Kur'an'ın bir kerametidir, Rabbanî bir inayettir. Sizi tebrik ediyorum. Keramet, ikram ve inayet bahsinin geçmesi münasebetiyle, keramet ile ikramın bir farkını söyleyeceğim. Şöyle ki:

Kerametin ortaya konulması, mecburiyet olmadıkça, zararlıdır. İkramın ifade edilmesi ise tahdis-i nimet, yani nimete karşı bir şükürdür. Eğer keramet ile şereflenen bir şahıs, bilerek harika bir işe mazhar olursa, o haldeyken nefs-i emmaresini öldüremezse kendine güvenmesi, nefsine ve keşfine itimat etmesi ve gurura düşmesi bakımından bu, istidrac[104] olabilir. Fakat eğer insan bilmeden harika bir şeye mazhar olursa, onu anladıktan sonra nefsine değil, Rabbine itimadı artar ve "Beni benden daha iyi terbiye eden bir Hafîz'im var." der, tevekkülünü kuvvetlendirir. Mesela birinin kalbinde bir soru varken, Cenâb-ı Hak kendisini konuşturuyor gibi o soruya uygun bir cevap verir, sonra bunun keramet olduğunu anlar. Bu kısım, tehlikesiz kerametttir; insan onu gizlemekle yükümlü değildir, fakat övünmek için kasten göstermeye çalışmamalı! Çünkü görünüşte onda çalışıp gayret etmesinin bir payı bulunduğundan, insan onu nefsine bağlayabilir. İkram ise kerametin selametli olan ikinci türünden daha emniyetli ve bence daha yücedir. İfade edilmesi, o nimete karşı bir şükürdür. İnsanın gayretinin onda tesiri yoktur, nefsi onu kendine mal edemez.

İşte kardeşim, hem senin hakkında hem benim hakkımda, bilhassa Kur'an'a hizmetimizde eskiden beri gördüğüm ve yazdığım ilahî ihsanlar birer ikramdır; bunların açıkça ifade edilmesi o nimetlere karşı bir şükürdür. Onun için ikimizin hizmetine ait başarıları sana, tahdis-i nimet

olarak yazıyordum. Biliyordum ki sende övünme değil, şükür damarını uyandırıyor.

Üçüncü Olarak

Görüyorum ki:

Şu dünya hayatında en bahtiyar insan, dünyayı askerî bir misafirhane kabul edip buna teslimiyetle inanan ve öyle hareket edendir. O inanç ile en büyük mertebe olan Allah'ın rızasını[105] *çabuk elde edebilir. Kırılacak şişeye bâki bir elmasın fiyatını vermez, hayatını istikamet ve lezzet içinde geçirir.*

Evet, dünyaya ait işler, kırılmaya mahkûm şişeler hükmündedir. Ahirete ait bâki işler ise çok sağlam elmaslar kıymetindedir.[106] İnsanın yaradılışındaki şiddetli merak, hararetli sevgi, dehşetli hırs, inatlı talep ve bunun gibi kuvvetli hisler, ona ahireti kazanması için verilmiştir. O hisleri şiddetli bir şekilde fâni dünya işlerine yöneltmek, fâni ve kırılacak şişelere bâki elmas fiyatı vermek demektir. Bu münasebetle bir nokta hatırıma geldi. Şöyle ki:

Aşk, şiddetli bir muhabbettir. Fâni sevgililere yöneldiği zaman ya sahibini sonsuz bir azapta ve elemde bırakır ya da o mecazî sevgili, o şiddetli muhabbete değmediği için bâki bir sevgiliyi aratır; mecazî aşk, hakiki aşka döner.

İşte insanda binlerce his var. Her birinin aşk gibi iki mertebesi bulunur; biri mecazî, biri hakiki.

• Mesela *gelecek endişesi* herkeste vardır. İnsan gelecekten şiddetli bir şekilde endişe ettiği vakit bakar ki, endişe duyduğu o geleceğe yetişmek için elinde senet yok, hem rızık yönünden bir taahhüt altında ve kısa olan o gelecek şu şiddetli endişeye değmiyor. Ondan yüz çevirip kabirden sonra başlayacak hakiki, uzun ve gafiller için taahhüt altında olmayan bir geleceğe yönelir.

• Hem mesela insan mala, makam ve mevkiye *şiddetli bir hırs* gösterir. Bakar ki, geçici olarak onun nezaretine verilmiş o fâni mal, afetli şöhret, tehlikeli ve riyaya sebep olan makam sevgisi şu şiddetli hırsa değmiyor.

Ondan, gerçek makam olan manevî mertebelere, Allah'a yakınlık derecelerine, ahiret azığı ve hakiki mal olan salih amellere yönelir. Fena bir haslet olan mecazî hırsı, yüce bir haslet olan hakiki hırsa döner.

• Hem mesela insan, hislerini *şiddetli bir inatla* önemsiz, geçici, fâni işlere sarf eder. Bakar ki, bir dakika inada değmeyen bir şey için bir sene inat ediyor. Hem zararlı, zehirli bir şeyi elde etmek için inatla sebat eder. Anlar ki, bu kuvvetli his, kendisine böyle şeyler için verilmemiş. Onu bunlara harcamak, hikmete ve hakikate zıttır. O şiddetli inadı lüzumsuz, geçici işlere harcamayıp yüce ve bâki olan iman hakikatleri, İslam esasları ve ahirete ait hizmetler için kullanır. Rezil bir haslet olan o mecazî inat, güzel ve yüksek bir haslet olan hakiki inada, yani hakta şiddetli sebata dönüşür.

İşte şu üç misaldeki gibi, *insan kendisine verilen manevî donanımı, eğer nefis ve dünya hesabına kullanır ve dünyada ebediyen kalacakmış gibi gafilce davranırsa kötü ahlâka, israfa ve abes şeylere yol açar. Eğer o hislerin daha hafiflerini dünya işlerine, şiddetlilerini de ahirete ait ve manevî vazifelere sarf ederse bu, insanı övülmüş ahlâka, hikmet ve hakikate uygun olarak iki cihan saadetine ulaştırır.*

İşte tahmin ediyorum ki, bu zamanda nasihat edenlerin öğütlerinin tesirsiz kalmasının bir sebebi şudur:

Ahlâksız insanlara derler ki: "Haset etme! Hırs gösterme! Düşmanlık yapma! İnat etme! Dünyayı sevme!" Yani, "Fıtratını değiştir!" der gibi, görünüşte onların güç yetiremeyeceği bir teklifte bulunurlar. Eğer, "Bu huyların yüzünü hayırlı şeylere çeviriniz, mecralarını değiştiriniz." deseler, hem nasihat tesir eder hem de bu, o insanların iradeleri dairesinde bir teklif olur.

Dördüncü Olarak

İslam âlimleri arasında "İslam" ile "iman"ın farkları çok bahis konusu olmuştur. Bir kısmı "ikisi aynıdır", bir kısmı da "ikisi aynı değil, fakat biri

olmadan diğeri olmaz" demiş ve bunun gibi çok çeşitli fikirler beyan etmişlerdir. Ben şöyle bir fark anladım:

İslamiyet, kabullenip taraftar olma; iman ise kesin bir şekilde inanmadır. Bir başka tabirle, *İslamiyet hakka taraf ve teslim olma, boyun eğmedir; iman ise hakkı kabul ve tasdiktir.*

Eskiden Kur'an'ın hükümlerine şiddetle taraftar olan bazı dinsizler görmüştüm. Demek ki onlar, bir yönden hakka taraftar olmakla İslamiyet'e mazhardı; onlara "dinsiz bir müslüman" denilebilirdi. Sonra bazı müminler gördüm ki, Kur'an'ın hükümlerine taraftarlık yapmıyor, onları hayatlarına esas kılmıyor ve "gayrimüslim bir mümin" tabirini hak ediyorlardı.

Acaba İslamiyetsiz iman, kurtuluş vesilesi olabilir mi?

Cevap: *İmansız İslamiyet kurtuluşa vesile olmadığı gibi, İslamiyet'siz iman da olamaz.*

فَلِلّٰهِ الْحَمْدُ وَالْمِنَّةُ[107] Kur'an'ın manevî i'cazının[108] feyziyle Risale-i Nur'un ölçüleri, İslam dininin ve Kur'an hakikatlerinin meyvelerini ve neticelerini öyle bir tarzda göstermiştir ki, dinsiz dahi anlasa, onlara taraftar olmaması mümkün değildir. Hem imanın ve İslam'ın delillerini o derece kuvvetli bir şekilde ortaya koymuştur ki, gayrimüslim bile anlasa herhalde tasdik eder; gayrimüslim olarak kaldığı halde iman eder.

Evet, *Sözler*[109] cennetteki Tûbâ ağacının meyveleri gibi tatlı ve güzel olan iman ve İslamiyet'in meyvelerini, iki cihan saadetinin güzellikleri gibi hoş ve şirin olan neticelerini öyle göstermiştir ki, görenlerde ve tanıyanlarda sonsuz bir taraf ve teslim olma hissi uyandırır. Mevcudat silsilesi gibi kuvvetli, zerreler gibi sayısız iman ve İslam delillerini göstererek sonsuz, kesin bir inanç ve iman kuvveti verir.

Hatta bazen Şah-ı Nakşibend'in evradını okurken şehadet getirdiğim vakit, عَلٰى ذٰلِكَ نَحْيَا وَعَلَيْهِ نَمُوتُ وَعَلَيْهِ نُبْعَثُ غَدًا[110] dediğimde, sonsuz bir taraf olma duygusu hissediyorum. Eğer bütün dünya bana verilse, bir iman hakikatini feda edemeyecek bir hale bürünüyorum. Bir hakikatin aksini bir dakika

farz etmek, bana gayet elemli geliyor. Bütün dünya benim olsa bir tek iman hakikatinin ortaya çıkması için her şeyimi vermeme nefsim tereddütsüz itaat ediyor.

اٰمَنَّا اَللّٰهُمَّ بِمَا أَرْسَلْتَ مِنْ رَسُولٍ، وَاٰمَنَّا اللّٰهُمَّ بِمَا أَنْزَلْتَ مِنْ كِتَابٍ، فَصَدَّقْنَا[111]

dediğim zaman sınırsız bir iman kuvveti hissediyorum. İman hakikatlerinin her birinin aksini aklen imkânsız kabul ediyor, dalâlet ehlini sonsuz ahmak ve divane görüyorum.

Anne ve babana pek çok selam ve hürmetlerimi arz ederim. Onlar da bana dua etsinler. Sen benim kardeşim olduğun için onlar da benim peder ve validem hükmündedir. Köyünüze de, bilhassa senden *Sözler*'i işitenlerin hepsine selam ediyorum.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[112]

Said Nursî

---

102 Her türlü noksan sıfattan uzak Allah'ın adıyla.
103 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor olmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)
104 Hakkı olmadığı halde ve inkârcılığına rağmen insanın nimetlere erişmesi.
105 Allah rızasının en büyük mertebe olduğuna dair bkz. "Hepsinden âlâsı ise Allah'ın kendilerinden razı olmasıdır." (Tevbe sûresi, 9/72)
106 "Mal mülk, çoluk çocuk… Bütün bunlar dünya hayatının süsleridir. Bâki kalacak yararlı işler ise Rabbinin katında, hem mükâfat yönünden hem de ümit bağlamak bakımından daha hayırlıdır." (Kehf sûresi, 18/46)
107 Bütün şükür ve şükranlar Allah'adır, minnetin her türlüsü de sadece O'nadır.
108 İ'caz: Mucize olma, benzerinin yapılması mümkün olmadığı için herkesi şaşırtıp aciz bırakma.
109 Üstad Hazretleri birçok yerde "Sözler" ifadesini bütün Risale-i Nur Külliyatı'nı işaret eden bir mânâda kullanmıştır.
110 İman hakikatleri üzere yaşar, onlara inanmış olarak ölür ve yine o inanç üzere diriliriz. (Bkz. el-Gümüşhânevî, Mecmûatü'l-Ahzâb [Evrâd-ı Nakşibendî] s. 7)
111 Allahım! Hem gönderdiğin resûle iman ettik hem de indirdiğin kitaba inanıp gönülden tasdik ettik. (Bkz. el-Gümüşhânevî, Mecmûatü'l-Ahzâb [Evrâd-ı Nakşibendî] s. 8)
112 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâki, Allah'tır.

Onuncu Mektup

İki Sorunun Cevabıdır

بِاسْمِهٖ سُبْحَانَهُ[113] ، وَاِنْ مِنْ شَيْءٍ اِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهٖ[114]

Birincisi

Otuzuncu Söz'ün İkinci Maksadı'nda zerrelerin hareketlerinin ve yenilenmesinin tarifi hakkındaki uzun cümleye ilave bir izahtır.

Kur'an-ı Hakîm'de *İmam-ı Mübîn* ve *Kitab-ı Mübîn*, farklı yerlerde defalarca zikredilmiştir.[115] Tefsircilerin bir kısmı "ikisi aynıdır", bir kısmı ise "farklıdır" der. Bunların hakikatlerine dair beyanlar muhteliftir. Kısaca, "ilahî ilmin unvanlarıdır" denilmiştir. Fakat Kur'an'ın feyzi ile ben şu kanaate vardım:

İmam-ı Mübîn, *Cenâb-ı Hakk'ın ilminin ve emrinin bir türünün unvanıdır ki, şu görünen âlemden çok gayb âlemine bakar.* Yani içinde bulunulan zamandan ziyade geçmişe ve geleceğe nazar eder. Her şeyin görünürdeki varlığından çok aslına, nesline, köklerine ve tohumlarına bakar. Allah'ın takdiri olan kaderin bir defteridir. Bu defterin varlığı, Yirmi Altıncı Söz'de ve Onuncu Söz'ün bir haşiyesinde ispat edilmiştir.

Evet, İmam-ı Mübîn, Allah'ın ilim ve emrinin bir türünün unvanıdır. Yani eşyanın çekirdekleri, kökleri ve asılları kusursuz bir intizamla eşyanın varlığını gayet sanatkârca netice vermeleri yönüyle elbette Cenâb-ı Hakk'ın ilim düsturlarının bir defteri vasıtasıyla düzenlendiklerini gösteriyorlar. Ve eşyanın neticeleri, nesilleri, tohumları; ileride gelecek varlıkların programlarını, fihristlerini içerdiklerinden, elbette Allah'ın emirlerinin küçük birer mecmuası olduklarını bildiriyorlar. Mesela bir çekirdek, bir ağacın bütün meydana geliş aşamalarını düzenleyecek olan programların, fihristlerin, o program ve fihristleri tayin eden yaratılış kanunlarının küçücük, cisimleşmiş hali hükmündedir, denilebilir.

Kısacası: Madem İmam-ı Mübîn geçmişin, geleceğin ve gayb âleminin etrafında dal-budak salan yaratılış ağacının bir programı, fihristi

hükmündedir. *Demek ki, bu mânâda İmam-ı Mübîn, kaderin bir defteri, düsturlarının bir mecmuasıdır.* O düsturların yazılması ve hükmünü icra etmesiyle zerreler, eşyanın vücudundaki hizmetlerine ve hareketlerine sevk edilir.

Kitab-ı Mübîn ise gayb âleminden çok, görünen âleme bakar. Yani geçmiş ve gelecekten ziyade içinde bulunulan zamana nazar eder, ilim ve emirden ziyade Allah'ın *kudret ve iradesinin bir unvanı, bir defteri, bir kitabıdır. İmam-ı Mübîn kader defteri ise Kitab-ı Mübîn kudret defteridir.* Yani her şeyin vücudundaki, mahiyetindeki, sıfat ve fiillerindeki kusursuz sanat ve intizam, onlara mükemmel bir kudretin düsturlarıyla ve her şeye tesir eden bir iradenin kanunlarıyla vücut giydirildiğini, suretleri tayin ve teşhis edilerek belirli birer miktar, hususi birer şekil verildiğini gösteriyor. Demek ki, o kudret ve iradenin küllî ve umumi bir kanunlar mecmuası, büyük bir defteri vardır; her bir şeyin hususi vücudu ve sureti ona göre biçilir, dikilir, giydirilir. İşte bu defterin varlığı İmam-ı Mübîn gibi kader ve cüzî irade meselelerinde ispat edilmiştir.

Gaflet ve dalâlet ehlinin, hak yoldan sapmış felsefecilerin ahmaklığına bak ki, yaratıcı kudretin o Levh-i Mahfuz'unu, Cenâb-ı Hakk'ın hikmet ve iradesinin her şeyi görerek yazılmış kitabının eşyadaki o cilvesini, akislerini, misalini hissetmişler fakat –hâşâ- "tabiat" diye isimlendirmiş, köreltmişler.

İşte İmam-ı Mübîn ile, yani kaderin hükmü ve düsturu ile ilahî kudret, eşyanın yaratılışında hepsi birer ayet olan varlıklar silsilesini "Levh-i Mahv ve İsbat" denilen zamanın misalî sayfasında yazıyor, var ediyor, zerreleri hareket ettiriyor. Demek, zerrelerin hareketleri o yazıdan, o nüshaların icadından –varlıkların gayb âleminden görünen âleme ve ilimden kudrete geçmeleri sırasında– ortaya çıkan bir titreşim, bir faaliyettir.

"Levh-i Mahv ve İsbat" ise sabit ve daimî olan büyük Levh-i Mahfuz'un mümkinat dairesindeki, yani ölüme ve hayata, varlığa ve fâniliğe daima

mazhar olan eşyadaki sürekli değişen bir defteri ve yaz-boz tahtasıdır, zamanın hakikati odur.

Evet, her şeyin bir hakikati olduğu gibi, zaman dediğimiz, kâinatta akan büyük nehrin hakikati de Levh-i Mahv ve İsbat'taki kudret yazısının bir sayfası ve mürekkebi hükmündedir.

لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللّٰهُ[116]

İkinci Soru

Haşir meydanı nerededir?

Cevap: —وَالْعِلْمُ عِنْدَ اللّٰهِ[117]— Hâlık-ı Hakîm'in her şeyde gösterdiği yüce hikmet, hatta tek bir küçük şeye çok büyük hikmetler takması, apaçık şekilde şuna işaret ediyor:

Yerküre, büyük bir daireyi başıboş bir şekilde, rastgele çizmiyor. Belki mühim bir şeyin etrafında dönüyor ve büyük bir meydanın geniş dairesini çiziyor, gösteriyor. Büyük bir serginin etrafında gezip manevî neticelerini ona devrediyor ki, o neticeler ileride o sergide, insanların gözü önünde gösterilecektir. Demek haşir meydanı yirmi beş bin senelik mesafeye yakın, geniş bir daireye yayılacaktır (rivayete göre Şam-ı Şerif[118] kıtası bir çekirdek hükmünde o daireyi dolduracaktır).[119] Yerkürenin bütün manevî mahsulleri, şimdilik gayb perdesi altında olan o meydanın defterlerine ve levhalarına gönderiliyor. İleride meydan açıldığı vakit, sakinlerini de yine o meydana dökecek, o manevî neticeler de gaybda iken görünür hale gelecektir.

Evet, yerküre bir tarla, bir çeşme, bir ölçek hükmünde, o büyük meydanı dolduracak kadar mahsul vermiş.. o meydanı kaplayacak varlıklar ondan akıp geçmiş.. ve orayı dolduracak sanatlı varlıklar ondan çıkmıştır. Demek, yerküre bir çekirdek, haşir meydanı ise içindekilerle beraber bir ağaç, bir sümbül ve bir mahzendir. Evet, nasıl ki parlak bir nokta, süratli hareketiyle ışıktan bir çizgi veya bir daire olur. Aynen öyle de, yerküre süratli, hikmetli hareketiyle bir varlık dairesinin belirmesine ve o dairenin neticeleriyle beraber büyük bir haşir meydanının oluşmasına vesiledir.

قُلْ إِنَّمَا الْعِلْمُ عِنْدَ اللّٰهِ[120]

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[121]

Said Nursî

---

113 Her türlü noksan sıfattan uzak Allah'ın adıyla.
114 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor olmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)
115 Bkz. Yasîn sûresi, 36/12; En'âm sûresi, 6/59; Yûnus sûresi, 10/61; Hûd sûresi, 11/6; Neml sûresi, 27/75; Sebe sûresi, 34/3.
116 Hiç kimse gaybı bilemez, gaybı yalnız Allah bilir.
117 Gerçek bilgi Allah katındadır.
118 Sahabi efendilerimiz zamanında Suriye ve civarındaki ülkelere verilen isim.
119 Bkz. Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 4/446; 5/3. Ayrıca bkz. et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr 19/426, 427; et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Evsat 6/276; el-Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ 6/439.
120 "De ki: Bunu yalnız Allah bilir." (Mülk sûresi, 67/26)
121 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâki, Allah'tır.

On Birinci Mektup

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[122] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[123]

Bu mektup mühim bir ilaçtır,

dört ayetin hazinesinden dört küçük cevhere işaret eder.

Aziz kardeşim! Şu dört farklı meseleyi Kur'an-ı Hakîm, değişik zamanlarda nefsime ders vermişti. Arzu eden kardeşlerimin de bundan bir ders veya hisse almaları için yazdım. Konu itibarı ile başka başka dört ayet-i kerimenin hakikatler hazinesinden küçük birer cevher, misal olarak gösterilmiştir. O dört bahisten her birinin ayrı bir sureti, ayrı bir faydası var.

Birinci Bahis

إِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَعِيفًا[124]

Ey kötü vesveselerden ümitsizliğe düşen nefsim! Hayallerin çağrıştırdıkları ve farazî şeylerin hatıra gelmesi, bir bakıma irade dışı tasvirlerdir. O şey eğer hayırdan ve nuranilikten ibaretse hakikatin hükmü, suretine ve misaline bir derece geçer. Güneşin ışığının ve sıcaklığının, aynadaki suretinden yansıması gibi... Eğer o şey şerden ve kesif, katı maddelerden ibaretse aslın hükmü ve hususiyeti suretine geçmez, timsaline tesir etmez. Mesela pis ve murdar bir şeyin aynadaki sureti ne pis ne de murdardır; yılanın aynadaki görüntüsü ısırmaz.

İşte şu sırdan dolayı, *küfrü düşünmek küfür olmadığı gibi, çirkin sözleri hayal etmek de onları söylemiş olmak mânâsına gelmez.* Bunlar bilhassa istemeden ve farazî bir şekilde hatıra gelirse tamamen zararsızdır. Hak yolundaki Ehl-i Sünnet ve Cemaat'in mezhebinde bir şeyin şeriata göre çirkin veya pis olması, Allah'ın yasaklaması sebebiyledir. Madem iradesiz ve istemeden, farazî bir hatıra gelmedir, hayalî bir çağrışımdır; o halde yasak onu içine almaz. O ne kadar çirkin ve pis bir şeyin sureti de olsa, çirkin ve pis sayılmaz.

İkinci Mesele

Barla Yaylası, Tepelice'de çam, katran ve karakavak ağaçlarının bir meyvesidir. *Sözler*'de yazıldığı için buraya alınmamıştır.

Üçüncü Mesele

Şu iki mesele, Yirmi Beşinci Söz'ün, Kur'an'ın mucizeliği karşısında medeniyetin aczini gösteren misallerinden bir kısmını anlatır. Kur'an'a muhalif medenî hukukun ne kadar haksız olduğunu ispat eden binlerce örnekten ikisi:

فَلِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنْثَيَيْنِ[125] şeklindeki Kur'an hükmü, tam adalet olduğu gibi, merhametin ta kendisidir.

Evet, adalettir. Çünkü büyük çoğunluk itibarı ile bir erkek, bir kadın alır ve onun nafakasını taahhüt eder. Kadın ise bir kocaya gider, nafakasını ona yükler, böylece mirastaki noksanını telafi eder.

Hem merhamettir, çünkü o zayıf kadın, babasından şefkat ve kardeşinden merhamet görmeye çok muhtaçtır. Kur'an'ın hükmüne göre, babasından endişesiz bir şefkat görür. Babası ona, "servetimin yarısının ellere, yabancılara geçmesine sebep olacak zararlı bir çocuk" nazarıyla bakmaz, endişe etmez. O şefkate endişe ve öfke karışmaz.

Hem o kadın, kardeşinden rekabetsiz, hasetsiz bir merhamet ve himaye görür. Kardeşi ona, "ailemizin yarısını bozacak ve malımızın mühim bir kısmını ellere verecek bir rakip" gözüyle bakmaz; o merhamete ve himayeye bir kin, bir gücenme katmaz. Şu halde fıtratı gereği nazik, nazenin ve yaradılıştan zayıf olan o kadın, görünüşte az bir şey kaybeder, fakat buna karşılık ailesinin şefkatinden, merhametinden tükenmez bir servet kazanır. Yoksa ona Hakk'ın rahmetinden daha çok merhamet edeceğiz diye hakkından fazlasını vermek, merhamet değil şiddetli bir zulümdür. Belki cahiliye döneminde vahşi bir gurur yüzünden kız çocuklarının sağ olarak gömülmesi gibi gaddarca bir zulmü andıran bu zamanın vahşi hırslarının, merhametsiz bir çirkinliğe yol açma ihtimali vardır.

Bunun gibi, Kur’an’ın bütün hükümleri وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ[126] fermanını tasdik ediyor.

Dördüncü Bahis

فَلِأُمِّهِ السُّدُسُ[127]

İşte mimsiz medeniyet, nasıl kıza hakkından fazlasını verdiği için böyle bir haksızlığa sebep oluyorsa, aynı şekilde annenin hakkını kesmekle de daha dehşetli haksızlık ediyor.

Evet, Cenâb-ı Hakk’ın rahmetinin en hürmete lâyık, en tatlı, en latif ve en şirin cilvelerinden olan anne şefkati, kâinat hakikatleri içinde en muhterem, en aziz hakikatlerdendir. Ve anne öyle kerim, merhametli, fedakâr bir dosttur ki, bir anne, şefkatinden dolayı bütün dünyasını, hayatını ve rahatını çocuğu için feda eder. Hatta anneliğin en basit ve en aşağı derecesinde olan korkak tavuk, o şefkatin azıcık bir parıltısıyla yavrusunu müdafaa etmek için ite atılır, aslana saldırır.[128]

İşte böyle muhterem ve aziz bir hakikati taşıyan anneyi evladının malından mahrum etmenin, o muhterem hakikate karşı ne kadar dehşetli bir haksızlık.. ne derece vahşi bir hürmetsizlik.. cinayet gibi bir hakaret.. nimete karşı Cenâb-ı Hakk’ın rahmet arşını titreten bir nankörlük.. ve insanın, toplum hayatı için gayet parlak ve faydalı bir ilacına zehir katmak mânâsına geldiğini, insaniyet-perver olduğunu yani insanı yücelttiğini iddia eden insan kılığındaki canavarlar anlamazsa, elbette hakiki insanlar anlar. Kur’an-ı Hakîm’in فَلِأُمِّهِ السُّدُسُ hükmünün hak ve adaletin ta kendisi olduğunu bilirler.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[129]

Said Nursî

---

122 Her türlü noksan sıfattan uzak Allah’ın adıyla.

123 “Hiçbir şey yoktur ki, O’nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor olmasın.” (İsrâ sûresi, 17/44)

124 “Şeytanın hilesi cidden zayıftır.” (Nisâ sûresi, 4/76)

125 “Erkek, kadının hissesinin iki mislini alır.” (Nisâ sûresi, 4/176)

126 “Ey resûlüm! Biz seni bütün insanlar için sırf bir rahmet vesilesi olman için gönderdik.”

(Enbiyâ sûresi, 21/107)
127 “Annenin hissesi altıda birdir.” (Nisâ sûresi, 4/11)
128 “Cenâb-ı Hak rahmeti yüz parçaya böldü. Bunun doksan dokuz parçasını nezd-i ulûhiyetinde tuttu. Bir tek parçayı da yeryüzüne indirdi. Varlıklar arasındaki merhametin kaynağı işte bu parçadır. Atın yavrusuna basma endişesiyle ayağını kaldırması da bu merhamet sebebiyledir.” anlamındaki hadis için bkz. Buhârî, edeb 19, rikak 19; Müslim, tevbe 17; Tirmizî, deavât 107-108; İbni Mâce, zühd 35.
129 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâki, Allah’tır.

On İkinci Mektup

بِاسْمِهٖ سُبْحَانَهُ[130] ، وَاِنْ مِنْ شَيْءٍ اِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهٖ[131]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَعَلٰى رُفَقَائِكُمْ[132]

Aziz kardeşlerim,

O gece bana sordunuz, cevabını vermedim. Çünkü *iman hakkındaki meselelerin münakaşa şeklinde konuşulması caiz değildir.* Siz münakaşayla bahsetmiştiniz. Şimdilik tartışmanızın esası olan üç sorunuza gayet kısa bir cevap yazıyorum. Etraflıca izahını, Eczacı Efendi'nin isimlerini yazmış olduğu Söz'lerde bulursunuz. Yalnız, kader ve cüzî irade hakkındaki Yirmi Altıncı Söz hatırıma gelmemişti, size söylememiştim, ona da bakınız. Fakat gazete gibi okumayınız! O Söz'lerin mütalaasını Eczacı Efendi'ye havale etmemin sırrı şudur: Bu türlü meselelerdeki şüpheler, iman esaslarının zayıflığından ileri geliyor. O Söz'ler ise iman esaslarını tamamen ispat eder.

Birinci Sorunuz

Hazreti Âdem'in *(aleyhisselam)* cennetten çıkarılması ve bir kısım insanların cehenneme atılması hangi hikmete dayanır?

Cevap: *Bunun hikmeti, insanın vazifelendirilmesidir. O, öyle bir vazifeye memur edilerek dünyaya gönderilmiştir ki, insanın bütün manevî yükselişi, kabiliyetlerinin açığa çıkması, gelişmesi ve mahiyetinin Cenâb-ı Hakk'ın bütün isimlerine kuşatıcı bir ayna olması, o vazifenin neticelerindendir…*

Eğer Hazreti Âdem cennette kalsaydı, makamı melekler gibi sabit olurdu ve insanın kabiliyetleri ortaya çıkıp gelişmezdi. Halbuki değişmez bir makama sahip melekler pek çoktur, o tarzdaki kulluk için insana ihtiyaç yok. Belki ilahî hikmet, sonsuz makamları kat edecek olan insanın kabiliyetlerine uygun bir tecrübe ve imtihan yeri gerektirdiğinden, meleklerin aksine insan, yaradılışının gereği olan mâlum günahla cennetten çıkarıldı. Demek ki, Hazreti Âdem'in cennetten çıkarılması

hikmetin ve rahmetin ta kendisi olduğu gibi, kâfirlerin cehenneme atılmaları da haktır ve adalettir.

Onuncu Söz'ün Üçüncü İşareti'nde denildiği gibi:

Gerçi kâfir az bir ömürde günah işlemiştir, fakat o günah içinde sonsuz bir cinayet var. Çünkü küfür, bütün kâinatı tahkir etmek, onun kıymetini alçaltmaktır.. bütün sanatlı varlıkların Allah'ın birliğine şahitliklerini yalanlamaktır.. ve onların aynasında cilveleri görünen ilahî isimleri hafife almaktır. Onun için varlıkların hakkını kâfirden almak üzere, onların Sultanı olan Kahhâr-ı Zülcelâl'in kâfirleri ebedî cehenneme atması, hakkın ve adaletin ta kendisidir. Çünkü sonsuz cinayet, sonsuz cezayı gerektirir.

İkinci Sorunuz

Şeytanlar niçin var edilmiştir? Cenâb-ı Hakk'ın şeytanı ve şerleri yaratmasının hikmeti nedir? Şerrin yaratılması şer, çirkin bir şeyin yaratılması çirkin midir?

Cevap: *Hâşâ!.. Şerrin yaratılması değil, işlenmesi şerdir.* Çünkü yaratma ve var etme, bütün neticelere; bir şeyi yapıp etmek ise hususi bir gayret olduğu için hususi neticelere bakar. Mesela yağmurun yağmasının binlerce neticesi vardır, hepsi de güzeldir. Bazıları iradesini yanlış kullanarak yağmurdan zarar görse, "yağmurun gönderilmesi rahmet değildir" diyemez, "yağmurun yaratılması şerdir" diye hüküm veremez. Belki iradesini kötüye kullanması ve kendi yapıp ettikleri neticesinde yağmur onun hakkında şer olmuştur. Hem ateşin yaratılmasında pek çok fayda var, hepsi de hayırlıdır. Bazıları yaptığı yanlış bir işle, suiistimaliyle ateşten zarar görse "ateşin yaratılması şerdir" diyemez. Çünkü ateş sadece onu yakmak için yaratılmamış; belki o, kendi hatasıyla yemeği pişiren ateşe elini sokmuş ve o hizmetkârını kendine düşman etmiştir.

Kısacası: *Büyük hayır için küçük şer kabul edilir. Eğer küçük bir şerrin olmaması için büyük hayrı netice veren bir şer terk edilirse, o zaman büyük bir şer işlenmiş olur.*

• Mesela savaşa asker sevk etmekte elbette, bazı küçük, maddî ve bedenî zararlar olur. Fakat o cihadda çok büyük bir hayır vardır; İslam, kâfirlerin istilâsından kurtulur. Eğer o az zarar yüzünden cihad terk edilirse, o vakit çok hayrın kaybından başka çok şerre yol açılmış olur. Bu da zulmün ta kendisidir.

• Hem mesela kangren olmuş ve kesilmesi gereken bir parmağın kesilmesi hayırlıdır, iyidir; halbuki görünüşte bir şerdir. Fakat parmak kesilmezse el kesilir, büyük şer olur.

İşte kâinattaki şerlerin, zararların, belâların, şeytanların ve zararlı şeylerin yaratılması, var edilmesi, şer ve çirkin değildir. Çünkü onlar çok mühim neticeler için yaratılmışlardır.

• Mesela şeytan musallat olmadığı için meleklerin manevî mertebeleri yükselmez, makamları sabittir, değişmez. Aynı şekilde, şeytan musallat olmadığı için hayvanların da mertebeleri sabittir, noksandır. İnsanlık âleminde ise yükselme ve alçalma sonsuzdur. Nemrutlardan, firavunlardan tut, sıddık velilere ve peygamberlere kadar çok uzun bir terakki mesafesi var.

İşte kömür gibi alçak ruhların elmas gibi yüce ruhlardan ayrılması için, şeytanların yaratılmasıyla, teklif sırrıyla ve peygamberlerin gönderilmesiyle bir imtihan, tecrübe, cihad ve müsabaka meydanı açılmıştır. Eğer cihad ve müsabaka olmasaydı, insanlığın madenindeki elmas ve kömür hükmünde olan kabiliyetler aynı mertebede kalacaktı. Yücelerin yücesi bir mertebede olan Hazreti Ebûbekri's-Sıddık'ın ruhu, aşağıların en aşağısındaki Ebûcehil'in ruhuyla aynı seviyede bulunacaktı. Demek, şeytanların ve şerlerin yaratılması büyük ve küllî neticeye baktığı için şer ve çirkin değildir. Suiistimallerden ve "kesb" denilen hususi gayretlerden gelen şerler, çirkinlikler insanın yapıp ettiklerine aittir; Cenâb-ı Hakk'ın var etmesine değil.

Eğer derseniz ki: Peygamberler gönderilmesine rağmen şeytanlar yüzünden çoğu insan kâfir oluyor, küfre giriyor, zarar görüyor. اَلْحُكْمُ لِلْأَكْثَرِ[133]

kaidesince; çoğunluk ondan zarar görüyorsa o vakit şerrin yaratılması şerdir, hatta peygamberlerin gönderilmesi dahi rahmet değildir denilebilir mi?

Cevap: *Kemmiyetin keyfiyete, yani niceliğin niteliğe nispeten önemi yoktur. Asıl çoğunluk, niteliğe bakar*.

• Mesela yüz hurma çekirdeği toprak altına gömülüp sulanmaz, kimyevi bir işlem görmez ve bir hayat mücadelesi vermezse, yüz para kıymetinde yüz çekirdek olur. Fakat su verildiği ve hayat mücadelesine maruz kaldığı vakit, o çekirdeklerden sekseni çürük mahiyeti sebebiyle bozulsa, yirmisi ise meyve veren yirmi hurma ağacı olsa, diyebilir misin ki, "Su vermek kötü oldu, çoğunu bozdu"? Elbette diyemezsin. Çünkü o yirmi çekirdek, yirmi bin hükmüne geçti. Seksen kaybedip yirmi bin kazanan zarar etmez; bu, şer olmaz.

• Hem mesela tavus kuşunun yüz yumurtası bulunsa, beş yüz kuruş eder. O yüz yumurtanın üstüne tavus kuşu oturtulsa, sekseni bozulsa; fakat yirmisinden tavus kuşu çıksa, "Bu iş çok zararlı ve kötü oldu, tavus kuşunun kuluçkaya yatması çirkin ve şer oldu." denilebilir mi? Asla! Bu bir hayırdır, çünkü o tavus cinsi ve o yumurta taifesi, dört yüz kuruş fiyatındaki seksen yumurtayı kaybetti fakat seksen lira kıymetinde yirmi tavus kuşu kazandı.

İşte insanlık, peygamberlerin gönderilmesi ve teklif sırrıyla, cihad ederek, şeytanlarla savaşarak kazandığı yüz binlerce peygamber, milyonlarca veli ve milyarlarca asfiya gibi insanlık âleminin güneşleri, ayları ve yıldızları olan zâtlar karşılığında sayıca fazla, fakat keyfiyetçe kıymetsiz, zararlı hayvanlar gibi olan kâfirleri ve münafıkları kaybetmiştir.

Üçüncü Sorunuz

Cenâb-ı Hak musibetleri veriyor, belâları insana ve canlılara musallat ediyor. Bu, bilhassa masum insanlara, hatta hayvanlara zulüm değil mi?

Cevap: *Hâşâ! Mülk O'nundur. Mülkünde istediği gibi tasarruf eder.* Acaba sanatkâr bir zât, bir ücret karşılığında seni model yapıp gayet sanatlı

şekilde dokuduğu süslü bir elbiseyi sana giydirse, hünerini ve maharetini göstermek için kısaltsa, uzatsa, biçse, kesse, seni oturtup kaldırsa… Ona diyebilir misin ki, “Beni güzelleştiren elbiseyi çirkinleştirdin, oturtup kaldırmakla bana zahmet verdin!” Elbette diyemezsin! Böyle dersen divanelik etmiş olursun! Aynı şekilde, Sâni-i Zülcelâl göz, kulak, dil gibi uzuvlarla donatılmış gayet sanatlı bir vücudu sana giydirmiştir. Türlü isimlerinin nakışlarını göstermek için seni hasta eder, derde düşürür, acıktırır, doyurur, susatır… Bu gibi haller içinde yuvarlar. Hayatın mahiyetini kuvvetlendirmek ve isimlerinin cilvesini göstermek için seni böyle çeşitli vaziyetlerde gezdirir. Eğer, “Beni niçin bu musibetlere düşürüyorsun?” dersen, temsilde işaret edildiği gibi, yüz hikmet seni susturacak.

Zaten sükûn, sessizlik, atalet, yeknesaklık, durgunluk; bir tür yokluktur, zarardır. Hareket ve değişim ise var olmadır, hayırdır. Hayat, kemâlini hareketle bulur, belâlar vasıtasıyla terakki eder; Cenâb-ı Hakk’ın isimlerinin cilveleriyle çeşitli faaliyetlere mazhar olur, saflaşır, kuvvet bulur, inkişaf eder, genişler, kendi mukadderatını yazan işlek bir kalem olur, vazifesini yerine getirir, ahirette verilecek ücrete hak kazanır.

İşte münakaşanızın içindeki üç sorunuzun cevapları kısaca bu kadardır. İzahları ise otuz üç adet Söz’dedir.

Aziz kardeşim! Sen bu mektubu eczacıya ve münakaşayı işitenlerden uygun gördüklerine oku. Benim tarafımdan da yeni bir talebem olan eczacıya selam söyle, de ki:

“Zikredilen hususlar gibi imana dair ince meselelerden topluluk içinde, ölçüsüz bir mücadele suretinde bahsetmek caiz değildir. Bu, ölçüsüz bir mücadele olduğundan, derman iken zehir olur. Hem konuşanlar hem dinleyenler için zararlıdır. Böyle imana dair meselelerin itidal ve insaf ile, bir fikir alışverişi suretinde konuşulması uygundur.”

Ve eğer kalbine bu tür meselelerde şüphe gelirse, *Sözler*’de de cevabını bulamazsa bana hususi olarak yazmasını söyle.

Yine eczacıya de ki, merhum pederi hakkında gördüğü rüya için kalbime şöyle bir mânâ geldi: Merhum pederinin, doktor olması münasebetiyle çok salih ve mübarek, belki de veli insanlara faydası dokunmuştur. Ondan memnun olan ve fayda gören o mübareklerin ruhları, onun vefatı sırasında kuşlar suretinde en yakın akrabası olan oğluna görünmüş, ruhuna şefaat edercesine ve hoş geldin dercesine onu karşılamışlardır. O gece burada beraber bulunan bütün dostlara selam ve dua ederim.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[134]

Said Nursî

---

130 Her türlü noksan sıfattan uzak Allah'ın adıyla.
131 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor olmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)
132 Allah'ın selamı size ve arkadaşlarınızın üzerine olsun.
133 "Hüküm, çoğunluğa göre verilir." (es-Serahsî, el-Mebsût 5/140; el-Cessâs, Ahkâmü'l-Kur'ân 5/208; el-Kâsânî, Bedâiu's-Sanâi' 1/303)
134 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâki, Allah'tır.

On Üçüncü Mektup

بِاسْمِهٖ سُبْحَانَهُ[135] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهٖ[136]

اَلسَّلَامُ عَلٰى مَنِ اتَّبَعَ الْهُدٰى[137] ، وَالْمَلَامُ عَلٰى مَنِ اتَّبَعَ الْهَوٰى[138]

Aziz kardeşlerim,

Halimi ve rahatımı, vesika için neden müracaat etmediğimi, dünyanın gidişatına ve siyasete karşı kayıtsızlığımın sebebini çokça soruyorsunuz. Bu sorularınız çok tekrar ettiğinden ve bana mânen de sorulduğundan, şu üç soruya Yeni Said değil belki Eski Said lisanıyla cevap vermeye mecbur kaldım.

Birinci Sorunuz

Rahatın nasıl? Halin nedir?

Cevap: Cenâb-ı Erhamü'r-râhimîn'e yüz bin şükrediyorum ki, ehl-i dünyanın bana ettiği türlü zulümleri rahmete çevirdi. Şöyle ki:

Siyaseti terk edip, dünyadan el etek çekip bir dağda, mağarada ahireti düşünmekteyken ehl-i dünya zulmederek beni oradan çıkardı, sürgün etti. Hâlık-ı Rahîm ve Hakîm o sürgünü benim için bir rahmete çevirdi. Tehlikeli ve ihlâsı bozacak sebeplere açık olan dağdaki o inzivayı; Barla dağlarındaki emniyetli, ihlâslı yalnızlığa döndürdü. Rusya'da esaretteyken, ahir ömrümde bir mağaraya çekilmeye niyet etmiş ve bunu dilemiştim. Merhametlilerin en merhametlisi Rabbim benim için Barla'yı o mağara yaptı, bana bir mağaradaki inzivanın faydasını sağladı. Fakat sıkıntılı mağara zahmetini zayıf vücuduma yüklemedi.

Yalnız Barla'da iki üç adamda aşırı vehim vardı. Bu sebeple bana eziyet edildi. Hatta o dostlarım, güya istirahatımı düşünüyorlardı, halbuki o vehimler sebebiyle hem kalbime hem Kur'an hizmetine zarar verdiler.

Hem ehl-i dünya bütün sürgünlere vesika verdiği ve canileri bile hapisten çıkarıp affettiği halde, bana –zulüm olsun diye– vesika vermedi. Rabb-i Rahîmim, beni Kur'an hizmetinde daha çok istihdam etmek ve Sözler namıyla Kur'an'ın nurlarını bana daha fazla yazdırmak için telaşsız,

gürültüsüz bir şekilde şu gurbette bıraktı, sürgünümü büyük bir merhamete çevirdi.

Hem ehl-i dünya, dünyalarına karışabilecek bütün nüfuzlu, kuvvetli kanaat önderlerini, şeyhleri, kasabalarda ve şehirlerde bırakıp akrabalarıyla beraber herkesle görüşmeye izin verdikleri halde, zulmederek beni tecrit etti, bir köye gönderdi. Akrabalarımdan ve hemşerilerimden –bir iki tanesi hariç– hiçbirinin yanıma gelmesine izin vermedi. Hâlık-ı Rahîmim o tecridi benim hakkımda büyük bir rahmete çevirdi. Zihnimi saf bir halde bırakıp öfke ve garaz gibi şeylerden sıyrılmış bir şekilde Kur'an-ı Hakîm'in feyzini olduğu gibi almaya vesile kıldı.

Yine ehl-i dünya başlangıçta, iki senede iki basit mektup yazmamı çok gördü. Hatta şimdi bile, on veya yirmi günde veya ayda bir iki misafirin sırf ahiret için yanıma gelmesini hoş görmeyip bana zulmettiler. Rabb-i Rahîmim ve Hâlık-ı Hakîmim o zulmü benim için merhamete çevirdi; doksan senelik manevî bir ömrü kazandıracak şu üç aylarda bana çok arzu edilen ve makbul bir halvet ve uzleti yani yalnızlığı sağladı. اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى كُلِّ حَالٍ[139] işte halim ve rahatım böyle...

İkinci Sorunuz

Neden vesika almak için müracaat etmiyorsun?

Cevap: *Bu meselede ben kaderin mahkûmuyum, ehl-i dünyanın değil. Kadere müracaat ediyorum. Ne vakit izin verirse, rızkımı buradan ne vakit keserse o vakit giderim.* Bu mânânın hakikati şudur:

Başa gelen her işte iki sebep var; biri görünen, diğeri hakiki sebep. Ehl-i dünya görünen sebep oldu, beni buraya getirdi. Kader-i ilahî ise hakiki sebeptir, beni bu inzivaya mahkûm etti. Görünüşteki sebep zulmetti; hakiki sebep ise adaleti yerine getirdi. Ehl-i dünya şöyle düşündü: "Bu adam, ilme ve dine fazlasıyla hizmet eder, belki dünyamıza karışır." Bu ihtimale dayanarak beni sürgün edip üç yönden katmerli zulmettiler. Kader-i ilahî ise gördü ki, ilme ve dine hakkıyla, ihlâsla hizmet

edemiyorum, beni bu sürgüne mahkûm kıldı. Onların bu katmerli zulmünü kat kat rahmete çevirdi.

Mademki sürgünümde hükmü kader verir ve o adildir, ona müracaat ederim. Görünüşteki sebepte ise zaten bahane türünden bir şeyler var. Demek ki, onlara müracaat etmek mânâsızdır. Eğer ellerinde bir hak veya kuvvetli bir sebep bulunsaydı, o vakit onlara da müracaat edilirdi.

-Başlarını yesin- dünyalarını tamamen bıraktığım ve –ayaklarına dolaşsın– siyasetlerini büsbütün terk ettiğim halde, bahaneleri, kuruntuları elbette asılsız olduğundan, onlara müracaat ederek o kuruntulara bir hakikat atfetmek istemiyorum. Eğer uçları yabancıların elinde olan dünya siyasetine karışmaya iştahım olsaydı, değil sekiz sene, belki sekiz saat gizli kalmayacak, kendini belli edecek, gösterecekti. Halbuki sekiz senedir bir tek gazete okuma arzum olmadı ve okumadım. Dört senedir burada nezaret altında bulunuyorum, buna dair hiçbir emare görülmedi. *Demek Kur'an-ı Hakîm'e hizmetin bütün siyasi düşüncelerin üstünde bir yüceliği var ki, çoğu yalancılıktan ibaret olan dünya siyasetine tenezzüle meydan vermiyor.*

Müracaat etmememin ikinci sebebi şudur: *Haksızlığı hak zanneden insanlara karşı hak iddia etmek, hakka bir tür haksızlıktır. Bu haksızlığı işlemek istemem.*

Üçüncü Sorunuz

Dünya siyasetine karşı niçin bu kadar kayıtsızsın? Dünyada olup biten bunca şeye karşı tavrını hiç bozmuyorsun. Olup bitenleri hoş mu görüyorsun veyahut korkuyor musun ki susuyorsun?

Cevap: Kur'an-ı Hakîm'e hizmet, beni siyaset dünyasından şiddetli bir şekilde men etti. Hatta onu düşünmeyi de bana unutturdu. Yoksa bütün hayatım şahittir ki, hak gördüğüm yolda gitmeye karşı korku, elimi tutup beni men edememiş ve edemiyor.

Hem neden korkum olacak? Dünya ile, ecelimden başka bir alâkam yok.. çoluk çocuğumu düşüneceğim yok.. malımı düşüneceğim yok.. ailemin

şerefini düşüneceğim yok… Riyakâr bir yalancı şöhretten ibaret olan dünyanın şan ve şerefini korumaya değil, onun kırılmasına yardım edene rahmet!.. Kaldı ecelim… O da Hâlık-ı Zülcelâl'in elindedir. Kimin haddi var ki, vakti gelmeden ona ilişsin. Zaten izzetle ölümü, zilletle hayata tercih edenlerdeniz. Eski Said gibi biri şöyle demiş:

وَنَحْنُ أُنَاسٌ لَا تَوَسُّطَ بَيْنَنَا لَنَا الصَّدْرُ دُونَ الْعَالَمِينَ أَوِ الْقَبْرُ[140]

Kur'an hizmeti, beni toplumdaki hadiseleri ve siyaseti düşünmekten men ediyor. Şöyle ki:

İnsanın hayatı bir yolculuktur. Kur'an'ın nuruyla gördüm ki, şu zamanda o yol bir bataklığa girdi. Pis ve kötü kokulu bir çamur içinde insan kafileleri düşe kalka gidiyor. Bir kısmı, selametli bir yolda gider. Bir kısmı, çamurdan, bataklıktan mümkün olduğu kadar kurtulmak için bazı vasıtalar bulmuş. Çoğunluğu oluşturan kısım ise o pis kokulu, çamurlu bataklık içinde, karanlıkta gidiyor. Yüzde yirmisi sarhoşluk sebebiyle o pis çamuru misk ü amber zannederek yüzüne gözüne bulaştırıyor, boğulana kadar düşe kalka yürüyor. Yüzde sekseni ise bataklığı anlıyor; pis kokulu, çirkin olduğunu hissediyor fakat şaşkınlığından selametli yolu göremiyor.

İşte buna karşı iki çare var:

Birincisi: Topuz ile o sarhoş olan yüzde yirmiyi ayıltmaktır.

İkincisi: Bir nurla şaşkınlara selamet yolunu göstermektir.

Ben bakıyorum ki, yirmiye karşılık seksen adam elinde topuz tutuyor. Fakat o biçare ve şaşkın olan yüzde seksene karşı hakkıyla nur gösterilmiyor. Gösterilse de gösterenin bir elinde sopa bir elinde nur olduğu için güven vermiyor. Şaşkın adam, *"Acaba nurla beni kendilerine çekip topuzla dövmek mi istiyorlar?"* diye telaş ediyor. Bazen de arızalarla topuz kırıldığı vakit nur da dağılıyor veya sönüyor.

İşte o bataklık, insanların gaflet içindeki, dalâlete götüren ve haram zevklere düşkün toplum hayatıdır. O sarhoşlar, dalâletten lezzet alan ve bunda inat edenlerdir. O şaşkınlar, dalâletten nefret edenlerdir; kurtulmak istiyor fakat yol bulamıyorlar. O topuzlar, siyaset cereyanlarıdır. *O nurlar*

ise Kur'an hakikatleridir. Nurla kavga edilmez, ona düşmanlık beslenmez. Sadece kovulmuş şeytandan başka ondan nefret eden olmaz.

İşte ben de Kur'an nurunu elde tutmak için أَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ وَالسِّيَاسَةِ[141] deyip siyaset topuzunu atarak iki elimle nura sarıldım. Gördüm ki:

Siyaset cereyanlarında hem aynı tarafta hem de muhalif taraflarda o nurların âşıkları var. Bütün siyaset cereyanlarının ve taraf tutmaların çok üstünde, onların düşmanca anlayışlarından uzak ve saf olan bir makamda verilen Kur'an dersinden ve gösterilen Kur'an nurlarından hiçbir tarafın, hiçbir kesimin çekinmemesi ve onu itham etmemesi gerekir. Elverir ki, dinsizliği siyaset zannedip ona taraftarlık eden insan suretinde şeytanlar veya insan kıyafetinde hayvanlar olmasın...

Elhamdülillah! Siyasetten sıyrılıp uzak kalmam sayesinde, Kur'an'ın elmas gibi hakikatlerini siyaset propagandası ithamı altında cam parçaları kıymetine indirmedim. Belki o elmaslar, kıymetini her kesimin nazarında parlak bir şekilde gittikçe artırıyor.

وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي هَدٰينَا لِهٰذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدٰينَا اللّٰهُۚ
لَقَدْ جَاءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ[142]

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[143]

Said Nursî

---

135 Her türlü noksan sıfattan uzak Allah'ın adıyla.
136 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor olmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)
137 "Kurtuluş ve selamet, hidayete uyanlaradır." (Tâhâ sûresi, 20/47)
138 Azarlama ve kınama da nefsine uyanlaradır.
139 "Bize uygun gördüğü her halimizden ötürü hamdolsun Rabbimize.." Bkz. Tirmizî, deavât 128; Ebû Dâvûd, edeb 97, 98; İbni Mâce, edeb 55, duâ 2; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 2/117.
140 "Biz kendilerine arada, ortada bir yer olmayan kişileriz. Bizim için ya âlemin üstünde yer almak ya da kabre girmek vardır." (Bkz. Ebû Firâs el-Hamedânî, Dîvân (Şerh: Dr. Halîl Duveyhî) s. 165; İbni Kays, Kıra'd-Dayf 1/71)
141 Şeytandan ve siyasetten Allah'a sığınırım.
142 "'Hamdolsun bizi bu cennete eriştiren Allah'a! Eğer Allah bizi muvaffak kılmasaydı, biz kendiliğimizden yol bulamazdık. Rabbimizin elçilerinin gerçeği bildirdikleri bir kere daha kesinlikle anlaşılmıştır.' derler." (A'râf sûresi, 7/43)
143 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâki, Allah'tır.

On Dördüncü Mektup

Telif edilmemiştir.

On Beşinci Mektup

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[144] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[145]

Aziz kardeşim,

Birinci sorun şöyle:

Sahabiler velâyet nazarıyla bozguncuları neden keşfedemedi ve bu, Raşit Halifelerden üçünün şehit olmasını netice verdi? Halbuki küçük sahabiler için bile büyük velilerden daha büyüktür, deniliyor.

Cevap: Bu meselede iki makam var.

Birinci Makam

Bu sorunun cevabı, ince bir velâyet sırrının beyanındadır. Şöyle ki:

Sahabenin veliliği, "velâyet-i kübra" denilen, peygamber varisi olmaktan gelen, berzah yoluna uğramadan doğrudan doğruya zahirden hakikate geçip Cenâb-ı Hakk'a akrebiyetin[146] *ortaya çıktığı bir veliliktir ki, yolu gayet kısa olduğu halde makamı çok yüksektir. Harikaları az, fakat meziyetleri çoktur. Onda keşif ve keramet az görülür.*

Hem evliyanın kerametlerinin çoğu irade eseri değildir. Ummadıkları yerden, Allah'ın bir ikramı olarak harika bir şekilde ortaya çıkar. Bu keşif ve kerametlerin pek çoğu, seyr u sülûk yani manevî makamlardaki yolculuk sırasında, tarikat berzahından geçtikleri zaman görülür, adi beşerilikten bir derece sıyrıldıkları için alışılmışın dışında hallere mazhar olurlar.

Sahabe ise Peygamber *(aleyhissalâtü vesselam)* sohbetine mazhar olmanın cilvesiyle, cezbesiyle ve iksiriyle tarikattaki büyük seyr u sülûk dairesini geçmeye mecbur değildir. Bir adımda, bir sohbette zahirden hakikate geçebilirler.

Mesela, nasıl ki dünkü Kadir gecesine ulaşmak için iki yol var:

Birincisi: Bir sene dolaşarak o geceye gelmektir. Bu yakınlığı kazanmak için bir senelik mesafeyi aşmak gerekir. Bu, seyr ü sülûk yolcularının

mesleğidir, tarikat ehlinin çoğu bu yoldan gider.

İkincisi: Zamanla sınırlı olan maddî cismin kılıfından sıyrılıp uzaklaşarak ruhen yükselmek, dünkü Kadir gecesini öbür günkü bayram gecesiyle beraber bugün gibi hazır görmektir. Çünkü ruh zamanla sınırlı değildir. İnsanın hisleri ruh derecesine çıktığı vakit, o hazır zaman genişler. Başkaları için geçmiş ve gelecek olan vakitler, onun için şimdiki zaman hükmüne geçer.

İşte bu temsile göre dünkü Kadir gecesine ulaşmak için ruhun hayat mertebesine çıkıp geçmişi bugün gibi hazır görmek gerekir. Şu anlaşılması zor sırrın esası Allah'a akrebiyetin açığa çıkmasıdır.

Mesela güneş bize yakındır; çünkü ışığı, sıcaklığı ve sureti aynamızda, elimizdedir. Fakat biz ondan uzağız. Eğer nuraniliği vasıtasıyla onun yakınlığını hissetsek, aynamızdaki sureti sayesinde onunla münasebetimizi anlasak, bu vasıta ile onu tanısak; ışığının, sıcaklığının, mahiyetinin ne olduğunu bilsek, onun yakınlığı bizim için açığa çıkar ve onu yakınımızda görüp onunla münasebet kurarız. Eğer biz, uzaklığımız noktasından ona yaklaşmak ve onu tanımak istesek, fikren ve aklen çok yol kat etmeye mecbur oluruz; bilimin kanunları ile fikren göklere çıkıp güneşi oradaki konumuyla tasavvur ederek mahiyetindeki ışık ve sıcaklığı, ışığındaki yedi rengi uzun uzadıya ilmî tetkiklerle anladıktan sonra misaldeki birinci adamın kendi aynasında az bir tefekkürle kazandığı manevî yakınlığı ancak elde edebiliriz.

İşte şu temsildeki gibi, peygamberlikteki ve peygamber varisliğindeki velâyet, akrebiyet sırrının açığa çıkmasına bakar. Diğer velâyetlerin çoğu ise kurbiyet[147] *üzerinde gider. O yolun yolcusu birçok mertebeyi aşmaya mecbur kalır.*

İkinci Makam

O hadiselere sebep olanlar ve fesadı çevirenler birkaç Yahudi'den ibaret değildi ki, onları keşfetmekle bozgunculuğun önü alınsın. Çünkü pek çok farklı milletin İslamiyet'e girmesiyle zıt ve muhalif cereyanlar ve fikirler

birbirine karışmıştı. Bilhassa bazılarının millî gururu, Hazreti Ömer'in *(radiyallâhu anh)* darbeleriyle dehşetli yaralandığından, tabiatları gereği intikam için fırsat bekliyorlardı. Çünkü onların hem eski dini hükümsüz kalmış, hem de şeref kaynakları olan eski devletleri ve saltanatları yıkılmıştı. İntikamlarını, bilerek veya bilmeyerek, İslam'ın hâkimiyetinden almaya hisleriyle taraftar bir tavır almışlardı. Onun için, "Bir kısım Yahudiler gibi zeki ve hilekâr münafıklar, toplumun o durumundan istifade ettiler." denilmiştir. *Demek, o hadiselerin önünü almak, o zamanki toplum hayatını ve farklı fikirleri ıslah etmekle mümkün olabilirdi; bir iki bozguncunun keşfedilmesiyle değil.*

Eğer denilse ki: Hazreti Ömer'in *(radiyallâhu anh)* minberde, bir aylık mesafede bulunan Sâriye adlı komutanına يَا سَارِيَةُ! اَلْجَبَلَ اَلْجَبَلَ[148] deyip sesini ona işittirerek ordunun sevkiyle zafere vesile olan kerametli kumandası ne kadar keskin nazarlı olduğunu gösterdiği halde, neden yanındaki kâtili, Feyrûz'u o keskin velâyet nazarıyla göremedi?

Cevap: Buna Hazreti Yakub'un *(aleyhisselam)* sözüyle cevap veririz.[149] [HAŞİYE] Hazreti Yakub'a sorulmuş: "Yusuf'un Mısır'dan gelen gömleğinin kokusunu duydun da niçin yakınında bulunan Ken'an Kuyusu'ndayken onu göremedin?"

Cevap olarak demiş ki: "Bizim halimiz şimşekler gibidir; bazen görünür, bazen saklanır. Bazı vakit, en yüksek mevkide oturup her tarafı görüyor gibi oluruz. Bazı vakitte de ayağımızın ucunu göremeyiz."

Kısacası: *İnsan her ne kadar kendi iradesiyle hareket etse de* وَمَا تَشَاؤُنَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللّٰهُ[150] *sırrınca, asıl olan Cenâb-ı Hakk'ın dilemesidir, hükmü veren kaderdir. Allah'ın dilemesi, insanın iradesini geride bırakır.* إِذَا جَاءَ الْقَدَرُ عَمِيَ الْبَصَرُ[151] *hükmünü yerine getirir. Kader konuşunca insanın iktidarı ve cüzî iradesi susar.*

İkinci Sorunuzun Meali:

Hazreti Ali *(radiyallâhu anh)* zamanında başlayan savaşların mahiyeti nedir? Orada savaşanları, ölenleri ve öldürenleri nasıl isimlendirebiliriz?

Cevap: *Cemel Vakası denilen, Hazreti Ali ile Hazreti Talha, Hazreti Zübeyr ve Hazreti Aişe-i Sıddîka (rıdvanullahi teâlâ aleyhim ecmaîn) arasındaki savaş, "tam adalet" ile "izafî adalet"in mücadelesidir.* Şöyle ki:

Hazreti Ali, tam ve en geniş mânâsıyla adaleti esas alıp Hazreti Ebûbekir ve Hazreti Ömer zamanındaki gibi o esas üzerinde gitmek için içtihat etmiş. Ona karşı çıkanlar ise Hazreti Ebûbekir ve Hazreti Ömer zamanındaki İslamî saflığın tam adalete müsait olduğunu, fakat zamanla inançları zayıf çeşitli kavimler İslam toplumuna katıldıkları için o en geniş mânâsıyla tam adaletin uygulanmasının çok zorlaştığını düşündüklerinden, "ehven-i şerreyni tercih etmek" denilen, daha az zararlı şıkkı seçmek şeklindeki izafî adalet esası üzerinde içtihat etmişler. Bu içtihat münakaşası siyasete girdiği için savaşı netice vermiştir.

Madem sırf Allah için ve İslamiyet'in menfaatleri için içtihat edilmiş ve o içtihatların neticesinde savaş çıkmış, elbette hem kâtil hem de maktul cennet ehlidir, ikisi de sevap kazanmıştır diyebiliriz. Her ne kadar Hazreti Ali'nin içtihadı isabetli, karşısındakilerin içtihadı hatalı ise de azaba müstahak değildirler. Çünkü içtihat eden hakkı bulursa, ona iki kat sevap vardır. Bulamazsa, bir nevi ibadet olan içtihat sevabı olarak bir sevap alır.[152] Hatasında mazurdur. Bizde gayet meşhur ve sözü delil sayılan muhakkik bir zât Kürtçe şöyle demiş:

ژِ شَرِّ صَحَابَانْ مَكَه قَالُ وَقِيلْ لَوْرَا جَنَّتِينَه قَاتِلُ وَهَمْ قَتِيلُ

Yani: *Sahabenin savaşı hakkında dedikodu etme! Çünkü hem kâtil hem de maktul cennet ehlidir.*[153]

Tam ve kusursuz adalet ile izafî adalet arasındaki farkın izahı şudur:

مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا[154]

ayetinde işaret edilen mânâ ile, bir masumun hakkı bütün insanlık için dahi yok sayılamaz. Herkesin selameti için bir fert bile feda edilemez. Cenâb-ı Hakk'ın merhamet nazarında hak haktır, küçüğüne büyüğüne bakılmaz. Küçük, büyük için iptal edilmez. Bir topluluğun selameti için

bir ferdin hayatı ve hakkı, rızası olmadan feda edilemez. Hamiyet namına ve kendi rızasıyla olursa, bu başka meseledir.

İzafî adalet ise bütünün selameti için parçayı feda eder. Cemaat için ferdin hakkını nazara almayabilir. Ehvenişer diyerek bir tür izafî adaleti yerine getirmeye çalışır. Fakat tam adaleti uygulamak mümkünse izafî adalet yoluna gidilmez, gidilirse zulüm olur.

İşte İmam Ali *(radiyallâhu anh)*, tam adaletin "Hazreti Ebûbekir ve Hazreti Ömer zamanındaki gibi uygulanması mümkündür" deyip İslam halifeliğini o esas üzerine bina ediyordu. Karşı taraftakiler ise "bu mümkün değil, çok zorluğu var" diyerek izafî adalet üzerinde içtihat etmişlerdi. Tarihin gösterdiği diğer sebepler ise hakiki sebep değil, bahanelerdir.

Eğer dersen ki: Halifelik noktasında İmam Ali'nin fevkalâde iktidarına, harikulâde zekâsına ve yüksek liyâkatine rağmen seleflerine kıyasla başarısızlığının sebebi nedir?

Cevap: O mübarek zât, siyaset ve saltanattan çok, daha mühim başka vazifelere lâyıktı. Eğer tam siyasi başarıya ve eksiksiz saltanata sahip olsaydı, mânidar "Şah-ı Velâyet" unvanını hakkıyla kazanamayacaktı. Oysa görünüşteki siyasi hilafetin çok çok üstünde manevî bir saltanat kazandı ve "herkesin üstadı" hükmüne geçti; hatta manevî sultanlığı kıyamete kadar bâki kalacak.

Hazreti İmam Ali'nin Sıffîn Savaşı'nda Hazreti Muaviye'nin taraftarlarıyla çarpışması, hilafet ile saltanatın mücadelesidir. Yani Hazreti Ali, dinin hükümlerini, İslam hakikatlerini ve ahireti esas alıp saltanatın bir kısım kanunlarını ve siyasetin merhametsiz mecburiyetlerini onlara feda ediyordu. Hazreti Muaviye ve taraftarları ise İslam'ın toplum hayatını, saltanat siyasetleriyle kuvvetlendirmek için azimeti bırakıp ruhsatı kabul ettiler, yani dinin emirlerine kılı kırk yararcasına uymak yerine meşru sayılan hükümlerle yetindiler. Siyaset âleminde kendilerini buna mecbur zannedip ruhsatı seçti, hataya düştüler.

Hazreti Hasan ve Hüseyin'in Emevîler'e karşı mücadelesi ise din ile milliyetin savaşıydı. Yani Emevîler, İslam Devlet'ini Arap milliyetçiliğine dayandırıp İslamiyet bağını milliyet bağının gölgesinde bıraktıklarından, İslam'a iki yönden zarar verdiler:

Birincisi: Diğer milletleri rencide ederek ürküttüler.

Diğeri: Irk ve milliyet esasları, adaleti ve hakkı takip etmediğinden zulmeder, adalet esası üzerinde gitmez. Çünkü mesela ırkçı bir hâkim, kendi milletinden olanı tercih eder, adil olamaz.

اَلْإِسْلَامِيَّةُ جَبَّتِ الْعَصَبِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةَ لَا فَرْقَ بَيْنَ عَبْدٍ حَبَشِيٍّ وَسَيِّدٍ قُرَشِيٍّ إِذَا أَسْلَمَا[155]

kesin fermanıyla din bağı yerine milliyet bağı konulamaz, konulursa bu, adalet olmaz, hakkaniyet ortadan kalkar.

İşte Hazreti Hüseyin *(radiyallâhu anh)*, din bağını esas tutup onlara karşı haklı olarak mücadele etmiş ve şehadet makamını kazanmıştır.

Eğer denilse ki: Bu kadar haklı ve hakikate taraftar olduğu halde neden başarı elde edemedi? Hem neden kader ve Cenâb-ı Hakk'ın rahmeti feci bir âkıbete uğramalarına izin verdi?

Cevap: Hazreti Hüseyin'in yakın taraftarlarında değil, fakat cemaatine katılan başka milletlerin mensuplarında, yaralanmış millî gururları yönüyle Arap milletine karşı bir intikam fikri bulunması Hazreti Hüseyin'in ve taraftarlarının saf ve parlak yoluna zarar verip mağlûbiyetlerine sebep olmuştur.

Kader noktasından ise o feci âkıbetin hikmeti şudur: Hazreti Hasan ve Hüseyin ile onların soyları ve nesilleri manevî bir sultanlığa namzetti. Dünya saltanatı ile manevî saltanatın bir arada olması gayet zordur. Bu yüzden Cenâb-ı Hak onları dünyaya küstürdü, dünyanın çirkin yüzünü onlara gösterdi ki, kalblerinde dünyaya karşı alâka kalmasın. Onların elleri geçici ve görünüşteki bir saltanattan çekildi; fakat parlak ve daimî bir manevî saltanata tayin edildiler, basit valiler yerine evliyanın kutublarına sultan oldular.

Üçüncü Sorunuz:

“O mübarek zâtlara yapılan feci, gaddarca muamelenin hikmeti nedir?” diyorsunuz.

Cevap: Daha önce ifade ettiğimiz gibi, Hazreti Hüseyin’e karşı olan Emevîlerin saltanatında, merhametsiz zulme sebep olacak üç esas vardı:

Birincisi: Merhametsiz siyasetin bir düsturu olan: “Devletin selameti ve emniyetin devamı için şahıslar feda edilir.”

İkincisi: Onların saltanatı, ırka ve milliyete dayandığı için milliyetçiliğin gaddarca bir düsturu olan: “Milletin selameti için her şey feda edilir.”

Üçüncüsü: Emevîlerin Hâşimîlere[156] karşı geleneğindeki rekabet damarı, Yezid gibi bazılarında bulunduğu için şefkatsiz bir zulme meyil göstermişti.

Dördüncü bir sebep de Hazreti Hüseyin’in bazı taraftarlarında bulunuyordu ki şudur: Emevîlerin Arap milliyetini esas tutup diğer milletlerin fertlerini “memâlik”[157] diye adlandırarak onlara köle nazarıyla bakmaları ve millî gururlarını kırmaları yüzünden, diğer milletler Hazreti Hüseyin’in cemaatine intikam ararcasına ve karışık niyetlerle katıldılar. Bu, Emevîlerin millî damarına çok dokunmuş, gayet zalimce ve merhametsizce olan meşhur faciaya yol açmıştır.

Zikredilen dört sebep, görünüştedir. Kader noktasından bakıldığında, *Hazreti Hüseyin ve akrabaları için o faciadan dolayı ortaya çıkan ahirete ait neticeler, ruhanî saltanat ve manevî yükseliş o kadar kıymetlidir ki, çektikleri zahmet çok kolay ve ucuz düşer.* Nasıl ki bir asker, bir saat işkence altında şehit edilse öyle bir mertebe kazanır ki, başkası o mertebeyi on sene çalışmakla ancak elde eder. Eğer o asker şehit olduktan sonra ona hali sorulabilse, “Az bir şey ile pek çok şey kazandım.” diyecektir.

Dördüncü Sorunuzun Meali:

Ahirzamanda Hazreti İsa *(aleyhisselam)* deccalı öldürdükten sonra insanlar çoğunluk itibarı ile hak dinine girecekler. Halbuki rivayetlerde şöyle nakledilmiştir: “Yeryüzünde ‘Allah Allah’ diyen bulundukça

kıyamet kopmaz."[158] İnsanlar böyle topluca imana geldikten sonra nasıl hep birden küfre girerler?

Cevap: Sahih hadiste rivayet edilen, "Hazreti İsa'nın *(aleyhisselam)* geleceği, İslam diniyle amel edeceği ve deccalı öldüreceği"[159] hakikatini imanı zayıf olanlar akıldan uzak görüyor. Bunun aslı izah edilse hiç akıldan uzak görülecek tarafı kalmaz. Şöyle ki,

O hadisin ve Süfyan ile Mehdî hakkındaki hadislerin ifade ettiği mânâ şudur:

Ahirzamanda iki dinsizlik cereyanı kuvvet bulacak.

Birincisi: Nifak perdesi altında Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* peygamberliğini inkâr edecek Süfyan namında müthiş bir şahıs, münafıkların başına geçecek, İslam şeriatını yıkmaya çalışacaktır. Peygamberimizin Âl-i Beytinin nuranî silsilesine bağlı, velâyet ve kemâl ehlinin başına geçecek Muhammed Mehdî isminde nuranî bir zât ise o Süfyan'ın şahs-ı manevîsi olan münafıklık cereyanını öldürüp dağıtacaktır.

İkincisi ise tabiatçı ve maddeci felsefeden doğan nemrutça bir cereyandır, ahirzamanda maddeci felsefe vasıtasıyla gittikçe yayılarak kuvvet bulup ulûhiyeti inkâr derecesine gelir. Nasıl ki, bir padişahı tanımayan, ordudaki subayların ve askerlerin onun emrinde olduğunu kabul etmeyen vahşi bir adam, herkese, her askere bir nevi padişahlık ve hâkimiyet vermiş olur. Aynen öyle de, o inkâr cereyanına kapılanlar, birer küçük Nemrut hükmünde nefislerine bir rubûbiyet atfederler. Ve onların başına geçen en büyükleri, ispritizma ve manyetizma türünden müthiş harikalara mazhar olan deccal ise daha ileri gidip görünüşteki zorbaca hâkimiyetini bir çeşit rubûbiyet olarak görür, ulûhiyetini ilan eder. Bir sineğe mağlup olan ve bir sineğin kanadını bile var edemeyen aciz bir insanın ilahlık dava etmesinin ne kadar ahmakça bir maskaralık olduğu mâlumdur.

İşte böyle bir zamanda, o cereyan pek kuvvetli göründüğü bir sırada, Hazreti İsa'nın (aleyhisselam) manevî şahsiyetinden ibaret olan hakiki

İsevîlik dini ortaya çıkacak, yani Allah'ın rahmetinin semâsından inecek..[160] *hâlihazırdaki Hıristiyanlık dini o hakikat karşısında arınıp saflaşacak, hurafelerden ve tahriflerden sıyrılacak.. İslam hakikatleriyle birleşecek ve mânen Hıristiyanlık bir bakıma İslamiyet'e dönüşecektir. Kur'an'a uyarak İsevîliğin şahs-ı manevisi tâbi olan; İslamiyet ise tâbi olunan makamında kalacak, hak dini bu iltihak neticesinde büyük bir kuvvet bulacaktır.*

Ayrı ayrı iken dinsizlik cereyanına karşı mağlup olan Hıristiyanlık ve İslamiyet, birleşmeleri neticesinde dinsizliğe üstün gelip onu dağıtma yolunda olduğu sırada, göklerde beşerî cismiyle bulunan İsa Aleyhisselam'ın o hak dini cereyanının başına geçeceğini, Muhbir-i Sâdık *(aleyhissalâtü vesselam)*, kudreti her şeye yeten Cenâb-ı Hakk'ın vaadine dayanarak haber vermiştir.[161] Madem haber vermiş, o halde haktır. Madem Kadîr-i Külli Şey vaat etmiş, elbette yapacaktır.

Evet, dinine ait çok mühim, güzel bir son için dünya semâsında cesediyle bulunan ve hayatta olan Hazreti İsa'yı, belki ahiret âleminin en uzak köşesine gitseydi ve hakikaten ölseydi, yine şöyle büyük bir netice için yeniden vücut giydirip dünyaya göndermek; her vakit göklerden melekleri yeryüzüne gönderen ve bazen insan suretine büründüren (Hazreti Cibril'in "Dıhye" suretine girmesi[162] gibi).. ruhanîleri ruhlar âleminden yollayıp insan suretinde gösteren.. hatta vefat etmiş evliyanın çoğunun ruhlarını misalî cesetleriyle dünyaya gönderen bir Hakîm-i Zülcelâl'in hikmetinden uzak değildir… Belki onun hikmeti öyle gerektirdiği için vaat etmiş ve vaat ettiği için elbette gönderecektir.

Hazreti İsa *(aleyhisselam)* geldiği vakit, herkesin onun hakiki İsa olduğunu bilmesi şart değildir. Çok yakınları ve havas tabakada olan zâtlar onu iman nuruyla tanıyacak, herkes açıkça bilmeyecektir.

Soru: Rivayetlerde şöyle nakledilmiş: "Deccalın bir yalancı cenneti olacak, kendine tâbi olanları ona koyacak. Hem yalancı bir cehennemi olacak, ona uymayanları içine atacak. Hatta kendi bineğinin de bir

kulağını cennet gibi, bir kulağını da cehennem gibi yapacaktır.[163] Bedeninin büyüklüğü bu kadardır, şu kadardır…”[164] Bu tariflerin hikmeti nedir?

Cevap: Deccalın şahsı görünüşte insan gibidir. Mağrur, firavunlaşmış, Allah’ı unutmuş olduğundan; şeklen ve zorbaca hâkimiyetine ulûhiyet namını vermiş ahmak bir şeytan ve aldatıcı bir insandır. Fakat şahs-ı manevîsi olan müthiş dinsizlik cereyanı pek büyüktür. Deccala ait rivayetlerdeki müthiş tasvirler buna işaret eder. Bir vakit Japonya’nın başkumandanı, bir ayağı Pasifik’te diğer ayağı on günlük mesafedeki Port Arthur kalesinde olduğu halde tasvir edilmişti. O küçük Japon kumandanının bu resmiyle ordusunun şahs-ı manevîsi gösterilmişti.

Deccalın yalancı cenneti ise medeniyetin cazibeli haram zevkleri ve fantezileridir. Bineği tren gibi bir vasıtadır; bir başında kazan dairesi bulunur ve Deccal kendine uymayanları bazen ateşe atar. O bineğin bir kulağı, yani diğer başı ise cennet gibi döşenmiştir, kendine tâbi olanları oraya oturtur. Zaten haram zevklere düşkün ve gaddar medeniyetin mühim bir bineği olan tren, sefahat içindekiler ve ehl-i dünya için yalancı bir cennet getirir. Biçare dindarlara ve Müslümanlara ise medeniyet elinde cehennem zebanisi gibi tehlike getirir, onları esarete ve sefalete atar.

İşte hakiki İsevîlik dini, ortaya çıkmasıyla ve İslamiyet’e dönüşmesiyle gerçi âlemin büyük kısmında nurunu yayar. Fakat kıyametin kopmasına yakın, tekrar bir dinsizlik cereyanı baş gösterir, üstün gelir ve اَلْحُكْمُ لِلْأَكْثَرِ[165] *kaidesince, yeryüzünde “Allah, Allah” diyecek kimse kalmaz.*[166] *Bu, mühim bir cemaatin yeryüzünde mühim bir mevkiye sahip olacağı bir surette “Allah, Allah” denilmeyecek demektir. Yoksa azınlıkta kalan veyahut mağlup düşen hak ehli, kıyamete kadar bâki kalacaktır. Yalnız kıyametin kopacağı anda, onun dehşetini görmemeleri için bir rahmet eseri olarak müminlerin ruhları daha önce teslim alınacak, kıyamet kâfirlerin başına kopacaktır.*[167]

Beşinci Sorunuzun Meali:

Kıyamet hadiseleri ölmüş insanların ruhlarına tesir edecek mi?

Cevap: Derecelerine göre tesir edecek. Meleklerin kahır tecellilerinden kendilerine göre müteessir olmaları gibi… Nasıl ki bir insan, sıcak bir yerdeyken dışarıda kar ve tipi içinde titreyenleri görse, aklı ve vicdanı vasıtasıyla onun tesirini bir parça hisseder. Aynen öyle de, şuur sahibi bâki ruhların, kâinatla alâkadar oldukları için derecelerine göre kâinatın büyük hadiselerinin tesirini hissedeceklerini; azap ehli ise elem verici, saadet ehli ise hayret verici, şaşkınlık içinde, belki bir yönden müjdeli tesirlere maruz kalacaklarını Kur'an'ın işaretleri gösteriyor.[168] Zira Kur'an-ı Hakîm, kıyametin hayret verici hadiselerini tehdit suretinde sürekli zikrediyor,[169] "Göreceksiniz!.." diyor.[170] Halbuki onu beden gözüyle görecekler, kıyamete yetişenlerdir. Demek, kabirde cesetleri çürüyen ruhların da Kur'an'ın o tehdidinden hisseleri var.

Altıncı Sorunuzun Meali:

كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ[171]: Bu ayetin hükmü ahireti, cenneti, cehennemi ve oralardakileri de içine alıyor mu?

Cevap: Bu mesele, hakikatleri delilleriyle bilen, manevî keşif sahibi ve kalb gözü açık pek çok veli zât tarafından bahis konusu edilmiştir. Bu hususta söz onlarındır. Şu ayetin büyük bir genişliği ve çok mertebesi var.

Hakikati delilleriyle bilen o zâtların büyük kısmı der ki, ayetin hükmü bekâ âlemiyle ilgili değildir.

Diğer kısmı ise der ki, ani olarak onlar da kısa bir zaman için bir tür helâke uğrarlar. Fakat bu o kadar az bir zamanda olur ki, fâni âleme gidip geldiklerini hissetmezler.

Aşırıya giden düşüncelere sahip bazı ehl-i keşfin hükmettikleri mutlak fânilik ise gerçek değildir. Çünkü her türlü kusur ve noksandan mukaddes Cenâb-ı Hak, madem bâki ve daimîdir, elbette O'nun sıfat ve isimleri de bâki ve daimîdir. Madem sıfat ve isimleri bâkidir; elbette onların aynaları, cilveleri, nakışları ve mazharları olan bekâ âlemindeki ebedî varlıklar ve bekâ ehli, zorunlu olarak, mutlak fâniliğe gidemez.

Kur'an-ı Hakîm'in feyzinden şimdilik iki nokta hatıra geldi. Kısaca yazacağız:

Birincisi: Cenâb-ı Hak öyle mutlak bir Kudret Sahibi'dir ki, yokluk ve varlık, kudretine ve iradesine nispeten iki menzil gibidir; varlıkları gayet kolay bir şekilde oraya gönderir; isterse bir günde, isterse bir anda oradan getirir. Mutlak yokluk zaten yoktur, çünkü her şeyi kuşatan bir ilim var. Hem Allah'ın ilminin dairesinin dışı yok ki, bir şey oraya atılsın. İlim dairesi içinde bulunan yokluk ise haricî yokluktur ve ilmî varlığa perde olmuş bir unvandır. Hatta bu ilim dairesindeki varlıkları bazı tahkik ehli "a'yân-ı sâbite" (eşyanın ezelden beri Cenâb-ı Hakk'ın ilminde sabit olan varlığı) şeklinde tabir etmişlerdir. Öyleyse fâni âleme gitmek, geçici bir haricî elbiseyi çıkarıp manevî ve ilmî bir varlığa girmektir. Yani yokluğa giden ve fâni olanlar haricî vücutlarını bırakırlar, mahiyetleri manevî bir vücut giyer, kudret dairesinden çıkıp ilim dairesine girer.

İkincisi: Pek çok Söz'de izah ettiğimiz gibi, eşya mânâ-yı ismiyle, yani sadece kendisine bakan yönüyle bir "hiç"tir. Hiçbir şeyin kendi zâtında müstakil ve bizatihi sabit bir varlığı yoktur, yalnız başına bir hakikati bulunmaz. Fakat Cenâb-ı Hakk'a bakan yönüyle, yani mânâ-yı harfiyle hiçbir şey "hiç" değildir, çünkü onda cilvesi görünen Allah'ın bâki isimleri var.. yok olmuş değil, çünkü ebedî bir varlığın gölgesini taşıyor.. hakikati vardır, sabittir ve yüksektir; çünkü mazhar olduğu bâki ismin bir çeşit sabit gölgesidir.

Hem كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ[172] ayeti insanın elini Allah'tan başka her şeyden kesen bir kılıçtır; Cenâb-ı Hakk'ın hesabına olmayan fâni dünyada, geçici şeylere karşı alâkayı kesmek için hükmü dünyadaki fâni varlıklara bakar. Demek, Allah hesabına, mânâ-yı harfiyle, Allah için olursa, O'ndan başkasına yönelmez ki كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ kılıcıyla kesilsin.

Sözün Özü: *Eğer insanın her işi Allah için olsa, Allah'ı bulsa O'ndan başkası kalmaz ki başı kesilsin! Eğer insan Allah'ı bulmaz ve her şeye O'nun hesabına bakmazsa, onun için her şey başkasıdır.* كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ *kılıcını kullanmalı, perdeyi yırtmalı, böylece O'nu bulmalı!..*

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[173]

Said Nursî

---

144 Her türlü noksan sıfattan uzak Allah’ın adıyla.
145 “Hiçbir şey yoktur ki, O’nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor olmasın.” (İsrâ sûresi, 17/44)
146 Cenâb-ı Hakk’ın kuluna yakınlığını hissettirmesi ve onu kurbete (yakınlığına) erdirmesi.
147 Kulun Cenâb-ı Hakk’a yakın olma yolundaki gayretiyle aldığı mesafe.
148 “Ey Sâriye! Dağa sığın, dağa sığın.” (Bkz. et-Taberî, Târîhu’l-Ümem ve’l-Mülûk 2/553; İbni Kesîr, el-Bidâye 7/130; İbni Adiyy, el-Kâmil 2/441-442; el-Aclûnî, Keşfü’l-Hafâ 2/380)
149 HAŞİYE زِمِصْرَشْ بُوِي پِيرَاهَنْ شِنِيدِي چِرَادَرْ چَاهِ كَنْعَانَشْ نَدِيدِي بَگُفْتْ: أَحْوَالِ مَا بَرْقِ جِهَانَسْتْ دَمِي پَيْدَاوُ دِيگَرْدَمْ نِهَانَسْتْ گَهِي بَرْ پُشْتِ پَاي خُودْ نَبِينَمْ گَهِي بَرْطَارُمِ أَعْلَى نِشِينَمْ*1 *1 Sa’di Şirâzî’nin Gülistan’ından bir şiirdir, mânâsı metinde verilmiştir. (Bkz. Sa’di Şirâzî, Külliyat-ı Sa’dî s. 72).
150 “Allah dilemedikçe siz dileyemezsiniz.” (Dehr sûresi, 76/30)
151 Bkz. el-Beyhakî, Şuabü’l-Îmân 1/233; el-Aclûnî, Keşfü’l-Hafâ 1/82.
152 Bkz. Buhârî, i’tisam 21; Müslim, akdiye 15 (geniş bilgi için bkz. Seyyid Bey, Usûl-ü Fıkıh: Medhal s. 178).
153 Molla Halil Siirdî’ye ait bu beyit için bkz. Molla Halil Siirdî, Nehcü’l-Enâm (Mebhasü’t-tefâdul) 14. beyit.
154 “Kim kâtil olmayan ve yeryüzünde fesat çıkarmayan bir kişiyi öldürürse bütün insanları öldürmüş gibi olur.” (Mâide sûresi, 5/32)
155 “İslam, cahiliye ırkçılığını kesip atmıştır. Müslüman olduklarında Kureyşli bir efendi ile Habeşli bir köle arasında fark yoktur.” (“Asabiye” ile alâkalı hadis-i şeriflerden bazıları için bkz. Müslim, imâre 53-54; Ebû Dâvûd, edeb 111; İbni Mâce, fiten 7; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 2/488)
156 Peygamber Efendimiz’in kabilesinden gelen, onun sülalesinden.
157 Köleler.
158 Bkz. Müslim, îmân 234; Tirmizî, fiten 35; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 3/107, 201, 268.
159 Bkz. Buhârî, enbiyâ 49; Müslim, îmân 244-246; Ebû Dâvûd, melâhim 13; Tirmizî, fiten 62.
160 Bkz. Buhârî, enbiyâ 49; Müslim, îmân 155, fiten 34.
161 Hadislerde, Hazreti İsa’nın (aleyhisselam) ahirzamanda yeryüzüne tekrar inip İslam adına mücadele edeceği* bildiriliyor.

* Bkz. Ebû Dâvûd, *melâhim* 14; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 15/233.

162 Bkz. Buhârî, menâkıb 25, fezâilü’l-Kur’ân 1; Müslim, îmân 271, fezâilü’s-sahâbe 100.
163 Bkz. Buhârî, enbiyâ 3; Müslim, fiten 104, 109; İbni Mâce, fiten 36; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 5/383.
164 Bkz. İbni Ebî Şeybe, el-Musannef 7/496; et-Taberânî, el-Mu‘cemü’l-Kebîr 11/313; ed-Deylemî, el-Müsned 2/237; Nuaym İbni Hammâd, el-Fiten 2/543.
165 “Hüküm, çoğunluğa göre verilir.” (es-Serahsî, el-Mebsût 5/140; el-Cessâs, Ahkâmü’l-Kur’ân 5/208; el-Kâsânî, Bedâiu’s-Sanâi’ 1/303)
166 Bkz. Müslim, îmân 234; Tirmizî, fiten 35; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 3/107, 201, 268.
167 Bkz. el-Hâkim, el-Müstedrek 3/686; et-Taberânî, el-Mu’cemü’l-Kebîr 3/175; el-Heysemî, Mecmeu’z-Zevâid 8/9.
168 “Sûra üflenir; Allah’ın diledikleri dışında, göklerde ve yerde kim varsa çarpılıp cansız yere düşer.” (Zümer sûresi, 39/68)

169 Bkz. Bakara sûresi, 2/85, 174; Mâide sûresi, 5/36; Hac sûresi, 22/1, 2; Zümer sûresi, 39/24; Meâric sûresi, 70/6-18; Kıyâmet sûresi, 75/7-15; Nâziât sûresi, 79/6-9; ...
170 Bkz. Tekâsür sûresi, 102/6,7; Hac sûresi, 22/2.
171 "O'nun Vechi (Zâtı ve rızası) dışında her şey yok olup gitmeye mahkûmdur." (Kasas sûresi, 28/88)
172 "O'nun Vechi (Zâtı ve rızası) dışında her şey yok olup gitmeye mahkûmdur." (Kasas sûresi, 28/88)
173 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâki, Allah'tır.

On Altıncı Mektup

بِسْـــمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا
وَقَالُوا حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[174]

Bu mektup فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لَيِّنًا[175] *sırrına mazhar olmuş, şiddetli bir üslûpla yazılmamıştır.*

Çokları tarafından açıkça veya mânen sorulan bir soruya cevaptır. Bu cevabı vermek benim için hoş değil, bunu arzu etmiyorum. Ben her şeyimi, Cenâb-ı Hakk'a tevekküle bağlamıştım. Fakat kendi halimde, kendi âlemimde rahat bırakmadıkları ve yüzümü dünyaya çevirdikleri için, Yeni Said değil mecburen Eski Said lisanıyla, şahsımı değil belki dostlarımı ve risalelerimi ehl-i dünyanın evham ve eziyetlerinden kurtarmak maksadıyla, işin aslını hem dostlarıma hem de ehl-i dünyaya ve idarecilere bildirmek için beş "Nokta"yı beyan ediyorum.

Birinci Nokta

Deniliyor ki: "Niçin siyasetten çekildin, hiç yanaşmıyorsun?"

Cevap: Dokuz on sene önce Eski Said, siyasete biraz girdi. "Belki siyaset vasıtasıyla dine ve ilme hizmet ederim." diye boşuna yoruldu ve gördü ki, o yol şüpheli, zahmetli, kendisi için fuzuli, hem en lüzumlu hizmete mâni ve tehlikeli bir yoldur. Çoğu yalancılık; ve yabancıların parmağına bilmeden âlet olma ihtimali var.

Hem siyasete giren, hükümete ya taraftar ya da muhalif olur. Eğer taraftar olsam, madem memur veya milletvekili değilim, o halde siyasetçilik benim için fuzuli ve faydasız bir şeydir. Bana ihtiyaç yok ki boş yere karışayım. Eğer muhalif siyasete girsem, ya fikirle ya da kuvvet yoluyla karışacağım. Fikirle muhalefet için bana yine ihtiyaç yok. Çünkü meseleler açığa çıkmış; herkes benim kadar bilir. Boşuna çene çalmak mânâsızdır. Eğer kuvvet yoluyla ve hadise çıkararak muhalefet etsem,

gerçekleşmesi şüpheli bir maksat için binlerce günaha girme ihtimali var; bir insanın yüzünden çokları belâya düşer.

Hem on ihtimalden bir ikisine dayanarak günaha girmeyi, masumları günaha sokmayı vicdanım kabul etmiyor, diye Eski Said, sigara ile beraber gazeteleri, siyaseti ve dünya siyasetine dair sohbeti de terk etti. Buna kesin şahit şudur: O zamandan beri, sekiz senedir ne bir tek gazete okudum ne dinledim. Biri çıksın okuduğumu veya dinlediğimi söylesin. Halbuki sekiz sene önce, Eski Said günde belki sekiz gazete okuyordu.

Hem beş senedir son derece dikkatli bir gözetim altındayım. Siyasetle alâkalı bir emare gören söylesin. Halbuki benim gibi asabî ve إِنَّمَا الْحِيلَةُ فِي تَرْكِ الْحِيَلِ[176] düsturuyla, en büyük hileyi hilesizlikte bulan, korkusuz, dünyayla alâkasız bir insanın bir fikri, değil sekiz sene, sekiz gün bile gizli kalmaz. Siyasete iştahım ve arzum olsaydı incelemeye, araştırmaya lüzum kalmadan top güllesi gibi ses verirdi.

İkinci Nokta

Yeni Said niçin siyasetten bu kadar şiddetle kaçınıyor?

Cevap: *Milyarlarca seneden fazla olan ebedî hayata çalışmayı ve onu kazanmayı, şüpheli bir iki senelik dünya hayatına lüzumsuz, fuzuli bir şekilde karışarak feda etmemek ve en mühim, en lüzumlu, en saf, en hakikatli mesele olan iman ve Kur'an hizmeti için siyasetten şiddetle kaçıyor.* Çünkü, şöyle diyor:

Ben ihtiyarlıyorum, bundan sonra kaç sene yaşayacağımı bilmiyorum. Öyleyse benim en mühim işim, ebedî hayat için çalışmaktır. Ebedî hayatı kazanmanın birinci vasıtası ve ebedî saadetin anahtarı imandır, ona çalışmak gerekiyor. Fakat ilim itibarı ile insanlara da bir faydamın dokunması için dinen hizmetle vazifeli olduğumdan, hizmet etmek isterim. O hizmet, ya dünya ve toplum hayatına ait olacak; bu ise elimden gelmez. Hem fırtınalı bir zamanda sağlam hizmet edilmez. Onun için o tarafı bırakıp en mühim, en lüzumlu, en selametli yol olan imana hizmet yolunu tercih ettim. Kendi nefsime kazandığım iman hakikatlerinin ve

nefsimde tecrübe ettiğim manevî ilaçların diğer insanların eline geçmesi için o kapıyı açık bırakıyorum. Belki Cenâb-ı Hak bu hizmeti kabul eder ve eski günahıma kefaret yapar. Bu hizmete, kovulmuş şeytandan başka hiç kimsenin –mümin olsun, kâfir olsun; sıddık olsun, dinsiz olsun– karşı gelmeye hakkı yoktur. Çünkü imansızlık başka şeye benzemiyor. Zulümde, hak yoldan sapmakta, büyük günahları işlemekte çirkin, şeytanî birer lezzet bulunabilir. Fakat imansızlıkta hiçbir şekilde lezzet yoktur. O, elem içinde elem, karanlık içinde karanlık, azap içinde azaptır.

İşte böyle sonsuz, ebedî bir hayat için çalışmayı ve iman gibi kutsî bir nura hizmet etmeyi bırakmak, ihtiyarlık zamanında lüzumsuz, tehlikeli siyaset oyuncaklarına atılmak benim gibi dünya ile alâkasız, yalnız, eski günahlarına kefaret aramaya mecbur bir adam için ne kadar akıl dışıdır, hikmete ne kadar terstir, ne derece divaneliktir; divaneler de anlayabilir.

Ama *"Kur'an ve iman hizmeti niçin seni siyasetten men ediyor?"* ***dersen, derim ki:*** *İman ve Kur'an hakikatleri birer elmas hükmünde olduğu halde, siyasete karışsam, kolay kandırılabilen halk tabakası, elimdeki o elmaslar hakkında, "Acaba taraftar kazanmak için bir siyaset propagandası mı?" diye düşünür. O elmaslara adi şişeler gözüyle bakabilir. Şu halde ben siyasete karışmakla o elmaslara zulmetmiş olurum ve bu, onların kıymetini düşürmek hükmüne geçer.*

İşte, ey ehl-i dünya! Neden benimle uğraşıyorsunuz, beni kendi halime bırakmıyorsunuz?

Eğer derseniz ki: "Şeyhler bazen işimize karışıyor. Sana da bazen şeyh derler."

Ben de şöyle derim: Hey efendiler! Ben şeyh değil, hocayım. Buna delil şudur: Dört senedir buradayım, bir tek adama tarikat dersi verseydim, şüphe etmeye hakkınız olurdu. Belki yanıma gelen herkese demişimdir ki: İman lâzım, İslamiyet lâzım! Zaman, tarikat zamanı değil!

Eğer derseniz: "Sana Said-i Kürdî diyorlar. Belki sende milliyetçilik fikri var, o da işimize gelmiyor."

Ben de derim ki: Hey efendiler! Eski Said'in ve Yeni Said'in yazdıkları meydanda!.. Onları şahit gösteriyorum ki, ben اَلْإِسْلَامِيَّةُ جَبَّتِ الْعَصَبِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةَ[177] katî fermanıyla, eskiden beri menfî milliyetçiliğe ve ırkçılığa, Avrupa'nın bir nevi illeti olduğundan, öldürücü bir zehir gözüyle bakmışımdır. Ve Avrupa, Batı'nın o hastalığını İslam toplumunun içine atmış ki bölsün, parçalasın, yutmaya hazır hale getirsin. Eskiden beri o frenk illetini tedaviye çalıştığımı, talebelerim ve benimle görüşenler biliyor.

Madem böyledir, hey efendiler! Her bir hadiseyi bahane edip bana sıkıntı vermenizin sebebi nedir acaba? Doğuda bir asker hata yapsa, batıdaki bir askere meslektaşlığı münasebetiyle zahmet ve ceza vermek veya İstanbul'da bir esnafın işlediği cinayet yüzünden, esnaf olması münasebetiyle Bağdat'ta bir dükkân sahibini mahkûm etmek gibi, dünyaya ait her hadisede bana sıkıntı vermeniz hangi kanuna göredir? Hangi vicdan buna hükmeder? Hangi hikmet ve fayda bunu gerektirir?

Üçüncü Nokta

Halimi, istirahatımı düşünen ve her musibet karşısında sabırla susmama hayret eden dostlarımın şöyle ***bir sorusu*** var: "Sana verilen zahmetlere, sıkıntılara nasıl tahammül ediyorsun? Halbuki eskiden çok hiddetli ve izzetliydin, basit bir hakarete bile tahammül edemezdin."

Cevap: İki küçük hadiseyi ve hikâyeyi dinleyiniz, sorunuzun cevabını alınız.

Birinci Hadise: İki sene önce bir müdür gıyabımda sebepsiz yere, küçük düşürücü, hakaret içeren sözler söylemişti. Sonra bana ilettiler. Bir saat kadar Eski Said damarıyla bunun tesirinde kaldım, üzüldüm. Ardından Cenâb-ı Hakk'ın rahmetiyle kalbime şöyle bir hakikat geldi, sıkıntımı giderip o adama da hakkımı helâl ettirdi. O hakikat şudur:

Nefsime dedim ki:

Eğer onun hakaretleri ve anlattığı kusurlar, şahsıma ve nefsime ait ise Allah ondan razı olsun ki, nefsimin ayıplarını söylüyor.

Eğer doğru söylemişse beni, nefsimi terbiyeye sevk eder ve gururdan kurtulmama yardımcı olur.

Eğer yalan söylemişse riyadan ve riyanın esası olan yalancı şöhretten kurtulmama yardımdır. Evet, ben nefsimle barışmamışım. Çünkü onu terbiye etmemişim. Biri boynumda veya koynumda bir akrep bulunduğunu söylese ya da gösterse ona darılmak değil, belki bundan dolayı memnun olmak gerekir.

Eğer o adamın hakaretleri benim imana ve Kur’an’a hizmetkârlık sıfatım sebebiyle ise o bana ait değil. O adamı, beni bu vazifede çalıştıran Sahib-i Kur’an’a havale ediyorum. O Aziz’dir, Hakîm’dir.

Eğer sözleri sırf bana sövmek, hakaret etmek, şahsımı çürütmek niyetiyle ise onun cevabı da bana ait değil. Ben sürgün, esir, garip ve eli bağlı olduğumdan, haysiyetimi kendi elimle kurtarmaya çalışmak bana düşmez. Belki misafiri olduğum şu köyü, sonra kazayı, sonra da vilayeti idare edenlere ve beni gözetim altında tutanlara aittir. Bir insanın elindeki esire hakaret edenin cevabını esirin sahibi verir, onu o müdafaa eder.

Madem hakikat budur, kalbim ferahladı وَأُفَوِّضُ أَمْرِي إِلَى اللّٰهِ إِنَّ اللّٰهَ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ[178] dedim. O hadiseyi olmamış saydım, unuttum. Fakat maalesef sonra anlaşıldı ki, Kur’an onu helâl etmemiş...

İkinci Hadise: Bu sene işittim ki, bir hadise olmuş. O hadisenin meydana gelişinden sonra, yalnız kısaca nasıl olduğunu işittiğim halde, onunla ciddi alâkadarmışım gibi bir muamele gördüm. Zaten kimseyle haberleşmiyordum. Haberleşsem de pek nadir olarak, bir dostuma imana dair bir meseleyi yazıyordum. Hatta kardeşime dört senede bir tek mektup yazdım. İnsanlarla görüşmekten hem ben kendimi men ediyordum hem de ehl-i dünya bunu bana yasaklaşmıştı. Yalnız bir iki dost ile haftada bir defa görüşebiliyordum. Köye gelen misafirlerden ise ayda bir iki tanesi, benimle bazen bir iki dakika, ahirete dair bir mesele hakkında görüşüyordu. Bu gurbetteki halimle garip, yalnız, kimsesiz, nafaka için çalışmanın benim gibilere uygun olmadığı bir köyde, her şeyden, herkesle

görüşmekten alıkonuldum. Hatta dört sene önce, harap bir camiyi tamir ettirmiştim. Memleketimde imamlık ve vaizlik belgem elimde olduğundan, o camide dört senedir -Allah kabul etsin- imamlık yaptığım halde, şu geçen mübarek ramazanda mescide gidemedim. Namazımı bazen yalnız kıldım, cemaatle kılınan namazın yirmi beş kat sevabından ve hayrından mahrum kaldım.

İşte başıma gelen bu iki hadise karşısında, aynen iki sene önce o memurun bana muamelesine gösterdiğim sabrı ve tahammülü gösterdim. İnşallah devam da ettireceğim. Şöyle düşünüyorum ve diyorum ki:

Eğer ehl-i dünya tarafından maruz bırakıldığım şu eziyet, şu sıkıntı, şu baskılar ayıplı ve kusurlu nefsim için ise hakkımı helâl ediyorum. Nefsim belki bu sayede ıslah olur, hem bunlar günahlarıma kefaret hükmüne geçer. Dünya misafirhanesinin sefasını çok gördüm, azıcık cefasını çeksem yine şükrederim.

Eğer ehl-i dünya bana, imana ve Kur'an'a hizmetkârlığım sebebiyle baskı yapıyorsa onun müdafaası bana ait değil. Onu Azîz-i Cebbar'a havale ediyorum.

Eğer istedikleri, asılsız, riyaya sebep olacak ve ihlâsı kaçıracak yalancı bir şöhreti kırmak için insanların bana alâkasını azaltmak ise onlara rahmet... Çünkü insanların alâkasını elde etmek ve gözünde şöhret kazanmak, benim gibi kimseler için zarardır, zannederim. Benimle görüşenler bilir ki, şahsıma karşı hürmet istemiyorum, aksine, bundan nefret ediyorum. Hatta kıymetli, mühim bir dostumu fazla hürmeti sebebiyle belki elli defa sertçe ikaz etmiştim.

Eğer şahsımı çürütmekten ve beni gözden düşürmekten maksatları, tercümanlık ettiğim iman ve Kur'an hakikatleri ise gayretleri boşunadır. Zira Kur'an yıldızlarına perde çekilmez. Gözünü kapayan yalnız kendine gece yapar, başkasına yapamaz.

Dördüncü Nokta

Evhamlı bir şekilde sorulan birkaç sorunun cevabıdır.

Birinci Soru

Ehl-i dünya bana diyor ki: "Neyle yaşıyorsun? Çalışmadan nasıl geçiniyorsun? Tembelce oturanları ve başkasının emeği ile geçinenleri memleketimizde istemiyoruz."

Cevap: *Ben iktisat ve bereketle yaşıyorum. Rezzakımdan başka kimseye minnet etmiyorum, etmemeye de karar vermişim. Evet, günde iki buçuk kuruş, belki bir kuruş ile yaşayan bir insan başkasının minneti altına girmez.*

Bu meseleyi izah etmeyi hiç istemiyordum. Belki bir gurur ve enaniyet hissettirir düşüncesiyle, bunu söylemek benim için hiç hoş değil. Fakat madem ehl-i dünya evhamlı bir şekilde soruyor, ben de ***derim ki***:

Küçüklüğümden beri zekât dahi olsa başkasının malını kabul etmemek; hem maaş almamak (yalnız Dârü'l-Hikmeti'l-İslâmiye'de[179] dostlarımın zorlamasıyla bir iki sene kabul etmeye mecbur oldum, o parayı da millete mânen iade ettik) hem dünya kazancı için minnet altına girmemek bütün ömrümde bir hayat düsturumdur. Hemşerilerim ve başka yerlerden beni tanıyanlar bunu biliyor. Şu beş senedir, sürgünlüğümde pek çok dost bana hediyelerini kabul ettirmek için çok çalıştı, kabul etmedim.

"Öyleyse nasıl idare ediyorsun?" diye sorulsa, ***derim ki:***

Bereket ve Cenâb-ı Hakk'ın ikramı ile yaşıyorum. Gerçi nefsim her hakarete, her ihanete müstahak ise de Kur'an hizmetinin kerametiyle erzak hususunda ilahî ikram olan berekete mazhar oluyorum. وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ[180] sırrıyla, Cenâb-ı Hakk'ın bana ihsanlarını yâd edip manevî bir şükür mahiyetinde birkaç misalini söyleyeceğim. Bu manevî bir şükür olmakla beraber, korkuyorum ki, riya ve gururu hissettirerek o mübarek bereketin kesilmesine sebebiyet versin. Çünkü gizli bereketi övünürcesine göstermek, onun kesilmesine sebep olur. Fakat ne çare, söylemeye mecbur kaldım:

İşte ***birincisi***: Şu altı aydır, otuz altı ekmekten ibaret bir kile[181] buğday bana kâfi geldi. Daha var, bitmedi. Ne kadar yetecek,[182] [HAŞİYE] bilmiyorum.

İkincisi: Mübarek ramazanda yalnız iki evden yemek geldi, ikisi de beni hasta etti. Anladım ki, başkasının yemeğini yemek bana yasaklanmış. Üç ekmek ve bir okka pirinçten ibaret geri kalan yiyeceğim, bütün ramazanda işlerime bakan mübarek bir ev halkının ve o evin sahibi, sadık bir arkadaşım olan Abdullah Çavuş'un haber verdiği ve şahitlik ettiği gibi, bana kâfi gelmiştir. Hatta o pirinç, ramazandan on beş gün sonra bitmiştir.

Üçüncüsü: Dağda bir okka[183] tereyağı –her gün ekmekle yemek şartıyla– bana ve misafirlerime üç ay yetti. Hatta Süleyman isminde mübarek bir misafirim vardı. Ekmeğimiz bitiyordu. Çarşamba günüydü, ona dedim ki: "Git ekmek getir." İki saatlik mesafede hiçbir tarafımızda kimse yoktu ki oradan ekmek alınsın. "Cuma gecesi senin yanında, bu dağda beraber dua etmeyi arzuluyorum." dedi. Ben de dedim ki: "تَوَكَّلْنَا عَلَى اللّٰهِ[184], kal!" Sonra hiç münasebet olmadığı halde ve bir bahane yokken, ikimiz yürüye yürüye bir dağın tepesine çıktık. İbrikte bir miktar su ve biraz şekerle çayımız vardı. Dedim ki: "Kardeşim, biraz çay yap." O yapmaya başladı, ben de derin bir dereye bakan bir katran ağacının altına oturdum. Kederle şöyle düşündüm: "Küflenmiş bir parça ekmeğimiz var, bu akşam ikimize ancak yeter. İki gün nasıl yapacağız ve bu temiz kalbli adama ne diyeceğim?" Böyle düşünürken birden, biri başımı çeviriyor gibi yukarı baktım, gördüm ki katran ağacının üstünde, dallar arasında koca bir ekmek... Dedim: "Süleyman, müjde! Cenâb-ı Hak bize rızık verdi." O ekmeği aldık, baktık ki, kuşlar veya vahşi hayvanlar ilişmemiş. Yirmi otuz gündür kimse o tepeye çıkmamıştı. O ekmek, ikimize iki gün yetti. Biz yerken, ekmeğimiz bitmek üzereyken dört sene sadık, sıddık, dosdoğru bir arkadaşım olan Süleyman, aşağıdan ekmekle çıkageldi.

Dördüncüsü: Şu üstümdeki paltoyu yedi sene önce, eski halde almıştım. Beş senedir elbise, çamaşır, pabuç, çorap için dört buçuk lirayla idare ettim. Bereket, iktisat ve Allah'ın rahmeti bana yetti.

İşte bu örnekler gibi çok şey ve Cenâb-ı Hakk'ın ihsan ettiği bereketin çok yönü var. Bu köyün halkı çoğunu bilir. Fakat sakın bunları övünmek maksadıyla söylüyorum zannetmeyiniz, belki mecbur kaldım. Hem

bunların benim iyiliğim için verildiğini düşünmeyiniz. *Bu nimetler ya yanıma gelen hâlis dostlarıma ihsan ya Kur'an hizmetine bir ikram ya iktisadın bereketli bir faydası veyahut yanımda bulunan ve "Ya Rahîm, ya Rahîm!" diye zikreden dört kedinin rızıklarıdır; bereket suretinde gelir, ben de ondan istifade ederim.* Evet, hüzünlü mırmırlarını dikkatle dinlesen, kedilerin "Ya Rahîm, ya Rahîm!" çektiklerini anlarsın.

Kedi bahsi geldi, tavuğu hatıra getirdi. Bir tavuğum var. Şu kış mevsiminde, yumurta makinesi gibi, pek az ara ile hemen her gün rahmet hazinesinden bana bir yumurta getiriyordu. Hatta bir gün iki yumurta getirdi, ben de hayret içinde kaldım. Dostlarıma, "Böyle olur mu?" diye sordum. Dediler ki: "Belki Allah'ın bir ihsanıdır." Şu tavuğun yazın çıkardığı küçük bir de yavrusu vardı. Ramazan-ı şerifin başında yumurta vermeye başladı, kırk gün devam etti. Küçük olmasına rağmen, hem kış mevsiminde hem de ramazanda yumurta vermesi üzerine, bu mübarek halin Cenâb-ı Hakk'ın bir ikramı olduğuna ne benim ne de bana hizmet edenlerin şüphemiz kaldı. Hem ne zaman ki annesi yumurtayı kesti, hemen o başladı, beni yumurtasız bırakmadı.

İkinci Soru

Ehl-i dünya diyor ki: "Dünyamıza karışmayacağına dair sana nasıl güveneceğiz? Seni serbest bıraksak belki dünyamıza karışırsın. Hem kurnazlık yapmadığını nereden bileceğiz? Kendini dünyayı terk etmiş gibi gösterip halkın malını görünüşte almasan da gizlice alarak bir kurnazlık yapmadığından nasıl emin olacağız?"

Cevap: Yirmi sene önce Dîvan-ı Harb-i Örfî'deki[185] ve çoklarının bildiği, hürriyetten daha önceki halim, hem "İki Mekteb-i Musibetin Şehadetnamesi" adlı, o zamanki Dîvan-ı Harb'de yaptığım müdafaalar kesinlikle gösterir ki, hayatımı değil kurnazlık, belki basit bir hileye bile tenezzül etmez bir tarzda geçirmişim.

Eğer hilem olsaydı, bu beş sene içinde sizlere dalkavukluk edercesine bir müracaatta bulunurdum. Hilekâr adam kendini sevdirir, göz önünden

çekmez; daima başkalarını kandırmaya ve aldatmaya çalışır. Halbuki bana yapılan en mühim hücumlar ve tenkitler karşısında bile alçalmaya tenezzül etmedim, تَوَكَّلْتُ عَلَى اللّٰهِ[186] deyip ehl-i dünyaya sırt çevirdim.

Hem ahireti bilen ve dünyanın hakikatini keşfeden, aklı varsa pişman olmaz, yeniden dünyaya dönüp onunla uğraşmaz. Elli seneden sonra, dünya ile alâkasız, tek başına bir adam ebedî hayatını dünyanın bir iki sene gevezeliğine, şarlatanlığına feda etmez; ederse kurnaz değil, belki ahmak bir divanedir. Ahmak bir divanenin elinden ne gelir ki onunla uğraşılsın?

Görünüşte dünyayı terk edip hakikatte ona talip olma şüphesi hakkında ise derim ki:

وَمَا أُبَرِّئُ نَفْسِيٓ إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ[187] sırrınca, ben nefsimi temize çıkarmıyorum. Nefsim her fenalığı ister. Fakat şu fâni dünyada, şu geçici misafirhanede, ihtiyarlık zamanında, kısa bir ömürde, az bir lezzet için bâki, daimî hayatını ve ebedî saadetini berbat etmek, aklı olanın kârı değildir. Bu, akıl ve şuur sahiplerinin kârı olmadığından, nefs-i emmarem ister istemez akla uymuştur.

Üçüncü Soru

Ehl-i dünya diyor ki: "Sen bizi seviyor musun, beğeniyor musun? Eğer seviyorsan neden bize küsüyor ve karışmıyorsun? Beğenmiyorsan bize karşısın demektir, biz karşıtlarımızı ezeriz."

Cevap: Ben değil sizi, belki dünyanızı sevseydim, dünyadan çekilmezdim. Ne sizi ne de dünyanızı beğeniyorum, fakat karışmıyorum. Çünkü benim maksadım başka, kalbimi başka meseleler doldurmuş, diğer şeyleri düşünmeye yer bırakmamış. Sizin vazifeniz ele bakmaktır, kalbe değil! Çünkü idareyi, asayişi sağlamak istiyorsunuz. El karışmadığı vakit, ne hakkınız var hiç lâyık olmadığınız halde "Kalb de bizi sevsin." demeye? Evet, ben nasıl ki bu kış içinde baharı temenni ve arzu ediyorum, fakat irademle meydana getiremiyorum, getirmeye teşebbüs edemiyorum. Aynen öyle de, âlemin halinin düzelmesini diliyorum, bunun için dua

ediyor ve ehl-i dünyanın ıslahını arzuluyorum, fakat bunu irademle yapamıyorum, zira elimden gelmiyor. Bunlara bilfiil teşebbüs edemiyorum, çünkü ne vazifemdir ne de buna gücüm var.

Dördüncü Soru

Ehl-i dünya şöyle diyor: "O kadar belâ gördük ki, kimseye güvenimiz kalmadı. Eline fırsat geçse senin de bize istediğin gibi karışmayacağından nasıl emin olabiliriz?"

Cevap: Önceki noktalar size güven vermekle beraber, memleketimde, talebe ve akrabalarımın içinde, beni dinleyenlerin arasında, heyecanlı hadiseler ortasında dünyanıza karışmadığım halde; şu gurbet diyarında yalnız, tek başına, garip, zayıf, aciz, bütün kuvvetiyle ahirete yönelmiş, insanlarla görüşmesi ve haberleşmesi yasaklanmış, iman ve ahiret münasebetiyle uzaktan uzağa sadece ahirete gitmiş bazı kimseleri dost gören ve başka herkese yabancı, herkesin de kendisine yabancı gözüyle baktığı bir insanın, neticesiz ve tehlikeli dünyanıza karışması için katmerli bir divane olması gerekir.

Beşinci Nokta

Beş küçük meseleye dairdir.

Birinci Mesele

Ehl-i dünya bana diyor ki: "Bizim medeniyetimizin usullerini, hayat ve kıyafet tarzımızı niçin sen de uygulamıyorsun? Demek bize karşısın!"

Ben de şöyle derim: Hey efendiler! Ne hakla bana medeniyetinizin usullerini teklif ediyorsunuz? Halbuki siz, beni medenî hukukun dışına düşmüşüm gibi, haksız yere, beş sene bir köyde insanlarla haberleşmemi ve görüşmemi yasaklayarak ikâmet ettirdiniz.

Her sürgünün şehirlerde dost ve akrabalarıyla beraber olmasına izin ve sonra vesika verdiğiniz halde, beni sebepsiz yere herkesten ayırıp bir ikisi dışında hiçbir hemşerimle görüştürmediniz. Demek beni milletin mensubu ve vatandaş saymıyorsunuz. Nasıl medenî kanunlarınıza uymamı teklif ediyorsunuz?

Dünyayı bana zindan ettiniz. Zindanda olan bir adama böyle şeyler teklif edilmez. Siz bana dünya kapısını kapadınız, ben de ahiret kapısını çaldım; Allah'ın rahmeti açtı. Ahiret kapısında bulunan bir adama dünyanın karmakarışık usul ve âdetleri nasıl teklif edilir? Ne vakit beni serbest bırakıp memleketime iade eder, haklarımı verirseniz, o vakit usulünüzü uygulamamı isteyebilirsiniz.

İkinci Mesele

Ehl-i dünya diyor ki: "Bize dinin hükümlerini, İslam'ın hakikatlerini öğretecek resmî bir dairemiz var. Sen hangi yetkiyle dinî neşriyat yapıyorsun? Madem sürgüne mahkûmsun, bu işlere karışmaya hakkın yok."

Cevap: *Hak ve hakikat sınırlanamaz, kimsenin tekeline alınmaz. İman ve Kur'an nasıl kayıt altına alınabilir!* Siz dünyanızın usullerini, kanunlarını sınırlayabilirsiniz. Fakat iman hakikatleri ve Kur'an'ın esasları, resmî bir şekilde ve ücret karşılığında dünya muameleleri suretine çevrilemez, Cenâb-ı Hakk'ın bir ihsanı olan o sırlar, o feyizler belki hâlis bir niyetle, dünyadan ve nefsin hazlarından sıyrılmak sayesinde elde edilebilir.

Hem sizin o resmî daireniz de memleketimdeyken beni vaiz olarak tanıdı ve tayin etti. Ben o vaizliği kabul ettim, fakat maaşını almadım. Elimde izin belgem var. O vaizlik ve imamlık belgesiyle her yerde çalışabilirim. Çünkü benim sürgünüm haksız olmuştur. Hem madem sürgünler iade edildi, eski belgelerimin hükmü geçerlidir.

İkinci Olarak: Yazdığım iman hakikatlerinde doğrudan doğruya nefsime sesleniyorum. Herkesi davet etmiyorum. Belki ruhu muhtaç ve kalbi yaralı olanlar, Kur'an'ın o devalarını arayıp buluyor. Yalnız geçimimi sağlamak için yeni harfler çıkmadan önce, haşre (ölümden sonra dirilişe) dair bir risalemi bastırmıştım. Onu da bana karşı insafsız olan eski vali inceledi, tenkit edecek bir şey bulamadığı için ilişemedi.

Üçüncü Mesele

Bazı dostlarım, ehl-i dünya bana şüpheli baktığı için, onlara hoş görünmek maksadıyla zahiren benden uzaklaşıyor, belki beni tenkit ediyorlar. Halbuki kurnaz ehl-i dünya, onların benden uzaklaşmasını ve çekinmesini, kendilerine sadakate değil, belki bir tür riyaya ve vicdansızlığa yorup o dostlarıma kötü gözle bakıyor.

Ben de derim ki: *Ey ahiret dostlarım! Kur'an'a hizmetkârlığımdan dolayı benden uzaklaşıp kaçmayınız! Çünkü inşallah benden size zarar gelmez. Varsayalım bana musibet gelse veya zulmedilse, siz benden uzaklaşmakla kurtulamazsınız. Hatta böyle yaparak musibete ve tokada daha müstahak hale gelirsiniz. Hem ne var ki evhama düşüyorsunuz?*

Dördüncü Mesele

Şu sürgün zamanımda görüyorum ki, kendini beğenmiş ve siyaset bataklığına düşmüş bazı insanlar, bana tarafgirce, rakip gözüyle, güya ben de onlar gibi dünya cereyanlarıyla alâkadarmışım zannıyla bakıyorlar.

Hey efendiler! Ben imanın cereyanındayım, karşımda imansızlık cereyanı var; başka cereyanlarla alâkam yok!.. O adamlardan, bu işi ücret karşılığında yapanlar, belki kendini bir derece mazur görebilir. Fakat ücret karşılığında değil, dinî hassasiyet ve gayret adına bana karşı tarafgirce, rekabet edercesine bir vaziyet almak, ilişmek ve eziyet etmek çok fena bir hatadır. Çünkü daha önce ispat edildiği gibi, dünya siyasetiyle hiç alâkadar değilim; bütün vaktimi, hayatımı yalnız iman ve Kur'an hakikatlerine adamış, vakfetmişim. Madem böyledir, bana eziyet verip rekabet edercesine ilişen adam, o davranışının dinsizlik ve imansızlık adına imana ilişmek hükmüne geçeceğini düşünsün.

Beşinci Mesele

Madem dünya fânidir.

Madem ömür kısadır.

Madem gayet lüzumlu vazifeler çoktur.

Madem ebedî hayat burada kazanılacaktır.

Madem dünya sahipsiz değil.

Madem şu dünya misafirhanesinin gayet Hakîm ve Kerîm, her şeyi idare eden, çekip çeviren bir Müdebbir'i var.

Madem ne iyilik ne de fenalık karşılıksız kalacaktır.

Madem لَا يُكَلِّفُ اللّٰهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا[188] *sırrınca, güç yetiremeyeceği vazifeler insana yüklenmemiştir.*

Ve madem zararsız yol, zararlı yola tercih edilir.

Hem madem dünyadaki dostluklar ve rütbeler kabir kapısına kadardır.[189]

Elbette en bahtiyar odur ki, dünya için ahireti unutmasın.. ahiretini dünyaya feda etmesin.. ebedî hayatını dünya hayatı için bozmasın.. ömrünü faydasız şeylerle ziyan etmesin.. kendini misafir gibi görüp Misafirhane Sahibinin emirlerine göre hareket etsin.. selametle kabir kapısını açıp ebedî saadete girsin.[190] HAŞİYE

ON ALTINCI MEKTUP'UN ZEYLİ[191]

بِاسْمِهٖ سُبْحَانَهُ[192] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهٖ[193]

Ehl-i dünya benim gibi aciz, garip bir adamdan sebepsiz yere şüphelenip beni binlerce adam kuvvetinde tahayyül ederek çok sıkı bir şekilde gözetim altına aldı. Barla'nın Bedre mahallesinde ve bir dağında bir iki gece kalmama müsaade etmediler. İşittim ki, "Said elli bin asker kuvvetindedir, onun için serbest bırakmıyoruz." diyorlarmış.

Ben de derim ki: Ey bedbaht ehl-i dünya! Bütün kuvvetinizle dünyaya çalıştığınız halde neden dünyanın işini dahi bilmiyorsunuz, divane gibi hüküm veriyorsunuz? Eğer korkunuz şahsımdan ise elli bin değil, belki tek bir asker benden elli kat fazla iş görebilir. Yani odamın kapısında durup bana "Çıkmayacaksın!" diyebilir.

Eğer korkunuz mesleğimden, Kur'an hakikatlerini ilan etmemden ve imanın manevî kuvvetinden ise elli bin asker değil, yanlışsınız, meslek itibarı ile elli milyon kuvvetindeyim, haberiniz olsun! Çünkü Kur'an-ı Hakîm'in kuvvetiyle sizin dinsizleriniz dâhil, bütün Avrupa'ya meydan

okuyorum. Neşrettiğim iman nurları ile onların müspet ilimler ve tabiat bilimleri dedikleri sözde sağlam kalelerini yerle bir etmişim. En büyük dinsiz felsefecilerini hayvandan aşağı düşürmüşüm. Dinsizlerinizin de içinde bulunduğu bütün Avrupa toplansa, Allah'ın yardımıyla, beni yolumun bir meselesinden geri çeviremez, inşallah mağlup edemez.

Madem öyle, ben sizin dünyanıza karışmıyorum, siz de benim ahiretime karışmayınız. Karışsanız da boşunadır!

Takdir-i Hudâ, kuvve-i bâzu[194] *ile dönmez*
Bir şem'a[195] *ki Mevlâ yaka, üflemekle sönmez*

Ehl-i dünya benim hakkımda, hiç olmadık şekilde, çok fazla kuruntu edip âdeta korkuyor. Bende bulunmayan, bulunsa da siyasi bir kusur teşkil etmeyecek ve ithama sebep sayılmayacak şeyhlik, büyüklük, hanedan veya aşiret sahibi ve nüfuzlu olmak, kendisine tabi olanların çokluğu, hemşerileriyle görüşmek, dünyanın gidişatıyla ilgilenmek, siyasete girmek, hatta muhalif olmak gibi şeyleri tahayyül ederek evhama düşmüşler. Hatta hapistekilerin ve dışarıdakilerin, yani kendilerince affı mümkün olmayanların dahi aflarını görüştükleri sırada, beni âdeta her şeyden men ettiler. Fena ve fâni bir adamın şöyle güzel ve bâki bir sözü var:

Zulmün topu var, güllesi var, kalesi varsa
Hakkın da bükülmez kolu, dönmez yüzü vardır.

Ben de derim ki:

Ehl-i dünyanın hükmü var, heybeti var, kuvveti varsa,
Kur'an'ın feyziyle, hizmetkârının da
Şaşırmaz ilmi, susmaz sözü vardır,
Yanılmaz kalbi, sönmez nuru vardır.

Birçok dost ve beni gözetim altında tutan bir kumandan, tekrar tekrar sordu: "Neden vesika için müracaat etmiyor, dilekçe vermiyorsun?"

Cevap: Beş-altı sebeple müracaat etmiyorum ve edemiyorum:

Birincisi: *Ben ehl-i dünyanın dünyasına karışmadım ki onların mahkûmu olayım, onlara müracaat edeyim. Ben, kader-i ilahînin mahkûmuyum ve ona karşı kusurum var, ona müracaat ediyorum.*

İkincisi: Bu dünyanın çabuk değişen bir misafirhane olduğuna şüphesiz bir şekilde iman ettim ve bildim ki, sadece vatanım değil, her yer benim için birdir. Madem vatanımda ebediyen kalamayacağım, o halde orası için boş yere çabalamak ve oraya gitmek bir şeye yaramıyor. *Madem her yer misafirhanedir; eğer misafirhane Sahibinin rahmeti yâr ise herkes yârdır, her yer yarar. Eğer o yâr değilse her yer kalbe yük ve herkes düşmandır.*

Üçüncüsü: Müracaat, kanun dairesinde olur. Halbuki altı senedir bana yapılan muamele, keyfî ve kanun dışıdır. Bana, sürgünlere uygulanan kanunla muamele edilmedi, medenî ve dünyevî hukukun dışındaymışım gibi baktılar. Bu kanun dışı muameleyi yapanlara kanun namına müracaat etmek mânâsız olur.

Dördüncüsü: Bu sene buranın müdürü, benim adıma, hava değişimi maksadıyla Barla'nın bir mahallesi hükmünde olan Bedre Karyesi'nde birkaç gün kalmam için müracaat etti, izin vermediler. Böyle önemsiz bir ihtiyacıma ret cevabı verenlere nasıl müracaat edilir? Müracaat edilse bu, zillet içinde faydasız bir alçalma olur.

Beşincisi: *Haksızlığın hak olduğunu iddia edenlere karşı hak dava etmek ve onlara müracaatta bulunmak bir haksızlıktır, hakka karşı hürmetsizliktir.* Ben bu haksızlığı ve hakka karşı hürmetsizliği işlemek istemem, vesselam...

Altıncı Sebep: Ehl-i dünyanın bana verdiği sıkıntı siyaset yüzünden değil; çünkü onlar da bilir ki, siyasete karışmıyor, ondan kaçıyorum. *Belki bilerek veya bilmeden dinsizlik hesabına, dine bağlılığımdan dolayı bana sıkıntı veriyorlar. Öyleyse onlara müracaat etmek, dinden pişmanlık göstermek ve dinsizlik mesleğinin damarını okşamak demektir.*

Hem ben onlara müracaat edip sığındıkça adil olan kader-i ilahî, beni ehl-i dünyanın zalim eliyle cezalandıracaktır. Çünkü onlar bana dinin

emirlerine bağlılığım sebebiyle sıkıntı veriyorlar. Kader ise –dinin emirlerini yerine getirmekte ve ihlâsta noksanlığım var– ara sıra ehl-i dünyaya karşı riyakârlıklarımdan dolayı beni sıkıyor. Öyleyse şimdilik şu sıkıntıdan kurtuluşum yok.

Eğer ehl-i dünyaya müracaat etsem, kader der ki: "Ey riyakâr! Bu müracaatın cezasını çek!"

Eğer müracaat etmezsem, ehl-i dünya der ki: "Bizi tanımıyorsun, sıkıntıda kal!"

Yedinci Sebep: Mâlumdur ki, bir memurun vazifesi, topluma zararlı şahıslara meydan vermemek ve faydalı olanlara yardım etmektir. Halbuki beni gözetim altında tutan memur, çok zaman yanıma uğramadığı halde, kabir kapısına gelmiş, misafirim olan ihtiyar bir adama لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[196] 'taki imanın latif bir zevkini izah ettiğim sırada, güya suçüstü yakalamış ve bir kabahat işliyormuşum gibi yanıma geldi. İhlâsla dinleyen o biçareyi dersten mahrum bıraktı, beni de hiddetlendirdi. Halbuki burada kendisinin kıymet vermediği bazı adamlar vardı. Sonra onlar edepsizlikler ve köyün hayatını zehirleyecek işler yaptıkları vakit, iltifatlarla onları takdir etmeye başladı.

Hem mâlumdur ki, zindandaki yüz cinayet işlemiş bir adam bile kendisini gözetim altında tutmakla vazifeli ister subay ister asker olsun, onlarla her zaman görüşebilir. Halbuki bir senedir, hem âmir hem nezarete memur, hükümetçe vazifelendirilmiş iki mühim zât kaç defa odamın yanından geçtikleri halde, katiyen ve asla, ne benimle görüştüler ne de halimi sordular. Ben önce düşmanlıklarından yanaşmıyorlar zannettim. Sonra anlaşıldı ki, güya ben onları yutacakmışım gibi, evhamlarından kaçıyorlarmış.

İşte şu adamlar gibi mensupları ve memurları bulunan bir hükümeti hükümet diyerek merci tanıyıp ona müracaat etmek akıl kârı değil, boş yere alçalmaktır. Eski Said olsaydı, Antere gibi şöyle derdi:

مَاءُ الْحَيَاةِ بِذِلَّةٍ كَجَهَنَّمَ وَجَهَنَّمُ بِالْعِزِّ فَخْرُ مَنْزِلِي[197]

Eski Said yok; Yeni Said ise ehl-i dünya ile konuşmayı mânâsız görüyor. "Dünyaları başlarını yesin! Ne yaparlarsa yapsınlar! Onlarla mahşerdeki o büyük mahkemede hesaplaşacağız." der, susar.

Sekizinci Sebep: *"Gayrimeşru bir muhabbetin neticesi, merhametsiz bir düşmanlıktır."* kaidesince, adil olan kader-i ilahî, beni lâyık olmadıkları halde kendilerine meylettiğim şu ehl-i dünyanın zalim eliyle cezalandırıyor. Ben de "bu azaba müstahakım" deyip susuyorum. Çünkü Birinci Dünya Savaşı'nda gönüllü alay kumandanı olarak iki sene çalıştım, çarpıştım. Ordu kumandanının ve Enver Paşa'nın takdirleri altında kıymetli talebelerimi, dostlarımı feda ettim. Yaralanıp esir düştüm. Esaretten geldikten sonra *Hutuvât-ı Sitte* gibi eserlerimle kendimi tehlikeye atıp İngilizlerin İstanbul'u işgali sırasında o eserlerimi başlarına vurdum. Şu, beni işkenceli ve sebepsiz bir esaret altına alanlara yardım ettim.

İşte onlar da bana, o yardımın cezasını böyle veriyorlar. Rusya'daki esaretimde üç senede çektiğim zahmet ve sıkıntıyı, burada bu dostlarım bana üç ayda çektirdiler. Halbuki Ruslar, bana Kürt gönüllü kumandanı olarak, Kazakları ve esirleri kesen gaddar adam nazarıyla baktıkları halde ders vermemi yasaklamamışlardı. Arkadaşım olan doksan esir subayın büyük kısmına ders veriyordum. Bir defa Rus kumandanı geldi, dinledi. Türkçe bilmediği için siyasi ders zannetti, beni bir defa men etti, sonra yine izin verdi. Hem aynı kışlada bir odayı cami haline getirdik. Ben imamlık yapıyordum. Hiç müdahale etmediler, kimseyle görüşmemi yasaklamadılar, beni haberleşmekten alıkoymadılar.

Halbuki bu dostlarım, güya vatandaşlarım, dindaşlarım ve imanlarına fayda sağlamak için uğraştığım adamlar, hiç sebep yokken, siyasetten ve dünyadan alâkamı kestiğimi bildikleri halde beni üç sene değil, altı sene sıkıntılı bir esaret altına aldı, başkasıyla görüşmemi yasakladılar. İzin belgem olduğu halde dersten, hatta odamda hususi dersimden men ettiler, haberleşmeme set çektiler. Yine belgem olduğu halde, beni kendi tamir ettiğim ve dört sene imamlık yaptığım mescidimden alıkoydular. Şimdi

bile cemaat sevabından mahrum bırakmak için –sürekli cemaatim ve ahiret kardeşlerim olan– üç kişiye dahi imamlık yapmamı kabul etmiyorlar.

Hem istemediğim halde biri bana "iyi" dese, nezaret eden memur kıskanarak kızıyor, nüfuzunu kırayım diye vicdansızca tedbirler alıyor, âmirlerinden iltifat görmek için beni taciz ediyor.

İşte bu vaziyetteki bir adam, Cenâb-ı Hak'tan başka kime müracaat eder? Hâkim bizzat iddia sahibi olursa, elbette ona şikâyette bulunulmaz. Gel sen söyle, bu hale ne diyeceğiz? Sen ne dersen de... Ben derim ki, bu dostlarım içinde çok münafık var. Münafığın hükmü kâfirden daha şiddetlidir.[198] Onun için kâfir Rus'un bana çektirmediğini çektiriyorlar.

Hey bahtsızlar! Ben size ne yaptım ve ne yapıyorum? İmanınızın kurtulmasına ve ebedî saadetinize hizmet ediyorum. Demek hizmetim hâlis, sırf Allah için değilmiş ki tersi oluyor. Siz, buna karşılık her fırsatta beni incitiyorsunuz. Elbette, mahkeme-i kübrada sizinle görüşeceğiz.

حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[199] ، نِعْمَ الْمَوْلٰى وَنِعْمَ النَّصِيرُ[200]

derim.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[201]

Said Nursî

---

174 "Onlar öyle kimselerdir ki, halk kendilerine: 'Düşmanlarınız olan insanlar size karşı ordu hazırladı, aman onlardan kendinizi koruyun!' dediğinde, bu tehdit imanlarını artırmış ve 'Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!' demişlerdir." (Âl-i İmran sûresi, 3/173)
175 "Ona tatlı, yumuşak bir tarzda hitap edin." (Tâhâ sûresi, 20/44)
176 Asıl hile, hileleri terk etmektir. (Hakiki kazanç, dolap çevirerek değil hileye tenezzül etmeden sağlanır.)
177 "İslamiyet, cahiliye ırkçılığını kesip atmıştır." Bkz. Müslim, imâre 53-54; Ebû Dâvûd, edeb 111, 112; İbni Mâce, fiten 7.
178 "Artık ben işimi Allah'a bırakıyorum. Çünkü Allah kullarını pek iyi görmektedir." (Mü'min sûresi, 40/44)
179 1918-1922 yılları arasında faaliyet gösteren İslam akademisi.
180 "Ve Rabbinin nimetini anlat da anlat." (Duhâ sûresi, 93/11)
181 36,5 kilogram değerindeki ölçü birimi.
182 HAŞİYE Bir sene devam etti.
183 1,282 kilogramlık ağırlık ölçüsü.

184 “Allah’a tevekkül ettik. (Allah kerîm..!)”
185 İttihat ve Terakki hükümetinin sıkıyönetim mahkemesi.
186 “Allah’a tevekkül ettim. (Allah kerim..!)” (Hûd sûresi, 11/56)
187 "Doğrusu, ben nefsimi temize çıkarmam. Çünkü Rabbimin merhamet edip korudukları hariç, nefis daima fenalığı ister, kötülüğe sevk eder." (Yûsuf sûresi, 12/53)
188 “Allah hiç kimseyi güç yetiremeyeceği bir şekilde yükümlü tutmaz.” (Bakara sûresi, 2/286)
189 Bkz. Buhârî, rikak 42; Müslim, zühd 5; Tirmizî, zühd 46; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 3/110.
190 HAŞİYE Bu “madem”ler içindir ki, şahsıma yapılan zulümlere, verilen sıkıntılara aldırmıyor, önem vermiyorum. Meraka değmez, diyor ve dünyaya karışmıyorum.
191 Zeyl: İlave.
192 Her türlü noksan sıfattan uzak Allah’ın adıyla.
193 “Hiçbir şey yoktur ki, O’nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor olmasın.” (İsrâ sûresi, 17/44)
194 Pazı gücü.
195 Mum.
196 “Allah’tan başka ilah yoktur.” (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)
197 Zillet altında yaşanan bir hayat cehennem gibidir. İzzet içinde yaşanan hayatın yeri cehennem de olsa orası benim için gurur duyacağım bir menzildir. (Bkz. Dîvânü Antere)
198 “Şu kesindir ki, münafıklar cehennemin en alt katındadırlar.” (Nisâ sûresi, 4/145)
199 “Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!” (Âl-i İmran sûresi, 3/173)
200 “O ne güzel mevlâ, ne güzel yardımcıdır!” (Enfâl sûresi, 8/40)
201 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâki, Allah’tır.

On Yedinci Mektup

Yirmi Beşinci Lem'a'nın Zeyli[202]

ÇOCUK TAZİYENAMESİ

بِاسْمِهٖ سُبْحَانَهُ[203] ، وَاِنْ مِنْ شَيْءٍ اِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهٖ[204]

Aziz, ahiret kardeşim Hafız Hâlid Efendi,

بِسْـــــمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ ۝ اَلَّذِينَ اِذَٓا اَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌۙ قَالُٓوا اِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّٓا اِلَيْهِ رَاجِعُونَ[205]

Kardeşim! Çocuğunun[206] vefatı beni üzdü, tesirinde bıraktı. Fakat اَلْحُكْمُ لِلّٰهِ[207] kazaya rıza ve kadere teslim, İslamiyet'in alâmeti ve gereğidir. Cenâb-ı Hak, O'ndan gelen bu elem karşısında sizlere sabır versin, merhumu da ahiret azığı ve şefaatçi yapsın. Size ve sizin gibi takva sahibi müminlere büyük bir müjdeyi ve hakiki bir teselliyi gösterecek "Beş Nokta"yı söyleyeceğiz.

Birinci Nokta

Kur'an-ı Hakîm'deki وِلْدَانٌ مُخَلَّدُونَ[208] beyanının sırrı ve meali şudur:

Ayet-i kerime وِلْدَانٌ مُخَلَّدُونَ cümlesiyle, müminlerin buluğ çağına girmeden vefat eden evlatlarının cennette ebedî, sevimli, cennete lâyık bir surette daima çocuk kalacaklarına.. cennete giden anne ve babalarının kucağında, onların ebedî saadetine vesile olacaklarına.. ebeveynlerine çocuk sevmek ve evlat okşamak gibi en güzel bir zevki tattıracaklarına.. her lezzetli şeyin cennette bulunduğuna.. "cennette neslin devamı için üreyip çoğalma olmadığından, evlat sevgisi ve okşama zevki bulunmayacağını" söyleyenlerin hükümlerinin yanlışlığına.. hem dünyada on senelik kısa bir zamanda, elemlerle karışık bir şekilde evlat sevmeye ve okşamaya bedel; saf, elemsiz, milyonlarca sene, ebedî evlat sevgisini ve okşama zevkini kazanmanın, müminler için en büyük saadet vesilelerinden biri olduğuna işaret ediyor ve bunu müjdeliyor.

İkinci Nokta

Bir zamanlar bir zât zindanda tutuluyormuş. Sevimli çocuğu yanına gönderilmiş. O zavallı mahpus hem kendi elemini çekiyor hem de çocuğunu rahat ettiremediği için o zahmet çektikçe üzülüyormuş. Sonra merhametli hükümdar ona bir adam göndermiş, şöyle demiş:

"Şu çocuk gerçi senin evladındır. Fakat benim idarem altındadır, halkımdandır. Onu ben alacağım, güzel bir sarayda besleyeceğim."

Adam ağlamış, sızlamış:

"Teselli kaynağım olan evladımı vermeyeceğim."

Arkadaşları ona demiş ki:

"Üzüntün mânâsızdır. Eğer çocuğa acıyorsan o, şu pis, kötü kokulu, sıkıntılı zindan yerine, ferah ve saadet içinde yaşayacağı bir saraya gidecek. Eğer nefsin için üzülüyor, menfaatini arıyorsan şöyle düşün: Çocuk burada kalsa, geçici ve şüpheli bir menfaatle beraber, onun yaşayacağı zorluklar yüzünden çok sıkıntı ve elem çekeceksin. Eğer oraya gitse, sana bin faydası var. Çünkü padişahın merhametini kazanmaya sebep olur, sana şefaatçi hükmüne geçer. Padişah, çocuğunu seninle görüştürmeyi arzu edecek. Elbette görüşmeniz için onu zindana göndermeyecek, belki seni zindandan çıkarıp o saraya alacak, çocuğunla görüştürecek. Ancak padişaha güvenmen ve itaat etmen şartıyla…"

İşte aziz kardeşim, şu temsilin işaretiyle, senin gibi müminler, evladı vefat ettiği vakit şöyle düşünmeli:

Şu çocuk masumdur, onun Hâlık'ı Rahîm ve Kerîm'dir. Benim noksan terbiye ediciliğim ve şefkatim yerine, onu kusursuz inayet ve rahmeti altına aldı. Elemli, musibetli, zahmetli dünya zindanından çıkarıp Cennet'ül Firdevs'ine[209] *gönderdi. O çocuğa ne mutlu! Şu dünyada kalsaydı, kimbilir ne hale düşerdi? Bu yüzden ben ona acımıyor, onu bahtiyar görüyorum. Kaldı ki, nefsimin menfaatini düşünüp kendime de acımıyorum, elem çekip üzülmüyorum. Çünkü çocuğum dünyada kalsaydı, bana ancak on senelik, geçici, elemle karışık bir evlat sevgisi verecekti. Eğer salih olsaydı, dünya işlerinde gücü ve iktidarı bulunsaydı, belki*

yardım edecekti. Fakat vefatıyla, ebedî cennette benim için on milyon sene evlat sevgisine ve ebedî saadete vesile bir şefaatçi hükmüne geçer. Elbette ve elbette; şüpheli, peşin bir menfaati kaybeden fakat kesin ve sonraya bırakılmış bin menfaati kazanan insan elem çekip üzülmez, ümitsizce feryat etmez.

Üçüncü Nokta

Vefat eden çocuk, Hâlık-ı Rahîm'in mahlûku, kölesi, kulu, her şeyiyle sanatlı bir varlığı ve ebeveyninin O'na ait bir arkadaşıydı ki, bakıp büyütmeleri için bir süreliğine anne-babasına verilmişti. Cenâb-ı Hak, anne ve babayı ona hizmetkâr etmiş, bu hizmetlerine karşılık peşin bir ücret olarak onlara lezzetli bir şefkat vermiştir.

Şimdi, binde dokuz yüz doksan dokuz hisse sahibi olan o Hâlık-ı Rahîm, rahmeti ve hikmeti gereğince o çocuğu senin elinden alsa, hizmetine son verse; görünüşte bir hisse ile, hakiki bin hissenin sahibine karşı şikâyeti andıracak bir tarzda ümitsizce hüzünlenmek ve feryat etmek mümine yakışmaz, belki gaflet ve dalâlet içindekilere yakışır.

Dördüncü Nokta

Eğer dünya ebedî olsaydı, insan içinde sonsuza kadar kalsaydı ve ayrılık ebediyen sürseydi, elem veren, insanı tesiri altında bırakan acı hislerin ve ümitsizce ağlamaların bir mânâsı olurdu. Fakat madem dünya bir misafirhanedir, vefat eden çocuk nereye gitmişse siz de biz de oraya gideceğiz. Hem ölüm ona mahsus değil, herkesin geçeceği bir caddedir. Hem madem ayrılık da ebedî değil, ileride hem berzahta hem cennette görüşülecektir. O halde اَلْحُكْمُ لِلّٰهِ[210]*, O verdi, O aldı,* اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى كُلِّ حَالٍ[211] *deyip sabırla şükretmeli!*

Beşinci Nokta

Cenâb-ı Hakk'ın rahmetinin en tatlı, en güzel, en hoş, en şirin cilvelerinden olan şefkat, nuranî bir iksirdir. Aşktan çok daha keskindir. Cenâb-ı Hakk'a çabuk kavuşmaya vesile olur. Nasıl mecazî ve dünyevî aşk pek çok zorlukla hakiki aşka döner ve insan Cenâb-ı Hakk'ı bulursa, şefkat

de daha kısa, daha saf –fakat kolay– bir şekilde kalbi Cenâb-ı Hakk'a bağlar.

Gerek baba gerek anne, çocuğunu bütün dünya gibi sever. O elinden alındığı vakit, eğer bahtiyar ve hakiki mümin ise dünyadan yüz çevirir, Nimetlerin Hakiki Sahibi'ni bulur. Der ki: "Dünya madem fânidir, değmiyor kalbin alâkasına..." Çocuğu nereye gitmişse oraya alâka duyar, büyük bir manevî mertebe kazanır.

Gaflet ve dalâlet içindekiler, şu beş hakikatteki saadet ve müjdeden mahrumdur. Onların halinin ne kadar elemli olduğunu şununla kıyas ediniz: İhtiyar bir hanım çok sevdiği, sevimli, tek çocuğunu ölüm anında görünce dünyada ebedî kalacağı vehmiyle gaflet veya dalâlet neticesinde ölümü yokluk ve ebedî ayrılık gibi kabul eder. Çocuğunun yumuşak döşeği yerine kabrin toprağına yatacağını düşünüp gaflet veya dalâleti yüzünden, merhametlilerin en merhametlisi Cenâb-ı Hakk'ın rahmetiyle ihsan ettiği cenneti, bir nimet olarak verdiği firdevsi düşünmez. İşte bu sebeple o kadının ne kadar ümitsizce bir hüzün duyduğunu ve elem çektiğini kıyaslayabilirsiniz.

Fakat iki cihan saadetine vesile olan iman ve İslamiyet mümine der ki: Şu ölmek üzere olan çocuğunun Hâlık-ı Rahîm'i onu bu fâni dünyadan çıkarıp cennetine götürecek, sana hem şefaatçi hem ebedî bir evlat yapacak. Ayrılık geçicidir, merak etme, اَلْحُكْمُ لِلّٰهِ[212] إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ[213] *de, sabret.*

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[214]

Said Nursî

---

202 Zeyl: İlave.
203 Her türlü noksan sıfattan uzak Allah'ın adıyla.
204 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor olmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)
205 "... Sen sabredenleri müjdele! Sabırlılar o kimselerdir ki, başlarına musibet geldiğinde, 'Biz Allah'a aidiz ve vakti geldiğinde elbette O'na döneceğiz' derler." (Bakara sûresi, 2/155-156)
206 Bu mektup, Hafız Hâlid Efendi'nin sekiz yaşındaki oğlu Enver'in vefatı dolayısıyla yazılmıştır.
207 Her işte verilecek hüküm Allah için olmalıdır.
208 "Ebedîliğe ermiş çocuklar" (Vâkıa sûresi, 56/17; Dehr sûresi, 76/19)

209 Firdevs: Cennet. Cennetin altıncı katı, mertebesi.
210 Her işte verilecek hüküm Allah için olmalıdır.
211 “Bize uygun gördüğü her halimizden ötürü hamdolsun Rabbimize..” Bkz. Tirmizî, deavât 128; Ebû Dâvûd, edeb 97, 98; İbni Mâce, edeb 55, duâ 2; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 2/117.
212 Her işte verilecek hüküm Allah için olmalıdır.
213 “Biz Allah’a aidiz ve vakti geldiğinde elbette O’na döneceğiz.” (Bakara sûresi, 2/156)
214 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâki, Allah’tır.

On Sekizinci Mektup

بِاسْمِهٖ سُبْحَانَهُ[215] ، وَاِنْ مِنْ شَيْءٍ اِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهٖ[216]

Bu mektup üç "mühim mesele" dir.

Birinci Mühim Mesele

Fütûhat-ı Mekkiye sahibi Muhyiddin İbni Arabî *(kuddise sirruh)* ve *İnsan-ı Kâmil* adlı meşhur kitabın sahibi Seyyid Abdülkerîm *(kuddise sirruh)* gibi meşhur evliya, yerkürenin yedi tabakasından, Kaf Dağı'nın arkasındaki "arz-ı beyza"dan[217] ve *Fütuhat*'ta "Meşmeşiye"[218] denilen hayret verici şeylerden bahsediyor, bunları gördük diyorlar.[219] Acaba dedikleri doğru mudur? Eğer doğruysa nasıl olabilir? Çünkü bu bahsedilenler yeryüzünde yoktur. Hem coğrafya ve bilim onların bu dediklerini kabul etmiyor. Doğru değilse, bu zâtlar nasıl veli olabilir? Böyle gerçek dışı ve hakikate aykırı şeyler söyleyen, nasıl hakikat ehli kabul edilebilir?

Cevap: *Onlar hak ve hakikat ehlidir, veli ve şuhûd ehli, yani gayb âlemini ve kâinatın sırlarını Allah'ın izniyle gören zâtlardır. Gördüklerini doğru görmüşler, fakat her şeyi kavramaktan uzak şuhûd halinde gördüklerinden ve rüyadaki gibi, gördüklerini kendileri tabir edip hüküm verecek durumda olmadıklarından söyledikleri kısmen yanlıştır.* Rüyadaki adam rüyasını tabir edemediği gibi, şu kısım keşf ve şuhûd ehli de o haldeyken gördüklerini kendileri tabir edemezler. Onları tabir edecek olan, "asfiya" denilen, peygamber varisi ve hakikati delilleriyle bilen zâtlardır. Elbette o kısım şuhûd ehli de asfiya makamına çıktıkları zaman, Kitap ve Sünnet'in irşadıyla yanlışlarını anlar, düzeltirler ve düzeltmişlerdir.

Şu hakikati izah edecek bir temsilî hikâyeyi dinle:

Bir zaman kalb ehli iki çoban varmış. Tahtadan bir kâseye süt sağıp yanlarına koymuşlar. Kaval tabir ettikleri düdüklerini o süt kâsesinin üzerine uzatmışlar. Biri "uykum geldi" deyip yatmış. Bir müddet uyumuş. Öteki çoban, yatana dikkat etmiş, görmüş ki, sinek gibi bir şey onun burnundan çıkıp süt kâsesine bakıyor, sonra kavalın içine giriyor, öbür

ucundan çıkıyor ve bir gevenin[220] altındaki deliğe girip kayboluyor. Bir zaman sonra o şey dönmüş, tekrar kavalın içinden geçerek yatanın burnuna girmiş. Çoban uyanmış, demiş ki:

“Arkadaş! Acayip bir rüya gördüm.”

Diğeri cevap vermiş:

“Allah hayretsin, nedir?”

O da anlatmış:

“Sütten bir deniz gördüm. Üstünde hayret verici bir köprü uzanmıştı. O köprünün üstü kapalı, pencereliydi. Köprüden geçtim. Bir meşelik gördüm ki, başları hep sivri... Onun altında bir mağara vardı, içine girdim, altın dolu bir hazine buldum. Acaba tabiri nedir?”

O rüyadayken uyanık olan arkadaşı demiş ki:

“Gördüğün süt denizi, şu tahtadan çanaktır. O köprü, şu kavalımızdır. Başı sivri meşelik, şu gevendir. O mağara da şu küçük deliktir. İşte, kazmayı getir, sana hazineyi de göstereyim.”

Kazmayı getirmiş. O gevenin altını kazıp dünyada ikisini de mutlu edecek altınları bulmuşlar.

İşte, uyuyan adamın gördüğü doğrudur; doğru görmüş, fakat rüyadayken kavrayışı sınırlı olduğu için onu tabir edecek vaziyette olmadığından, maddî âlem ile manevî âlemi birbirinden ayıramadığından verdiği hüküm kısmen yanlıştır. Bu yüzden, “Ben hakiki, maddî bir deniz gördüm” der. Fakat o sırada uyanık olan adam, misal âlemi ile maddî âlemi ayırabildiği için arkadaşının rüyasını tabir edebilecek durumdadır ki, “Gördüğün doğrudur, fakat hakiki deniz değil; belki şu süt kâsemiz senin hayalinde deniz gibi olmuş, kaval da köprü gibi görünmüş…” vesaire, demiştir.

Demek ki, maddî âlemle ruhanî âlemi birbirinden ayırmak gerekir. Birbirine karıştırılırsa hükümleri yanlış görünür. Mesela senin dar, fakat dört duvarını kaplayacak dört büyük ayna konulmuş bir odan olsun. İçine girdiğin vakit, o dar odayı bir meydan kadar geniş görürsün. Eğer, “Odamı

bir meydan kadar geniş görüyorum.” dersen doğru söylemiş olursun. Fakat “Odam bir meydan kadar geniştir.” diye hükme varırsan, yanlışa düşersin. Çünkü misal âlemini hakiki âlemle karıştırmış olursun.

İşte bazı keşf ehli zâtların, yerkürenin yedi tabakasına dair, Kitap ve Sünnet’in terazisiyle tartmadan bildirdiği tasvirler, yalnız coğrafya gözüyle görünen maddî vaziyetten ibaret değildir. Mesela demişler ki: “Yeryüzünün bir tabakası, cin ve ifritlerindir. Binlerce sene genişliğindedir.” Halbuki o hayret verici tabakalar, çevresi bir iki senede dolaşılabilen yerküremize sığmaz, yerleşemez. Fakat mânâ âleminde, misal âleminde, berzah ve ruhlar âleminde, yerküremizi bir çam ağacının çekirdeği hükmünde farz edersek, ondan meydana gelen ve surete bürünen misalî ağaç, o çekirdeğe nispeten koca bir çam ağacı kadar olur. Bu yüzden, gözü manevî âlemlere açık bir kısım zâtlar, ruhanî yolculuklarında yerkürenin bazı tabakalarının misal âleminde çok geniş olduğunu, binlerce senelik bir mesafe tuttuğunu görüyorlar. Gördükleri doğrudur, fakat misal âlemi, görünüşte maddî âleme benzediği için iki âlemi birbirine karışmış gibi görüyor, öyle tabir ediyorlar.

Maddî âleme döndükleri vakit, gördüklerini Kur’an ve Sünnet’in terazisiyle tartmadan, aynen yazdıklarından bunlar hakikate zıt kabul ediliyor. Nasıl ki büyük bir sarayın ve bahçenin misalî varlıkları küçük bir aynaya sığar. Aynen öyle de, *maddî âlemin bir senelik mesafesine, binlerce sene genişliğinde misalî varlıklar ve manevî hakikatler sığabilir.*

Netice: *Şu meseleden anlaşılıyor ki, şuhûd derecesi, gayba iman derecesinden çok aşağıdır. Yani yalnız manevî âlemde gördüklerine dayanan bir kısım velilerin, sınırlı kavrayışla yaptıkları keşifler, peygamber varisi olan asfiya ve muhakkiklerin –kendi gördüklerine değil– Kur’an’a ve vahye dayanarak, gayba ait fakat daha saf, kuşatıcı, iman hakikatlerine dair verdikleri doğru hükümlere yetişemez.*

Demek, bütün hal ve keşiflerin, zevk ve müşahedelerin[221] *ölçüsü Kitap ve Sünnet’tir. Mihenkleri, Kitap ve Sünnet’in mukaddes düsturları ve hakikati delilleriyle bilen asfiyanın yanılmaz sezgileriyle buldukları kaidelerdir.*

İkinci Mühim Mesele

Soru: Vahdet-i vücûd çokları tarafından en yüksek makam kabul ediliyor. Halbuki velâyet-i kübrâda, yani en yüksek velilik mertebesinde bulunan, başta dört halife olmak üzere sahabede, başta hamse-i âl-i abâ[222] olmak üzere ehl-i beytten gelen imamlarda ve başta dört mezhep imamı olmak üzere müçtehitler ile tâbiînde böyle bir meşrep açıkça görülmemiş. Acaba onlardan sonra gelenler daha mı ileri gitmiş, daha mükemmel, büyük ve geniş bir yol mu bulmuşlar?

Cevap: *Hâşâ! Peygamberlik Güneşi Efendimiz'in (aleyhissalatü vesselam) en yakın yıldızları ve varisleri[223] olan o asfiya zâtlardan daha ileri gidebilmek hiç kimsenin haddi değil. Elbette büyük ve geniş yol onlarındır.*

Vahdet-i vücûd ise bir meşreptir, bir hâldir ve noksan bir mertebedir. Fakat zevkli ve neşeli olduğundan, manevî yolculuklarında o mertebeye girenlerin çoğu çıkmak istemiyor, orada kalıyor, onu en son mertebe zannediyorlar.

İşte şu meşrepte olan, eğer maddiyattan ve vasıtalardan sıyrılmış, sebepler perdesini yırtmış bir ruh ise, kendinden geçip dünyayı unuturcasına manevî âlemleri seyredebiliyorsa vahdet-i vücûddan değil belki vahdet-i şuhûddan[224] doğan, ilimle değil hâlle ilgili bir vahdet-i vücûd ona bir kemâl, bir makam kazandırabilir. Hatta Allah hesabına kâinatı inkâr etmek derecesine varabilir. Fakat sebeplerin içine dalmış ve maddiyatla meşgul ise vahdet-i vücûd demesi, kâinat hesabına Allah'ı inkâr etmeye kadar gider.

Evet, büyük ve geniş yol, sahabe, tâbiîn ve asfiyanın yoludur. حَقَائِقُ الْأَشْيَاءِ ثَابِتَةٌ[225] cümlesi, onların genel kaidesidir. Ve Cenâb-ı Hakk'ın, لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ[226] ayetinin ifade ettiği mânâ üzere, hiçbir şeyle benzerliği yoktur... O, mekân içinde yer kaplamaktan ve bölünmekten münezzehtir; varlıklarla alâkası, yaratıcılığıdır. Varlıklar vahdet-i vücûd yolunda gidenlerin dediği gibi vehim ve hayal değildir. Görünen şeyler de Cenâb-ı Hakk'ın eseridir. "Heme ost" değil, "heme ezost"tur; yani her şey O değil, her şey

O’ndandır. Çünkü kadim olmayan, sonradan meydana gelen şeyler o Kadîm Zât’ın bizzat kendisi olamaz. İki temsille şu meseleyi anlamayı kolaylaştıracağız:

Birinci Temsil: Mesela bir padişah var. Onun “adil hâkim” ismiyle bir adliye dairesi bulunur, o ismin cilvesini gösterir. Padişahın bir başka ismi “halife”dir, din işleri ve ilmiye daireleri, o ismin mazharıdır. Bir de “başkumandan” ismi vardır, padişah askerî dairelerde o isimle faaliyet gösterir; ordusu o ismin mazharıdır.

Şimdi, biri çıksa dese ki, “Şu padişah, yalnız adil bir hâkimdir, adliye dairesinden başka dairesi yok.” O vakit mecburen, adliye memurları içinde, hakiki değil farazî bir surette, din işleri dairesindeki âlimlerin vasıflarına ve hallerine sahip, gölge mahiyetinde ve hayalî bir tarzda, hakiki adliye dairesine tâbi bir din işleri dairesi tasavvur edilir. Askeriye dairesine ait hal ve muamelelerin de yine farazî bir şekilde, o adliye memurlarında bulunduğu varsayılıp hakiki olmayan bir askeriye dairesi tasavvur edilir ve bunun gibi...

İşte şu halde, padişahın hakiki ismi “adil hâkim”dir ve asıl hâkimiyeti adliyedeki hâkimiyettir. “Halife”, “başkumandan”, “sultan” gibi isimleri hakiki değil, itibarîdir. Halbuki padişahlığın mahiyeti ve saltanat hakikati, hakiki olarak bütün isimlerin varlığını gerektirir. Hakiki isimler ise hakiki daireleri ister ve lâzım kılar.

İşte, ulûhiyet saltanatı; Rahman (sonsuz rahmeti bütün varlıkları kuşatan), Rezzak (rızık veren), Vehhâb (bağışı pek bol), Hallâk (yegâne yaratıcı), Fa’âl (icraatı sürekli olan), Kerîm (sonsuz iyilik, ikram sahibi, onurlandıran), Rahîm (hususi rahmet ve merhameti pek bol olan) gibi pek çok mukaddes ilahî ismi hakiki olarak gerektiriyor. O hakiki isimler de hakiki aynaları istiyor.

Şimdi vahdet-i vücûd yolunda gidenler, madem لَا مَوْجُودَ إِلَّا هُوَ[227] der, eşyanın hakikatini hayal derecesine indirir. Cenâb-ı Hakk’ın Vâcibü’l-Vücûd, Mevcûd, Vahid ve Ehad isimlerinin hakiki cilveleri ve daireleri vardır.

Belki aynaları ve daireleri hakiki değil hayalî, hatta yoklukla ilgili olsa, onlara zarar vermez. Belki o Hakiki Mevcûd'un aynasında varlık rengi bulunmazsa, o ayna daha saf ve parlak olur. Fakat vahdet-i vücud meşrebinde Rahman, Rezzak, Kahhar, Cebbar, Hallâk gibi isimlerin tecellileri hakiki değil, itibarî oluyor. Halbuki o isimler, Mevcûd ismi gibi hakikattir, gölge olamaz; asıldır, tâbi olamaz.

İşte sahabe ve asfiyanın müçtehitleri ve ehl-i beyt imamları, حَقَائِقُ الْأَشْيَاءِ ثَابِتَةٌ[228] *derler ki, Cenâb-ı Hakk'ın, bütün isimleriyle hakiki tecellileri vardır. Her şeyin, O'nun var etmesiyle geçici bir varlığı mevcuttur. O varlık gerçi Vâcibü'l-Vücûd'a nispeten gayet zayıf ve kararsız bir gölgedir; fakat hayal ve vehim değildir. Cenâb-ı Hak, Hallâk ismiyle var ediyor ve o varlığı devam ettiriyor.*

İkinci Temsil: Mesela, şu odanın dört duvarında dört tane boy aynası bulunsa, her ne kadar şu oda öteki üç aynayla beraber her bir aynanın içinde resmedilse de, her ayna, eşyayı kendi mahiyetine ve rengine göre gösterir. Kendine has misalî bir oda hükmündedir.

İşte şimdi iki adam o odaya girse, biri tek bir aynaya bakar, der ki: "Her şey bunun içindedir." Başka aynaları ve o aynaların içindeki suretleri işittiği vakit, işittiklerini o tek aynadaki, iki derece gölge olmuş, hakikati küçülmüş, değişmiş aynanın küçük bir köşesinde gördükleri kabul eder. Hem der ki: "Ben böyle görüyorum, demek hakikat böyledir." Diğer adam ise ona şöyle der: "Evet sen görüyorsun, gördüğün doğrudur. Fakat işin aslında, hakiki sureti öyle değil! Senin dikkat ettiğin ayna gibi daha başka aynalar var; gördüğün kadar küçücük, gölgenin gölgesi değiller."

İşte Cenâb-ı Hakk'ın isimlerinin her biri ayrı ayrı birer ayna ister. Mesela, Rahman ve Rezzak; hakiki, asıl oldukları için kendilerine lâyık, rızka ve merhamete muhtaç varlıkları gerektirirler. Rahman, nasıl hakiki bir dünyada rızka muhtaç gerçek canlıları isterse, Rahîm de aynı şekilde, hakiki bir cenneti ister. Eğer yalnız Mevcûd, Vâcibü'l-Vücûd ve Vahid-i Ehad isimleri hakiki, öteki isimler ise onların içinde birer gölge kabul edilirse bu, o isimlere karşı bir haksızlık hükmüne geçer.

İşte şu sırdandır ki, *büyük ve geniş yol elbette en büyük velilik mertebesine sahip olan sahabenin, asfiyanın, tâbiînin, ehl-i beyt ve müçtehit imamların yoludur; onlar doğrudan doğruya Kur'an'ın birinci tabaka talebeleridir.*

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَآ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[229]

رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ[230]

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى مَنْ أَرْسَلْتَهُ رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ أَجْمَعِينَ[231]

Üçüncü Mesele

Felsefe ve akılla halledilemeyen mühim bir mesele

كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ[232] ، فَعَّالٌ لِمَا يُرِيدُ[233]

Soru: Kâinattaki aralıksız devam eden şu hayret verici faaliyetin sırrı ve hikmeti nedir? Neden şu hareket eden şeyler durmuyor, daima dönüp tazeleniyor?

Cevap: Bunun hikmetinin izahı bin sayfa ister. Öyleyse izahı bırakıp gayet kısa bir özetini iki sayfaya sığıştıracağız.

Nasıl ki bir şahıs, yaradılışının gereği veyahut topluma ait olan bir vazifeyi yapsa ve o vazife için hararetli bir şekilde çalışsa, elbette dikkat eden anlar ki, ona şu vazifeyi gördüren, iki şeydir:

Birincisi: O vazifeye ait neticeler ve faydalardır ki, buna *ille-i gâiye*, yani elde edilmesi için çalışılan esas gaye denir.

İkincisi: O vazifeyi hararetle yaptıran bir muhabbet, arzu ve lezzet vardır ki, buna da *dâî ve muktazî* (ona yol açan ve onu gerektiren sebep) denir. Mesela yemek yemek… İnsanı yemeğe sevk eden, iştahtan gelen bir lezzet, bir arzudur. Sonra yemenin neticesi vücudu beslemek ve hayatı devam ettirmektir. Aynen öyle de –وَ لِلّٰهِ الْمَثَلُ الْأَعْلٰى[234]– şu kâinattaki dehşet verici ve hayret uyandırıcı sınırsız faaliyet, Cenâb-ı Hakk'ın isimlerinin iki kısmına dayanır ve iki geniş, büyük hikmet içindir; bu hikmetlerin her biri de sonsuzdur.

Birinci hikmet: Cenâb-ı Hakk'ın esmâ-yı hüsnâsının had ve hesaba gelmez türlü tecellileri var. Mahlûkatın çeşit çeşit olması, o tecellilerin

çeşitliliğinden kaynaklanıyor. O isimler, daimî bir surette görünmek, yani nakışlarını göstermek ister. Nakışlarının aynalarında güzelliklerinin cilvelerini görmeyi ve göstermeyi, yani kâinat kitabını ve birer mektup hükmündeki varlıkları her an tazelemeyi dilerler. Yani devamlı, yeniden, mânidar bir şekilde yazmayı ve her bir mektubu, Zât-ı Mukaddes ve Müsemmâ-yı Akdes (bütün noksanlardan ve kusurdan en uzak isimlerin sahibi Zât) ile beraber, bütün şuur sahiplerinin nazarına göstermeyi ve onlara okutmayı gerektirirler.

İkinci sebep ve hikmet: Nasıl ki varlıklardaki faaliyet bir iştah, arzu ve lezzetten kaynaklanır. Hatta her bir faaliyette kesinlikle lezzet vardır; belki her faaliyet, bir çeşit lezzettir.

Aynen öyle de, Vâcibü'l-Vücûd'a lâyık bir tarzda, Zât'ının istiğnasına, mutlak bir surette her şeye sahip olup hiçbir şeye muhtaç bulunmayışına ve mutlak kemâline uygun bir şekilde sınırsız, *mukaddes bir şefkat ve sonsuz, mukaddes bir muhabbet* var.

O mukaddes şefkat ve muhabbetten gelen sınırsız, *mukaddes bir şevk* var.

O mukaddes şevkten gelen sonsuz bir *mukaddes sevinç* var.

Ve o mukaddes sevinçten gelen –tabir caizse– hadsiz, *mukaddes bir lezzet* var.

Hem Rahman ve Rahîm Zât'a ait o mukaddes lezzetten gelen sınırsız merhamet göstermeden, varlıkların, kudret faaliyeti içinde, kabiliyetlerinin potansiyelden fiile çıkmasından ve mükemmelleşmesinden kaynaklanan memnuniyetlerinden ve kemâllerinden gelen –tabir caizse– hadsiz *mukaddes memnuniyet* ve *iftihar* vardır ki, sonsuz bir faaliyeti gerektiriyor.

İşte felsefe ve fen şu ince hikmeti bilmediği için şuursuz tabiatı, kör tesadüfü ve cansız sebepleri, şu son derece kuşatıcı ilimle, engin hikmetle ve her şeyi görerek yapılan faaliyetle karıştırmış, dalâlet karanlığına düşüp hakikat nurunu bulamamıştır.

قُلِ اللّٰهُ ثُمَّ ذَرْهُمْ فِي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ[235]

رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ[236]

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى كَاشِفِ طِلْسِمِ كَائِنَاتِكَ بِعَدَدِ ذَرَّاتِ الْمَوْجُودَاتِ
وَعَلٰى اٰلِهِ وَصَحْبِهِ مَا دَامَ الْأَرْضُ وَالسَّمٰوَاتُ[237]

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[238]

Said Nursî

---

215 Her türlü noksan sıfattan uzak Allah'ın adıyla.
216 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor olmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)
217 Cenâb-ı Hakk'ın kıyamet günü haşir meydanı yapmak için boşaltıp hazırlayacağı yer.
218 Bazı veli zâtların keşfen gördükleri misalî bir âlem.
219 Bkz. İbn Arabî, el-Fütûhâtü'l-Mekkiyye 5/109.
220 Bir tür dikenli bitki.
221 Görülen şeyler. Manevî âlemde şahit olunanlar.
222 Hazreti Peygamber'in aile fertleri. Efendimiz (aleyhissalâtü vesselam) hırkasını kızı Hazreti Fâtıma, damadı Hazreti Ali ve torunları Hazreti Hasan ile Hazreti Hüseyin'in üzerine örterek onlara hususi dua ettiğinden "Âl-i Abâ" (Hırka Ehli) tabiriyle anılmışlardır.
223 Bkz. Buhârî, fezâilü ashâb 1; Müslim, fezâilü's-sahâbe 207, 210-214; Tirmizî, fiten 45; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 4/398; el-Aclûnî, Keşfü'l-Hafâ 1/147.
224 Görülenlerin birliği, her şeyde Allah'ı görmek. Vahdet-i vücûd meşrebinin aksine, vahdet-i şuhud düşüncesinin temelinde, Yaratıcı ile varlık âleminin ayrı olduğu kabulü yatar.
225 Eşyanın hakikati sabittir. (Ömer en-Nesefi, el-Akâid s. 1)
226 "O'nun benzeri hiçbir şey yoktur." (Şûrâ sûresi, 42/11)
227 Vücûd-u Vâcib'e nispeten başka şeylere mevcut denmemeli, onlar mevcut unvanına lâyık değillerdir.
228 Eşyanın hakikati sabittir. (Ömer en-Nesefi, el-Akâid s. 1)
229 "Sübhansın ya Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)
230 "Ey Kerîm Rabbimiz, bize hidayet verdikten sonra kalblerimizi saptırma ve katından bize bir rahmet bağışla. Şüphesiz bağışı bol olan Vehhab sensin Sen!" (Âl-i İmran sûresi, 3/8)
231 "Allahım! Âlemlere rahmet olarak gönderdiğin Efendimiz'e ve onun bütün âl ve ashabına salât eyle!"
232 "O, her an yeni tecellilerle iş başındadır." (Rahman sûresi, 55/29)
233 "Dilediği her şeyi yapandır." (Bürûc sûresi, 85/16)
234 "En yüce sıfatlar Allah'ındır." (Nahl sûresi, 16/60)
235 "Sen 'Allah' de; sonra bırak onları daldıkları bataklıkta oynayadursunlar." (En'âm sûresi, 6/91)
236 "Ey bizim Kerîm Rabbimiz, bize hidayet verdikten sonra kalblerimizi saptırma ve katından bize bir rahmet bağışla. Şüphesiz bağışı bol olan Vehhab sensin Sen!" (Âl-i İmran sûresi, 3/8)
237 Allah'ım kâinatın tılsımını çözen Hazreti Muhammed'e, O'nun âl ve ashabına yer ve gökler devam ettikçe mevcudatın zerreleri adedince salât ve selâm eyle!
238 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâki, Allah'tır.

On Dokuzuncu Mektup

Bu risale, üç yüzden fazla mucizeyi beyan eder. Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* peygamberliğinin mucize oluşunu bildirdiği gibi, kendisi de o mucizenin bir kerametidir. Üç-dört bakımdan harika olmuştur:

Birincisi: Nakil ve rivayetleri aktarmakla beraber, yüz sayfayı geçtiği halde, kitaplara müracaat edilmeden, ezberden, dağ başlarında, bağ köşelerinde, üç-dört günde, her gün iki-üç saat çalışmak suretiyle tamamının on iki saatte yazılması harika bir hadisedir.

İkincisi: Uzun olmasına rağmen, ne yazması usanç verir ne de okunduğunda tatlılığını kaybeder. Tembel kâtipleri öyle bir şevke ve gayrete getirdi ki, sıkıntılı ve usanç hissedilen bir zamanda, bu civarda, bir sene içinde yetmişe yakın nüsha yazılması, bunu bilenlere şu risalenin Resûl-u Ekrem'in peygamberlik mucizesinin bir kerameti olduğu hususunda kanaat verdi.

Üçüncüsü: Tevafuk bize de henüz görünmeden önce bu risaleyi yazarak çoğaltan, acemi ve tevafuktan haberi olmayan bir kâtibin ve başka sekiz kişinin birbirlerini görmeden yazdıkları nüshalarda, bütün risalede Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* kelimesi, risalenin beşinci parçasında ise Kur'an lafzı öyle bir şekilde tevafuk etti ki, zerre kadar insafı olan bunu tesadüfe vermez. Kim gördüyse bunun kesinlikle gayba ait bir sır, Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* mucizelerinin bir kerameti olduğu hükmüne varıyor.

Bu risalenin başındaki esaslar çok mühimdir. Hem buradaki hadislerin hemen hemen tamamı hadis imamlarınca kabul edilmiş ve sahih olmakla beraber, Resûl-u Ekrem'in peygamberliğiyle alâkalı kesin hadiseleri bildiriyor. Bu risalenin meziyetlerini söylemek lâzım gelse, yine bunun kadar bir eser yazmak gerekeceğinden; arzulu olanları, bu risaleyi bir kere okumaya davet ediyoruz.

Said Nursî

İhtar: Bu risalede çok hadis-i şerif naklettim. Yanımda hadis kitapları bulunmuyor. Yazdığım hadislerin ifadelerinde, kelimelerinde yanlışım varsa ya düzeltilsin ya da *hadis-i bi'l-mânâ*dır[239] denilsin. Çünkü makbul görüşe göre, "*Mânâ itibarı ile asıl muhtevaya sadık kalmak şartıyla, benzer veya eş anlamlı kelimelerle hadis nakletmek caizdir.*" Yani hadisin yalnız mânâsı alınıp başka kelimelerle söylenebilir. Madem öyle, lafızlarda yanlışım varsa *hadis-i bi'l-mânâ*dır diye bakılsın.

---

239 Aynı kelimelerle değil, mânâsı ile aktarılan hadis.

MUCİZÂT-I AHMEDİYE240

(aleyhissalâtü vesselam)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[241]، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[242]

بِسْــــمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدٰى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ

وَكَفٰى بِاللّٰهِ شَهِيدًا۝مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ[243]... الخ

Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* peygamberliğine dair On Dokuzuncu Söz ile Otuz Birinci Söz, onun nebi olduğunu kesin delillerle ispatladığından, işin ispat kısmını o risalelere havale edip yalnız onları tamamlayan bir ilave olarak, on dokuz "nükteli işaret" ile şu büyük hakikatin bazı parıltılarını göstereceğiz.

Birinci Nükteli İşaret

Şu kâinatın sahibi ve her şeyin tasarrufunu elinde bulunduran Zât, elbette her şeyi bilerek yapıyor, hikmetle idare ediyor, her tarafı görerek çekip çeviriyor, her şeyi bilerek, görerek terbiye ediyor ve her şeyde şahit olunan hikmetleri, gayeleri, faydaları iradesiyle hükmü altında tutuyor.

Madem yapan bilir, elbette bilen konuşur… Madem konuşacak, elbette şuur ve akıl sahipleriyle, konuşmayı bilenlerle konuşacak… Madem şuur ve akıl sahipleriyle konuşacak, elbette onların içinde mahiyeti en kuşatıcı ve şuuru engin olan insanla konuşacaktır... Madem insanla konuşacak, elbette insanlar içinde muhataplığa lâyık ve mükemmel olanlarla konuşacak… Madem en mükemmel, kabiliyeti en yüksek, ahlâkı yüce ve insanlığa rehber olacak zâtlarla konuşacaktır... *Elbette, dost ve düşmanın ittifakıyla, en yüksek kabiliyette, en yüce ahlâka sahip, insanlığın beşte biri kendisine uymuş, yeryüzünün yarısı manevî hükmü altına girmiş, getirdiği nurla istikbali bin üç yüz sene aydınlatmış, insanlığın nuranî kısmının ve müminlerin sürekli, günde beş defa onunla Allah'a bağlılığını yenileyip kendisine rahmet ve saadet duası ettiği, kendisini övdüğü ve*

sevdiği Muhammed (aleyhissalâtü vesselam) ile konuşacak ve konuşmuş, onu resûl yapacak ve yapmış, insanlığa rehber kılacak ve kılmıştır.

İkinci Nükteli İşaret

Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* peygamberlik davasını ilan etmiş, Kur'an-ı Azîmüşşan gibi bir fermanı göstermiş ve hakikati delilleriyle bilen tahkik ehli zâtlara göre, bine varan açık mucizeler ortaya koymuştur.[244] O mucizelerin –bir bütün olarak– varlığı, peygamberlik davası kadar kesindir. Kur'an-ı Hakîm'in birçok yerinde nakledilen, en inatçı kâfirlerin Resûl-u Ekrem'e sihir isnadında bulunmaları gösteriyor ki, o inatçı kâfirler dahi mucizelerin varlığını ve gerçekleştiğini inkâr edememişler. Yalnız kendilerini aldatmak veya kendilerine uyanları kandırmak için –hâşâ– sihir demişler.[245]

Evet, Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* mucizelerinin yüz tevatür kuvvetinde, yani yanlışlığına ihtimal bulunmayacak bir ittifakla, farklı yollardan aktarılan haber derecesinde bir kesinliği vardır. Mucize, kâinatın Hâlık'ının onun davasını bir tasdikidir, صَدَقْتَ[246] hükmüne geçer. Mesela, sen bir padişahın meclisinde, o seni gördüğü halde desen ki, "Padişah beni filan işle vazifelendirdi." Senden bu iddiaya bir delil istendiğinde nasıl ki padişah "evet" dese seni tasdik eder. Öyle de, padişah âdetini ve vaziyetini senin ricanla değiştirirse, davanı "evet" sözünden daha kesin, daha sağlam bir şekilde tasdik etmiş olur.

Aynı şekilde, Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam),* "*Ben bu kâinatın Hâlık'ının elçisiyim. Delilim de şudur: O, devamlı âdetini, benim duam ve ricamla değiştirecek. İşte parmaklarıma bakınız, beş musluklu bir çeşme gibi su akıtıyor. Aya bakınız, parmağımın bir işaretiyle iki parça oluyor. Şu ağaca bakınız, beni tasdik etmek için yanıma geliyor, şahitlik yapıyor. Şu bir parça yiyeceğe bakınız, iki üç adama ancak yettiği halde, işte iki yüz-üç yüz adamı doyuruyor.*" diye dava etmiş ve böyle yüzlerce mucizeyi göstermiştir…

Kaldı ki, o zâtın doğruluğunun ve peygamberliğinin delilleri, yalnız mucizeleriyle sınırlı değildir. Belki dikkat sahipleri için hemen hemen bütün hareketleri, fiilleri, halleri, sözleri, ahlâkı, tavırları, karakteri ve görünüşü, doğruluğunu ve ciddiyetini ispat eder. Hatta İsrailoğullarının meşhur âlimlerinden Abdullah İbni Selâm gibi pek çok kimse, o Zât-ı Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* yalnız simasını görünce, "*Şu simada yalan yok, şu yüzde hile olamaz.*" diyerek imana gelmişler.[247]

Gerçi varlığın hakikatini, araştırma ve ispat yoluyla bilen âlimler, peygamberlik delilleri ve mucizeleri için bin kadar[248] demiştir; fakat binlerce, belki yüz binlerce peygamberlik delili vardır. Ve farklı fikirlerden yüz binlerce insan, yüz binlerce yolla o zâtın peygamberliğini tasdik etmiştir. Yalnız Kur'an-ı Hakîm, kırk mucizelik yönünden başka, Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* nebi oluşunun bin delilini gösteriyor.

Madem insanlıkta peygamberlik vardır ve peygamber olduğunu dava edip mucize gösteren yüz binlerce zât gelip geçmiştir.[249] *Elbette, hepsinden daha kesin bir şekilde, Resûl-u Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselam) peygamberliği sabittir. Çünkü İsa (aleyhisselam) ve Musa (aleyhisselam) gibi Allah'ın bütün elçilerine "nebi" dedirten ve peygamberliklerine dayanak olan deliller, onların vasıfları, vaziyetleri ve ümmetlerine karşı muameleleri, Resûl-u Ekrem'de (aleyhissalâtü vesselam) daha mükemmel, daha kuşatıcı bir surette mevcuttur.*

Madem peygamberlik hükmünün esas gayesi ve sebebi, Resûl-u Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselam) zâtında daha mükemmel bir şekilde bulunur. Elbette, bu hüküm, bütün peygamberlerden daha açık bir kesinlikle onun için de sabittir.

Üçüncü Nükteli İşaret

Resûl-u Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselam) mucizeleri çok çeşitlidir. Peygamberliği bütün kâinatla alâkalı olduğu için, kâinattaki hemen bütün varlık türleriyle münasebetli birer mucizeye mazhardır. Mesela, nasıl ki

şanlı bir padişahın yaver-i ekremi, yani en yüksek memuru çeşitli hediyelerle, farklı kavimlerin bulunduğu bir şehre geldiği vakit, her topluluk onu karşılamak için bir temsilci gönderir, kendi diliyle ona hoş geldin der, onu alkışlar.

Aynen öyle de, Ezel ve Ebed Sultanı'nın en büyük memuru Resûl-u Ekrem (aleyhissalâtü vesselam), âlemi şereflendirip yeryüzünün ahalisi insanlığa elçi olarak geldiği[250] *ve bütün kâinatın Hâlık'ından kâinatın hakikatleriyle alâkalı nurlar ve manevî hediyeler getirdiği zaman; taştan, sudan, ağaçtan, hayvandan, insandan tut, ta aya, güneşe ve yıldızlara kadar her çeşit varlık kendine has diliyle, ellerinde birer mucizesini taşıyarak onun peygamberliğini alkışlamış ve ona hoş geldin demiştir.*

Şimdi, o mucizelerin hepsinden bahsetmek için ciltlerce kitap yazmak gerekir. Hakikatleri, araştırmaya ve ispata dayalı bir şekilde bilen takva sahibi, peygamber varisi zâtlar, peygamberlik delillerini etraflıca izah eden pek çok eser yazmıştır. Biz yalnız kısaca, işaretler türünden, o mucizelerin kesin ve manevî, sayısız yolla, yanlışlığına ihtimal bulunmayacak şekilde nakledilen kuşatıcı misallerini[251] göstereceğiz. İşte Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* peygamberliğinin delilleri, öncelikle iki kısımdır:

Birinci Kısım: "İrhâsât" denilen, peygamberliğinden önce ve dünyaya gelişi sırasında görülen harikulâde hallerdir.

İkinci Kısım: Diğer peygamberlik delilleridir. Bunlar da iki kısımdır:

Birincisi: Resûl-u Ekrem'den sonra, *peygamberliğini tasdik mahiyetinde meydana gelen harikalardır.*

İkincisi*: Saadet asrında mazhar olduğu harika hallerdir*. Şu ikinci kısım da ikiye ayrılır:

- *İlki: Zâtında, karakterinde, suretinde, ahlâkında, kemâlinde görülen peygamberlik delilleridir.*
- *İkincisi: Dış dünyaya ait şeylerde mazhar olduğu mucizelerdir.*

Bunlar da iki kısımdır:

° *Biri, manevî ve Kur'anîdir.*

° *Diğeri, maddî ve eşyayla ilgilidir.*

Bunun da iki kısmı vardır:

• *Birinci Kısım: Peygamberlik davasını ilan ettiği vakit, kâfirlerin inadını kırmak veyahut müminlerin iman kuvvetini artırmak için meydana gelen harikulâde haller, mucizelerdir.* Ayın yarılması, parmağından su akması, az bir yiyecekle çoklarını doyurması; hayvan, ağaç ve taşların konuşması gibi yirmi çeşit ve hepsi manevî tevatür derecesinde olan bu mucizelerin her birinin çok tekrarlanan misalleri vardır.

• *İkinci Kısım: Gelecekten haber verdiği hadiselerdir* ki, Cenâb-ı Hakk'ın öğretmesiyle haber vermiş ve bunlar, söylediği gibi, doğru çıkmıştır.

İşte biz de şu son kısımdan başlayıp o mucizeleri kısaca, bir fihrist şeklinde göstereceğiz.[252] HAŞİYE

Dördüncü Nükteli İşaret

Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)*, gaybı ve her şeyi sonsuz ilmiyle bilen Cenâb-ı Hakk'ın öğretmesiyle bildirdiği gayba dair haberler hadde hesaba gelmez. Kur'an'ın mucizeliği hakkındaki Yirmi Beşinci Söz'de çeşitlerine işarette bulunarak o haberleri bir derece izah ve ispat etmiştik. Bu yüzden Resûl-u Ekrem'in geçmiş zamana, önceki peygamberlere, ilahî hakikatlere, yaratılış kanunlarına ve ahirette olacaklara dair gaybî haberlerini Yirmi Beşinci Söz'e havale edip şimdilik onlardan bahsetmeyeceğiz. Yalnız kendinden sonra sahabenin ve Âl-i Beyt'in başına gelecek, ümmetinin ileride yaşayacağı hadiseler hakkındaki pek çok doğru, gayba ait haberinden birkaç küçük misali göstereceğiz. Ve şu hakikatin tamamen anlaşılması için altı "esas"ı bir giriş mahiyetinde beyan edeceğiz.

Birinci Esas

Resûl-u Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselam) gerçi her hali, her tavrı doğruluğuna ve peygamberliğine şahit olabilir. Fakat her halinin, her

tavrının harikulâde olması şart değildir. Çünkü Cenâb-ı Hak, onu beşer suretinde göndermiştir ki, insanlığa toplum hayatında, dünya ve ahiret saadetini kazandıracak amellerinde, hareketlerinde rehber ve imam olsun, her biri Allah'ın birer kudret mucizesi olan, her gün meydana gelen alışılmış hadiseler içindeki harikulâde rabbanî sanatı ve ilahî kudretin tasarruflarını göstersin. Resûl-u Ekrem eğer bütün fiillerinde beşerilikten çıkıp harikulâdelik ortaya koysaydı bizzat imam olamaz, davranışlarıyla, hal ve tavırlarıyla ders veremezdi.

O yalnızca, peygamberliğini inatçılara karşı ispat etmek için harikulâde işlere mazhar olur ve ihtiyaç anında, ara sıra mucize gösterirdi. Fakat teklif sırrı olan imtihan ve tecrübenin gereğince, elbette mucizeler apaçık ve muhatabını ister istemez tasdike mecbur bırakacak şekilde gerçekleşmezdi. *Çünkü imtihan sırrı ve insana yüklenen sorumluluğun hikmeti, akla kapı açılmasını fakat iradenin elden alınmamasını gerektirir. Eğer mucizeler çok açık bir şekilde gerçekleşse, o vakit aklın seçme hakkı kalmaz; Ebûcehil de Hazreti Ebûbekir (radiyallâhu anh) gibi tasdik eder, imtihan ve teklifin faydası ortadan kalkar, kömürle elmas aynı seviyede kalırdı.*

Hayret vericidir ki, mübalâğasız, binlerce meşrepten binlerce çeşit insan, Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* bir tek mucizesiyle, bir peygamberlik deliliyle, bir sözüyle, yüzünü görmekle veya buna benzer birer alâmetiyle iman ettikleri halde… Bu binlerce farklı insanı, her şeyi dikkatle inceleyen, ölçüp tartan ve düşünen bu zâtları imana getiren binlerce peygamberlik delili, sahih nakillerle ve kesin neticeleriyle, şimdiki bir kısım bedbaht insanlara kâfi gelmiyor olmalı ki, dalâlete sapıyorlar.

İkinci Esas

Resûl-u Ekrem (aleyhissalâtü vesselam), hem beşerdir, davranışları beşeriyeti itibarı iledir; hem de resûldür, peygamberliği itibarı ile Cenâb-ı Hakk'ın tercümanı ve elçisidir. Peygamberliği vahye dayanır. Vahiy iki kısımdır:

Birincisi *açık vahiy*dir ki, *Resûl-u Ekrem (aleyhissalâtü vesselam) onda sırf bir tercümandır, tebliğcidir, ona müdahalesi yoktur*. Kur'an ve bazı kutsî hadisler gibi…

İkinci kısım ise *gizli, örtük vahiy*dir. *Bu kısmın özü vahye ve ilhama dayanır, fakat etraflı izahı ve tasviri Resûl-u Ekrem'e (aleyhissalâtü vesselam) aittir.* Vahiyden gelen özet halindeki o hadiseyi etraflıca tasvir ederken Allah Resûlü *(aleyhissalâtü vesselam)* bazen yine ilhama ya da vahye dayanır veyahut onu kendi ferasetiyle açıklar. Kendi içtihadıyla yaptığı etraflı izah ve tasvirleri ise ya peygamberlik vazifesi noktasında yüce, mukaddes bir manevî kuvvetle ya da örf, âdet ve halkın seviyesine göre, beşeriyeti noktasında beyan eder.

İşte bunun için her hadisin bütün kısımlarına mutlak, saf vahiy nazarıyla bakılmaz. Allah Resûlü'nün beşeriliğin gereği olan fikir ve davranışlarında, peygamberliğin yüce alâmetleri aranmaz. Madem bazı hakikatler ona kısaca, özet olarak, mutlak bir surette vahiy şeklinde gelir, o da bunları kendi ferasetiyle herkesin anlayışına göre tasvir eder. Bu tasvirlerdeki müteşabih[253] ve anlaşılması zor noktalara bazen tefsir, hatta tabir gerekir. Çünkü bazı hakikatler var ki, onları anlamak temsille kolaylaştırılır. Mesela, bir vakit Hazreti Peygamber'in bulunduğu mecliste derinden bir gürültü işitildi. Buyurdu ki: "*Şu gürültü, yetmiş senedir yuvarlanıp şimdi cehennemin dibine düşen bir taşın gürültüsüdür.*"[254] Bir saat sonra, "*Yetmiş yaşına giren meşhur bir münafık öldü.*" diye haber geldi. Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* belagatli bir temsille bildirdiği hadisenin tevili anlaşıldı.

Üçüncü Esas

Nakledilen haberler, eğer tevatür suretinde ise, yani yalan üzerinde birleşmelerine ihtimal bulunmayan kimseler tarafından farklı yollarla aktarılıyorsa, kesindir. Tevatür iki kısımdır:[255] [HAŞİYE] Biri *açık*, diğeri *manevî tevatür*.

Manevî tevatür de iki kısımdır. Birincisi *sükûtî*dir. Yani, bir şeyin kabul edildiği susmak suretiyle gösterilmiştir. Mesela, bir adam bir topluluk içinde, o topluluğun gözü önünde bir hadiseyi haber verdiği zaman oradakiler kendisini yalanlamaz, ona susarak karşılık verirse o haberi kabul etmiş gibi olurlar. Bilhassa, topluluk bildirilen hadiseyle alâkadarsa, tenkide hazır, hata kabul etmez ve yalanı çok çirkin gören bir topluluksa elbette susması o hadisenin gerçekleştiğine kuvvetli bir delildir.

Manevî tevatürün ikinci kısmı şudur: Bir hadisenin gerçekleştiği rivayet ediliyor, mesela "Bir kıyye[256] yiyecek iki yüz insanı doyurmuş." deniliyor, fakat onu bildirenler ayrı ayrı suretlerde haber veriyor. Biri bir çeşit, biri başka bir tarzda, diğeri başka şekilde anlatıyor. Fakat hepsi, aynı hadisenin gerçekleştiğinde birleşiyorlar. İşte şu halde, hadisenin meydana geldiği, mânâsı yönüyle tevatür bulmuştur, kesindir. Farklı şekillerde rivayet edilmesi buna zarar vermez. *Hem tek bir kişi tarafından nakledilen bir haber, bazı şartlarda tevatür gibi kesinlik ifade eder. Yine bazen olur ki, bir kişi tarafından nakledilen o haber, dış emarelerle kesinlik bildirir.*

İşte Resûl-u Ekrem'den *(aleyhissalâtü vesselam)* bize aktarılan mucizelerin ve peygamberlik delillerinin büyük kısmı ya açık ya da manevî veya sükûtî tevatürdür. Bir kısmı da gerçi tek bir kişi vasıtasıyla nakledilmiş haberlerdir; fakat öyle şartlarda, sahih hadisleri sahih olmayanlardan maharetle ayıran ehil hadis âlimlerinin nazarında kabul gördükten sonra, tevatür gibi kesinlik ifade etmeleri gerekir. Evet, hadis âlimlerinin, hakikati araştırarak delilleriyle bilenlerden "hafız" tabir ettikleri zâtlar, en azından yüz bin hadisi hafızasına almış, yine hakikate delilleriyle ulaşmış binlerce hadis âlimi,[257] sabah namazını elli sene yatsı abdestiyle kılan takva sahibi hadis âlimleri[258] ve başta Buhârî ile Müslim olmak üzere Kütüb-ü Sitte-i Hadisiye[259] sahibi olan hadis dâhileri, allâmeleri tarafından tashih ve kabul edilen rivayetler, tek bir kişiden nakledilmiş olsa da tevatür kesinliğinden geri kalmaz.

Evet, hadis ilminin, hakikati araştırıp delilleriyle bilen âlimleri, hadis tenkidinde ehil zâtlar hadisle o derece yakınlık kurmuşlar ki, Resûl-u

Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* ifade tarzına, yüce üslûbuna ve beyan şekline aşina olup meleke kazanmışlar. Yüz hadis içinde bir uydurma hadis görseler, "*Mevzûdur!*"[260] der, "*Bu hadis olamaz, Peygamber'in sözü değildir!*" diyerek onu reddederler.[261] Sarraf gibi, hadisin cevherini tanır, başka sözü onunla karıştırmazlar. Yalnız İbnü'l-Cevzî gibi birtakım muhakkik zâtlar, tenkitte aşırıya gidip bazı sahih hadislere de uydurma demişler. Fakat bu, "Her uydurma şeyin mânâsı yanlıştır." demek değildir, "Bu söz hadis değil." mânâsına gelir.

Soru: Hadis rivayetinde, nakledenlerin isimlerinin sıralanıp senet gösterilmesinin faydası nedir ki, lüzumsuz yere, mâlum bir hadise hakkında, "filandan, filandan, filandan nakletti…" derler?

Cevap: Bunun faydası çoktur. Mesela bir faydası şudur: Bu senetle, o listeye dâhil olan vesikalı, delilli ve doğru sözlü hadis âlimlerinin bir tür fikir birliği ve o senede dâhil edilen tahkik ehlinin bir çeşit ittifakı gösterilir. Âdeta o senette ismi bulunan her bir imam, her bir büyük âlim, o hadisin hükmünü imzalıyor, sahih olduğuna dair mührünü basıyor.

Soru: Neden mucizeler, diğer zaruri dinî hükümler gibi tevatür suretinde, pek çok farklı rivayetle, çok önem verilerek nakledilmemiş?

Cevap: *Çünkü dine ait birçok hükme insanların büyük kısmı çoğu zaman muhtaçtır. Farz-ı ayn, yani her Müslümanın yerine getirmekle vazifeli olduğu farzlar gibi, o hükümler herkesi ilgilendiriyor. Mucizelere gelince, herkesin her bir mucizeye ihtiyacı yoktur. Eğer ihtiyacı olsa da bir defa işitmesi kâfidir. Âdeta farz-ı kifaye, yani bazı Müslümanların yerine getirmesiyle sorumluluğun herkesten kalktığı farzlar gibi, bir kısım insanlar onları bilse yeter.*

İşte bunun içindir ki, bazen bir mucizenin varlığı ve gerçekleştiği, bir hükmün varlığından on derece daha kesin olduğu halde, onu rivayet eden bir-iki, hükmü rivayet edense on-yirmi kişi olur.

Dördüncü Esas

Resûl-u Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselam) gelecekten haber verdiği bazı hadiseler küçük, basit birer hadise değildir; o, tekrarlanan, kapsamlı hadiseleri küçük birer misalle haber verir. Halbuki o hadisenin çeşitli yönleri vardır. Resûl-u Ekrem her defasında bir yönünü beyan eder. Sonra hadisi rivayet eden, o yönleri birleştirir. Verilen haber gerçeğe zıt gibi görünür.

Mesela, Hazreti Mehdî'ye dair çeşitli rivayetler var.[262] Ayrıntıları ve tasvirleri başka başkadır. Halbuki Yirmi Dördüncü Söz'ün bir dalında ispat edildiği gibi, Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* vahye dayanarak, her bir asırda müminlerin manevî kuvvetini muhafaza etmek, dehşetli hadiselerde ümitsizliğe düşmemelerini sağlamak ve onları mânen İslam âleminin nuranî bir silsilesi olan Âl-i Beyt'ine bağlamak için Mehdî'nin geleceğini haber vermiş.[263] Ahirzamanda gelecek Mehdî gibi, her bir asır, Âl-i Beyt'ten bir nevi mehdî, belki mehdîler bulmuş. Hatta Âl-i Beyt'ten sayılan Abbasî halifelerinden Büyük Mehdî'nin pek çok vasfını kendinde toplayan birer mehdî bulunmuş. İşte Büyük Mehdî'den önce gelen, onun benzerleri, numuneleri olan, Mehdî sıfatlarına sahip halifelerin ve kutub zâtların vasıfları, asıl Mehdî'nin vasıflarına karışmış, o yüzden rivayetler arasında ihtilaflar meydana gelmiş.

Beşinci Esas

Resûl-u Ekrem (aleyhissalâtü vesselam), لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللّٰهُ[264] *hükmünün sırrınca, gaybı kendi kendine bilemezdi, Cenâb-ı Hak ona bildirir, o da haber verirdi. Cenâb-ı Hak hem Hakîm hem Rahîm'dir. Hikmeti ve rahmeti, gayba ait şeylerden çoğunun gizlenmesini gerektiriyor, kapalı kalmasını istiyor. Çünkü şu dünyada insanın hoşuna gitmeyen şeyler daha çoktur; onları meydana gelmeden önce bilmek insana ızdırap verir. Bu sırdandır ki, ölüm ve ecel gizli tutulmuş, insanın başına gelecek musibetler de gayb perdesi ardında kalmıştır.*[265]

İşte, Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* ümmetine karşı çok hassas merhametini fazla rencide etmemek, âl ve ashabına karşı şiddetli şefkatini fazla incitmemek için, ahirete yolculuğundan sonra âlinin,

ashabının ve ümmetinin başına gelecek müthiş hadiseleri ona tamamen ve etraflıca göstermemek,[266] HAŞİYE Cenâb-ı Hakk'ın hikmetinin ve rahmetinin gereğidir. Yine de bazı hikmetler için, mühim hadiseler –dehşetli bir surette olmamak kaydıyla– ona öğretilmiş, o da haber vermiş. Hem Cenâb-ı Hak güzel hadiseleri kısmen özet halinde, kısmen etraflı bir şekilde bildirmiş, o da nakletmiş. Onun verdiği haberleri de, en yüksek derecede bir takva, adalet ve doğrulukla çalışan, وَمَنْ كَذَبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَبَوَّأْ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ[267] hadisindeki tehditten şiddetle korkan ve فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اللّٰهِ[268] ayetindeki sert tehditten şiddetle kaçınan kâmil hadis âlimleri bize eksiksiz, sağlam bir şekilde aktarmışlar.

Altıncı Esas

Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* halleri ve vasıfları siyer[269] ve tarih kitaplarında anlatılmıştır. Fakat o vasıfların ve hallerin büyük kısmı Hazreti Peygamber'in beşeriliğine bakar. Halbuki o mübarek zâtın manevî şahsiyeti ve kutsî mahiyeti o derece yüksek ve nuranidir ki, siyer ve tarih kitaplarında anlatılan vasıflar, o yüce, şerefli şahsiyete, o yüksek kıymete uygun düşmüyor. Çünkü اَلسَّبَبُ كَالْفَاعِلِ[270] sırrınca, her gün, hatta şimdi dahi bütün ümmetinin ibadetleri kadar muazzam bir ibadet sevabı amel defterine ilave ediliyor. Cenâb-ı Hakk'ın sonsuz rahmetine nihayetsiz bir şekilde, sınırsız bir kabiliyetle mazhar olduğu gibi, her gün ümmetinin sayısız fertlerinin hadsiz duasını alıyor.

Hem şu kâinatın neticesi ve en mükemmel meyvesi, âlemin Yaratıcısının tercümanı ve sevgilisi olan o mübarek zâtın mahiyetinin bütünü ve kusursuz vasıflarının hakikati, siyer ve tarih kitaplarına geçen beşerî hal ve tavırlara sığmaz. Mesela, Hazreti Cebrail ve Hazreti Mikail'in iki yardımcı muhafız gibi Bedir Savaşı'nda yanında bulunduğu[271] mübarek bir zâtın, çarşıda bedevî bir Arap'la at pazarlığı için çekişmesi, bir tek Huzeyme'yi şahit göstermekle,[272] görünen tavırlarıyla uyuşmaz.

İşte yanlış yolda gitmemek için her vakit, Resûl-u Ekrem'in beşeriliği itibarı ile işitilen basit vasıflarından başını kaldırıp gerçek mahiyetine ve peygamberlik mertebesindeki nuranî manevî şahsiyetine bakmak gerekir.

Yoksa insan ya hürmetsizlik etmiş olur ya da şüpheye düşer. Bu sırrın izahı olarak şu temsili dinle:

Mesela bir hurma çekirdeği var. O çekirdek toprak altına gömülüp büyüyerek koca, meyveli bir ağaç olur. Hem gittikçe dal budak salar, boy atar. Veya tavus kuşunun bir yumurtası var. O yumurtaya sıcaklık verilir, bir tavus civcivi çıkar. Sonra mükemmel, her tarafı kudret kalemiyle yazılı ve yaldızlı bir tavus kuşu olur. Gittikçe daha da büyür ve güzelleşir.

Evet, o çekirdeğe ve yumurtaya ait sıfatlar, haller var. İçlerinde incecik maddeler bulunur. Hem onlardan meydana gelen ağaç ve kuşun da, o çekirdek ve yumurtanın basit, küçük mahiyetlerine, vaziyetlerine nispeten büyük ve yüce sıfatları, mahiyetleri vardır.

Şimdi, o çekirdeğin ve yumurtanın vasıflarını ağacın ve kuşun vasıflarına bağlayıp onlardan da bahsetmek gerekir ki, insan her vakit başını çekirdekten kaldırıp ağaca baksın, gözünü yumurtadan kuşa çevirip dikkat etsin. Ve böylece aklı, işittiği vasıfları kabul edebilsin. Yoksa "Bir dirhem[273] çekirdekten bin batman[274] hurma elde ettim." ve "Şu yumurta, gökyüzünde kuşların sultanıdır." denilse, yalanlayacak ve inkâra sapacak.

İşte Resûl-u Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselam) beşeriliği o çekirdeğe ve yumurtaya benzer. Peygamberlik vazifesiyle parlayan mahiyeti ise tûbâ ağacı ve cennetteki hüma kuşu gibidir. Hem daima mükemmelleşme halindedir. Bu yüzden o zâtın çarşı içinde bir bedevi ile çekiştiği düşünüldüğünde, hayal gözünü kaldırıp, Refref'e[275] *binen, Cebrail'i arkada bırakarak Kâb-ı Kavseyn'e koşup giden*[276] *nuranî şahsına bakmak gerekir. Yoksa insan ya hürmetsizlik etmiş olacak ya da nefs-i emmaresi*[277] *ona inanmayacaktır.*

Beşinci Nükteli İşaret

Gayba dair hadislerin birkaç örneğini söyleyeceğiz.

Birincisi: Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* minberde, sahabe cemaati içinde şöyle ferman ettiği, sahih nakille ve tevatür derecesinde bir kesinlikle bize ulaşmış:

إِنَّ ابْنِي هٰذَا سَيِّدٌ وَلَعَلَّ اللّٰهَ أَنْ يُصْلِحَ بِهِ بَيْنَ فِئَتَيْنِ عَظِيمَتَيْنِ مِنَ الْمُسْلِمِينَ[278]

İşte kırk sene sonra İslam'ın en büyük iki ordusu karşı karşıya geldiği vakit, Hazreti Hasan *(radiyallâhu anh)* Hazreti Muaviye *(radiyallâhu anh)* ile barışıp[279] en şerefli, en büyük ceddinin gayba dair mucizesini tasdik etmiştir.

İkincisi: Sahih rivayetle, Resûl-u Ekrem, Hazreti Ali'ye demiş ki:

تُقَاتِلُ النَّاكِثِينَ وَالْقَاسِطِينَ وَالْمَارِقِينَ[280]

Böylece hem Cemel vakasını hem Sıffin Savaşı'nı hem de Haricîler hadisesini haber vermiş.

Yine Hazreti Ali'ye *(radiyallâhu anh)* Hazreti Zübeyr ile birbirlerine muhabbet besledikleri bir zaman şöyle buyurmuş: "*Bu sana karşı savaşacak, fakat haksızdır.*"[281]

Hem pak zevcelerine demiş ki: "*İçinizden biri mühim bir fitnenin başına geçecek ve etrafında çokları katledilecek.*[282] وَتَنْبَحُ عَلَيْهَا كِلَابُ الْحَوْأَبِ[283]"

İşte otuz sene sonra Hazreti Ali'nin Hazreti Âişe, Hazreti Zübeyr ve Hazreti Talha'ya karşı Cemel vakasında, Muaviye'ye karşı Sıffin'de ve Haricîlere karşı Harûra ile Nehravan'da savaşması, şu sahih ve kesin hadislerin, gayba dair haberlerin fiilen bir tasdikidir.

Yine Hazreti Ali'ye, "senin sakalını, senin başının kanıyla ıslatacak bir adam"[284] buyurarak birini haber vermiş. Hazreti Ali o adamı tanırmış;[285] o, Abdurrahmân İbni Mülcemü'l-Hâricî'dir.[286]

Hem Haricîlerin içinde "Zü's-südeyye" denilen bir adamı, alâmeti olan garip bir nişanla haber vermiştir. Haricîlerden öldürülenler içinde o adam bulunmuş, Hazreti Ali onu haklı olduğuna delil göstermiş ve peygamber mucizesini ilan etmiş.[287]

Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)*, Ümmü Seleme'nin[288] ve daha başkalarının[289] sahih rivayetleriyle, şöyle haber vermiş: "Hüseyin, Taff'da (Kerbelâ'da) katledilecektir." Elli sene sonra o ciğer dağlayan hadise aynen meydana gelmiş, gayba ait bu haberi doğrulamış.[290]

Hem Resûl-u Ekrem, tekrar tekrar bildirmiş ki: "Âl-i Beyt'im, benden sonra يَلْقَوْنَ قَتْلًا وَتَشْرِيدًا –yani– katle, belâya ve sürgüne maruz kalacak." ve bunu bir derece izah etmiş.[291] Aynen dediği gibi çıkmıştır.

Bu makamda mühim bir soru

Deniliyor ki: "*Hazreti Ali, halifeliğe o derece lâyık olduğu halde; Resûl-u Ekrem'e (aleyhissalâtü vesselam) yakınlığına, harikulâde cesaretine ve ilmine rağmen neden hilafet makamına önce o geçirilmedi? Ve neden onun halifeliği zamanında İslam âlemi çok karışıklığa maruz kaldı?*"

Cevap: Âl-i Beyt'ten bir kutb-u âzam şöyle der: "*Resûl-u Ekrem (aleyhissalâtü vesselam), Hazreti Ali'nin (radiyallâhu anh) halife olmasını arzu etmiş. Fakat gaybdan ona, Cenâb-ı Hakk'ın muradının başka olduğu bildirilmiş. O da arzusunu bırakıp Allah'ın dileğine boyun eğmiş.*"[292]

Cenâb-ı Hakk'ın muradının hikmetlerinden biri şu olmalıdır: *Resûl-u Ekrem'in ahirete göç etmesinden sonra eğer Hazreti Ali başa geçseydi, onun halifeliği zamanında meydana gelen hadiselerin şehadetiyle ve tavizsiz, korkusuz, tam bir zühdle, kahramanca, kimseye muhtaç olmayan tavrı ve âleme şöhret salmış yiğitliği itibarı ile, sahabenin ittifak ve birliğe en çok ihtiyaç duyduğu zamanda, pek çok insanda ve kabilede rekabet damarını harekete geçirip ayrılığa sebep olması kuvvetle muhtemeldi.*

Hazreti Ali'nin halifeliğe daha sonra geçmesinin bir sırrı da şudur: *Çok farklı kavimlerin birbirine karışmasıyla, Hazreti Peygamber'in (aleyhissalâtü vesselam) haber verdiği gibi, sonradan ortaya çıkan yetmiş üç fırkanın*[293] *fikirlerinin esaslarını taşıyan o kavimler içinde fitneye yol açan hadiselerin meydana geldiği zamanda, Hazreti Ali gibi harikulâde bir cesaret ve feraset sahibi, Hâşimî ve Âl-i Beyt'ten, kuvvetli, hürmet gören bir zât lâzımdı ki dayanabilsin... Evet, dayandı... Resûl-u Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselam),* "*Ben Kur'an'ın ayet ayet indirilip tebliğ edilmesi uğrunda savaştım. Sen de mânâsının doğru yorumlanması için savaşacaksın.*"[294] *buyurarak haber verdiği gibi…*

Hem Hazreti Ali olmasaydı, dünya saltanatının Emevî hükümdarlarını tamamen yoldan çıkarması muhtemeldi. Halbuki karşılarında Hazreti Ali'yi ve Âl-i Beyt'i gördüklerinden, onlara karşı dengeli, ölçülü olmak ve Müslümanların gözünde mevkilerini muhafaza etmek için Emevî devlet reislerinin hepsi, ister istemez, kendileri olmasa da herhalde teşvik ve uygun görmeleriyle onlara tâbi olanlar ve taraftarları, bütün kuvvetleriyle İslam ve iman hakikatlerini, Kur'an'ın hükümlerini korumaya ve yaymaya çalıştılar. Hakikati araştırıp delilleriyle bilen yüz binlerce müçtehit, kâmil hadis âlimi, evliya ve asfiya yetiştirdiler. *Eğer karşılarında Âl-i Beyt'in çok kuvvetli velâyeti, dini hayata tatbiki ve fazileti olmasaydı, Abbasîlerin ve kendi devletlerinin son devirlerindeki gibi, tamamen çığırlarından çıkmaları muhtemeldi.*

Eğer denilse ki: "*Neden halifelik, Resûl-u Ekrem'in Âl-i Beyt'inde devamlı kalmadı? Halbuki buna en lâyık olan, halifeliği en çok hak eden onlardı.*"

Cevap: *Dünya saltanatı aldatıcıdır. Âl-i Beyt ise İslam hakikatlerini ve Kur'an'ın hükümlerini muhafaza etmekle vazifeliydi. Halifelik ve saltanat makamına geçen, ya peygamber gibi masum olmalı ya da Raşit Halifeler, Ömer İbni Abdülaziz-i Emevî ve Mehdî-yi Abbâsî gibi kalben dünyayla alâkasını kesmeli, harikulâde bir zühde sahip bulunmalı ki, aldanmasın.* Halbuki Mısır'da Âl-i Beyt namına kurulan Fâtımî devletinin hilafeti, Afrika'da Muvahhidîn hükümeti ve İran'da Safevîler göstermiştir ki, dünya saltanatı Âl-i Beyt'e yaramaz. Asıl vazifeleri olan dini korumayı ve İslamiyet'e hizmeti onlara unutturur. Halbuki saltanatı terk ettikleri zaman, İslamiyet'e ve Kur'an'a parlak ve yüksek bir surette hizmet etmişlerdir.

İşte bak! Hazreti Hasan'ın neslinden gelen kutub zâtlar, bilhassa dört büyük kutub[295] ve bilhassa Gavs-ı Âzam Şeyh Abdülkadir Geylânî, hem Hazreti Hüseyin'in neslinden gelen imamlar, bilhassa Zeynelâbidin ve Câfer-i Sâdık; her biri manevî birer mehdî hükmüne geçmiş, manevî zulmü ve karanlığı dağıtıp Kur'an nurlarını ve iman hakikatlerini yaymış, en şerefli cedlerinin birer varisi olduklarını göstermişlerdir.

Eğer denilse: “*Nuranî Saadet Asrı’nda mübarek Müslümanların başına gelen o dehşetli, kanlı fitnenin hikmeti ve rahmet yönü nedir? Çünkü onlar kahrı hak etmemişti.*”

Cevap: Nasıl ki baharda dehşetli, yağmurlu bir fırtına, bütün bitki türlerinin, tohumların, ağaçların kabiliyetlerini harekete geçirir, geliştirir; onların her biri kendine has çiçekler açar, yaratılışının gereği olan birer vazifeyi yerine getirir. *Aynı şekilde, sahabe ve tâbiînin başına gelen fitne de çekirdekler hükmündeki ayrı ayrı, çeşitli kabiliyetleri harekete geçirip kamçıladı.* “*İslamiyet tehlikede, yangın var!*” *diye her cemaati korkuttu, İslamiyet’i muhafaza etmeye koşturdu. Her biri, kendi kabiliyetine göre, İslam camiasının çok sayıdaki ve çeşitli vazifelerinden birini omzuna aldı, tam bir ciddiyetle çalıştı. Bir kısmı hadislerin korunmasına, bir kısmı dinin hükümlerinin, bir kısmı iman hakikatlerinin, bir kısmı da Kur’an’ın muhafazasına çalıştı ve bunun gibi, her bir topluluk bir hizmeti üstlendi. İslamiyet vazifesinde hummalı bir şekilde gayret gösterdiler. Türlü renklerde çok çiçek açtı. O fırtına ile pek geniş olan İslam âleminin her tarafına tohumlar atıldı, dünyanın yarısını gül bahçesine çevirdi. Fakat maalesef o güllerin ve gül bahçesinin içinde bid’atçı zümrelerin dikenleri de çıktı.*

Âdeta Cenâb-ı Hakk’ın kudret eli o asrı celâlle çalkaladı, şiddetle hareket ettirip çevirdi, himmet sahiplerini gayrete getirip elektriklendirdi. O hareketten kaynaklanan bir merkezkaç kuvvetiyle pek çok münevver müçtehidi, nuranî hadis âlimini, kutsî hafızları, asfiyayı, kutub zâtları İslam âleminin her tarafına uçurdu, hicret ettirdi. Doğudan batıya kadar, Müslümanları heyecana getirip Kur’an’ın hazinelerinden istifade etmeleri için gözlerini açtırdı… Şimdi sadede geliyoruz.

Resûl-u Ekrem’in *(aleyhissalâtü vesselam)* gayba dair haber verdiği gibi gerçekleşen hadiseler binlercedir, pek çoktur. Biz yalnız birkaç küçük misaline işaret edeceğiz:

İşte, başta Buhârî ve Müslim, sahihliği ile meşhur Kütüb-ü Sitte-i Hadisiye[296] sahipleri, aktaracağımız haberlerin çoğunda ittifak ederler. O

haberlerin büyük kısmı mânen tevatür derecesindedir.[297] Bir kısmı da hakikati araştırıp delilleriyle bilen âlimlerin sahihliklerinde birleşmesiyle, tevatür derecesine ulaşmış gibi kesindir denebilir.

Resûl-u Ekrem, kesin ve sahih rivayetle, ashabına şöyle haber vermiş: "*Siz bütün düşmanlarınıza üstün geleceksiniz. Hem Mekke'yi,*[298] *hem Hayber'i,*[299] *hem Şam'ı,*[300] *hem Irak'ı,*[301] *hem İran'ı,*[302] *hem de Mescid-i Aksa'yı*[303] *fethetmeye muvaffak olacaksınız.*" O zamanın en büyük devletleri hakkında, "*İran ve Rum padişahlarının hazinelerini aranızda bölüştüreceksiniz...*"[304] buyurmuş. "Tahminim böyle" veya "zannederim" dememiş, görür gibi kesin haber vermiş ve haber verdiği gibi çıkmış. Halbuki bunları söylediği sırada, hicrete mecbur olmuştu, sahabileri azdı, Medine'nin etrafı ve bütün dünya ona düşmandı.

Yine kesin ve sahih nakille, çok defa اِقْتَدُوا بِالَّذَيْنِ مِنْ بَعْدِي أَبِي بَكْرٍ وَعُمَرَ[305] diyerek Hazreti Ebûbekir ve Hazreti Ömer'in kendisinden sonraya kalacaklarını, halife olacaklarını ve mükemmel bir surette Allah'ın rızası ve Peygamber'in arzusu dairesinde hareket edeceklerini bildirmiş.[306] Hazreti Ebûbekir'in az, Hazreti Ömer'in ise çok yaşayıp pek çok fetih yapacağını haber vermiş.

Hem buyurmuş ki:

زُوِيَتْ لِيَ الْأَرْضُ فَأُرِيتُ مَشَارِقَهَا وَمَغَارِبَهَا وَسَيَبْلُغُ مُلْكُ أُمَّتِي مَا زُوِيَ لِي مِنْهَا

yani "Yeryüzü doğudan batıya kadar ümmetimin eline geçecektir. Hiçbir ümmet o kadar mülk elde etmemiştir."[307] Haber verdiği gibi çıkmış.

Hem kesin ve sahih nakille, Bedir Savaşı'ndan önce,

هٰذَا مَصْرَعُ أَبِي جَهْلٍ.. هٰذَا مَصْرَعُ عُتْبَةَ.. هٰذَا مَصْرَعُ أُمَيَّةَ.. هٰذَا مَصْرَعُ فُلَانٍ وَفُلَانٍ[308]

deyip Kureyşli müşriklerin reislerinin her birinin nerede katledileceğini göstermiş ve buyurmuş ki: "Übey İbni Halef'i ben kendi elimle öldüreceğim." Haber verdiği gibi çıkmış.[309]

Yine kesin ve sahih rivayetle, bir aylık mesafede, Şam civarında, Mûte adlı mevkideki meşhur savaşta çarpışan sahabilerini görür gibi ferman etmiş:

أَخَذَ الرَّايَةَ زَيْدٌ فَأُصِيبَ.. ثُمَّ أَخَذَهَا جَعْفَرُ فَأُصِيبَ.. ثُمَّ أَخَذَهَا ابْنُ رَوَاحَةَ فَأُصِيبَ.. ثُمَّ أَخَذَهَا سَيْفٌ مِنْ سُيُوفِ اللّٰهِ[310]

Hadiseleri birer birer ashabına haber vermiş. İki-üç hafta sonra Ya'lâ İbni Münye savaş meydanından gelmiş, o daha söylemeden, dosdoğru sözlü Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* savaşı teferruatıyla anlatmış. Ya'lâ, "Dediğin gibi, aynen öyle oldu."[311] diye yemin etmiş.

Hem kesin ve sahih nakille, Resûl-u Ekrem buyurmuş ki:

إِنَّ الْخِلَافَةَ بَعْدِي ثَلَاثُونَ سَنَةً[312].. ثُمَّ تَكُونُ مُلْكًا عَضُوضًا..[313] وَإِنَّ هٰذَا الْأَمْرَ بَدَأَ نُبُوَّةً وَرَحْمَةً.. ثُمَّ يَكُونُ رَحْمَةً وَخِلَافَةً.. ثُمَّ يَكُونُ مُلْكًا عَضُوضًا.. ثُمَّ يَكُونُ عُتُوًّا وَجَبَرُوتًا...[314]

Hazreti Hasan'ın altı ay hilafetiyle, Çihâr Yâr-ı Güzîn'in (dört seçkin dost olan Raşit Halifelerin) hilafet zamanlarını ve onlardan sonra idarenin saltanat şekline gireceğini, ardından o saltanatın zorbalığa gelip dayanacağını ve ümmetin içinde bozgunculuğun baş göstereceğini haber vermiş. Söylediği gibi çıkmış.

Hem kesin ve sahih nakille, şöyle ferman etmiş:

يُقْتَلُ عُثْمَانُ وَهُوَ يَقْرَأُ فِي الْمُصْحَفِ. وَأَنَّ اللّٰهَ عَسٰى أَنْ يُلْبِسَهُ قَمِيصًا وَإِنَّهُمْ يُرِيدُونَ خَلْعَهُ[315]

Bu sözlerle Hazreti Osman'ın halife olacağını, azlinin isteneceğini ve mazlum bir şekilde, Kur'an okurken katledileceğini haber vermiş, haber verdiği gibi çıkmış.

Yine kesin ve sahih rivayetle, hacamatla[316] mübarek kanını aldırıp Abdullah İbni Zübeyr bereket vesilesi olarak şerbet gibi içtiği zaman, وَيْلٌ لِلنَّاسِ مِنْكَ وَوَيْلٌ لَكَ مِنَ النَّاسِ[317] buyurmuş. Harika cesaretiyle ümmetin başına geçeceğini, müthiş hücumlara maruz kalacağını ve insanların onun yüzünden dehşetli hadiseler yaşayacağını haber vermiş, söylediği gibi olmuş. Abdullah İbni Zübeyr, Emevîler zamanında Mekke'de halifelik ilan ederek kahramanca çok çarpıştı. Nihayet o şanlı kahraman, Haccac-ı Zâlim büyük bir orduyla üzerine saldırınca şiddetli çarpışmalardan sonra şehit edildi.[318]

Hem kesin ve sahih nakille, Emevî devletinin ortaya çıkışını,[319] padişahlarının çoğunun zalim olacağını,[320] içlerinde Yezid[321] ve Velid[322] bulunacağını ve Hazreti Muaviye'nin ümmetin başına geçeceğini haber vermiş, إِذَا مَلَكْتَ فَأَسْجِحْ[323] fermanıyla yumuşaklığı, hoşgörüyü ve adaleti tavsiye etmiş. Ve يَخْرُجُ وَلَدُ الْعَبَّاسِ بِالرَّايَاتِ السُّودِ وَيَمْلِكُونَ أَضْعَافَ مَا مَلَكُوا[324] deyip Emevîlerden sonra Abbasî devletinin kurulacağını ve varlığını uzun müddet devam ettireceğini bildirmiş, söylediği gibi çıkmış.

Yine kesin ve sahih rivayetle, buyurmuş ki: وَيْلٌ لِلْعَرَبِ مِنْ شَرٍ قَدِ اقْتَرَبَ[325] Cengiz ve Hülâgu'nun dehşetli fitnelerini ve Arap Abbasî devletini mahvedeceklerini haber vermiş, haber verdiği gibi gerçekleşmiş.

Hem kesin ve sahih nakille, Sa'd İbni Ebî Vakkas gayet ağır hastayken ona şöyle demiş:

لَعَلَّكَ تُخَلَّفُ حَتّٰى يَنْتَفِعَ بِكَ أَقْوَامٌ وَيُضَرَّ بِكَ اٰخَرُونَ[326]

Yani ileride büyük bir kumandan olacağını; çok fetih yapacağını, zafer kazanacağını; pek çok millet ve kavmin ondan fayda göreceğini, yani onun sayesinde İslam'a gireceğini; çoklarının zarar göreceğini, devletlerinin onun eliyle yıkılacağını haber vermiş, haber verdiği gibi çıkmış. Hazreti Sa'd, İslam ordusunun başına geçti, İran devletini yerle bir etti ve birçok kavmin İslam dairesine girmesine, hidayete ermesine vesile oldu.

Hem kesin ve sahih rivayetle, Resûl-u Ekrem, imana giren Habeş Meliki Necâşî hicretin yedinci senesinde vefat ettiği gün bunu ashabına bildirmiş, hatta cenaze namazını kılmış.[327] Bir hafta sonra, Necâşî'nin aynı gün vefat ettiğine dair haber gelmiş.

Yine kesin ve sahih nakille, dört seçkin dostu olan Raşit Halifelerle beraber Uhud veya Hira Dağı'ndayken dağ titremiş, sarsılmış. Resûl-u Ekrem dağa buyurmuş ki: اُثْبُتْ فَإِنَّمَا عَلَيْكَ نَبِيٌّ وَصِدِّيقٌ وَشَهِيدَانِ[328] Hazreti Ömer, Hazreti Osman ve Hazreti Ali'nin şehit olacaklarını haber vermiş, haber verdiği gibi çıkmış.

Şimdi, ey bahtsız, kalbsiz, biçare adam! "*Muhammed-i Arabî akıllı bir adamdı.*" *deyip o hakikat güneşine karşı gözünü yuman zavallı insan! On*

beş çeşit küllî mucizesinden sadece bir bölümü olan gayba dair haberlerin on beş, belki yüz kısmından birini işittin. Manevî tevatür derecesinde kesin olan bir kısmını duydun. Gayba dair şu haberlerin yüzde birini akıl gözüyle gören bir zâta, ferasetiyle geleceği keşfettiği için "büyük dâhi" denir. Bundan dolayı –haydi senin gibi dâhi desek– en büyük yüz dâhinin derecesinde kutsî bir dehâya sahip bir adam yanlış görür mü? Yanlış haber vermeye tenezzül eder mi? Böyle yüz derece büyük bir dehâya sahip bir zâtın iki cihan saadetine dair sözlerini dinlememek, elbette yüz derece divaneliğin alâmetidir.

Altıncı Nükteli İşaret

Kesin ve sahih nakille, Resûl-u Ekrem, Hazreti Fâtıma'ya *(radiyallâhu anhâ)* buyurmuş ki: أَنْتِ أَوَّلُ أَهْلِ بَيْتِي لُحُوقًا بِي[329] yani "Âl-i Beyt'imden, herkesten önce vefat edip bana kavuşacaksın." Altı ay sonra, aynen haber verdiği gibi gerçekleşmiş.

Hem Ebû Zer'e, رَحِمَ اللّٰهُ أَبَا ذَرٍّ يَمْشِي وَحْدَهُ وَيَمُوتُ وَحْدَهُ وَيُبْعَثُ وَحْدَهُ[330] diye ferman etmiş. Medine'den sürgün edilip hayatını yalnız geçireceğini, bir çölde tek başına vefat edeceğini haber vermiş. Yirmi sene sonra haber verdiği gibi çıkmış.[331]

Bir gün Enes İbni Mâlik'in halası Ümmü Haram'ın evinde uykudan kalkmış, tebessüm edip buyurmuş ki:

رَأَيْتُ أُمَّتِي يَغْزُونَ فِي الْبَحْرِ كَالْمُلُوكِ عَلَى الْأَسِرَّةِ[332]

Ümmü Haram yalvarmış: "Dua ediniz, ben de onlarla beraber olayım." Resûl-u Ekrem, "Beraber olacaksın." diye ferman etmiş. Kırk sene sonra Ümmü Haram, kocası Ubâde İbni Sâmit'le beraber Kıbrıs'ın fethine gitmiş, Kıbrıs'ta vefat etmiş, mezarı ziyaret yeri olmuş. Hazreti Peygamber'in verdiği haber aynen gerçekleşmiş.[333]

Hem kesin ve sahih nakille, ferman etmiş ki:

يَخْرُجُ مِنْ ثَقِيفٍ كَذَّابٌ وَمُبِيرٌ Yani, "Sakif kabilesinden biri peygamberlik dava edecek, bir de kan döken zalim ortaya çıkacak."[334] Böyle diyerek

peygamberlik dava eden meşhur Muhtar'ı ve yüz bin insan öldüren Haccac-ı Zâlim'i haber vermiş.

Yine kesin ve sahih rivayetle,

لَتُفْتَحَنَّ الْقُسْطَنْطِينِيَّةُ فَلَنِعْمَ الْأَمِيرُ أَمِيرُهَا وَلَنِعْمَ الْجَيْشُ ذٰلِكَ الْجَيْشُ[335] deyip İstanbul'un Müslümanlar eliyle fethedileceğini ve Hazreti Fatih Sultan Mehmed'in yüksek bir mertebeye sahip olduğunu bildirmiş. Haber verdiği gibi gerçekleşmiş.

Hem kesin ve sahih nakille, buyurmuş ki:

إِنَّ الدِّينَ لَوْ كَانَ مَنُوطًا بِالثُّرَيَّا لَنَالَهُ رِجَالٌ مِنْ أَبْنَاءِ فَارِسَ[336] Başta Ebû Hanife olmak üzere, İran'ın yetiştirdiği benzersiz âlimlere ve evliyaya işaret ederek onları haber vermiş.

Hem عَالِمُ قُرَيْشٍ يَمْلَأُ طِبَاقَ الْأَرْضِ عِلْمًا deyip[337] İmam Şâfiî'ye işaret etmiş.

Kesin ve sahih nakille, buyurmuş ki:

وَتَفْتَرِقُ أُمَّتِي عَلٰى ثَلَاثٍ وَسَبْعِينَ مِلَّةً، كُلُّهُمْ فِي النَّارِ إِلَّا مِلَّةً وَاحِدَةً،
قَالُوا: وَمَنْ هِيَ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: مَا أَنَا عَلَيْهِ وَأَصْحَابِي[338]

Ümmetinin yetmiş üç fırkaya ayrılacağını ve onların içinde kurtuluşa erecek kâmil topluluğun Ehl-i Sünnet ve Cemaat olduğunu bildirmiş.

Yine ferman etmiş ki: اَلْقَدَرِيَّةُ مَجُوسُ هٰذِهِ الْأُمَّةِ[339] Birçok kola ayrılan ve kaderi inkâr eden Kaderiye mezhebini haber vermiş. Hem birçok şubeye bölünen Râfızîlere işaret etmiş.

Hem kesin ve sahih rivayetle, İmam Ali'ye *(radiyallâhu anh)* demiş ki: "Hazreti İsa *(aleyhisselam)* gibi, senin hakkında iki kısım insan mahvolur; biri sevgide, diğeri düşmanlıkta aşırıya gitmekle... Hıristiyanlar sevgilerinde meşru sınırı aşarak Hazreti İsa'ya –hâşâ– 'Allah'ın oğlu' dediler. Yahudilerse düşmanlıklarından hadlerini çok aştılar, Hazreti İsa'nın peygamberliğini ve faziletini inkâr ettiler. Senin hakkında da bir kısım insanlar meşru sınırı aşacak, sevgisinden helâke gidecektir."[340]

Hem لَهُمْ نَبَزٌ يُقَالُ لَهُمُ الرَّافِضَةُ[341] demiş, bir kısmı, sana düşmanlıkta çok ileri gidecek, mânâsını bildirmiş. Onlar, Haricîler ve Emevîlerin aşırıya giden

bir kısım taraftarlarıdır ki, kendilerine “Nâsıbe” denir.

Soru: “Âl-i Beyt’i sevmeyi Kur’an emrediyor ve Hazreti Peygamber *(aleyhissalâtü vesselam)* çok teşvik etmiş. O sevgi, Şiîler için belki bir özür sayılır. Çünkü âşıklar bir derece kendinden geçmiş olur. Niçin Şiîler, bilhassa Râfızîler, o sevgiden istifade etmiyorlar, belki Resûl-u Ekrem’in işaretiyle o aşırı muhabbete mahkûmdurlar?”

Cevap: *Muhabbet iki kısımdır.*

• Birincisi: *Mânâ-yı harfiyle, yani Hazreti Ali’yi, Hazreti Hasan ve Hüseyin’i, Âl-i Beyt’i Resûl-u Ekrem (aleyhissalâtü vesselam) hesabına, Cenâb-ı Hak namına sevmektir. Bu sevgi, Resûl-u Ekrem’e (aleyhissalâtü vesselam) muhabbeti artırır, Cenâb-ı Hakk’ı sevmeye vesile olur. Meşrudur, aşırısı zarar vermez, haddi aşmaz, başkalarını kınamayı ve onlara düşmanlığı gerektirmez.*

• İkincisi: *Mânâ-yı ismiyle sevmektir. Yani insan onları bizzat kendileri için, Hazreti Peygamber’i (aleyhissalâtü vesselam) düşünmeden sever. Hazreti Ali’nin kahramanlıklarını ve kusursuz vasıflarını, Hazreti Hasan ve Hüseyin’in yüksek faziletlerini düşünüp onlara muhabbet besler. Hatta Allah’ı bilmese de, Peygamber’i tanımasa da onları yine sever. Bu sevgi, Resûl-u Ekrem’e (aleyhissalâtü vesselam) ve Cenâb-ı Hakk’a muhabbete vesile olmaz. Hem aşırıya giderse başkalarını kınamayı ve onlara düşmanlığı gerektirir.*

İşte Resûl-u Ekrem’in işaretiyle, Şiîler Hazreti Ali’ye fazla muhabbetlerinin neticesinde Hazreti Ebûbekri’s-Sıddık ve Hazreti Ömer’den uzaklaştıkları için zarara düşmüşler. O menfî muhabbet, zarar ve ziyan sebebidir.

Kesin ve sahih nakille, Resûl-u Ekrem ferman etmiş ki:

إِذَا مَشَوُا الْمُطَيْطَاءَ وَخَدَمَتْهُمْ بَنَاتُ فَارِسَ وَالرُّومِ رَدَّ اللّٰهُ بَأْسَهُمْ بَيْنَهُمْ وَسَلَّطَ شِرَارَهُمْ عَلٰى خِيَارِهِمْ[342]

“Ne zaman size Fars ve Rum kızları hizmet ederse, o zaman belâ ve fitne içinize girecek, birbirinizle savaşacaksınız, şerlileriniz başa geçip

hayırlılara ve iyilerinize musallat olacak." Otuz sene sonra haber verdiği gibi çıkmış.

Hem kesin ve sahih rivayetle, şöyle buyurmuş: وَتُفْتَحُ خَيْبَرُ عَلٰى يَدَيْ عَلِيٍّ[343] "Hayber Kalesi'nin fethi Ali'nin eliyle olacak." Hiç umulmadık bir şekilde, kuşatmanın ikinci günü bir peygamber mucizesi olarak, Hazreti Ali Hayber Kalesi'nin kapısını çekip kalkan gibi kullanarak fethe muvaffak olduktan sonra kapıyı yere atmış. Sekiz kuvvetli adam onu yerden kaldıramamış.[344] Bir rivayette, kırk adam kaldıramamış.[345]

Hem ferman etmiş ki: لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتّٰى تَقْتَتِلَ فِئَتَانِ دَعْوَاهُمَا وَاحِدَةٌ[346] Sıffin'de Hazreti Ali ile Muaviye'nin savaşacağını haber vermiş.

Yine ferman etmiş ki: إِنَّ عَمَّارًا تَقْتُلُهُ الْفِئَةُ الْبَاغِيَةُ[347] "Asi, zalim bir topluluk Ammâr'ı katledecek." Hazreti Ammâr, Sıffin Savaşı'nda katledildi. Hazreti Ali bunu Muaviye taraftarlarının asi olduklarına delil gösterdi, fakat Muaviye tevil etti. Amr İbnü'l-Âs dedi ki: "Asiler yalnız onun katilleridir, hepimiz değiliz."

Hem Resûl-u Ekrem إِنَّ الْفِتَنَ لَا تَظْهَرُ مَا دَامَ عُمَرُ حَيًّا buyurmuş:[348] "Hazreti Ömer sağ kaldıkça içinizde fitne çıkmaz." Aynen öyle de olmuş.

Süheyl İbni Amr, daha imana girmeden esir düşmüş. Hazreti Ömer, Resûl-u Ekrem'e *(aleyhissalâtü vesselam)* demiş ki: "İzin ver, şunun dişlerini sökeyim. Çünkü o güzel, akıcı lisanıyla Kureyşli kâfirleri bize karşı savaşmaya teşvik ediyordu." Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* şöyle ferman etmiş: وَعَسٰى أَنْ يَقُومَ مَقَامًا يَسُرُّكَ يَا عُمَرُ[349] Hazreti Peygamber'in *(aleyhissalâtü vesselam)* ahirete yolculuğu esnasındaki dehşet verici ve dayanılmaz hadisede, Hazreti Ebûbekri's-Sıddık nasıl ki Medine-i Münevvere'de tam bir metanetle herkese teselli verip mühim bir hutbeyle sahabileri sakinleştirmiş.[350] Aynı şekilde Süheyl de o sırada Mekke-i Mükerreme'de, tıpkı Ebûbekri's-Sıddık gibi sahabeye teselli verip onları sakinleştirerek mâlûm güzel ve akıcı lisanıyla Hazreti Ebûbekir'in hutbesinin mealinde bir konuşma yapmış. Hatta iki hutbenin kelimeleri birbirine benzer.[351]

Yine Resûl-u Ekrem Sürâka'ya buyurmuş ki: كَيْفَ بِكَ إِذَا أُلْبِسْتَ سُوَارَيْ كِسْرٰى[352] "Kisrânın iki bileziğini takacaksın." Hazreti Ömer zamanında Kisrâ mahvedildi, ziynetleri ve şahane bilezikleri geldi. Hazreti Ömer, Sürâka'ya taktı. اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي سَلَبَهُمَا كِسْرٰى وَأَلْبَسَهُمَا سُرَاقَةَ[353] dedi, Hazreti Peygamber'in haberini tasdik ettirdi.

Hem Resûl-u Ekrem ferman etmiş ki: إِذَا ذَهَبَ كِسْرٰى فَلَا كِسْرٰى بَعْدَهُ, "İranlıların Kisrâsı gittikten sonra bir daha kisrâ çıkmayacak."[354] Söylediği gibi oldu.

Yine Kisrâ elçisine demiş ki: "Şimdi Kisrâ'nın oğlu Şîreveyh Perviz, Kisrâ'yı öldürdü." O elçi araştırmış, aynı vakitte öyle olduğunu öğrenmiş. O da İslam'a girmiş.[355] Bazı rivayetlerde o elçinin adı Fîruz'dur.[356]

Hem kesin ve sahih nakille, Resûl-u Ekrem, Hâtıb İbni Ebî Beltea'nın Kureyş'e gizlice gönderdiği mektubu haber vermiş. Hazreti Ali ile Mikdad'ı gönderip, "Filan mevkide bir şahısta şöyle bir mektup var, alınız, getiriniz." demiş. Gitmişler, aynı yerden o mektubu getirmişler. Resûl-u Ekrem, Hâtıb'ı huzuruna çağırıp "Neden yaptın?" demiş, o da özür beyan etmiş. Hazreti Peygamber de özrünü kabul buyurmuş.[357]

Hem sahih rivayetle, Utbe İbni Ebî Leheb hakkında يَأْكُلُهُ كَلْبُ اللّٰهِ[358], diyerek onun feci sonunu haber vermiş. Sonra Yemen tarafına giderken bir aslan Utbe'yi yemiş, Hazreti Peygamber'in *(aleyhissalâtü vesselam)* hem bedduasını hem haberini tasdik etmiş.[359]

Yine sahih nakille, Mekke'nin fethi sırasında Hazreti Bilâl-i Habeşî, Kâbe'nin damına çıkıp ezan okumuş. Kureyş'in ileri gelenlerinden Ebû Süfyan, Attab İbni Esîd ve Hâris İbni Hişam oturmuş, konuşuyorlarmış. Attab şöyle demiş: "Ne mutlu babam Esîd'e ki bugünü görmedi." Hâris demiş ki: "Muhammed, müezzin yapacak bu siyah kargadan başka adam bulamadı mı?" Hazreti Bilâl-i Habeşî'yle alay etmiş. Ebû Süfyan ise "Ben korkarım, bir şey demeyeceğim. Kimse olmasa da, şu Bathâ'nın taşları ona haber verir, o bilir." demiş. Hakikaten, biraz sonra Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* onlara rast gelmiş, konuştuklarını harfiyen söylemiş. O vakit Attab ile Hâris şehadet getirip Müslüman olmuşlar.[360]

İşte, ey zavallı inkârcı! Peygamber'i (aleyhissalâtü vesselam) tanımayan kalbsiz adam! Bak, Kureyş'in büyüklerinden iki inatçı, Resûl-u Ekrem'in gayb âleminden bir tek haberiyle imana geldiler. Kalbin ne kadar bozulmuş ki, bu gaybî haber gibi manevî tevatür derecesindeki binlerce mucizeyi işitiyor, yine de tam ikna olmuyorsun. Her neyse, asıl konuya dönüyoruz.

Yine sahih nakille, Bedir Savaşı'nda henüz Müslüman olmayan Hazreti Abbas, sahabilerin eline esir düştüğü vakit, kurtuluş fidyesi istenmiş. O da demiş ki: "Param yok." Hazreti Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* şöyle buyurmuş: "Hanımın Ümmü Fadl'ın yanında şu kadar parayı filan yere bırakmışsın." Hazreti Abbas tasdik edip, "İkimizden başka kimsenin bilmediği bir sırdı." demiş. O vakit tam imanı kazanıp Müslüman olmuş.[361]

Hem kesin ve sahih nakille, zararlı bir sihirbaz olan Lebid bin A'sam adlı Yahudi, Resûl-u Ekrem'e *(aleyhissalâtü vesselam)* sıkıntı vermek için acayip ve tesirli bir sihir yapmış. Bir tarağa saç telleri sarmış, üstüne sihir yapıp onu bir kuyuya atmış. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)*, Hazreti Ali'ye ve sahabilere buyurmuş ki: "Gidiniz, filan kuyudan bu çeşit sihir âletlerini bulup getiriniz." Gitmiş, aynen bulup getirmişler. Her bir saç teli açıldıkça Resûl-u Ekrem'in de *(aleyhissalâtü vesselam)* rahatsızlığı hafiflemiş.[362]

Hem sahih nakille, Ebû Hureyre ve Huzeyfe gibi mühim zâtların bulunduğu bir mecliste Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* buyurmuş ki: ضِرْسُ أَحَدِكُمْ فِي النَّارِ أَعْظَمُ مِنْ أُحُدٍ[363], birinin dinden çıkacağını, müthiş âkıbetini haber vermiş. Ebû Hureyre şöyle diyor: "O topluluktan ben ve bir adam, ikimiz kaldık. Ben korktum. Sonra öteki adam Yemâme Savaşı'nda Müseylime'nin tarafında bulunup dinden dönmüş biri olarak katledildi." Resûl-u Ekrem'in verdiği haberin hakikati ortaya çıkmış.

Yine sahih rivayetle, Umeyr ve Safvan, Müslüman olmadan önce, mühim bir mal karşılığında Peygamber aleyhissalâtü vesselam'ın katline karar vermişler. Umeyr, Hazreti Peygamber'i *(aleyhissalâtü vesselam)* öldürmeye niyet ederek Medine'ye gelmiş. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü*

vesselam) Umeyr'i görmüş, yanına çağırıp demiş ki: "Safvan ile maceranız budur." Elini Umeyr'in göğsüne koymuş, Umeyr "Evet" demiş, Müslüman olmuş.[364]

Daha bunlar gibi gayba dair, sahih olarak nakledilen pek çok hadise vuku bulmuştur. Bunlar sahih hadis kitapları olan meşhur Kütüb-ü Sitte'de zikredilmiş ve senetleriyle bildirilmiştir. Bu risalede anlatılan hadiselerin çoğu, manevî tevatür hükmünde kesindir, şüphesizdir. Başta *Buhârî* ve *Müslim* olmak üzere –ki Kur'an'dan sonra en sahih kitaplar olduklarını, hakikati araştırıp delilleriyle bilen zâtlar kabul etmiştir– *Sahîh-i Tirmizî*, *Nesâî* ve *Ebû Davud*, *Müstedrekü'l-Hâkim*, *Müsned-i Ahmed İbni Hanbel*, *Delâil-i Beyhakî* gibi kitaplarda rivayet silsileleriyle beyan edilmiştir.

Şimdi, ey sersem inkârcı! "Muhammed-i Arabî *(aleyhissalâtü vesselam)* akıllı bir adamdı." deyip geçme. Çünkü şu gaybî hadiselere dair Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* doğru haberleri hakkında iki şıktan başka yol yok. Ya şöyle diyeceksin: O kutsî zâtta öyle keskin bir nazar ve engin bir dehâ var ki, geçmişi ve geleceği, bütün dünyayı görür, bilir. Âlemin her tarafını, doğuyu ve batıyı seyreden bir gözü, geçmiş gelecek bütün zamanları keşfeden bir dehâsı vardır. Bu hususiyet ise insanda olamaz. Olsa da Âlemin Hâlık'ı tarafından verilmiş harika bir hediye, bir ihsan olabilir. Bu da tek başına büyük bir mucizedir.

Ya da şuna inanacaksın: O mübarek zât, öyle bir Zât'ın memuru ve elçisidir ki, her şey O'nun nazarında ve tasarrufundadır... Bütün kâinat, her çeşit varlık ve bütün zamanlar emri altındadır... Yüce defterinde her şey yazılıdır... İstediği zaman memuruna bildirir, gösterir. Demek, Muhammed-i Arabî (aleyhissalâtü vesselam) Üstad-ı Ezelî'sinden ders alır, öyle ders verir.

Evet, Resûl-u Ekrem, yine sahih rivayetle, Hazreti Halid'i savaş için Dûmetü'l-Cendel ilinin reisi olan Ükeydir'e gönderdiği zaman buyurmuş ki: إِنَّكَ سَتَجِدُهُ يَصِيدُ الْبَقَرَ[365] Yani onu yaban öküzü avında bulacağını, Ükeydir'in kavgasız esir alınacağını haber vermiş. Hazreti Halid gitmiş, aynen öyle bulmuş, esir edip getirmiş.

Hem sahih nakille, Kureyşlilerin Hâşimoğulları[366] aleyhinde yazdıkları ve Kâbe'nin çatısına astıkları sayfa hakkında demiş ki: "Kurtlar yazılarınızı yemiş, yalnız sayfadaki, Allah'ın isimlerine ilişmemiş." Sonra sayfaya bakmışlar, aynen öyle olduğunu görmüşler.[367]

Hem sahih nakille, "Mescid-i Aksa'nın fethinde büyük bir veba salgını çıkacak."[368] buyurmuş. Hazreti Ömer zamanında Mescid-i Aksa fethedildi[369] ve öyle bir veba salgını oldu ki, üç günde yetmiş bin insan vefat etti.[370]

Hem sahih rivayetle, o zaman henüz var olmayan Basra[371] ve Bağdat'ın kurulacağını, Bağdat'a dünya hazinelerinin geleceğini,[372] Arapların Türklerle ve Hazar denizi etrafındaki milletlerle savaşacağını,[373] sonra onların çoklukla İslamiyet'e gireceklerini, Araplara, Arapların içinde hâkim olacaklarını haber vermiş. Demiş ki: يُوشِكُ أَنْ يَكْثُرَ فِيكُمُ الْعَجَمُ يَأْكُلُونَ فَيْئَكُمْ وَيَضْرِبُونَ رِقَابَكُمْ[374]

Hem, هَلَاكُ أُمَّتِي عَلٰى يَدَيْ أُغَيْلِمَةٍ مِنْ قُرَيْشٍ[375] diye ferman ederek Emevîlerin Yezid ve Velid gibi şerli reislerinin bozgunculuğunu haber vermiş.

Hem Yemâme gibi bazı yerlerde dinden çıkma hadiselerinin meydana geleceğini bildirmiş.[376]

Hem meşhur Hendek Savaşı'nda buyurmuş ki:

اَلْاٰنَ نَغْزُوهُمْ وَلَا يَغْزُونَنَا[377] "Bundan sonra onlar bana değil, ben onlara hücum edeceğim." Haber verdiği gibi çıkmış.[378]

Yine sahih rivayetle, vefatından bir iki ay önce şöyle buyurmuş:

إِنَّ اللّٰهَ خَيَّرَ عَبْدًا بَيْنَ الدُّنْيَا وَبَيْنَ مَا عِنْدَهُ فَاخْتَارَ مَا عِنْدَ اللّٰهِ[379], böylece ahirete yolculuğunu bildirmiş.

Hem Zeyd İbni Sûhân hakkında, يَسْبِقُهُ عُضْوٌ مِنْهُ إِلَى الْجَنَّةِ diyerek Zeyd'den önce bir uzvunun şehit edileceğini haber vermiş.[380] Bir zaman sonra, Nihâvend Savaşı'nda Zeyd'in bir eli kesilmiş.[381] Demek, önce o el şehit olup mânen cennete gitmiş.

İşte gayba dair bahsettiğimiz bütün bu haberler, Resûl-u Ekrem'in mucizelerinin on kısmından sadece biridir. Onun da on kısmından bir

kısmını söylemedik. Şimdi bu kısımla beraber, Kur'an'ın mucizeliğine dair Yirmi Beşinci Söz'de gayet geniş yer tutan gayba dair haberlerin dört çeşidini kısaca beyan etmiştik. İşte Kur'an'ın lisanıyla gaybdan haber verilen o dört çeşit, büyük gaybî haberi bununla beraber düşün, ne kadar kesin, şüphesiz, parlak, kuvvetli bir peygamberlik delili olduğunu gör. Kalbi ve aklı tamamen bozulmamış insan, *Resûl-u Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselam) her şeyi yaratan ve gayb âlemini bilen bir Zât-ı Zülcelâl'in elçisi olduğuna ve O'ndan haber aldığına elbette iman edecektir.*

Yedinci Nükteli İşaret

Resûl-u Ekrem'in mucizelerinin *yiyeceklerdeki bereket*le alâkalı kısmından, kesin ve mânen tevatür derecesindeki birkaç misaline işaret edeceğiz. Bu bahisten önce bir giriş yapmak uygun olur.

Mukaddime[382]

Şu anlatacağımız, bereketle alâkalı mucizelerin her bir misali birçok farklı rivayetle, hatta bazıları on altı kanaldan sahih bir şekilde nakledilmiştir. Bunların çoğu kalabalık bir topluluk huzurunda meydana gelmiş, o topluluk içinde itibarlı, güvenilir ve doğru sözlü insanlar bu mucizeleri aktarmıştır. Mesela, "Sâ'[383] denilen dört avuç yiyecekten yetmiş kişi yemiş, doymuş."[384] diye naklediliyor. O yetmiş kişi bu sözü işitiyor, yalanlamıyor. Demek, susarak tasdik ediyorlar. Halbuki o doğruluk ve hakikat asrında, o hakperest, ciddi ve doğru sözlü sahabiler, zerre kadar yalanı görse reddedip onun hakikate zıt olduğunu söylerlerdi. Oysa bahsedeceğimiz hadiseleri çokları aktarmış, ötekiler de susarak tasdik etmişler. Demek ki, her bir hadise mânen tevatür derecesinde kesindir.

Hem sahabiler, Kur'an'ın ve ayetlerin muhafazasından sonra en çok Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* fiillerini ve sözlerini kaydedip korumaya çalışmışlar. Bilhassa Allah Resûlü'nün dinin hükümlerine dair hallerini ve mucizelerini aktarmak için bütün kuvvetleriyle çalıştıklarına ve rivayetlerin sahih olması hususundaki son derece dikkatlerine, tarih ve siyer şahitlik ediyor. Resûl-u Ekrem'e *(aleyhissalâtü vesselam)* ait en

küçük bir hareketi, bir ahlâk hususiyetini, bir hali ihmal etmemişler. Buna ve Hazreti Peygamber'in her halini kaydettiklerine hadis kitapları şahittir.

Hem saadet asrında, mucizeleri ve dinin hükümlerinin kaynağı olan hadisleri çokları kaydedip yazdılar. Bilhassa meşhur Yedi Abdullah[385] kayda geçirdi. Hele Kur'an'ın tercümanı olan[386] Abdullah İbni Abbas,[387] Abdullah İbni Amr İbni'l-Âs[388] ve bilhassa otuz-kırk sene sonra tâbiînden binlerce muhakkik zât, hadisleri ve mucizeleri yazarak kayıt altına aldılar.[389]

Ondan sonra da, başta dört müçtehit imam olmak üzere binlerce muhakkik hadis âlimi nakletti, yazıyla kayda geçirdiler.

Ardından, hicretten iki yüz sene sonra, başta Buhârî ve Müslim, kabul gören Kütüb-ü Sitte ile hadisleri kayıt ve muhafaza vazifesini omuzlarına aldılar. İbnü'l-Cevzî gibi binlerce sert tenkitçi çıkıp bazı dinsizlerin, bu hususta fikir sahibi olmayanların, hadislerin muhafazasına dikkat etmeyenlerin veya cahillerin karıştırdıkları uydurma hadisleri ayırıp gösterdiler.

Sonra keşf ehlinin tasdikiyle, uyanıkken yetmiş defa Resûl-u Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselam) kendisine göründüğü ve onun sohbetiyle şereflenen[390] Celâleddin Süyutî gibi büyük âlimler ve muhakkikler, sahih hadislerin elmaslarını diğer sözlerden ve uydurmalardan ayırdılar.

İşte bahsedeceğimiz hadiseler ve mucizeler bize böyle elden ele, kuvvetli, güvenilir, çeşitli ve çok, belki sayısız kaynaktan sağlam olarak gelmiştir. اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي[391] Buna dayanarak, "Şu zamana kadar uzun mesafeden gelen, bugünden tâ o zamana kadar uzanan bu hadiselerin içine başka şey karışmadığını, saf olduklarını nasıl bileceğiz?" diye düşünülmemelidir.

Berekete dair kesin mucizelerin birinci misali: Başta Buhârî ve Müslim, altı sahih ve büyük hadis kitabı ittifakla haber veriyor:

Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* Hazreti Zeyneb ile evliliği şerefine verilen yemekte, Hazreti Enes'in annesi Ümmü Süleym bir-iki avuç hurmayı yağla kavurarak bir kaba koydu, Hazreti Enes'le Peygamber

aleyhissalâtü vesselam'a gönderdi. Resûl-u Ekrem, Enes'e buyurdu ki: "Filanı, filanı çağır. Kime rastlarsan davet et." Enes de kime rastladıysa çağırdı. Üç yüz kadar sahabi gelip Suffe hücresini ve saadet hanesini doldurdular.

Resûl-u Ekrem, تَحَلَّقُوا عَشَرَةً عَشَرَةً yani, "Onar onar halka olunuz." diye ferman etti. Sonra mübarek elini o az yemeğin üzerine koydu, dua etti, "Buyurun!" dedi. Üç yüz sahabinin hepsi yedi, doyup kalktılar. Resûl-u Ekrem, Enes'e "Kaldır!" buyurdu. Enes diyor ki: "Bilemedim, kabı koyduğum vakit mi yemek çoktu, yoksa kaldırdığım vakit mi, fark edemedim."[392]

İkinci Misal: Resûl-u Ekrem'i evinde misafir eden Ebû Eyyûbi'l-Ensârî, Hazreti Peygamber evini şereflendirdiği sırada meydana gelen bir mucizeyi anlatır:

Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* ve Ebûbekri's-Sıddık'a kâfi gelecek iki kişilik yemek yaptım. Şöyle ferman etti: اُدْعُ ثَلَاثِينَ مِنْ أَشْرَافِ الْأَنْصَارِ[393]. Otuz adam geldi, yediler. Sonra buyurdu ki: اُدْعُ سِتِّينَ[394]. Altmış kişi daha davet ettim, gelip yediler. Sonra yine اُدْعُ تِسْعِينَ[395] buyurdu. Doksan kişi daha davet ettim, onlar da geldi, yediler. Kaplarda daha yemek kaldı. Bütün gelenler o mucize karşısında İslamiyet'e girip biat ettiler. O iki kişilik yemekten yüz seksen kişi yedi.[396]

Üçüncü Misal: Hazreti Ömer İbnü'l-Hattab,[397] Ebû Hureyre,[398] Seleme İbnü'l-Ekva'[399] ve Ebû Amra el-Ensarî[400] gibi sahabiler, çeşitli rivayetlerle aktarıyor:

Bir savaşta ordu aç kaldı. Resûl-u Ekrem'e *(aleyhissalâtü vesselam)* müracaat ettiler. Buyurdu ki: "Heybelerinizde kalan erzakı toplayınız." Herkes az birer miktar hurma getirdi. En çok getiren, dört avuç getirebildi. Bir kilime koydular.

Seleme diyor ki: "Tahminimce tamamı oturmuş bir keçi kadar ancak vardı." Sonra Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* bereket duası edip şöyle buyurdu: "Herkes kabını getirsin." Koşuştu, getirdiler. O orduda

kimsenin kabı boş kalmadı, hepsini doldurdular. Yine de hurma arttı. Sahabeden biri şöyle rivayet etmiş: “O bereketin gidişatından anladım ki, eğer yeryüzündeki herkes gelseydi, o hurma onlara bile yeterdi.”

Dördüncü Misal: Başta Buhârî ve Müslim, sahih hadis kitapları bildiriyor ki, Abdurrahmân İbni Ebî Bekri’s-Sıddık şöyle demiş:

Biz yüz otuz sahabi, bir seferde Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* ile beraberdik. Dört avuç miktarı olan bir sâ’ ekmek için hamur hazırlandı. Bir de keçi kesildi, pişirildi; yalnız ciğer ve böbrekleri kebap yapıldı. Yemin ederim, Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* o kebaptan yüz otuz sahabinin her birine bir parça kesti, verdi. Sonra pişmiş eti iki kâseye koydu. Hepimiz doyuncaya kadar yedik, daha da kaldı. Ben fazlasını deveye yükledim.[401]

Beşinci Misal: Sahih hadis kitapları kesin bir şekilde bildiriyor ki, Büyük Ahzab Savaşı da denilen meşhur Hendek günü hakkında Hazreti Câbiru’l-Ensârî yeminle şöyle ilan etmiş:

O gün dört avuç miktarındaki bir sâ’ arpa ekmeğinden, bir yaşında bir keçi oğlağından bin kişi yedi ve yemek öylece kaldı. Yine Hazreti Câbir diyor ki: O gün yemek evimde pişirildi. O bin kişinin hepsi o ekmekten, o oğlaktan yedi, gitti. Hâlâ tenceremiz dolu kaynıyor, hâlâ hamurumuz ekmek yapılıyordu. Resûl-u Ekrem o hamura ve tencereye mübarek ağzının suyunu koyup bereket duası etmişti.[402]

İşte Hazreti Câbir şu bereket mucizesini bin sahabinin huzurunda, onları şu mucizeyle alâkadar göstererek, yeminle ilan ediyor. Demek ki şu hadise, bin kişi rivayet etmiş gibi kesindir, denilebilir.

Altıncı Misal: Kesin ve sahih rivayetle, Allah Resûlü’nün hizmetkârı Hazreti Enes’in üvey babası meşhur Ebû Talha diyor ki:

Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* yetmiş-seksen kişiyi Enes’in koltuğunun altında getirdiği bir parça arpa ekmeğinden doyuruncaya kadar yedirdi. “O az ekmeği parça parça ediniz.” buyurdu ve bereket duası etti. Yer dar olduğundan onar onar gelip yediler, doyup gittiler.[403]

Yedinci Misal: Kesin ve sahih nakille, *Şifâ-yı Şerif* ve *Müslim* gibi sahih kitaplar bildiriyor ki:

Hazreti Câbiru'l-Ensârî anlatıyor: Bir zât, Resûl-u Ekrem'den *(aleyhissalâtü vesselam)* geçimini üstlendiği ailesi için yiyecek istedi. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* yarım yük arpa verdi. O adam ve ailesi, misafirleriyle uzun zaman o arpadan yemişler. Bakıyorlar, bitmiyor. Noksan olup olmadığını anlamak için ölçmüşler. Sonra bereket kalkmış, arpa eksilmeye başlamış. Adam, Resûl-u Ekrem'e *(aleyhissalâtü vesselam)* geldi, hadiseyi anlattı. Ona cevaben Resûl-u Ekrem şöyle buyurdu: لَوْ لَمْ تَكِلْهُ لَأَكَلْتُمْ مِنْهُ وَلَقَامَ بِكُمْ Yani, "Eğer kile[404] ile ölçmeseydiniz, size hayatınız boyunca yeterdi."[405]

Sekizinci Misal: *Tirmizî*, *Nesâî*, *Beyhakî* ve *Şifâ-yı Şerîf* gibi sahih kitaplar şöyle beyan ediyor:

Hazreti Semure İbni Cündüb diyor ki: Resûl-u Ekrem'e *(aleyhissalâtü vesselam)* bir kâse et geldi. Sabahtan akşama kadar insanlar bölük bölük gelip yediler.[406]

İşte "*Mukaddime*" *kısmında söylediğimiz sırra binaen, şu bereket hadisesi yalnız Semure'nin rivayeti değildir. Elbette Semure o mucizeyi, o yemeği yiyen bölük bölük insanların temsilcisi gibi, onların adına ve tasdiklerine dayanarak ilan ediyor.*

Dokuzuncu Misal: *Şifâ-yı Şerîf* sahibi, meşhur İbni Ebî Şeybe ve Taberânî gibi delillere dayanan, muhakkik zâtların sahih rivayetiyle Hazreti Ebû Hureyre diyor ki:

Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* bana şöyle emretti: "Mescid-i Şerif'in Suffesini[407] mesken tutan yüzden fazla fakir muhaciri davet et." Ben de onları aradım, topladım. Hepimize bir yemek konuldu. İstediğimiz kadar yedik, kalktık. O kâse konulduğu vakit nasılsa, yine öyle dolu kaldı. Yalnız parmakların izi görünüyordu.[408]

İşte Hazreti Ebû Hureyre, Suffe ashabı bütün kâmil zâtların tasdikine dayanarak, onların adına haber veriyor. Demek, bu mucize mânen bütün

Suffe ashabı rivayet etmiş gibi kesindir. Hem hiç mümkün müdür ki, bu haber hak ve doğru olmasa, o doğru sözlü ve kâmil zâtlar sussun ve bunu yalanlamasınlar!

Onuncu Misal: Kesin ve sahih nakille, Hazreti İmam Ali diyor ki:

Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)*, Abdülmuttaliboğullarını bir araya getirdi. Onlar kırk kişiydiler. Bazıları tek oturuşta bir deve yavrusunu yer ve dört kıyye[409] süt içerdi. Halbuki Hazreti Peygamber onların tamamına bir avuç kadar yemek yaptı. Hepsi yiyip doydular ve yemek eskisi gibi kaldı. Sonra üç dört adama ancak yetecek tahtadan bir kap içinde süt getirdi. Yine hepsi içip doydular, süt içilmemiş gibi kaldı.[410]

İşte Hazreti Ali'nin yiğitliği ve doğru sözlülüğü kadar kesin bir bereket mucizesi!

On Birinci Misal: Sahih nakille, Hazreti Ali ile Hazreti Fâtımatü'z-Zehrâ'nın düğün yemeğinde Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* Bilâl-i Habeşî'ye, "Dört beş avuç unla ekmek yapılsın ve bir deve yavrusu kesilsin." buyurdu. Hazreti Bilâl diyor ki: Ben yemeği getirdim. Mübarek elini üstüne vurdu. Sonra sahabiler kafile kafile geldi, yedi ve gittiler. O yemekten geri kalan miktara yine bereket duası etti. Pak hanımlarının her birine birer kâse gönderildi. Emretti ki: "Hem yesin hem de yanlarına gelenlere yedirsinler."[411]

Evet, böyle mübarek bir evlilikte elbette böyle bir bereket lâzımdır ve bunun olduğu kesindir.

On İkinci Misal: Hazreti İmam Câfer-i Sâdık babası İmam Muhammedü'l-Bâkır'dan, o babası İmam Zeynelâbidin'den, o da İmam Ali'den naklediyor:

Fâtımatü'z-Zehrâ yalnız ikisine yetecek bir yemek pişirdi. Sonra Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* gelsin, beraber yesinler diye Hazreti Ali'yi gönderdi. Resûl-u Ekrem teşrif etti ve o yemekten her hanımına birer kâse gönderilmesini buyurdu. Kendisiyle Hazreti Ali, Fâtıma ve evlatlarına birer kâse ayrıldıktan sonra, Hazreti Fâtıma diyor ki:

“Tenceremizi kaldırdık, daha doluydu, taşıyordu. Cenâb-ı Hakk’ın dilemesiyle, hayli zaman o yemekten yedik.”[412]

Niçin bu naranî, yüksek rivayet silsilesinden gelen şu bereket mucizesine gözünle görmüş gibi inanmıyorsun? Evet, buna karşı şeytan bile bahane bulamaz.

On Üçüncü Misal: Ebû Davud, Ahmed İbni Hanbel ve İmam Beyhakî gibi dosdoğru imamlar Dükeyn İbni Saîdi’l-Müzeniyyi’l-Has’amî’den,[413] altı kardeşiyle beraber peygamber sohbetiyle şereflenmiş bir sahabi olan Nu’man İbni Mukarrini’l-Ahmesiyyi’l-Müzenî’den[414] ve Cerir’den[415] nakille, çeşitli rivayetlerle Hazreti Ömer İbnü’l-Hattab’dan aktarıyorlar:

Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* Hazreti Ömer’e, “Ahmes kabilesinden gelen dört yüz atlıya yolculuk için azık ve yiyecek ver.” diye emretti. Hazreti Ömer dedi ki: “Ya Resûlallah! Mevcut azık birkaç sâ’dır.[416] Tamamı, oturmuş bir deve yavrusu kadardır.” Resûl-u Ekrem, “Git, ver!” buyurdu. O da gitti, yarım yük hurmadan, dört yüz süvariye yetecek kadar azık ve yiyecek verdi. Sonra dedi ki: “Hiç eksilmemiş gibi eski halinde kaldı.”

İşte şu bereket mucizesi, dört yüz kişiyle ve bilhassa Hazreti Ömer’le münasebetli bir surette meydana gelmiştir. Rivayetlerin arkasında o zâtlar var. Onların susması tasdiktir; bir kişinin rivayet ettiği iki-üç haber deyip geçme! Böyle hadiseler tek bir kişi yoluyla aktarılsa da manevî tevatür derecesinde bir kanaat verir.

On Dördüncü Misal: Başta Buhârî ve Müslim, sahih hadis kitapları haber veriyor:

Hazreti Câbir’in babası vefat etti. Borcu çoktu, borç sahipleri de Yahudilerdi. Câbir, babasının asıl malını alacaklılara verdi, kabul etmediler. Bağındaki meyveler de borcuna kaç sene kâfi gelmeyecekti. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* buyurdu ki: “Bağın meyvelerini koparınız, harman ediniz.” Öyle yaptılar. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* harmanın içinde gezdi, dua etti. Ardından Câbir, o harmandan

babasının bütün alacaklılarının borçlarını verdi, yine de harmanda bağdan bir senede gelen mahsul kadar kaldı. Bir rivayette, bütün alacaklılara verdiği kadar kaldı. Bu hadise karşısında borç sahibi Yahudiler çok hayret ettiler.[417]

İşte şu açık bereket mucizesi, yalnız Hazreti Câbir gibi birkaç zâttan rivayet edilen bir haber değildir. Manevî tevatür hükmündedir, o hadiseyle münasebetli çok kimseyi tevatür derecesinde temsil ederek aktarılmıştır.

On Beşinci Misal: Başta Tirmizî ve İmam Beyhakî gibi, hakikati delilleriyle bilen âlimler, Hazreti Ebû Hureyre'den sahih nakille, beraber haber veriyorlar:

Ebû Hureyre şöyle demiş: "Bir savaşta –başka bir rivayette Tebük Savaşı'nda– ordu aç kaldı. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam),* هَلْ مِنْ شَيْءٍ 'Bir şey var mı?' diye sordu. Ben dedim ki: 'Heybede bir miktar hurma var.' [Bir rivayette, on beş tane.] 'Getir!' buyurdu, getirdim. Mübarek elini soktu, bir avuç çıkardı, bir kaba koydu, bereket duası etti. Sonra askeri onar onar çağırdı, hepsi yediler. Ardından şöyle ferman etti: خُذْ مَا جِئْتَ بِهِ وَأَدْخِلْ يَدَكَ وَاقْبِضْ عَلَيْهِ وَلَا تَكُبَّهُ[418] Ben aldım, elimi o heybeye soktum. Elime, ilk getirdiğim kadar hurma geldi. Sonra Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* ve Ebûbekir, Ömer, Osman hayattayken o hurmalardan yedim." Başka bir rivayette ise şöyle der: "O hurmalardan kaç yük Allah yolunda sarf ettim. Sonra Hazreti Osman'ın katlinde o hurmalar kabıyla yağmalandı, gitti."[419]

İşte kâinatın rehberi olan Âlemin İftihar Kaynağı'nın (aleyhissalâtü vesselam) kutsî medresesi ve tekkesi Suffe'nin devamlı, mühim bir talebesi, müridi ve hafızasının güçlenmesi için peygamber duasına mazhar olmuş Hazreti Ebû Hureyre'nin, Tebük Savaşı gibi, kalabalık bir topluluğun bulunduğu bir yerde gerçekleştiğini haber verdiği şu bereket mucizesinin, mânen bir ordunun sözü kadar kesin ve kuvvetli olması gerekir.

On Altıncı Misal: Başta Buhârî, sahih hadis kitapları kesin bir şekilde naklediyor:

Bir gün Hazreti Ebû Hureyre acıkmış. Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* arkasından saadet hanesine gitmiş. Bakmışlar ki, bir bardak süt hediye getirilmiş. Kendisi anlatıyor: "Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam),* 'Suffe ashabını çağır!' diye emretti. Ben kalbimden dedim ki: 'Bu sütün hepsini ben içebilirim, ben daha muhtacım.' Fakat peygamber emri olduğu için onları topladım, getirdim. Yüzü aşkındılar. Buyurdu ki: 'Onlara içir!' Ben de o bardaktaki sütü birer birer verdim. Her biri doyuncaya kadar içiyordu, diğerine veriyordum. Böyle teker teker bütün Suffe ashabı o hâlis sütten içti. Sonra Resûl-u Ekrem şöyle buyurdu: بَقِيتُ أَنَا وَأَنْتَ، أُقْعُدْ فَاشْرَبْ[420]. Ben içtim. İçtikçe, 'İç!' buyurdu. Nihayet, 'Seni hak ile gönderen Zât-ı Zülcelâl'e yemin ederim ki, içecek yerim kalmadı.' dedim. Ardından sütü kendisi aldı, 'Bismillâh' deyip hamd ederek kalanını içti."[421] Yüz bin afiyet olsun!

İşte şu saf, hâlis süt gibi tatlı, şüphesiz ve apaçık olan bereket mucizelerinin, beş yüz bin hadisi hafızasına alan Hazreti Buhârî başta olmak üzere,[422] *altı sahih hadis kitabında nakledilmesi, onların gözle görülmüş kadar kesin olduğunu gösterir. Resûl-u Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselam) kutsî medresesi Suffe'nin meşhur, sadık, hafız bir talebesi olan Ebû Hureyre'nin, bütün Suffe ashabını mânen şahit tutarak, âdeta hepsini temsil edip verdiği şu haberi tevatür derecesinde kesin kabul etmeyenin ya kalbi bozuktur ya da aklı yoktur!*

Acaba Hazreti Ebû Hureyre gibi doğru sözlü, bütün hayatını hadis ilmine ve dine vakfeden, وَمَنْ كَذَبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَبَوَّأْ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ[423] *hadisini işitip nakleden bir zât, hiç mümkün müdür ki, hafızasındaki hadislerin kıymetini, sağlamlığını ve güvenilirliğini şüpheye düşürüp Suffe ashabının yalanlamasına hedef kılacak gerçek dışı bir söz ve asılsız bir vaka söylesin? Hâşâ!*

Ya Rab! Resûl-u Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselam) şu bereketi hürmetine, bize lütfettiğin maddî ve manevî rızkımıza bereket ihsan eyle!

Mühim Bir Nükte

Mâlumdur ki, zayıf şeyler bir araya geldikçe kuvvetlenir. İncecik ipler topak yapılsa kuvvetli bir halat olur. Kuvvetli halatlar topak haline getirilse kimse koparamaz. İşte, Resûl-u Ekrem'in on beş çeşit mucizesinden yalnız berekete ait olanları ve onların da on beş kısmından ancak birini, on beş misalle gösterdik. Her bir misal tek başına Resûl-u Ekrem'in peygamberliğini ispat edecek derecede kuvvetlidir. Farz-ı muhal, bunların bir kısmını kuvvetsiz saysak da yine kuvvetsiz diyemeyiz. Çünkü kuvvetli ile ittifak eden, kuvvet kazanır.

Hem şu on beş misal bir arada, kesin, şüphesiz manevî bir tevatürle, kuvvetli ve büyük bir mucizeyi gösterir. Şimdi, şunların bütünündeki büyük mucize, bereket mucizelerinin zikretmediğimiz geri kalan on dört kısmına ilave edilse, kuvvetli halatları topak yapmak gibi, içinde inkâr edilmesi mümkün olmayan çok büyük bir mucize görünür.

Sonra o büyük mucizeyi, diğer on dört çeşit mucizenin tamamına ilave et ve Resûl-u Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselam) peygamberliğinin ne kadar kuvvetli, sarsılmaz, kesin bir delilini gösterdiğini gör! İşte Resûl-u Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselam) peygamberliğinin direği, şu mucizelerin hepsinin meydana getirdiği dağ gibi sarsılmaz bir direktir. Şimdi küçük şeylerde ve misallerde, yanlış anlamadan kaynaklanan şüphelerle o sağlam, yüce, yüksek çatıyı dayanıksız ve düşebilir görmenin ne derece akılsızlık olduğunu anladın.

Evet, berekete dair o mucizeler gösteriyor ki: *Hazreti Muhammed (aleyhissalâtü vesselam) her canlıya rızık veren, rızıkları yaratan Rahîm ve Kerîm bir Zât'ın sevgili memurudur, pek hürmetli bir kuludur. Cenâb-ı Hak çeşit çeşit rızıklarda, âdetinin dışına çıkarak ona hiçten ve sırf gaybdan ziyafetler gönderiyor.* Mâlumdur ki, Arap yarımadası suyun az olduğu ve ziraatın az yapıldığı bir yerdir. Onun için ahalisi, bilhassa İslam'dan önce, geçim darlığına düşerdi. Çok defa susuzluk çekiyorlardı. İşte bu hikmete binaen, Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* apaçık mucizelerinin mühimleri, yiyecek ve su hususunda görülmüştür.

Bu harikalar, peygamberlik davasına delil ve mucize olmaktan çok, ihtiyaca göre, Resûl-u Ekrem'e (aleyhissalâtü vesselam) ilahî bir ikram, rabbanî bir ihsan, rahmanî bir ziyafet hükmündedir. Çünkü o mucizeleri görenler, Allah Resûlü'nün peygamberliğini zaten tasdik etmişler. Fakat mucize göründükçe imanları artar, nur üstüne nur olur.

Sekizinci İşaret

Su hususundaki bir kısım mucizeleri beyan eder.

Mukaddime

Mâlumdur ki, topluluklar önünde meydana gelen hadiseler bir kişi vasıtasıyla nakledilse, yalanlanmadığı takdirde, bu onun doğruluğunu gösterir. Çünkü insanda, yalana "Yalan!" demeye yaradılıştan bir meyil vardır. Bilhassa, yalan karşısında her kavimden daha çok sesini yükselten sahabiler söz konusu ise, hele hadiseler Resûl-u Ekrem'le *(aleyhissalâtü vesselam)* alâkalıysa ve bilhassa nakleden, sahabenin meşhurlarındansa, elbette o tek haberin sahibi onu, hadiseyi gören cemaati temsil eder gibi aktarır.

Halbuki şimdi bahsedeceğimiz, Resûl-u Ekrem'in su ile ilgili mucizelerinin her bir misalini tâbiînden binlerce muhakkik zât pek çok yolla pek çok sahabinin ellerinden almış, sağlam olarak ikinci asır müçtehitlerinin ellerine vermiş. Onlar da tam bir ciddiyetle ve hürmetle el uzatıp, kabul edip kendilerinden sonraki asrın muhakkiklerinin ellerine aktarmışlar. Her rivayet, binlerce kuvvetli elden geçip tâ asrımıza kadar gelmiş. Hem saadet asrında yazılan hadisler sağlam olarak aktarılıp tâ Buhârî ve Müslim gibi hadis ilminin dâhi imamlarının eline ulaşmış. Onlar da, son derece dikkatli bir araştırma ile mertebelerini ayırarak sahihliğinde şüphe olmayanları bir araya getirip bize ders vermiş, takdim etmişler. جَزَاهُمُ اللّٰهُ خَيْرًا كَثِيرًا[424]

İşte Resûl-u Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselam) mübarek parmaklarından su akması ve o suyu pek çok kişiye içirmesi, yanlışlığına ihtimal verilmeyecek şekilde, farklı rivayetlerle nakledilmiştir.[425] *Öyle bir cemaat*

nakletmiş ki, yalanda birleşmeleri imkânsızdır. Şu mucize kesindir. Hem üç defa, üç büyük topluluğun önünde tekrarlanmıştır. Başta Buhârî, Müslim, İmam Mâlik, İmam Amr İbni Şuayb ve İmam Katâde gibi, sahih hadisleri aktaran pek çok âlim, sahabeden, başta Resûl-u Ekrem'in hizmetkârı Hazreti Enes, Hazreti Câbir ve Hazreti İbni Mes'ud gibi meşhurların bulunduğu bir cemaatten, Allah Resûlü'nün parmaklarından suyun çokça aktığını ve orduya içirdiğini, kesin ve sahih nakille bildirmiştir. Suyla alâkalı bu çeşit mucizelerin pek çok misalinden dokuzunu göstereceğiz.

Birinci Misal: Başta Buhârî ve Müslim olmak üzere, sahih hadis kitapları Hazreti Enes'ten –sahih nakille– haber veriyor:

Hazreti Enes diyor ki: Zevrâ denilen yerde üç yüz kadar kişi, Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* ile beraberdik. İkindi namazı için abdest alınmasını buyurdu. Su bulunamadı. Yalnız bir miktar su istedi, getirdik. Mübarek ellerini içine batırdı. Gördüm ki, parmaklarından çeşme gibi su akıyor. Sonra yanındaki üç yüz kişinin hepsi geldi, abdest alıp o sudan içtiler.[426]

İşte Hazreti Enes, şu hadiseyi üç yüz kişiyi temsil ederek haber veriyor. Mümkün müdür ki, o üç yüz kişi şu habere mânen katılmasın ve katılmadıkları halde onu yalanlamasınlar?

İkinci Misal: Başta Buhârî ve Müslim, sahih kitaplar haber veriyor ki:

Hazreti Câbir İbni Abdillâhi'l-Ensârî anlatıyor: Hudeybiye seferinde biz, bin beş yüz kişi, susamıştık. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* kırba denilen deri bir kaptaki sudan abdest aldı, sonra elini içine soktu. Gördüm ki, parmaklarından çeşme gibi su akıyor. Bin beş yüz kişi o kırbadan su içip kaplarını doldurdular. Sâlim İbni Ebi'l-Ca'd, Câbir'e sormuş: "Kaç kişiydiniz?" Câbir demiş ki: "Yüz bin kişi de olsa o su yine yeterdi. Fakat biz bin beş yüz kişiydik."[427]

İşte şu apaçık mucizeyi rivayet edenler, mânen bin beş yüz kadardır. Çünkü insanın yaradılışında yalana "Yalan!" demeye bir meyil, bir arzu vardır. Sahabiler ise doğruluk için canlarını, mallarını, anne babalarını, kavim ve

kabilelerini feda edip hak ve hakikat uğruna canlarını vermeye hazır oldukları halde, "Benden, bilerek yalan bir şey haber veren, cehennem ateşinde yerini hazırlasın!"[428] *mealindeki hadis-i şerifin tehdidi karşısında yalanı işitip susmaları mümkün değildir. Madem bu rivayet hakkında sessiz kaldılar; o haberi kabul ediyor, mânen katılıp tasdik ediyorlar demektir.*

Üçüncü Misal: Buvat Savaşı hakkında, yine başta Buhârî ve Müslim, sahih hadis kitapları şöyle bildiriyor:

Hazreti Câbir diyor ki: Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam),* نَادِ بِوَضُوءٍ "Abdest alınması için seslen." dediler. "Su yok." denildi. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* dedi ki: "Biraz su bulunuz." Çok az su getirdik. O az suyun üstüne elini kapadı, bir şeyler okudu, bilmiyorum neydi. Sonra şöyle buyurdu: نَادِ بِجَفْنَةٍ Yani, "Kafilenin büyük teknesini getirsinler." Bana getirildi, Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* önüne koydum. O da elini içine koydu, parmaklarını açtı. Ben o az suyu mübarek elinin üzerine döküyordum. Mübarek parmaklarından çokça su aktığını gördüm, sonra tekne doldu. Suya ihtiyacı olanları çağırdım. Hepsi geldi, o sudan abdest alıp içtiler. Ben dedim ki: "Başka kimse kalmadı." Allah Resûlü elini kaldırdı, o tekne ağzına kadar dolu kaldı.[429]

İşte Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* şu apaçık mucizesi mânen tevatür derecesindedir.[430] Hazreti Câbir o işin başında olduğu için ilk söz onun hakkıdır; o, hepsi adına ilan ediyor. O vakit Resûl-u Ekrem'e hizmet eden oydu, ilan etmek önce onun hakkıydı. İbni Mes'ud da rivayetinde aynen şöyle diyor: "Ben gördüm ki, Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* parmaklarından çeşme gibi su akıyor."[431] *Acaba, sıddık unvanıyla meşhur Enes, Câbir, İbni Mes'ud gibi sahabiler "ben gördüm" diyorsa, görmemiş olmaları mümkün müdür?*

Şimdi şu üç misali birleştir, ne kadar kuvvetli, apaçık bir mucize olduğunu gör! Bu üç rivayet birleşse hakiki tevatür hükmünde, Hazreti Peygamber'in parmaklarından su aktığını kesinlikle ispat eder. Hazreti Musa'nın (aleyhisselam) taştan on iki yerde çeşme gibi su akıtması,[432]

Resûl-u Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselam) on parmağından on musluk gibi su akmasının derecesine çıkamaz. Çünkü taştan su akması mümkündür, alışılagelmiş hadiseler içinde benzeri bulunur. Fakat et ve kemikten, kevser gibi suyun çokça akmasının eşi benzeri, alışılmış hadiseler içinde yoktur!

Dördüncü Misal: Başta İmam Mâlik, *Muvatta* adlı muteber kitabında, Muâz İbni Cebel gibi meşhur sahabilerden aktarıyor:

Hazreti Muâz İbni Cebel diyor ki: Tebük seferinde bir çeşmeye rast geldik, sicim kalınlığında, güçlükle akıyordu. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam),* "O sudan biraz biriktiriniz." buyurdu. Avuçlarında bir miktar topladılar. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)*, onunla elini yüzünü yıkadı. Suyu çeşmeye koyduk. Birden çeşmenin deliği açılıp su gürül gürül akmaya başladı, bütün orduya yetti –hatta rivayet edenlerden biri olan İmam İbni İshak diyor ki: O çeşmenin suyu toprak altında gök gürültüsü gibi ses çıkararak aktı.[433] Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* Hazreti Muâz'a buyurdu ki: يُوشِكُ يَا مُعَاذُ إِنْ طَالَتْ بِكَ حَيَاةٌ أَنْ تَرٰى مَا هٰهُنَا قَدْ مُلِئَ جِنَانًا Yani, "Mucize eseri olan bu mübarek su akmaya devam edip buraları bağa çevirecek, ömrün varsa göreceksin." Ve öyle olmuştur.[434]

Beşinci Misal: Başta Buhârî Hazreti Berâ'dan,[435] Müslim Hazreti Seleme İbnü'l-Ekva'dan[436] ve diğer sahih kitaplar başka râvilerden[437] ittifakla naklediyor:

Hudeybiye seferinde bir kuyuya rastladık. Bin dört yüz kişiydik. O kuyunun suyu elli kişiyi ancak idare ederdi. Suyu çektik, kuyunun içinde bir şey bırakmadık. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* geldi, kuyunun başına oturdu. Bir kova su istedi, getirdik. Kovanın içine mübarek ağzının suyunu bıraktı ve dua etti, sonra o kovadaki suyu kuyuya döktü. Kuyu birden coştu ve kaynadı, ağzına kadar doldu. Bütün ordu, kendileri ve hayvanları doyuncaya kadar içtiler, kaplarını da doldurdular.

Altıncı Misal: Yine Müslim[438] ve İbni Cerîr et-Taberî[439] gibi hadisin dâhi imamları başta olmak üzere, sahih kitaplar sahih nakille, meşhur Ebû

Katâde'den aktarıyor:

Ebû Katâde anlatıyor: Meşhur Mûte Savaşı'nda reislerin şehit düşmesi üzerine yardıma gidiyorduk. Bende bir kırba[440] vardı. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* şöyle buyurdu:

اِحْفَظْ عَلَيْنَا مِيضَأَتَكَ فَسَيَكُونُ لَهَا نَبَأٌ Yani, "Kırbanı sakla, onun büyük işi var!" Sonra susuzluk başladı. Yetmiş iki kişiydik. (Taberî'nin naklinde, "Üç yüz kişiydik.") Susuz kaldık. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* dedi ki: "Kırbanı getir." Ben getirdim. Aldı, ağzını ağzına getirdi. İçine nefesini üfledi mi, üflemedi mi bilmem. Sonra yetmiş iki kişi gelip içtiler, kaplarını doldurdular. Ardından ben aldım, verdiğim gibi kalmıştı.

İşte Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* şu apaçık mucizesini gör, اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَيْهِ وَعَلٰى اٰلِهِ بِعَدَدِ قَطَرَاتِ الْمَاءِ[441] de.

Yedinci Misal: Başta Buhârî ve Müslim olmak üzere sahih kitaplar, Hazreti İmran İbni Husayn'dan naklediyor:

İmran anlatıyor: Bir seferde Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* ile beraberdik, susuz kaldık. Bana ve Ali'ye buyurdu ki: "Filan mevkide bir kadın, iki kırba suyu hayvana yükletmiş, gidiyor. Alıp buraya getiriniz." Ben ve Ali beraber gittik, aynı yerde kadını su yüküyle bulduk, getirdik. Allah Resûlü şöyle emretti: "Bir kaba biraz su boşaltınız." Boşalttık. Bereket duası etti. Sonra yine suyu o hayvandaki kırbaya koyduk. Ferman etti ki: "Herkes gelsin, kabını doldursun." Bütün kafile geldi, kaplarını doldurdu, içtiler. Sonra Resûl-u Ekrem şöyle buyurdu: "Kadına bir şeyler toplayınız." Kadının eteğini doldurdular. İmran diyor ki: Bana öyle geliyordu ki, iki kırba gittikçe doluyor, daha da artıyor. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* o kadına şöyle dedi: اِذْهَبِي فَإِنَّا لَمْ نَأْخُذْ مِنْ مَائِكِ شَيْئًا وَلٰكِنَّ اللّٰهَ سَقَانَا Yani, "Senin suyundan almadık. Cenâb-ı Hak bize hazinesinden su içirdi."[442]

Sekizinci Misal: Başta meşhur İbni Huzeyme, *Sahih*'inde, râviler Hazreti Ömer'den naklediyor:

Tebük seferinde susuz kaldık. Hatta bazıları devesini kesiyor, susuzluktan içini sıkıp içiyordu. Ebûbekri’s-Sıddık, Resûl-u Ekrem’e *(aleyhissalâtü vesselam)* dua etmesi için ricada bulundu. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* elini kaldırdı, daha indirmeden bulutlar toplandı, yağmur öyle geldi ki, kaplarımızı doldurduk. Sonra su çekildi; ordumuza mahsustu, sınırımızı aşmadı.[443] Demek, içine tesadüf karışmamış, sırf Resûl-u Ekrem’in *(aleyhissalâtü vesselam)* bir mucizesidir.

Dokuzuncu Misal: Meşhur Abdullah İbni Amr İbni’l-Âs’ın torunu ve dört imamın kendisine itimat edip ondan hadisin kaynağına ulaştıkları Amr İbni Şuayb’dan sahih nakille haber veriyorlar: Peygamberlikten önce Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)*, amcası Ebû Talip ile deveye binip Arafat civarında Zü’l-mecâz adlı mevkiye geldikleri vakit Ebû Talip “Ben susadım.” demiş. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* inmiş, ayağını yere vurmuş, su çıkmış, Ebû Talip içmiştir.[444]

Muhakkik zâtlardan biri demiş ki: Şu hadise peygamberlikten önce meydana geldiğinden, irhâsât[445] türünden olmakla beraber, bin sene sonra aynı yerden Arafat çeşmesinin çıkması Resûl-u Ekrem’in *(aleyhissalâtü vesselam)* bir kerameti sayılabilir.[446]

İşte şu dokuz misal gibi, doksan misal olmasa da belki doksan surette rivayetler, Resûl-u Ekrem’in suyla ilgili mucizelerini haber vermiştir. Baştaki yedi misal, manevî tevatür gibi kesin ve kuvvetlidir. Sondaki iki misalin gerçi rivayet edildikleri kanallar o derece kuvvetli, çeşitli ve aktaranları çok değil. Fakat sekizinci misalde Hazreti Ömer’den rivayet edilen, sahabilere dair mucizeyi doğrulayıp kuvvetlendiren ikinci bir mucizeyi, başta İmam Beyhakî ve Hâkim olmak üzere sahih kitaplar, yine Hazreti Ömer’den aktarıyor:

Hazreti Ömer, Resûl-u Ekrem’den *(aleyhissalâtü vesselam)* yağmur duası etmesini istedi. Çünkü ordu suya muhtaçtı. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* elini kaldırdı. Birden bulutlar toplandı, yağmur geldi, ordunun ihtiyacı kadar su verdi, gitti. Âdeta yalnız orduya su vermek için vazifeliydi; geldi, ihtiyaç miktarınca yağdı, gitti.[447]

Şu hadise, nasıl ki sekizinci misali doğrular ve kesin bir şekilde ispat eder. Aynen öyle de, şu hadise hakkında, meşhur büyük âlimlerden ve hadislerin sahihliği konusunda çok hassas, kılı kırk yaran, hatta pek çok sahih hadise uydurma deyip kabul etmeyen İbnü'l-Cevzî gibi bir muhakkik der ki: "Bu hadise, meşhur Bedir Savaşı'nda meydana gelmiştir. وَيُنَزِّلُ عَلَيْكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً لِيُطَهِّرَكُمْ بِهِ[448] ayet-i kerîmesi, bu hadiseyi beyan ve ifade eder."[449] Madem ayet o hadiseyi gösterir, onun kesin olduğuna şüphe kalmaz.

Hem Hazreti Peygamber'in duası ile birden ve süratle, o daha elini indirmeden yağmurun gelmesi, çok tekrar etmiş, tek başına tevatür derecesinde bir mucizedir. Bazen de câmide, minberin üstünde elini kaldırmış, daha indirmeden yağmur yağmış ve bu, yanlışlığına ihtimal bulunmayacak şekilde, farklı rivayetlerle nakledilmiştir.[450]

Dokuzuncu İşaret

Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* mucizelerinin çeşitlerinden biri de, *ağaçlar*ın insanlar gibi emrini dinlemesi ve yerinden kalkıp onun yanına gelmeleridir ki, ağaçlarla ilgili şu mucizeler, mübarek parmaklarından su akması gibi, mânen tevatür derecesindedir. Bunun farklı suretleri vardır ve birçok kanaldan nakledilerek gelmiştir. Evet, Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* emriyle ağacın yerinden çıkıp yanına gelmesi açıkça tevatür derecesindedir denilebilir. Çünkü doğruluğuyla meşhur Hazreti Ali, Hazreti İbni Abbas, Hazreti İbni Mes'ud, Hazreti İbni Ömer, Hazreti Ya'lâ İbni Mürre, Hazreti Câbir, Hazreti Enes İbni Mâlik, Hazreti Büreyde, Hazreti Üsâme İbni Zeyd ve Hazreti Gaylân İbni Seleme gibi sahabilerin her biri ağaçlarla ilgili aynı mucizeyi kesin bir şekilde haber vermiş. Tâbiînin yüzlerce imamı, zikredilen sahabilerin her birinden ayrı bir rivayetle o mucizeyi aktarmış, âdeta katmerli tevatür suretinde bize ulaştırmıştır. İşte ağaçlarla ilgili şu mucizeler, hiçbir şüphe kabul etmez, kesin birer manevî tevatür hükmündedir.

Şimdi o büyük mucizenin, tekrar tekrar görülen birkaç sahih suretini bazı misallerle anlatacağız.

Birinci Misal: Başta İmam İbni Mâce, Dârimî ve İmam Beyhakî, sahih nakille Hazreti Enes İbni Mâlik'ten,[451] Hazreti Ali'den[452] ve Bezzâr ile İmam Beyhakî, Hazreti Ömer'den[453] aktarıyorlar:

Üç sahabi diyor ki: Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* kâfirlerin kendisini yalanlamasından dolayı üzgün ve mahzundu. Şöyle dedi: اَللّٰهُمَّ أَرِنِي الْيَوْمَ اٰيَةً لَا أُبَالِي مَنْ كَذَّبَنِي بَعْدَهَا[454] Enes'in rivayetinde, Hazreti Cebrail de oradaydı. Vadi kenarında bir ağaç vardı. Hazreti Cebrail'in bildirmesiyle, Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* o ağacı çağırdı, ağaç yanına kadar geldi. Sonra Resûl-u Ekrem, "Git!" dedi, ağaç gitti, tekrar yerine yerleşti.

İkinci Misal: Allâme-i Mağrib Kadı Iyâz, *Şifâ-yı Şerif*'te yüce bir senetle, doğru ve sağlam bir silsileyle[455] Hazreti Abdullah İbni Ömer'den naklediyor:

Bir seferde Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* yanına bir bedevî geldi. Allah Resûlü أَيْنَ تُرِيدُ "Nereye gidiyorsun?" buyurdu. Bedevî dedi ki: "Aileme." Resûl-u Ekrem ferman etti: هَلْ لَكَ إِلٰى خَيْرٍ "Ondan daha hayırlı bir şey ister misin?" Bedevî cevap verdi: "Nedir?" Hazreti Peygamber şöyle buyurdu: تَشْهَدُ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ[456] Bedevî dedi ki: "Buna şahit nedir?" Resûl-u Ekrem ferman etti: "Vadi kenarındaki ağaç şahit olacak." هٰذِهِ الشَّجَرَةُ السَّمُرَةُ

İbni Ömer diyor ki: O ağaç sallanarak yerinden çıktı, toprak yarıldı ve ağaç tâ Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* yanına geldi. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* o ağacı üç defa şahit gösterdi, ağaç da doğruluğuna şehadet etti. Sonra Allah Resûlü emretti, ağaç gidip yine yerine yerleşti.[457]

Hazreti Büreyde İbni Husayb el-Eslemî, sahih nakille, rivayetinde diyor ki: Biz Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* yanındayken, bir sefer sırasında bedevî bir Arap geldi. Bir ayet, yani mucize istedi. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* şöyle buyurdu: قُلْ لِتِلْكَ الشَّجَرَةِ رَسُولُ اللّٰهِ يَدْعُوكِ[458] Bir ağaca işaret etti. Ağaç, sağa ve sola meylederek köklerini yerden çıkarıp Allah Resûlü'nün huzuruna geldi, اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ[459] dedi. Sonra

o bedevî Arap dedi ki: “Yine yerine gitsin.” Resûl-u Ekrem emretti, yerine gitti. Adam şöyle dedi: “İzin ver, sana secde edeyim.” Hazreti Peygamber, “İzin yok kimseye!” buyurdu. Adam, “Öyleyse senin elini, ayağını öpeceğim.” dedi. İzin verdi.[460]

Üçüncü Misal: Başta *Sahih-i Müslim* olmak üzere sahih hadis kitapları haber veriyor:

Câbir anlatıyor: Bir seferde Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* ile beraberdik. İhtiyaç gidermek için bir yer aradı. Etrafı kapalı bir yer yoktu. Sonra iki ağacın yanına gitti, birinin dalını tuttu, çekti –ağaç itaat ederek beraber gitti– öteki ağacın yanına getirdi. İtaatkâr devenin yuları tutup çekilince gelmesi gibi, o iki ağacı yan yana getirdi. Sonra, اِلْتَئِمَا عَلَيَّ بِإِذْنِ اللّٰهِ yani, “Üstüme birleşiniz!” dedi. İki ağaç birleşerek ona örtü oldu. Allah Resûlü arkalarında ihtiyaç giderdikten sonra onlara emretti, yerlerine gittiler.[461]

İkinci bir rivayette, yine Hazreti Câbir diyor ki: “Bana, يَا جَابِرُ قُلْ لِهٰذِهِ الشَّجَرَةِ يَقُولُ لَكِ رَسُولُ اللّٰهِ: اِلْحَقِي بِصَاحِبَتِكِ حَتّٰى أَجْلِسَ خَلْفَكُمَا yani, ‘O ağaçlara de ki: Resûlullah’ın ihtiyacı için birleşiniz.’ buyurdu. Ben öyle dedim, onlar da birleşti. Sonra beklerken, Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* çıkageldi. Başıyla sağa sola işaret etti, o iki ağaç yerlerine gitti.[462]

Dördüncü Misal: Sahih nakille, Resûl-u Ekrem’in *(aleyhissalâtü vesselam)* cesur kumandanlarından ve hizmetkârlarından Üsâme İbni Zeyd anlatıyor:

Bir seferde Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* ile beraberdik. İhtiyaç gidermek için boş, kapalı bir yer yoktu.[463] هَلْ تَرٰى مِنْ نَخْلٍ أَوْ حِجَارَةٍ diye sordu. “Evet, var.” dedim. Şöyle buyurdu:

اِنْطَلِقْ وَقُلْ لَهُنَّ إِنَّ رَسُولَ اللّٰهِ يَأْمُرُكُنَّ أَنْ تَأْتِينَ لِمَخْرَجِ رَسُولِ اللّٰهِ وَقُلْ لِلْحِجَارَةِ مِثْلَ ذٰلِكَ Yani, “Ağaçlara de ki, Resûlullah’ın ihtiyacı için birleşiniz ve taşlara da de ki, duvar gibi toplanınız.” Ben gittim, öyle dedim. Yemin ederim ki, ağaçlar birleşti ve taşlar duvar oldu. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* ihtiyacını giderdikten sonra yine emretti: قُلْ لَهُنَّ يَفْتَرِقْنَ[464] Nefsim kudret

elinde olan Zât-ı Zülcelâl'e yemin ederim, ağaçlar ve taşlar ayrılıp yerlerine gittiler.[465]

Hazreti Câbir ve Üsâme'nin beyan ettiği şu iki hadiseyi Ya'lâ İbni Mürre,[466] Gaylan İbni Seleme es-Sekafî[467] ve Hazreti İbni Mes'ud, Huneyn Savaşı'nda[468] aynen haber veriyorlar.

Beşinci Misal: İmam İbni Fûrek ki, içtihat hususundaki kusursuz hassasiyetinden ve faziletinden kinaye olarak "Şâfiî-yi Sânî"[469] unvanını alan, asrın büyük âlimidir, kesin bir şekilde şöyle haber veriyor:

Tâif Savaşı'nda, Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* gece at üstünde giderken uykusu geliyordu. O haldeyken bir sidre[470] ağacına rastladı. Ağaç ona yol verip atını incitmemek için ikiye yarıldı. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* bineğiyle içinden geçti. O ağaç tâ zamanımıza kadar iki ayak üstünde, muhterem bir vaziyette kaldı.[471]

Altıncı Misal: Hazreti Ya'lâ, sahih nakille haber veriyor:

Bir seferde, "talha" veya "semure"[472] denilen bir ağaç geldi, Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* etrafında tavaf eder gibi döndü, sonra yine yerine gitti. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* buyurdu ki: إِنَّهَا اسْتَأْذَنَتْ أَنْ تُسَلِّمَ عَلَيَّ Yani, "O ağaç Cenâb-ı Hak'tan bana selam vermeyi istedi."[473]

Yedinci Misal: Hadis âlimleri, sahih nakille İbni Mes'ud'dan aktarıyor:

Batn-ı Nahle denilen mevkide, Nusaybin cinleri hidayete ermek için Resûl-u Ekrem'e *(aleyhissalâtü vesselam)* geldikleri vakit, bir ağaç onların geldiğini haber verdi.[474]

İmam Mücahid, o hadiste İbni Mes'ud'dan şunu nakleder: O cinler bir delil istediler. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* bir ağaca emretti, ağaç yerinden çıkıp geldi, sonra yine yerine gitti.[475] İşte o cin topluluğuna bir tek mucize yetti.

Acaba bu mucize gibi bin mucize işiten bir insan imana gelmezse, cinlerin يَقُولُ سَفِيهُنَا عَلَى اللّٰهِ شَطَطًا[476] *dedikleri şeytanlardan daha şeytan olmaz mı?*

Sekizinci Misal: *Sahih-i Tirmizî*, sahih nakille Hazreti İbni Abbas'tan aktarıyor:

Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* bir bedeviye şöyle buyurdu: أَرَأَيْتَ إِنْ دَعَوْتُ هٰذَا الْعِذْقَ مِنْ هٰذِهِ النَّخْلَةِ أَتَشْهَدُ أَنِّي رَسُولُ اللّٰهِ؟ "Ben bu ağacın şu dalını çağırsam, yanıma gelse iman edecek misin?" Bedevi, "Evet" dedi. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* dalı çağırdı. O kurumuş hurma dalı, ağacının başından kopup atladı, Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* yanına geldi. Sonra Allah Resûlü emretti, yine yerine gitti.[477]

İşte bu sekiz misal gibi, pek çok rivayetle nakledilmiş çok misal var. Mâlumdur ki, yedi-sekiz urgan toplansa, kuvvetli bir halat olur. Bu sebeple, sahabenin doğrulukta en meşhurlarının böyle çeşitli kanallarla aktardığı, ağaçlarla ilgili şu mucizeler elbette manevî tevatür kuvvetindedir, hatta hakiki tevatürdür. Zaten sahabeden sonra tâbiînin eline geçtiği vakit tevatür suretini alır. Bilhassa Buhârî, Müslim, İbni Hibban, Tirmizî gibi âlimlerin sahih kitapları, tâ sahabe zamanına kadar o yolu o kadar sağlam yapmış ve tutmuştur ki, mesela bir hadisi Buhârî'de görmek, aynen sahabeden işitmek gibidir.

Acaba o ağaçlar –misallerde görüldüğü gibi– Resûl-u Ekrem'i (aleyhissalâtü vesselam) tanıyıp peygamberliğini tasdik ettiği, ona selam vererek ziyaret ettiği ve emirlerini dinleyerek itaat ettiği halde, kendine insan diyen bir kısım ruhsuz,[478] *akılsız mahlûklar onu tanımaz, ona iman etmezse, kuru ağaçtan çok daha aşağı,*[479] *odun parçası gibi önemsiz, kıymetsiz bir şekilde ateşe atılmayı hak etmezler mi?*[480]

Onuncu İşaret

Ağaçlarla ilgili şu mucizeleri daha da kuvvetlendiren, tevatür derecesinde nakledilen حَنِينُ الْجِذْعِ[481] mucizesidir. Evet, Mescid-i Şerif-i Nebevî'de kuru direğin büyük bir cemaat içinde, Resûl-u Ekrem'den *(aleyhissalâtü vesselam)* geçici olarak ayrı kalacağı için ağlaması, ağaçlarla ilgili beyan ettiğimiz mucizelerin misallerini hem doğrular hem de onlara kuvvet verir. Çünkü o da ağaçtır, cinsi aynıdır. Fakat bunun bizzat kendisi tevatür

derecesindedir. Öteki misallerde ise her birinin türü tevatür derecesinde; kısımlarının, misallerinin çoğu açıkça tevatür derecesine çıkmıyor.

Evet, Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* Mescid-i Şerif'te hutbe okurken hurma ağacından kuru direğe dayanıyordu. Sonra minber-i şerif yapıldığı vakit, minbere çıkıp hutbeye başladı. Allah Resûlü hutbeyi okurken direk, deve gibi inleyip ağladı, bütün cemaat işitti. Ne zaman ki Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* yanına geldi, elini üstüne koydu, onunla konuştu, teselli verdi, direğin inlemesi o zaman durdu.[482] Allah Resûlü'nün *(aleyhissalâtü vesselam)* şu mucizesi pek çok rivayetle, tevatür derecesinde nakledilmiştir.[483]

Evet, حَنِينُ الْجِذْعِ mucizesi çok yayılmıştır, meşhurdur ve hakiki tevatür derecesindedir.[484] Sahabenin yüce bir cemaatinden on beş kanalla gelmiş,[485] tâbiînin yüzlerce imamı o mucizeyi o rivayetlerle gelecek asırlara aktarmış. Sahabenin o cemaatindeki meşhur âlimlerden ve hadis rivayetinin önde gelenlerinden Hazreti Enes İbni Mâlik (Resûl-u Ekrem'in hizmetkârı),[486] Hazreti Câbir İbni Abdillâhi'l-Ensârî (Resûl-u Ekrem'in hizmetkârı),[487] Hazreti Abdullah İbni Ömer,[488] Hazreti Abdullah İbni Abbas,[489] Hazreti Sehl İbni Sa'd,[490] Hazreti Ebû Saidi'l-Hudrî,[491] Hazreti Übey İbnü'l-Kâ'b,[492] Hazreti Büreyde,[493] Hazreti Ümmü'l-müminîn Ümmü Seleme[494] gibi sahabilerin her biri bir rivayetin başında, aynı mucizeyi ümmete bildirmişler. Başta Buhârî ve Müslim olmak üzere, sahih kitaplar, o tevatür derecesindeki büyük mucizeyi gelecek asırlara rivayet kanallarıyla haber vermiş.

İşte Hazreti Câbir, rivayetinde diyor ki, Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* Mescid-i Şerif'te hutbeyi جِذْعُ النَّخْلِ denilen kuru direğe dayanıp okurdu. Minber-i şerif yapıldıktan sonra minbere geçtiği vakit direk buna tahammül edemedi ve hamile deve gibi ses çıkarıp inleyerek ağladı.[495] Hazreti Enes, rivayetinde diyor ki, camus gibi ağladı, mescidi titretti.[496] Sehl İbni Sa'd şöyle diyor: Direğin ağlaması üzerine cemaatin ağlaması çoğaldı.[497] Hazreti Übey İbnü'l-Kâ'b ise diyor ki: Direk öyle ağladı ki, ortadan yarıldı.[498]

Diğer bir rivayette Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* şöyle buyuruyor: إِنَّ هٰذَا بَكٰى لِمَا فَقَدَ مِنَ الذِّكْرِ Yani, "Onun ağlaması, yanında okunan hutbedeki ilahî zikirden ayrıldığı içindir."[499]

Bir başka rivayette ise ferman etmiş ki: لَوْ لَمْ أَلْتَزِمْهُ لَمْ يَزَلْ هٰكَذَا إِلٰى يَوْمِ الْقِيَامَةِ تَحَزُّنًا عَلٰى رَسُولِ اللّٰهِ Yani, "Ben onu kucaklayıp teselli vermeseydim, Allah Resûlü'nden ayrıldığı için kıyamete kadar ağlaması böyle devam edecekti."[500]

Hazreti Büreyde anlatıyor:[501] Kuru hurma direği ağladıktan sonra Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* elini üstüne koyup şöyle buyurdu:

إِنْ شِئْتَ أَرُدُّكَ إِلَى الْحَائِطِ الَّذِي كُنْتَ فِيهِ تَنْبُتُ لَكَ عُرُوقُكَ وَيَكْمُلُ خَلْقُكَ وَيُجَدَّدُ لَكَ خُوصٌ وَثَمَرَةٌ، وَإِنْ شِئْتَ أَغْرِسْكَ فِي الْجَنَّةِ فَيَأْكُلُ أَوْلِيَاءُ اللّٰهِ مِنْ ثَمَرِكَ[502]

Sonra ne söylüyor diye o kuru hurma direğini dinledi. Direk şöyle dedi, arkadaki sahabiler de işitti: بَلْ تَغْرِسُنِي فِي الْجَنَّةِ فَيَأْكُلُ مِنِّي أَوْلِيَاءُ اللّٰهِ وَأَكُونُ فِي مَكَانٍ لَا أَبْلٰى فِيهِ Yani, "Beni cennette dik ki, Cenâb-ı Hakk'ın sevgili kulları meyvelerimden yesin. Öyle bir mekân ki, orada bekâ var, çürümek yoktur." Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam),*[503] قَدْ فَعَلْتُ dedi. Sonra, اِخْتَارَ دَارَ الْبَقَاءِ عَلٰى دَارِ الْفَنَاءِ[504] buyurdu.

Kelâm ilminin büyük imamlarından meşhur Ebû İshak İsferâyînî ise şöyle naklediyor: Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* direğin yanına gitmedi, direk onun emriyle yanına geldi. Sonra Allah Resûlü emretti, yerine döndü.[505]

Hazreti Übey İbni Kâ'b der ki: Şu harika hadiseden sonra Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)*, "Direk minberin altına konulsun." buyurdu. Minberin altına konuldu ve Mescid-i Şerif tamir için yıkılıncaya kadar orada kaldı. O vakit Hazreti Übey İbni Kâ'b onu yanına aldı, direk çürüyünceye kadar muhafaza edildi.[506]

Meşhur Hasan Basrî, şu mucizeyi talebelerine ders verdiği zaman ağlar ve derdi ki: "Ağaç Resûl-u Ekrem'e *(aleyhissalâtü vesselam)* meyil ve arzu gösteriyor. Siz o ağaçtan daha çok arzu ve meyil göstermeyi hak ediyorsunuz."[507] Biz de deriz ki:

Evet, Resûl-u Ekrem'e arzu, meyil ve muhabbet, sünnet-i seniyyesine ve güzel, parlak şeriatına uymakla olur.

Mühim Bir Nükte

Eğer denilse: "Hendek Savaşı'nda dört avuç yiyecekle bin adamı doyurduğu mucize[508] ve mübarek parmaklarından akan su ile bin kişiye doyuruncaya kadar su içirdiği mucize,[509] neden şu kuru hurma direğinin inlemesi gibi şaşaa ile, çok sayıda rivayetle nakledilmemiştir? Halbuki o ikisi, bundan daha kalabalık bir cemaatin içinde gerçekleşmiş."

Cevap: Görülen mucizeler iki kısımdır. Bir kısmı, peygamberliğini tasdik ettirmek için Hazreti Peygamber'in *(aleyhissalâtü vesselam)* elinde gösteriliyor. Kuru hurma direğinin inlemesi bu türdendir; sırf peygamberliği tasdik için bir delil olarak meydana gelmiş, müminlerin imanını artırmak, münafıkları ihlâsa ve imana sevk etmek ve kâfirleri imana getirmek için ortaya çıkmıştır. Onun için avam ve havas herkes onu görmüş, onun yayılmasına daha fazla dikkat edilmiştir.

Yiyeceklerle ve suyla ilgili şu mucizeler ise mucizeden çok birer kerametttir, belki kerametten ziyade birer ikramdır, hatta ikramdan çok, ihtiyaca göre sunulan Rahmanî bir ziyafettir. Onun için, gerçi peygamberlik davasına delildir ve mucizedir, fakat bir çekirdekten bin batman hurmayı yarattığı gibi, Cenâb-ı Hak asıl maksat olarak, gayb hazinesinden bir sâ' yiyecekten ordudaki aç kalmış bin adama ziyafet veriyor. Hem susuz kalmış, cihad eden bir orduya başkumandanının parmaklarından kevser gibi su akıtıp içiriyor. İşte şu sırdandır ki, yiyeceklerle ve suyla ilgili mucizelerin her bir misali, kuru hurma direğinin inlemesi derecesine çıkmıyor. Fakat o iki mucizenin cinsleri ve türleri, külliyet itibarı ile kuru hurma direğinin inlemesi gibi tevatür derecesindedir[510] ve çokça görülmüştür. Hem yemeğin bereketini ve parmaklarından su aktığını herkes görememiş, yalnız eserlerini görmüşlerdir. Direğin ağlamasını ise herkes işitmiş. Onun için daha fazla yayılmıştır.

Eğer denilse: "Sahabiler, Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* her hal ve hareketini kusursuz bir dikkat ve hassasiyetle kaydederek aktarmışlar. Böyle büyük mucizeler, neden on, yirmi kanaldan geliyor? Yüz kanaldan gelmeliydi. Hem neden Hazreti Enes, Câbir ve Ebû Hureyre'den çok geliyor; Hazreti Ebûbekir ve Hazreti Ömer az rivayet etmiş?"

Cevap: Birinci şıkkın cevabı, Dördüncü İşaret'in Üçüncü Esas'ında verilmiştir. İkinci şıkkın cevabı ise şudur:

Nasıl ki insan bir ilaca muhtaç olsa doktora gider; hendese[511] için mühendise gider, mühendisten nakleder; şer'i bir mesele müftüden öğrenilir ve bunun gibi... Aynen öyle de, sahabe içinde, Resûl-u Ekrem'in hadislerini gelecek asırlara ders vermek için, sahabenin âlimlerinden bir kısmı mânen bu işle vazifeliydi, bütün kuvvetleriyle ona çalışıyorlardı. Evet, Hazreti Ebû Hureyre bütün hayatını hadisleri muhafaza etmeye vermişti.[512] Hazreti Ömer siyaset âlemiyle ve büyük halifelik vazifesiyle meşguldü. Onun için hadisleri ümmete ders vermek için Ebû Hureyre, Enes ve Câbir gibi zâtlara güvenip az rivayet ederdi. Hem madem doğru sözlü, dosdoğru, sadık ve bütün bu hususiyetleri tasdik edilmiş meşhur bir sahabi bir hadiseyi bir rivayetle haber verse, yeter denilir, başkasının nakline ihtiyaç da kalmaz. Onun için bazı mühim hadiseler iki-üç rivayetle geliyor.

On Birinci İşaret

Nasıl ki Onuncu İşaret, Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* ağaçlarla ilgili mucizelerini gösterdi. On Birinci İşaret de cansız varlıklardan taşların ve dağların Hazreti Peygamber'in mucizelerini gösterdiğini bildirecek. İşte bunun çok sayıdaki misalinden yedi-sekiz tanesini söyleyeceğiz.

Birinci Misal: Mağrip'in büyük âlimi Hazreti Kadı Iyâz, *Şifâ-yı Şerîf*'inde yüksek bir senetle ve Buhârî gibi mühim imamlardan sahih nakille haber veriyor: Hazreti Peygamber'in hizmetkârı Hazreti İbni Mes'ud diyor ki,

“Biz Resûl-u Ekrem’in *(aleyhissalâtü vesselam)* yanında yemek yerken, yemeğin tesbihlerini işitiyorduk.”[513]

İkinci Misal: Sahih hadis kitapları, sahih nakille Enes[514] ve Ebû Zerr’den[515] aktarıyor. Hazreti Enes (Hazreti Peygamber’in hizmetkârı) demiş ki: Resûl-u Ekrem’in *(aleyhissalâtü vesselam)* yanındaydık. Avucuna küçük taşları aldı, taşlar mübarek elinde Allah’ı tesbih etmeye başladı. Sonra Ebûbekri’s-Sıddık’ın eline koydu, yine tesbih ettiler.

Ebû Zerr el-Gıfârî ise rivayetinde şöyle diyor: Sonra Hazreti Ömer’in eline koydu, yine tesbih ettiler. Ardından aldı, yere koydu, sustular. Yine aldı, Hazreti Osman’ın eline koydu, tekrar tesbihe başladılar. Hazreti Enes ve Ebû Zerr diyor ki: Sonra elimize koydu, taşlar sustu.

Üçüncü Misal: Hazreti Ali,[516] Hazreti Câbir[517] ve Hazreti Âişe-i Sıddîka’dan[518] sahih nakille sabittir ki: Dağ taş Resûl-u Ekrem’e *(aleyhissalâtü vesselam)* اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ[519] diyordu.

Hazreti Ali naklediyor: Peygamberliğin başlangıcında, Mekke civarında Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* ile gezerken ağaçlara ve taşlara rast geldiğimiz vakit اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ diyorlardı.

Hazreti Câbir anlatıyor: Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* taşa ve ağaca rastladığı zaman ona secde ediyorlardı. Yani itaatle اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ diyorlardı.

Câbir İbni Semure’nin bir rivayetinde, Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* şöyle buyurmuş:

إِنِّي لَأَعْرِفُ حَجَرًا بِمَكَّةَ كَانَ يُسَلِّمُ عَلَيَّ[520] Bazıları demiş ki, bu söz Hacerü’l-Esved’e işarettir.[521]

Hazreti Âişe’nin rivayetinde, Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* şöyle ferman etmiş:

لَمَّا اسْتَقْبَلَنِي جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ بِالرِّسَالَةِ جَعَلْتُ لَا أَمُرُّ بِحَجَرٍ وَلَا شَجَرٍ إِلَّا قَالَ: اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ[522]

Dördüncü Misal: Sahih nakille Hazreti Abbas’tan aktarılıyor:

Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)*, Abbas ve dört oğlunu (Abdullah, Ubeydullah, Fazl, Kusem) beraber "mülâet" denilen bir perdenin altına alarak üzerlerini örttü. يَا رَبِّ هٰذَا عَمِّي وَصِنْوُ أَبِي وَهٰؤُلَاءِ أَهْلُ بَيْتِي فَاسْتُرْهُمْ مِنَ النَّارِ كَسَتْرِي إِيَّاهُمْ بِمُلَاءَتِي هٰذِهِ[523] diye dua etti. Birden evin damı, kapısı ve duvarları "âmin, âmin" diyerek duaya ortak oldu.[524]

Beşinci Misal: Başta Buhârî, İbni Hibban, Ebû Davud, Tirmizî gibi âlimlerin sahih kitapları, ittifakla, Hazreti Enes'ten,[525] Ebû Hureyre'den,[526] Osman Zinnureyn'den[527] ve cennetle müjdelenen on sahabiden biri olan[528] Said İbni Zeyd'den[529] naklediyor:

Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)*, Ebûbekri's-Sıddık, Ömeru'l-Faruk ve Osman Zinnûreyn[530] ile Uhud Dağı'nın başına çıktı. Uhud Dağı ya onların heybetinden, onlara karşı hürmetinden ve korkusundan ya da kendi sevincinden titredi, kımıldadı. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* buyurdu ki: اُثْبُتْ أُحُدُ فَإِنَّمَا عَلَيْكَ نَبِيٌّ وَصِدِّيقٌ وَشَهِيدَانِ[531] Şu hadis, Hazreti Ömer ve Osman'ın şehit olacaklarını bildiren gayba dair bir haberdir.

Bu misale ilave olarak, şöyle nakledilmiştir: Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* Mekke'den hicreti esnasında kâfirler kendisini takip ederken, Sebîr adlı dağa çıktılar. Sebîr dedi ki: "Ya Resûlullah, benden ininiz. Korkarım, size benim üstümde zarar verirlerse Allah bana azap eder." Hira Dağı, Resûl-u Ekrem'i çağırdı: يَا رَسُولَ اللّٰهِ إِلَيَّ "Bana gel."[532] Bu sırdandır ki kalb ehli zâtlar, Sebîr'de korku, Hira'da da emniyet hisseder.[533]

Bu misalden anlaşılıyor ki, *o koca dağlar da kendi başına birer kuldur, Cenâb-ı Hakk'ı tesbih ederler, vazifelidirler. Hazreti Peygamber'i (aleyhissalâtü vesselam) tanır ve severler, başıboş değildirler.*

Altıncı Misal: Sahih rivayetle, Abdullah İbni Ömer'den şöyle naklediliyor: Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* minberde, hutbe sırasında وَمَا قَدَرُوا اللّٰهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمٰوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ[534] ayetini okudu ve

إِنَّ الْجَبَّارَ يُعَظِّمُ نَفْسَهُ وَيَقُولُ أَنَا الْجَبَّارُ أَنَا الْجَبَّارُ أَنَا الْكَبِيرُ الْمُتَعَالِ[535]

dediği vakit minber öyle sarsıldı ve o derece sallandı ki, Resûl-u Ekrem'i *(aleyhissalâtü vesselam)* düşüreceğinden korktuk.

Yedinci Misal: Sahih nakille, "Ümmetin Âlimi" ve "Kur'an'ın Tercümanı" olan[536] Hazreti İbni Abbas'tan[537] ve Resûl-u Ekrem'in hizmetkârı, sahabenin büyük âlimlerinden olan İbni Mes'ud'dan[538] aktarılıyor: Mekke'nin fethedildiği gün Kâbe'de ve etrafında, taşa kurşunla çakılmış üç yüz altmış put vardı. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* elinde yaya benzer bir değnekle o putlara birer birer işaret ederek جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُۜ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا[539] dedi ve hangisini gösterdiyse o put yere düştü. Putun yüzüne işaret ettiyse put arkaya, arkasına işaret ettiyse yüz üstü düştü ve böylece hepsi yere yuvarlandı.

Sekizinci Misal: Meşhur Rahip Bahîra'nın meşhur kıssasıdır. Peygamberliğinden evvel Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)*, amcası Ebû Talip ve bir kısım Kureyşli ile beraber Şam tarafına ticarete gidiyordu. Rahip Bahîra'nın kilisesi civarına geldikleri vakit oturdular. İnsanlarla görüşmeyen münzevi rahip birden çıkageldi. Kafilenin içinde Muhammedü'l-Emîn'i *(aleyhissalâtü vesselam)* gördü. Kafileye şöyle dedi: "Bu, Âlemlerin Efendisi'dir ve peygamber olacaktır." Kureyşliler dedi ki: "Nereden biliyorsun?" Mübarek rahip cevap verdi: "Siz gelirken baktım ki, havada, üstünüzde bir parça bulut var. Siz otururken bulut Muhammedü'l-Emîn'in *(aleyhissalâtü vesselam)* tarafına meyletti, gölge yaptı. Hem taşlar ve ağaç ona secde ediyor gibi bir vaziyet gördüm. Bu ancak nebilere yapılır."[540]

İşte bu sekiz misal gibi belki seksen hadise var. Bu sekiz misal birleştirilse öyle kopmaz bir zincir olur ki, hiçbir şüphe onu koparamaz ve sarsamaz. Şu çeşit mucizeler, yani cansız cisimlerin peygamberlik davasına delil olarak konuşmaları, çoğunlukla manevî tevatür hükmünde, şüphe edilmeyecek bir kesinliği ifade eder. Her bir misal, o mucizelerin tamamından, kendi kuvvetinin üstünde bir güç alır. Evet, zayıf bir direk, kuvvetli direklerle omuz omuza geldiği vakit sağlamlaşır. Zayıf, kuvvetsiz

bir adam, asker olup orduya girse öyle bir kuvvet kazanır ki, bin adama meydan okuyabilir.

On İkinci İşaret

On Birinci İşaret'le alâkalı olan gayet mühim üç misaldir.

Birinci Misal: وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ رَمٰى[541] ayeti, kesin hükmüyle, hakikati araştırıp delilleriyle bilen bütün tefsircilerin tahkikiyle ve bütün hadis âlimlerinin bildirmesiyle, Bedir Savaşı hakkında şunu haber veriyor:

Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* bir avuç toprakla küçük taşları aldı, kâfir ordusuna doğru attı, شَاهَتِ الْوُجُوهُ[542] dedi. شَاهَتِ الْوُجُوهُ ifadesi tek bir söz olduğu halde onların her birinin kulağına gitmesi gibi, o bir avuç toprak da her bir kâfirin gözüne gitti. Hepsi kendi gözüyle meşgul oldu, hücumdayken birden kaçtılar.[543]

Hem başta İmam Müslim olmak üzere hadis âlimleri naklediyor ki: Huneyn Savaşı'nda –Bedir'deki gibi– kâfirler şiddetle hücum ederken, Resûl-u Ekrem yine شَاهَتِ الْوُجُوهُ diyerek bir avuç toprak attı, شَاهَتِ الْوُجُوهُ sözü her birinin kulağına girdiği gibi, Allah'ın izniyle her birinin yüzüne bir avuç toprak gitti, gözleriyle meşgul olup kaçtılar.[544]

İşte Bedir ve Huneyn'deki şu harika hadise, basit sebeplerin ve insan kudretinin üstünde olduğundan, Kur'an-ı Mucizü'l-Beyan وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ رَمٰى[545] buyurur. Yani o hadise, insan kudretini aşar. Beşerî bir kuvvetle değil, fevkalâde bir surette Cenâb-ı Hakk'ın kudretiyle olmuştur.

İkinci Misal: Başta Buhârî ve Müslim, sahih kitaplar haber veriyor:

Hayber Savaşı'nda bir Yahudi kadın bir keçiyi pişirip kebap yapmış, içine gayet tesirli bir zehir katarak Resûl-u Ekrem'e *(aleyhissalâtü vesselam)* göndermiş. Sahabiler yemeye başlamışlar. Allah Resûlü birden buyurmuş ki: اِرْفَعُوا أَيْدِيَكُمْ إِنَّهَا أَخْبَرَتْنِي أَنَّهَا مَسْمُومَةٌ Yani, "Pişirilen keçi bana, 'Ben zehirliyim' diye haber veriyor." Herkes yemekten elini çekmiş. Fakat o şiddetli zehrin tesiriyle Bişr İbnü'l-Berâ' aldığı bir tek lokmadan vefat etmiş. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)*, Zeyneb ismindeki o kadını çağırmış, "Neden böyle yaptın?" diye sormuş. Uğursuz kadın demiş ki:

“Eğer peygambersen sana zarar vermeyecekti. Peygamber değil, padişahsan insanları senden kurtarmak için yaptım.”[546] Bazı rivayetlerde Resûl-u Ekrem onu öldürtmemiş,[547] bazı rivayetlerde öldürtmüş.[548] Tahkik ehli zâtlar der ki, kendisi öldürtmemiş fakat kadın Bişr’in varislerine verilmiş, onlar öldürmüş.[549]

Şu hayret verici vakadaki mucizelik yönünü gösterecek iki-üç noktayı dinle:

• *Birincisi*: Bir rivayette, o keçinin bacağı zehri haber verdiği vakit bazı sahabiler de işitti.

• *İkincisi*: Yine bir rivayette, Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* zehri haber verdikten sonra şöyle buyurdu: “بِسْمِ اللّٰهِ[550] deyiniz, ondan sonra yiyiniz. Zehir artık tesir etmeyecektir.”[551] Şu rivayeti gerçi İbni Hacer Askalânî kabul etmemiş,[552] fakat başkaları kabul etmiştir.[553]

• *Üçüncüsü*: Hilekâr Yahudiler, Resûl-u Ekrem’e *(aleyhissalâtü vesselam)* ve ona en yakın olan sahabilerin hepsine birden darbe vurmak istedikleri halde, hadisenin bir anda, gaipten haber verilmiş gibi meydana çıkmasıyla hileleri neticesiz kalmış. O haberin doğruluğu ve sahabileri tarafından hiçbir zaman gerçeğe zıt bir haber verdiği görülmeyen Resûl-u Ekrem’in, “Şu keçinin bacağı bana söylüyor.” demesiyle, herkes o sözü keçiden kulağıyla işitmiş gibi kesin bir kanaate sahip olmuş.

Üçüncü Misal: Hazreti Musa’nın *(aleyhisselam)* “yed-i beyzâ” ve “asâ”[554] mucizelerine karşılık olarak, üç hadisede Resûl-u Ekrem’in *(aleyhissalâtü vesselam)* birer mucizesini anlatacağız.

• *Birincisi*: Hazreti İmam Ahmed İbni Hanbel’in Ebû Saidi’l-Hudrî’den kaynağına ulaştığı ve tashih ettiği bir hadis:

Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* Katâde İbni Numan’a, karanlık, yağmurlu bir gecede bir değnek verir ve buyurur ki: “Lamba gibi, senin her tarafına onar arşın[555] ışık verecek. Evine gittiğin zaman siyah bir gölge göreceksin. O şeytandır. Onu evinden çıkar, kov.” Katâde değneği alır,

gider. Değnek ona yed-i beyzâ (parlak bir el) gibi ışık verir. Evine varır, o siyah gölgeyi görür, kovar.[556]

• *İkincisi*: Hayret verici hadiselerin çokça görüldüğü büyük Bedir Savaşı'nda müşriklerle dövüşürken Ukkâşe İbnü'l-Mihsan el-Esedî'nin kılıcı kırıldı. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* ona kılıç yerine kalınca bir değnek verdi. Dedi ki: "Bununla savaş." Birden değnek, Allah'ın izniyle, uzun, beyaz bir kılıç oldu. Ukkâşe onunla savaştı. Hayatı boyunca, tâ Yemâme Savaşı'nda şehit oluncaya kadar onu yanında taşıdı. Şu hadise kesindir. Çünkü Ukkâşe bütün hayatında onunla iftihar etmiş ve o kılıç "el-avn" (yardım) namıyla meşhur olmuştur.[557] İşte Hazreti Ukkâşe'nin iftiharı ve kılıcın "avn" namıyla, benzerlerinin üstünde şöhret kazanması, şu hadisenin iki delilidir.

• *Üçüncüsü*: İbni Abdilberr gibi, yaşadığı asrın büyük bir âlimi ve tahkik ehli büyük zâtlar şu hadiseyi, sahihliğini göstererek naklediyor:

Uhud Savaşı'nda Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* halasının oğlu Abdullah İbni Cahş'ın kılıcı kırıldı. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* ona bir değnek verdi. Değnek Abdullah İbni Cahş'ın elinde bir kılıç oldu, onunla savaştı. Mucize eseri olan o kılıç bâki kaldı.[558] Meşhur İbni Seyyidi'n-Nâs siyerinde, bir zaman sonra Abdullah'ın o kılıcının Bugâ-yı Türkî adında bir adama iki yüz dinara satıldığını haber veriyor.[559]

İşte şu iki kılıç, Hazreti Musa'nın asâsı gibi birer mucizedir. Hazreti Musa'nın vefatından sonra asâsının mucizelik yönü kalmamıştı, fakat şunlar bâki kaldı.

On Üçüncü İşaret

Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* mucizelerinin hem tevatür derecesinde hem misalleri pek çok olan bir çeşidi de hasta ve yaralıların, onun mübarek nefesiyle şifa bulmasıdır. Allah Resûlü'nün *(aleyhissalâtü vesselam)* bu çeşit mucizeleri cins itibarı ile manevî tevatür derecesindedir. Misallerinin bir kısmı da manevî tevatür hükmündedir. Diğer kısmı tek bir kişi kanalıyla gelse bile hadis ilminin çok hassas ve

dikkatli imamları tashih ettikleri ve hadisin kaynağına ulaştıkları için, ilmî olarak bir kanaat verir. Bunun pek çok misalinden birkaçını zikredeceğiz.

Birinci Misal: Mağrip'in büyük âlimi Kadı Iyâz *Şifâ-yı Şerîf*'inde, yüce bir silsile ve çeşitli rivayetlerle, Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)*hizmetkârı,[560] bir kumandanı,[561] Hazreti Ömer zamanında İslam ordusunun başkumandanı,[562] İran'ın fatihi[563] ve cennetle müjdelenen on sahabiden[564] biri olan Hazreti Sa'd İbni Ebî Vakkas'tan naklediyor:

Uhud Savaşı'nda ben Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* yanındaydım. O gün yayı kırılıncaya kadar kâfirlere ok attı. Sonra okları bana veriyor, "At!" diyordu. "Nasl"sız, yani uçmasına yardım eden kanatları olmayan okları veriyor ve "At!" diye emrediyordu. Ben de atıyordum, oklar kanatlı olanlar gibi uçuyor, kâfirlerin bedenine saplanıyordu.[565]

Yine savaşta, Katâde İbni Numan'ın gözüne bir ok isabet etti, gözünü çıkardı, gözbebeği yüzüne indi. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* mübarek, şifalı eliyle onun gözünü alıp yuvasına yerleştirdi. O göz Katâde'nin en güzel gözü olarak, hiçbir şey olmamış gibi şifa buldu.[566] Bu hadise çok meşhurdur. Hatta Katâde'nin bir torunu, Ömer İbni Abdilaziz'in yanına geldiği zaman kendini şöyle tarif etmiş: "Ben öyle bir zâtın torunuyum ki, Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* onun çıkmış gözünü yerine koydu, birden şifa buldu. En güzel göz o oldu." Bunu Hazreti Ömer bin Abdilaziz'e nazım şeklinde[567] [HAŞİYE] söylemiş, kendini öyle tanıtmış.[568]

Hem sahih nakille: Yevm-i Zîkarad denilen savaşta meşhur Ebû Katâde'nin mübarek yüzünü bir ok yaralamış. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* mübarek eliyle meshetmiş. Ebû Katâde diyor ki: "Katiyen ne acısını duydum ne de cerahatini gördüm."[569]

İkinci Misal: Başta Buhârî ve Müslim, sahih hadis kitapları haber veriyor:

Hayber Savaşı'nda Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* Hazreti Ali'yi bayraktar tayin etmişti, fakat Hazreti Ali'nin gözleri hastalıktan çok ağrıyordu. Allah Resûlü *(aleyhissalâtü vesselam)* ilaç gibi tükürüğünü gözüne sürdüğü dakikada şifa buldu, hiçbir şeyi kalmadı. Sabahleyin Hayber Kalesi'nin pek ağır demir kapısını çekip elinde kalkan gibi tutarak kaleyi fethetti.[570]

Yine o savaşta Seleme İbnü'l-Ekva'nın bacağı kılıç darbesiyle yarılmış. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* ona nefesini üflemiş, Seleme'nin bacağı birden şifa bulmuş.[571]

Üçüncü Misal: Başta Nesâî olmak üzere siyer âlimleri, Osman İbni Huneyf'ten naklediyor:

Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* yanına kör bir adam geldi, dedi ki: "Gözlerimin açılması için dua et." Allah Resûlü *(aleyhissalâtü vesselam)* ona şöyle buyurdu:

فَانْطَلِقْ وَتَوَضَّأْ ثُمَّ صَلِّ رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ قُلِ اللّٰهُمَّ إِنِّي أَسْئَلُكَ وَأَتَوَجَّهُ إِلَيْكَ بِنَبِيِّكَ مُحَمَّدٍ نَبِيِّ الرَّحْمَةِ، يَا مُحَمَّدُ إِنِّي أَتَوَجَّهُ بِكَ إِلٰى رَبِّكَ أَنْ يَكْشِفَ عَنْ بَصَرِي، اَللّٰهُمَّ شَفِّعْهُ فِيَّ[572]

Adam gitti, öyle yaptı, geldi. Gözü açılmıştı, güzelce gördüğüne şahit olduk.[573]

Dördüncü Misal: Büyük bir imam olan İbni Vehb haber veriyor:

Bedir Savaşı'nın on dört şehidinden biri olan Muavviz İbni Afrâ, Ebû Cehil ile dövüşürken, lânetlenmiş Ebû Cehil o kahramanın bir elini kesmiş. O da elini öteki eliyle tutarak Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* yanına gelmiş. Allah Resûlü onun elini yerine yapıştırmış, tükürüğünü sürmüş. Muavviz birden şifa bulmuş, dönüp şehit oluncaya kadar savaşmış.

Yine İmam-ı Celîl İbni Vehb nakılediyor: O savaşta Hubeyb İbni İsaf'ın (Yesaf) omuz başına bir kılıç darbesi vurulmuş, kolu kopmuş gibi dehşetli bir yara açılmış. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* eliyle onun kolunu omzuna yapıştırmış, nefesini üflemiş ve Hubeyb'in omzu şifa bulmuş.[574]

İşte şu iki hadise gerçi tek bir kişiden nakledilmiştir. Fakat İbni Vehb gibi bir imam sahihliğini gösterdiyse, iki hadise de Bedir gibi mucizeler kaynağı bir savaşta olduysa ve bunları andıracak çok misal bulunuyorsa, elbette ikisi de kesindir ve gerçekleşmiştir, denilebilir.

İşte sahih hadislerle sabit belki bin misal var ki, Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* mübarek eli şifa olmuştur.

Bu Parça Altın ve Elmasla Yazılsa Lâyıktır

Evet, daha önce bahsi geçtiği gibi:

Avucunda küçük taşların zikir ve tesbih etmesi...[575]

وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ[576] sırrıyla, aynı avucunda küçücük taşların ve toprağın, top ve gülle gibi düşmanı hezimete uğratması…

وَانْشَقَّ الْقَمَرُ[577] açık ve kesin hükmüyle, aynı elinin parmağıyla ayı iki parça etmesi...

Hem aynı elin on parmağından çeşme gibi su akması ve bir ordunun içmesi...

Yine aynı elin, hastalara ve yaralılara şifa olması…

Elbette o mübarek elin, Cenâb-ı Hakk'ın ne kadar harika bir kudret mucizesi olduğunu gösterir.

Âdeta,

O elin avucu dostlar içinde Allah'ın tesbih edildiği küçük bir zikirhanedir ki, küçücük taşlar dahi içine girse Cenâb-ı Hakk'ı zikir ve tesbih ederler.[578]

Düşmanlara karşı küçücük bir Rabbanî cephanedir ki, içine taş ve toprak girse, gülle ve bomba olur.

Yaralılar ve hastalar için küçücük, Rahmanî bir eczanedir ki, hangi derde temas etse derman olur.

Celâl ile kalktığı vakit, ayı parçalayıp iki yay şeklini verir.

Ve cemâl ile döndüğü vakit, kevser akıtan on musluklu bir rahmet çeşmesi hükmüne geçer.

Acaba böyle bir zâtın bir tek eli bu hayret verici mucizelere mazhar ve vesile oluyorsa, o zâtın, kâinatın Yaratıcısı katında ne kadar makbul ve davasına ne kadar sadık bulunduğu ve o el ile biat edenlerin ne kadar bahtiyar olacakları, açıkça anlaşılmaz mı?

Bir Soru: Deniliyor ki, "Sen çok şeye tevatür derecesinde diyorsun. Halbuki biz bunların çoğunu yeni işitiyoruz. Tevatür derecesinde bir şey böyle gizli kalmaz."

Cevap: Fıkıh âlimlerine göre tevatür derecesinde ve apaçık olan çok şey var ki, başkaları için meçhuldür. Hadis âlimlerine göre de tevatür derecesinde çok hadis var ki, başkalarının gözünde bir tek kişi kanalıyla nakledilmiş zayıf bir haber kadar bile değildir ve bunun gibi... Her ilmin ihtisas sahipleri, o ilme göre açık hükümleri ve nazari görüşleri bildirir. Halk tabakası ise o ilmin ihtisas sahiplerine güvenir, teslim olur veya meselenin içine girer, görür.

Şimdi, haber verdiğimiz hakiki veya manevî mütevatir yahut onun gibi tevatür derecesinde kesinlik ifade eden hadiseler, hem hadis hem fıkıh âlimleri hem usûlcüler hem de çoğu ulemâ tabakası için hükmünü öyle göstermiştir. Gaflette bulunan avam tabaka veya gözünü kapayan cahiller bilmiyorsa kabahat onlara aittir…

Beşinci Misal: İmam Bagavî, hadisin kaynağına ulaşarak ve tashih ederek bildiriyor ki:

Hendek Savaşı'nda kâfirlerin darbesiyle Ali İbnü'l-Hakem'in ayağı kırıldı. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* meshetti. Dakikasında öyle şifa buldu ki, atından inmedi.[579]

Altıncı Misal: Başta İmam Beyhakî, hadis âlimleri haber veriyor:

İmam Ali çok hastaydı. Izdırabından kendi kendine dua edip inliyordu. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* geldi, اَللّٰهُمَّ اشْفِهِ[580] dedi ve ayağıyla Hazreti Ali'ye dokundu, "Kalk" buyurdu. İmam Ali birden şifa buldu. Kendisi diyor ki: "Ondan sonra o hastalığı hiç görmedim."[581]

Yedinci Misal: Şürahbil el-Cu'fî'nin meşhur kıssasıdır:

Avucunda etten bir ur vardı, kılıcını ve atının dizginini tutamıyordu. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* mübarek eliyle avucundaki uru meshetti ve ovdu. O urdan hiçbir eser kalmadı.[582]

Sekizinci Misal: Altı çocuk ve çocuk tabiatında bir kadın ayrı ayrı, Resûl-u Ekrem'in birer mucizesine mazhar olmuştur.

• *Birincisi:* Kâmil muhakkiklerden meşhur hadis âlimi İbni Ebî Şeybe haber veriyor:

Bir kadın, bir çocuğu Resûl-u Ekrem'in *(aleyhis-salâtü vesselam)* yanına getirdi. Çocukta bir musibet vardı; konuşamıyordu, aptaldı. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* suyla ağzını çalkaladı, elini yıkadı ve o suyu kadına verdi. "Çocuğa içirsin." buyurdu. Çocuk o suyu içtikten sonra hastalığından, o musibetten bir şey kalmadı. Öyle bir akla ve olgunluğa sahip oldu ki, en akıllı insanları geride bıraktı.[583]

• *İkincisi:* Sahih nakille, Hazreti İbni Abbas anlatıyor:

Resûl-u Ekrem'e *(aleyhissalâtü vesselam)* mecnun bir çocuk getirildi. Allah Resûlü mübarek elini onun göğsüne koydu. Çocuk birden istifra etti. İçinden –küçük hıyar kadar– siyah bir şey çıktı, çocuk şifa bulup gitti.[584]

• *Üçüncüsü:* İmam Beyhakî ve Nesâî sahih nakille haber veriyor:

Muhammed İbni Hâtıb isminde bir çocuğun koluna kaynayan tencere dökülmüş, bütün kolu yanmıştı. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* meshedip tükürüğünü sürdü, çocuk dakikasında şifa buldu.[585]

• *Dördüncüsü:* Büyümüş fakat dilsiz, yaşça ileri bir çocuk Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* yanına geldi. Çocuğa, "Ben kimim?" buyurdu. Hiç konuşmayan dilsiz çocuk أَنْتَ رَسُولُ اللّٰهِ[586] deyip konuşmaya başladı.[587]

• *Beşincisi:* Uyanıkken Resûl-u Ekrem'in sohbetiyle *(aleyhissalâtü vesselam)* tekrar tekrar şereflenen[588] Celâleddin Süyûtî, asrın imamı –hadisin kaynağına ulaşarak ve tashihle– haber veriyor ki:

Mübarekü'l-Yemâme ismiyle meşhur bir zâtı daha yeni dünyaya geldiğinde Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* yanına getirmişler. Allah Resûlü *(aleyhissalâtü vesselam)* ona yönelmiş, çocuk konuşmaya başlamış, أَشْهَدُ أَنَّكَ رَسُولُ اللّٰهِ[589] demiş. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* "Bârekâllah" buyurmuş. Çocuk ondan sonra büyüyünceye kadar bir daha konuşmamış. O çocuk, Resûl-u Ekrem'in bu mucizesine ve "Bârekâllah" duasına mazhar olduğundan, "Mübarekü'l-Yemâme" ismiyle şöhret bulmuş.[590]

• *Altıncısı:* Namaz kılarken hırçın bir çocuk namazını bozup geçtiğinden, Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* اَللّٰهُمَّ اقْطَعْ أَثَرَهُ[591] demiş. Ondan sonra çocuk bir daha yürüyememiş, öyle kalmış, hırçınlığının cezasını bulmuş.

• *Yedincisi:* Çocuk tabiatında, hayâsız bir kadın, Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* yemek yerken bir lokma istemiş, Allah Resûlü vermiş. Kadın demiş ki: "Yok, senin ağzındakini istiyorum." Resûl-u Ekrem onu da vermiş. O gayet hayâsız kadın, o lokmayı yedikten sonra en hayâlı kadınlardan olmuş ve Medineli kadınların üstünde bir hayâya erişmiş.[592]

İşte bu sekiz misal gibi, seksen değil, belki sekiz yüz hadise var. Çoğu, siyer ve hadis kitaplarında anlatılmıştır.

Evet, Resûl-u Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselam) mübarek eli Lokman Hekim'in bir eczanesi gibi.. tükürüğü Hazreti Hızır'ın âb-ı hayat çeşmesi gibi.. ve nefesi Hazreti İsa'nın (aleyhisselam) nefesi gibi medet verip şifa ulaştırıyorsa ve insan çok musibete ve belâya düşüyorsa, elbette Resûl-u Ekrem'e (aleyhissalâtü vesselam) sayısız müracaat olmuştur. Hastalar, çocuklar, mecnunlar pek çok defa gelmiş, hepsi şifa bulup gitmiştir.

Hatta kırk defa hacca giden, kırk sene sabah namazını yatsı abdestiyle kılan, tâbiînin büyük imamlarından olan ve çok sahabiyle görüşen, Tâvûs adıyla da bilinen Ebû Abdurrahmân el-Yemânî[593] *kesin bir şekilde bildirir ve hüküm verir ki: Resûl-u Ekrem'e (aleyhissalâtü vesselam) ne kadar mecnun gelmişse ve Allah Resûlü (aleyhissalâtü vesselam) hangisinin*

göğsüne elini koymuşsa, mutlaka şifa bulmuştur, şifa bulmayan kalmamıştır.[594]

İşte saadet asrında yetişmiş böyle bir imam, böyle kesin ve umumi bir hükme varmışsa, elbette Resûl-u Ekrem'e gelen hiçbir hasta kalmamıştır ki, şifa bulmuş olmasın. Madem şifa bulmuşlar, elbette müracaatlar binlerce olacaktır.

On Dördüncü İşaret

Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* mucizelerinin çeşitlerinden mühim bir tanesi de, duasıyla meydana gelen harikalardır. Evet, şu türden mucizeler kesindir ve hakiki tevatür derecesindedir. Tek tek misalleri o kadar çoktur ki, hesap edilemez. Misallerin birçoğu var ki, onlar da tevatür derecesine çıkmış, belki tevatüre yakın meşhur olmuştur. Bir kısmını öyle imamlar nakletmiştir ki, meşhur tevatür derecesinde gibi kesinlik ifade eder. Biz bu mucizelerin pek çok misalinden, tevatüre yakın derecede yayılmış ve meşhur bazılarını örnek olarak göstereceğiz ve her misalin de birkaç kısmını söyleyeceğiz.

Birinci Misal: Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* yağmur duasının, tevatür derecesinde ve çok defa tekrar ile, daima süratle kabul olduğunu, başta İmam Buhârî ve İmam Müslim, hadis imamları nakletmiştir. Hatta bazı defa minber-i şerifin üstünde yağmur duası için elini kaldırdığında, indirmeden yağmur yağmış.[595] Daha önce söylediğimiz gibi, bir-iki defa ordu susuz kaldığı vakit bulut geliyor, yağmur yağdırıyordu.[596] Hatta dedesi Abdülmuttalib, peygamberlikten önce, Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* yaşça küçük olduğu zamanlarda yağmur duasına onun mübarek yüzüyle giderdi. Yağmur onun yüzü hürmetine gelirdi ki, bu hadise Abdülmuttalib'in bir şiiriyle şöhret bulmuştur.[597] Hem Resûl-u Ekrem'in ahirete yolculuğundan sonra Hazreti Ömer, Hazreti Abbas'ı vesile yapıp demiş ki: "Ya Rab, bu senin habibinin amcasıdır. Onun yüzü suyu hürmetine yağmur ver." Yağmur gelmiş.[598]

Yine İmam Buhârî ve Müslim haber veriyor: Yağmur için dua talep edildi. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* dua etti. Yağmur öyle geldi ki, "Aman dua et, kesilsin." demeye mecbur kaldılar. Dua etti, birden kesildi.[599]

İkinci Misal: Tevatüre yakın bir şekilde meşhurdur ki, Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* müminler daha kırk kişiye ulaşmadan ve gizli ibadet etmekteyken şöyle dua buyurdu: اَللّٰهُمَّ أَعِزَّ الْإِسْلَامَ بِعُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ أَوْ بِعَمْرِو بْنِ هِشَامٍ[600] Bir-iki gün sonra Hazreti Ömer İbnü'l-Hattab imana geldi ve İslamiyet'i ilan etmeye, yüceltmeye, güçlendirmeye vesile oldu, "Fâruk" yüce unvanını aldı.[601]

Üçüncü Misal: Allah Resûlü bazı seçkin sahabilere ayrı ayrı maksatlar için dua etmiş. Duası öyle parlak bir surette kabul olmuş ki, o duaların kerameti mucize derecesine çıkmış.

• Mesela, başta Buhârî ve Müslim haber veriyor, İbni Abbas'a şöyle dua etmiş: اَللّٰهُمَّ فَقِّهْهُ فِي الدِّينِ وَعَلِّمْهُ التَّأْوِيلَ[602] Duası öyle makbul olmuş ki, İbni Abbas "Kur'an'ın tercümanı"[603] şanlı unvanını ve "habrü'l-ümme," yani "ümmetin büyük âlimi" yüce rütbesini kazanmış.[604] Hatta çok gençken, Hazreti Ömer onu âlimlerin ve sahabenin ileri gelenlerinin meclisine alıyordu.[605]

• Yine başta İmam Buhârî, sahih hadis kitaplarının sahipleri haber veriyor: Enes'in annesi, Resûl-u Ekrem'e *(aleyhissalâtü vesselam)*, "Hizmetkârın olan Enes'in evladı ve malı hakkında bereket duası et." diye yalvarmış. Allah Resûlü de şöyle dua etmiş, اَللّٰهُمَّ أَكْثِرْ مَالَهُ وَوَلَدَهُ وَبَارِكْ لَهُ فِيمَا أَعْطَيْتَهُ[606]. Hazreti Enes, ömrünün sonlarında yeminle ilan ediyor ki: "Ben kendi elimle yüz evladımı defnettim. Mal ve servet itibarı ile de hiçbiri benim kadar mesut yaşamamıştır. Malımı görüyorsunuz ki pek çoktur. Bütün bunlar Resûl-u Ekrem'in duasının bereketindendir."[607]

• Başta İmam Beyhakî, hadis âlimleri haber veriyor ki: Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam),* cennetle müjdelenen on sahabiden Abdurrahmân İbni Avf'a malının çok ve bereketli olması için dua etmiş.[608] O duanın

bereketiyle Abdurrahmân İbni Avf o kadar servet kazanmış ki, bir defasında yedi yüz deveyi yükleriyle beraber sırf Allah için sadaka vermiş.[609] İşte Resûl-u Ekrem'in duasının bereketine bakınız, "Bârekâllah" deyiniz!..

• Hem İmam Buhârî başta olmak üzere, hadis rivayetçileri şöyle naklediyor: Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* Urve İbni Ebi'l-Ca'd'e ticarette kâr ve kazanç sağlaması için bereket duası etmiş. Urve diyor ki: "Ben bazen Kûfe çarşısında duruyordum. Bir günde kırk bin kazanıyor, sonra evime dönüyordum." İmam Buhârî şöyle diyor: "Toprağı da eline alsa onda bir kazanç bulurdu."[610]

• Yine Allah Resûlü, Abdullah İbni Câfer'e malının çok olması ve bereket için dua etmiş.[611] Hazreti Abdullah İbni Câfer o derece servet kazanmış ki, o asırda meşhur olmuş. Resûl-u Ekrem'in bereket duasıyla elde ettiği serveti kadar cömertliğiyle de şöhret bulmuş.[612]

Böyle çok misal var. Bu dördüyle yetiniyoruz.

• Başta İmam Tirmizî haber veriyor ki: Sa'd İbni Ebî Vakkas hakkında Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)*, اَللّٰهُمَّ أَجِبْ دَعْوَتَهُ[613] diye dua etmiş. Sa'd'ın duasının kabulü için dua buyurmuş. O asırda Sa'd'ın bedduasından herkes korkardı. Duasının makbul oluşu da şöhret buldu.[614]

• Hem Resûl-u Ekrem, meşhur Ebû Katâde'ye أَفْلَحَ اللّٰهُ وَجْهَكَ، اَللّٰهُمَّ بَارِكْ لَهُ فِي شَعْرِهِ وَبَشَرِهِ[615] buyurmuş, genç kalması için dua etmiş. Ebû Katâde yetmiş yaşında vefat ettiği zaman, on beş yaşında bir genç gibi olduğu –sahih nakille– şöhret bulmuştur.[616]

• Meşhur şair Nâbiğa'nın meşhur kıssasıdır. Nabiğa, Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* yanında bir şiirini okudu:

بَلَغْنَا السَّمَاءَ فِي مَجْدِنَا وَسَنَائِنَا وَإِنَّا نُرِيدُ فَوْقَ ذٰلِكَ مَظْهَرًا

yani, "Şerefimiz göğe çıktı, biz daha üstüne çıkmak istiyoruz." mısralarını söyledi. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)*, latife suretinde şöyle buyurdu: إِلٰى أَيْنَ يَا أَبَا لَيْلٰى؟ O da cevap verdi: إِلَى الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللّٰهِ Yani, Allah Resûlü *(aleyhissalâtü vesselam)* latife olarak dedi ki: "Gökten öbür tarafa

nereyi istiyorsun ki, şiirinde orayı niyet ediyorsun?” Nâbiğa da, “Göklerin ötesinde cennete gitmek istiyoruz.” dedi. Sonra mânidar bir şiirini daha okudu. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* şöyle dua etti: لَا يَفْضُضِ اللّٰهُ فَاكَ Yani, “Senin ağzın bozulmasın.” İşte o peygamber duasının bereketiyle Nâbiğa yüz yirmi yaşındayken bir dişi bile eksilmemişti. Hatta bazen bir dişi düştüğü vakit yerine bir tane daha geliyordu.[617]

• Hem –sahih nakille– Allah Resûlü, İmam Ali için şöyle dua etmiş: اَللّٰهُمَّ اكْفِهِ الْحَرَّ وَالْبَرْدَ Yani, “Ya Rab, ona soğuğun ve sıcağın zahmetini gösterme.” İşte bu duanın bereketiyle İmam Ali kışın yazlık elbisesini, yazın kışlık elbisesini giyerdi. Derdi ki: “O duanın bereketiyle soğuğun ve sıcağın zahmetini hiç çekmiyorum.”[618]

• Yine Resûl-u Ekrem, Hazreti Fâtıma için dua etmiş: اَللّٰهُمَّ لَا تُجِعْهَا Yani, “Allahım, ona açlık elemi verme!” Hazreti Fâtıma diyor ki: “O duadan sonra açlık elemi görmedim.”[619]

• Tufeyl İbni Amr, Resûl-u Ekrem’den *(aleyhissalâtü vesselam)* bir mucize istemiş ki götürüp kavmine göstersin. Allah Resûlü *(aleyhissalâtü vesselam)* اَللّٰهُمَّ نَوِّرْ لَهُ[620] demiş. Tufeyl’in iki gözünün ortasında bir nur belirmiş, sonra değneğinin ucuna geçmiş. Bununla “zinnûr” (nurlu) diye şöhret bulmuş.[621]

İşte bunlar meşhur hadislerdendir ve kesinlik kazanmıştır.

• Ebû Hureyre, Resûl-u Ekrem’e *(aleyhissalâtü vesselam)*, “Bende unutkanlık oluyor.” diye şikâyette bulunmuş. Resûl-u Ekrem’in *(aleyhissalâtü vesselam)* buyruğuyla mendil şeklinde bir şey açmış. Sonra Allah Resûlü mübarek avucuyla gaipten bir şey alır gibi yapıp avucunu ona boşaltmış. İki üç defa böyle yaparak Ebû Hureyre’ye, “Şimdi mendili topla.” demiş, o da toplamış. Resûl-u Ekrem’in duasının bu manevî sırrıyla Ebû Hureyre, “Ondan sonra hiçbir şeyi unutmadım.”[622] diye yemin ediyor.

İşte bunlar kesin olan, meşhur rivayetlerdendir.

Dördüncü Misal: Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* bedduasına sebep olmuş birkaç hadiseyi söyleyeceğiz.

• *Birincisi:* Perviz adlı İran padişahı, Allah Resûlü'nün mektubunu yırttı. Kendisine haber gelince Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* şöyle beddua etti: اَللّٰهُمَّ مَزِّقْ مُلْكَهُ "Ya Rab! Nasıl mektubumu yırttıysa sen de onu ve mülkünü parça parça et!"[623] İşte şu bedduanın tesiriyle oğlu Şîreveyh, o Kisrâ Perviz'i hançerle paraladı.[624] Sa'd İbni Ebî Vakkas da saltanatını parça parça etti. Sâsâni devletinin hiçbir yerde haşmeti, büyüklüğü kalmadı. Kayser ve diğer hükümdarlar ise Allah Resûlü'nün mektubuna hürmet ettikleri için mahvolmadılar.[625]

• *İkincisi:* Tevatüre yakın derecede meşhurdur ve Kur'an ayetleri işaret ediyor ki, İslam'ın ilk yıllarında Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* Mescidü'l-Haram'da namaz kılarken Kureyş'in ileri gelenleri toplandı, kendisine karşı gayet kötü, çirkin bir muamelede bulundular. Allah Resûlü de o vakit onlara beddua etti. İbni Mes'ud diyor ki: "Yemin ederim, o kötü muameleyi yapan ve Resûl-u Ekrem'in bedduasını alanların Bedir Savaşı'nda birer birer leşlerini gördüm."[626]

• *Üçüncüsü:* Arapların Mudar denilen büyük bir kabilesi, Hazreti Peygamber'i *(aleyhissalâtü vesselam)* yalanladığından, onlara kıtlık çekmeleri için beddua etti. Yağmur kesildi, kıtlık ve pahalılık başgösterdi. Sonra Mudar kavminden olan Kureyş kabilesi Resûl-u Ekrem'e *(aleyhissalâtü vesselam)* ricada bulundu. Allah Resûlü dua etti, yağmur geldi, kıtlık ortadan kalktı.[627] Bu hadise tevatür derecesinde meşhurdur.

Beşinci Misal: Bazı insanlara hususi bedduasının dehşetli kabulüdür. Bunun çok misali var. Kesin olan üçünü beyan edeceğiz.

• *Birincisi*: Allah Resûlü, Utbe İbni Ebî Leheb hakkında şöyle beddua etti: اَللّٰهُمَّ سَلِّطْ عَلَيْهِ كَلْبًا مِنْ كِلَابِكَ Yani, "Ya Rab! Ona bir köpeğini musallat et!" Utbe sefere giderken bir aslan gelmiş, kafilenin içinde onu arayıp bulmuş, parçalamış.[628] Bu vaka meşhurdur, hadis imamları aktarmış ve tashih etmişlerdir.

• *İkincisi:* Muhallim İbni Cessâme'dir ki, Âmir İbni Azbat'ı zalimce katletmişti. –Halbuki Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* Âmir'i cihad ve savaş için kumandan tayin edip bir bölükle göndermişti. Muhallim de onunla beraberdi.[629] Bu zulmün haberi Resûl-u Ekrem'e *(aleyhissalâtü vesselam)* ulaştığı vakit hiddetlenmiş, اَللّٰهُمَّ لَا تَغْفِرْ لِمُحَلِّمٍ[630] diye beddua buyurmuş. Yedi gün sonra Muhallim öldü. Kabre koydular, kabir dışarı attı. Kaç defa koydularsa yer kabul etmedi. Sonra mecburen iki taşın arasına sağlamca bir duvar yapıldı, o şekilde yeraltında gizlendi.[631]

• *Üçüncüsü*: Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* bir adamı sol eliyle yemek yerken görmüş. Buyurmuş ki: كُلْ بِيَمِينِكَ Yani, "Sağ elinle ye!" Adam, لَا أَسْتَطِيعُ demiş, "Sağ elimle yapamıyorum." Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* لَا اسْتَطَعْتَ yani, "Kaldıramayacaksın!" diye beddua etmiş. İşte ondan sonra adam sağ elini hiç kaldıramamış.[632]

Altıncı Misal: Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* hem duası hem teması sayesinde meydana gelen pek çok harika hadiseden kesinlik kazanmış birkaçını zikredeceğiz.

• *Birincisi:* Hazreti Hâlid İbni Velid'e (Seyfullah'a)[633] birkaç saç telini verip zafer kazanması ve Allah'ın yardımı için dua etmiş. Hazreti Hâlid o saçları sarığında saklamış. İşte o saçların ve duanın bereketi hürmetine, girdiği her savaştan mutlaka zafer kazanarak çıkmış.[634]

• *İkincisi:* Selmân Farisî, daha önce Yahudilerin kölesiydi. Efendileri onu azat etmek için çok şey istedi. "Üç yüz hurma fidanını dikip onlar meyve verdikten sonra kırk okka altın vererek azat edilebilirsin" dediler. Selmân, Resûl-u Ekrem'e *(aleyhissalâtü vesselam)* geldi, halini bildirdi. Allah Resûlü *(aleyhissalâtü vesselam)* kendi eliyle Medine civarında üç yüz fidan dikti. Yalnız bir tanesini başkası dikti. O sene Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* diktiği bütün fidanlar meyve verdi, yalnız başkasının diktiği o tek fidan vermedi. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* onu çıkardı, yeniden dikti. O da meyve verdi.[635]

Sonra Hazreti Peygamber tavuk yumurtası kadar bir altına tükürüğünü sürdü, dua etti ve onu Selmân'a verdi. Dedi ki: "Git, Yahudilere ver." Selmân Farisî gidip o altından Yahudilere kırk okka verdi. Tavuk yumurtası kadar olan altın, eskisi gibi kaldı. İşte bu, Hazreti Selmân-ı Pâk'in hayatının en mühim ve mucizeli hadiselerindendir; bunu muteber ve güvenilir imamlar haber vermiştir.[636]

• *Üçüncüsü:* Ümmü Mâlik isminde bir kadın sahabi, "ukke" denilen küçük bir yağ tulumundan Resûl-u Ekrem'e *(aleyhissalâtü vesselam)* yağ hediye ederdi. Bir defasında Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* ona dua edip ukkeyi vermiş, buyurmuş ki: "Boşaltıp sıkmayınız." Ümmü Mâlik ukkeyi almış. Ne vakit çocukları yağ istese Resûl-u Ekrem'in duasının bereketiyle ukkede yağ bulurlardı. Bu, hayli zaman devam etti. Sonra sıktılar, bereket kesildi.[637]

Yedinci Misal: Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* duasıyla ve temasıyla suların tatlılaşmasına, güzel koku vermesine örnek çok hadise var. Beş tanesini söyleyeceğiz.

• *Birincisi*: Başta İmam Beyhakî, hadis âlimleri haber veriyor: Bi'r-i Kubâ denilen kuyunun suyu bazen kesiliyor, yani tükeniyordu. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* abdest suyunu içine döküp dua ettikten sonra bollaştı, bir daha hiç kesilmedi.[638]

• *İkincisi: Delâilü'n-Nübüvve*'de Ebû Nuaym başta olmak üzere, hadis âlimleri bildiriyor ki: Enes'in evindeki kuyuya Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* tükürüğünü atıp dua etmiş. Medine-i Münevvere'de en tatlı su o olmuş.[639]

• *Üçüncüsü:* İbni Mâce naklediyor: Resûl-u Ekrem'e *(aleyhissalâtü vesselam)* bir kova zemzem suyu getirdiler. Ağzına bir miktar aldı, tekrar kovaya boşalttı. Kova misk gibi kokmaya başladı.[640]

• *Dördüncüsü:* İmam Ahmed İbni Hanbel haber veriyor: Bir kuyudan bir kova su çıkardılar. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* içine ağzının suyunu akıtıp kuyuya boşalttıktan sonra kuyu misk gibi kokmaya başladı.[641]

• *Beşincisi:* Manevî kuvvete sahip evliyadan, İmam Müslim'in ve Mağrip âlimlerinin güvenilir, makbul saydığı Hammad İbni Seleme aktarıyor: Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* deriden bir kaba su doldurup ağzına üflemiş, dua etmiş. Sonra onu bağlayıp bir kısım sahabeye vermiş. "Ağzını yalnız abdest alacağınız vakit açınız." demiş. Gitmişler, abdest alacakları vakit ağzını açmışlar. Görmüşler ki, hâlis bir süt, ağzında da kaymak yağ...[642]

İşte bu beş misali, bazıları meşhur bazıları da mühim imamlar naklediyor. Bunlar ve burada nakledilmeyenlerle tamamı, manevî tevatür gibi, mutlak bir mucizenin gerçekleştiğini gösteriyor.

Sekizinci Misal: Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* duası ve mübarek elinin temasıyla, sütsüz ve kısır keçilerin fazla süt vermesinin misali çoktur. Biz yalnız meşhur ve kesin iki-üç tanesini bildireceğiz.

• *Birincisi:* Bütün muteber siyer kitapları naklediyor: Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* Ebûbekri's-Sıddık ile beraber hicret ederken, Ümmü Mâbed diye bilinen Âtike Binti Hâlid el-Huzâiyye'nin evine gelmişler. Orada gayet zayıf, sütsüz, kısır bir keçi varmış. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* Ümmü Mâbed'e, "Bunda süt yok mu?" buyurmuş. Ümmü Mâbed demiş ki: "Bunun vücudunda kan yok, nereden süt verecek?" Allah Resûlü *(aleyhissalâtü vesselam)* gidip keçinin beline elini sürmüş, memesini de mesh etmiş, dua buyurmuş. Sonra demiş ki: "Kap getiriniz, sağınız." Sağmışlar. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* ve Ebûbekri's-Sıddık içtikten sonra o ev halkı da doyuncaya kadar içmişler. O keçi kuvvetlenmiş, öyle de mübarek kalmış.[643]

• *İkincisi:* İbni Mes'ud'un keçisinin meşhur kıssasıdır. İbni Mes'ud, Müslüman olmadan önce çobandı. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* Ebûbekri's-Sıddık ile beraber, onun keçileriyle bulunduğu yere gitmiş, ondan süt istemiş. İbni Mes'ud demiş ki: "Keçiler benim değil, başkasının malıdır." Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)*, "Bana kısır, sütsüz bir keçi getir." buyurmuş. O da iki senedir teke görmemiş bir keçi getirmiş. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* eliyle keçinin memesini

meshedip dua buyurmuş. Sonra sağmışlar, hâlis bir süt almış, içmişler. İbni Mes'ud bu mucizeyi gördükten sonra iman etmiş.[644]

• *Üçüncüsü:* Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* sütannesi olan Halime-i Sa'diye'nin keçilerinin meşhur kıssasıdır. O kabilede bir derece kıtlık vardı. Hayvanlar zayıf ve sütsüz oluyor, doyuncaya kadar yemiyordu. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* oraya, sütannesinin yanına gönderildiği zaman, onun bereketiyle Halime-i Sa'diye'nin keçileri akşam vakti diğer keçilerin aksine, tok ve memeleri dolu olarak geliyordu.[645] İşte siyer kitaplarında bunun gibi daha başka örnekler var. Fakat bu kadarı asıl maksadı göstermeye kâfidir.

Dokuzuncu Misal: Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* bazı zâtların başını ve yüzünü mübarek eliyle meshedip dua buyurduktan sonra görülen harikaların pek çok örneğinden, meşhur olmuş birkaçını beyan ediyoruz.

• *Birincisi:* Umeyr İbni Sa'd'ın başına elini sürmüş, dua etmiş. O duanın bereketiyle Umeyr seksen yaşında öldüğü vakit başında beyaz saç yoktu.[646]

• *İkincisi:* Kays İbni Zeyd'in başına elini koyup mesh ve dua etmiş. Kays yüz yaşına girdiği zaman bütün başı beyazdı, yalnız o duanın bereketiyle ve meshin tesiriyle Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* elini koyduğu yer simsiyah kalmıştı.[647]

• *Üçüncüsü:* Abdurrahman İbni Zeyd İbni'l-Hattab hem küçük hem çirkindi. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* eliyle başını meshedip dua buyurmuş. O duanın bereketiyle Abdurrahman, endamıyla en heybetli, görünüşüyle en güzel bir surete girmiş.[648]

• *Dördüncüsü:* Huneyn Savaşı'nda Âiz İbni Amr'ın yüzü yaralanmış. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* eliyle yüzündeki kanı silmiş. Allah Resûlü'nün *(aleyhissalâtü vesselam)* elinin temas ettiği yer parlak bir nuraniyet kazanmış ki, hadis âlimleri onu كَغُرَّةِ الْفَرَسِ yani "doru atın alnındaki beyaz gibi" parlıyordu, şeklinde tarif etmişler.[649]

• *Beşincisi*: Allah Resûlü *(aleyhissalâtü vesselam)*, Katâde İbni Milhân'ın yüzüne elini sürmüş, dua etmiş. Katâde'nin yüzü ayna gibi parlamaya

başlamış.[650]

• *Altıncısı*: Müminlerin annesi Ümmü Seleme'nin kızı ve Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* üvey kızı Zeyneb'in yüzüne küçükken Allah Resûlü *(aleyhissalâtü vesselam)* abdest suyu atıp iltifatta bulunmuş. O suyun temasından sonra Zeyneb'in güzelliği ve cemâli hayret verici bir suret almış, eşsiz bir güzelliğe sahip olmuş.[651]

İşte bunlar gibi daha çok misal var, çoğunu hadis âlimleri nakletmiştir. Bu misallerin her birini tek bir rivayetle gelen zayıf birer haber farz etsek dahi, yine de bütünü manevî tevatür hükmünde, Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* mutlak bir mucizesini gösterir. Çünkü bir hadise ayrı ayrı pek çok şekilde nakledilirse asıl hadisenin gerçekleşmiş olduğu kesinleşir. Rivayetlerin her biri zayıf bile olsa yine de asıl hadiseyi ispat eder.

Mesela bir gürültü işitilse… Bazıları dese ki, "Filan ev yıkıldı." Bir diğeri, "Başka ev yıkıldı." dese, daha başkası farklı bir evi söylese ve bunun gibi... Her bir haber, bir kişi kanalıyla gelmiş de olabilir, zayıf da, gerçeğe aykırı da bulunabilir. Fakat asıl hadise, bir evin yıkılmasıdır; bu kesindir, bütün haber verenler bunda ittifak eder. Halbuki bahsettiğimiz şu altı örnek hem sahihtir hem de bazıları şöhret derecesine çıkmıştır. Bunların her birini zayıf kabul etsek bile, temsilde bir evin mutlaka yıkılması gibi, örneklerin tamamı Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* mutlak bir mucizesinin varlığını kesin bir şekilde gösterir.

İşte Hazreti Peygamber'in (aleyhissalâtü vesselam) apaçık olan, her bir çeşit mucizesi şüphesiz mevcuttur. Kısımları da o kuşatıcı ve mutlak mucizenin suretleri veyahut numuneleridir. Resûl-u Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselam) nasıl ki eli, parmakları, tükürüğü, nefesi, sözü, yani duası pek çok mucizenin kaynağı oluyor. Aynen öyle de, diğer latifeleri, duyguları ve azaları, birçok harika hadiseye kaynaklık eder. Siyer ve tarih kitapları, o harikaları bildirmiş, Allah Resûlü'nün ahlâkında, suretinde ve duygularında pek çok peygamberlik delili bulunduğunu göstermiştir.

On Beşinci İşaret

Nasıl ki taşlar, ağaçlar, ay ve güneş Allah Resûlü'nü tanıyor, birer mucizesini göstermekle onun peygamberliğini tasdik ediyor. Aynı şekilde, hayvanlar, ölüler, cinler ve melekler de o mübarek zâtı tanıyor, peygamberliğini doğruluyor. Her bir topluluk onu tanıdıklarını, bazı mucizelerini göstermekle bildiriyor ve peygamberliğini tasdiklerini ilan ediyorlar.

On Beşinci İşaret'in üç şubesi var.

Birinci Şube

Hayvanlar, Resûl-u Ekrem'i *(aleyhissalâtü vesselam)* tanıyor ve mucizelerini gösteriyor. Bu kısmın çok misali var. Biz burada yalnız, meşhur ve manevî tevatür derecesinde kesin veya muhakkik imamların makbul gördüğü veyahut ümmetin kabul ettiği bir kısım hadiseleri örnek olarak söyleyeceğiz.

Birinci Hadise: Manevî tevatür derecesinde meşhur olan, Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* Ebûbekri's-Sıddık ile, kâfirlerin takibinden kurtulmak için sığındıkları Sevr Mağarası'nın kapısında iki güvercinin iki nöbetçi gibi gelip beklemesi ve örümceğin de perdedâr gibi, harika bir şekilde, kalın bir ağ ile mağaranın kapısını örtmesidir. Hatta Kureyş'in ileri gelenlerinden, Bedir Savaşı'nda Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* eliyle öldürülen Übey İbni Halef[652] mağaraya bakmış. Arkadaşları demiş ki: "İçeri girelim." O şöyle cevap vermiş: "Nasıl girelim? Burada bir ağ görüyorum ki, Hazreti Muhammed dünyaya gelmeden önce yapılmış gibidir. Bu iki güvercin işte orada duruyor. İçeride adam olsa orada dururlar mı?"[653]

İşte bunun gibi, mübarek güvercinlerin Mekke'nin fethinde de Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* başı üzerinde gölge yaptığını İmam-ı Celîl İbni Vehb nakilediyor.[654]

Hem sahih rivayetle Hazreti Âişe-i Sıddîka haber veriyor ki: Evimizde güvercin gibi, evcil bir kuş vardı. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)*

evdeyken hiç çırpınmaz, sessizce dururdu. Ne vakit Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* dışarı çıksa, o kuş başlardı harekete; gider gelir, hiç durmazdı.[655] Demek o kuş, Allah Resûlü'nü *(aleyhissalâtü vesselam)* dinliyor, huzurunda temkinle susuyordu.

İkinci Hadise: Beş-altı farklı rivayetle aktarılmış, manevî tevatür hükmünü almış kurt hadisesidir. Bu hayret verici kıssa, meşhur sahabilerden nakledilmiştir.

Mesela Ebû Saidi'l-Hudrî, Seleme İbnü'l-Ekva', İbni Ebî Vehb, Ebû Hureyre ve bu vakayı gören çoban Uhban çeşitli rivayetlerle haber veriyorlar:

Bir kurt, bir sürüdeki keçilerden birini yakalamış, çoban kurdun elinden kurtarmış. Kurt demiş ki: "Allah'tan korkmadın, benim rızkımı elimden aldın." Çoban cevap vermiş: "Acayip, kurt konuşur mu?" Kurt da şöyle demiş: "Acayiplik senin halindedir ki, buranın arka tarafında bir zât var, sizi cennete davet ediyor, peygamberdir, onu tanımıyorsunuz."[656] Bütün rivayetler kurdun konuşmasında ittifak etmekle beraber, kuvvetli olan Ebû Hureyre'nin rivayetinde şöyle anlatılıyor: Çoban kurda, "Ben gideceğim, fakat keçilerime kim bakacak?" demiş. Kurt demiş ki: "Ben bakacağım." Çoban, çobanlığı kurda devredip gitmiş, Resûl-u Ekrem'i *(aleyhissalâtü vesselam)* görmüş, iman edip dönmüş. Kurdu çoban olarak bulmuş; sürüde kayıp yokmuş. Kendisine üstadlık ettiği için ona bir keçi kesmiş.[657]

Bir rivayette, Kureyş'in ileri gelenlerinden Ebû Süfyan ile Safvan bir kurt görmüşler. Kurt bir ceylanı takip edip Harem-i Şerif'e girmiş, sonra dönmüş, konuşmuş, Resûl-u Ekrem'in peygamberliğini haber vermiş. İki adam hayret etmişler. Ebû Süfyan, Safvan'a demiş ki: "Bu kıssayı kimseye söylemeyelim. Korkarım, Mekke boşalıp onlara katılacak."[658]

Sözün özü, kurt kıssası kesin ve manevî tevatür derecesinde gibi bir kanaat verir.

Üçüncü Hadise: Beş altı farklı rivayetle mühim sahabilerden nakledilen deve hadisesidir. Mesela Ebû Hureyre,[659] Sa'lebe İbni Mâlik,[660] Câbir İbni

Abdillâh,[661] Abdullah İbni Câfer[662] ve Abdullah İbni Ebî Evfâ[663] gibi farklı sahabiler[664] çeşitli rivayetlerle, ittifakla haber veriyor: Bir deve gelmiş, Resûl-u Ekrem'i *(aleyhissalâtü vesselam)* hürmetle selamlar gibi secde edip konuşmuş. Birkaç rivayette aktarılıyor ki, o deve bir bağda kızmış, vahşileşmiş, yanına kimseyi sokmuyor, etrafına hücum ediyormuş. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* bağa girmiş, deve gelip hürmetle secde etmiş, yanına çökmüş. Allah Resûlü *(aleyhissalâtü vesselam)* ona yular takmış. Deve, "Beni çok zahmetli işlerde çalıştırdılar, şimdi de kesmek istiyorlar. Onun için kızdım." demiş. Resûl-u Ekrem deve sahibine sormuş: "Öyle mi?" "Evet" demişler.

Hem Adbâ ismindeki devesi, Allah Resûlü'nün ahirete göç etmesinden sonra kederinden ne yemiş ne içmiş, sonunda ölmüş. O devenin Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* ile mühim bir kıssayı konuştuğunu Ebû İshak İsferâyînî gibi bazı mühim imamlar haber veriyor.[665]

Yine sahih nakille, Câbir İbni Abdullah'ın devesi bir seferde çok yorulmuştu, artık yürüyemiyordu. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* onu ufak bir dokunuşla dürttü. Deve, Resûl-u Ekrem'in o iltifatıyla öyle bir çeviklik kazandı, sevindi ki, süratinden artık dizgini zaptedilmiyor, yolda ona yetişilmiyordu. Bunu Hazreti Câbir haber veriyor.[666]

Dördüncü Hadise: Başta İmam Buhârî, hadis imamları naklediyor: Bir defa, gece vakti "Medine-i Münevvere'nin dışında, düşman hücum ediyor." gibi mühim bir haber yayıldı. Sonra cesur atlılar çıkıp gittiler. Yolda bir zâtın geldiğini gördüler, baktılar ki Resûl-u Ekrem'miş *(aleyhissalâtü vesselam)*. Allah Resûlü, "Bir şey yok." buyurdu. Meşhur Ebû Talha'nın atına binip mukaddes cesaretinin gereği, herkesten önce gitmiş, araştırıp dönmüştü. Ebû Talha'ya dedi ki: وَجَدْتُ فَرَسَكَ بَحْرًا Yani, "Senin atın, sarsmadan, gayet çabuk yürüyor."[667] Halbuki Ebû Talha'nın atı, "katûf" denilen, tembel, yavaş cinsindendi. O geceden sonra hiçbir at yürüyüşte onunla yarışamadı.[668]

Yine –sahih nakille– Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* bir seferde, namaz vakti atına "Dur!" dedi. At durdu, namaz bitinceye kadar hiçbir

yerini kımıldatmadı.[669]

Beşinci Hadise: Hizmetkârı Sefîne, Resûl-u Ekrem'den *(aleyhissalâtü vesselam)* emir alıp Yemen valisi Muaz İbni Cebel'in yanına gitmiş. Yolda bir aslana rastlamış. Sefîne demiş ki: "Ben Allah Resûlü'nün *(aleyhissalâtü vesselam)* hizmetkârıyım." Aslan ses verip ayrılmış, ilişmemiş. Diğer bir rivayette, Sefîne dönerken yolunu kaybetmiş. Bir aslana rastlamış, aslan ona ilişmemekle beraber yolu da göstermiş.[670]

Hazreti Ömer'den naklediliyor: Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* yanına bir bedevî geldi. Elinde Arapça "dabb" denilen, kertenkele cinsinden bir hayvan vardı. Dedi ki: "Eğer bu hayvan sana şahitlik ederse inanırım, yoksa iman etmem." Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* o hayvana sordu. Hayvan, açık ve düzgün bir dille Allah Resûlü'nün peygamberliğine şahitlik etti.[671]

Müminlerin annesi Ümmü Seleme haber veriyor: Bir ceylan Resûl-u Ekrem'le *(aleyhissalâtü vesselam)* konuşmuş ve onun peygamberliğine şehadet etmiş.[672]

İşte bunlar gibi çok misal var.[673] Yalnızca kesin şöhret bulmuş birkaçını gösterdik. Resûl-u Ekrem'i *(aleyhissalâtü vesselam)* tanımayana ve ona itaat etmeyene deriz ki:

Ey insanlar, ibret alınız! Kurt ve aslan Resûl-u Ekrem'i (aleyhissalâtü vesselam) tanıyor, ona itaat ediyor. Sizin hayvandan, kurttan aşağı düşmemeye çalışmanız gerekir.

İkinci Şube

Cenazelerin, cinlerin ve meleklerin Resûl-u Ekrem'i *(aleyhissalâtü vesselam)* tanımalarıdır. Buna örnek olarak da çok hadise var. Şöhret bulmuş ve hadis imamları tarafından delilleriyle haber verilmiş birkaç numuneyi, öncelikle cenazelerden göstereceğiz. Cinler ve meleklerle ilgili hadiseler ise tevatür derecesindedir; onların misalleri bir değil, bindir.

İşte ölülerin konuşmasının misallerinden birincisi: Dinin hem açık hükümlerini hem de manevî sırlarını bilen âlimlerin, tâbiîn zamanında en

büyük reisi ve İmam Ali'nin mühim ve sadık bir talebesi olan Hasan Basrî haber veriyor: Bir adam, Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* yanına gelerek ağlayıp sızladı. Dedi ki: "Benim küçük bir kızım vardı. Şu yakındaki derede öldü, oraya attım." Allah Resûlü *(aleyhissalâtü vesselam)* ona acıdı, şöyle dedi: "Gel, oraya gideceğiz." Gittiler. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* o ölmüş kızı çağırdı, "Ya filan!" dedi. Birden, kız لَبَّيْكَ وَسَعْدَيْكَ[674] diye cevap verdi. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* buyurdu ki: "Tekrar anne ve babanın yanına gelmeyi arzu eder misin?" Kız şöyle dedi: "Yok, ben onlardan daha hayırlısını buldum."[675]

İkinci Misal: İmam Beyhakî ve İmam İbni Adiyy gibi bazı mühim imamlar, Hazreti Enes İbni Mâlik'ten aktarıyor: İhtiyar bir kadının tek oğlu, birden vefat etti. Dinin emirlerine uymakta hassas olan o kadın çok üzüldü. Dedi ki: "Ya Rab! Senin rızan için, Resûl-u Ekrem'e *(aleyhissalâtü vesselam)* biat ve hizmet maksadıyla hicret edip buraya geldim. Hayatımda istirahatımı sağlayacak tek evlatçığımı resûlün hürmetine bağışla." Enes diyor ki: O ölmüş adam kalktı, bizimle yemek yedi.[676]

İşte İmam Busayrî'nin *Kaside-i Bürde*'deki şu mısraları bu hayret verici hadiseye işaret eder ve onu bildirir:

لَوْ نَاسَبَتْ قَدْرَهُ اٰيَاتُهُ عِظَمًا أَحْيَى اسْمُهُ حِينَ يُدْعٰى دَارِسَ الرِّمَمِ

Yani, "*Eğer alâmetleri, onun büyüklüğünü ve makbuliyetini kıymetine lâyık derecede gösterseydi, değil yeni ölmüşler, onun ismiyle çürümüş kemikler bile canlanabilirdi.*"[677]

Üçüncü Misal: Başta İmam Beyhakî gibi rivayetçiler, Abdullah İbni Ubeydillâhi'l-Ensârî'den aktarıyor: Sâbit İbni Kays İbni Şemmâs, Yemâme Savaşı'nda şehit düştüğünde ve kabre konulduğu sırada ben oradaydım. Kabre konulurken, birden ondan bir ses geldi: مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ، أَبُو بَكْرٍ الصِّدِّيقُ، وَعُمَرُ الشَّهِيدُ، وَعُثْمَانُ الْبَرُّ الرَّحِيمُ[678] dedi. Sonra açtık, baktık; ölü, cansız! İşte Hazreti Ömer daha halifelik makamına geçmeden, şehit olacağını haber veriyordu.

Dördüncü Misal: İmam Taberânî ve Ebû Nuaym *Delâil-i Nübüvve*'de, Numan İbni Beşîr'den naklediyorlar: Zeyd İbni Hârice çarşı içinde birden düşüp vefat etti. Eve getirdik. Akşam ve yatsı arasında, etrafında kadınlar ağlarken birden أَنْصِتُوا أَنْصِتُوا "Susunuz." dedi. Ardından açık ve düzgün bir lisanla مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ، اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ[679] diyerek bir miktar konuştu. Sonra baktık ki, cansız, vefat etmiş.

İşte cansız cenazeler Allah Resûlü'nün peygamberliğini tasdik ederken canlı olanlar etmezse, elbette o cani canlılar, cansızlardan daha cansız ve ölülerden daha ölü demektir!

Meleklerin Resûl-u Ekrem'e *(aleyhissalâtü vesselam)* hizmeti, görünmesi ve cinnîlerin ona imanı, itaati tevatür derecesindedir. Kur'an'ın açık ve kesin hükmüyle, birçok ayetle apaçıktır.[680] Bedir Savaşı'nda beş bin melek, –Kur'an'ın açık ve kesin hükmüyle–[681] önde, sahabiler gibi Allah Resûlü'ne hizmet edip asker olmuşlar. Hatta o melekler, kendi emsalleri içinde Bedir Ashabı gibi şeref kazanmış.[682] Şu meselenin iki yönü var:

• *Birincisi:* Cinlerin ve meleklerin varlıklarının hayvan ve insanlar gibi kesin ve bizimle münasebetli olduğunu, Yirmi Dokuzuncu Söz'de iki kere iki dört eder derecesinde, şüphesiz şekilde ispat etmiştik. Bunun ispatını o Söz'e havale ediyoruz.

• *İkincisi:* Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* şerefine, bir mucize eseri olarak, ümmetinin fertlerinin onları görmesi ve onlarla konuşmasıdır.

İşte Buhârî ve İmam Müslim başta olmak üzere, hadis imamları ittifakla haber veriyor: Bir defa Hazreti Cebrail, beyaz elbiseli bir insan suretinde, Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* sahabileri içinde otururken yanına gelmiş, demiş ki: مَا الْإِسْلَامُ وَمَا الْإِيمَانُ وَمَا الْإِحْسَانُ؟ Yani, "İman, İslam ve ihsan nedir? Tarif et." Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* tarif etmiş. Oradaki sahabi cemaati hem ders almış hem de o zâtı iyice görmüş. O zât, misafir gibi görünürken, üstünde hiç yolculuk alâmeti yokmuş. Kalkmış,

birden kaybolmuş. O vakit Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* buyurmuş ki: “Cebrail size ders vermek için böyle yaptı.”[683]

Yine sahih ve kesin rivayetle ve manevî tevatür derecesinde, hadis imamları naklediyor ki, sahabiler Hazreti Cebrail’i çok defa, çok güzel bir görünüşe sahip olan Dıhye suretinde, Resûl-u Ekrem’in *(aleyhissalâtü vesselam)* yanında görüyorlardı.[684] Mesela:

Kesinlikle sabittir ve Hazreti Ömer, İbni Abbas, Üsame İbni Zeyd, Hârise, Âişe-i Sıddîka ve Ümmü Seleme kesin bir şekilde haber veriyorlar ki: “Biz Hazreti Cebrail’i Dıhye suretinde, Resûl-u Ekrem’in *(aleyhissalâtü vesselam)* yanında çok görüyoruz.” Acaba hiç mümkün müdür ki; bu zâtlar görmeden, görüyoruz desinler?

Hem kesin ve sahih nakille, cennetle müjdelenen on sahabiden İran fatihi Sa’d İbni Ebî Vakkas haber veriyor: “Uhud Savaşı’nda Resûl-u Ekrem’in *(aleyhissalâtü vesselam)* iki tarafında, iki beyaz elbiseliyi ona nöbetçi gibi, muhafız şeklinde gördük. Anlaşıldı ki, ikisi de melekmiş. Ve onların Hazreti Cebrail ile Mikail olduğunu öğrendik.”[685] Acaba böyle bir İslam kahramanı “Gördük” diyorsa, görmemiş olması mümkün müdür?

Hem Ebû Süfyan İbni Hâris İbni Abdülmuttalib (Resûl-u Ekrem’in amcasının oğlu), sahih nakille bildiriyor ki: “Bedir Savaşı’nda, gökle yer arasında beyaz elbiseli, atlı zâtlar gördük.”[686]

Hem Hazreti Hamza, Resûl-u Ekrem’e *(aleyhissalâtü vesselam)*, “Ben Cebrail’i görmek istiyorum.” diye yalvardı. Allah Resûlü Kâbe’de Cebrail’i ona gösterdi. Hazreti Hamza dayanamadı, şaşkınlık ve hayret içinde yere düştü.[687]

Meleklerin görüldüğü bu çeşit hadiseler çoktur. Bütün bunlar, Resûl-u Ekrem’in *(aleyhissalâtü vesselam)* bir çeşit mucizesini gösteriyor ve *onun peygamberlik kandiline meleklerin dahi pervane olduğuna* işaret ediyor.

Cinnîlere gelince; onların çoğuyla, değil sahabiler, belki ümmetin avam tabakasının dahi görüşmesi ve onları görmeleri çokça olan bir hadisedir. En kesin, en sahih haberle hadis imamları bize İbni Mes’ud’dan şunu

aktarıyor: “Batn-ı Nahle’de, ecinnîlerin hidayete erdiği gece onları gördüm, Sudan kabilesinden Zutt denilen uzun boylu topluluğa benzettim. Onlara benziyorlardı.”[688]

Yine meşhur, hadis imamlarının kaynağına ulaşarak kabul ettikleri Hazreti Hâlid İbni Velid vakasıdır: Uzzâ denilen putu yıktıkları vakit, içinden siyah bir kadın şeklinde bir cin çıktı. Hazreti Hâlid kılıçla o cini iki parçaya ayırdı. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)*, o hadise için buyurmuş ki: “Uzzâ putunun içinde ona ibadet ediliyordu, artık edilmez.”[689]

Hazreti Ömer’den nakledilen meşhur bir hadisedir: Biz Resûl-u Ekrem’in *(aleyhissalâtü vesselam)* yanındayken ihtiyar görünüşlü, elinde bir asâ olan, “Hâme” isminde bir cinnî geldi, iman etti. Allah Resûlü *(aleyhissalâtü vesselam)* ona kısa sûrelerden birkaçını ders verdi. O da dersini aldı, gitti.[690] Bu son hadiseye gerçi bazı hadis imamları itiraz etmiş,[691] fakat mühim imamlar, sahih olduğuna hükmetmiştir.[692] Her neyse, bu türden hadiseleri uzun uzun anlatmaya lüzum yok, misalleri çoktur.

Kısacası deriz ki, Resûl-u Ekrem’in *(aleyhissalâtü vesselam)* nuruyla, terbiyesiyle ve onun arkasından giderek Şeyh-i Geylânî gibi binlerce kutub zât ve asfiya, meleklerle ve cinlerle görüşmüş ve konuşmuşlar. Bu hadise, yüz tevatür derecesindedir, defalarca görülmüştür. Evet, ümmet-i Muhammed’in *(aleyhissalâtü vesselam)* meleklerle ve cinlerle teması ve konuşması, Allah Resûlü’nün *(aleyhissalâtü vesselam)* mucizevî terbiyesinin ve irşadının bir eseridir.

Üçüncü Şube

Resûl-u Ekrem’in *(aleyhissalâtü vesselam)* korunması ve masumiyeti, temizliği, apaçık bir mucizedir. وَاللّٰهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ[693] ayet-i kerîmesinin aşikâr hakikati, pek çok mucizeyi gösterir. Evet, Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* peygamberlik davasıyla ortaya çıktığı vakit, yalnız bir topluluğa, bir kavme, bir kısım siyasetçilere veya bir dine değil, bütün padişahlara ve bütün dinlerin mensuplarına tek başına meydan

okudu. Amcası [Ebû Leheb] en büyük düşmanı, kavmi ve kabilesi de ona düşmanken, yirmi üç sene nöbetçisiz, gösterişsiz, muhafazasız bir şekilde ve pek çok defa suikasta maruz kaldığı halde, tam bir saadet içinde, rahat döşeğinde vefat edip mele-i âlâya[694] çıkana kadar korunması ve masum, temiz kalması, وَاللّٰهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ ayetinin ne kadar kuvvetli bir hakikati ifade ettiğini ve ne kadar sağlam bir dayanak noktası olduğunu, güneş gibi gösterir. Örnek olarak yalnız, kesinlik kazanmış birkaç hadiseyi söyleyeceğiz.

Birinci Hadise: Siyer ve hadis âlimleri ittifakla haber veriyor: Kureyş kabilesi, Resûl-u Ekrem'i *(aleyhissalâtü vesselam)* öldürtmek için kesin bir şekilde sözbirliği edip anlaştılar. Hatta insan suretine girmiş bir şeytanın yol göstermesiyle, Kureyş'in içine fitne düşmemesi için her kabileden en az bir adam seçilip iki yüze yakın kişi Ebûcehil ve Ebû Leheb'in emri altında Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* saadet hanesini bastı. Allah Resûlü'nün *(aleyhissalâtü vesselam)* yanında Hazreti Ali vardı. Ona dedi ki: "Sen bu gece benim yatağımda yat." Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)*, Kureyşliler gelip evin her tarafını tutana kadar bekledi. Sonra çıktı, yüzlerine bir parça toprak attı, hiçbiri onu göremedi, içlerinden çıktı gitti.[695] Hem Sevr Mağarası'nda iki güvercin ve bir örümcek, bütün Kureyş'e karşı nöbet tutup onu korudu.[696]

İkinci Hadise: Gerçekleştiği şüphe götürmeyen hadiselerdendir. Allah Resûlü ve Hazreti Ebûbekir mağaradan çıkıp Medine tarafına gittikleri vakit, Kureyş'in ileri gelenleri, mühim bir mal karşılığında Sürâka isminde gayet cesur bir adamı onları takip edip öldürmesi için gönderdiler. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)*, Ebûbekri's-Sıddık ile beraber mağaradan çıkıp giderken Sürâka'nın geldiğini gördü. Ebûbekri's-Sıddık telâş etti. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* mağarada dediği gibi, لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللّٰهَ مَعَنَا[697] buyurdu. Sürâka'ya bir baktı, Sürâka'nın atının ayakları yere saplandı, kaldı. Kurtuldu, tekrar takip etti. Yine atının ayakları saplandı, yerden duman gibi bir şey çıkıyordu. O vakit anladı ki, Allah Resûlü'ne ilişmek ne onun ne de başka bir kimsenin elinden gelir. "El-

aman!” dedi. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* onu bağışladı. Fakat buyurdu ki: “Git, öyle yap ki başkası gelmesin.”[698]

Bu hadise münasebetiyle şunu da söyleyelim: Sahih bir surette naklediliyor ki, bir çoban Allah Resûlü ile Hazreti Ebûbekir’i gördükten sonra Kureyş’e haber vermek için Mekke’ye gitmiş. Şehre girdiği vakit niçin geldiğini unutmuş. Ne kadar hatırlamaya çalıştıysa da hatırlayamamış. Dönmeye mecbur olmuş. Sonra bunun, kendisine unutturulduğunu anlamış.[699]

Üçüncü Hadise: Gatafan ve Enmar Savaşı’nda, çeşitli rivayetlerle hadis imamları aktarıyor: Gavres isminde cesur bir kabile reisi, kimse görmeden tam Resûl-u Ekrem’in *(aleyhissalâtü vesselam)* başının üzerine gelerek yalın kılıç elinde, Hazreti Peygamber’e *(aleyhissalâtü vesselam)* “Kim seni benden kurtaracak?” demiş. Resûl-u Ekrem, “Allah!” buyurmuş. Sonra şöyle dua etmiş: اَللّٰهُمَّ اكْفِنِيهِ بِمَا شِئْتَ[700] Birden Gavres iki omzunun ortasına gaipten bir darbe yemiş, kılıcı elinden düşmüş, yere yuvarlanmış. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* kılıcı eline almış, “Şimdi seni kim kurtaracak?” demiş, sonra onu affetmiş. Adam kabilesine dönmüş. O pek cüretkâr, cesur adama herkes hayretle bakmış. “Ne oldu sana? Niçin bir şey yapamadın?” demişler. O da demiş ki: “*Hadise böyle oldu. Ben şimdi insanların en iyisinin yanından geliyorum.*”[701]

Yine bu hadise gibi, Bedir Savaşı’nda da bir münafık, Resûl-u Ekrem’e *(aleyhissalâtü vesselam)* haberi olmadan, kimse görmeden, tam arkasından kılıcını kaldırıp vuracakken, birden Allah Resûlü *(aleyhissalâtü vesselam)* dönüp bakmış. O münafık titremiş, kılıç elinden yere düşmüş.[702]

Dördüncü Hadise: Manevî tevatüre yakın bir şekilde meşhur olan, çoğu tefsircinin

إِنَّا جَعَلْنَا فِي أَعْنَاقِهِمْ أَغْلَالًا فَهِيَ إِلَى الْأَذْقَانِ فَهُمْ مُقْمَحُونَ۝وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَأَغْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ[703]

ayetinin indirilme sebebi kabul ettiği şu hadiseyi büyük tefsir âlimleri[704] ve hadis imamları haber veriyor:

Ebû Cehil, “Ben Muhammed’i secdede görürsem bu taşla ona vuracağım.” diye yemin etmiş, büyük bir taş alıp gitmiş. Allah Resûlü’nü secdede görünce taşı kaldırıp vuracakken elleri havada kalmış. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* namazı bitirip kalkmış, Ebûcehil’in eli ondan sonra çözülmüş. Ya Resûl-u Ekrem’in *(aleyhissalâtü vesselam)* müsaadesiyle ya da ihtiyaç kalmadığından çözülmüştür.[705]

Yine Ebû Cehil kabilesinden –bir rivayette– Velid İbni Muğire, Resûl-u Ekrem’e *(aleyhissalâtü vesselam)* vurmak için büyük bir taşı alıp secdedeyken yanına gitmiş, o sırada gözü kapanmış. Resûl-u Ekrem’i *(aleyhissalâtü vesselam)* Mescid-i Haram’da göremeden dönmüş. Onu gönderenleri de görmüyor, yalnız seslerini işitiyormuş. Ne zaman ki Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* namazını bitirmiş, ihtiyaç kalmadığından onun da gözü açılmış.[706]

Hem sahih nakille, Ebûbekri’s-Sıddık’tan aktarılıyor: Tebbet Sûresi تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ[707] indirildikten sonra Ebû Leheb’in karısı Ümmü Cemil denilen حَمَّالَةَ الْحَطَبِ[708] (cehennem oduncusu), bir taş alıp Mescid-i Harâm’a gelmiş. Ebûbekir ile Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* orada oturuyormuş. Ümmü Cemil’in gözü Ebûbekri’s-Sıddık’ı görmüş, sormuş: “Ya Ebâ Bekir! Arkadaşın nerede? İşittim ki beni hicvetmiş. Onu görürsem, bu taşı ağzına vuracağım.” Yanındayken Hazreti Peygamber’i *(aleyhissalâtü vesselam)* görmemiş.[709] *Elbette böyle bir cehennem oduncusu, Cenâb-ı Hakk’ın korumasında olan bir Sultan-ı Levlâk’ı,[710] huzuruna girip göremez. Ona mı düşmüş!*

Beşinci Hadise: Sahih nakille bildiriliyor ki, Âmir İbni Tufeyl ve Erbed İbni Kays anlaşarak, birlikte Resûl-u Ekrem’in *(aleyhissalâtü vesselam)* yanına gitmişler. Âmir demiş ki: “Ben onu meşgul edeceğim, sen de vuracaksın.” Sonra bakmış ki, arkadaşı bir şey yapmıyor. Gittikten sonra Erbed’e, “Neden vurmadın?” demiş. O da cevap vermiş: “Nasıl vursaydım? Ne kadar niyet ettiysem, baktım ki ikimizin ortasına sen geçiyorsun. Sana nasıl vuracaktım?”[711]

Altıncı Hadise: Sahih nakille haber veriliyor ki, Uhud Savaşı'nda veya Huneyn'de, Şeybe İbni Osman el-Hacebî –ki Hazreti Hamza onun hem amcasını hem babasını öldürmüştü– intikamını almak için gizlice geldi. Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* arkasına kadar ulaşıp kılıcını kaldırdı. Birden kılıç elinden düştü. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* ona baktı, elini göğsüne koydu. Şeybe diyor ki: "O dakikada benim için dünyada ondan daha sevgili bir insan olamazdı." İmana geldi. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* buyurdu ki: "Haydi git, savaş." Şeybe şöyle diyor: "Dönüp Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* önünde savaştım. Eğer o vakit babam da rast gelseydi vururdum."[712]

Mekke'nin fethedildiği gün, Fedâle adlı biri, Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* yanına, ona vurmak niyetiyle geldi. Allah Resûlü *(aleyhissalâtü vesselam)* kendisine bakıp tebessüm etti. "Nefsinle ne konuştun?" dedi ve Fedâle için bağışlanma talep etti. Fedâle imana geldi ve dedi ki: "O vakit dünyada bana ondan daha sevgili bir insan olmazdı."[713]

Yedinci Hadise: (Sahih nakille) Yahudiler suikast niyetiyle Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* oturduğu yere, yukarıdan büyük bir taş attıkları sırada, Allah Resûlü *(aleyhissalâtü vesselam)* Cenâb-ı Hakk'ın korumasıyla kalkmış, o suikast de neticesiz kalmış.[714]

Bu yedi misal gibi çok hadise var. Başta İmam Buhârî, İmam Müslim ve hadis âlimleri, Hazreti Âişe'den naklediyorlar: وَاللّٰهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ[715] ayeti indirildikten sonra Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* ara sıra kendisini muhafaza eden zâtlara buyurdu ki: يَا أَيُّهَا النَّاسُ، اِنْصَرِفُوا فَقَدْ عَصَمَنِي رَبِّي عَزَّ وَجَلَّ Yani, "*Nöbetçiliğe lüzum yok. Beni Rabbim koruyor.*"[716]

İşte bu risale de baştan buraya kadar gösteriyor ki, *şu kâinattaki varlık türlerinin her biri, her âlem, Resûl-u Ekrem'i (aleyhissalâtü vesselam) tanır, onunla alâkadardır. Kâinattaki her bir varlık türünde onun mucizeleri görünüyor. Demek, o Zât-ı Ahmediye (aleyhissalâtü vesselam), Cenâb-ı Hakk'ın –"kâinatın Hâlık'ı" oluşu itibarıyla ve "bütün mahlûkların Rabbi" unvanıyla– memuru ve elçisidir*. Evet, nasıl ki bir padişahın müfettişi olan büyük bir memurunu her bir daire bilir ve tanır; o

hangi daireye girse onunla münasebetli olur. Çünkü o memurun, hepsinin padişahı adına bir vazifesi vardır. Mesela eğer yalnız adliye müfettişi olsa, o vakit adliye dairesiyle münasebetli olur, başka daireler onu pek tanımaz. Veya askeriye müfettişi olsa mülkiye dairesi onu bilmez. Aynen öyle de, anlaşılıyor ki, Cenâb-ı Hakk'ın saltanatının bütün dairelerinde, meleklerden tut, ta sineğe ve örümceğe kadar her bir topluluk onu tanır, bilir veya onlara bildirilir. Demek Resûl-u Ekrem, "Hâtemü'l-enbiyâ"[717] ve "Âlemlerin Rabbinin elçisi"dir. Ve onun peygamberliğinin, bütün peygamberlerin üstünde bir kuşatıcılığı vardır.

On Altıncı İşaret

Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* gönderilmesinden önce, fakat onunla alâkalı olarak meydana gelen ve "irhâsât" denilen harikalar da onun peygamberliğine delildir. Bunlar da üç kısımdır.

Birinci Kısım

Kur'an'ın açık ve kesin hükmüyle, Tevrat, İncil, Zebur ve peygamberlere indirilen suhufun, Resûl-u Ekrem'e *(aleyhissalâtü vesselam)* dair verdiği haberlerdir.

Evet, madem o kitaplar semavîdir ve madem sahipleri peygamberdir. Elbette ve herhalde, onların dinlerinin hükmünü kaldırıp kendi dininin hükmünü koyacak, kâinatın şeklini değiştirecek ve yeryüzünün yarısını getirdiği nurla ışıklandıracak bir zâttan bahsetmeleri, zaruri ve kesindir. Küçük hadiseleri haber veren o kitapların, insanlığın en büyük hadisesi olan, Hazreti Muhammed'in (aleyhissalâtü vesselam) peygamber olarak gönderilişini haber vermemesi mümkün müdür?

İşte, madem açıkça haber verecekler; herhalde onu ya dinlerini zarar görmekten ve kitaplarını hükümsüz hale gelmekten kurtarmak için yalanlayacaklar ya da o hakikatli zât ile dinlerini hurafelerden ve tahriften kurtarmak için tasdik edeceklerdir. Halbuki dost ve düşmanın ittifakıyla, hiçbir semavî kitapta Hazreti Peygamber'i yalanlama emaresi yoktur. Öyleyse tasdik vardır. Madem mutlak bir şekilde tasdik vardır. Ve madem

bu tasdiki gerektiren kesin ve esaslı bir sebep mevcuttur. Biz de şu tasdikin varlığını üç kesin delille ispat edeceğiz.

Birinci Delil: Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)*, Kur'an'ın lisanıyla o dinlerin mensuplarına der ki: "*Kitaplarınızda beni doğrulayan sözler ve vasıflarım vardır. Söylediğim şeylerde kitaplarınız beni tasdik ediyor.*"

قُلْ فَأْتُوا بِالتَّوْرٰيةِ فَاتْلُوهَا إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ[718]

فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَأَبْنَاءَكُمْ وَنِسَاءَنَا وَنِسَاءَكُمْ وَأَنْفُسَنَا وَأَنْفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ لَعْنَةَ اللّٰهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ[719]

gibi ayetlerle onlara meydan okur. "*Tevrat'ınızı getiriniz, okuyunuz! Ve geliniz, çoluk çocuğumuzu alıp Cenâb-ı Hakk'ın dergâhına el açarak yalancılar aleyhinde lânetle beddua edelim.*" deyip sürekli başlarına vurduğu halde, hiçbir Yahudi âlim veya Hıristiyan papaz, onun bir yanlışını gösterememiştir. Eğer gösterselerdi, çok inatçı ve haset besleyen çok sayıdaki kâfir, münafık Yahudiler ve bütün küfür âlemi, bunu her tarafta ilan ederdi. Hem *Resûl-u Ekrem (aleyhissalâtü vesselam)* demiş ki: "*Ya yanlışımı bulunuz ya da sizinle mahvoluncaya kadar cihad edeceğim.*" Halbuki onlar savaşı, perişanlığı ve hicreti seçtiler.[720] Demek ki Allah Resûlü'nün yanlışını bulamadılar. Bir yanlış bulsalar, böyle yapmaktan kurtulurlardı.

İkinci Delil: Tevrat, İncil ve Zebur'un ifadeleri, Kur'an gibi mucize olmadığından ve sürekli tercüme üstüne tercüme yapıldığından, içlerine pek çok yabancı kelime karıştı. Hem tefsircilerin sözleri ve yanlış yorumları, onların ayetleriyle karıştırıldı. Bazı cahillerin ve kin güden, kötü niyetli kişilerin tahrifatı da buna ilave edildi. Bu şekilde o kitaplarda tahrifat ve keyfî değiştirmeler çoğaldı. Hatta meşhur büyük âlim Şeyh Rahmetullah el-Hindî, Kur'an'dan önce gönderilen semavî kitaplardaki binlerce tahrifi keşişlerine, Yahudi ve Hıristiyan âlimlerine ispat ederek onları susturmuş. İşte bu kadar tahrife rağmen şu zamanda dahi, meşhur Hüseyin Cisrî *(rahmetullâhi aleyh)*, o kitaplardan Resûl-u Ekrem'in peygamberliğine dair yüz delil çıkarmış, *Risale-i Hamidiye*'de yazmıştır.

O risaleyi de Manastırlı merhum İsmail Hakkı tercüme etti. Kim isterse ona müracaat eder, görür.[721]

• Hem pek çok Yahudi ve Hıristiyan âlimi, "Kitaplarımızda Muhammed-i Arabî'nin *(aleyhissalâtü vesselam)* vasıfları yazılıdır." diyerek bunu kabul ve itiraf etmiştir. Gayrimüslimlerden, başta meşhur Bizans hükümdarı Hirakl, itirafta bulunmuş, demiş ki: "Evet, İsa *(aleyhisselam)*, Muhammed'den *(aleyhissalâtü vesselam)* haber veriyor."[722]

• Yine Bizans'ın Mukavkıs adlı Mısır valisi,[723] Yahudi âlimlerinin en meşhurlarından İbni Sûriyâ,[724] İbni Ahtab[725] ve kardeşi,[726] Kâ'b İbni Esed[727] ve Zübeyr İbni Bâtâ[728] gibi meşhur âlimler ve kanaat önderleri, gayrimüslim kaldıkları halde, "Evet, kitaplarımızda Muhammed'in *(aleyhissalâtü vesselam)* vasıfları var, ondan bahsediliyor." deyip bunu kabul ve itiraf etmişlerdir.

• Hem Yahudilerin meşhur âlimlerinden ve Hıristiyanların meşhur papazlarından, Kur'an'dan önceki semavî kitaplarda Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* vasıflarını gördükten sonra inadı bırakıp imana gelenler, bu vasıfları Tevrat ve İncil'de göstermiş, diğer Yahudi ve Hıristiyan âlimlerini böylece susturmuşlar. Mesela: Meşhur Abdullah İbni Selâm,[729] Vehb İbni Münebbih,[730] Ebû Yâsir,[731] Şâmûl (ki bu zât, Yemen hükümdarı Tübba' zamanında yaşamıştır. Tübba' nasıl görmeden ve peygamberlikten önce Resûl-u Ekrem'e iman etmişse,[732] Şâmûl de öyledir...)[733] ve Sa'ye'nin iki oğlu Esîd ve Sa'lebe… İbnü'l-Heyyebân adlı, Allah'ı bilen bir zât, Resûl-u Ekrem'in peygamberliğinden önce Benî Nadr kabilesine misafir olmuş, قَرِيبٌ ظُهُورُ نَبِيٍّ، هٰذَا دَارُ هِجْرَتِهٖ[734] demiş ve orada vefat etmişti. Sonra o kabile Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* ile savaştığı zaman, Esîd ve Sa'lebe meydana çıkıp kabileye, وَاللّٰهِ هُوَ الَّذِي عَهِدَ إِلَيْكُمْ فِيهِ ابْنُ الْهَيَّبَانِ yani, "İbnü'l-Heyyebân'ın haber verdiği zât budur. Onunla savaşmayınız." diye bağırdı. Fakat kabilenin mensupları bunu dinlemedi, belâlarını buldular.[735]

• Hem Yahudi ulemâsından İbni Yâmîn,[736] Muhayrık[737] ve Ka'bu'l-Ahbar[738] gibi birçok âlim, Resûl-u Ekrem'in vasıflarını kitaplarında gördüklerinden

imana gelmiş, iman etmeyen başkalarını da susturmuşlar.

• Hıristiyan âlimlerinden, daha önce bahsi geçen meşhur Rahip Bahîra, Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* on iki yaşında amcasıyla Şam tarafına gittiği vakit, onun hatırı için Kureyşlileri davet etmiş. Bakmış ki, kafileye gölge eden bir parça bulut, hâlâ onların üzerinde… "Demek aradığım kişi orada." diye düşünmüş, sonra adam gönderip Ebû Talib'i çağırmış, demiş ki: "Sen dön, Mekke'ye git. Yahudiler çok haset eder. Muhammed'in vasıfları Tevrat'ta anlatılmıştır, hainlik yaparlar."[739]

• Hem Nastûru'l-Habeşe[740] ve Habeş hükümdarı Necâşî,[741] Resûl-u Ekrem'in vasıflarını kitaplarında gördükleri için beraber iman etmişler.

• Dagâtır isminde meşhur bir Hıristiyan âlimi, Allah Resûlü'nün *(aleyhissalâtü vesselam)* vasıflarını görmüş, iman etmiş. Bunu Bizanslıların içinde söyleyince şehit edilmiş.[742]

• Yine Hıristiyanların ileri gelenlerinden Hâris İbni Ebî Şemiri'l-Gassânî[743] ve Şam'ın büyük dinî reisleri, sultanları, yani Sahib-i Îliyâ İbni Nâtûr,[744] Hirakl[745] ve Cârûd[746] gibi meşhur zâtlar, kitaplarında Resûl-u Ekrem'in vasıflarını görmüş ve iman etmişler. Yalnız Hirakl, dünya saltanatı için imanını açıktan göstermemiş.[747]

• Bunlar gibi Selmân Farisî de daha önce Hıristiyandı. Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* vasıflarını duyduktan sonra onu arıyordu.[748]

• Hem Temim adlı mühim bir âlim,[749] meşhur Habeş hükümdarı Necâşî,[750] Habeş Hıristiyanları[751] ve Necran papazları[752] ittifakla haber veriyor ki: "Biz Hazreti Muhammed'in vasıflarını kitaplarımızda gördük, onun için iman ettik."

Üçüncü Delil: İşte Tevrat, İncil ve Zebur'un Peygamberimize *(aleyhissalâtü vesselam)* dair ayetlerinin birkaç örneğini göstereceğiz.

• Zebur'da şöyle bir ayet var: اَللّٰهُمَّ ابْعَثْ لَنَا مُقِيمَ السُّنَّةِ بَعْدَ الْفَتْرَةِ[753] Ayetteki "*mukîmü's-sünne*" *(sünneti diriltecek zât)* Resûl-u Ekrem'in bir ismidir.

• İncil'in bir ayeti şöyle: قَالَ الْمَسِيحُ إِنِّي ذَاهِبٌ إِلٰى أَبِي وَأَبِيكُمْ لِيَبْعَثَ لَكُمُ الْفَارَقْلِيطَا Yani, "*Ben gidiyorum ki, size Faraklit gelsin.*" Yani, Ahmed gelsin.[754]

• İncil'in ikinci bir ayeti:

إِنِّي أَطْلُبُ إِلٰى رَبِّي فَارَقْلِيطًا يَكُونُ مَعَكُمْ إِلَى الْأَبَدِ

"*Ben Rabbimden, hakkı bâtıldan ayıran bir peygamber istiyorum ki, ebediyete kadar beraberinizde bulunsun.*"[755] Faraklit, "hakkı ve bâtılı, doğruyu ve yanlışı kesin bir şekilde ayıran" mânâsında, Hazreti Peygamber'in o kitaplardaki ismidir.

• Tevrat'ın bir ayeti:

إِنَّ اللّٰهَ قَالَ لِإِبْرَاهِيمَ إِنَّ هَاجَرَ تَلِدُ وَيَكُونُ مِنْ وَلَدِهَا مَنْ يَدُهُ فَوْقَ الْجَمِيعِ وَيَدُ الْجَمِيعِ مَبْسُوطَةٌ إِلَيْهِ بِالْخُشُوعِ

"*İsmail'in annesi olan Hâcer, evlat sahibesi olacak. Ve evlatlarından öyle biri çıkacak ki, eli herkesin üstünde olacak, herkesin eli huşû ve itaatle ona açılacak.*"[756]

• Tevrat'ın ikinci bir ayeti:

وَقَالَ لِمُوسٰى إِنِّي مُقِيمٌ لَهُمْ نَبِيًّا مِنْ بَنِي إِخْوَتِهِمْ مِثْلَكَ وَأُجْرِي قَوْلِي فِي فَمِهٖ وَالرَّجُلُ الَّذِي لَا يَقْبَلُ قَوْلَ النَّبِيِّ الَّذِي يَتَكَلَّمُ بِاسْمِي فَأَنَا أَنْتَقِمُ مِنْهُ

"*İsrailoğulları'nın kardeşleri olan İsmailoğulları'ndan senin gibi birini göndereceğim. Sözümü onun ağzına koyacağım, benim vahyimle konuşacak. Onu kabul etmeyene azap çektireceğim.*"[757]

• Tevrat'ın üçüncü bir ayeti:

قَالَ مُوسٰى رَبِّ إِنِّي أَجِدُ فِي التَّوْرٰيةِ أُمَّةً هُمْ خَيْرُ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ فَاجْعَلْهُمْ أُمَّتِي قَالَ تِلْكَ أُمَّةُ مُحَمَّدٍ[758]

Bir Hatırlatma: "*Muhammed*" *ismi, o kitaplarda* اَلْمُنْحَمِنَّا[760], مُشَفَّحْ[759] ve حِمَّطَايَا[761] *gibi Süryanice ve aynı mânâdaki İbranice isimler şeklinde geçer. Yoksa açıkça* "*Muhammed*" *ismi az vardı. O kadarını da çok haset duyan Yahudiler tahrif etmiştir.*

Zebur'un bir ayeti şöyledir:

يَا دَاوُدُ يَأْتِي بَعْدَكَ نَبِيٌّ يُسَمّٰى أَحْمَدَ وَمُحَمَّدًا صَادِقًا سَيِّدًا أُمَّتُهُ مَرْحُومَةٌ[762]

• Sahabenin meşhur yedi Abdullah'ından, Kur'an'dan önce indirilen semavî kitaplarda çok araştırma yapan Abdullah İbni Amr İbni'l-Âs, meşhur Yahudi âlimlerinden ilk önce İslam'a giren Abdullah İbni Selâm ve İsrailoğulları'nın meşhur büyük âlimlerinden Ka'bü'l-Ahbar, o zaman henüz çok tahrife uğramayan Tevrat'ta şu ayeti aynen göstermiş ve ilan etmişler. Ayetin bir parçası şudur ki, Hazreti Musa'ya hitaptan sonra, gelecek Peygamber'e seslenerek şöyle diyor:

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا وَحِرْزًا لِلْأُمِّيِّينَ أَنْتَ عَبْدِي وَرَسُولِي سَمَّيْتُكَ الْمُتَوَكِّلَ لَيْسَ بِفَظٍّ وَلَا غَلِيظٍ وَلَا صَخَّابٍ فِي الْأَسْوَاقِ وَلَا يَدْفَعُ بِالسَّيِّئَةِ السَّيِّئَةَ وَلٰكِنْ يَعْفُو وَيَغْفِرُ وَلَنْ يَقْبِضَهُ اللّٰهُ حَتّٰى يُقِيمَ بِهِ الْمِلَّةَ الْعَوْجَاءَ بِأَنْ يَقُولُوا: لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[763]

• Tevrat'ın bir ayeti daha:

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ مَوْلِدُهُ بِمَكَّةَ، وَهِجْرَتُهُ بِطَيْبَةَ، وَمُلْكُهُ بِالشَّامِ، وَأُمَّتُهُ الْحَمَّادُونَ[764]

İşte bu ayette "Muhammed" sözü, aynı mânâdaki Süryanice bir isim olarak gelmiştir.

• Tevrat'ın bir başka ayeti: أَنْتَ عَبْدِي وَرَسُولِي سَمَّيْتُكَ الْمُتَوَكِّلَ[765] Bu ayette, İshakoğulları'nın kardeşleri İsmailoğulları'ndan olan ve Hazreti Musa'dan sonra gelecek Peygamber'e hitap ediliyor.

• Tevrat'ın bir ayeti daha: عَبْدِيَ الْمُخْتَارُ لَيْسَ بِفَظٍّ وَلَا غَلِيظٍ[766] İşte, "*Muhtar*"ın mânâsı "*Mustafa*"dır ve Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* bir ismidir.

• İsa'dan sonra gelecek ve İncil'in birkaç ayetinde[767] "*Âlem Reisi*" unvanıyla müjdelenen nebi, İncil'de şöyle tarif ediliyor:

مَعَهُ قَضِيبٌ مِنْ حَدِيدٍ يُقَاتِلُ بِهِ وَأُمَّتُهُ كَذٰلِكَ[768]

İşte şu ayet gösteriyor ki, kılıç kuşanmış ve cihadla vazifeli bir peygamber gelecektir. "*Kadîb-i hadîd*", "kılıç" demektir. Fetih sûresinin sonundaki,

وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَاٰزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوٰى عَلٰى سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ[769]

ayeti, ümmetinin de onun gibi kılıç kuşanmış, yani cihadla vazifeli olacağını, İncil'in bu ve başka ayetlerine işaret edip bildiriyor.

Muhammed aleyhissalâtü vesselam'ın kılıç kuşanmış ve cihadla vazifeli olduğunu İncil ile beraber ilan ediyor.

• Tevrat'ın beşinci kitabının otuz üçüncü bâbında şu ayet var: "*Hak Teâlâ, Sînâ Dağı'nda yönelip Sâîr'den bize tecelli etti ve Fârân Dağları'nda göründü.*"[770]

İşte şu ayet, nasıl ki *Cenâb-ı Hakk'ın* "*Sînâ Dağı'nda yönelmesi*" ifadesiyle Hazreti Musa'nın peygamberliğini ve Şam Dağları'ndan ibaret olan "*Sâîr'den tecelli etmesi*" beyanıyla Hazreti İsa'nın peygamberliğini haber verir. Aynen öyle de, Hak Teâlâ'nın, Hicaz Dağları'ndan ibaret olduğunda ittifak edilen "Fârân Dağları'ndan görünmesi" sözüyle elbette, zorunlu olarak, Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* peygamberliğini haber veriyor.

• Yine Tevrat'ta, Fetih sûresinin sonundaki ذٰلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرٰيةِ[771] hükmünü tasdik ve Fârân Dağları'ndan çıkacak Peygamber'in sahabileri hakkında şu ayet var: "*Kutsîlerin bayrakları beraberlerindedir. Ve onun sağındadır.*"[772] Tevrat, onları "*kutsîler*" diye vasıflandırır. Yani, "Onun sahabileri kutsî, salih velilerdir." mânâsını ifade eder.

• Eş'ıyâ Peygamber'in kitabının kırk ikinci bâbında şu ayet vardır: "*Hak Sübhânehû, ahirzamanda, seçilmiş, seçkin kulunu gönderecek ve ona Ruhu'l-Emîn Hazreti Cibril'i yollayıp dinini ders verdirecek. Ve o da, Ruhu'l-Emîn'in dersini insanlara öğretecek, insanlar arasında hak ile hükmedecektir. O bir nurdur, halkı karanlıklardan çıkaracaktır. Rabbin, bana henüz olmadan bildirdiği şeyi ben de size bildiriyorum.*"[773]

İşte şu ayet, gayet açık bir şekilde, Ahirzaman Peygamberi Hazreti Muhammed'in *(aleyhissalâtü vesselam)* vasıflarını haber veriyor.

• Mişâil adıyla bilinen Mihâil Peygamber'in kitabının dördüncü bâbında şu ayet yer alır: "*Ahirzamanda Allah'ın merhametine mazhar bir ümmet Hakk'a ibadet etmek üzere mübarek dağı seçer. Ve orada her iklimden birçok insan toplanıp bir ve tek Rabbe ibadet eder, O'na şirk koşmazlar.*"[774]

İşte şu ayet, açık bir şekilde, dünyanın en mübarek dağı olan Arafat'ın ve oraya her iklimden gelen hacıların tekbir ve ibadetlerini, "*Allah'ın merhametine mazhar bir ümmet*" diye şöhret bulmuş ümmet-i Muhammed'i tarif ediyor.

• Zebur'da yetmiş ikinci bâbda şu ayet var: "*Denizden denize malik ve nehirlerden yeryüzünün bittiği yere, en uç noktasına kadar sahip ola... Kendisine Yemen ve Cezayir hükümdarları hediyeler götüre... Padişahlar ona secde edip boyun eğeler... Ona her vakit salât ve her gün bereket duası okuna... Nurları Medine'den parlaya ve zikri, sonsuzlar sonsuzu devam ede... İsmi güneşin varlığından önce mevcuttu, güneş durdukça yayıla...*"[775]

İşte şu ayet, çok açık bir şekilde Âlemin İftihar Kaynağı'nı (aleyhissalâtü vesselam) tarif eder. Acaba Hazreti Davud'dan (aleyhisselam) sonra, Hazreti Muhammed'den (aleyhissalâtü vesselam) başka; dinini doğudan batıya kadar yaymış, hükümdarları vergiye bağlamış, padişahları kendine secde ettirir gibi itaat altına almış, her gün insanlığın beşte birinin salavât ve dualarını kazanan ve nurları Medine'den parlamış olan kim gelmiştir? Kim gösterilebilir?

• Yuhanna İncili'nin on dördüncü bâb, otuzuncu ayetinin Türkçe tercümesi şöyledir: "*Artık sizinle çok söyleşmem. Zira bu Âlemin Reisi geliyor. Ve bende onun nesnesi asla yoktur.*"[776] İşte "*âlemin reisi*" tabiri, "fahr-i âlem" (âlemin iftihar kaynağı) demektir. Bu ise Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* en meşhur unvanıdır.

• Yine Yuhanna İncili'nin on altıncı bâb, yedinci ayeti şudur: "*Ama ben size hakkı söylüyorum. Benim gitmem, size faydalıdır. Zira ben gitmedikçe Tesellici size gelmez.*"[777] İşte bakınız: Âlemin reisi ve insanlara hakiki teselli veren, Hazreti Muhammed'den *(aleyhissalâtü vesselam)* başka kim olabilir? Evet o, âlemin iftihar kaynağı ve fâni insanları ebedî yok oluştan kurtarıp teselli verendir.

• Yuhanna İncili’nin on altıncı bâb, sekizinci ayeti: “*O gelince dünyayı günaha, iyiliğe dair ve hüküm verme hususunda susturacaktır.*”[778] İşte dünyadaki kötülükleri iyiliğe ve huzura çeviren, dünyayı günahlardan, şirkten kurtaran, dünya siyasetini ve hâkimiyetini değiştiren, Hazreti Muhammed’den *(aleyhissalâtü vesselam)* başka kim gelmiştir?

• Yuhanna İncili on altıncı bâb, on birinci ayet: “*Zira bu Âlemin Reisi’nin gelmesinin hükmü verilmiştir.*”[779] İşte “Âlemin Reisi”[780] [HAŞİYE] elbette İnsanlığın Efendisi[781] olan Ahmed-i Muhammed’dir *(aleyhissalâtü vesselam)*.

• Yine Yuhanna İncili, on altıncı bâb, on üçüncü ayet: “*Ama o Hak Ruhu geldiği zaman, hepinize hakikat yolunu gösterecektir. Zira kendisinden söylemiyor. Tamamen işittiğini söyleyerek size, gelecek şeylerden haber verecek.*”[782] İşte bu ayet açıktır. Acaba bütün insanları birden hakikate davet eden, her haberi vahiy olan, Cebrail’den işittiğini söyleyen, kıyameti ve ahireti etraflıca haber veren; Hazreti Muhammed’den *(aleyhissalâtü vesselam)* başka kimdir ve kim olabilir?

• Hem önceki peygamberlerin kitaplarında, Resûl-u Ekrem’in *(aleyhissalâtü vesselam)* Muhammed, Ahmed, Muhtar mânâsında Süryanice ve İbranice isimleri var. İşte Hazreti Şuayb’ın suhufunda ismi “Muhammed” mânâsında مُشَفَّحْ[783]’tır. Tevrat’ta, yine “Muhammed” mânâsında اَلْمُنْحَمِنَّا[784] ve “Mescid-i Haram’ın Peygamberi” mânâsında حِمَّطَايَا[785], Zebur’da el-Muhtar[786] diye isimlendirilmiştir. Tevrat’ta اَلْخَاتِمُ اَلْحَاتِمُ[787], Tevrat’ta ve Zebur’da مُقِيمُ السُّنَّةِ[788], Hazreti İbrahim’in suhufu ile Tevrat’ta مَاذْ مَاذْ[789]’dür. Yine Tevrat’ta أَحْيَدْ[790] ismi geçer.

Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)*, اِسْمِي فِي الْقُرْاٰنِ مُحَمَّدٌ وَفِي الْإِنْجِيلِ أَحْمَدُ وَفِي التَّوْرٰيةِ أَحْيَدُ[791] buyurmuştur. Hem İncil’de, Hazreti Peygamber’in isimlerinden biri صَاحِبُ الْقَضِيبِ وَالْهِرَاوَةِ yani, “*kılıç ve asâ sahibi*” şeklinde geçer.[792] Evet, kılıç kuşanmış peygamberler içinde en büyüğü, kendisine ümmetiyle beraber cihad vazifesi verilen, Resûl-u Ekrem’dir *(aleyhissalâtü vesselam)*. Yine İncil’de, “*Taç Sahibi*”dir.[793] Evet, “taç sahibi” unvanı, Allah Resûlü’ne *(aleyhissalâtü vesselam)* mahsustur. Taç,

"amâme," yani sarık demektir. Eski zamanlarda, milletler içinde, çoğunluk itibarı ile sarık ve agel[794] saran, Arap kavmidir.[795] İncil'deki صَاحِبُ التَّاجِ ifadesi, kesin olarak Resûl-u Ekrem'e *(aleyhissalâtü vesselam)* işaret eder.

• Yine İncil'de اَلْبَارَقْلِيطْ veyahut اَلْفَارَقْلِيطْ ifadesi geçer ki, İncil tefsirlerinde buna "hak ve bâtılı birbirinden ayıran hakperest" mânâsı verilmiştir. Sonra gelecek, insanları hakka sevk edecek zâtın ismidir.[796]

• İncil'in bir yerinde İsa *(aleyhisselam)* şöyle der: "*Ben gideceğim ki dünyanın reisi gelsin.*"[797] Acaba Hazreti İsa'dan *(aleyhisselam)* sonra dünyanın reisi olacak, hak ile bâtılı ayıracak ve Hazreti İsa'nın *(aleyhisselam)* makamında insanlara doğru yolu gösterecek, Resûl-u Ekrem'den *(aleyhissalâtü vesselam)* başka kim gelmiştir? Demek, Hazreti İsa *(aleyhisselam)* ümmetine daima müjdeliyor ve haber veriyor ki, "*Bir zât gelecek, bana ihtiyaç kalmayacak. Ben onun bir habercisi ve müjdecisiyim.*"

Şu ayet-i kerîme de bu hakikati bildiriyor:

وَإِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللّٰهِ إِلَيْكُمْ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرٰيةِ
وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ[798]

Evet, İncil'de Hazreti İsa *(aleyhisselam)*, ümmetine çok defa müjde veriyor. İnsanlığın en mühim reisinin geleceğini bildiriyor ve o zâtı da bazı isimleriyle anıyor.[799] HAŞİYE O isimler elbette Süryanice ve İbranicedir, hakikati araştırıp delilleriyle bilen zâtlar onları görmüştür. O isimler, "*Ahmed, Muhammed, hakkı ve bâtılı birbirinden ayıran*" mânâsındadır.[800] Demek ki İsa *(aleyhisselam)*, çok defa Ahmed'i *(aleyhissalâtü vesselam)* müjdeliyor.

Soru: Eğer dersen ki, "Neden her peygamberden çok Hazreti İsa *(aleyhisselam)* müjde veriyor, başka peygamberler ise yalnız haber veriyorlar, müjde suretinde sözleri azdır?"

Cevap: Çünkü Ahmed *(aleyhissalâtü vesselam)*, İsa aleyhisselam'ı Yahudilerin dehşetli yalanlamasından, dehşetli iftiralarından ve onun dinini dehşetli tahrifattan kurtarmakla beraber; İsa *Aleyhisselam*'ı

tanımayan İsrailoğulları'nın zor şeriatına karşılık, kolay, kapsayıcı ve hükümleri bakımından Hazreti İsa'nın dininin noksanını tamamlayacak yüce bir dine sahiptir. İşte bunun için Hazreti İsa çok defa "*Âlemin Reisi geliyor*" diye müjde veriyor.[801]

Evet, Tevrat, İncil ve Zebur'da ve başka peygamberlerin suhufunda en son gelecek bir peygamber hakkında çok mühim bahisler ve pek çok ayet var ki, bir kısım örneklerini gösterdik. Resûl-u Ekrem o kitaplarda birçok isimle anılmıştır. *Acaba bütün bu peygamberlerin kitaplarında, bu kadar önem vererek, ayetlerde tekrar tekrar bahsettikleri Ahirzaman Peygamberi, Hazreti Muhammed'den (aleyhissalâtü vesselam) başka kim olabilir?*

İkinci Kısım

"İrhâsât" denilen peygamberlik delillerinden maksat şudur: Resûl-u Ekrem'in gönderilmesinden önce, peygambersiz geçen devirde kâhinler ve o zamanın bir derece evliya olan, Allah'ı bilen bir kısım insanları, Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* geleceğini haber vermiş ve bu haberlerini de neşretmişler, şiirleriyle gelecek asırlara bırakmışlar. Bunlar çoktur; biz, siyer ve tarih kitaplarının aktarıp kabul ettiği meşhur ve yaygın olan bir kısmını söyleyeceğiz.

• *Mesela*: Tübba' isminde bir Yemen padişahı, Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* vasıflarını eski kitaplarda görmüş, iman etmiş. Bunu şöyle bir şiiriyle duyurmuş:

شَهِدْتُ عَلٰى أَحْمَدَ أَنَّهُ رَسُولٌ مِنَ اللّٰهِ بَارِي النَّسَمِ

فَلَوْ مُدَّ عُمْرِي إِلٰى عُمْرِهِ لَكُنْتُ وَزِيرًا لَهُ وَابْنَ عَمٍّ

"*Ben, Ahmed'in (aleyhissalâtü vesselam) peygamberliğini tasdik ediyorum. Onun zamanına yetişseydim, ona vezir ve amcaoğlu olurdum.*"[802] (Yani, Ali gibi olurdum.)

• *İkincisi*: Arap kavminin en şöhretli ve mühim hatibi, Allah'ın birliğine inanan, kalbi hakikate açık bir zât olan meşhur Kuss İbni Sâide'dir. İşte bu

zât da Resûl-u Ekrem'in gelişinden önce onun peygamberliğini şu şiirle ilan ediyor:

أَرْسَلَ فِينَا أَحْمَدَا خَيْرَ نَبِيٍّ قَدْ بُعِثَ
صَلّٰى عَلَيْهِ اللّٰهُ مَا حَجَّ لَهُ رَكْبٌ وَحَثَّ[803]

• *Üçüncüsü*: Allah Resûlü'nün *(aleyhissalâtü vesselam)* soyundan olan Kâ'b İbni Lüey, onun *(aleyhissalâtü vesselam)* peygamberliğini, ilhamla şöyle ilan etmiş:

عَلٰى غَفْلَةٍ يَأْتِي النَّبِيُّ مُحَمَّدٌ فَيُخْبِرُ أَخْبَارًا صَدُوقًا خَبِيرُهَا

"*Birdenbire Muhammedü'n-Nebî gelecek, doğru haberleri verecek.*"[804]

• *Dördüncüsü*: Yemen padişahlarından Seyf İbni Zîyezen, önceki semavî kitaplarda Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* vasıflarını görmüş, iman etmiş ve ona şiddetli bir iştiyak duymuştu. Allah Resûlü'nün *(aleyhissalâtü vesselam)* dedesi Abdülmuttalib, Kureyş kafilesi ile Yemen'e gittiği zaman Seyf İbni Zîyezen onları çağırmış, demiş ki:

إِذَا وُلِدَ بِتِهَامَةَ وَلَدٌ بَيْنَ كَتِفَيْهِ شَامَةٌ كَانَتْ لَهُ الْإِمَامَةُ وَإِنَّكَ يَا عَبْدَ الْمُطَّلِبِ لَجَدُّهُ

Yani, "*Hicaz'da bir çocuk dünyaya gelecek. Onun iki omuzu arasında mühür gibi bir nişan vardır. İşte o çocuk bütün insanlara imam olacak.*" Sonra gizlice Abdülmuttalib'i çağırmış. "*O çocuğun ceddi de sensin.*" diye kerametli bir şekilde, Resûl-u Ekrem'in dünyaya geleceğini önceden haber vermiş.[805]

• *Beşincisi*: Haticetü'l-Kübrâ'nın amcaoğullarından Varaka İbni Nevfel'dir. Vahyin başlangıcında Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* telâş etmiş. Haticetü'l-Kübrâ, bu hadiseyi meşhur Varaka İbni Nevfel'e söylemiş. Varaka demiş ki: "Onu bana gönder." Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* Varaka'nın yanına gitmiş, ilk vahiy geldiği andaki vaziyeti anlatmış. Varaka şöyle demiş:

أَبْشِرْ فَأَنَا أَشْهَدُ أَنَّكَ الَّذِي بَشَّرَ بِهِ ابْنُ مَرْيَمَ وَأَنَّكَ عَلٰى نَامُوسِ عِيسٰى
وَأَنَّكَ نَبِيٌّ مُرْسَلٌ

"*Telâş etme, o hal vahiydir. Sana müjde! Beklenen peygamber sensin. İsa seni müjdelemişti.*"[806]

• *Altıncısı*: Askelânü'l-Himyerî adlı, Allah'ı bilen bir zât, Resûl-u Ekrem'in peygamberliğinden önce Kureyşlileri gördüğü vakit, "İçinizde peygamberlik dava eden var mı?" diye sorardı, "Yok" derlerdi. Allah Resûlü'ne vahiy geldikten sonra yine sormuş. "Evet," demişler, "biri peygamberlik dava ediyor." O da demiş ki: "*İşte, âlem onu bekliyor.*"[807]

• *Yedincisi*: Hıristiyanların nam salmış âlimlerinden İbnü'l-Alâ, Resûl-u Ekrem'in geleceğini, peygamberliğinden ve onu görmeden önce haber vermiş. Sonra gelip Hazreti Peygamber'i *(aleyhissalâtü vesselam)* görmüş, demiş ki:

وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ لَقَدْ وَجَدْتُ صِفَتَكَ فِي الْإِنْجِيلِ وَبَشَّرَ بِكَ ابْنُ الْبَتُولِ

"*Ben senin sıfatını İncil'de gördüm, iman ettim. Meryem oğlu İsa, İncil'de senin geleceğini müjdeliyor.*"[808]

• *Sekizincisi*: Daha önce bahsi geçen Habeş padişahı Necâşî şöyle demiş:

لَيْتَ لِي خِدْمَتَهُ بَدَلًا عَنْ هٰذِهِ السَّلْطَنَةِ

"*Keşke şu saltanata bedel, Muhammed-i Arabî'nin (aleyhissalâtü vesselam) hizmetkârı olsaydım! O hizmetkârlık, sultanlığın çok üstündedir.*"[809]

Şimdi, Rabbanî ilham ile gaipten haber veren ve Allah Resûlü'nün geleceğini bilen bu zâtlardan sonra, gaipten ruhlar ve cinler vasıtasıyla haber veren kâhinler de pek açık bir şekilde, Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* geleceğini ve peygamber olduğunu bildirmişler. Bunlar çoktur; biz meşhur, manevî tevatür hükmüne geçmiş, pek çok tarih ve siyer kitabında nakledilmiş birkaçını söyleyeceğiz. Uzun kıssalarını ve sözlerini siyer kitaplarına havale edip onlardan yalnız kısaca bahsedeceğiz.

Birincisi: Şıkk isminde meşhur bir kâhindir ki, bir gözü, bir eli, bir ayağı varmış; âdeta yarım insan… Manevî tevatür derecesinde kesin bir şekilde

tarihlere geçmiştir ki, işte o kâhin, Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* peygamber olduğunu haber verip tekrar tekrar söylemiş.[810]

İkincisi: Meşhur Şam kâhini Satîh'tir. Kemiksiz, âdeta âzâsız bir vücuda sahip, yüzü göğsü içinde, bir hilkat garibesi ve çok da yaşamış bir kâhindir. Gaipten verdiği doğru haberler, o zaman insanlar arasında şöhret bulmuş. Hatta Kisrâ (İran Padişahı), gördüğü tuhaf bir rüyayı ve Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* dünyayı şereflendirdiği zaman sarayın on dört sütununun yıkılmasının sırrını Satîh'e sormak için Mûbezan denilen âlim bir elçisini göndermiş. Satîh, Kisrâ'ya şu mealde bir haber yollamış: "*Sizde on dört padişah hüküm sürecek, sonra saltanatınız mahvolacak. Biri gelecek, bir din ortaya koyacak. İşte o, sizin dininizi ve devletinizi ortadan kaldıracak.*" İşte Satîh, açıkça, Ahirzaman Peygamberi'nin geleceğini haber vermiş.[811]

Yine Sevad İbni Kâribi'd-Devsî,[812] Hunâfir,[813] Ef'â Necrân,[814] Cizl İbni Cizli'l-Kindî,[815] İbni Halasate'd-Devsî[816] ve Fâtıma Binti Numan-ı Neccâriye[817] gibi meşhur kâhinler, siyer ve tarih kitaplarında etraflıca anlatıldığı üzere, Ahirzaman Peygamberi'nin geleceğini, o peygamberin de Hazreti Muhammed *(aleyhissalâtü vesselam)* olduğunu haber vermişlerdir.

Hem Hazreti Osman'ın akrabalarından Sü'dâ Binti Küreyz, kehânetle, Resûl-u Ekrem'in *(aleyhis-salâtü vesselam)* peygamberliğini gaipten haber almış. İslamiyet'in başlangıcında Hazreti Osman Zinnûreyn'e demiş ki: "Sen git, iman et." Osman o ilk günlerde gelmiş, iman etmiş. İşte Sü'dâ o hadiseyi şöyle bir şiirle anlatıyor:

هَدَى اللّٰهُ عُثْمَانَ الصَّفِيَّ بِقَوْلِهِ فَأَرْشَدَهُ وَاللّٰهُ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ[818]

Yine kâhinler gibi, "hâtif" denilen, kendisi görünmeyen fakat sesi işitilen cinnîler, Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* geleceğini tekrar tekrar haber vermiştir. Mesela:

Kendisi görünmeyip sesi işitilen bir cinnî, Zübâb İbnü'l-Hâris'e şöyle bağırmış, onun ve bir başkasının İslam'a girmesine vesile olmuş:

يَا ذُبَابُ يَا ذُبَابُ اِسْمَعِ الْعَجَبَ الْعُجَابَ،
بُعِثَ مُحَمَّدٌ بِالْكِتَابِ يَدْعُو بِمَكَّةَ فَلَا يُجَابُ[819]

Yine böyle bir cinnî, İbni Mürre el-Gatafânî'ye şöyle bağırmış, bazılarını imana getirmiş:

جَاءَ حَقٌّ فَسَطَعَ، وَدُمِّرَ بَاطِلٌ فَانْقَمَعَ[820]

Bu hâtiflerin müjdeleri ve haber vermeleri pek meşhurdur ve çokça görülmüştür.

Hem nasıl kâhinler, hâtifler haber vermişlerse, aynı şekilde, putlar ve putlara kesilen kurbanlar da Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* peygamberliğini bildirmiştir. Mesela:

Meşhur kıssalardandır ki, Mâzin kabilesinin putu bağırıp هٰذَا نَبِيٌّ مُرْسَلٌ جَاءَ بِحَقٍّ مُنْزَلٍ[821] diyerek Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* peygamber olduğunu haber vermiş.

Abbas İbni Mirdâs'ın İslamiyet'i kabul sebebi olan meşhur vaka ise şudur: Dımâr adında bir putu varmış, o put bir gün şöyle ses vermiş:

أَوْدٰى ضِمَارُ وَكَانَ يُعْبَدُ مَرَّةً قَبْلَ الْكِتَابِ إِلَى النَّبِيِّ مُحَمَّدٍ[822]

"Muhammed gelmeden önce bana ibadet ediliyordu. Şimdi Muhammed'in beyanı geldi, artık bu sapkınlık var olamaz."

Hazreti Ömer, İslamiyet'ten önce, puta kesilen bir kurbandan şöyle işitmiş:

يَا اٰلَ ذَرِيحْ أَمْرٌ نَجِيحْ رَجُلٌ فَصِيحْ يَقُولُ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[823]

İşte bunlar gibi çok örnek var... Delillere dayanan kitaplar bunları kabul edip bildirmiştir.

Nasıl ki kâhinler, Allah'ı bilen zâtlar, hâtifler, hatta putlar ve kurbanlar Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* peygamberliğini haber vermiş, her bir hadise bir kısım insanların imanına vesile olmuş. Aynen öyle de, bazı taşların üstünde, kabirlerde ve mezar taşlarında, eski yazı ile مُحَمَّدٌ مُصْلِحٌ أَمِينٌ[824] gibi ifadeler bulunmuş, onları gören bir kısım insanlar imana gelmiştir.[825] Evet, eski yazı ile bazı taşlarda bulunan مُحَمَّدٌ مُصْلِحٌ أَمِينٌ ifadesi,

Resûl-u Ekrem'e *(aleyhissalâtü vesselam)* işarettir. Çünkü ondan önce, gönderilmesine pek yakın, yalnız yedi Muhammed ismi vardı, başka yoktu. O yedi kişinin de hiçbir şekilde "Muslih (ıslah eden), Emîn (güvenilir)" tabirlerine liyakati bulunmuyordu.[826]

Üçüncü Kısım

İrhâsâttan, Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* dünyayı şereflendirmesi sırasında meydana gelen harikalar ve hadiselerdir. Bu hadiseler, Allah Resûlü'nün dünyaya gelişiyle alâkalı bir şekilde gerçekleşmiştir. Hem Resûl-u Ekrem'in peygamber olarak gönderilmesinden önce meydana gelen bazı hadiseler var ki, doğrudan doğruya onun birer mucizesidir. Bunlar çoktur. Meşhur olmuş, hadis imamlarınca kabul edilmiş ve sahihlikleri kesinleşmiş birkaçını örnek olarak göstereceğiz.

• *Birincisi:* Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* doğduğu gece, hem annesinin hem onun yanında bulunan, Osman İbni Âs ile Abdurrahmân İbni Avf'ın annelerinin gördüğü büyük bir nurdur ki, üçü de şöyle demiş: "*Doğumu anında öyle bir nur gördük ki, o nur bizim için doğuyu ve batıyı aydınlattı.*"[827]

• *İkincisi:* O gece Kâbe'deki putların çoğu baş aşağı düşmüştür.[828]

• *Üçüncüsü:* Meşhur Kisrâ'nın Eyvân'ının (meşhur sarayı) o gece sallanıp çatlaması ve on dört sütununun düşmesidir.[829]

• *Dördüncüsü:* Mukaddes sayılan Sava Gölü'nün sularının o gece çekilmesi[830] ve İstahrâbâd'da bin senedir daima yakılan ve sönmeyen, Mecusilerin mabud kabul ettikleri ateşin o gece sönmesidir.[831]

İşte şu dört hadise, dünyaya yeni gelen o zâtın, ateşperestliği kaldıracağına, Fars saltanatının sarayını yerle bir edeceğine ve Allah'ın izin vermediği şeylerin kutsanmasını yasaklayacağına işarettir.

• *Beşincisi:* Gerçi Resûl-u Ekrem'in doğduğu gece değil, fakat ona pek yakın olması yönüyle, bazı hadiseler de Allah Resûlü'nün *(aleyhissalâtü vesselam)* peygamberliğinden önce meydana gelen mucizelerindendir.

Bunlardan biri Fil sûresinde kesin ve açık bir şekilde anlatılan Fil Vakası'dır. Habeş hükümdarı Ebrehe, Kâbe'yi yıkmak için "Mahmud" namında cüsseli bir fili öne sürüp gelmiş. Mekke'ye yaklaştığı vakit fil yürümemiş. Çare bulamayıp dönmüşler. Ebâbil kuşları onları mağlup ve perişan etmiş, kaçmışlar. Bu hayret verici kıssa, tarih kitaplarında etraflıca anlatılmıştır, meşhurdur.

İşte şu hadise, Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* peygamberliğinin delillerindendir. Çünkü Allah Resûlü'nün dünyaya gelişine pek yakın bir zamanda, kıblesi, doğduğu yer ve sevgili vatanı olan Kâbe-i Mükerreme, gaybî ve harika bir şekilde, Ebrehe'nin tahribinden kurtulmuştur.[832]

• *Altıncısı:* Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)*, küçüklüğünde sütannesi Halime-i Sa'diye'nin yanındayken, Halime ve kocası, güneşten rahatsız olmaması için çok defa üstünde bir bulut parçasının ona gölge ettiğine şahit olmuş ve bunu başkalarına söylemişler. Şu hadise sahihliğiyle meşhurdur.[833]

Hem Allah Resûlü on iki yaşındayken Şam tarafına gittiği vakit, Rahip Bahira bir parça bulutun ona gölge ettiğini görmüş ve göstermiş.[834]

Yine peygamberlik vazifesinden önce, Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)*, bir defa Haticetü'l-Kübrâ'nın Meysere ismindeki hizmetkârıyla ticaretten dönerken, Haticetü'l-Kübrâ Allah Resûlü'nün *(aleyhissalâtü vesselam)* başında iki meleğin bulut şeklinde gölge ettiğini görmüş ve bunu hizmetkârı Meysere'ye söylemiş. Meysere, Haticetü'l-Kübrâ'ya şöyle demiş: "Ben bunu yolculuğumuz boyunca görüyordum."[835]

• *Yedincisi:* Sahih nakille sabittir ki, Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)*, peygamberlikle vazifelendirilmeden önce bir ağacın altında oturmuştu. O yer kuruydu, birden yeşillendi. Ağacın dalları, Allah Resûlü'nün başının üzerine eğilip kıvrılarak gölge yaptı.[836]

• *Sekizincisi:* Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* yaşça ufakken Ebû Talib'in evinde kalıyordu. Ebû Talip ve çoluk çocuğu, onunla beraber

yerlerse karınları doyardı. Allah Resûlü yemekte bulunmazsa doymuyorlardı. Şu hadise hem meşhur hem kesindir.[837]

Hem Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* küçüklüğünde ona bakan ve hizmet eden Ümmü Eymen demiş ki: "*Allah Resûlü (aleyhissalâtü vesselam) hiçbir vakit açlıktan ve susuzluktan şikâyet etmedi, ne küçüklüğünde ne de büyüyünce...*"[838]

• *Dokuzuncusu:* Sütannesi Halime-i Sa'diye'nin malının ve keçilerinin sütünün, kabilesinin aksine, çok ve bereketli olmasıdır. Bu hadise de hem meşhur hem kesindir.[839]

Hem sinek onu rahatsız etmez, mübarek vücuduna ve elbisesine konmazdı.[840] Hatta evladından Seyyid Abdülkadir Geylânî *(kuddise sirruh)* dahi ceddinden bu hali miras almıştı; sinek ona da konmazdı.[841]

• *Onuncusu:* Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* dünyaya geldikten sonra, bilhassa doğduğu gece, kayan yıldızların çoğalmasıdır ki,[842] şu hadise, On Beşinci Söz'de kesin delilleriyle ispat ettiğimiz üzere, şeytanların ve cinlerin, gaybî haberleri almasının kesilmesine işarettir.

İşte madem Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* vahiy ile dünyaya geldi. Elbette kâhinlerin, gaipten haber verenlerin ve cinlerin yarım yamalak ve yalanlarla karışık haberlerine set çekmek lâzımdı ki, vahye bir şüphe düşürmesinler ve verdikleri haberler vahye benzemesin. Evet, Resûl-u Ekrem'in peygamber olarak gönderilmesinden önce kâhinlik çoktu. Kur'an, indirilince buna son verdi.[843] Hatta çok sayıdaki kâhin imana geldi. Çünkü cinlerden olan habercilerini bir daha bulamadılar. Demek, Kur'an onu bitirmişti. İşte eski zaman kâhinleri gibi şimdi de medyumlar suretinde yine bir çeşit kâhinlik, Avrupa'da ispritizmacıların içinde baş göstermiş. Her neyse...

Kısacası: Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* peygamberliğinden önce onu tasdik ettiren ve eden pek çok hadise ve zât ortaya çıkmıştır.

Evet, dünyaya mânen reis olacak,[844] HAŞİYE *onun manevî şeklini değiştirecek, onu ahirete tarla yapacak,*[845] *varlıkların kıymetini ilan edecek, cinlere ve*

insanlara ebedî saadete giden yolu gösterecek, fâni cin ve insanları ebediyen yok olmaktan kurtaracak, dünyanın yaratılış hikmetini, anlaşılması zor tılsımını ve muammasını çözecek, kâinatın Hâlık'ının maksatlarını bilecek ve bildirecek ve o Yaratıcıyı tanıyıp herkese tanıtacak bir zât, elbette daha gelmeden her şey, her varlık cinsi ve topluluğu onun gelişine sevinecek, gelmesini bekleyecek, onu güzelce karşılayacak ve alkışlayacaktır ve bunlar Hâlık'ı tarafından bildirilirse o zât da bildirecektir. Zira önceki işaretlerde ve misallerde gördük ki, her bir varlık türü onu güzelce karşılar gibi mucizelerini gösteriyor, mucizelerin diliyle peygamberliğini tasdik ediyor.

On Yedinci İşaret

Resûl-u Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselam) Kur'an'dan sonra en büyük mucizesi kendi zâtıdır. Yani onda bir araya gelmiş yüce ahlâk vasıflarıdır ki, her birinde en yüksek mertebede olduğunda dost ve düşman ittifak ediyor. Hatta cesaret kahramanı Hazreti Ali, tekrar tekrar şöyle diyordu: "*Savaş dehşetlendiği vakit, biz Resûl-u Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselam) arkasına sığınıp korunuyorduk.*"[846] *ve bunun gibi... Allah Resûlü, bütün övülmüş, güzel ahlâk vasıflarında en yüksek ve yetişilemeyecek bir dereceye sahipti.* Şu büyük mucizeyi Mağrib'in büyük âlimi Kadı Iyâz'ın *Şifâ-yı Şerif*'ine havale ediyoruz. Evet, gerçekten o zât, onun övülmüş, güzel ahlâkının mucizeliğini pek güzel beyan ve ispat etmiştir.

Resûl-u Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselam) pek büyük, dost ve düşman tarafından tasdik edilmiş bir mucizesi de yüce şeriatı, getirdiği yüce dindir ki, benzeri ne gelmiş ne de gelecektir. Şu büyük mucizenin bir derece izahını, yazdığımız bütün Otuz Üç Söz, Otuz Üç Mektup, Otuz Bir Lem'a ve On Üç Şuâ'ya havale ediyoruz...

Yine Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* tevatür derecesinde ve kesin, büyük bir mucizesi, "*ayın ikiye bölünmesi*"dir.[847] Evet, şu hadise, birçok rivayetle, yanlışlığına ihtimal bulunmayacak şekilde, İbni Mes'ud,[848] İbni Abbas,[849] İbni Ömer,[850] İmam Ali,[851] Enes,[852] Huzeyfe[853] gibi sahabenin pek çok büyük isminden[854] farklı kanallarla haber verilmekle

beraber; Kur’an açık ve kesin hükmüyle, اِقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ[855] ayetiyle o büyük mucizeyi âleme ilan etmiştir. O zamanın inatçı Kureyş müşrikleri, şu ayetin verdiği haberi inkâr etmemiş, ancak “sihirdir” demişler.[856] Demek, ayın yarıldığı kâfirlerce de kesindir. Şu çok büyük mucizeyi, ayın yarılmasına dair yazdığımız, Otuz Birinci Söz’ün ilave kısmı olan Şakk-ı Kamer Risalesi’ne havale ediyoruz.

Hem Resûl-u Ekrem (aleyhissalâtü vesselam), nasıl ki yeryüzünün sakinlerine ayın yarılması mucizesini göstermiş, aynen öyle, göğün sakinlerine de en büyük mucizelerinden olan Mirac’ı göstermiştir.

İşte Mirac denilen şu büyük mucizeyi, Otuz Birinci Söz olan Mirac Risalesi’ne havale ediyoruz. Çünkü o risale, bu büyük mucizenin ne kadar nuranî, yüce ve doğru olduğunu kesin delillerle, hatta dinsizlere bile ispatlamıştır. Yalnız Mirac mucizesinin başlangıcı olan Beytü’l-Makdis[857] seyahati ve sabahleyin Kureyş kavminin Allah Resûlü’nden Beytü’l-Makdis’in tarifini istemesi üzerine meydana gelen bir mucizeden bahsedeceğiz. Şöyle ki:

O gecenin sabahında Resûl-u Ekrem, Mirac’ı Kureyşlilere haber verdi. Kureyşliler kendisini yalanladı. Dediler ki: “Eğer Beytü’l-Makdis’e gittiysen, oranın kapılarını, duvarlarını ve durumunu bize tarif et.” Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* buyuruyor ki:

فَكُرِبْتُ كُرْبَةً مَا كُرِبْتُ مِثْلَهُ قَطُّ قَالَ فَرَفَعَهُ اللّٰهُ لِي أَنْظُرُ إِلَيْهِ فَنَعَتُّهُ وَأَنَا أَنْظُرُ إِلَيْهِ

“Onların yalanlamasından ve sorularından çok sıkıldım. Hatta öyle bir sıkıntı hiç çekmemiştim. Birden Cenâb-ı Hak, Beytü’l-Makdis’i bana gösterdi. Ben de ona bakıyor, her şeyi birer birer tarif ediyordum.” İşte o vakit Kureyşliler gördüler ki, Allah Resûlü, Beytü’l-Makdis’ten doğru ve tam haber veriyor.[858]

Hem Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* Kureyşlilere demiş ki: “Yolda giderken sizin bir kafilenizi gördüm. Yarın filan vakitte gelecek.” Sonra o vakitte kafileyi beklemişler. Kafile bir saat gecikmiş. Resûl-u Ekrem’in *(aleyhissalâtü vesselam)* haberinin doğru çıkması için –tahkik

ehlinin tasdikiyle– güneş bir saat durmuş.[859] Yani yeryüzü, Allah Resûlü'nün sözünü doğru çıkarmak için vazifesine, seyahatine bir saat ara vermiş ve bunu güneşin durması şeklinde göstermiştir.

İşte Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* bir tek sözünü doğrulamak için koca dünya vazifesini terk eder, koca güneş ona şahit olur. Böyle bir zâtı tasdik etmeyenin ve onun emrini yerine getirmeyenin ne derece bahtsız; onu tasdik edip emrine سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا[860] diyenlerin ne kadar bahtiyar olduğunu anla, اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلَى الْإِيمَانِ وَالْإِسْلَامِ[861] de.

On Sekizinci İşaret

Resûl-u Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselam) en büyük, ebedî, yüzlerce peygamberlik delilini içeren ve kırk yönden mucizeliği ispat edilmiş bir mucizesi de Kur'an-ı Hakîm'dir.[862] İşte şu en büyük mucizeye dair Yirmi Beşinci Söz, yaklaşık yüz elli sayfada, onun kırk mucizelik yönünü özetle beyan ve ispat etmiştir. Öyleyse mucizeler kaynağı olan şu büyük mucizeyi o Söz'e havale ederek yalnız iki-üç nükteyi bildireceğiz.

Birinci Nükte

Eğer denilse: "Kur'an'ın mucizeliği belâgatindedir. Her insan tabakasının, o mucizeden hisse almaya hakkı var. Halbuki Kur'an'ın belâgatindeki mucizeliği bin muhakkik âlimden bile ancak biri anlayabilir."

Cevap: Kur'an-ı Hakîm'in her tabakaya karşı bir çeşit mucizeliği vardır ve bunu bir tarzda hissettirir.

• Mesela, dili kusursuz, güzel ve akıcı bir şekilde kullanan belâgat ve fesâhat sahiplerine karşı, belâgatindeki harikulâde mucizeliği gösterir.

• Şair ve hatiplerin tabakasına karşı garip, güzel, yüksek, eşsiz üslûbunun mucizeliğini bildirir. O üslûp herkesin hoşuna gittiği halde, kimse onu taklit edemiyor. Zaman o üslûbu ihtiyarlatmıyor, Kur'an daima genç ve tazedir. Öyle kusursuz bir nesir ve nesir tarzında bir nazımdır ki, hem yüce hem tatlıdır.

• Kâhinlere ve gaipten haber verenlere, gayba dair harikulâde haberlerindeki mucizeliğini gösterir.

• Tarihçilerin ve olup biten hadiseleri inceleyen âlimlerin tabakasına karşı Kur'an, verdiği haberlerle eski kavimlerin başından geçen hadiselere, onların hallerine, geleceğe, berzah ve ahiret âlemlerinde olacaklara dair mucizeliğini gösterir.

• Toplumların yaşayışını inceleyen âlimlere ve siyasetçilere, kutsî düsturlarındaki mucizeliği bildirir. Evet, Kur'an'dan çıkan yüce dinin hükümleri, o mucizelik sırrını gösterir.

• Hem Cenâb-ı Hakk'ı tanıma, bilme ve varlığın hakikati ile meşgul olan tabakaya karşı, kutsî ilahî hakikatlerindeki mucizeliği gösterir veya o mucizeliğin varlığını hissettirir.

• Tarikat ehline ve evliyaya karşı Kur'an, bir deniz gibi daima dalgalanmakta olan ayetlerinin esrarındaki mucizeliği ifade eder ve bunun gibi kırk tabakadan her birine bir pencere açar, mucizeliğini gösterir.

• Hatta Kur'an, yalnız duyduğunu idrak eden ve mânâları bir derece anlayan avam tabakaya okunduğunda, dinleyen, onun başka kitaplara benzemediğini tasdik eder. Ve ona kulak veren, avam tabakadan adam der ki: "Ya bu Kur'an bütün dinlediğimiz kitapların aşağısındadır; bunu ise hiçbir düşman dahi diyemez ve bu ihtimal yüz derece akıl dışıdır, imkânsızdır. Öyleyse Kur'an, işitilen bütün kitapların üstündedir. Demek ki mucizedir."

İşte böyle sıradan bir adamın anladığı mucizeliği, ona yardım için bir derece izah edeceğiz. Şöyle ki:

Kur'an-ı Mucizü'l-Beyan, indirildiği zaman bütün âleme meydan okudu ve insanlarda iki şiddetli his uyandırdı:

Birincisi: Dostlarında taklit hissi, yani sevgili Kur'an'ın üslûbuna benzeme ve onun gibi konuşma arzusu.

İkincisi: Düşmanlarda bir tenkit ve sözle mücadele hissi, yani Kur'an'ın üslûbuna karşılık vererek onun mucizelik davasını çürütme isteği.

İşte bu iki şiddetli hisle milyonlarca Arapça kitap yazılmıştır, meydandadır. Şimdi, bütün bu kitapların en belagatlileri, en güzel, akıcı ve düzgün üslûba sahip olanları Kur'an'la beraber okunduğunda, kim dinlese kesinlikle diyecektir ki, Kur'an bunların hiçbirine benzemiyor. Demek Kur'an, bu kitapların derecesinde değildir. Öyleyse, ya hepsinin altındadır; bu ise yüz derece imkânsız olmakla beraber, hiç kimse, hatta şeytan bile bunu diyemez.[863] [HAŞİYE] Şu halde Kur'an-ı Mucizü'l-Beyan, yazılan bütün kitapların üstünde bir dereceye sahiptir.

Hatta Kur'an-ı Hakîm, mânâyı da anlamayan cahil, avam tabakaya karşı dahi, onları usandırmamak suretiyle, mucizeliğini gösterir. Evet, sıradan, cahil bir adam der ki: "En güzel, en meşhur bir beyti iki-üç defa işitsem bana usanç veriyor. Kur'an ise hiç usandırmıyor, gittikçe dinlemesi daha çok hoşuma gidiyor. Öyleyse bu, insan sözü değildir."

Hem Kur'an-ı Hakîm hafızlığa çalışan çocuklara karşı da mucizeliğini gösterir. O büyük Kur'an, pek çok yerinde şaşırmaya ve karıştırmaya sebep olacak şekilde birbirine benzeyen ayetler ve cümleler bulunmasına rağmen, o nazik, zayıf, basit ve bir sayfa kitabı hafızasında tutamayan çocukların küçük kafalarına tam bir kolaylıkla yerleşerek mucizeliğini onlara da gösterir.

Hatta az bir sözden ve gürültüden rahatsız olan hastalara ve ölüm anındaki insanlara, Kur'an'ın zemzemesi (nağmeleri) ve sedâsı zemzem suyu gibi hoş ve tatlı gelir, bir nevi mucizeliğini onlara da hissettirir.

Kısacası: Kur'an-ı Hakîm kırk farklı tabakaya ve ayrı ayrı insanlara, kırk yönden mucizeliğini gösterir veya mucizeliğinin varlığını hissettirir, kimseyi mahrum bırakmaz. Hatta yalnız gördüğüne inanan,[864] [HAŞİYE] duyduğunu anlamayan, kalb gözü kapalı, ilim sahibi olmayan insanlara karşı da Kur'an'ın bir çeşit mucizelik alâmeti vardır. Şöyle ki:

Hafız Osman hattıyla basılan Kur'an-ı Mucizü'l-Beyan'ın kelimeleri birbirine bakıyor.

Mesela Kehf sûresinde, وَثَامِنُهُمْ كَلْبُهُمْ[865] ifadesinin altındaki yapraklar delinse, az bir kaymayla, Fâtır sûresindeki قِطْمِيرٍ[866] kelimesi görünecek ve o köpeğin ismi anlaşılacak. Veya Yâsin sûresinde iki مُحْضَرُونَ[867] kelimesi üst üste gelir ve Sâffât'taki مُحْضَرِينَ[868] ve مُحْضَرُونَ[869] kelimeleri hem birbirine hem onlara bakar; biri delinse ötekiler az bir kaymayla görünür.

Mesela Sebe sûresinin sonundaki ve Fâtır sûresinin başındaki iki مَثْنٰى[870] kelimesi birbirine bakar. Kur'an'ın tamamındaki üç مَثْنٰى[871] kelimesinden ikisinin birbirine bakması tesadüf olamaz ve bunların örneği pek çoktur. Hatta bir kelime, beş-altı yerde, yaprakların arkasında az bir kaymayla birbirine bakıyor. Karşılıklı iki sayfada birbirine bakan ayetlerin kırmızıyla yazıldığı bir Kur'an'ı ben gördüm ve o vakit, "Bu da bir çeşit mucizenin emaresidir." dedim. Daha sonra baktım ki, Kur'an'da farklı yaprakların arkasında mânidar bir surette birbirine bakan pek çok ifade var.

İşte Kur'an'ın tertibi Resûl-u Ekrem'in yol göstermesiyle, neşredilen ve basılan Kur'an'lar da ilahî ilhamla olduğundan, Kur'an-ı Hakîm'in nakşında ve hattında bir çeşit mucizelik işareti vardır. Çünkü o vaziyet ne tesadüfün işi ne de insan aklının eseridir. Fakat bazı kaymalar var ki, o da basımın noksanıdır; tam muntazam basılsaydı, kelimeler tam üst üste gelecekti.

Hem Kur'an'ın Medine'de indirilen orta uzunluktaki ve uzun sûrelerinin her bir sayfasında "*Allah*" lafzı eşsiz bir şekilde tekrar edilmiştir. Çoğunlukla ya beş, altı, yedi, sekiz, dokuz veyahut on bir adet tekrarla beraber, bir yaprağın iki yüzünde ve karşı karşıya gelen sayfalarda sayıca güzel ve mânidar bir münasebet gösterir.[872] [HAŞİYE-1] [HAŞİYE-2] [HAŞİYE-3] [HAŞİYE-4]

İkinci Nükte

Hazreti Musa'nın *(aleyhisselam)* zamanında sihir revaçta olduğundan, mühim mucizelerinin ona benzer bir şekilde gelmesi ve Hazreti İsa'nın *(aleyhisselam)* zamanında tıp revaçta olduğundan, mucizelerinin çoğunun

o cinsten görülmesi gibi, Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* zamanında da Arap yarımadasında en çok kıymet verilen dört şey vardı:

• *Birincisi:* Belâgat ve dilin güzel, akıcı bir şekilde kullanılması.

• *İkincisi:* Şiir ve hitabet.

• *Üçüncüsü:* Kâhinlik ve gaipten haber vermek.

• *Dördüncüsü:* Geçmiş hadiseleri ve kâinatla ilgili vakaları bilmek.

İşte Kur'an-ı Mucizü'l-Beyan geldiği zaman, bu dört şeyde mâlumat sahibi olanlara meydan okudu.

Başta, belâgatçilere birden diz çöktürdü, hayretle Kur'an'ı dinlediler.

İkinci olarak, şairler ve hatiplerde, düzgün nutuk okuyan ve güzel şiir söyleyenlerde öyle bir hayret uyandırdı ki, onlara parmaklarını ısırttı. Altın ile yazılan en güzel şiirlerini ve Kâbe'nin duvarlarına iftihar etmek için astıkları meşhur Muallakât-ı Seb'a'larını indirtti,[873] kıymetten düşürdü.

Sonra gaipten haber veren kâhinleri ve sihirbazları susturdu. Gayba dair haberlerini onlara unutturdu. Cinnîlerini kovdurdu. Kâhinliğe son verdi.

Hem geçmiş ümmetlerin başından geçenlere ve tarihteki hadiselere vâkıf olanları hurafelerden ve yalandan kurtarıp o hadiselerin gerçek yüzünü ve âlemdeki nurlu vakaları onlara ders verdi.

İşte bu dört zümre, Kur'an'ın karşısında tam bir hayret ve hürmetle diz çökerek ona talebe oldu. Hiçbiri asla bir tek sûreyle bile boy ölçüşmeye, sözle mücadele etmeye kalkışamadı...

Soru: "Kimsenin Kur'an'a karşı sözle mücadele edemediğini ve bunun mümkün olmadığını nereden biliyoruz?"

Cevap: Eğer bu mümkün olsaydı, herhalde teşebbüs edilecekti. Çünkü kâfirlerin Kur'an'a sözle karşılık vermeye şiddetle ihtiyaçları vardı. Zira dinleri, malları, canları, çoluk çocukları tehlikeye düşüyordu; sözle mücadele edebilseler kurtulurlardı. Eğer bu mümkün olsaydı, herhalde yaparlardı. Eğer sözle mücadele edilebilse, buna taraftar olan kâfirler,

münafıklar çok, hem de pek çok olduğundan, herhalde sözle mücadeleye sarılarak iddialarını herkese yayarlardı –İslamiyet'in aleyhinde her şeyi yaydıkları gibi. Eğer yaysalar ve sözle mücadele olsaydı, herhalde tarihlere, kitaplara şaşaalı bir şekilde geçerdi. İşte bütün tarihler, kitaplar meydanda... Hiçbirinde Müseylime-i Kezzâb'ın birkaç sözünden başka bir şey yoktur. Halbuki Kur'an-ı Hakîm, yirmi üç sene devamlı, damarlara dokunacak ve inadı tahrik edecek şekilde onlara meydan okudu. Dedi ki:

"*Muhammedü'l-Emin gibi ümmî bir zâtın elinden, şu Kur'an'ın benzerini yapınız ve gösteriniz.*

Haydi, bunu yapamıyorsunuz; o zât ümmî olmasın, gayet âlim ve söz ustası olsun.

Haydi, bunu da getiremiyorsunuz; bir tek zât olmasın. Bütün âlimleriniz, belagat sahipleriniz toplansın, birbirine yardım etsin. Hatta güvendiğiniz sözde ilahlarınız size yardımcı olsun.

Haydi, böyle de yapamayacaksınız. Eskiden yazılmış beliğ eserlerden de istifade edip, hatta ileride yazılacakları da yardıma çağırıp Kur'an'ın benzerini gösteriniz, yapınız.

Haydi, bunu da yapamıyorsunuz. Kur'an'ın tamamının olmasın, yalnız on sûresinin benzerini getiriniz.

Haydi, on sûresine hakiki, doğru bir nazire getiremiyorsunuz; o halde hikâyelerden, asılsız kıssalardan bir araya getiriniz, Kur'an'ın yalnız nazmının ve belâgatinin olsun benzerini gösteriniz.

Haydi, bunu da yapamıyorsunuz; bir tek sûresinin benzerini getiriniz.

Haydi, sûre uzun değil kısa bir sûre olsun, eşini getiriniz.

Yoksa dininiz, canınız, malınız, çoluk çocuğunuz dünyada da, ahirette de tehlikeye düşecektir!"[874]

İşte sekiz maddede susturmak suretiyle, Kur'an-ı Hakîm yirmi üç sene değil, belki bin üç yüz senedir bütün insanlara ve cinlere böyle meydan okumuş ve okuyor. Halbuki o zaman, o kâfirler canlarını, mallarını ve

çoluk çocuklarını tehlikeye atıp en dehşetli yol olan savaşmayı seçerek en kolay ve en kısa yol olan sözle mücadeleden vazgeçtiler. Demek o yolda gitmek mümkün değildi...

İşte hiçbir akıl sahibi, bilhassa o zaman Arap yarımadasındaki insanlar, hele Kureyşliler gibi zeki adamlar, bir edipleri bir tek sûresinin benzerini getirdiği takdirde Kur'an'ın hücumundan kurtulmalarını sağlayacakken, kısa ve kolay yolu terk edip canlarını, mallarını, çoluk çocuklarını tehlikeye atarak en zor yolda giderler miydi?

Kısacası: Meşhur Câhız'ın dediği gibi, "*Sözle mücadele mümkün değildi, kılıçla savaşmaya mecbur kaldılar.*"[875]

Soru: Bazı muhakkik âlimler demiş ki: "Kur'an'ın bir sûresine değil, bir tek ayetine, hatta bir tek cümlesine, bir tek kelimesine bile sözle karşılık verilemez ve verilmemiştir." Bu sözler mübalâğa gibi görünüyor ve akıl bunu kabul etmiyor. Çünkü beşerin sözlerinde Kur'an ayetlerine benzeyen çok cümle var. Bu sözün hikmeti, sırrı nedir?

Cevap: Kur'an'ın mucizeliği hususunda iki mezhep var:

Çoğunluğun kabul ve tercih ettiği mezhebe göre, Kur'an'daki belâgat incelikleri ve mânâ meziyetleri, insan kudretinin üstündedir.

İkinci derecede tercih edilen mezhebe göre ise Kur'an'ın bir sûresine sözle karşılık vermeye insanın gücü yeter, fakat Cenâb-ı Hak, Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* bir mucizesi olarak bunu yasaklamıştır. Nasıl ki bir adam ayağa kalkabilir, fakat mucize eseri olarak bir peygamber dese ki, "Kalkamayacaksın" ve o da kalkamazsa bu, mucize olur. İşte şu ikinci mezhebe "Sarfe Mezhebi" denir. Yani, Cenâb-ı Hak cinleri ve insanları, Kur'an'ın bir sûresine bile karşılık vermekten men etmiştir. Eğer men etmeseydi, cinler ve insanlar bir sûresine karşılık verirdi. Bu mezhebe göre, "Kur'an'ın bir kelimesine karşı dahi sözle mücadele edilemez" diyen âlimlerin sözleri hakikattir. Çünkü madem Cenâb-ı Hak, Kur'an'ın mucizeliğinin gereği olarak onları men etmiş,

Kur'an'a karşılık vermek için ağızlarını açamazlar. Ağızlarını açsalar da Allah'ın izni olmazsa ağızlarından o kelimeyi çıkaramazlar.

Daha çok kabul gören ve çoğunluğun tercih ettiği ilk mezhebe göre de o âlimlerin görüşlerinin şöyle ince bir yönü vardır:

Kur'an-ı Hakîm'in ayetleri, kelimeleri birbirine bakar. Bazen bir kelime on yere bakar; onda, on belâgat nüktesi, on münasebet bulunur. Mesela *İşârâtü'l-İ'câz* adlı tefsirde, Fatiha'nın bazı ayetleri ile الٓمٓ ۝ ذٰلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ ۛ فِيهِ[876] ayetlerinin içinde, şu nüktelerden bazı örnekleri göstermiştik.

Nasıl ki nakışlı bir sarayda çeşit çeşit, farklı nakışların düğümü hükmünde bir taşı, bütün nakışlara bakacak bir yere yerleştirmek, bütün o duvarı nakışlarıyla bilmeye bağlıdır. Hem nasıl ki, insanın yüzündeki gözbebeğini yerine yerleştirmek, bütün vücudun münasebetlerini, hayret verici vazifelerini ve gözün o vazifelere karşı vaziyetini bilmekle olur. Aynen öyle de, hakikat ehlinin çok ileri giden bir kısmı, Kur'an'ın kelimelerinde pek çok münasebeti ve diğer ayetlere, cümlelere bakan tarafları, alâkaları göstermiştir. Bilhassa harflerden mânâ çıkarıp tefsir eden âlimler daha ileri gidip Kur'an'ın bir harfinde bir sayfa kadar sırrı, ehline göstererek ispat etmiştir.

Hem madem Kur'an, her şeyin Yaratıcısının kelâmıdır; her bir kelimesi kalb ve çekirdek hükmüne geçebilir. Etrafında sırlardan meydana gelmiş manevî bir vücuda kalb ve manevî bir ağaca çekirdek olabilir…

İşte insanın sözlerinde, Kur'an'ın kelimeleri gibi kelimeler, hatta cümleler, ayetler bulunabilir. *Fakat onlar Kur'an'da çok münasebet gözetilerek yerleştirilmiştir, her şeyi kuşatan bir ilim lâzımdır ki, onları öyle yerli yerine yerleştirsin…*

Üçüncü Nükte

Kur'an-ı Mucizü'l-Beyan'ın mahiyetinin çok özlü bir özeti olarak, bir vakit Cenâb-ı Hak hakiki bir tefekkürü kalbime Arapça ihsan etmişti. Şimdi o tefekkürü aynen, Arapça olarak yazacağız, sonra mânâsını söyleyeceğiz:

سُبْحَانَ مَنْ شَهِدَ عَلٰى وَحْدَانِيَّتِهٖ وَصَرَّحَ بِأَوْصَافِ جَمَالِهٖ وَجَلَالِهٖ وَكَمَالِهِ الْقُرْاٰنُ الْحَكِيمُ الْمُنَوَّرُ جِهَاتُهُ السِّتُّ اَلْحَاوِي لِسِرِّ إِجْمَاعِ كُلِّ كُتُبِ الْأَنْبِيَاءِ وَالْأَوْلِيَاءِ وَالْمُوَحِّدِينَ الْمُخْتَلِفِينَ فِي الْأَعْصَارِ وَالْمَشَارِبِ وَالْمَسَالِكِ الْمُتَّفِقِينَ بِقُلُوبِهِمْ وَعُقُولِهِمْ عَلٰى تَصْدِيقِ أَسَاسَاتِ الْقُرْاٰنِ وَكُلِّيَّاتِ أَحْكَامِهٖ عَلٰى وَجْهِ الْإِجْمَالِ وَهُوَ مَحْضُ الْوَحْيِ بِإِجْمَاعِ الْمُنْزِلِ وَالْمُنْزَلِ وَالْمُنْزَلِ عَلَيْهِ وَعَيْنُ الْهِدَايَةِ بِالْبَدَاهَةِ وَمَعْدِنُ أَنْوَارِ الْإِيمَانِ بِالضَّرُورَةِ وَمَجْمَعُ الْحَقَائِقِ بِالْيَقِينِ وَمُوصِلٌ إِلَى السَّعَادَةِ بِالْعِيَانِ وَذُو الْأَثْمَارِ الْكَامِلِينَ بِالْمُشَاهَدَةِ وَمَقْبُولُ الْمَلَكِ وَالْإِنْسِ وَالْجَانِّ بِالْحَدْسِ الصَّادِقِ مِنْ تَفَارِيقِ الْأَمَارَاتِ وَالْمُؤَيَّدُ بِالدَّلَائِلِ الْعَقْلِيَّةِ بِاتِّفَاقِ الْعُقَلَاءِ الْكَامِلِينَ وَالْمُصَدَّقُ مِنْ جِهَةِ الْفِطْرَةِ السَّلِيمَةِ بِشَهَادَةِ اطْمِئْنَانِ الْوِجْدَانِ وَالْمُعْجِزَةُ الْأَبَدِيَّةُ الْبَاقِي وَجْهُ إِعْجَازِهٖ عَلٰى مَرِّ الزَّمَانِ بِالْمُشَاهَدَةِ وَالْمُنْبَسِطُ دَائِرَةُ إِرْشَادِهٖ مِنَ الْمَلَإِ الْأَعْلٰى إِلٰى مَكْتَبِ الصِّبْيَانِ يَسْتَفِيدُ مِنْ عَيْنِ دَرْسِ اَلْمَلٰئِكَةُ مَعَ الصَّبِيِّينَ وَكَذَا هُوَ ذُو الْبَصَرِ الْمُطْلَقِ يَرَى الْأَشْيَاءَ بِكَمَالِ الْوُضُوحِ وَالظُّهُورِ وَيُحِيطُ بِهَا وَيُقَلِّبُ الْعَالَمَ فِي يَدِهٖ وَيُعَرِّفُهُ لَنَا كَمَا يُقَلِّبُ صَانِعُ السَّاعَةِ السَّاعَةَ فِي كَفِّهٖ وَيُعَرِّفُ لِلنَّاسِ فَهٰذَا الْقُرْاٰنُ الْعَظِيمُ الشَّانِ هُوَ الَّذِي يَقُولُ مُكَرَّرًا

(اَللّٰهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ)[877] (فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ)[878]

İşte bu Arapça tefekkürün tercümesi ve meali şudur:

Kur'an-ı Mucizü'l-Beyan'ın altı yönü de parlak ve nurludur. Vehimler ve şüpheler içine giremez. Çünkü arkası Arş'a dayanıyor, o tarafında vahiy nuru var. Önünde ve hedefinde iki cihan saadeti bulunur. Ebede, ahirete el uzatmış; cennet ve saadet nuru var. Üstünde mucizelik mührü parlıyor. Altında ispat ve delil direkleri bulunur. İçi hâlis hidayettir, sağı أَفَلَا يَعْقِلُونَ[879] *sorusuyla akılları konuşturup "Doğru söyledin!" dedirtiyor. Solunda kalblere ruhanî zevkler verip vicdanları şahit göstererek "bârekâllah" dedirten Kur'an-ı Mucizü'l-Beyan'a vehim ve şüphelerin hırsızları hangi köşeden, hangi taraftan girebilir!..*[880]

Evet, Kur'an-ı Mucizü'l-Beyan asırları, meşrepleri, yolları farklı farklı olan peygamberlere, evliyaya ve tek bir Yaratıcıya inananlara ait kitapların tamamının sırrını içerir. Yani bütün o kalb ehli ve akıl sahipleri, Kur'an-ı Hakîm'in özet halindeki hükümlerini ve esaslarını tasdik eder bir şekilde, o esasları kitaplarında bildirip kabul etmişler. Demek onlar, Kur'an semavî ağacının kökleri hükmündedir. Hem Kur'an-ı Hakîm, vahye dayanıyor ve vahiydir. Çünkü onu indiren Zât-ı Zülcelâl, Resûl-u Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselam) mucizeleri ile Kur'an'ın vahiy olduğunu gösterir, ispat eder. Kur'an'ın üstündeki mucizelik mührü de Arş'tan geldiğini

gösterir. Ve kendisine Allah tarafından Kur'an indirilmiş olan Resûl-u Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselam) vahyin başlangıcındaki telâşı,[881] *vahiy indirilirken kendinden geçercesine*[882] *vaziyeti ve Kur'an'a karşı herkesten çok hürmeti ve ihlâsı gösteriyor ki, Kur'an vahiydir; ezelden geliyor, ona misafir oluyor…*

Hem Kur'an –açıkça– hidayetin kaynağı ve ta kendisidir. Çünkü onun zıttı –apaçık görüldüğü üzere– küfür sapkınlığıdır. Hem –zorunlu olarak– Kur'an, iman nurlarının madenidir. Elbette iman nurlarının zıttı karanlıktır. Birçok Söz'de bunu kesin olarak ispat etmiştik.

Hem Kur'an –şüphesiz– hakikatlerin toplandığı kitaptır. İçine hayal ve hurafeler giremez. Meydana getirdiği hakikatli İslamiyet âlemi, gösterdiği esaslı şeriat ve yüce kemâl vasıflarının şahitliğiyle, gayb âlemine dair bahislerinde dahi, görünen âlem hakkındaki bahisleri gibi hakikatin ta kendisi olduğunu ve içinde gerçeğe zıt bir şey bulunmadığını ispat eder…

Hem Kur'an –ayan beyan, şüphesiz– iki cihan saadetine ulaştırır, insanı ona sevk eder. Kimin şüphesi varsa Kur'an'ı bir defa okusun ve dinlesin, ne diyor…

Hem Kur'an'ın meyveleri mükemmeldir ve canlıdır. Öyleyse Kur'an ağacının kökü hakikattedir, canlıdır. Çünkü meyvenin hayatı, ağacın hayatına işaret eder. İşte bak, her asırda asfiya ve evliya gibi ne kadar mükemmel, kâmil, canlı ve nurlu meyveler vermiş…

Hem sayısız, farklı farklı emarelerden doğan bir seziş ve kanaatle Kur'an, hem insanların, hem cinlerin, hem de meleklerin makbulü ve yönelip beğendikleri bir kitaptır ki, okunduğu vakit aşkla pervane gibi etrafına toplanıyorlar…

Hem Kur'an vahiy olmakla beraber, aklî delillerle desteklenmiş ve kuvvetlendirilmiştir. Evet, kâmil akıl sahiplerinin ittifakı buna şahittir. Başta kelâm ilminin büyük âlimleri ve İbni Sina, İbni Rüşd gibi felsefe dâhileri –ittifakla– Kur'an esaslarını usûlleriyle, delilleriyle ispat etmiştir.

Hem Kur'an'ın doğruluğu, temiz, sağlam fıtratlarla tasdik edilmiştir. Eğer bir arıza veya hastalık olmazsa her temiz fıtrat onu tasdik eder. Çünkü vicdanın tam tatmini, emniyeti ve kalb huzuru, onun nurlarıyla olur. Demek, selim fıtrat, vicdanın tam tatmininin ve emniyetinin şahitliğiyle Kur'an'ı tasdik ediyor. Evet, fıtrat, hal diliyle Kur'an'a der ki: "Kemâlim sensiz olamaz." Şu hakikati pek çok yerde ispat etmişiz.

Hem Kur'an, açıkça görüldüğü üzere, ebedî ve daimî bir mucizedir. Mucizeliğini her vakit gösterir. Başka mucizeler gibi sönmez, vakti geçmez; ebedîdir.

Hem Kur'an'ın irşad dairesinde öyle bir genişlik vardır ki, bir tek dersinde Hazreti Cebrail (aleyhisselam), yeni yetişen bir çocukla omuz omuzadır, o dersi dinler, hisselerini alırlar. İbni Sina gibi en dâhi filozof, okuma yazma bilen en sıradan insanla diz dize aynı dersi okur, dersini alır. Hatta bazen olur ki, o sıradan adam, imanının kuvveti ve saflığı ile o dersten, İbni Sina'dan daha çok istifade eder.

Ve Kur'an'ın içinde öyle bir göz var ki, bütün kâinatı görür, kuşatır ve bir kitabın sayfaları gibi önünde tutar, tabakalarını ve âlemlerini beyan eder. Bir saatin sanatkârı saatini nasıl çevirir, açar, gösterir, tarif ederse; Kur'an da elinde kâinatı tutmuş, öyle yapıyor. İşte böyle bir Kur'an-ı Azîmüşşân'dır ki, فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[883] *der, Allah'ın bir ve tek oluşunu ilan eder.*

اَللّٰهُمَّ اجْعَلِ الْقُرْاٰنَ لَنَا فِي الدُّنْيَا قَرِينًا وَفِي الْقَبْرِ مُونِسًا وَفِي الْقِيَامَةِ شَفِيعًا وَعَلَى الصِّرَاطِ نُورًا وَمِنَ النَّارِ سِتْرًا وَحِجَابًا وَفِي الْجَنَّةِ رَفِيقًا وَإِلَى الْخَيْرَاتِ كُلِّهَا دَلِيلًا وَإِمَامًا.

اَللّٰهُمَّ نَوِّرْ قُلُوبَنَا وَقُبُورَنَا بِنُورِ الْإِيمَانِ وَالْقُرْاٰنِ وَنَوِّرْ بُرْهَانَ الْقُرْاٰنِ بِحَقِّ وَبِحُرْمَةِ مَنْ أُنْزِلَ عَلَيْهِ الْقُرْاٰنُ، عَلَيْهِ وَعَلٰى اٰلِهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ مِنَ الرَّحْمٰنِ الْحَنَّانِ، اٰمِينَ[884]

On Dokuzuncu Nükteli İşaret

Önceki işaretlerde, Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam),* Cenâb-ı Hakk'ın resûlü olduğu kesin ve şüphesiz bir şekilde ispat edildi. İşte, peygamberliği binlerce kesin delille sabit olan Hazreti Muhammed *(aleyhissalâtü vesselam)*, Allah'ın bir ve tek oluşunun ve ebedî saadetin en

parlak ve kesin bir delilidir. Biz bu İşaret'te, o ışık veren, parlak ve dosdoğru konuşan delili çok özlü bir şekilde, kısaca tarif edeceğiz. Çünkü madem o, delildir ve neticesi Allah'ı bilmek ve tanımaktır; elbette o delili tanımak ve delil olma yönünü bilmek lâzımdır. Öyleyse biz de gayet kısa bir özetle Allah Resûlü'nün delil oluşunu ve bunun sahihliğini göstereceğiz. Şöyle ki:

Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)*, şu kâinattaki varlıklar gibi, kâinatın Hâlık'ının varlığına ve birliğine kendi şahsıyla delil olduğu gibi, o kendi delâletini, bütün varlıkların delâletiyle beraber, lisanıyla ilan etmiştir. Madem delildir, o delilin ispatına, doğruluğuna ve hakkaniyetine on beş esasta işaret edeceğiz:

Birinci Esas: Hem zâtıyla, hem lisanıyla, hem haliyle, hem sözleriyle kâinatın Sâni'ini gösteren şu delil, kâinatın hakikatince tasdik edilmiştir ve doğrudur. Çünkü bütün varlıkların, Cenâb-ı Hakk'ın bir ve tek oluşuna işaretleri, elbette bunu söyleyen zâtı tasdik hükmündedir. *Demek, onun davası bütün kâinatça doğrulanır.*

Hem bildirdiği mutlak kemâl olan Cenâb-ı Hakk'ın vahdaniyeti (bir ve tek oluşu) ve mutlak hayır olan ebedî saadet, âlemdeki bütün hakikatlerin güzelliğine, kemâline lâyık ve uygun olduğundan; o, davasında elbette doğru sözlüdür. *Demek Resûl-u Ekrem (aleyhissalâtü vesselam), Allah'ın bir ve tek oluşunun, ebedî saadetin doğru sözlü ve tasdik edilmiş bir delilidir.*

İkinci Esas: Hem o doğru sözlü ve tasdik edilmiş zât, madem bütün peygamberlerin üstünde binlerce mucizeye, hükmü ortadan kalkmayan bir dine, bütün cinleri ve insanları kuşatan bir davete sahip olduğundan, elbette bütün peygamberlerin reisidir. Öyleyse bütün peygamberlerin mucizelerinin sırrını ve ittifaklarını içine alan bir mahiyete sahiptir. *Demek, bütün peygamberlerin ittifaklarının kuvveti ve mucizelerinin şahitliği, onun doğruluğuna ve hakkaniyetine bir dayanak noktası meydana getirir.*

Hem o, terbiyesi, irşadı ve dininin nuruyla mükemmelliğe ulaşan bütün evliya ve asfiyanın sultanı ve üstadıdır. Öyleyse mahiyeti onların kerametlerinin sırrını, ittifakla tasdiklerini ve tahkiklerinin kuvvetini içerir. Çünkü onlar, üstadlarının açtığı ve kapıyı açık bıraktığı yolda gitmiş, hakikati bulmuşlar. *Öyleyse onların bütün kerametleri, tahkikleri ve ittifakları, o mukaddes üstadlarının doğruluğu ve hakkaniyeti için bir dayanak noktası sağlar.*

Hem o vahdaniyet delilinin, önceki işaretlerde görüldüğü gibi, o kadar kesin, şüphesiz ve açık mucizeleri, harika irhâsâtı ve peygamberliğine şüphesiz işaretler var ve bunlar o zâtı öyle tasdik ediyor ki, kâinat toplansa onların tasdikini iptal edemez.

Üçüncü Esas: Hem o açık mucizelerin sahibi olan, Allah'ın bir ve tek oluşunun ilancısı ve ebedî saadetin müjdecisi, kendi mübarek şahsında öyle yüce bir ahlâka, peygamberlik vazifesinde öyle kıymetli vasıflara ve tebliğ ettiği şeriat ve dininde öyle yüksek hasletlere sahiptir ki, en şiddetli düşman dahi onu tasdik ediyor, inkâra kuvvet bulamıyor. Madem zâtında, vazifesinde ve dininde en yüksek ve güzel ahlâk vasıfları, en yüce ve mükemmel karakter hususiyetleri, en kıymetli ve makbul hasletler bulunuyor. *Elbette o zât, varlıklardaki kemâlâtın ve yüce ahlâkın misali, temsilcisi, timsali ve üstadıdır. Öyleyse zâtındaki, vazifesindeki ve dinindeki şu kemâlât, hakkaniyetine ve doğruluğuna o kadar kuvvetli bir dayanak noktasıdır ki, hiçbir şekilde sarsılmaz.*

Dördüncü Esas: Hem kemâlât madeni olan ve yüce ahlâk vasıflarını öğreten, Allah'ın bir ve tek oluşunun ve ebedî saadetin o ilancısı, bunları kendi kendine söylemiyor, bunlar ona söyletiliyor.[885] Evet, kâinatın Hâlık'ı tarafından söyletiliyor. O, Üstad-ı Ezelî'sinden ders alır, sonra ders verir. Çünkü daha önceki işaretlerde kısmen anlatılan binlerce peygamberlik deliliyle kâinatın Hâlık'ı, bütün mucizeleri onun elinde yaratarak göstermiştir ki:

Allah Resûlü, O'nun hesabına konuşuyor, O'nun kelâmını tebliğ ediyor. Kendisine gelen Kur'an ise içinde-dışında kırk mucizelik yönüyle gösterir

ki, o, Cenâb-ı Hakk'ın tercümanıdır.

Hem zâtında bütün ihlâsıyla, takvasıyla, ciddiyetiyle, güvenilir oluşuyla ve diğer bütün hal ve tavırlarıyla gösterir ki, o kendi adına, kendi fikriyle değil, Hâlık'ı adına konuşuyor.

Hem Allah Resûlü'nü dinleyen hakikat ehli bütün zâtlar, keşif ve tahkikle tasdik etmiş ve ilmelyakîn[886] *iman etmişler ki, o kendi kendine konuşmuyor; kâinatın Hâlık'ı onu konuşturuyor, onunla ders veriyor, ona ders verdiriyor. Öyleyse Allah Resûlü'nün doğruluğu ve hakkaniyeti, bu çok kuvvetli dört esasın ittifakına dayanır.*

Beşinci Esas: Hem o ezelî kelâmın tercümanı; ruhları görüyor, meleklerle sohbet ediyor, cinlere ve insanlara da doğru yolu gösteriyor. Değil insanlar ve cinler âleminin, belki ruhlar ve melekler âleminin üstünde ders alıyor, ötesiyle münasebeti var, oraları biliyor. Daha önce bildirdiğimiz mucizeleri ve tevatürle kesin olan hayatı, bu hakikati ispat etmiştir. Öyleyse kâhinlerin ve gaipten haber veren başkalarının haberleri gibi onun haberlerine değil cinler, ruhlar, melekler, belki Cibril'den başka Allah'a en yakın melekler bile karışamıyor. Hatta çoğu vakit, arkadaşı olan Hazreti Cebrail'i dahi bazı hallerde geri bırakıyor.[887]

Altıncı Esas: Hem meleklerin, cinlerin ve insanlığın efendisi olan o zât, şu kâinat ağacının en nurlu ve mükemmel meyvesi.. Allah'ın rahmetinin timsali ve muhabbetinin misali.. Hakk'ın en nurlu delili.. hakikatin en parlak kandili..[888] kâinat tılsımının anahtarı.. yaratılış muammasının keşfedicisi.. âlemin hikmetinin şerh edicisi.. ilahî saltanatın ilancısı.. ve Rabbanî sanat güzelliklerini tarif edendir. Ve kabiliyetlerinin kuşatıcılığı yönüyle o zât, varlıklardaki kemâlâtın en mükemmel örneğidir. Öyleyse o zâtın bu vasıfları ve manevî şahsiyeti şuna işaret eder, belki açıkça gösterir ki:

O, kâinatın asıl gayesidir. Yani, "Şu kâinatın Hâlık'ı o zâta bakmış, kâinatı yaratmıştır. Eğer onu var etmeseydi, kâinatı da yaratmazdı." denilebilir.[889] *Evet, cinlere ve insanlara getirdiği Kur'an hakikatleri, iman nurları,*

zâtında görünen yüce ahlâk vasıfları ve faziletler, şu hakikate kesin bir şahittir.

Yedinci Esas: Hakkın delili ve hakikatin ışığı olan o zât, öyle bir din ve şeriat ortaya koymuştur ki, iki cihan saadetini sağlayacak düsturları içerir. Ve bununla beraber, kâinatın hakikatlerini, vazifelerini ve kâinat Hâlık'ının isim ve sıfatlarını tam bir doğrulukla bildirmiştir. İşte İslamiyet ve şeriat, öyle kuşatıcı ve mükemmeldir ve kâinatı kendisiyle beraber öyle bir şekilde tarif eder ki, mahiyetine dikkat eden elbette şunu anlar: O din, bu güzel kâinatı yapan Zât'ın, kâinatı kendisiyle beraber tarif edecek bir beyannamesi ve kılavuzudur.

Nasıl ki bir sarayın ustası, o saraya uygun bir kılavuz hazırlar, kendini vasıflarıyla göstermek için bir tarife kaleme alır. *Aynen öyle de, Resûl-u Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselam) getirdiği dinde ve şeriatta öyle bir kuşatıcılık, yücelik ve hakkaniyet görünüyor ki, onun kâinatı yaratan ve idare eden Zât'ın kaleminden çıktığı açıktır. Ve o kâinatı güzelce düzene koyan kim ise, şu dini güzelce tanzim eden yine O'dur. Evet, o kusursuz düzen, elbette bu en güzel nizamı ister.*

Sekizinci Esas: İşte şu zikredilen sıfatlarla vasıflanmış ve her yönden sarsılmaz, kuvvetli dayanak noktalarına sahip Hazreti Muhammed *(aleyhissalâtü vesselam)*, görünen âleme yönelerek gayb âlemi adına, cinlerin ve insanların başları üzerine dinini ilan ederek istikbalde, gelecek asırların arkasında duran kavimlere ve milletlere hitap eder, öyle bir seslenir ki; nidâsını bütün cinlere ve insanlara, her yere, her asra işittirir. Evet, işitiyoruz…

Dokuzuncu Esas: Hem öyle yüksek, kuvvetli bir şekilde hitap eder ki, bütün asırlar onu dinliyor. Evet, yankılanan sesini her bir asır işitiyor.

Onuncu Esas: Hem o zâtın hal ve tavırlarından anlaşılıyor ki; görüyor, öyle haber veriyor. Çünkü en tehlikeli vakitlerde, tam bir metanetle, tereddütsüz ve telâşsız konuşuyor. Bazen tek başına dünyaya meydan okuyor.[890]

On Birinci Esas: Hem herkesi bütün kuvvetiyle, öyle güçlü bir şekilde davasına davet edip çağırır ki, yeryüzünün yarısına ve insanlığın beşte birine "Lebbeyk"[891] dedirtti, سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا[892] ayetini söyletti.

On İkinci Esas: Hem herkesi öyle bir ciddiyetle davet ve öyle esaslı bir şekilde terbiye eder ki, düsturlarını asırların simasına ve yeryüzünün her tarafındaki taşlara nakşediyor, asırların yüzünde daimî kılıyor.

On Üçüncü Esas: Hem tebliğ ettiği hükümlerin sağlamlığını öyle bir inançla ve güvenerek söylüyor ve herkesi davet ediyor ki, dünya toplansa onu bir hükmünden geri çevirip pişman edemez. Bütün hayatı ve yüce siyeri buna şahittir.

On Dördüncü Esas: Hem dinini öyle şüphesiz bir iman ve güvenle tebliğ eder, öyle davette bulunur ki, kimseye minnet etmez, hiçbir zorluk karşısında telâşlanmaz. Getirdiği hükümleri tereddütsüz, tam bir samimiyetle ve hâlis bir şekilde, herkesten önce kendisi yerine getirip kabul ederek bildirir. Buna şahit ise herkesçe, dost ve düşmanca mâlum olan meşhur zühdü,[893] istiğnası ve dünyanın fâni süslerine tenezzül etmemesidir.

On Beşinci Esas: Hem getirdiği dine herkesten çok itaati, Hâlık'ına herkesten fazla kulluğu ve Allah'ın yasak kıldığı şeylere karşı herkesten kuvvetli takvası kesinlikle gösterir ki, o, Ezel ve Ebed Sultanı'nın tebliğcisi, elçisi ve hakkıyla ibadete lâyık olan Cenâb-ı Hakk'ın en hâlis kuludur, Ezelî Kelâm'ın tercümanıdır.

Bu on beş esasın neticesi şudur: Zikredilen vasıflarla *donanmış o zât, bütün kuvvetiyle bütün hayatında tekrar tekrar ve devamlı* فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[894] *der, Allah'ın bir ve tek olduğunu ilan eder.*

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَيْهِ وَعَلٰى اٰلِهِ عَدَدَ حَسَنَاتِ أُمَّتِهِ[895]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[896]

Cenâb-ı Hakk'ın bir ikramı ve Rabbanî inayetin bir eseri

وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ[897] ayetinin mânâsına uygun davranmak ve onu doğrulamak arzusuyla şöyle deriz:

Bu risalenin telifinde Cenâb-ı Hakk'ın inayetinin ve rahmetinin bir eserini söyleyeceğim ki, bu risaleyi okuyanlar ona önem vererek baksınlar.

İşte şu risaleyi yazma niyeti, hiç kalbimde yoktu. Çünkü Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* peygamberliğine dair Otuz Birinci ve On Dokuzuncu Söz'ler yazılmıştı. Birdenbire kalbime beni bu risaleyi yazmaya mecbur bırakan bir his geldi.

Hem hafızam, musibetler neticesinde sönmüştü. Hem meşrebimde, yazdığım eserlerde nakil suretiyle, "kâle-kıyle" (dedi-denildi) şeklinde gitmemiştim. Hem yanımda hadis ve siyer kitapları yok. Bununla beraber, "Tevekkeltü alâllah"[898] diyerek başladım. Öyle bir muvaffakiyet oldu ki, hafızam bana Eski Said'in hafızasından daha çok yardım etti. Her iki üç saatte, süratle otuz kırk sayfa yazıldı. Bir saatte on beş sayfa yazılıyordu. Çoğu hadis, *Buhârî*, *Müslim*, *Beyhakî*, *Tirmizî*, *Şifâ-yı Şerif*, *Ebû Nuaym*, *Taberî* gibi kitaplardan naklediliyordu. Halbuki bu nakilde hata yapsam –hadis olduğu için– günah olacağından kalbim titriyordu. Fakat anlaşıldı ki, Allah'ın yardımı ve şu risaleye ihtiyaç var. İnşallah sahih bir surette yazılmıştır. Şayet bazı hadislerin ifadelerinde veya rivayet edenlerin isminde bir yanlış bulunursa, kardeşlerimden tashih etmelerini ve bu hatalara müsamaha ile bakmalarını rica ediyorum.

Said Nursî

Evet, Üstadımız söylüyordu, biz müsveddeyi yazıyorduk. Yanında hiç kitap yoktu, hiç müracaat etmiyordu; birdenbire, gayet süratli söylüyordu, biz de yazıyorduk. İki üç saatte otuz-kırk, hatta daha fazla sayfa yazıyorduk. Bizim de kanaatimiz geldi ki, bu muvaffakiyet, Resûl-u Ekrem'in mucizelerinin bir kerametidir.

Daimî hizmetkârı *Abdullah Çavuş*

Hizmetkârı ve müsvedde kâtibi *Süleyman Sâmi*

Müsvedde kâtibi ve ahiret kardeşi *Hafız Hâlid*

Müsvedde kâtibi ve temize çeken *Hafız Tevfik*

---

240 Peygamber Efendimizin (aleyhissalâtü vesselam) Mucizeleri.
241 Her türlü noksan sıfattan uzak Allah'ın adıyla.
242 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor olmasın." (İsrâ sûresi, 17/44).
243 "Bütün dinlere üstün kılmak için resûlünü hidayet ve hak dinle gönderen O'dur. Buna şahit olarak Allah yeter. Muhammed Allah'ın resûlüdür ..." (Fetih sûresi, 48/28-29).
244 Bkz. el-Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve 1/10; ez-Zemahşerî, el-Keşşâf 1/382; en-Nevevî, Şerhu Sahîhi Müslim 1/2.
245 Bkz. Kasas sûresi, 28/48; Sebe sûresi, 34/43; Sâffât sûresi, 37/15; Kamer sûresi, 54/2.
246 Doğru söyledin.
247 Abdullah İbni Selâm'ın "Anladım ki onun simasında yalan olamaz." diyerek imana gelmesine dair bkz. Tirmizî, kıyâmet 42; İbni Mâce, ikâme 174; Dârimî, salât 156.
248 Bkz. el-Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve 1/10; ez-Zemahşerî, el-Keşşâf 1/382; en-Nevevî, Şerhu Sahîhi Müslim 1/2.
249 Bkz. Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 5/265; İbni Hibbân, es-Sahîh 2/77; et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr 8/217.
250 Peygamber Efendimizin (sallallâhu aleyhi ve sellem) bütün insanlığa gönderildiğine dair bkz. Sebe sûresi, 34/28.
251 Bkz. el-Gazâlî, Fedâihu'l-Bâtıniyye 1/139-141; el-Âmidî, Ğâyetü'l-merâm 1/356-357; el-Îcî, Kitâbü'l-Mevâkıf 3/ 405; et-Teftâzânî, Şerhu'l-Makâsıd 5/17.
252 HAŞİYE Maalesef niyet ettiğim gibi yazamadım. İradem dışında, kalbe nasıl geldiyse öyle yazıldı. Şu kısımlardaki sıralamaya tam uyamadım.
253 Müteşabih: Mânâsı açık olmayan ayet ve hadisler.
254 Bkz. Müslim, cennet 31, münâfikîn 15; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 2/371, 3/341, 346; İbni Hibbân, es-Sahîh 16/510.
255 HAŞİYE Bu risaledeki "tevatür" kelimesi, Türkçe "şâyia" mânâsındaki tevatür değil, şüphesiz bir kesinliği ifade eden, yalan ihtimali olmayan kuvvetli haber mânâsındadır.
256 Kıyye (Okka): 1282 gramlık ağırlık ölçüsü.
257 Mesela İmam Ahmed İbni Hanbel bir milyon hadisi*, İmam Buhârî beş yüz bin hadisi** ezberleyen hadis âlimlerindendir.
* Bkz. ez-Zehebî, Tezkiratü'l-Huffâz 2/431; İbnü'l-Cevzî, Sıfatü's-Safve 2/337; İbni Hacer, Tehzîbü't-Tehzîb 1/64.
** Bkz. en-Nevevî, Tehzîbü'l-Esmâ 1/86; ez-Zehebî, Tezki-ratü'l-Huffâz 2/556; es-Suyûtî, et-Tedrîbü'r-Râvî 1/99.
258 Yatsı abdestiyle sabah namazını kılan pek çok insan olduğunu belirten İmam Gazâlî, tâbiînden kırk sene boyunca böyle yapan kırk kişinin isimlerini vermektedir: el-Gazâlî, İhyâu Ulûmi'd-Dîn 1/359.
259 Altı büyük hadis kitabı (Sahih-i Buhari, Sahih-i Müslim, İbni Mâce, Ebu Davud, Tirmizî, Nesâî).
260 Doğru olmayan, uydurma.
261 Bkz. İbni Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ 6/186; Hennâd, ez-Zühd 1/293; Hâkim, Ma'rifetü Ulûmi'l-Hadîs s. 62.
262 Müslim, îmân 247; Tirmizî, fiten 53; Ebû Dâvûd, mehdî 4, 6, 7; İbni Mâce, fiten 24, 34; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 1/99.
263 Bkz. Ebû Dâvûd, mehdî 6; İbni Mâce, fiten 34.
264 Hiç kimse gaybı bilemez, gaybı yalnız Allah bilir.
265 Ecelin gizli bırakıldığına dair ayet ve hadisler için bkz. Lokman sûresi, 31/34; Buhârî, istiskâ 29, tefsîru sûre (6) 1, (13) 1, (31) 2, tevhîd 4; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 2/24, 52, 58, 122.

266 HAŞİYE Resûl-u Ekrem’e (aleyhissalâtü vesselam), Âişe-i Sıddîka’ya karşı fazla sevgisini ve şefkatini rencide etmemek için, Cemel Hadisesi’nde onun bulunacağının kesin bir şekilde gösterilmediğine delil şudur: Hazreti Peygamber pak hanımlarına buyurmuş ki: “Keşke hanginizin o vakada bulunacağını bilseydim.”* Fakat sonra, hafif bir surette bildirilmiş ki, Hazreti Ali’ye (radiyallâhu anh) ferman etmiş: Seninle Âişe arasında bir hadise olsa... فَارْفُقْ بِهَا فَارْدُدْهَا إِلٰى مَأْمَنِهَا “Ona şefkatle muamele et ve onu selametle evine gönder.”**
* Bkz. Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 6/52, 97; Ma’mer İbni Râşid, el-Câmi’ 11/365; İbni Ebî Şeybe, el-Musannef 7/536.
** Bkz. Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 6/393; et-Ta-berânî, el-Mu’cemü’l-Kebîr 1/332; el-Beyhakî, Delâilü’n-Nübüvve 6/411.
267 “Kim benim üzerime kasten yalan uydurursa, cehennemdeki yerini hazırlasın.” (Bkz. Buhârî, ilim 38; Müslim, mukaddime 2-4).
268 “Uydurduğu yalanı Allah’a mâl eden kimseden daha zalim biri olabilir mi?” (Zümer sûresi, 39/32).
269 Konusu Peygamber Efendimizin hayatı olan kitaplar.
270 (Bir işe) sebep olan (onu bizzat) yapan gibidir.
271 Bkz. el-Vâkıdî, Kitâbü’l-Meğâzî 1/78; İbni Asâkir, Târîhu Dimaşk 20/321; el-Kurtubî, el-Câmi’ li Ahkâmi’l-Kur’an 4/194-195.
272 Bu sahabi Huzeyme bin Sabit'tir. Bkz. Ebû Dâvûd, akdiye 20; Nesâî, büyû’ 81; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 5/215-216.
273 Dirhem: Yaklaşık üç gramlık ağırlık ölçüsü.
274 Batman: Sekiz kilograma eşit olan ağırlık ölçüsü.
275 Manevî bir binek. Peygamber Efendimizin Mirac’da bindiği son binek. Bkz. en-Nesâî, es-Sünenü’l-Kübrâ 6/470-473; el-Hakîm et-Tirmizî, Nevâdiru’l-Usûl 1/162.
276 Bkz. Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/204; el-Kurtubî, el-Câmi’ li Ahkâmi’l-Kur’an 17/98; İbni Hacer, Fethu’l-Bârî 13/484.
277 Nefs-i emmare: Daima kötülüğü arzulayan nefis.
278 “Şüphesiz benim bu torunum seyyiddir. Allah onun vasıtasıyla Müslümanlardan iki büyük fırkanın arasını bulacaktır.” (Bkz. Buhârî, sulh 9; Tirmizî, menâkıb 30; Ebû Dâvûd, sünnet 12, 13).
279 Bkz. et-Taberî, Târîhu’l-Ümem ve’l-Mülûk 3/167; ez-Zehebî, Siyeru A’lâmi’n-Nübelâ 3/291.
280 “Biatini bozanlarla, hak ve adaletten sapanlarla ve dinden çıkanlarla savaşacaksın.” (Bkz. el-Hâkim, el-Müstedrek 3/150. Ayrıca bkz. el-Bezzâr, el-Müsned 2/215, 3/27; Ebû Ya’lâ, el-Müsned 1/397, 3/194).
281 Bkz. İbni Ebî Şeybe, el-Musannef 7/545; Ebû Ya’lâ, el-Müsned 2/29; el-Hâkim, el-Müstedrek 3/413.
282 Bkz. İbni Ebî Şeybe, el-Musannef 7/538; İbni Abdilberr, el-İstîâb 4/1885.
283 “Ona Hav’eb’in köpekleri havlayacaktır.” (Bkz. Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 6/52, 97).
284 Bkz. Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 1/91, 102; et-Tayâlisî, el-Müsned s. 23; İbni Ebî Şeybe, el-Musannef 7/485.
285 Bkz. Abdurrezzak, el-Musannef 10/125, 154; İbni Abdilberr, el-İstîâb 3/1126, 1127.
286 Bkz. Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 1/92; İbni Ebî Şeybe, el-Musannef 5/437.
287 Bkz. Buhârî, menâkıb 25; Müslim, zekât 148; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 3/33.
288 Bkz. Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 6/294.
289 Bkz. Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 3/242, 256; et-Taberânî, el-Mu’cemü’l-Kebîr 3/107.
290 Bkz. İbni Abdilberr, el-İstîâb 1/393; İbni Asâkir, Târîhu Dimaşk 14/213; İbni Kesîr, el-Bidâye 6/229-232.
291 el-Hâkim, el-Müstedrek 4/534; İbni Hacer el-Heytemî, es-Savâiku’l-Muhrika 2/527, 658.

Ayrıca bkz. İbni Mâce, fiten 34; İbni Ebî Şeybe, el-Musannef 7/527.
292 Bkz. Hatîb el-Bağdâdî, Târîhu Bağdâd 11/213; İbni Asâkir, Târîhu Dimaşk 45/322.
293 Fırka: Grup, zümre. Bkz. Tirmizî, îmân 18; Ebû Dâvûd, sünnet 1; İbni Mâce, fiten 17; Dârimî, siyer 75.
294 ed-Deylemî, el-Müsned 1/46. Ayrıca bkz. Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 3/31, 82; en-Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ 5/154.
295 Seyyid Abdülkadir Geylanî, Seyyid Ahmed-i Bedevî, Seyyid Ahmed-i Rufaî, Seyyid İbrahim Desukî (kaddesallahu esrarahum) genellikle tasavvuf kitaplarında geçen dört kutup zât olarak anılır. Bazen Ebu'l-Hasan eş-Şazelî dördüncü kutup olarak zikredilir.
296 Altı büyük hadis kitabı: Sahih-i Buhari, Sahih-i Müslim, İbni Mâce, Ebu Davud, Tirmizî, Nesâî.
297 Bkz. el-Gazâlî, Fedâihu'l-Bâtıniyye 1/139-141; el-Âmidî, Ğâyetü'l-merâm 1/356-357; el-Îcî, Kitâbü'l-Mevâkıf 3/405; et-Teftâzânî, Şerhu'l-Makâsıd 5/17.
298 Bkz. Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 3/484, 4/67; İbni Ebî Şeybe, el-Musannef 7/361.
299 Bkz. Buhârî, cihâd 102; Müslim, fezâilü's-sahâbe 34.
300 Bkz. Buhârî, fezâilü'l-Medîne 5; Müslim, hac 496, 497.
301 Bkz. Buhârî, fezâilü'l-Medîne 5; Müslim, hac 496, 497.
302 Bkz. Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 5/86, 87, 89; İbni Hibbân, es-Sahîh 15/81.
303 Bkz. Buhârî, cizye 15; İbni Mâce, fiten 25; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 6/22, 25, 27.
304 Bkz. Buhârî, cihâd 157; Müslim, fiten 75-78.
305 "Benden sonra Ebûbekir ve Ömer'e uyunuz." (Bkz. Tirmizî, menâkıb 16, 34; İbni Mâce, mukaddime 11; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 5/382).
306 Bkz. el-Münâvî, Feyzu'l-Kadîr 2/56; İbni Abdilberr, et-Temhîd 22/126.
307 Bkz. Kâsım İbni Sellâm, Garîbü'l-Hadîs 1/3; ez-Zemahşerî, el-Fâik 2/128. Yakın ifadeler için bkz. Müslim, fiten 19; Tirmizî, fiten 14; Ebû Dâvûd, fiten 1.
308 "Burası Ebûcehil'in, burası Utbe'nin, burası Ümeyye'nin, burası da filan ve falanın yıkılıp devrileceği yer." (Bkz. Müslim, cennet 76, cihâd 83; Ebû Dâvûd, cihâd 115; Nesâî, cenâiz 117).
309 Bkz. İbni İshak, es-Sîre 3/310; İbni Hişâm, es-Sîratü'n-Nebeviyye 4/33; İbni Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ 2/46.
310 "Sancağı Zeyd aldı, az sonra şehit edildi. Ardından Câfer İbni Ebî Tâlib aldı, o da şehit edildi. Peşinden İbni Revâha aldı, o da şehit edilince sancağı Allah kılıçlarından bir kılıç aldı." (Bkz. Buhârî, cenâiz 4, cihâd 7, 77; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 3/113).
311 Bkz. el-Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve 4/365; İbni Asâkir, Târîhu Dimaşk 2/12; İbni Kesîr, el-Bidâye 4/247.
312 "Hilafet benden sonra otuz sene devam edecektir." (Tirmizî, fiten 48; Ebû Dâvûd, sünnet 9; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 5/220, 221).
313 "(Hilafet benden sonra otuz sene devam eder); sonra hükümdarlığa döner." (Bkz. İbni Kesîr, Tefsîru'l-Kur'an 3/302; İbni Hacer, Fethu'l-Bârî 8/77).
314 "Bu iş, nübüvvet ve rahmet olarak başladı, rahmet ve hilafet olarak da devam eder. Sonra da zalim hükümdarlık… Ve nihayet zorbalık ve ceberutluğa gelir dayanır." (Bkz. et-Tayâlisî, el-Müsned s. 31; el-Bezzâr, el-Müsned 4/108; Ebû Ya'lâ, el-Müsned 2/177).
315 "Osman, Kur'an okurken öldürülecek. Allah Osman'a (hilafet) gömleği giydirecek. Halbuki fitne gürûhu o hilafet gömleğini çıkarmaya (onu hilafetten indirmeye) çalışacak." (Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/339). Ayrıca bkz. Tirmizî, menâkıb 18; İbni Mâce, mukaddime 11.
316 Hacamat: Vücudun belli bir yerinden kan aldırma.
317 "Birçok insanın senden, senin de bazı insanlardan çekeceğiniz var!" (Bkz. Dârakutnî, Sünen 1/228; el-Hâkim, el-Müstedrek 3/638; Ebû Nuaym, Hilyetü'l-Evliyâ 1/330).
318 Bkz. el-Fâkihî, Ahbâru Mekke 2/357; et-Taberî, Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülûk 3/538; İbni

Hibbân, es-Sikât 2/316.
319 Bkz. Tirmizî, tefsîru sûre (97) 1; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 3/80; Ebû Ya'lâ, el-Müsned 2/383, 11/402; et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr 12/236, 19/38.
320 Bkz. Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 2/385, 522; İbni Asâkir, Târîhu Dimaşk 46/36.
321 Bkz. Ebû Ya'lâ, el-Müsned 2/176; İbni Asâkir, Târîhu Dimaşk 63/336, 65/250, 68/41.
322 Bkz. Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 1/18; el-Hâkim, el-Müstedrek 4/539; el-Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve 6/505.
323 "Ey Muâviye! Melik olursan yumuşak davran." (Bkz. İbni Asâkir, Târîhu Dimaşk 59/61). Yakın ifadeler için bkz. Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 4/101; İbni Ebî Şeybe, el-Musannef 6/207; et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr 19/361.
324 "Abbasoğulları siyah bayraklarla çıkar ve öncekilerin sahip olduklarının kat kat fazlasını elde ederler." (Bkz. Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/338).
325 "Vakti yaklaşan bir şerden ötürü vay Arap'ın haline!" (Bkz. Buhârî, fiten 4; Müslim, fiten 1-2).
326 Bkz. Buhârî, ferâiz 6; Müslim, vasiyyet 5.
327 Bkz. Buhârî, cenâiz 61; Müslim, cenâiz 62-64.
328 "Sakin ol! Zira senin üzerinde bir nebi, bir sıddık ve iki tane de şehit bulunuyor." (Uhud: Buhârî, fezâilü ashâb 5, 7; Tirmizî, menâkıb 18. Hira: Müslim, fezâilü's-sahâbe 50; Tirmizî, menâkıb 18.)
329 es-Suyûtî, ed-Dürru'l-Mensûr 8/660. Ayrıca bkz. Buhârî, menâkıb 25; Müslim, fezâilu's-sahâbe 99.
330 Bkz. İbni Hibbân, el-Müstedrek 3/52; İbni Hişâm, es-Sîratü'n-Nebeviyye 5/204; İbni Hibbân, es-Sikât 2/94.
331 Bkz. İbni Sa'd, et-Tabakâtü'l-kübrâ 4/234-235; et-Taberî, Târihu'l-Ümem ve'l-Mülûk 2/184; Asâkir, Tarîru Dimaşk 66/216.
332 "Rüyamda ümmetimi, deniz üstünde tahtlarına kurulmuş hükümdarlar gibi (gemilere kurulmuş) cihat ederken gördüm."
333 Dârimî, cihâd 28. Ayrıca bkz. Buhârî, ta'bîr 12; Müslim, imâre 160.
334 Bkz. el-Buhârî, et-Târîhu'l-Kebîr 3/191, 7/157, 8/416; el-Humeydî, el-Müsned 1/156. Yakın ifadeler için bkz. Müslim, fezâilü's-sahâbe 229; Tirmizî, fiten 44, menâkıb 73.
335 "İstanbul mutlaka fethedilecektir. Onu fethedecek kumandan ne güzel kumandan ve o ordu ne güzel ordudur." (Bkz. Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 4/335; et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr 2/38; el-Hâkim, el-Müstedrek 4/468).
336 "Eğer din Süreyya yıldızında dahi olsaydı, Fars soyundan bazı adamlar yine ona ulaşırdı." (Bkz. Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/342. Ayrıca bkz. Buhârî, tefsîru sûre (62) 1; Müslim, fezâilü's-sahâbe 230, 231).
337 "Kureyş'in âlimi yerin tabakalarını ilimle dolduracak." (et-Tayâlisî, el-Müsned s. 39; Ebû Nuaym, Hilyetü'l-Evliyâ 6/295, 9/65; Hatîb el-Bağdâdî, Târîhu Bağdâd 2/60, 61).
338 "Ümmetim yetmiş üç fırkaya ayrılacak, bir tanesi hariç hepsi ateştedir." Sahabiler: "Ya Resûlallah onlar kimlerdir?" diye sorduklarında Resûl-u Ekrem (sallallâhu aleyhi ve sellem): "Benim ve ashabımın yolu üzere olanlar ..." buyurdu. (Bkz. Tirmizî, îmân 18; el-Hâkim, el-Müstedrek 1/218. Ayrıca bkz. İbni Mâce, fiten 17; Ebû Ya'lâ, el-Müsned 7/155).
339 "Kaderiye mensupları bu ümmetin mecusileridir." (Bkz. Ebû Dâvûd, sünnet 16; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 2/86; el-Buhârî, et-Târîhu'l-Kebîr 2/341).
340 Bkz. Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 1/160; el-Buhârî, et-Târîhu'l-Kebîr 3/281; en-Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ 5/137.
341 Bkz. et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Evsat 6/355; Ebû Nuaym, Hilyetü'l-Evliyâ 4/329. Ayrıca bkz. Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 1/103; Abd İbni Humeyd, el-Müsned s. 232.

342 Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/337. Ayrıca bkz. Tirmizî, fiten 74; İbni Hibbân, es-Sahîh 15/112; et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Evsat 1/48, 4/53.
343 Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/337. Ayrıca bkz. Buhârî, fezâilü ashâb 9; Müslim, fezâilü's-sahâbe 34.
344 Bkz. Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 6/8; İbni Hişâm, es-Sîratü'n-Nebeviyye 4/306.
345 Bkz. İbni Ebî Şeybe, el-Musannef 6/374; el-Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve 4/212.
346 "Davaları bir olan iki ordu birbiriyle savaşmadıkça kıyamet kopmayacaktır." (Bkz. Buhârî, istitâbe 7, fiten 25; Müslim, fiten 17).
347 İshâk İbni Râhûye, *el-Müsned* 4/110; Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/339. Ayrıca bkz. Buhârî, *salât* 63, *cihâd* 17; Müslim, *fiten* 72, 73.
348 Kadı Iyâz, eş-Şifâ. Ayrıca bkz. Buhârî, fiten 17; Müslim, fiten 26.
349 "Ya Ömer! Bakarsın bir gün seni çok sevindirecek bir konuma gelir."
350 Bkz. Buhârî, cenâiz 3, fezâilü ashâb 5; meğâzî 83; İbni Mâce, cenâiz 65.
351 Bkz. el-Hâkim, el-Müstedrek 3/318; el-Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve 6/367.
352 İbni Abdilberr, el-İstîâb 2/581; İbni Hacer, el-İsâbe 3/41. Yakın ifadeler için ayrıca bkz. eş-Şâfiî, el-Ümm 4/157; el-Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ 6/357.
353 "O bilezikleri Kisrâ'dan alıp Sürâka'ya giydiren Allah'a hamdolsun." (Bkz. İbni Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ 5/90; el-Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ 6/357).
354 Buhârî, eymân 3; Müslim, fiten 75-78.
355 Bkz. İbni Hişâm, es-Sîratü'n-Nebeviyye 1/191; İbni Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ 1/260; el-Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve 4/3990-391.
356 Bkz. el-Mâverdî, A'lâmü'n-Nübüvve 1/154-155; Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/343.
357 Bkz. Buhârî, cihâd 141, meğâzî 46; Müslim, fezâilü's-sahâbe 161.
358 "Allah'ın yırtıcı bir hayvanı onu yiyecek."
359 Bkz. et-Taberî, Câmiu'l-Beyân 27/41; el-Esbehânî, Delâilü'n-Nübüvve s. 219; el-Münâvî, Feyzu'l-Kadîr 2/395.
360 Bkz. İbni Hişâm, es-Sîratü'n-Nebeviyye 5/75-76; el-Beğavî, Meâlimü't-Tenzîl 1/347; İbni Kesîr, el-Bidâye 4/303.
361 Bkz. Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 1/353; el-Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ 6/322.
362 Bkz. Nesâî, tahrîmü'd-dem 20; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 4/367; İbni Ebî Şeybe, el-Musannef 5/40.
363 "Sizden birinizin dişi cehennemde Uhud dağından büyük olacaktır." (Bkz. Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/342; es-Süheylî, er-Ravdu'l-Ünf 4/355; et-Taberî, Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülûk 2/278).
364 Bkz. et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr 17/56-62; İbni Hişâm, es-Sîratü'n-Nebeviyye 3/212-214; İbni Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ 4/199-200.
365 Bkz. İbni Hişâm, es-Sîratü'n-Nebeviyye 5/207-208; el-Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ 9/187; İbni Hibbân, es-Sikât 2/97.
366 Kureyş kabilesinin, Peygamber Efendimizin mensup olduğu mübarek kolu.
367 Bkz. İbni İshak, es-Sîre 2/147; İbni Hişâm, es-Sîratü'n-Nebeviyye 2/221; İbni Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ 1/188-189, 208-209.
368 Buhârî, cizye 15; İbni Mâce, fiten 25; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 6/22, 25, 27.
369 İbni Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ 3/283; et-Taberî, Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülûk 2/448.
370 Bkz. el-Münâvî, Feyzu'l-Kadîr 4/95; Aliyyülkârî, Şerhu'ş Şifâ 1/696.
371 Bkz. Ebû Dâvûd, melâhim 10; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 5/44; et-Tayâlisî, el-Müsned s. 117.
372 Bkz. Hatîb el-Bağdâdî, Târîhu Bağdâd 1/28-33, 10/203, 14/54; ed-Deylemî, el-Müsned 2/73.
373 Bkz. Buhârî, cihâd 95, 96, menâkıb 25; Müslim, fiten 63-66.
374 "Sizin aranızda Acemlerin (diğer milletlerin) çoğalması, hazine gelirlerinizi yiyip tüketmeleri ve size hâkimiyet kurmaları yakındır." Ma'mer İbni Râşid, el-Câmi' 11/385; el-Bezzâr, el-Müsned

6/359, 7/291; el-Hâkim, el-Müstedrek 4/557, 564.
375 “Ümmetimin helâki Kureyş’ten bazı toy delikanlıların eliyle olacaktır.” (Buhârî, fiten 3; Müslim, fiten 74; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 2/299, 485, 520).
376 Bkz. Buhârî, menâkıb 25, meğâzî 70, 71; Müslim, rüya 21, 22.
377 Buhârî, meğâzî 29; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 4/262, 6/394; et-Tayâlisî, el-Müsned s. 182.
378 Bkz. İbni Hişâm, es-Sîratü’n-Nebeviyye 4/216; el-Beyhakî, Delâilü’n-Nübüvve 3/457.
379 “Allah, dünya ile kendi katındaki arasında tercihi kuluna bıraktı. O da Allah katındakini tercih etti.” (Bkz. Buhârî, fezâilü ashâb 3; Müslim, fezâilü’s-sahâbe 2).
380 Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/343; el-Mâverdî, A’lâmü’n-Nübüvve 1/121. Ayrıca bkz. Ebû Ya’lâ, el-Müsned 1/393; el-Beyhakî, Delâilü’n-Nübüvve 6/416. Ayrıca kendisinin Cemel’de şehit olduğuna dair bkz. İbni Sa’d, et-Tabakâtü’l-Kübrâ 6/123; İbni Abdilberr, el-İstîâb 2/556.
381 Bkz. İbni Sa’d, et-Tabakâtü’l-Kübrâ 6/124.
382 Giriş.
383 Sâ’: Yaklaşık üç kilogram ağırlığındaki ölçü birimi.
384 Buhârî, menâkıb 25, et’ime 6; Müslim, eşribe 142.
385 Adı Abdullah olan yedi meşhur sahabi: Abdullah İbni Abbas, Abdullah İbni Ömer, Abdullah İbni Mes'ud, Abdullah İbni Revâha, Abdullah İbni Selam, Abdullah bin Amr bin As, Abdullah bin ebi Evfâ (radiyallahu anhüm).
386 Bkz. İbni Ebî Şeybe, el-Musannef 6/383; İbni Sa’d, et-Tabakâtü’l-Kübrâ 2/366; el-Hâkim, el-Müstedrek 3/618.
387 Bkz. İbni Sa’d, et-Tabakâtü’l-Kübrâ 5/293; ez-Zehebî, Siyeru a’lâmi’n-Nübelâ 4/480; el-Mizzî, Tehzîbü’l-Kemâl 24/174.
388 Bkz. Buhârî, ilim 39; Tirmizî, ilim 12, menâkıb 46; Dârimî, mukaddime 43.
389 Bkz. Tirmizî, el-İlel s. 756; İbni Sa’d, et-Tabakâtü’l-Kübrâ 5/481; er-Râmehürmüzî, el-Muhaddisü’l-Fâsıl s. 223.
390 İbnü’l-İmâd, Şezerâtü’z-Zeheb 4/54; en-Nebhânî, Câmiu Kerâmâti’l-Evliyâ 2/158.
391 Allah’a hamdolsun, bu Rabbimin ihsanıdır.
392 Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/297. Ayrıca bkz. Buhârî, nikâh 64; Müslim, nikâh 94-95.
393 Ensar eşrafından otuz kişi çağır.
394 Altmış kişi daha çağır.
395 Doksan kişi daha çağır.
396 et-Taberânî, el-Mu’cemü’l-Kebîr 4/185; el-Firyâbî, Delâilü’n-Nübüvve 1/44; el-Beyhakî, Delâilü’n-Nübüvve 6/94; İbni Abdilberr, et-Temhîd 1/295.
397 Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/293.
398 Müslim, îmân 44-45; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 2/421, 3/11; en-Nesâî, es-Sünenü’l-Kübrâ 5/246.
399 Buhârî, şerike 1, cihâd 123; Müslim, lukata 19.
400 Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 3/417; en-Nesâî, es-Sünenü’l-Kübrâ 5/244, 6/279; et-Taberânî, el-Mu’cemü’l-Kebîr 1/211.
401 Buhârî, hibe 28, et’ime 6; Müslim, eşribe 175.
402 Buhârî, meğâzî 29; Müslim, eşribe 141.
403 Buhârî, menâkıb 25, et’ime 6, 48; Müslim, eşribe 142.
404 Kile: Kırk litreye eşit olan hububat ölçüsü.
405 Müslim, fezâil 9; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 3/337, 347; el-Beyhakî, Delâilü’n-Nübüvve 6/114.
406 Tirmizî, menâkıb 5; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 5/12, 18; Dârimî, mukaddime 9; en-Nesâî, es-Sünenü’l-Kübrâ 4/170.

407 Resûl-u Ekrem'in mescidinin bitişiğindeki, Efendimiz'den Kur'an ve hadis ilimlerini öğrenen sahabilerin barındığı yer.
408 İbni Ebî Şeybe, el-Musannef 6/315; et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Evsat 3/195; İbni Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ 1/256.
409 Kıyye (Okka): 1,283 kilograma karşılık gelen ağırlık ölçü birimi.
410 Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 1/159; Ahmed İbni Hanbel, Fezâilü's-Sahâbe 2/712; et-Taberî, Câmiu'l-Beyân 19/122; Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/293-294.
411 Abdurrezzak, el-Musannef 5/487; et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr 22/411, 24/133; Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/297.
412 İbni Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ 1/186-187; Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/294; İbnü'l-Cevzî, Muntazam 3/88; İbni Kesîr, Tefsîru'l-Kur'an 1/361 (Ebû Ya'lâ'dan naklen).
413 Bkz. Ebû Dâvûd, edeb 157-158; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 4/174; el-Buhârî, et-Târîhu'l-Kebîr 3/255.
414 Bkz. İbni Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ 6/19; İbni Abdilberr, el-İstîâb 3/1432, 4/1505; el-Mizzî, Tehzîbü'l-Kemâl 29/459.
415 Bkz. İbni Adiyy, el-Kâmil 6/254; Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/294-295; ez-Zehebî, Mîzânü'l-Îtidâl 6/312.
416 Sâ': Üç kilogram ağırlığa karşılık gelen ölçü birimi.
417 Buhârî, istikrâz 9, vesâyâ 36, meğâzî 18; Ebû Dâvûd, vesâyâ 17; Nesâî, vesâyâ 3-4.
418 Getirdiğin heybeye elini daldır, eline geldiği kadarını al ve onu hiç ters çevirip dökeyim deme.
419 Ebû Nuaym, Delâilü'n-Nübüvve s. 130-131; İbni Kesîr, el-Bidâye 6/117. Ayrıca bkz. Tirmizî, menâkıb 46; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 2/352.
420 Ben ve sen kaldık, otur sen de iç.
421 Buhârî, rikak 17; Müslim, fezâilü's-sahâbe 164.
422 en-Nevevî, Tehzîbü'l-Esmâ 1/86; ez-Zehebî, Tezkiratü'l-Huffâz 2/556; es-Suyûtî, et-Tedrîbü'r-Râvî 1/99.
423 "Kim kasten benim üzerime yalan uydurursa cehennemdeki yerini hazırlasın." (Bkz. Buhârî, ilim 38; Müslim, mukaddime 2-4).
424 Allah onları bol hayırlarla mükâfatlandırsın.
425 Bkz. el-Gazâlî, Fedâihu'l-Bâtıniyye 1/139-141; el-Âmidî, Ğâyetü'l-Merâm 1/356-357; el-Îcî, Kitâbü'l-Mevâkıf 3/405; et-Teftâzânî, Şerhu'l-Makâsıd 5/17.
426 Buhârî, menâkıb 25; Müslim, fezâil 6, 7.
427 Buhârî, menâkıb 25, meğâzî 35; Müslim, imâre 72, 73.
428 Buhârî, ilim 38, enbiyâ 50, edeb 109; Müslim, mukaddime 2-4, zühd 72.
429 Müslim, zühd 74; İbni Hibbân, es-Sahîh 14/457; İbni Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ 7/74.
430 Bkz. el-Gazâlî, Fedâihu'l-Bâtıniyye 1/139-141; el-Âmidî, Ğâyetü'l-Merâm 1/356-357; el-Îcî, Kitâbü'l-Mevâkıf 3/405; et-Teftâzânî, Şerhu'l-Makâsıd 5/17.
431 Buhârî, menâkıb 25; Tirmizî, menâkıb 6; Dârimî, mukaddime 5.
432 Bkz. Bakara sûresi, 2/60; A'râf sûresi, 7/160.
433 İbni Hişâm, es-Sîratü'n-Nebeviyye 5/209 (İbni İshak'tan naklen).
434 Müslim, fezâil 10; Muvatta, sefer 2; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 5/238.
435 Buhârî, menâkıb 25, meğâzî 35; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 4/290; İbni Ebî Şeybe, el-Musannef 7/383.
436 Müslim, cihâd 132; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 4/48.
437 Buhârî, menâkıb 25, meğâzî 35; Müslim, imâre 72, 73; Dârimî, mukaddime 5.
438 Müslim, mesâcid 311; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 5/298; İbni Huzeyme, es-Sahîh 1/214.
439 Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/289.

440 Kırba: Deriden su kabı. Tulum.
441 Allahım! O'na ve âline, suyun damlaları sayısınca salât ve selam eyle.
442 Buhârî, teyemmüm 6, menâkıb 25; Müslim, mesâcid 312.
443 İbni Huzeyme, es-Sahîh 1/53; İbni Hibbân, es-Sahîh 4/223; el-Bezzâr, el-Müsned 1/331.
444 Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/290. Amr İbni Saîd rivayeti için ayrıca bkz. İbni Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ 1/152-153; İbni Asâkir, Târîhu Dimaşk 66/308.
445 İrhâsât: Peygamber Efendimizin peygamberliğinden önce meydana gelen ve peygamber olacağına işaret eden harika haller.
446 Aliyyülkârî, Şerhu'ş-Şifâ 1/601.
447 İbni Huzeyme, es-Sahîh 1/53; İbni Hibbân, es-Sahîh 4/223; el-Hâkim, el-Müstedrek 1/263; el-Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ 9/357.
448 "Sizi temizlemek için gökten üzerinize su indiriyordu." (Enfâl sûresi, 8/11).
449 İbnü'l-Cevzî, Zâdü'l-Mesîr 3/328.
450 Buhârî, cum'a 34, 35, istiskâ 6-15, menâkıb 25, edeb 68, deavât 24; Müslim, istiskâ 8-12.
451 İbni Mâce, fiten 23; Dârimî, mukaddime 4; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 3/113; İbni Ebî Şeybe, el-Musannef 6/317.
452 Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/290.
453 el-Bezzâr, el-Müsned 1/438; Ebû Ya'lâ, el-Müsned 1/190; İbni Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ 1/170.
454 "Ya Rabbi! Bugün bana bir ayet (mucize) göster ki ondan sonra beni yalanlayanlara hiç aldırmayayım."
455 Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/298-299.
456 Allah'tan başka ilah bulunmadığına, O'nun tek olduğuna, ortağı bulunmadığına, Hazreti Muhammed'in de O'nun kulu ve elçisi olduğuna şahitlik etmendir.
457 Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/298-299. Ayrıca bkz. Dârimî, mukaddime 4; İbni Hibbân, es-Sahîh 14/434.
458 Şu ağaca "Resûlullah seni çağırıyor" de.
459 Selam sana ey Allah'ın Resûlü!
460 Ebû Nuaym, Delâilü'n-Nübüvve s. 390; el-Hâkim, el-Müstedrek 4/190; İbni Asâkir, Târîhu Dimaşk 4/365.
461 Müslim, zühd 74; İbni Hibbân, es-Sahîh 14/456; el-Bey-hakî, es-Sünenü'l-Kübrâ 1/94.
462 Dârimî, mukaddime 4; Abd İbni Humeyd, el-Müsned s. 320; İbni Ebî Şeybe, el-Musannef 6/321.
463 "Bir hurma ağacı veya bir taş görebiliyor musun?"
464 "Onlara ayrılmalarını söyle."
465 el-Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve 6/25; Ebû Nuaym, Delâilü'n-Nübüvve s. 393-394; Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/300.
466 İbni Mâce, tahâre 23; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 4/170, 172; İbni Ebî Şeybe, el-Musannef 6/321.
467 Ebû Nuaym, Delâilü'n-Nübüvve s. 391-392; İbni Asâkir, Târîhu Dimaşk 48/134; Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/301.
468 el-Bezzâr, el-Müsned 4/291; et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Evsat 9/81; İbni Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ 1/170.
469 İkinci İmam Şâfii.
470 Sidre: Arabistan kirazı.
471 Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/301-302; Aliyyülkârî, Şerhu'ş-Şifâ 1/620.
472 Sakız ağacı.
473 Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 4/173; Abd İbni Humeyd, el-Müsned s. 154; el-Beyhakî,

Delâilü'n-Nübüvve 6/23-24.
474 el-Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve 2/228; el-Kurtubî, el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'an 16/216. Ayrıca bkz. Buhârî, menâkıbü'l-ensâr 32; Müslim, salât 153.
475 el-Fâkihî, Ahbâru Mekke 4/22-23; er-Rûyânî, el-Müsned 1/78; Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/301.
476 "Meğer içimizden birtakım cahiller, Allah hakkında gerçek olmayan sözler söylüyormuş!" (Cin sûresi, 72/4).
477 el-Hâkim, el-Müstedrek 2/676; el-Beyhakî, Delâilü'n- Nübüvve 6/15; es-Suyûtî, el-Hasâisu'l-Kübrâ 2/60. Ayrıca bkz. Tirmizî, menâkıb 6; Dârimî, mukaddime 4; el-Buhârî, et-Târîhu'l-Kebîr 3/3.
478 Bkz. A'râf sûresi, 7/179; Enfâl sûresi, 8/22; Furkan sûresi, 25/44.
479 Bkz. Münâfikûn sûresi, 63/4.
480 Bkz. Bakara sûresi, 2/24; Âl-i İmran sûresi, 3/10; Tebbet sûresi, 111/3-5.
481 Hurma kütüğünün (veya kuru hurma direğinin) inlemesi.
482 Tirmizî, cum'a 10, menâkıb 6; İbni Mâce, ikâme 199; Dârimî, mukaddime 6, salât 202.
483 Bkz. Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/303.
484 Bkz. el-Gazâlî, Fedâihu'l-Bâtıniyye 1/139-141; el-Âmidî, Ğâyetü'l-Merâm 1/356-357; el-Îcî, Kitâbü'l-Mevâkıf 3/405; et-Teftâzânî, Şerhu'l-Makâsıd 5/17.
485 Bkz. Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/303.
486 Tirmizî, cum'a 10, menâkıb 6; İbni Mâce, ikâme 199; Dârimî, mukaddime 6, salât 202.
487 İbni Mâce, ikâme 199; Dârimî, mukaddime 6, salât 202; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 3/306.
488 Buhârî, menâkıb 25, cum'a 26; Tirmizî, cum'a 10; İbni Hibbân, es-Sahîh 14/435.
489 Dârimî, mukaddime 6, salât 202; İbni Ebî Şeybe, el-Musannef 6/319; İbni Hibbân, es-Sahîh 14/436-437.
490 Dârimî, mukaddime 6, salât 202; İbni Ebî Şeybe, el-Musannef 6/319; et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr 16/194.
491 Dârimî, mukaddime 6; İbni Ebî Şeybe, el-Musannef 6/319.
492 İbni Mâce, ikâme 199; Dârimî, mukaddime 6; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 5/137-138.
493 Dârimî, mukaddime 6.
494 et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr 23/255.
495 İbni Mâce, ikâme 199; Dârimî, mukaddime 6, salât 202; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 3/306.
496 Dârimî, mukaddime 6.
497 İbni Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ 1/250-251.
498 İbni Mâce, ikâme 199; Dârimî, mukaddime 6; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 5/137-138.
499 Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 3/300; İbni Ebî Şeybe, el-Musannef 6/319.
500 Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/228; İbni Seyyidi'n-Nâs, Uyûnü'l-Eser 1/377. Ayrıca bkz. İbni Mâce, ikâme 199; Dârimî, mukaddime 6, salât 202; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 3/306.
501 Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/304; İbni Seyyidi'n-Nâs, Uyûnü'l-eser 1/377; el-Halebî, es-Sîratü'l-Halebiyye 2/367. Yakın ifadeler için bkz. Dârimî, mukaddime 6.
502 "Arzu edersen seni tekrar bahçeye dikeyim, köklerin gelişsin, ilk yaratıldığın gibi ağaç olasın, yeniden yaprakların ve meyvelerin çıksın. Veya istersen seni cennette dikeyim de Allah dostları senin meyvenden yesinler."
503 Ben de arzu ettiğin gibi yaptım.
504 Geçici, fâni hayatı bırakıp kalıcı, daimî hayatı tercih etti.
505 Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/304.
506 İbni Mâce, ikâme 199; Dârimî, mukaddime 6; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 5/137-138.
507 İbni Hibbân, es-Sahîh 14/437; Ebû Ya'lâ, el-Müsned 5/142; İbnü'l-Ca'd, el-Müsned s. 466.

508 Buhârî, meğâzî 29; Müslim, eşribe 141; Dârimî, mukaddime 7.
509 Buhârî, meğâzî 38; Müslim, zühd 74.
510 Bkz. el-Gazâlî, Fedâihu'l-Bâtıniyye 1/139-141; el-Âmidî, Ğâyetü'l-Merâm 1/356-357; el-Îcî, Kitâbü'l-Mevâkıf 3/405; et-Teftâzânî, Şerhu'l-Makâsıd 5/17.
511 Hendese: Geometri.
512 Buhârî, ilim 42, menâkıb 28; Müslim, fezâilü's-sahâbe 159.
513 Buhârî, menâkıb 25; Tirmizî, menâkıb 6; Dârimî, mukaddime 5.
514 İbni Asâkir, Târîhu Dimaşk 39/120, 121; İbnü'l-Cevzî, el-İlelü'l-Mütenâhiye 1/207.
515 el-Buhârî, et-Târîhu'l-Kebîr 8/442; el-Bezzâr, el-Müsned 9/431, 434; et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Evsat 2/59.
516 Tirmizî, menâkıb 6; Dârimî, mukaddime 4; el-Hâkim, el-Müstedrek 2/677.
517 el-Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve 6/69; Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/307; el-Mâverdî, A'lâmü'n-Nübüvve 1/194; es-Suyûtî, el-Hasâisu'l-Kübrâ 1/114.
518 Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/307. Ayrıca bkz. el-Fâkihî, Ahbâru Mekke 4/90; İbni Asâkir, Târîhu Dimaşk 4/362; el-Münâvî, Feyzu'l-Kadîr 3/19.
519 "Selam sana ey Allah'ın resûlü!"
520 "Ben Mekke'de öyle bir taş biliyorum ki, yanından geçtikçe bana selam verirdi." (Bkz. Müslim, fezâil 2; Tirmizî, menâkıb 5; Dârimî, mukaddime 4).
521 Bkz. el-Kurtubî, el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'an 10/268; el-Münâvî, Feyzu'l-Kadîr 1/19; el-Halebî, es-Sîratü'l-Halebiyye 1/361.
522 "Cebrâil (aleyhisselam) bana peygamberlik vazifesini getirdikten sonra uğradığım her bir taş ve ağaç bana 'Selam sana ey Allah'ın Resûlü' diyordu."
523 "Ya Rab! Bu benim amcam –ki babam gibidir– bunlar da benim ehl-i beytim. Bu örtümle onları örttüğüm gibi, sen de cehennem ateşinden onları öylece muhafaza eyle."
524 et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr 19/263; Ebû Nuaym, Delâilü'n-Nübüvve s. 433. Ayrıca Efendimizin dua ettiğine dair bkz. Tirmizî, menâkıb 28.
525 Buhârî, fezâilü ashâb 5, 7; Tirmizî, menâkıb 18; Ebû Dâvûd, sünnet 8.
526 Müslim, fezâilü's-sahâbe 50; Tirmizî, menâkıb 18.
527 Tirmizî, menâkıb 18; Nesâî, sıyâm 83.
528 Saîd İbni Zeyd'in cennetle müjdelenen on sahabiden olduğuna dair bkz. Tirmizî, menâkıb 25; Ebû Dâvûd, sünnet 8; İbni Mâce, mukaddime 11.
529 Tirmizî, menâkıb 27; el-Bezzâr, el-Müsned 4/91; el-Hâkim, el-Müstedrek 3/509.
530 Hazreti Osman. Peygamber Efendimizin iki kızıyla evlendiği için "iki nur sahibi" (zinnureyn) unvanını almıştır.
531 "Uhud sakin ol! Zira senin üzerinde bir nebi, bir sıddık ve iki tane de şehit bulunuyor."
532 Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/308; el-Kurtubî, el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'an 1/466; es-Süheylî, er-Ravdu'l-Ünf 1/400.
533 Aliyyülkârî, Şerhu'ş-Şifâ 1/630.
534 "Ama onlar Allah'ın kudret ve büyüklüğünü hakkıyla takdir edemediler. Halbuki bütün bir dünya kıyamet günü O'nun avucunda, gökler âlemi de bükülmüş olarak elinin içindedir." (Zümer sûresi, 39/67).
535 "Hazreti Cebbâr (celle celâlüh), Zât'ını bizzat kendisi yüceltiyor ve 'Ben Cebbâr'ım, ben Cebbâr'ım, ben Kebîru'l-Müteâl'im' buyuruyor." (Bkz. Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/308). Ayrıca bkz. Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 2/87.
536 İbni Ebî Şeybe, el-Musannef 6/383; İbni Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ 2/366; el-Hâkim, el-Müstedrek 3/618; İbni Abdilberr, el-İstîâb 3/935.
537 et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr 10/279; et-Taberânî, el-Mu'cemü's-Sağîr 2/272; Ebû Nuaym, Hilyetü'l-Evliyâ 3/212. Ayrıca bkz. Buhârî, meğâzî 48.

538 Buhârî, mezâlim 32, meğâzî 48, tefsîru sûre (17) 12; Müslim, cihâd 87.
539 “Hak geldi, bâtıl yıkılıp gitti. Çünkü bâtıl, yok olmaya mahkûmdur.” (İsrâ sûresi, 17/81).
540 Tirmizî, menâkıb 3; İbni Ebî Şeybe, el-Musannef 7/327; el-Bezzâr, el-Müsned 8/97.
541 “(Ey Resûlüm) Attığın vakit sen atmadın, lâkin Allah attı.” (Enfâl sûresi, 8/17).
542 “Yüzleri kara olsun!”
543 Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 1/303, 368; İbni Sa’d, et-Tabakâtü’l-Kübrâ 2/155; İbni Hibbân, es-Sahîh 14/430.
544 Müslim, cihâd 81; Dârimî, siyer 16; İbni Ebî Şeybe, el-Musannef 7/399.
545 “(Ey Resûlüm) Attığın vakit sen atmadın, lâkin Allah attı.” (Enfâl sûresi, 8/17).
546 Buhârî, cizye 7, tıb 55; Müslim, tıb 45.
547 Buhârî, hibe 28; Müslim, tıb 45. Ayrıca bkz. İbni Hacer, Fethu’l-Bârî 7/497.
548 Ebû Dâvûd, diyât 6; et-Taberânî, el-Mu’cemü’l-Kebîr 2/35, 19/221; el-Hâkim, el-Müstedrek 3/242.
549 İbni Sa’d, et-Tabakâtü’l-Kübrâ 2/202; Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/318.
550 Allah’ın adıyla.
551 el-Hâkim, el-Müstedrek 4/122; Ebû Nuaym, Delâilü’n-Nübüvve s. 197; Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/318.
552 Bkz. Aliyyülkârî, Şerhu’ş-Şifâ 1/645.
553 el-Hâkim, el-Müstedrek 4/122; el-Heysemî, Mecmeu’z-Zevâid 8/295-296.
554 Yed-i beyzâ ve asâ mucizelerine dair bkz. A’râf sûresi, 7/108; Tâhâ sûresi, 20/17-22; Şuarâ sûresi, 26/32-33; Neml sûresi, 27/12; Kasas sûresi, 28/31-32.
555 Arşın: 68 santimetreye eşit olan uzunluk ölçüsü.
556 Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 3/65; İbni Huzeyme, es-Sahîh 3/81; İbni Abdilberr, el-İstîâb 3/1276.
557 İbni Hişâm, es-Sîratü’n-Nebeviyye 3/185-186; el-Vâkıdî, Kitâbü’l-Meğâzî 1/93; İbni Sa’d, et-Tabakâtü’l-Kübrâ 1/188.
558 Ma’mer İbni Râşid, el-Câmi’ 11/279; el-Beyhakî, el-İ’tikâd s. 295; İbni Abdilberr, el-İstîâb 3/879.
559 İbni Abdilberr, el-İstîâb 3/879; İbnü’l-Esîr, Üsdü’l-Ğâbe 3/90; İbni Kesîr, el-Bidâye 4/42.
560 Bkz. Buhârî, cihâd 70, temennî 4; Müslim, fezâilü’s-sahâbe 39.
561 Bkz. İbni Hişâm, es-Sîratü’n-Nebeviyye 3/145; el-Vâkıdî, Kitâbü’l-Meğâzî 1/2; İbni Kesîr, el-Bidâye 3/234.
562 Bkz. el-Buhârî, et-Târîhu’l-Kebîr 3/61; et-Taberî, Târîhu’l-Ümem ve’l-Mülûk 2/276; İbni Abdilberr, el-İstîâb 2/832.
563 Bkz. et-Taberî, Târîhu’l-Ümem ve’l-Mülûk 2/383-389; İbni Kesîr, el-Bidâye 8/75-77.
564 Sa’d İbni Ebî Vakkas’ın cennetle müjdelenen on sahabiden biri olduğuna dair bkz. Tirmizî, menâkıb 25; Ebû Dâvûd, sünnet 8; İbni Mâce, mukaddime 11.
565 Müslim, fezâilü’s-sahâbe 42; et-Taberânî, el-Mu’cemü’l-Kebîr 1/142. Ayrıca bkz. İbni İshak, es-Sîre 3/307; İbni Hişâm, es-Sîratü’n-Nebeviyye 4/31.
566 İbni Sa’d, et-Tabakâtü’l-Kübrâ 1/187; el-Beyhakî, Delâilü’n-Nübüvve 3/251-252; İbni Abdilberr, el-İstîâb 3/1275.
567 HAŞİYE أَنَا ابْنُ الَّذِي سَالَتْ عَلَى الْخَدِّ عَيْنُهُ فَرُدَّتْ بِكَفِّ الْمُصْطَفٰى أَحْسَنَ الرَّدِّ
فَعَادَتْ كَمَا كَانَتْ لِأَوَّلِ أَمْرِهَا فَيَا حُسْنَ مَا عَيْنٍ وَيَا حُسْنَ مَا رَدِّ
568 İbni Kesîr, el-Bidâye 6/294; İbni Seyyidi’n-Nâs, Uyûnü’l-eser 2/23; el-Halebî, es-Sîratü’l-Halebiyye 2/543; Aliyyülkârî, Şerhu’ş-Şifâ 1/652.
569 el-Vâkıdî, Kitâbü’l-Meğâzî 2/545; el-Beyhakî, Delâilü’n-Nübüvve, 4/193; İbni Abdilberr, el-İstîâb 4/1731; Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/322.
570 Buhârî, cihâd 102, 143, fezâilü ashâb 9, meğâzî 38; Müslim, fezâilü’s-sahâbe 34.

571 Buhârî, meğâzî 38; Ebû Dâvûd, tıb 19; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 4/48.
572 “Git abdest al, sonra iki rekât namaz kıl ve şöyle dua et: ‘Allahım! Şüphesiz ben Sen’den isterim. Rahmet peygamberi olan Hazreti Muhammed’i (sallallâhu aleyhi ve sellem) vesile edinerek Sana yöneliyorum. Ya Muhammed! Gözlerimin açılması için seni vesile kılarak Rabbine yöneliyorum. Allahım! O’nu benim hakkımda şefaatçi eyle.’”
573 en-Nesâî, es-Sünenü’l-Kübrâ 6/168, 169; Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/322. Ayrıca bkz. Tirmizî, deavât 118; İbni Mâce, ikâme 189.
574 el-Beyhakî, Delâilü’n-Nübüvve 6/178; İbnü’l-Esîr, Üsdü’l-Ğâbe 1/679; İbni Hacer, el-İsâbe 2/261.
575 el-Buhârî, et-Târîhu’l-Kebîr 8/442; el-Bezzâr, el-Müsned 9/431, 434; et-Taberânî, el-Mu’cemü’l-Evsat 4/245.
576 “(Ey Resûlüm) Attığın vakit sen atmadın, lâkin Allah attı.” (Enfâl sûresi, 8/17).
577 “…Ay bölündü.” (Kamer sûresi, 54/1).
578 el-Buhârî, et-Târîhu’l-Kebîr 8/442; el-Bezzâr, el-Müsned 9/431, 434; et-Taberânî, el-Mu’cemü’l-Evsat 4/245.
579 Bkz. el-Beyhakî, Delâilü’n-Nübüvve 6/185; İbni Abdilberr, el-İstîâb 3/1415.
580 Allahım! Ona şifa ver.
581 Tirmizî, deavât 111; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 1/107, 128; İbni Ebî Şeybe, el-Musannef 5/46, 6/63.
582 et-Taberânî, el-Mu’cemü’l-Kebîr 7/306; el-Beyhakî, Delâilü’n-Nübüvve 6/176; İbni Abdilberr, el-İstîâb 2/697, 6/176.
583 İbni Mâce, tıb 40; İbni Ebî Şeybe, el-Musannef 5/48, 6/321; Abd İbni Humeyd, el-Müsned 1/452.
584 Dârimî, mukaddime 4; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 1/239, 254, 268; İbni Ebî Şeybe, el-Musannef 5/47.
585 Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 3/418; İbni Ebî Şeybe, el-Musannef 5/45; en-Nesâî, es-Sünenü’l-Kübrâ 4/366, 6/55, 253, 254.
586 "Sen Allah’ın resûlüsün."
587 el-Beyhakî, Delâilü’n-Nübüvve 6/60-61; İbni Kesîr, el-Bidâye 6/159.
588 İbnü’l-İmâd, Şezerâtü’z-Zeheb 4/54; en-Nebhânî, Câmiu Kerâmâti’l-Evliyâ 2/158.
589 "Şehadet ederim ki, sen Allah’ın resûlüsün."
590 el-Beyhakî, Delâilü’n-Nübüvve 6/59; Hatîb el-Bağdâdî, Târîhu Bağdâd 3/443; İbni Kesîr, el-Bidâye 6/158.
591 “Allahım! Sen de onun yürüyüşünü kes.” Ebû Dâvûd, salât 109; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 4/64, 5/376; el-Buhârî, et-Târîhu’l-Kebîr 8/365.
592 et-Taberânî, el-Mu’cemü’l-Kebîr 8/200, 231.
593 İbnü’l-Cevzî, Sıfatü’s-Safve 2/288.
594 Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/335; Aliyyülkârî, Şerhu’ş-Şifâ 1/676.
595 Buhârî, istiskâ 6, 7, 9, 12, 14; Müslim, istiskâ 8-10; Nesâî, istiskâ 1, 10; Muvatta, istiskâ 3.
596 İbni Huzeyme, es-Sahîh 1/53; et-Taberânî, el-Mu’cemü’l-Evsat 3/324; el-Bezzâr, el-Müsned 1/331.
597 Bkz. et-Taberânî, el-Mu’cemü’l-Kebîr 24/260-261; İbni Sa’d, et-Tabakâtü’l-Kübrâ 1/90, 2/322; el-Beyhakî, Delâilü’n-Nübüvve 2/15-19.
598 Buhârî, istiskâ 3, fezâilü ashâb 11; et-Taberânî, el-Mu’cemü’l-Kebîr 1/72; el-Beyhakî, es-Sünenü’l-Kübrâ 3/352.
599 Buhârî, istiskâ 6, 7, 9, 12, 14; Müslim, istiskâ 8-10; Nesâî, istiskâ 1, 10; Muvatta, istiskâ 3.
600 “Allahım! İslam’ı Ömer İbnü’l-Hattab veya Amr İbni Hişâm’la aziz eyle.” (Bkz. et-Taberânî, el-Mu’cemü’l-Kebîr 10/159, el-Mu’cemü’l-Evsat 2/240, 11/255). Yakın rivayetler için ayrıca bkz.

Tirmizî, menâkıb, 17; İbni Mâce, mukaddime 11; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 2/95.
601 Bkz. İbni Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ 3/270; et-Taberî, Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülûk 2/562; en-Nevevî, Tehzîbü'l-Esmâ 2/325.
602 "Allahım! Ona dinin ruhunu öğret ve onu te'vile (Kur'an'ın sırlı hakikatlerine) âşina kıl!" (Bkz. Buhârî, vudû' 10; Müslim, fezâilü's-sahâbe 138).
603 İbni Ebî Şeybe, el-Musannef 6/383; İbni Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ 2/366; el-Hâkim, el-Müstedrek 3/618.
604 et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr 10/237; el-Hâkim, el-Müstedrek 3/616; İbni Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ 2/370.
605 Bkz. Buhârî, menâkıb 37, meğâzî 38, 51; Tirmizî, tefsîru sûre (110) 1; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 1/338.
606 "Allahım! Onun malını ve evladını çoğalt ve ona verdiklerini bereketli kıl." (Bkz. Buhârî, deavât 18, 25, 47, 48; Müslim, fezâilü's-sahâbe, 141-143).
607 Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 3/248, 6/430; et-Tayâlisî, el-Müsned 1/270; İbni Hibbân, es-Sahîh 16/143.
608 Buhârî, nikâh 7, 68, deavât 53; Müslim, nikâh 79.
609 Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 6/115; Abd İbni Humeyd, el-Müsned 1/407; et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr 1/129, 6/27.
610 Buhârî, menâkıb 28; Ebû Dâvûd, büyû' 27; İbni Mâce, sadakât 7; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 4/375.
611 Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 1/205; en-Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ 5/48, 180, 6/265.
612 İbni Hibbân, es-Sikât 3/207; İbni Abdilberr, el-İstîâb 3/881; el-Mizzî, Tehzîbü'l-Kemâl 14/367.
613 "Allahım! Onun duasını kabul et!" (Bkz. İbni Abdilberr, el-İstîâb 2/608. Ayrıca bkz. Tirmizî, menâkıb, 26; et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr 1/43; el-Bezzâr, el-Müsned 4/50).
614 Buhârî, ezân 95; Tirmizî, menâkıb 37; el-Bezzâr, el-Müsned 3/274; İbni Hibbân, es-Sahîh 5/168-169.
615 "Allah yüzünü pak etsin! Allahım! Onun saçına ve yüzüne bereket ver." (Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/327. Ayrıca bkz. el-Hâkim, el-Müstedrek 3/549; el-Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve 4/193).
616 el-Hâkim, el-Müstedrek 3/549; el-Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve 4/193; İbni Abdilberr, el-İstîâb 4/1731.
617 el-Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve 6/232-233; İbni Abdilberr, el-İstîâb 4/1516, 1743.
618 İbni Ebî Şeybe, el-Musannef 6/367, 7/394. Ayrıca bkz. İbni Hacer, Fethu'l-Bârî 7/477; İbni Mâce, mukaddime 11.
619 et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Evsat 4/210-211; Ebû Nuaym, Delâilü'n-Nübüvve s. 462; el-Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve 6/108.
620 Allahım! Onu nurlandır.
621 İbni Abdilberr, el-İstîâb 2/759; ez-Zehebî, Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ 1/344. Yakın ifadeler için ayrıca bkz. İbni Hişâm, es-Sîratü'n-Nebeviyye 2/23; İbni Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ 4/238.
622 Buhârî, ilim 7, menâkıb 28; Müslim, fezâilü's-sahâbe 159.
623 İbni Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ 1/260; İbni Abdilberr, el-İstîâb 3/889. Ayrıca bkz. Buhârî, ilim 7, cihâd 101; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 1/243, 305.
624 İbni Hişâm, es-Sîratü'n-Nebeviyye 1/191; İbni Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ 1/260.
625 Kayser: Buhârî, bed'ü'l-vahy 6; Müslim, cihâd 74; Necâşî: İbni Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ 1/260-261; el-Hâkim, el-Müstedrek 4/23; Mukavkıs: İbni Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ 1/260; İbni Ebî Şeybe, el-Musannef 6/516; et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Evsat 7/213.

[626] Buhârî, *vudû'* 69; Müslim, *cihâd* 107.

627 Buhârî, istiskâ 2, 13, tefsîru sûre (44) 4; Müslim, münâfikîn 39-40.
628 el-Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ 5/211; İbni Abdilberr, et-Temhîd 15/161.
629 el-Hafâcî, Nesîmü'r-riyâd 4/119.
630 Allahım, Muhallim'i affetme!
631 İbni Hişâm, es-Sîratü'n-Nebeviyye 6/38-40; et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr 6/40-41. Ayrıca bkz. Ebû Dâvûd, diyât 3; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 5/112, 6/10.
632 Müslim, eşribe 107; Dârimî, et'ime 8; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 4/45-46, 50.
633 Seyfullah: Allah'ın kılıcı. Bkz. Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 5/299, 300; el-Buhârî, et-Târîhu'l-Kebîr 3/136.
634 Ebû Ya'lâ, el-Müsned 13/138; et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr 4/104; el-Hâkim, el-Müstedrek 3/338.
635 Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 5/354, 443; el-Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ 10/321, 322.
636 Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 5/443; et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr 6/230; el-Bezzâr, el-Müsned 6/467-468.
637 Müslim, fezâil 8; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 3/340, 347.
638 el-Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve 6/136; Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/331; İbni Kesîr, el-Bidâye 6/101.
639 Bkz. el-Esbehânî, Delâilü'n-Nübüvve 1/162; Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/331-332; es-Suyûtî, el-Hasâisu'l-kübrâ 1/105.
640 İbni Mâce, tahâre 136; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 4/318; el-Humeydî, el-Müsned 2/293.
641 Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 4/315; et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr 22/51.
642 Kadı Iyâz, Şifâ, 1/334; Aliyyü'l-Kârî, Şerhu'ş-Şifâ 1/673; el-Hafâcî, Nesîmü'r-Riyâd 4/140.
643 et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr 4/48-49; el-Hâkim, el-Müstedrek 3/10; el-Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve 1/278.
644 Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 1/462; İbni Ebî Şeybe, el-Musannef 6/327; et-Tayâlisî, el-Müsned 1/47.
645 İbni Hibbân, es-Sahîh 14/245; İbni Hişâm, es-Sîratü'n-Nebeviyye 1/300; İbni Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ 1/151.
646 Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/334.
647 Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/334; İbni Hacer, el-İsâbe 5/469.
648 İbni Abdilberr, el-İstîâb 2/833-834; el-Mizzî, Tehzîbü'l-Kemâl 7/121; İbni Hacer, el-İsâbe 5/36.
649 et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr 18/20; el-Hâkim, el-Müstedrek 3/677; er-Rûyânî, el-Müsned 2/33.
650 Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 5/27, 81; el-Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve 6/217; İbni Hacer, el-İsâbe 5/416.
651 et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr 24/282; İbni Abdilberr, el-İstîâb 4/1854; İbni Hacer, el-İsâbe 7/675.
652 Bkz. İbni İshak, es-Sîre 3/310; İbni Hişâm, es-Sîratü'n-Nebeviyye 4/33; İbni Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ 2/46.
653 Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 1/348; Abdurrezzak, el-Musannef 5/389.
654 Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/313; el-Halebî, es-Sîratü'l-Halebiyye 2/210; Aliyyülkârî, Şerhu'ş-Şifâ 1/637.
655 Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 6/112, 150, 209; Ebû Ya'lâ, el-Müsned 7/418, 8/121.
656 Buhârî, enbiyâ 54, fezâilü ashâb 5, 6; Müslim, fezâilü's-sahâbe 13; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 3/83.
657 Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/311; el-Kurtubî, el-İ'lâm bimâ fî Dîni'n-Nasârâ s. 361; Aliyyülkârî, Şerhu'ş-Şifâ 1/634-635.

658 Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/311; İbni Kesîr, el-Bidâye 6/146; el-Kurtubî, el-İ'lâm bimâ fî Dîni'n-Nasârâ s. 361.
659 el-Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 9/7 (Bezzâr'dan naklen).
660 Ebû Nuaym, Delâilü'n-Nübüvve s. 382.
661 Dârimî, mukaddime 4; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 3/310; İbni Ebî Şeybe, el-Musannef 6/316.
662 Ebû Dâvûd, cihâd 44; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 1/204-205.
663 Ebû Nuaym, Delâilü'n-Nübüvve s. 384-385; el-Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve 6/29.
664 İbni Abbas: el-Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve 6/30; Enes İbni Mâlik: Dârimî, mukaddime 4; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 3/158; Hazreti Âişe: Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 6/76; Ebû Nuaym, Delâilü'n-Nübüvve s. 380; Ya'lâ İbni Mürre: Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 4/173; Ebû Nuaym, Delâilü'n-Nübüvve s. 382-383; Ya'lâ İbni Siyâbe: Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 4/172; İbni Mes'ud: et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Evsat 9/81.
665 Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/313; Aliyyülkârî, Şerhu'ş-Şifâ 1/637.
666 Buhârî, büyû' 34, şurût 4, cihâd 113, nikâh 10, 122; Müslim, radâ' 56-58, müsâkât 109-113.
667 Bkz. Buhârî, hibe 33, cihâd 24, 46, 50, 82, 116, 117, 165, edeb 39, 116; Müslim, fezâil 48-49.
668 İbni Mâce, cihâd 9; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 3/147; Abd İbni Humeyd, el-Müsned 1/398.
669 Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/315; Aliyyülkârî, Şerhu'ş-Şifâ 1/641.
670 el-Bezzâr, el-Müsned 9/285; et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr 7/80; el-Hâkim, el-Müstedrek 2/675.
671 et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Evsat 6/127; el-Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve 6/36-38; Ebû Nuaym, Delâilü'n-Nübüvve s. 377-379.
672 et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr 23/331; es-Suyûtî, el-Hasâisu'l-Kübrâ 2/101.
673 Ebû Saîd: el-Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve 6/34; İbni Kesîr, el-Bidâye 6/148; Zeyd İbni Erkam: Ebû Nuaym, Delâilü'n-Nübüvve s. 375-376; el-Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve 6/34-35; Enes İbni Malik: et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Evsat 5/358; Ebû Nuaym, Delâilü'n-Nübüvve s. 376.
674 "Buyur, emret, emrin başım üstüne."
675 Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/320; el-Kurtubî, el-İ'lâm bimâ fî Dîni'n-Nasârâ s. 364; Aliyyülkârî, Şerhu'ş-Şifâ 1/648.
676 el-Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve 6/50; İbni Adiyy, el-Kâmil 4/62.
677 Busayrî, Kasîde-i Bürde s. 60.
678 "Muhammed, Allah'ın resûlüdür; Ebûbekir, sıddıktır; Ömer, şehittir; Osman da iyilik ve merhamet timsalidir." (Bkz. el-Buhârî, et-Târîhu'l-Kebîr 5/138; el-Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve 6/58; Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/320).
679 "Muhammed, Allah'ın resûlüdür. Selam sana ey Allah'ın Resûlü!" (Bkz. et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr 5/218-219; el-Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve 6/56-57; Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/321).
680 Bkz. Âl-i İmran sûresi, 3/123-125; Cin sûresi, 72/1-2; Ahkaf sûresi, 46/29.
681 "Gerçekten sizler birkaç biçare iken, Bedir'de Allah sizi yardımına mazhar etmişti. O halde Allah'a karşı gelmekten sakının ki şükretmiş olasınız. O vakit sen müminlere: 'Rabbinizin, indirdiği üç bin melek ile size imdat göndermesi yetmez mi?' diyordun. Evet, eğer sabreder ve itaatsizlikten sakınırsanız –düşmanlarınız da hemen üzerinize geliverirse– Rabbiniz, formalı formalı tam beş bin melek göndererek size yardım edecektir." (Âl-i İmran sûresi, 3/123).
682 Buhârî, meğâzî 11; İbni Mâce, mukaddime 11; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 3/465.
683 Buhârî, îmân 37, tefsîru sûre (31) 2; Müslim, îmân 1, 5, 7.
684 Bkz. Buhârî, menâkıb 25, fezâilü'l-Kur'an 1; Müslim, îmân 271, fezâilü's-sahâbe 100.
685 Buhârî, meğâzî 18; libâs 24; Müslim, fezâil 46-47.

686 İbni Hişâm, es-Sîratü'n-Nebeviyye 3/197; el-Bezzâr, el-Müsned 9/317; İbni Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ 4/74-75.
687 İbni Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ 3/12; el-Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve 7/81; es-Suyûtî, el-Hasâisu'l-Kübrâ 1/208.
688 Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 1/455; el-Bezzâr, el-Müsned 5/267; et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr 10/66.
689 İbni Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ 2/145; el-Vâkıdî, Kitâbü'l-Meğâzî 3/873-874; en-Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ 4/474.
690 el-Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve 5/418-420; Ebû Nuaym, Delâilü'n-Nübüvve s. 370-372.
691 Bkz. İbnü'l-Cevzî, el-Mevzûât 1/207-209; es-Suyûtî, el-Leâli'l-Masnûa 1/174-177.
692 es-Suyûtî, el-Leâli'l-masnûa 1/174-177; el-Beyhakî, Delâi-lü'n-Nübüvve 5/420.
693 "Allah seni, zarar vermek isteyenlerin şerlerinden koruyacaktır." (Mâide sûresi, 5/67).
694 Mele-i âlâ: Melekler âlemi. En yüksek heyetin bulunduğu manevî âlem. Felekler.
695 İbni Hişâm, es-Sîratü'n-Nebeviyye 3/6-8; İbni Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ 1/227-228. Ayrıca bkz. Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 1/303, 368; İbni Ebî Şeybe, el-Musannef 7/399.
696 Bkz. Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 1/348; Abdurrezzak, el-Musannef 5/389; et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr 20/443; İbni Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ 1/229.
697 "Hiç tasalanma! Şüphesiz Allah bizimle beraberdir." (Tevbe sûresi, 9/40).
698 Buhârî, menâkıb 25, fezâilü ashâb 2, menâkıbü'l-ensâr 45; Müslim, zühd 75.
699 Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/351; Aliyyülkârî, Şerhu'ş-Şifâ 1/715.
700 Allahım! (Bu kâfire karşı) Dilediğin bir şekilde bana destek ol, yardım et.
701 Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 3/364; 390; İbni Hibbân, es-Sahîh 7/138; Ebû Ya'lâ, el-Müsned 3/313. Ayrıca bkz. Buhârî, cihâd 84, 87, meğâzî 31, 32; Müslim, müsâfirîn 311, fezâil 13.
702 Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/347; Aliyyülkârî, Şerhu'ş-Şifâ 1/710.
703 "Boyunlarına öyle boyunduruklar koyduk ki onlar çenelerine dayanmaktadır. Boyunları yukarı, çeneleri kalkık, gözleri havada bir durumdadırlar. Hem önlerinden hem arkalarından bir set yaparak, öylesine çepeçevre sardık ki, artık hiç göremezler onlar." (Yâsîn sûresi, 36/8-9).
704 et-Taberî, Câmiu'l-Beyân 22/152; İbni Kesîr, Tefsîru'l-Kur'an 3/565; el-Kurtubî, el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'an 15/9.
705 İbni Hişâm, es-Sîratü'n-Nebeviyye 2/137-138; el-Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve 2/190-191. Ayrıca bkz. Buhârî, tefsîru sûre (96) 4; Müslim, münâfikîn 38.
706 et-Taberî, Câmiu'l-Beyân 22/152; el-Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve 2/196-197; Ebû Nuaym, Delâilü'n-Nübüvve s. 200.
707 "Elleri kurusun Ebû Leheb'in" (Tebbet sûresi, 111/1).
708 "Cehennem oduncusu" (Tebbet sûresi, 111/4).
709 el-Humeydî, el-Müsned 1/153-154; el-Bezzâr, el-Müsned 1/62, 212-213; İbni Ebî Şeybe, el-Musannef 6/323.
710 Levlâk: "Sen olmasaydın!" mânâsına gelen, "Sen olmasaydın, sen olmasaydın âlemleri yaratmazdım." kutsî hadisinden alınmış, Peygamber Efendimiz'e hitap ifadesi.
711 İbni Hişâm, es-Sîratü'n-Nebeviyye 5/260-261; et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr 10/312.
712 et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr 7/298. Ayrıca bkz. el-Vâkıdî, Kitâbü'l-Meğâzî 3/909-910; Ebû Nuaym, Delâilü'n-Nübüvve s. 195.
713 İbni Hişâm, es-Sîratü'n-Nebeviyye 5/80; İbni Hacer, el-İsâbe 5/372; İbni Kesîr, el-Bidâye 4/308.
714 el-Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve 3/180-181; Ebû Nuaym, Delâilü'n-Nübüvve s. 489-490; es-Suyûtî, el-Hasâisu'l-Kübrâ 1/348.
715 "Allah seni, zarar vermek isteyenlerin şerlerinden koruyacaktır." (Mâide sûresi, 5/67).

716 Tirmizî, tefsîru sûre (5) 4; en-Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ 9/8; Saîd İbni Mansûr, es-Sünen 4/1503-1504.
717 Hâtemü'l-enbiyâ: Peygamberlerin mührü, sonuncusu.
718 "De ki: İşte meydan! İddianızda tutarlı iseniz Tevrat'ı getirip okuyun!" (Âl-i İmran sûresi, 3/93).
719 "Artık sana bu ilim geldikten sonra, kim seninle İsa hakkında tartışmaya girerse de ki: 'Haydi gelin oğullarımızı ve oğullarınızı, hanımlarımızı ve hanımlarınızı ve bizzat birbirimizi çağırıp, sonra da Allah'a gönülden yalvaralım da bu konuda kim yalancı ise Allah'ın lânetinin onların üzerine inmesini dileyelim!'" (Âl-i İmran sûresi, 3/61).
720 Bkz. Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/365.
721 Hüseyin Cisrî, Risâle-i Hamîdiye (Türkçe tercüme) s. 52-94.
722 Bkz. Buhârî, bed'ü'l-vahy 6; Müslim, cihâd 74.
723 Bkz. el-Vâkıdî, Kitâbü'l-meğâzî 3/964-967; Ebû Nuaym, Delâilü'n-Nübüvve s. 85-89; İbni Hacer, el-İsâbe 6/377.
724 Bkz. İbni Hişâm, es-Sîratü'n-Nebeviyye 3/103; İbni Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ 1/164; el-Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ 8/246.
725 Bkz. İbni Hişâm, es-Sîratü'n-Nebeviyye 3/52; Ebû Nuaym, Delâilü'n-Nübüvve s. 77-78; İbni Kesîr, el-Bidâye 3/212.
726 İbni Hacer, Fethu'l-Bârî 7/275.
727 İbni Hişâm, es-Sîratü'n-Nebeviyye 4/195; et-Taberî, Câmiu'l-Beyân 21/151; et-Taberî, Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülûk 2/99.
728 İbni Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ 1/164; el-Vâkıdî, Kitâbü'l-Meğâzî 2/502; Ebû Nuaym, Delâilü'n-Nübüvve s. 85-89.
729 İbni Hişâm, es-Sîratü'n-Nebeviyye 3/49-51; İbni Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ 2/353; İbni Asâkir, Târîhu Dimaşk 3/387.
730 İbni Asâkir, Târîhu Dimaşk 3/396; İbni Kesîr, el-Bidâye 2/326, 6/62.
731 İbni Hişâm, es-Sîratü'n-Nebeviyye 3/52; Ebû Nuaym, Delâilü'n-Nübüvve s. 77-78; İbni Kesîr, el-Bidâye 3/212; es-Suyûtî, el-Hasâisu'l-Kübrâ 1/315.
732 İbni İshak, es-Sîre 1/29-30; İbni Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ 1/158-159; İbni Asâkir, Târîhu Dimaşk 11/14.
733 İbni Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ 1/158-159; İbni Asâkir, Târîhu Dimaşk 11/14; Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/363.
734 Bir peygamberin ortaya çıkması çok yakındır. Burası da onun hicret edeceği yerdir.
735 Bkz. İbni İshak, es-Sîre 2/64-65; İbni Hişâm, es-Sîratü'n-Nebeviyye 2/38-40; İbni Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ 1/160-162.
736 İbni İshak, es-Sîre 1/29-30; İbni Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ 2/353; İbni Hacer, el-İsâbe 6/242; İbni Hacer, Fethu'l- Bârî 7/275.
737 İbni Hişâm, es-Sîratü'n-Nebeviyye 3/51-52, 4-37-38; el-Vâkıdî, Kitâbü'l-Meğâzî 2/262-263; Ebû Nuaym, Delâilü'n-Nübüvve s. 78-79.
738 İbni İshak, es-Sîre 2/123; el-Vâkıdî, Kitâbü'l-Meğâzî 3/1083; Ebû Nuaym, Hilyetü'l-Evliyâ 5/386.
739 Tirmizî, menâkıb 3; İbni Ebî Şeybe, el-Musannef 7/327; el-Bezzâr, el-Müsned 8/97; el-Hâkim, el-Müstedrek 2/672.
740 Bkz. Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/364; Aliyyülkârî, Şerhu'ş-Şifâ 1/744; el-Hafâcî, Nesîmü'r-Riyâd 4/312.
741 İbni Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ 1/260-261; el-Hâkim, el-Müstedrek 2/338, 4/23.
742 İbni Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ 1/276; Saîd İbni Mansûr, Kitâbü's-Sünen 2/226; İbni Hibbân, es-Sikât 2/7.

743 İbni Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ 3/94; İbni Hacer, el-İsâbe 6/287; el-Hafâcî, Nesîmü'r-Riyâd 4/312.
744 Buhârî, bed'ü'l-vahy 6; İbni Mende, el-Îmân s. 290-291; İbni Kesîr, el-Bidâye 4/265.
745 Buhârî, bed'ü'l-vahy 6; Müslim, cihâd 74.
746 İbni Hişâm, es-Sîratü'n-Nebeviyye 5/269-270; İbni Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ 6/563; İbni Abdilberr, el-İstîâb 1/263.
747 Buhârî, bed'ü'l-vahy 6; Müslim, cihâd 74.
748 Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 5/354, 438, 442; İbni Ebî Şeybe, el-Musannef 7/325; İbni Hişâm, es-Sîratü'n-Nebeviyye 2/44-47.
749 İbni Asâkir, Târîhu Dimaşk 11/73. Ayrıca bkz. Müslim, fiten 119; Ebû Dâvûd, melâhim 14; et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr 24/389.
750 el-Hâkim, el-Müstedrek 2/338, 4/23; İbni Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ 1/260-261; et-Taberî, Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülûk 2/132; İbni Kesîr, Tefsîru'l-Kur'an 4/361.
751 et-Taberî, Câmiu'l-Beyân 1/7; et-Taberî, Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülûk 2/132; İbni Kesîr, Tefsîru'l-Kur'an 2/86.
752 Ebû Nuaym, Delâilü'n-Nübüvve s. 99-100; es-Suyûtî, el-Hasâisu'l-Kübrâ 1/138; el-Halebî, es-Sîratü'l-Halebiyye 1/180.
753 "Allahım! Bize fetret devrinden sonra 'Mukîmü's-Sünne'yi gönder." (Bkz. Aliyyülkârî, Şerhu'ş-Şifâ 1/496. Ayrıca bkz. el-Hafâcî, Nesîmü'r-Riyâd 3/279; en-Nebhânî, Huccetullâhi ale'l-Âlemîn s. 115).
754 Bkz. İbni Kayyim el-Cevziyye, Hidayetü'l-Hıyârâ 1/55, 85, 157, 5/284; Kitab-ı Mukaddes (Türkçe tercüme), Yeni Ahit, Yuhanna, bâb: 16, cümle: 7-8.
755 Aliyyülkârî, Şerhu'ş-Şifâ 1/743. Ayrıca bkz. İbni Kayyim el-Cevziyye, Hidayetü'l-Hıyârâ s. 285-286; Kitab-ı Mukaddes (Türkçe tercüme), Yeni Ahit, Yuhanna, bâb: 14, cümle: 15-17.
756 Aliyyülkârî, Şerhu'ş-Şifâ 1/743. Benzer ifadeler için bkz. el-Mâverdî, A'lâmü'n-Nübüvve 1/197; Kitab-ı Mukaddes (Türkçe tercüme), Eski Ahit, Tekvin, bâb: 17, cümle: 20.
757 Bkz. Aliyyülkârî, Şerhu'ş-Şifâ 1/743. Ayrıca bkz. Rahmetullah el-Hindî, İzhâru'l-Hak 4/1116; Kitab-ı Mukaddes (Türkçe tercüme), Eski Ahit, Tesniye (Yasanın Tekrarı), bâb: 18, cümle: 17-19 (s. 241).
758 "Musa (aleyhisselam): 'Ya Rabbi! Ben Tevrat'ta, insanlar için çıkarılmış, iyiliği emreden, kötülüğü yasaklayan ve Allah'a iman eden en hayırlı bir ümmet görüyorum. Onları benim ümmetim eyle!' dedi. Cenâb-ı Hak da: 'O Muhammed ümmetidir.' buyurdu." (Bkz. el-Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve 1/379; Aliyyülkârî, Şerhu'ş-Şifâ 1/746. Yakın ifadeler için bkz. et-Taberî, Câmiu'l-Beyân 9/65; el-Beğavî, Meâlimü't-Tenzîl 2/298).
759 İbni Kayyim el-Cevziyye, *Hidayetü'l-Hıyârâ* 1/79-80; Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/334; Aliyyülkârî, *Şerhu'ş-Şifâ* 1/494.
760 İbni Hişâm, es-Sîratü'n-Nebeviyye 2/64; Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/334; el-Kurtubî, el-İ'lâm bimâ fî Dîni'n-Nasârâ 1/269.
761 Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/334; Aliyyülkârî, Şerhu'ş-Şifâ 1/497; el-Hafâcî, Nesîmü'r-Riyâd 3/281; en-Nebhânî, Huccetullâhi ale'l-Âlemîn s. 112.
762 "Ey Dâvud! Senden sonra Ahmed, Muhammed, Sâdık ve Seyyid isminde bir peygamber gelecektir. Onun ümmeti de Allah'ın merhametine mazhardır." (Bkz. el-Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve 1/380; İbni Kesîr, el-Bidâye 6/62; es-Suyûtî, el-Hasâisu'l-Kübrâ 1/26).
763 "Ey Peygamber! Biz seni hakikaten bir şahit, bir müjdeci, bir korkutucu ve ümmîlere bir koruyucu olarak gönderdik. Sen elbette benim kulum ve resûlümsün. Ben sana 'Mütevekkil' ismini verdim. Bu peygamber kötü huylu, katı kalbli, çarşılarda bağırıp çağıran değildir. O kötülüğe kötülükle karşılık vermez. Fakat kötülüğü af ile mağfiret ile karşılar. Allah, eğrilmiş, sapmış olan milleti bu peygamber ile 'Lâ ilahe illallah' demeleri suretiyle doğrultmadıkça, o

peygamberin ruhunu asla kabzetmeyecektir.” (Bkz. Buhârî, büyû’ 50; Dârimî, mukaddime 2; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 2/174; Kitab-ı Mukaddes (Türkçe tercüme), Eski Ahit, İşâyâ, bâb: 42, cümle: 1-11).
764 “Muhammed, Allah’ın resûlüdür. Doğum yeri Mekke, hicret edeceği yer Taybe (Medine), saltanatı Şam’dadır. Onun ümmeti çok hamd eder.” (Bkz. Dârimî, mukaddime 2; et-Taberânî, el-Mu’cemü’l-Kebîr 10/89; Ebû Nuaym, Hilyetü’l-Evliyâ 5/387).
765 “Sen benim kulum ve resûlümsün. Ben sana ‘Mütevekkil’ adını verdim.” (Bkz. Buhârî, büyû’ 50; Dârimî, mukaddime 2; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 2/174).
766 “Benim seçkin kulum, kötü huylu ve katı kalbli değildir.” (Bkz. Dârimî, mukaddime 2; el-Buhârî, el-Edebü’l-Müfred 1/95; İbni Sa’d, et-Tabakâtü’l-Kübrâ 1/360; Kitab-ı Mukaddes, Eski Ahit, İşâyâ, bâb: 42, cümle: 1-2).
767 İbni Kayyim el-Cevziyye, el-Cevâbu’s-Sahîh 5/292, 304, 585; el-Halebî, es-Sîratü’l-Halebiyye 1/346; Kitab-ı Mukaddes (Türkçe tercüme), Yeni Ahit, Yuhanna, bâb: 14, cümle: 15-17, bâb: 16, cümle: 7-9.
768 “Onun yanında kılıcı vardır, onunla savaşacak. Ümmeti de onun gibi olacak.” (Bkz. Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/235. Ayrıca bkz. Kitab-ı Mukaddes, Mezmurlar, bâb: 2, cümle: 9; en-Nebhânî, Huccetullâhi ale’l-Âlemîn s. 114).
769 “İncil’deki meselleri ise şöyledir: Öyle bir ekin ki, filizini çıkarmış sonra da onu kuvvetlendirmiş, derken kalınlaşmış da artık gövdesi üzerinde doğrulmuş. Öyle ki, ekicilerin hoşuna gider, kâfirleri de öfkelendirir.” (Fetih sûresi, 48/29).
770 Kitab-ı Mukaddes, Eski Ahit, Tesniye, bâb: 33, cümle: 2; el-Halebî, es-Sîratü’l-Halebiyye 1/215; en-Nebhânî, Huccetullâhi ale’l-Âlemîn s. 90.
771 “Bu, onların Tevrat’taki sıfatlarıdır.” (Fetih sûresi, 48/29).
772 İbni Kesîr, el-Bidâye 6/179; el-Mâverdî, A’lâmü’n-Nübüvve 1/199; Kitab-ı Mukaddes, Eski Ahit, Tesniye, bâb: 33, cümle: 2.
773 Kitab-ı Mukaddes, Eski Ahit, İşâyâ, bâb: 42, cümle: 1, 4, 7, 9.
774 Kitab-ı Mukaddes, Eski Ahit, Mika, bâb: 4, cümle: 1, 2, 5.
775 Kitab-ı Mukaddes, Eski Ahit, Mezmurlar, bâb: 72, cümle: 1-19; en-Nebhânî, Huccetullâhi ale’l-Âlemîn s. 92.
776 Kitab-ı Mukaddes, Yeni Ahit, Yuhanna, bâb: 14, cümle: 30.
777 Bkz. İbni Kayyim el-Cevziyye, Hidayetü’l-Hıyârâ 1/55, 85, 157, 5/284; Kitab-ı Mukaddes (Türkçe tercüme), Yeni Ahit, Yuhanna, bâb: 16, cümle: 7-8.
778 Kitab-ı Mukaddes, Yeni Ahit, Yuhanna, bâb: 16, cümle: 8; Aliyyülkârî, Şerhu’ş-Şifâ 1/743; en-Nebhânî, Huccetullâhi ale’l-Âlemîn s. 99.
779 Kitab-ı Mukaddes, Yeni Ahit, Yuhanna, bâb: 16, cümle: 11.
780 HAŞİYE Evet, o zât öyle bir reis ve sultandır ki, bin üç yüz elli senede ve çoğu asrın her birinde, en az üç yüz elli milyon tebaası ve raiyeti var; tam bir teslimiyetle emirlerine itaat eder, her gün ona selam vermekle bağlılıklarını yenilerler.
781 Bkz. Buhârî, enbiyâ 3; Müslim, îmân 327.
782 Kitab-ı Mukaddes, Yeni Ahit, Yuhanna, bâb: 16, cümle: 13; Aliyyülkârî, Şerhu’ş-Şifâ 1/743.
783 İbni Kayyim el-Cevziyye, Hidayetü’l-Hıyârâ 1/79-80; Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/334; Aliyyülkârî, Şerhu’ş-Şifâ 1/494.
784 İbni Hişâm, es-Sîratü’n-Nebeviyye 2/64; el-Kurtubî, el-İ’lâm bimâ fî Dîni’n-Nasârâ 1/269; Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/334.
785 Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/334; Aliyyülkârî, Şerhu’ş-Şifâ 1/497; el-Hafâcî, Nesîmü’r-Riyâd 3/281; en-Nebhânî, Huccetullâhi ale’l-Âlemîn s. 112.
786 Dârimî, mukaddime 2; el-Buhârî, el-Edebü’l-Müfred 1/95; Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/234.
787 Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/234.

788 Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/234; en-Nebhânî, Huccetullâhi ale’l-Âlemîn s. 115.

789 Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/234; en-Nebhânî, Huccetullâhi ale’l-Âlemîn s. 112-113.

790 İbni Asâkir, Târîhu Dimaşk 17/371; Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/234; ez-Zehebî, Mîzânü’l-Îtidâl 1/336.

791 “Kur’an’da ismim Muhammed, İncil’de Ahmed, Tevrat’ta da Ahyed’dir.” İbni Asâkir, Târîhu Dimaşk 17/371; İbni Adiyy, el-Kâmil 1/337; ez-Zehebî, Mîzânü’l-Îtidâl 1/336.

792 Bkz. Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/234; en-Nebhânî, Huccetullâhi ale’l-Âlemîn s. 114. Ayrıca bkz. el-Beyhakî, Delâilü’n-Nübüvve 1/378; İbni Kesîr, el-Bidâye 2/78.

793 Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/234. Ayrıca bkz. el-Beyhakî, Delâilü’n-Nübüvve 1/378; İbni Kesîr, el-Bidâye 2/327.

794 Arapların giydiği, omuzları da örten erkek başörtüsünün üstüne bağlanan çember bağ.

795 Bkz. Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/235; Aliyyülkârî, Şerhu’ş-Şifâ 1/496, 498; el-Hafâcî, Nesîmü’r-Riyâd 3/276.

796 Kitab-ı Mukaddes, Yeni Ahit, Yuhanna, bâb: 14, cümle: 15-17; Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/234, 235; el-Halebî, es-Sîratü’l-Halebiyye 1/346.

797 Bkz. İbni Kayyim el-Cevziyye, Hidayetü’l-Hıyârâ 1/55, 85, 157, 5/284; Kitab-ı Mukaddes (Türkçe tercüme), Yeni Ahit, Yuhanna, bâb: 16, cümle: 7-8.

798 “Vakti geldi, Meryem’in oğlu İsa da: ‘Ey İsrailoğulları! Ben size Allah’ın elçisiyim. Benden önceki Tevrat’ı tasdik etmek, benden sonra gelip ismi “Ahmed” olacak bir resûlü müjdelemek üzere gönderildim.’ dedi.” (Saf sûresi, 61/6).

799 HAŞİYE Meşhur seyyah Evliya Çelebi, Hazreti Şem’ûn-u Safâ’nın türbesinde, ceylan derisine yazılı İncil-i Şerîf’te bu ayeti okumuştur. Resûl-u Ekrem (aleyhissalâtü vesselam) hakkında nazil olan cümle: ايتون Bir oğlan, أزربيون yani İbrahim neslinden ola.. پروفتون peygamber ola.. لوغسلين yalancı olmaya.. بنت onun افزولات doğum yeri Mekke ola.. كه كالوشير salihlikle gelmiş ola.. تونومنين mübarek adı *مواميت Ahmed, Muhammed ola.. ايسفدوس ona uyanlar تاكرديس bu cihanın sahibi olalar, بيست بيث o da cihanın efendisi ola...

* Bu “Mevâmît” kelimesi “Memed”den ve “Memed” de “Muhammed”den tahrif edilmiştir.

800 Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/234-235; en-Nebhânî, Huccetullâhi ale’l-Âlemîn s. 112-115; el-Halebî, es-Sîratü’l-Halebiyye 1/346, 352.

801 Bkz. İbni Kayyim el-Cevziyye, Hidayetü’l-Hıyârâ 1/55, 85, 157, 5/284; Kitab-ı Mukaddes (Türkçe tercüme), Yeni Ahit, Yuhanna, bâb: 16, cümle: 7-8.

802 el-Kurtubî, el-Câmi’ li Ahkâmi’l-Kur’an 16/145; İbni Kesîr, el-Bidâye 2/166; İbni Kesîr, Tefsîru’l-Kur’an 4/145.

803 “Gönderilen peygamberlerin en hayırlısı olarak bize Ahmed’i (sallallâhu aleyhi ve sellem) gönderdi. Kafileler onu ziyaret için yollara dökülüp mesafeler kat ettikçe Allah ona salât eylesin.” (Bkz. el-Beyhakî, Delâilü’n-Nübüvve 2/111; İbni Kesîr, el-Bidâye 2/236; es-Suyûtî, el-Hasâisu’l-Kübrâ 1/182).

804 Ebû Nuaym, Delâilü’n-Nübüvve s. 90; el-Esbehânî, Delâilü’n-Nübüvve 1/156; İbni Kesîr, el-Bidâye 2/244.

805 Bkz. el-Beyhakî, Delâilü’n-Nübüvve 2/12; Ebû Nuaym, Delâilü’n-Nübüvve s. 97-98; el-Mâverdî, A’lâmü’n-Nübüvve 1/235.

806 Bkz. İbni İshak, es-Sîre 2/113; İbni Kesîr, el-Bidâye 3/10; İbni Hacer, el-İsâbe 6/608; el-Halebî, es-Sîratü’l-Halebiyye 1/396, 445.

807 İbni Asâkir, Târîhu Dimaşk 35/250; İbni Hacer, el-İsâbe 5/126; es-Suyûtî, el-Hasâisu’l-Kübrâ 1/169; es-Sîratü’l-Halebiyye 1/446.

808 İbni Seyyidi’n-Nâs, Uyûnü’l-Eser 1/146. Ayrıca bkz. İbni Asâkir, Târîhu Dimaşk 3/430; es-Suyûtî, el-Hasâisu’l-Kübrâ 1/24.

809 Bkz. Ebû Dâvûd, cenâiz 58; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 1/461; İbni Ebî Şeybe, el-

Musannef 7/350; Abd İbni Humeyd, el-Müsned 1/193.
810 İbni Hişâm, es-Sîratü'n-Nebeviyye 124-129; 158, 190-192; et-Taberî, Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülûk 1/431; Ebû Nuaym, Delâilü'n-Nübüvve s. 125-128.
811 et-Taberî, Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülûk 1/459-460; el-Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve 1/126-130; İbni Asâkir, Târîhu Dimaşk 37/361-363.
812 Buhârî, menâkıbü'l-ensâr 35; İbni Hişâm, es-Sîratü'n-Nebeviyye 2/34-36; et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr 7/92-95; el-Hâkim, el-Müstedrek 3/704-705.
813 İbni Abdilberr, el-İstîâb 2/460; es-Suyûtî, el-Hasâisu'l-Kübrâ 2/52-53; İbni Hacer, el-İsâbe 2/362-363, 3/349.
814 Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/365.
815 Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/365.
816 İbni Asâkir, Târîhu Dimaşk 3/451-452; es-Suyûtî, el-Hasâisu'l-Kübrâ 1/185-186.
817 İbni Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ 1/167; et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Evsat 1/234; Ebû Nuaym, Delâilü'n-Nübüvve s. 107.
818 "Allah (celle celâlüh) onun sözü vasıtasıyla iffetli Osman'ı hidayete erdirdi ve ona doğru yolu gösterdi." (Bkz. İbni Hacer, el-İsâbe 7/698. Ayrıca bkz. İbni Asâkir, Târîhu Dimaşk 39/25; İbni Kesîr, el-Bidâye 7/200).
819 "Ey Zübâb, Ey Zübâb! Şu acayip, harikulâde haberi dinle. Hazreti Muhammed, Mekke'de davete başladı, fakat onun davetine uyulmuyor." (Bkz. el-Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve 2/259; İbnü'l-Esîr, Üsdü'l-Ğâbe 2/13; İbni Hacer, el-İsâbe 2/402).
820 "Hak gelip her tarafa yayıldı. Bâtıl da helâk olup gitti." (Bkz. el-Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve 2/259; Aliyyülkârî, Şerhu'ş-Şifâ 1/748; el-Hafâcî, Nesîmü'r-Riyâd 4/323).
821 "Bu, (Allah tarafından) gönderilmiş bir nebîdir ki indirilmiş bir hakikatle (Kur'an-ı Kerîm'le) geldi." (Bkz. Ebû Nuaym, Delâilü'n-Nübüvve s. 115; el-Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve 2/256. Ayrıca bkz. et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr 20/338).
822 İbni Hişâm, es-Sîratü'n-Nebeviyye 5/92; Ebû Nuaym, Delâilü'n-Nübüvve s. 118; İbni Kesîr, el-Bidâye 4/312; es-Süheylî, er-Ravdu'l-Ünf 4/194.
823 "Ey Zerîh kabilesi! İnsanları kurtaracak bir hadise: 'Lâ ilâhe illallah' diyen, güzel, düzgün ve akıcı konuşan bir adam var." (Bkz. Buhârî, menâkıbü'l-ensâr 35; Ebû Ya'lâ, el-Müsned 1/266; İbni Hişâm, es-Sîratü'n-Nebeviyye 2/35; İbni Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ 1/158).
824 Muhammed, barış ve emniyeti sağlayan bir ıslahatçıdır.
825 el-Buhârî, et-Târîhu'l-Kebîr 1/29; el-Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve 2/61; İbni Asâkir, Târîhu Dimaşk 34/102; İbni Hacer, el-İsâbe 1/72.
826 İbni Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ 1/169; el-Halebî, es-Sîratü'l-Halebiyye 1/131-134.
827 Ebû Nuaym, Delâilü'n-Nübüvve s. 135-137. Ayrıca bkz. Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 4/127; et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr 18/252; İbni İshak, es-Sîre 1/22, 28; İbni Hişâm, es-Sîratü'n-Nebeviyye 1/293.
828 el-Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve 1/19; es-Suyûtî, el-Hasâisu'l-Kübrâ 1/81; el-Halebî, es-Sîratü'l-Halebiyye 1/76.
829 el-Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve 1/19, 126, 127; Ebû Nuaym, Delâilü'n-Nübüvve s. 139; et-Taberî, Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülûk 1/459.
830 A.g.e.
831 A.g.e.
832 Bkz. İbni İshak, es-Sîre 36-41; İbni Hişâm, es-Sîratü'n-Nebeviyye 1/168-173; İbni Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ 1/91-92.
833 İbni Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ 1/112.
834 Tirmizî, menâkıb 3; İbni Ebî Şeybe, el-Musannef 7/327; İbni Hişâm, es-Sîratü'n-Nebeviyye 1/319-322.

835 İbni Hişâm, es-Sîratü'n-Nebeviyye 2/6-7; İbni Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ 1/130-131; 156-157.
836 Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/368; el-Halebî, es-Sîratü'l-Halebiyye 1/218.
837 İbni Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ 1/119-120, 168; Ebû Nuaym, Delâilü'n-Nübüvve s. 166; İbni Asâkir, Târîhu Dimaşk 3/86.
838 İbni Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ 1/168; Ebû Nuaym, Delâilü'n-Nübüvve s. 167; es-Suyûtî, el-Hasâisu'l-Kübrâ 1/141.
839 İbni Hibbân, es-Sahîh 14/244-246; et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr 24/214; İbni Hişâm, es-Sîratü'n-Nebeviyye 1/299-301.
840 Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/368; el-Halebî, es-Sîratü'l-Halebiyye 2/624, 3/381.
841 el-Hafâcî, Nesîmü'r-riyâd 4/335; en-Nebhânî, Câmiu Kerâmâti'l-Evliyâ 2/203.
842 et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr 25/186; et-Taberî, Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülûk 1/454; Ebû Nuaym, Delâilü'n-Nübüvve s. 135.
843 Cin sûresi, 72/1, 8, 9; Buhârî, ezân 105, tefsîru sûre (72) 1; Müslim, salât 149.
844 HAŞİYE Evet Sultan-ı Levlâke Levlâk, öyle bir reistir ki, saltanatı bin üç yüz elli senedir devam ediyor. Birinci asırdan sonra her bir asırda en az üç yüz elli milyon tebaası ve raiyeti vardır. Yeryüzünün yarısını bayrağı altına almıştır ve tebaası tam bir teslimiyetle ona her gün salât ü selam ile bağlılığını yenileyerek emirlerine itaat eder.
845 "Dünya, ahiretin tarlasıdır." mânâsındaki hadis için bkz. el-Gazâlî, İhyâu Ulûmi'd-Dîn 4/19; es-Sehâvî, el-Makâsıdü'l-Hasene s. 497; Aliyyülkârî, el-Esrâru'l-Merfûa s. 205.
846 Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 1/86; İbni Ebî Şeybe, el-Musannef 7/354; et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Evsat 3/371.
847 Bkz. el-Gazâlî, Fedâihu'l-Bâtıniyye 1/139-141; el-Âmidî, Ğâyetü'l-merâm 1/356-357; el-Îcî, Kitâbü'l-Mevâkıf 3/405; et-Teftâzânî, Şerhu'l-Makâsıd 5/17.
848 Buhârî, menâkıb 27, menâkıbü'l-ensâr 36, tefsîru sûre (54) 1; Müslim, münâfikîn 43-45.
849 Buhârî, menâkıbü'l-ensâr 36, tefsîru sûre (54) 1; Müslim, münâfikîn 48.
850 Müslim, münâfikîn 45; Tirmizî, fiten 20, tefsîru sûre (54) 4; İbni Hibbân, es-Sahîh 14/421.
851 Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/213.
852 Buhârî, menâkıb 27, menâkıbü'l-ensâr 36, tefsîru sûre (54) 1; Müslim, münâfikîn 46, 47.
853 Abdurrezzak, el-Musannef 3/193, 194; İbni Ebî Şeybe, el-Musannef 7/139; el-Hâkim, el-Müstedrek 4/651.
854 Ayrıca Hazreti Cübeyr rivayeti için bkz. Tirmizî, tefsîru sûre (54) 5; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 4/81; İbni Hibbân, es-Sahîh 14/422; el-Bezzâr, el-Müsned 8/357, 358.
855 "Kıyamet saati yaklaştı, ay bölündü." (Kamer sûresi, 54/1).
856 Kamer sûresi, 54/2; Tirmizî, tefsîru sûre (54) 1, 2, 5; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 3/165, 4/81; el-Bezzâr, el-Müsned 8/357, 358.
857 Mescid-i Aksa.
858 Buhârî, menâkıbü'l-ensâr 41, tefsîru sûre (17) 3; Müslim, îmân 276, 278.
859 el-Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve 2/404; Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/284, 285; en-Nevevî, Şerhu Sahîh-i Müslim 12/52.
860 "İşittik ve itaat ettik…" (Bakara sûresi, 2/285).
861 Lütfettiği iman ve İslam nimetinden dolayı hamdolsun Allah'a.
862 Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/369; el-Cessâs, Ahkâmü'l-Kur'an 1/33-34; ez-Zürkânî, Menâhilü'l-İrfân 1/55, 206, 2/92.
863 HAŞİYE Yirmi Altıncı Mektup'un mühim Birinci Bahis'i, şu cümlenin haşiyesi ve izahıdır.
864 HAŞİYE Yalnız gördüğüne inanan, duyduğunu anlamayan ve kalb gözü kapalı olanlara karşı mucizelik yönü, burada gayet kısa, özet halinde ve noksan anlatılmıştır. Fakat bu mucizelik yönü Yirmi Dokuzuncu ve Otuzuncu Mektup'larda HAŞİYECİK gayet parlak, nuranî ve apaçık

şekilde gösterilmiştir, hatta körler de görebilir. O mucizelik yönünü gösterecek bir Kur’an yazdırdık; inşallah basılacak, herkes o güzel mucizelik yönünü görecektir.
HAŞİYECİK Otuzuncu Mektup, pek parlak düşünülmüş ve öyle niyet edilmişti. Fakat yerini başkasına, İşârâtü’l-İ’câz’a verdi, kendisi meydana çıkmadı.
865 “... (Ashab-ı Kehf’in) sekizincileri köpekleridir ...” (Kehf sûresi, 18/22).
866 “Kıtmîr” (Fâtır sûresi, 35/13). Ashab-ı Kehf’in köpeğinin adıdır.
867 “Bir araya getirilenler.” (Yâsîn sûresi, 36/32, 75).
868 Sâffât sûresi, 37/57.
869 Sâffât sûresi, 37/127, 158.
870 “İkişer.” (Sebe sûresi, 34/46; Fâtır sûresi, 35/1).
871 Nisâ sûresi, 4/3; Sebe sûresi, 34/46; Fâtır sûresi, 35/1.
872 HAŞİYE-1 Kur’an’ın göz alıcı ve kafiyeli ifadeleri, akıcı, düzgün, sanatlı üslûbu ve nazarı kendine çevirecek belâgatinin meziyetleri çok olmakla beraber, daima Allah’ı zikredenlere ve O’na yakaranlara yüksek ciddiyeti, ilahî huzuru, birbiriyle uyumlu ve zıt sözlerin bir arada bulunduğu hissini veriyor, bunu bozmuyor. Halbuki akıcı ve düzgün söyleyiş, söz sanatları, nazım ve kafiye gibi meziyetler, ciddiyeti bozar, zarafet hissettirir, huzuru ve bakışı dağıtır. Hatta münâcâtın en hoşu, en ciddisi, en yüce nazımlısı ve Mısır’ın kıtlık ve yoksulluğunun ortadan kalkmasının sebebi olan İmam Şâfiî’nin meşhur bir münâcâtını çok defa okuyordum. Gördüm ki, nazımlı, kafiyeli olduğu için münâcâtın yüksek ciddiyetini koruyamıyor. Sekiz dokuz senedir virdimdir. Hakiki ciddiyeti, ondaki kafiye ve nazımla birleştiremedim. Anladım ki, Kur’an’ın has, fıtrî, seçkin ve üstün olan kafiyelerinde, nazmında ve meziyetlerinde bir tür mucizelik var ki, hakiki ciddiyeti ve tam huzuru korur, bozmaz. İşte daima Allah’a yakaran ve O’nu zikredenler, bu tür mucizeliği akıllarıyla anlamasa da kalblerinde hisseder.
HAŞİYE-2 Kur’an-ı Mucizü’l-Beyan’ın manevî bir mucizelik sırrı şudur ki, Kur’an, ism-i âzama mazhar olan Resûl-u Ekrem’in (aleyhissalâtü vesselam) imanının pek büyük ve parlak derecesini ifade ediyor. Hem mukaddes bir harita gibi, ahiret ve rubûbiyet âlemlerinin yüksek hakikatlerini bildiren, gayet büyük, geniş ve yüce olan hak dinin yüce mertebesini fıtrî bir tarzda beyan ediyor, ders veriyor.
Hem kâinatın Hâlık’ının, bütün varlıkların Rabbi olması yönüyle, sonsuz izzet ve haşmetiyle hitabını bildiriyor. Elbette, Furkan’ın bu suretteki ifadelerine ve Kur’an’ın bu tarzdaki beyanına karşı 1*قُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلٰى أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هٰذَا الْقُرْاٰنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهٖ sırrıyla bütün insanların akılları birleşse, bir tek akıl olsa dahi ona meydan okuyamaz. 2*أَيْنَ الثَّرٰى مِنَ الثُّرَيَّا Çünkü şu üç esas noktasından, Kur’an’ın üslûbunun taklidi kesinlikle mümkün değildir ve benzeri olamaz!..
1* “De ki: Yemin ederim! Eğer insanlar ve cinler, bu Kur’an’ın benzerini yapmak için bir araya toplansalar, (hatta birbirlerine destek olup güçlerini birleştirseler bile) yine de onun gibi bir Kitap meydana getiremezler.” (İsrâ sûresi, 17/88).

2* Süreyyâ yıldızı nerede, yeryüzü nerede! (Aralarında ne kadar fark var!) Bkz. el-Kannûcî, Ebcedü'l-Ulûm 3/244; ez-Zürkânî, Menâhilü'l-İrfân 2/109, 310.
HAŞİYE-3 Ayetler, Kur'an-ı Hakîm'in her sayfasının sonunda bitiyor. Güzel bir kafiye ile sona eriyor. Bunun sırrı şudur: En uzun ayet olan borç alıp vermeyle alâkalı ayet* sayfalar için, İhlâs ve Kevser sûreleri de satırlar için bir ölçü birimi kabul edildiğinden, Kur'an-ı Hakîm'in bu güzel meziyeti ve mucizelik alâmeti görülüyor.
* Bakara sûresi, 2/282.
HAŞİYE-4 Bu makamın şu bahsinde, acele yüzünden, gayet mühim, haşmetli, büyük ve Risale-i Nur'un başarısı noktasında gayet göz alıcı, sevimli ve teşvik edici olan kerametin, pek az ve küçük vaziyetleriyle, kısacık örnekleriyle ve küçücük emareleriyle yetinilmiştir. Halbuki o büyük hakikat ve sevimli keramet, "tevafuk" adıyla, beş-altı çeşidiyle Risale-i Nur'un kerametinin bir silsilesini, Kur'an'ın göze görünen mucizeliğinin bir türünün parıltılarını ve gayba ait işaretlerin bir kaynağını meydana getiriyor. Sonradan, Kur'an'da "Allah" lafzının tevafukundan çıkan bir mucizelik parıltısını gösteren yaldız ile bir Kur'an yazdırıldı. Hem Kur'an harflerinin tevafuklarından çıkan ince münasebetleri ve gayba dair işaretleri bildiren Rumuzât-ı Semâniye (Sekiz İşaret) adlı sekiz küçük risale telif edildi. Hem Risale-i Nur'u tevafuk sırrıyla tasdik ve takdir eden, onun güzelliğini bildiren Keramet-i Gavsiye, üç Keramet-i Aleviye ve İşârât-ı Kur'aniye adlı beş adet risale yazıldı. Demek, On Dokuzuncu Mektup'un telifinde o büyük hakikat özet şeklinde hissedilmiş. Fakat maalesef, müellif yalnız bir tırnağını görüp göstermiş, daha ötesine bakmayarak koşup gitmiş.
873 İbni Kesîr, el-Bidâye 2/219, 3/57; Kâtip Çelebi, Keşfü'z-Zunûn 2/1740; el-Kannûcî, Ebcedü'l-Ulûm 1/308.
874 Bakara sûresi, 2/23; Yûnus sûresi, 10/38; Hûd sûresi, 11/13; İsrâ sûresi, 17/88; Kasas sûresi, 28/49.
875 Bkz. es-Suyûtî, el-İtkân 2/313-314; Hüseyin Cisrî, Risâle-i Hamîdiye (Türkçe tercüme) s. 42.
876 "Elif, Lâm, Mîm. İşte (eşsiz, mucize) Kitap: Onun (Allah tarafından indirildiği ve baştan sona hakikatler mecmuası olduğu) hakkında hiçbir şüphe yoktur." (Bakara sûresi, 2/1, 2).
877 "Allah o ilahtır ki Kendisinden başka ilah yoktur." (Bakara sûresi, 2/255; Âl-i İmran sûresi, 3/2; Nisâ sûresi, 4/87; Tevbe sûresi, 9/129; Tâhâ sûresi, 20/8; Neml sûresi, 27/26; Kasas sûresi, 28/70; Teğâbün sûresi, 64/13).
878 "O halde şu gerçeği hiç unutma ki: Allah'tan başka ilah yoktur." (Muhammed sûresi, 47/19).
879 "Hâlâ akıllanmazlar mı?" (Yâsîn sûresi, 36/68). Ayrıca أَفَلاَ تَعْقِلُونَ şeklinde muhatap sigasıyla çok yerlerde geçmektedir. Bkz. Bakara sûresi, 2/44, 76; Âl-i İmran sûresi, 3/65; En'âm sûresi, 6/32; A'râf sûresi; 7/169; Yûnus sûresi, 10/16...
880 Bkz. Bakara sûresi, 2/2; Yûnus sûresi, 10/37; Secde sûresi, 32/2; Fussilet sûresi, 41/42.
881 Bkz. Kıyâmet sûresi, 75/16; Tâhâ sûresi, 20/114.
882 Buhârî, bed'ü'l-vahy 2, bed'ü'l-halk 6; Müslim, fezâil 86-88.
883 "O halde şu gerçeği hiç unutma ki: Allah'tan başka ilah yoktur." (Muhammed sûresi, 47/19).
884 "Allahım! Kur'an'ı bizim için dünyada yoldaş, kabirde dost, kıyamette şefaatçi, sırat köprüsünde nur, cehennem ateşine karşı örtü ve perde, cennette arkadaş ve bütün hayırlı işlere götüren rehber ve önder eyle. Allahım! Kalblerimizi ve kabirlerimizi iman ve Kur'an nuruyla nurlandır. Kendisine Kur'an indirilen zât hürmeti ve hakkı için, Kur'an'ın doğruluğunu ve hakkaniyetini ayan beyan herkese göster. Ona ve âline Rahman ve Hannân Allah'tan salât ve selam olsun, âmin..."
885 Bkz. En'âm sûresi, 6/50; A'râf sûresi, 7/203; Yûnus sûresi, 10/15; Kehf sûresi, 18/110; Necm sûresi, 53/3-4...
886 İlmelyakîn: İlim yoluyla elde edilen kesin bilgi.

887 Kadı Iyâz, eş-Şifâ 1/204; el-Kurtubî, el-Câmi’ li Ahkâmi’l-Kur’an 17/98; İbni Hacer, Fethu’l-Bârî 13/484.
888 Bkz. Ahzâb sûresi, 33/45-46.
889 Bkz. et-Taberânî, el-Mu’cemü’l-Evsat 6/314; et-Taberânî, el-Mu’cemü’s-Sağîr 2/182; el-Hâkim, el-Müstedrek, 2/672.
890 Bkz. Buhârî, hibe 33, cihâd 24, 46, 50, 82, 116, 117, 165, edeb 39, 116; Müslim, fezâil 48-49.
891 Buyur, emret.
892 “İşittik ve itaat ettik…” (Bakara sûresi, 2/285).
893 Dünyaya rağbet etmemek, nefsin arzularından el çekmek.
894 “O halde şu gerçeği hiç unutma ki: Allah’tan başka ilah yoktur.” (Muhammed sûresi, 47/19).
895 “Allahım! Ona ve onun ehl-i beytine ümmetinin iyilikleri adedince salât ve selam eyle.”
896 “Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin.” (Bakara sûresi, 2/32).
897 “Ve Rabbinin nimetini anlat da anlat.” (Duhâ sûresi, 93/11).
898 Allah’a tevekkül ettim.

Mucizât-ı Ahmediye'nin Birinci Zeyli[899]

On Dokuzuncu Söz, Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* peygamberliğine, zeyli ise ayın yarılması mucizesine dair olduğundan, makam münasebetiyle buraya alınmıştır.

بِسْــــمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

On dört "reşha"yı içeren On Dördüncü Lem'a'nın

Birinci Reşhası[900]

Rabbimizi bize tarif eden üç büyük, küllî öğretici var:

Biri, şu kâinat kitabıdır ki, onun şahitliğini ilk on üç Lem'a'dan ve Arapça Nur Risalesi'nin[901] On Üçüncü Ders'inden bir parça işittik.

Biri, şu büyük kitabın en büyük ayeti olan Son Peygamber'dir *(aleyhissalâtü vesselam)*.

Biri de, Kur'an-ı Azîmüşşan'dır.

Şimdi, konuşan bir delil olan Son Peygamber'i *(aleyhissalâtü vesselam)* tanımalı, dinlemeliyiz. Evet, onun manevî şahsiyetine bak:

Yeryüzü bir mescit, Mekke bir mihrap, Medine bir minber, açık bir tevhid delili olan Peygamberimiz *(aleyhissalâtü vesselam)* bütün müminlere imam, insanlığa hatip, bütün peygamberlere reis, evliyaya efendi, peygamber ve velilerin meydana getirdiği bir zikir halkasının başı…

O, öyle nuranî bir ağaçtır ki, bütün peygamberler canlı, dipdiri kökleri, veli zâtlar taze meyveleridir. Mucizeleriyle bütün peygamberler ve kerametleriyle bütün veliler, onun her bir davasını tasdik edip imzalar. Zira o, لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[902] der ve bunu dava eder. Onun sağında ve solunda, yani geçmiş ve gelecek taraflarında saf tutan o nuranî, zikreden zâtlar aynı kelimeyi tekrar ederek hep beraber, mânen "*Sadakte ve bilhakkı natakte*" ("Doğru söyledin ve hakkı konuştun.") derler. Hangi vehmin haddine ki, böyle sayısız imzayla doğrulanan bir davaya şüphe karıştırsın!

İkinci Reşha

O nuranî tevhid delili, nasıl ki, iki tarafındaki o zâtların ittifakı ve yanlışlığına ihtimal bulunmayacak derecede kesin haberleriyle doğrulanıyor. Aynen öyle de, Tevrat ve İncil gibi semavî kitapların[903] yüzlerce işareti, doğumundan önce ve doğumu anında meydana gelen harika hadiselerin binlerce emaresi, sesi işitilip kendisi görünmeyen varlıkların, gelecekten haber veren cinlerin meşhur müjdeleri, kâhinlerin birbirini destekleyen tevatür derecesindeki şahitlikleri, ayın iki parçaya bölünmesi gibi peygamberliğine delil olan binlerce mucizesi ve getirdiği dinin hakkaniyeti de onu doğrular ve tasdik eder. Bununla beraber, zâtında gayet mükemmel, övülmeye lâyık ahlâkı.. vazifesinde sonsuz güzellikteki yüksek vasıfları.. kusursuz olan güvenilirliği.. iman kuvvetini, tereddütsüz inancını ve Allah'a son derece itimadını gösteren fevkalâde takvası, fevkalâde kulluğu, fevkalâde ciddiyeti ve metaneti; onun, davasında ne kadar doğru sözlü olduğunu güneş gibi aşikâr gösteriyor.

Üçüncü Reşha

İstersen gel, Saadet Asrı'na, Arap yarımadasına gidelim. Hayalen de olsa, onu vazife başında görüp ziyaret edelim. İşte bak:

Ahlâkının mükemmelliği ve yüzünün, görünüşünün güzelliğiyle seçkin bir zât görüyoruz. Elinde mucizeli bir kitap, dilinde hakikatleri bildiren bir hitap, bütün insanlara, hatta cinlere, meleklere ve bütün varlıklara ezelî bir hutbeyi okuyor. Âlemin yaratılışındaki sır olan hayret verici bir muammayı çözüp açıklayarak ve kâinatın hikmeti olan muğlâk tılsımı keşfederek, "Necisin? Nereden geliyorsun? Nereye gidiyorsun?" gibi, bütün varlıklara sorulan, akılları hayrette bırakıp meşgul eden üç zor, müthiş ve mühim soruya ikna edici, makbul cevaplar veriyor.

Dördüncü Reşha

Bak, o zât öyle bir hakikat ışığı yayar ki, eğer onun nuranî irşad dairesinin dışından baksan, elbette kâinatı büyük bir matem yurdu hükmünde ve her şeyi birbirine yabancı, hatta düşman, cansız varlıkları dehşetli cenazeler

şeklinde, bütün canlıları da yokluk ve ayrılık tokadıyla ağlayan yetimler gibi görürsün.

Şimdi bak, onun nuruyla o matem yurdu, şevk ve cezbe içinde bir zikir meclisine döndü. O birbirine yabancı ve düşman görünen varlıklar, dost ve kardeş oldu. O cansız, hareketsiz, ölü varlıklar, sevimli birer memur, itaatkâr birer hizmetçi halini aldı. Ağlayıp şikâyet eden o kimsesiz yetimler ise tesbihle Allah'ı zikreden veya vazife paydosuna şükreden birer varlık şekline girdi.

Beşinci Reşha

Hem o nur ile, kâinatta olup bitenler, bütün hareketler, çeşitlilik ve değişimler mânâsızlıktan, gayesizlikten ve tesadüf oyuncağı olmaktan kurtulur. Bunlar Cenâb-ı Hakk'ın birer mektubu, yaratılış kanunlarının birer sayfası, ilahî isimlerin birer aynası seviyesine, âlem de Samed Yaratıcının hikmetli bir kitabı mertebesine yükselir.

Hem insanı bütün hayvanların aşağısına düşüren sonsuz zayıflığı, aczi, fakrı ve ihtiyaçları, onu bütün canlılardan daha bedbaht eden, ona gam, elem ve hüzün veren aklı o nurla aydınlandığı vakit; insan bütün canlıların, bütün varlıkların üstünde bir dereceye çıkar. O nurlanmış aczi, fakrı, aklı ve duası ile nazenin bir sultan ve yakarışı ile yeryüzünün nazlı bir halifesi olur.

Demek, o nur olmazsa kâinatın, insanın, hatta her şeyin kıymeti hiçe iner. Evet, elbette böyle benzersiz bir sanatla yaratılmış olan kâinatta böyle bir zât lâzımdır. Yoksa kâinat ve felekler olmamalıdır.

Altıncı Reşha

İşte o zât, ebedî bir saadetin habercisi, müjdecisi; sonsuz bir rahmetin kâşifi, ilancısı; Cenâb-ı Hakk'ın rubûbiyetindeki güzellikleri bildiren, onların seyircisi ve ilahî isimlerin hazinelerinin keşfedicisi, rehberi olduğundan; kulluğu yönüyle baksan, onun bir muhabbet ve rahmet timsali, insanlığın en şereflisi ve yaratılış ağacının en nuranî meyvesi hükmündeki mahiyetini görürsün. Peygamberliği yönüyle baksan, o zâtın

hak bir delil, bir hakikat ışığı, hidayet güneşi ve saadet vesilesi olduğunu anlarsın.

İşte, bak! Onun nuru nasıl şimşek gibi, doğudan batıya her tarafı tuttu. Yeryüzünün yarısı ve insanlığın beşte biri onun hidayet hediyesini kabul edip canından aziz bildi. Bizim nefsimize ve şeytanımıza ne oluyor ki, böyle bir zâtın bütün davalarının esası لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[904] hakikatini bütün mertebeleriyle beraber kabul etmesin!

Yedinci Reşha

İşte bak, o zât *(aleyhissalâtü vesselam)* şu geniş yarımadada, âdetlerine körü körüne bağlı ve inatçı çeşitli kavimlerin kötü ahlâkını, çirkin ve vahşi âdetlerini ne çabuk, bir defada söküp attı, onları güzel ahlâk ile donatıp bütün âleme rehber ve medenî milletlere üstad eyledi. Bak, bu görünüşte ve zorla elde edilmiş bir hâkimiyet değildir. O zât, akılları, ruhları, kalbleri, nefisleri fethedip kendine bağlamış; kalblerin sevgilisi, akılların rehberi, nefislerin terbiyecisi ve ruhların sultanı olmuştur.

Sekizinci Reşha

Bilirsin ki, sigara gibi küçük bir âdeti bile, küçük bir toplumda büyük bir hükümdar ancak büyük bir gayretle temelli ortadan kaldırabilir. Halbuki bak:

Bu zât, inatçı, tutucu ve büyük toplumlardan pek çok köklü âdeti, görünüşte küçük bir kuvvetle, az bir gayretle, kısa bir zamanda kaldırıp yerine öyle yüksek bir ahlâk koymuştur ki, âdeta onların dem ve damarlarına karışmış gibi kalıcı olarak yerleştirmiştir. Bunun gibi daha birçok harika icraat yapmıştır.

İşte, şu Saadet Asrı'nı görmeyenlerin gözüne Arap yarımadasını sokuyoruz. Haydi, yüzlerce filozofu alsın, oraya gidip yüz sene çalışsınlar! Acaba o zâtın, o zamana kıyasla yaptığı bir senelik icraatın yüzde birini yapabilirler mi?

Dokuzuncu Reşha

Hem bilirsin ki, basit bir adam, küçük fakat mahcup edici bir yalanı az bir haysiyetle, küçük bir toplulukta, küçük ve tartışmalı bir meselede, düşmanlarının yanında, utanmadan, korkusuzca, hilesini hissettirmeyecek derecede endişe ve telâş göstermeden söyleyemez. Şimdi bu zâta bak:

Onun pek büyük bir vazifede, pek büyük bir vazifeli olarak, pek büyük bir haysiyetle, çok emniyete muhtaç bir halde, pek büyük bir cemaatte, pek büyük bir düşmanlık karşısında, pek büyük meselelerde, pek büyük bir davada serbestçe, korkusuzca, tereddütsüz, telâşsız, utanmaksızın, samimi bir şekilde, büyük bir ciddiyetle, hasımlarının damarlarına dokunduracak gür bir sesle, yüce bir üslûpla söylediği sözlerde hiç yalan bulunabilir mi? O sözlere hile karışması mümkün müdür? Asla!

إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحٰى[905] Evet, hak aldatmaz, hakikati gören aldanmaz. Onun hak olan mesleği hileye ihtiyaç duymaz, tenezzül etmez. Hayalin ne haddine ki, hakikati görenlerin gözüne hakikat gibi görünsün, onları aldatsın!

Onuncu Reşha

İşte bak! O zât ne kadar merak uyandıran, cazibeli, lüzumlu ve müthiş hakikatleri gösterir, meseleleri ispat eder. Bilirsin ki, insanı en çok tahrik eden şey meraktır. Hatta sana, "Ömrünün ve malının yarısını verirsen, aydan ve Jüpiter gezegeninden biri gelip oralarda ne var, ne yok söyleyecek. Senin istikbalini ve başına gelecekleri doğru olarak haber verecek." dense, merakın varsa ömrünün ve malının yarısını verirsin.

Halbuki şu zât öyle bir Sultan'dan haber getiriyor ki, O'nun memleketinde ay, bir sinek gibi, bir pervanenin etrafında döner. O pervane dünyadır, bir lambanın etrafında uçar. O lamba ise güneştir, o Sultan'ın binlerce menzilinden bir misafirhanesinde, binlerce lambadan biridir.

Hem o zât, akıllara durgunluk veren öyle bir âlemden doğru şekilde bahsediyor ve öyle bir değişimi haber veriyor ki, binlerce yerküre bomba olup patlasa o kadar hayret uyandırmaz. Bak, onun dilinde إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ[906] إِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ[907] اَلْقَارِعَةُ[908] gibi sûreleri işit…

Hem öyle bir istikbalden doğru haberler veriyor ki, şu dünyanın geleceği ona nispeten bir damla serap hükmündedir. Ve öyle bir saadeti müjdeliyor ki, dünyanın bütün saadetleri ona kıyasla ebedî bir güneşin yanındaki bir anlık parıltı gibidir.

On Birinci Reşha

Böyle hayret uyandırıcı ve muamma dolu olan şu kâinatın görünen perdesi altında, elbette ve elbette öyle harikulâdelikler bizi bekliyor. Onları haber verecek, böyle harika ve fevkalâde, mucizeler gösteren bir zât lâzımdır. Hem bu zâtın halinden, sözlerinden anlaşılıyor ki, o görmüş, görüyor ve gördüğünü söylüyor. Bizi nimetleriyle donatan şu "Göklerin ve Yerin İlahı" bizden ne istiyor, O'nun rızası nasıl elde edilir; pek sağlam bir şekilde ders veriyor.

Bunlar gibi daha pek çok merak uyandıran, lüzumlu hakikati ders veren bu zât karşısında her şeyi bırakıp ona koşmak, onu dinlemek gerekirken, çoğu insana ne olmuş ki, sağır, kör ve divane hale gelmişler; hakkı görmüyor, bu hakikati işitmiyor, anlamıyorlar…

On İkinci Reşha

Şu varlıkların tek bir Yaratıcının eseri olması, nasıl şüphe götürmez bir hakikatse, işte şu zât da o derecede hak ve doğru sözlü bir delil, aynı şekilde haşrin ve ebedî saadetin kesin, parlak bir şahididir. Hatta doğru yolu göstermesiyle ebedî saadetin meydana gelme sebebi ve ona ulaşma vesilesi olduğu gibi, duası ve niyazıyla da o saadetin varlık sebebi ve yaratılış vesilesidir.

Haşir meselesinde geçen şu sırrı, makam münasebetiyle burada tekrar ediyoruz.

• İşte bak, o zât, dairesi öyle geniş ve büyük bir namazda dua ediyor ki, âdeta bu yarımada, hatta bütün yeryüzü onun namazına uyar, onunla niyaz eder.

• Bak! Hem o geniş dairedeki namazı öyle büyük bir cemaatle kılıyor, Cenâb-ı Hakk'a öyle yalvarıyor ki, âdeta Hazreti Âdem'den asrımıza

kadar gelmiş ve kıyamete kadar gelecek bütün nuranî, kâmil insanlar ona uyup duasına “âmin” diyor.

• Hem bak, o zât herkesin muhtaç olduğu öyle bir maksat için dua ediyor ki, sadece yeryüzündekiler değil, belki gök ehli, hatta bütün varlıklar duasına ortak olup, “Evet, ey Rabbimiz! Onun istediklerini ver, duasını kabul et! Biz de istiyoruz.” diyorlar.

• Hem fakrının şuurunda olarak, öyle hüzünle, aşkla, iştiyakla, öyle tevazu ile yalvarıyor ki, bütün kâinatı ağlatıp duasına ortak ediyor.

• Öyle bir gaye için dua ediyor ki, insanı ve âlemi, hatta bütün varlıkları aşağıların en aşağısı olan dereceye düşmekten, kıymetsizlikten, faydasızlıktan kurtarıyor; en yüksek mertebe olan bekâya, kıymete, yüce vazifeye yükseltiyor.

• Hem öyle yüksek, öyle yakaran bir sesle istiyor ve öyle tatlı, merhamet dileyen bir niyaz ile yalvarıyor ki, âdeta sesini bütün varlıklara, göklere, Arş’a işittirip onları kendinden geçirircesine duasına “Âmin Allahım, âmin!” dedirtiyor.

• Bak, ebedî saadeti ve bekâyı, her şeyi işiten, sonsuz kerem sahibi öyle bir Kadir’den ve her şeyi gören, sonsuz merhamet sahibi öyle bir Alîm’den istiyor ki, o Zât, açıkça, en küçük canlının en gizli ihtiyacını, duasını görür, işitir, kabul buyurur ve ona merhamet eder. Yapılan dua, hal diliyle de olsa ona istediğini verir. Bunu öyle hikmetle, her şeyi görerek, merhametle yapar ki, o terbiye ve idarenin Semî, Basîr, Kerim ve Rahîm bir Zât’a has olduğuna şüphe bırakmaz.

On Üçüncü Reşha

İnsanların en faziletlilerini arkasına alarak şu yeryüzünde Arş-ı Âzam’a doğru el kaldırıp dua eden, insanlığın şeref kaynağı, zaman ve mekânda benzeri olmayan, gerçekten “Fahr-i Kâinat” unvanına lâyık o zât *(aleyhissalâtü vesselam)* acaba ne istiyor, bak, dinle:

Ebedî saadet istiyor, bekâ istiyor, Allah’a kavuşmayı ve cenneti istiyor. Hem de varlıkların aynasında hükümlerini ve güzelliklerini gösteren,

Cenâb-ı Hakk'ın bütün kutsî isimleriyle istiyor. Eğer rahmet, inayet, hikmet ve adalet gibi, bu istediklerinin varlığını gerektiren sayısız sebep ve delil olmasaydı, yalnız şu zâtın tek duası bile, Cenâb-ı Hakk'ın kudretine baharımızın yaratılışı kadar hafif gelen cennetin var edilmesi için yeterli olurdu. Evet, nasıl ki onun peygamberliği şu imtihan meydanının açılmasına sebep oldu, kulluğu da öteki âlemin açılmasına vesiledir.

Acaba hiç mümkün müdür ki, akıl sahiplerine ve varlığın hakikatini delilleriyle bilen zâtlara لَيْسَ فِي الْإِمْكَانِ أَبْدَعُ مِمَّا كَانَ[909] dedirten, âlemin şu görünen, üstün intizamı, şu rahmet içindeki kusursuz sanat ve rubûbiyetin benzersiz güzelliği; öyle bir çirkinliği, merhametsizliği, intizamsızlığı kabul etsin; en ufak, en önemsiz istekleri, sesleri itina ile işitip ihtiyaçları karşılasın da, en mühim, lüzumlu arzuları basit görüp işitmesin, anlamasın, karşılıksız bıraksın! Hâşâ ve kellâ! Yüz bin defa hâşâ! Böyle bir güzellik, öyle bir çirkinliği kabul edip çirkin hale gelemez.

Ey hayalî arkadaşım! Şimdilik yeter, geri dönmeliyiz. Zira şu zamanda, şu yarımadada yüz sene de kalsak, o zâtın hayret verici icraatının ve vazifelerinin yüzde birini bile tamamen kavrayıp seyrine doyamayız.

Şimdi gel, bugüne doğru dönerken geçmiş her asra birer birer bakacağız. İşte bak, nasıl her asır, o hidayet güneşinden aldığı feyizle çiçek açmış; Ebû Hanife, İmam Şâfiî, Bayezid-i Bistâmî, Şah-ı Geylânî, Şah-ı Nakşibend, İmam Gazalî ve İmam Rabbanî gibi milyonlarca nurlu meyve vermiş. Gördüklerimizin etraflıca tarifini başka vakte bırakıp şimdi o mucizeler sahibi ve hidayete götüren zâta -bir kısım kesin mucizelerine işaret eden- bir salâvat getirmeliyiz.

عَلٰى مَنْ أُنْزِلَ عَلَيْهِ الْفُرْقَانُ الْحَكِيمُ مِنَ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ مِنَ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ أَلْفُ أَلْفِ صَلَاةٍ وَأَلْفُ أَلْفِ سَلَامٍ بِعَدَدِ حَسَنَاتِ أُمَّتِهٖ عَلٰى مَنْ بَشَّرَ بِرِسَالَتِهِ التَّوْرَاةُ وَالْإِنْجِيلُ وَالزَّبُورُ، وَبَشَّرَ بِنُبُوَّتِهِ الْإِرْهَاصَاتُ وَهَوَاتِفُ الْجِنِّ وَأَوْلِيَاءُ الْإِنْسِ وَكَوَاهِنُ الْبَشَرِ، وَانْشَقَّ بِإِشَارَتِهِ الْقَمَرُ سَيِّدِنَا وَمَوْلَانَا مُحَمَّدٍ أَلْفُ أَلْفِ صَلَاةٍ وَأَلْفُ أَلْفِ سَلَامٍ بِعَدَدِ أَنْفَاسِ أُمَّتِهٖ

عَلٰى مَنْ جَاءَتْ لِدَعْوَتِهِ الشَّجَرُ، وَنَزَلَ سُرْعَةً بِدُعَائِهِ الْمَطَرُ، وَأَظَلَّتْهُ الْغَمَامَةُ مِنَ الْحَرِّ، وَشَبِعَ مِنْ صَاعٍ مِنْ طَعَامِهِ مِاٰتٌ مِنَ الْبَشَرِ، وَنَبَعَ الْمَاءُ مِنْ بَيْنِ أَصَابِعِهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ كَالْكَوْثَرِ وَسَبَّحَ فِي كَفَّيْهِ الْحَصَاةُ وَالْمَدَرُ، وَأَنْطَقَ اللّٰهُ لَهُ الضَّبَّ وَالظَّبْيَ وَالذِّئْبَ وَالْجِذْعَ وَالذِّرَاعَ وَالْجَمَلَ وَالْجَبَلَ وَالْحَجَرَ وَالشَّجَرَ، صَاحِبِ الْمِعْرَاجِ وَمَا زَاغَ الْبَصَرُ، سَيِّدِنَا وَمَوْلَانَا وَشَفِيعِنَا مُحَمَّدٍ أَلْفُ أَلْفِ صَلَاةٍ وَأَلْفُ أَلْفِ سَلَامٍ بِعَدَدِ كُلِّ الْحُرُوفِ الْمُتَشَكِّلَةِ فِي الْكَلِمَاتِ الْمُتَمَثِّلَةِ بِإِذْنِ الرَّحْمٰنِ فِي مَرَايَا تَمَوُّجَاتِ الْهَوَاءِ عِنْدَ قِرَاءَةِ كُلِّ كَلِمَةٍ مِنَ الْقُرْاٰنِ مِنْ كُلِّ قَارِئٍ مِنْ أَوَّلِ النُّزُولِ إِلٰى اٰخِرِ الزَّمَانِ وَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا يَا إِلٰهَنَا بِكُلِّ صَلَاةٍ مِنْهَا، اٰمِينَ اٰمِينَ اٰمِينَ[910]

Şuâât-ı Mârifetü'n-Nebî adındaki Türkçe bir risalede; On Dokuzuncu Mektup'ta ve bu Söz'de kısaca işaret ettiğimiz Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* peygamberlik delillerini beyan etmiştim. Hem o risalede Kur'an-ı Hakîm'in mucizelik yönleri de özet şeklinde anlatılmıştı. Yine *Lemaât* adında Türkçe bir risalede ve Yirmi Beşinci Söz'de Kur'an'ın kırk yönden mucize olduğunu kısaca gösterip o yönlere işaret etmiştim. O kırk yönden, yalnız Kur'an'ın nazmındaki belâgati, *İşârâtü'l-İ'câz* adındaki Arapça bir tefsirde, kırk sayfada yazmıştım. İhtiyacın varsa şu üç kitaba müracaat edebilirsin.

On Dördüncü Reşha

Mucizeler kaynağı ve en büyük mucize olan Kur'an-ı Hakîm, Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* peygamberliği ile Cenâb-ı Hakk'ın birliğini ve tekliğini o derece kesin ispat ediyor ki, başka delile ihtiyaç bırakmıyor. Biz de onun tarifine ve tenkit konusu yapılmış bir iki parlak mucizelik yönüne işaret edeceğiz.

İşte, Rabbimizi bize tarif eden Kur'an-ı Hakîm,

• Şu büyük kâinat kitabının ezelî bir tercümesi...

• Cenâb-ı Hakk'ın isimlerinin şu yeryüzü ve gök sayfalarında saklı hazinelerinin kâşifi...

• Hadiselerin görünen yüzü altında gizli hakikatlerin anahtarı…

• Şu görünen âlemin perdesi arkasındaki gayb âleminden gelen Rahmanî lütufların ve ezelî hitabın hazinesi...

• İslam âleminin manevî güneşi, temeli, dayanağı, ahiret âlemlerinin haritası…

• Cenâb-ı Hakk'ın Zât'ının, sıfatlarının ve icraatının şerh edicisi, açık bir tefsiri, konuşan bir delili, parlak bir tercümanı…

• Şu insanlık âleminin terbiyecisi, hakiki hikmet kaynağı, rehberi ve hidayet vesilesi…

• Hem bir hikmet ve şeriat kitabı…

• Hem bir dua ve kulluk kitabı…

• Hem bir emir ve davet kitabı…

• Hem de bir zikir ve marifet (Allah'ı tanıma) kitabıdır.

İşte Kur'an, bunun gibi, bütün manevî ihtiyaçlara hitap eden bir kitap, çeşitli yol ve meşreplerden evliya ve sıddıkların, asfiya ve muhakkiklerin her birinin meşrebine lâyık birer risale ortaya koyan mukaddes bir kütüphanedir.

Kur'an'ın kusur zannedilen tekrarlarındaki mucizelik parıltısına bak:

Kur'an hem bir zikir hem bir dua hem de bir davet kitabı olduğundan, içindeki tekrarlar güzeldir, hatta gerekli ve daha beliğdir. Bunu kusur zannedenlerin düşündüğü gibi değil... Zira zikrin hususiyeti, tekrar ile nurlandırmasıdır. Duanın hususiyeti, tekrar ede ede istekteki ısrarı ortaya koymaktır. Emir ve davetin gereği ise tekrar ile pekiştirmektir.

Hem herkes, her vakit Kur'an'ın tamamını okumaya güç yetiremez, fakat çoğu kez bir sûre okuyabilir. Onun için, Kur'an'daki en mühim maksatlar birçok uzun sûrede beyan edilerek her bir sûre küçük birer Kur'an hükmüne geçmiştir. Demek ki, hiç kimseyi mahrum etmemek için tevhid, haşir ve Hazreti Musa'nın kıssası gibi bazı meseleler tekrarlanmıştır.

Hem bedenin ihtiyaçları gibi, manevî ihtiyaçlar da çeşitlidir. Bazısına insan her nefeste muhtaçtır; cisme hava, ruha Hû gibi… Bazısına her saat ihtiyaç duyar; بِسْمِ اللّٰهِ[911] gibi… Demek, ayetlerin tekrarı, ihtiyaçların yinelenmesinden ileri gelmiştir ve bu ihtiyaca işaretle insanı uyandırıp

teşvik etmek, onun manevî arzularını ve iştahını harekete geçirmek içindir.

Hem Kur'an, tesis edicidir; iyiyi ve kötüyü ayıran apaçık bir dinin (Din-i Mübin'in) esası ve şu İslam âleminin temelidir. Toplum hayatını düzenler, çeşitli tabakalardaki insanların tekrar edilen sorularına cevap verir. Tesis edene, koyduğu esasları sabit kılmak için tekrar lâzımdır. Pekiştirmek için tekrar, teyit için takrir,[912] tahkik ve yine tekrar gerekir.

Hem Kur'an öyle büyük meselelerden ve ince hakikatlerden bahsediyor ki, onları herkesin kalbinde yerleştirmek için çok defa farklı suretlerde tekrar lâzımdır.

Bununla beraber, Kur'an'daki bu tekrarlar lafızları itibarı iledir. Yoksa aslında her bir ayetin pek çok mânâsı, faydası, yönü ve tabakaları vardır. Her bir makamda ayrı bir mânâ, fayda ve maksat için o beyanlar tekrar edilir.

Kur'an'ın kâinatla ilgili meselelerin bazılarına üstü kapalı bir şekilde, kısaca işaret etmesi ise irşada dair parlak bir mucizedir. İnkârcıların zannettiği gibi tenkit sebebi olamaz ve kusur değildir.

Soru: "Acaba Kur'an-ı Hakîm, neden varlıklardan felsefenin bahsettiği gibi bahsetmiyor? Bazı meseleleri özet halinde bırakıyor; bazısını ise herkesin anlayışını okşayacak, kimsenin hislerini rencide etmeyecek, sıradan insanların zihnini yormayacak, açık ve basit bir şekilde söylüyor."

Cevap olarak deriz ki: Felsefe hakikatin yolunu şaşırmış da onun için... Geçmiş derslerden ve Söz'lerden elbette anlamışsındır ki, Kur'an-ı Hakîm şu kâinattan, Cenâb-ı Hakk'ın Zât'ını, sıfat ve isimlerini bildirmek için bahsediyor. Yani bu kâinat kitabının mânâlarını anlatıp Hâlık'ını tanıtıyor. Demek, varlıklara kendileri için değil, Yaratıcıları hesabına bakıyor. Hem herkese hitap ediyor. Felsefe ise varlıklara kendileri için bakıyor. Bilhassa ilim sahiplerine hitap ediyor. Mademki Kur'an-ı Hakîm varlıkları delil yapıyor, öyleyse delilin açık olması, herkesçe çabuk anlaşılması gerekir.

Hem mademki doğru yola ulaştıran Kur'an, insanlığın bütün tabakalarına hitap eder. İnsanların çoğu ise avam tabakadandır. Elbette irşad, lüzumsuz şeylerin üstü kapalı bir şekilde, kısaca anlatılmasını ve ince şeylerin temsille akla yaklaştırılmasını ister. Safsata ve yanlışa düşürmemek için, onların sığ nazarlarında aşikâr olan şeyleri lüzumsuz, belki zararlı bir surette değiştirmemeyi gerektirir.

Mesela Kur'an, güneş için der ki, "Dönen bir kandil, bir lambadır."[913] Zira güneşten, güneşin mahiyeti için bahsetmez. Onun bir çeşit intizamın zembereği ve bir düzenin merkezi olduğunu, o intizam ve düzenin ise Sâni'in marifetine ayna olduğunu bildirir. Evet, Kur'an, وَالشَّمْسُ تَجْرِي[914] "Güneş döner." der. "Döner" tabiriyle, kış-yaz, gece-gündüz değişimindeki kusursuz kudret tasarrufunu hatırlatıp Sâni'in büyüklüğünü anlatır. İşte, bu "dönmek" fiilinin hakikati ne olursa olsun, kastedilen, nakış nakış işlenen ve görünen intizama tesir etmez.

Hem Kur'an,[915] وَجَعَلَ الشَّمْسَ سِرَاجًا der. "Sirac" yani "lamba" tabiriyle, âlemin bir saray şeklinde yaratıldığını, içindeki eşyanın ise insanlar ve canlılar için hazırlanmış ziynetler, yiyecekler ve hayat için gerekli şeyler olduğunu; güneşin de o sarayı aydınlatan itaatkâr bir lamba mahiyeti taşıdığını hatırlatarak Hâlık'ın rahmet ve ihsanını anlatır.

Şimdi bak, şu sersem ve geveze felsefe ise ne der:

"Güneş sıvı haldeki büyük bir ateş kütlesidir. Kendisinden kopmuş olan gezegenleri etrafında döndürür. Büyüklüğü şu kadardır, mahiyeti şöyledir, böyledir…" Ruha korkutucu bir dehşetten, müthiş bir hayretten başka bir şey vermez. Güneşten Kur'an gibi bahsetmez.

İşte, içi kof, dışı gösterişli felsefî meselelerin ne kıymette olduğunu buradan anla. Onların görünüşteki parlaklığına aldanıp Kur'an'ın gayet mucizevî beyanına karşı hürmetsizlik etme!

Bir Hatırlatma: Arapça *Risale-i Nur*'da On Dördüncü Reşha'nın altı "katre"si, bilhassa Dördüncü Katre'nin altı "nükte"si, Kur'an-ı Hakîm'in kırk kadar mucizelik yönünden on beşini bildirir. Onunla yetinerek burada

kısaca temas ettik. İstersen ona müracaat et, bir mucizeler hazinesi bulursun.

اَللّٰهُمَّ اجْعَلِ الْقُرْاٰنَ شِفَاءً لَنَا مِنْ كُلِّ دَاءٍ وَمُونِسًا لَنَا فِي حَيَاتِنَا وَبَعْدَ مَمَاتِنَا وَفِي الدُّنْيَا قَرِينًا وَفِي الْقَبْرِ مُونِسًا وَفِي الْقِيَامَةِ شَفِيعًا وَعَلَى الصِّرَاطِ نُورًا وَمِنَ النَّارِ سِتْرًا وَحِجَابًا وَفِي الْجَنَّةِ رَفِيقًا وَإِلَى الْخَيْرَاتِ كُلِّهَا دَلِيلًا وَإِمَامًا بِفَضْلِكَ وَجُودِكَ وَكَرَمِكَ وَرَحْمَتِكَ يَا أَكْرَمَ الْأَكْرَمِينَ وَيَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ، اٰمِينَ.

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى مَنْ أُنْزِلَ عَلَيْهِ الْفُرْقَانُ الْحَكِيمُ
وَعَلٰى اٰلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ، اٰمِينَ[916]

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[917]

Said Nursî

---

899 Zeyl: İlave
900 Reşha: Damla, sızıntı.
901 Nurun İlk Kapısı (Mesnevî-i Nuriye).
902 “Allah’tan başka ilah yoktur.” (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19).
903 HAŞİYE Hüseyin-i Cisrî Risale-i Hamîdiye’sinde o semavî kitaplardan yüz işaret çıkarmıştır.* Tahriften sonra bile bu kadar varsa, elbette öncesinde bundan daha çok işaret olduğu anlaşılır.
* Hüseyin Cisrî, Risâle-i Hamîdiye (Türkçe tercüme) s. 52-94.
904 “Allah’tan başka ilah yoktur.” (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19).
905 “O, kendisine indirilen bir vahiyden başka bir şey değildir.” (Necm sûresi, 53/4).
906 “Güneş dürülüp ışığı söndüğü zaman.” (Tekvir sûresi, 81/1).
907 “Gök yarıldığı zaman.” (İnfitâr sûresi, 82/1).
908 “…kapıları döven ve dehşetiyle kalblere çarpan o kıyamet felaketi…” (Kâria sûresi, 101/1).
909 “Şu varlık âleminde, mevcut olandan daha mükemmeli, daha üstününün olması mümkün değildir.” (Bkz. el-Gazâlî, İhyâu Ulûmi’d-Dîn 4/258; İbni Arabî, el-Fütûhâtü’l-Mekkiyye 1/53, 4/154, 6/392, 7/82, 8/221).
910 “Ey varlığıyla varlığımızı aydınlatan, gözlerimize nurlar serpip bizi nefsin karanlıklarından kurtaran Rahmeti Sonsuz Rabbimiz! Arş-ı Azîm’den Kur’an-ı Hakîm’i üzerine indirdiğin nuranî zâta, yani Peygamber Efendimiz Hazreti Muhammed’e (sallallâhu aleyhi ve sellem) ümmetinin iyilikleri adedince, milyonlarca salât ve milyonlarca selam olsun!
Peygamberliğini Tevrat, İncil ve Zebur’un müjdelediği, irhâsatın (doğumundan hemen önce ve doğumu anında meydana gelen harikulâde hallerin), cinlerin hâtiflerinin, insanlık âleminden Allah dostlarının ve kâhinlerin haber verdiği, bir işaretiyle ayın parçalandığı Efendimiz Hazreti Muhammed’e (sallallâhu aleyhi ve sellem) ümmetinin nefesleri adedince, milyonlarca salât ve selam olsun!
Davetine ağaçların koşup geldiği; duasıyla yağmurun hemen iniverdiği; sıcaktan korumak için bulutların kendisine gölge yaptığı; bir ölçek yiyeceğiyle yüzlerce insanın doyduğu; parmaklarının arasından üç defa Kevser gibi suların çağladığı; avuçlarının içindeyken çakıl taşlarının ve toprağın Allah’ı tesbih ettiği; onun hürmetine Allah’ın kertenkeleyi, ceylanı, kurdu, ağaç kütüğünü, keçinin zehirli bacağını, deveyi, dağı, taşı ve ağacı konuşturduğu, Mirac’ın ve

“Resûl’ün gözü başka yana kaymadı (ki, gördüğünü yanlış görmüş olsun), görebileceğinin ötesine yönelmedi (ki, bir serap görmüş olsun).”* ayetinin mazharı olan Efendimiz ve Şefaatçimiz Hazreti Muhammed’e (sallallâhu aleyhi ve sellem), indirilmesinden bu yana Kur’an’ı okuyan her bir kimsenin okuduğu her bir kelimenin hava dalgalarının aynalarında Rahman’ın izniyle surete bürünen bütün kelimeleri ve bütün harfleri adedince, milyonlarca salât ve selam olsun.
Bütün bu salâvatların her biri hürmetine bizi bağışla, ey ilahımız, bize merhamet et, âmin, âmin, âmin…”
* Necm sûresi, 53/17.
911 Allah’ın adıyla.
912 Takrir: Yerleştirme, sağlamlaştırma.
913 Bkz. Yûnus sûresi, 10/5; Enbiyâ sûresi, 21/33; Furkan sûresi, 25/61...
914 Yâsîn sûresi, 36/38.
915 “Güneşi de (ışığı kendinden) bir lamba yaptı.” (Nûh sûresi, 71/16)
916 Allahım! Kur’an’ı bizim için her türlü derde şifa, hayatımızda ve ölümümüzden sonra en candan bir arkadaş, dünyada cana yakın bir dost, kabirde en samimi arkadaş, kıyamette bir şefaatçi, sırat üzerinde bir nur, ateşe karşı örtü ve perde, cennette bir yoldaş ve bütün hayırlı işlere götüren rehber ve önder eyle. Bütün bunları bize fazlınla, cömertliğinle, kereminle ve rahmetinle ihsan et, ey kerem sahiplerinin en kerimi ve merhametlilerin en merhametlisi Rabbimiz, âmin...
Allahım! Furkan-ı Hakîm’in indirildiği zâta, onun bütün âl ve ashabına salât ve selam eyle, âmin, âmin…
917 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâki, Allah’tır.

Şakk-ı Kamer (Ayın Yarılması) Mucizesine Dairdir

On Dokuzuncu ve Otuz Birinci Sözlerin Zeyli

بِسْــــمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ ۝ وَإِنْ يَرَوْا اٰيَةً يُعْرِضُوا وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُسْتَمِرٌّ[918]

Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* ay gibi parlak bir mucizesi olan ayın yarılması (şakk-ı kamer) hadisesini çürük vehimlerle gölgelemek isteyen felsefeciler ve onların muhakemesiz taklitçileri diyor ki: "Eğer ay gerçekten ikiye bölünseydi, bu hadise bütün âlem tarafından bilinirdi. Bütün tarihlerin bunu nakletmesi gerekirdi."

Cevap: Ayın yarılması, Resûl-u Ekrem'in peygamberlik davasına delil olarak, o davayı işiten ve inkâr eden, orada hazır bulunan bir cemaate, gece vakti, herkes uykudayken, âni bir şekilde gösterilmiştir. Hem ayın doğduğu zamanların farklılığı, sis ve bulutlar gibi onu görmeye mâni sebeplerin varlığı ile beraber, o devirde medeniyet her yere yayılmadığından, bazı toplumlara has kaldığından ve pek az kişi gökyüzünü rasat ettiğinden, o hadisenin her yerden görülmesi, bütün tarihlere geçmesi elbette lâzım değildir.[919] Ayın yarılması hadisesinin önünden bu evham bulutlarını dağıtacak pek çok noktadan şimdilik beş "nokta"yı dinle...

Birinci Nokta

O zaman ve zemindeki kâfirlerin gayet şiddetli inatları tarihçe mâlum ve meşhur olduğu, Kur'an-ı Hakîm وَانْشَقَّ الْقَمَرُ[920] diyerek şu vakayı bütün âleme haber verdiği halde; Kur'an'ı inkâr eden o kâfirlerden hiçbiri bu ayeti yalanlamaya kalkışmamış, Kur'an'ın haber verdiği şu vakayı inkâr etmek için ağzını açmamıştır. Eğer o hadise, o zaman kâfirler için kesin ve gerçekleşmiş olmasaydı, bu ayeti delil sayarak gayet dehşetli bir yalanlamaya girişir ve Hazreti Peygamber'in *(sallallâhu aleyhi vesellem)* davasını çürütmek için hücum ederlerdi. Halbuki siyer ve tarih kitapları, şu hadiseye dair, onunla münasebeti olan kafirlerin böyle hiçbir şeyini nakletmemiştir.

Yalnız وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُسْتَمِرٌّ[921] ayetinin beyan ettiği gibi, tarihlerde nakledilen şudur: O hadiseyi gören kâfirler, bunun sihir olduğunu iddia etmiş ve "Bize sihir gösterdi. Eğer başka taraflardaki kervan ve kafileler de görmüşse hadise doğrudur; yoksa bize sihir yapmıştır." demişler. Sabahleyin Yemen'den ve başka taraflardan gelen kafileler böyle bir hadiseyi gördüklerini haber verince kâfirler, Fahr-i Âlem *(aleyhissalâtü vesselam)* hakkında (hâşâ) şöyle demiş: "Ebû Talib'in yetiminin sihri göklere de tesir etti."[922]

İkinci Nokta

Sa'd-ı Teftâzânî gibi büyük muhakkiklerin çoğu demiştir ki: "Ayın yarılması;[923] Resûl-u Ekrem'in parmaklarından su akması, o suyu bütün bir orduya içirmesi,[924] hutbe okurken dayandığı kuru direğin Allah Resûlü'nden *(aleyhissalâtü vesselam)* ayrılacağı için ağlaması ve bunu bütün cemaatin işitmesi gibi tevatür derecesindeki hadiselerdendir.[925] Yani onu tabakadan tabakaya öyle geniş bir cemaat nakletmiştir ki, yalanda birleşmeleri imkânsızdır. Bu hadise, meşhur Halley kuyruklu yıldızının bin sene önce görünmüş olması gibi, tevatür derecesindedir. Varlığı, görmediğimiz Serendib Adası'nın[926] varlığı gibi, tevatürle kesindir." İşte böyle kesin ve şahitliğe dayanan meselelerde vehimler yüzünden şüpheye düşmek akılsızlıktır. Bu çeşit hadiselerin yalnızca akıl dışı olmaması yeter. Kaldı ki, ayın yarılması, bir dağın volkanla ikiye bölünmesi gibi mümkündür.

Üçüncü Nokta

Mucize, peygamberlik davasını ispat ve inkârcıları ikna etmek içindir, inanmaya mecbur bırakmak için değil. Öyleyse peygamberlik davasını işitenlere ikna edici bir mucize göstermek lâzımdır. Aynı mucizeyi bütün âleme göstermek veyahut herkesi iman etmeye mecbur bırakır derecede bir açıklıkla ortaya koymak, Hakîm-i Zülcelâl'in hikmetine zıt olduğu gibi, imtihan sırrına da terstir. Çünkü imtihan sırrı, "akla kapı açmayı, iradeyi elden almamayı" gerektiriyor.

Eğer Fâtır-ı Hakîm ayı –felsefecilerin heveslerine göre– bütün âleme göstermek için bir iki saat öyle ikiye bölünmüş halde bıraksaydı ve bu hadise bütün tarihlere geçseydi, o vakit başka gökyüzü hadiseleri gibi; ya peygamberlik davasına delil olmazdı ve Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* peygamberliğine ait hususiyeti kalmazdı ya da öyle apaçık bir mucize olurdu ki, aklı kabule mecbur bırakır, iradeyi elden alırdı ve herkes ister istemez Allah Resûlü'nün peygamberliğini tasdik ederdi. Ebû Cehil gibi kömür ruhlularla Ebû Bekri's-Sıddık gibi elmas ruhlu insanlar aynı seviyede kalır, imtihan sırrı kaybolurdu. İşte bu sırdandır ki, o hadise hem aniden hem gece vakti herkes uykudayken gerçekleşti ve ayın doğduğu zamanların farklı olması, sis ve bulut gibi başka mâniler de perde kılınarak bütün âleme gösterilmedi veyahut tarihlere geçirilmedi.

Dördüncü Nokta

Şu hadise, gece vakti herkes uykudayken, âni bir şekilde gerçekleştiğinden, elbette dünyanın her tarafından görülmeyecekti. Bazı kimselerce görülse de, onlar gözlerine inanmayacaktı. İnansalar da, elbette böyle mühim bir hadise, tek bir kişi tarafından aktarılan bir haberle tarihlere bâki bir sermaye olmayacaktı.

Bazı kitaplardaki, "Ay, iki parça olduktan sonra yere inmiş." ilavesini ise tahkik ehli zâtlar reddetmiş, "Şu apaçık mucizeyi kıymetten düşürmek niyetiyle bunu belki bir münafık ilave etmiştir." demişler.

Hem mesela o vakitte, İngiltere cehalet sisiyle kuşatılmış, İspanya'da gün yeni batmış, Amerika'da gündüz, Çin'de ve Japonya'da sabah olduğu gibi, başka yerlerde de başka sebeplerden dolayı o hadise elbette görülmeyecekti. Şimdi şu akılsız itirazcıya bak, diyor ki: "İngiltere, Çin, Japonya, Amerika gibi ülkelerin tarihleri bundan bahsetmiyor. Öyleyse gerçekleşmemiştir." Bin lânet onun gibi Avrupa dalkavuklarının başına...

Beşinci Nokta

Ayın yarılması, kendi kendine, bazı sebepler neticesinde olmuş, tesadüfî, tabiî bir hadise değildir ki, alışılmış tabiat kanunları ona uygulansın.

Güneşin ve ayın sonsuz hikmet sahibi Hâlık'ı, Resûlünün *(sallallâhu aleyhi vesellem)* peygamberliğini tasdik ve davasını aydınlatmak için o hadiseyi harikulâde olarak yaratmıştır. O mucize, irşad ve imtihan sırrının ve peygamberliğin hikmetinin gereğince, rubûbiyetin hikmetinin istediği insanları delille susturmak için gösterilmiştir. O hikmet sırrının gerektirmediği, istemediği ve peygamberlik davasını henüz işitmemiş olan, yeryüzünün farklı yerlerindeki insanlara o hadise, sis, bulutlar ve ayın farklı zamanlarda doğması, bazı memleketlerde henüz çıkmamış olması, bazılarında gündüz ve sabah, bir kısmında ise güneşin yeni batmış olması gibi, onu görmeye mâni pek çok sebep perde kılınarak gösterilmemiştir. Eğer o mucize bütün insanlığa gösterilseydi ya Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* peygamberliğine işaret ve bir peygamberlik mucizesi olarak gösterilecekti, o zaman Allah Resûlü'nün peygamberliği apaçık bir dereceye çıkacaktı. Herkes tasdike mecbur olacak, ortada irade kalmayacaktı. Oysa iman, akıl ve irade iledir; yoksa imtihan sırrı kaybolur. Ya da o mucize sırf bir gökyüzü hadisesi olarak gösterilecekti, o vakit Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* peygamberliğiyle münasebeti kesilecek ve ona has olmayacaktı.

Kısacası: Ayın yarılması hadisesinin mümkün olduğuna şüphe kalmadı, mesele kesin bir şekilde ispat edildi. Şimdi o hadisenin gerçekleştiğini gösteren pek çok delilden altısına[927] HAŞİYE işaret edeceğiz. Şöyle ki:

Hepsi çok adil[928] olan sahabilerin, o hadisenin gerçekleştiğinde ittifak etmesi.. hakikati araştırıp delilleriyle bilen bütün tefsircilerin, وَانْشَقَّ الْقَمَرُ[929] ayetinin tefsirinde o hadisenin vuku bulduğunda birleşmeleri..[930] olan biteni dosdoğru rivayet eden bütün hadis âlimlerinin pek çok senetle ve çeşitli kanallarla o hadisenin gerçekleştiğini nakletmesi.. perdeli hakikatleri Allah'ın izni ile keşfeden ve ilhama mazhar olan bütün evliya ve sıddıkların şahitliği.. kelâm ilminin, meşrepleri birbirinden çok uzak olan imamlarının ve çok derin âlimlerinin tasdiki.. ve hadisin kesin ve açık hükmüyle, dalâlet üzerinde birleşmeleri mümkün olmayan ümmet-i

Muhammed'in *(aleyhissalâtü vesselam)*[931] o hadiseyi kabul etmesi; ayın ikiye bölündüğünü güneş gibi ispat eder.

Sözün Özü: Buraya kadar söylediklerimiz tahkik adına ve inkârcıları susturmak içindi. Bundan sonraki cümleler, hakikat adına ve iman hesabınadır. Evet, tahkik böyle dedi. Hakikat ise diyor ki:

Nasıl ki, Cenâb-ı Hakk'ın mahbubu[932] olma derecesine çıkan kulluğundaki velâyetin en büyük kerameti ve mucizesi Mirac ile, yani bir dünyalının bedeniyle göklerde gezdirilmesiyle, peygamberlik semâsının nur saçan ayı olan Nübüvvet Divanının Mührü'nün *(aleyhissalâtü vesselam)* o yüce âlemin sakinlerine üstünlüğü ve mahbubiyeti gösterildi, velâyeti ispat edildi. Aynen öyle de, yeryüzüne bağlı, göğe asılı olan ay, bir dünyalının işaretiyle iki parça edilerek yeryüzünün sakinlerine o zâtın peygamberliğinin öyle bir mucizesi gösterildi ki, Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)*, ayın açılmış iki naranî kanadı misali peygamberlik ve velâyet gibi iki nuranî, parlak kanadıyla kemâlâtın en üst mertebelerine uçmuş, Kâb-ı Kavseyn'e[933] çıkmış, hem gök sakinlerinin hem de yeryüzündekilerin iftihar kaynağı olmuştur...

عَلَيْهِ وَعَلٰى اٰلِهِ الصَّلَاةُ وَالتَّسْلِيمَاتُ مِلْأَ الْأَرْضِ وَالسَّمٰوَاتِ[934]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[935]

---

918 "Kıyamet saati yaklaştı, ay bölündü. Ama o müşrikler ne zaman bir mucize görseler sırtlarını döner, 'Bu, kuvvetli ve devamlı bir büyüdür' derler." (Kamer sûresi, 54/1-2).
919 el-Gazâlî, Fedâihu'l-Bâtıniyye 1/140-141; en-Nevevî, Şerhu Sahîh-i Müslim 17/143-144; İbni Hacer, Fethu'l-Bârî 7/185-186.
920 "Ay bölündü." (Kamer sûresi, 54/1).
921 "(Müşrikler): 'Bu, kuvvetli ve devamlı bir büyüdür' derler." (Kamer sûresi, 54/2).
922 et-Tayâlisî, el-Müsned 1/38; Ebû Nuaym, Delâilü'n-Nübüvve s. 281. Ayrıca bkz. Kamer sûresi, 54/2; Tirmizî, tefsîru sûre (54)
923 Buhârî, menâkıb 27, menâkıbü'l-ensâr 36, tefsîru sûre (54) 1; Müslim, münâfikîn 43-48.
924 Buhârî, menâkıb 25, meğâzî 35; Müslim, fezâil 6, 7, imâre 72, 73.
925 Bkz. el-Gazâlî, Fedâihu'l-Bâtıniyye 1/139-141; el-Âmidî, Ğâyetü'l-Merâm 1/356-357; el-Îcî, Kitâbü'l-Mevâkıf 3/405; et-Teftâzânî, Şerhu'l-Makâsıd 5/17.
926 Hindistan'ın güneyindeki Seylan adası.
927 HAŞİYE Yani altı defa icmâ suretinde, gerçekleştiğine dair altı delil vardır. Bu makam çok izah gerektirdiği halde maalesef kısa kalmıştır.
928 Sahabenin adil olması hukuki mânâda değil, dini yaşayış bakımından tenkit edilmemeleri

mânâsındadır.
929 "… Ay bölündü." (Kamer sûresi, 54/1).
930 Bkz. el-Vâhidî, el-Vecîz fî Tefsîri'l-Kitâbi'l-Azîz 1/370; et-Taberî, Câmiu'l-Beyân 27/84-88; el-Beğavî, Meâlimü't-Tenzîl 4/258.
931 Tirmizî, fiten 7; Ebû Dâvûd, fiten 1; İbni Mâce, fiten 8; Dârimî, mukaddime 8.
932 Mahbub: Sevgili, sevilen.
933 Kâb-ı Kavseyn: Yayın iki ucu arasındaki mesafe. Peygamber Efendimizin Mirac'da Allah'a yaklaştığı mertebe.
934 Ona (sallallâhu aleyhi ve sellem), âline ve ashabına yer ve gökler dolusu salât ve selamlar olsun.
935 "Sübhansın ya Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32).

Mucizât-ı Ahmediye (aleyhissalâtü vesselam) Zeyli'nin Bir Parçasıdır

Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* peygamberliğinin delilleri hakkındadır. Mirac Risalesi'nin Üçüncü Esası'nın sonundaki üç mühim sorudan birincisine kısaca, özet şeklinde verilen cevaptır.

Soru: Şu büyük Mirac niçin Muhammed-i Arabî aleyhissalâtü vesselam'a mahsustur?

Cevap: Şu birinci sorunuzun cevabı, otuz üç adet Söz'de etraflıca izah edilmiştir. Yalnız burada Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* kemâlâtına, peygamberliğinin delillerine ve o büyük Mirac'a en lâyık zâtın o olduğuna dair kısa işaretlerle bir özet sunuyoruz. Şöyle ki:

İlk olarak: Pek çok tahrife maruz kaldığı halde, Tevrat, İncil, Zebur gibi mukaddes kitaplardan, şu zamanda dahi Hüseyin-i Cisrî gibi bir muhakkik, Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* peygamberliğine dair yüz müjdeli işareti çıkarıp *Risale-i Hamîdiye*'de göstermiştir.[936]

İkincisi: Şık ve Satîh gibi iki meşhur kâhinin, vahiy gelmeden kısa süre önce Allah Resûlü'nün *(aleyhissalâtü vesselam)* nübüvvetine ve ahirzaman peygamberinin o olduğuna dair tarihçe sabit olan beyanları gibi pek çok müjde, sahih bir şekilde tarihlerde nakledilmiştir.[937]

Üçüncüsü: Hazreti Peygamber'in *(aleyhissalâtü vesselam)* doğduğu gece Kâbe'deki putların düşmesi, İran'da Kisra'nın meşhur sarayı Eyvân'ın çatlaması[938] gibi "irhâsat" denilen yüzlerce harika hadise tarihçe meşhurdur.

Dördüncüsü: Bir orduya parmağından akan suyu içirmesi, mescitte büyük bir cemaatin huzurunda kuru direğin, minberin taşınmasından dolayı Allah Resûlü'nden *(aleyhissalâtü vesselam)* ayrılacağı için deve gibi inleyerek ağlaması,[939] وَانْشَقَّ الْقَمَرُ ayetinin açık ve kesin hükmü ile ayın yarılması gibi, muhakkik zâtların araştırmalarıyla bine varan mucizelerle[940] Hazreti Peygamber'in üstün kılındığını tarih ve siyer kitapları gösteriyor.

Beşincisi: Dost ve düşmanın ittifakıyla, şahsında güzel ahlâkın en yüksek derecede, bütün muamelelerinin şahitliğiyle vazifesinde ve tebliğinde yüksek vasıfların en ileri mertebede ve İslam'daki ahlâk güzelliğinin şehadetiyle, getirdiği dinde en yüce, övülmeye lâyık hasletlerin en mükemmel surette bulunduğunda insaf ve dikkat sahipleri tereddüt etmez.

Altıncısı: Onuncu Söz'ün İkinci İşaret'inde ifade edildiği gibi: Ulûhiyet, hikmetin gereği olarak görünmek ister. İşte Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* bunu azamî derecede, zirvedeki kulluğuyla en parlak şekilde göstermiştir.

Hem âlemin Hâlık'ının, hikmetin ve hakikatin gereği olarak, sonsuz kemâldeki güzelliğini bir vasıta ile göstermek istemesine karşılık, bunu en güzel surette gösteren ve tarif eden, açıkça, o zâttır.

Hem âlemin Sâni'inin, dikkat nazarlarını sonsuz güzellikteki kusursuz sanatına çekmek ve onu sergilemek istemesine karşılık, bunu en yüksek bir sedâ ile ilan eden yine, açıkça, o zâttır.

Hem âlemlerin Rabbi sayısız varlık tabakalarında birliğini ve tekliğini ilan etmek istemesine karşılık, bütün tevhid mertebelerini azamî derecede ilan eden yine, elbette o zâttır.

Hem âlemin Sahibinin, eserlerindeki sonsuz güzelliğin işaretiyle, hakikat ve hikmetin gereği olarak, Zât'ının nihayetsiz cemâlini, benzersizliğini ve güzelliğinin inceliklerini aynalarda görmek ve göstermek istemesine karşılık, O'na en mükemmel surette aynalık eden, O'nu gösteren ve sevip başkalarına sevdiren yine, apaçık bir şekilde, o zâttır.

Hem şu âlem sarayının Sâni'inin, gayet harika mucizeler ve gayet kıymetli cevherlerle dolu gayb hazinelerini gösterip sergilemek ve onlarla kemâlini tarif edip bildirmek istemesine karşılık, en mükemmel rehber ve tarif edici yine, açıkça, o zâttır.

Hem şu kâinatın Sâni'inin, kâinatı hayret verici, türlü ziynetlerle süsleyerek yapmasına.. şuur sahibi mahlûklarını seyir, gezinti, ibret ve tefekkür için oraya göndermesine.. hikmetinin gereği olarak o eserlerin ve

sanatların mânâlarını, kıymetini, seyir ve tefekkür edenlere bildirmek istemesine karşılık; cinlere ve insanlara, hatta ruhanilere ve meleklere de Kur'an-ı Hakîm vasıtasıyla en mükemmel şekilde rehberlik eden yine, açıkça, o zâttır.

Hem şu âlemin sonsuz hikmet sahibi Hâkim'inin, kâinattaki değişimlerin gayesini içeren muğlâk tılsımı ve varlıkların, "nereden geldiklerine, nereye gittiklerine ve ne olduklarına" dair üç hayati sorunun muammasını bir elçi vasıtasıyla bütün şuur sahiplerine çözdürmek istemesine karşılık, Kur'an hakikatleri vasıtasıyla en aşikâr ve mükemmel şekilde o tılsımı çözen ve o muammayı halleden yine, açıkça, o zâttır.

Hem şu âlemin yüce Sâni'inin kendini şuur sahibi varlıklara bütün güzel, sanatlı eserleriyle tanıtmasına, kıymetli nimetlerle sevdirmesine ve elbette bunun karşılığında onlara rızasının ve isteklerinin ne olduğunu bir elçi vasıtasıyla bildirmeyi dilemesine karşılık, O'nun rızasını ve isteklerini en güzel ve mükemmel surette, Kur'an vasıtasıyla beyan eden ve insanlığa getiren yine, apaçıktır ki, o zâttır.

Hem Âlemlerin Rabbi, kâinatın meyvesi olan insana, âlemi içine alacak geniş bir kabiliyet vermiş, onu engin bir kulluğa hazırlamış, fakat insan hissiyatıyla çokluğa ve dünyaya müptelâ olduğundan, bir rehber vasıtasıyla onun yüzünü çokluktan birliğe, fâniden bâkiye çevirmek istemiştir. İşte insanlığa en mükemmel ve beliğ surette, Kur'an vasıtasıyla en güzel tarzda rehberlik eden ve peygamberlik vazifesini kusursuzca yerine getiren yine, açıkça o zâttır.

İşte varlıkların en şereflisi canlılar, canlılar içinde en şerefli olan şuur sahipleri, şuur sahiplerinin en şereflisi de hakiki insandır. Ve hakiki insanlar içinde de şu zikredilen vazifeleri kusursuzca, mükemmel bir şekilde yerine getiren o zâttır; elbette büyük Mirac ile Kâb-ı Kavseyn'e çıkacak,[941] ebedî saadetin kapısını çalacak, rahmet hazinelerini açacak ve imanın gayb perdesi ardındaki hakikatlerini görecek de o zât olacaktır.

Yedincisi: Şu benzersiz yaratılmış varlıklardaki gayet güzel nakışlar ve son derece süslü ziynetler açıkça görülür. Bunlar, onların Sâni'inde, yarattıklarını güzelleştirmek ve süslemek için gayet şiddetli bir irade ve kasd bulunduğunu apaçık şekilde gösterir. O irade ise zorunlu olarak, Sâni'de sanatına karşı kuvvetli bir rağbet ve mukaddes bir muhabbet bulunduğuna işaret eder. İşte sanatlı varlıklar içinde en kuşatıcı olan ve bütün sanat inceliklerini birden kendinde gösteren, bilen, bildiren, kendini sevdiren ve başka varlıklardaki güzellikleri "Maşallah" deyip takdir eden, açıktır ki, sanatını gözeten ve çok seven Sâni'in nazarında en sevgili olacaktır.

İşte sanatlı varlıkları yaldızlayan meziyetlere ve güzelliklere, onları ışıklandıran latifelere ve kemâlâta karşı, "Sübhânallah, Mâşâallah, Allahu Ekber" diyerek gökleri ve Kur'an'ın nağmeleriyle kâinatı çınlatan, beğenip takdir etmekle, tefekkür edip göstermekle, zikir ve tevhid ile karaları ve denizleri cezbeye getiren yine, açıkça, o zâttır.

Öyle bir zât ki: اَلسَّبَبُ كَالْفَاعِلِ[942] sırrınca bütün ümmetinin işlediği sevapların bir misli, onun amel defterine kaydedilir. Ümmetinin salâvatları onun manevî kemâlâtına kuvvet verir. O, gördüğü peygamberlik vazifesinin neticeleri ve manevî ücretiyle beraber Cenâb-ı Hakk'ın rahmet ve muhabbetinin sonsuz feyzine mazhardır. İşte o zâtın Mirac merdiveniyle cennete, Sidretü'l-Müntehâ'ya,[943] Arş'a ve Kâb-ı Kavseyn'e kadar gitmesi[944] elbette hakkın, hakikatin ve hikmetin ta kendisidir.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[945]

Said Nursî

946 HAŞİYE

Âyetü'l-Kübrâ Risalesi'nin Resûl-u Ekrem'in Peygamberliğinden Bahseden On Altıncı Mertebesi

Makam münasebetiyle buraya alınmıştır.

Sonra o dünya yolcusu kendi aklına dedi ki: "Madem bu kâinattaki varlıklar vasıtasıyla Mâlik'imi ve Hâlık'ımı arıyorum. Elbette her şeyden önce bu varlıkların en meşhuru.. düşmanlarının dahi tasdikiyle en mükemmeli.. en büyük kumandanı.. onlara hükmeden en namlı zât.. onların sözce en yükseği.. akılca en parlağı.. on dört asrı fazileti ve Kur'an'ı ile ışıklandıran Hazreti Muhammed'i *(aleyhissalâtü vesselam)* ziyaret etmek ve aradığımı ona sormak için beraber saadet asrına gitmeliyiz." Sonra aklıyla beraber o asra girdi, gördü ki:

O asır hakikaten, o zât (aleyhissalâtü vesselam) ile insanlığın bir saadet asrı olmuş. Çünkü en bedevî, en ümmî bir kavmi, getirdiği nurla, kısa bir zamanda dünyaya üstad ve hâkim eylemiş.

Hem o yolcu kendi aklına, "Biz ilk önce bu fevkalâde zâtın *(aleyhissalâtü vesselam)* kıymetini, sözlerinin ve haberlerinin doğruluğunu bir derece bilmeliyiz. Sonra Hâlık'ımızı ona sormalıyız." diyerek araştırmaya başladı. Bulduğu sayısız, kesin delillerden burada yalnız küllî olan dokuzuna kısaca işaret edilecek:

Birincisi

Bu zâtta *(aleyhissalâtü vesselam)* –hatta düşmanlarının da tasdikiyle[947]– bütün güzel huyların ve vasıfların bulunması..[948]

وَانْشَقَّ الْقَمَرُ[949] وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ رَمٰى[950] ayetlerinin açık beyanıyla, bir parmağının işaretiyle ayın iki parça olması..[951] düşman ordusuna attığı bir avuç toprağın, o ordudaki herkesin gözüne girmesi ve kaçmaları..[952] ve susuz kalmış kendi ordusuna, beş parmağından akan kevser gibi suyu yetecek kadar içirmesi[953] gibi –ayet ve hadislerin kesin ve açık hükümleriyle, bir kısmı da tevatür derecesinde haberlerle nakledilen–

yüzlerce mucizenin onun elinde meydana gelmesidir. Bu mucizelerin üç yüzden fazla bir kısmı, On Dokuzuncu Mektup olan Mucizât-ı Ahmediye *(aleyhissalâtü vesselam)* adlı harika ve kerametli bir risalede kesin delilleriyle anlatıldığından, o yolcu onları oraya havale ederek dedi ki:

"*Bu kadar güzel ahlâk ve kemâl vasıflarıyla beraber bu kadar açık mucizeleri bulunan bir zât (aleyhissalâtü vesselam), elbette en doğru sözlüdür. Ahlâksızların işi olan hileye, yalana, yanlışa tenezzül etmesi mümkün değildir.*"

İkincisi

Elinde, bu kâinatın Sahibi'nin bir fermanının bulunması, onu her asırda üç yüz milyondan fazla insanın kabul ve tasdik etmesi ve o fermanın, yani Kur'an-ı Azîmüşşân'ın yedi yönden harika olmasıdır. Kur'an'ın, kırk yönden mucize ve kâinatın Hâlıkı'nın sözü olduğu, Yirmi Beşinci Söz ve Kur'an'ın Mucizeleri adlı, *Risale-i Nur*'un bir güneşi hükmündeki meşhur bir risalede kuvvetli delilleriyle, etraflıca anlatıldığından, onu oraya havale ederek dedi ki:

"*Böyle hak ve hakikatin ta kendisi olan bir fermanın tercümanı ve tebliğcisi bir zâtta (aleyhissalâtü vesselam) o fermana cinayet ve ferman sahibine hıyanet hükmünde olan yalan bulunamaz.*"

Üçüncüsü

O zât (aleyhissalâtü vesselam) öyle bir şeriat, İslamiyet, kulluk, dua, davet ve iman ile meydana çıkmış ki, onların benzeri ne vardır ne de olur. Ve onlardan daha mükemmeli, ne bulunmuştur ne de bulunur. Çünkü "ümmî bir zât" (aleyhissalâtü vesselam) ile ortaya çıkan o dinin, on dört asrı ve insanlığın beşte birini, adaletli, hakkaniyet üzere ve en ince noktalara kadar sayısız kanunuyla idare etmesinin eşi benzeri yoktur.

Hem ümmî bir zâtın (aleyhissalâtü vesselam) fiillerinden, sözlerinden ve hallerinden çıkan İslamiyet, her asırda üç yüz milyon insanın rehberi ve müracaat makamı.. akıllarının muallimi ve mürşidi.. kalblerini aydınlatan

ve saflaştıran.. nefislerini terbiye eden ve temizleyen.. ruhlarının inkişaf vesilesi ve terakki madenidir. Bu yönüyle, benzeri olamaz ve olamamış…

Hem o zâtın, dinindeki ibadetlerin her çeşidinde en ileri olması.. herkesten daha çok takvaya sahip bulunması.. Allah'tan korkması.. fevkalâde, daimî mücahedeler ve sıkıntılar, karışıklıklar içinde, kusursuz bir şekilde, kulluğun en ince sırlarına kadar uyması.. ve bunları, hiç kimseyi taklit etmeden, tam mânâsıyla ilk kez, fakat en mükemmel şekilde, hem ilk ve son mertebeyi birleştirerek yapmasının, elbette eşi benzeri görülmez ve görülmemiştir.

Hem binlerce duasından ve münâcâtından biri olan Cevşenü'l-Kebîr ile, Rabbini öyle tanıyarak, öyle bir derecede tarif ediyor ki, o zamandan beri gelen marifet ehli ve evliyanın fikirleri bir araya gelse ne o marifet mertebesine ne de o tarif derecesine yetişebilir. Bu da gösteriyor ki, onun duada dahi eşi benzeri yoktur. Münâcât risalesinin başında, Cevşenü'l-Kebîr'in doksan dokuz bâbından birinin kısacık bir mealinin beyan edildiği yere bakan, "*Cevşen'in de eşi yoktur!*" diyecektir.

Hem peygamberliğini tebliğde ve insanları hakka davette o derece metanet, sebat ve cesaret göstermiş ki, büyük devletler, büyük dinler, hatta kavmi, kabilesi ve amcası ona şiddetli düşmanlık ettikleri halde; zerre kadar tereddüt emaresi, bir telâş, bir korkaklık göstermemesi ve tek başına bütün dünyaya meydan okuması, onlarla başa çıkması ve İslamiyet'i dünyanın başına geçirmesi ispat eder ki, onun tebliğ ve davette de eşi benzeri olmamıştır ve olamaz.

Hem imanında öyle fevkalâde bir kuvvet, harika bir yakîn, mucizevî bir inkişaf ve cihanı ışıklandıran yüce bir inanç taşımış ki, o zamana hükmeden bütün fikirler, inançlar, felsefecilerin hikmetleri ve ruhanî reislerin ilimleri ona düşman ve muhalif olup onu inkâr ettiği halde; onun ne kati imanına, ne inancına, ne itimadına, ne de itminanına bir şüphe, bir tereddüt, bir zaaf ve vesvese verebilmiştir. Hem maneviyatta ve imanda mertebeleri kat eden, başta sahabilerin ve bütün velilerin, onun imanının

mertebesinden her vakit feyz almaları ve onu en yüksek derecede bulmaları açıkça gösterir ki, imanı da benzersizdir.

İşte böyle eşsiz bir din.. benzersiz İslamiyet.. harika bir kulluk.. fevkalâde bir dua.. cihanı hayran bırakan bir davet.. ve mucizevî bir iman sahibinde elbette, hiçbir şekilde yalan olamaz ve o zât aldatmaz, diye anladı ve aklı da bunu tasdik etti.

Dördüncüsü

Peygamberlerin ortak beyanları, nasıl ki Cenâb-ı Hakk'ın varlığına, bir ve tek oluşuna gayet kuvvetli bir delildir; aynen öyle de, bu zâtın (aleyhissalâtü vesselam) doğruluğuna ve peygamberliğine gayet sağlam bir şehadettir. Çünkü peygamberlerin (aleyhimüsselam) doğruluklarına ve peygamber olmalarına medar ne kadar kutsî sıfat, mucize ve vazife varsa, o zâtta (aleyhissalâtü vesselam) bunların en ileri mertebede bulunduğu tarihçe tasdik edilmiştir. Demek onlar, nasıl ki sözle, Tevrat'ta, İncil'de, Zebur'da ve suhuflarında bu zâtın geleceğini haber verip insanlara müjdelemişler ve mukaddes kitapların o müjdeli işaretlerinden yirmiden fazla ve pek açık bir kısmı, On Dokuzuncu Mektup'ta güzelce anlatılıp ispat edilmiş. Aynen öyle de, hal dilleriyle, yani peygamberlikleri ve mucizeleriyle, kendi yollarında ve vazifelerinde en ileri ve mükemmel olan bu zâtı tasdik edip davasını imzalıyorlar. Sözleriyle, ortak beyanlarıyla Allah'ın bir ve tek oluşunu gösterdikleri gibi, hal dilleriyle ve ittifakla da bu zâtın doğruluğuna şahitlik ediyorlar, diye anladı.

Beşincisi

Bu zâtın düsturlarıyla, terbiyesiyle, ona uymakla ve arkasından gitmekle hakka, hakikate, kemâlâta, kerametlere, keşiflere, müşahedelere ulaşan binlerce evliya, Allah'ın birliğine ve tekliğine delil oldukları gibi; üstadları olan bu zâtın doğruluğuna ve peygamberliğine de icmâ ve ittifakla şahitlik ediyorlar. Onun gayb âleminden verdiği haberlerin bir kısmını velâyet nuruyla görmelerinin ve hepsini iman nuru ile ya ilim yoluyla ya gözle görür derecede veya bizzat yaşayarak inanıp tasdik

etmelerinin, üstadları olan bu zâtın hakkaniyetinin ve doğruluğunun derecesini güneş gibi gösterdiğini gördü.

Altıncısı

Bu zâtın ümmîliğiyle beraber getirdiği kutsî hakikatler, ortaya koyduğu benzersiz, yüce ilimler ve keşfettiği ilahî marifetin dersi ve talimiyle, ilim mertebelerinde en yüksek makama yetişen milyonlarca müdakkik asfiya, tahkik ehli sıddıklar ve deha sahibi, mümin felsefeciler, bu zâtın esas davası olan Allah'ın birliğini ve tekliğini kuvvetli delilleriyle, ittifakla ispat ve tasdik etmişlerdir. Aynı şekilde, bu en büyük Rehber'in, bu Üstad-ı Âzam'ın hakkaniyetine ve sözlerinin hakikat olduğuna ittifak ile şahitlikleri, peygamberliğine ve doğruluğuna gündüz gibi bir delildir. Mesela Risale-i Nur*, yüz parçasıyla, o zâtın doğruluğunun bir tek delilidir.*

Yedincisi

Âl ve ashab namında, insanlığın peygamberlerden sonra feraset, dirayet ve kemâl vasıflarında en meşhuru, en muhterem, en şöhretli, en dindar ve keskin nazarlı büyük topluluğu, tam bir merak, gayet dikkat ve son derece ciddiyetle bu zâtın gizli ve aşikâr bütün hallerini, fikirlerini ve vaziyetlerini araştırıp tetkik etmiştir. Bunun neticesinde ittifakla, o zâtın, dünyada en doğru, en yüksek, en haklı ve hakikatli zât olduğuna dair sarsılmaz tasdikleri ve kuvvetli imanları, güneşin ışığına delil olan gündüz gibi bir delildir, diye anladı.

Sekizincisi

Bu kâinat, nasıl ki kendini var ve idare eden, düzenleyen, tasvir, takdir ve tedbir ile onda bir saray, bir kitap, bir sergi, bir seyir yeri gibi tasarruf eden Sâni'ini, Kâtib'ini ve Nakkaş'ını gösterir; aynen öyle de, kâinatın yaratılışındaki ilahî maksatları bilecek ve bildirecek.. onun değişimindeki Rabbanî hikmetleri öğretecek.. vazifesine uygun hareketlerindeki neticeleri ders verecek.. mahiyetindeki kıymeti ve içindeki varlıkların kemâlâtını ilan edecek.. ve o büyük kitabın mânâlarını ifade edecek yüksek bir ilancı, doğru bir kâşif, muhakkik bir üstad, doğru sözlü bir rehber ister ve

herhalde onun bulunduğuna delildir. Bu bakımdan, o yolcu kâinatın elbette şu vazifeleri herkesten çok yapan o zâtın hakkaniyetine ve Hâlıkı'nın en yüksek, sadık bir memuru olduğuna şahitlik ettiğini bildi.

Dokuzuncusu

Madem perde arkasında; bu sanatlı ve hikmetli varlıklarıyla kendi hünerlerini ve sanatkârlığının kemâlâtını sergilemek.. bu süslü, ziynetli, sayısız mahlûkuyla kendini tanıtmak ve sevdirmek.. bu lezzetli, kıymetli hesapsız nimetleriyle kendine teşekkür ve hamd ettirmek.. bu şefkatli ve koruyucu umumi terbiye ve yedirip besleme ile, hatta ağızların en ince zevklerini ve iştahların her çeşidini tatmin edecek bir surette hazırlanan Rabbanî nimetler ve ziyafetler ile kullarını rubûbiyetine karşı minnettar ve müteşekkir bir şekilde ibadet ettirmek.. mevsimlerin değişmesi, gece gündüzün yer değiştirmesi ve farklılığı gibi muazzam ve haşmetli tasarruflar ve icraat, dehşetli ve hikmetli faaliyet ve yaratıcılık ile ulûhiyetini göstererek, ona karşı iman ve teslim ile boyun eğdirmek ve itaat ettirmek.. her vakit iyiliği ve iyileri himaye, fenalığı ve fenaları ortadan kaldırma ve semavî tokatlar ile zalimleri ve yalancıları cezalandırmak yönüyle hakkaniyet ve adaletini göstermek isteyen bir Zât var.

Elbette ve herhalde, gayb perdesi arkasındaki o Zât'ın yanında en sevgili mahlûku, en doğru kulu ve O'nun zikredilen maksatlarına tam hizmet ederek kâinatın yaratılışının tılsımını ve muammasını çözüp keşfeden ve daima Hâlık'ı namına hareket eden, O'ndan yardım dileyen, başarı isteyen ve O'nun tarafından yardıma ve başarıya mazhar olan Muhammed Kureyşî (aleyhissalâtü vesselam), yani bu zât olacak.

Hem o yolcu aklına şöyle dedi: "Madem bu dokuz hakikat o zâtın doğruluğuna şehadet eder. *Elbette o, insanlığın şeref kaynağı ve bu âlemin medar-ı iftiharıdır, ona 'fahr-i âlem' ve 'insanlığın şerefi' denmesi pek lâyıktır.* Onun elinde bulunan, Rahman'ın fermanı olan Kur'an-ı Mucizü'l-Beyan'ın manevî saltanatının haşmetinin, yeryüzünün yarısını hâkimiyeti

altına alması, şahsî kemâlâtı ve yüksek vasıfları gösteriyor ki, bu âlemde en mühim zât odur, Hâlıkımız hakkında en mühim söz onundur.

İşte gel, bak! Bu harika zâtın yüzlerce açık ve kesin mucizesinin kuvvetine ve dinindeki binlerce yüce, esaslı hakikate dayanarak, bütün davalarının esası ve hayatının gayesi Vâcibü'l-Vücûd'un varlığına, birliğine, sıfatlarına ve isimlerine delil olup şahitlik yapmak.. ve o Vâcibü'l-Vücûd'u ispat ve ilan etmek, tanıtmaktır.

Demek, bu kâinatın manevî güneşi ve Hâlıkımızın en parlak delili o Habibullah dediğimiz zâttır ki, onun şahitliğini doğrulayan, tasdik eden ve imzalayan aldanmaz ve aldatmaz ***üç büyük icma***[954] var:

Birincisi: "Eğer gayb perdesi açılsa yakînim artmayacak."[955] diyen İmam Ali *(radiyallâhu anh)* ve yerde iken Arş-ı Âzam'ı, İsrafil'in muazzam suretini seyreden Gavs-ı Âzam[956] *(kuddise sirruh)* gibi keskin nazarı ve gayba açık gözleri bulunan binlerce kutub zât ve büyük evliyanın bulunduğu ve "Âl-i Muhammed" namıyla âlemde şöhret bulmuş nuranî cemaatin ittifakla tasdikleridir.

İkincisi: Bedevî bir kavimde ve ümmî bir çevrede, toplum hayatından ve siyasi fikirlerden uzak, kitapsız ve fetret asrının karanlıklarında bulunan ve pek az bir zamanda en medenî, bilgili, toplum hayatında ve siyasette en ileri olan milletlere ve devletlere üstad, rehber, diplomat ve adil hâkim olarak, doğudan batıya kadar cihanı kendine hayran bırakan, onları idare eden ve "sahabe" namıyla dünyada şöhret bulan meşhur cemaatin ittifakla can ve mallarını, babalarını ve aşiretlerini feda ettiren kuvvetli bir imanla tasdikleridir.

Üçüncüsü: Her asırda binlerce mensubu bulunan, her ilimde dâhiyâne ileri giden ve farklı yollarda çalışan, ümmetinde yetişen sayısız muhakkik ve çok derin âlimin büyük cemaatinin tevafukla ve ilmelyakîn derecesinde tasdikleridir.

Demek, bu zâtın, Allah'ın bir ve tek oluşuna şahitliği şahsî ve sınırlı değil; umumi, küllî, sarsılmazdır ve bütün şeytanlar toplansa, karşısına hiçbir

şekilde çıkamayacakları bir şahitliktir, diye hükmetti.

İşte saadet asrında aklıyla beraber seyahat eden dünya misafiri ve hayat yolcusunun o nuranî medreseden aldığı derse kısa bir işaret olarak, Birinci Makam'ın On Altıncı Mertebesi'nde şöyle denilmiştir:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الْوَاحِدُ الْأَحَدُ الَّذِي دَلَّ عَلٰى وُجُوبِ وُجُودِهٖ فِي وَحْدَتِهٖ: فَخْرُ عَالَمِ وَشَرَفُ نَوْعِ بَنِي اٰدَمَ بِعَظَمَةِ سَلْطَنَةِ قُرْاٰنِهٖ، وَحِشْمَةِ وُسْعَةِ دِينِهٖ، وَكَثْرَةِ كَمَالَاتِهٖ، وَعُلْوِيَّةِ أَخْلَاقِهٖ، حَتّٰى بِتَصْدِيقِ أَعْدَائِهٖ، وَكَذَا شَهِدَ وَبَرْهَنَ بِقُوَّةِ مِئَاتِ مُعْجِزَاتِهِ الظَّاهِرَاتِ الْبَاهِرَاتِ الْمُصَدِّقَةِ الْمُصَدَّقَةِ، وبِقُوَّةِ اٰلَافِ حَقَائِقِ دِينِهِ السَّاطِعَةِ الْقَاطِعَةِ، بِإِجْمَاعِ اٰلِهٖ ذَوِي الْأَنْوَارِ، وَبِاتِّفَاقِ أَصْحَابِهٖ ذَوِي الْأَبْصَارِ، وَبِتَوَافُقِ مُحَقِّقِي أُمَّتِهٖ ذَوِي الْبَرَاهِينِ وَالْبَصَائِرِ النَّوَّارَةِ.[957]

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[958]

Said Nursî

---

936 Hüseyin Cisrî, Risâle-i Hamîdiye (Türkçe tercüme) s. 52-94.
937 İbni Hişâm, es-Sîratü'n-Nebeviyye 124-129; 158, 190-192; et-Taberî, Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülûk 1/431.
938 Ebû Nuaym, Delâilü'n-Nübüvve s. 139; el-Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve 1/19, 126, 127; et-Taberî, Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülûk 1/459.
939 "…Ay bölündü." (Kamer sûresi, 54/1).
940 Bkz. el-Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve 1/10; ez-Zemahşerî, el-Keşşâf 1/382; en-Nevevî, Şerhu Sahîhi Müslim 1/2.
941 "Öyle ki araları yayın iki ucu arası kadar veya daha az kaldı." (Necm sûresi, 53/9).
942 (Bir işe) sebep olan, (onu bizzat) yapan gibidir.
943 Peygamber Efendimizin ulaştığı en son makam.
944 Bkz. Necm sûresi, 53/4-18; İsrâ sûresi, 17/1.
945 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâki, Allah'tır.
946 HAŞİYE En mühim Müslüman gazetelerinden birinde, bütün İslam âlemini ilgilendiren, gayet mühim siyasilerin ve toplum hayatı ile çok alâkadar olan hukukçuların 1927 senesinde Avrupa'da toplandığı bir kongrede (mühim yabancı filozoflar) Resûl-u Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselam) getirdiği dine dair aşağıda yazılan Arapça parçanın aynısını kendi dilleriyle söylemişler. O Arapça gazetenin naklettiği Arapça ifadeyi aynen yazıyor ve tercümesini de altına ilave ediyoruz.
Nur Çeşmesi'nin sonunda yazılan, yabancı felsefecilerden kırk üç tanesinin beyanları, bu iki kahraman filozofun beyanları ile, kırk beş tane doğru şahit oluyor. اَلْفَضْلُ مَا شَهِدَتْ بِهِ الْأَعْدَاءُ* "Fazilet odur ki, düşmanlar dahi onu tasdik etsin."
* İbni Kesîr, Tefsîru'l-Kur'an 2/539; el-Mâverdî, A'lâmü'n-Nübüvve 1/268; Ebu'l-Abbas el-Mukri', Nefhu't-Tayyib 2/358.

Arapça Gazetedeki Beyanat

وَقَدِ اعْتَرَفَ حَتّٰى عُلَمَاءُ الْغَرْبِ بِسُمُوِّ مَبَادِئِ الْإِسْلَامِ وَصَلَاحِهَا لِلْعَالَمِ وَقَالَ عَمِيدُ كُلِّيَّةِ الْحُقُوقِ بِجَامِعَةِ فِيَنَا الْأُسْتَاذُ شَبُولْ فِي مُؤْتَمَرِ الْحُقُوقِيِّينَ الْمُنْعَقِدِ فِي سَنَة١٩٢٧ :

إِنَّ الْبَشَرِيَّةَ لَتَفْتَخِرُ بِانْتِسَابِ رَجُلٍ كَمُحَمَّدٍ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ إِلَيْهَا، إِذْ إِنَّهُ رَغْمَ أُمِّيَّتِهِ اسْتَطَاعَ قَبْلَ بِضْعَةَ عَشَرَ قَرْنًا أَنْ يَأْتِيَ بِتَشْرِيعٍ سَنَكُونُ نَحْنُ الْأَوْرُوبَائِيِّينَ أَسْعَدَ مَا نَكُونُ لَوْ وَصَلْنَا إِلَى قِيمَتِهِ بَعْدَ أَلْفَيْ عَامٍ وَقَالَ بَرْنَارْدْشَوْ لَقَدْ كَانَ دِينُ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ مَوْضِعَ تَقْدِيرِي السَّامِي دَائِمًا لِمَا يَنْطَوِي عَلَيْهِ مِنْ حَيَوِيَّةٍ مُدْهِشَةٍ، لِأَنَّهُ عَلٰى مَا يَلُوحُ لِي هُوَ الدِّينُ الْوَحِيدُ الَّذِي لَهُ مَلَكَةُ الْهَضْمِ لِأَطْوَارِ الْحَيَاةِ الْمُخْتَلِفَةِ وَالَّذِي يَسْتَطِيعُ لِذٰلِكَ أَنْ يَجْذِبَ إِلَيْهِ كُلَّ جِيلٍ مِنَ النَّاسِ وَأَرٰى وَاجِبًا أَنْ يُدْعٰى مُحَمَّدٌ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ مُنْقِذَ الْإِنْسَانِيَّةِ، وَأَعْتَقِدُ أَنَّ رَجُلًا مِثْلَهُ إِذَا تَوَلّٰى زَعَامَةَ الْعَالَمِ الْحَدِيثِ نَجَحَ فِي حَلِّ مُشْكِلَاتِهِ وَأَحَلَّ فِي الْعَالَمِ السَّلَامَةَ وَالسَّعَادَةَ يَعْنِي الْمُسَالَمَةَ وَالصُّلْحَ الْعُمُومِيَّ وَمَا أَشَدَّ
حَاجَةَ الْعَالَمِ الْيَوْمَ إِلَيْهَا ...

Tercümesinin Bir Özeti

Evet, Batılı ilim adamları ve felsefeciler itiraf ve kabul etmiştir ki, İslamiyet'in kanunları yüksek bir tarzda, âlemin ıslahına kâfidir.

1927 senesinde, bütün hukukçuların toplandığı Milletlerarası Hukuk Kongresi'nde, kongrenin reisi, felsefeci, Profesör Shebol şöyle demiştir:

"Muhammed'in (aleyhissalâtü vesselam) insanlığa mensup olmasıyla bütün beşeriyet muhakkak iftihar eder. Çünkü o zât, ümmî olmakla beraber, on üç asır önce öyle bir din getirmiş ki, biz Avrupalılar iki bin sene sonra onun kıymetine ve hakikatine yetişsek en mesut, en saadetli insanlar oluruz."

İkincisi veyahut Nur Çeşmesi'nin sonuna ilave edilenlerle kırk beşincisi olan Bernard Shaw ise şöyle demiş:

"Muhammed'in (aleyhissalâtü vesselam) dininin en yüksek takdir makamına çıkmasının sebebi, gayet hayret verici ve sağlam bir hayat temin etmesidir. Kanaatim şudur ki: O din tek, biricik, benzersiz bir din olup, hayatın çeşitli, ayrı ayrı bütün tavırlarını ve çeşitlerini hazmettiriyor. Yani, ıslah ve dönüştürme tarzında tasfiye edip yükseltiyor. Hem Muhammed'in (aleyhissalâtü vesselam) dini öyle bir dindir ki, insanlığın ayrı ayrı bütün milletlerini kendine çekebilir. Ben görüyorum ve inanıyorum ki, 'Muhammed (aleyhissalâtü vesselam) insanlığın kurtarıcısıdır ve kurtarıcı namının ona verilmesi lâzımdır.' demek vaciptir."

Hem şöyle demiş: "Ben inanıyorum ki, Muhammed'in (aleyhissalâtü vesselam) eşi benzeri, yani ahlâkında, tarzında bir insan bugün dünyaya reis olsa, hükmetse, bu yeni dünyanın meselelerini halledip şu yeni, karmakarışık âlemde umumi barışa ve hayatta saadetin ortaya çıkmasına sebep olacak. Evet, bu yeni âlemin, barış ve saadete ne kadar şiddetli ihtiyacı olduğunu herkes anlar!"

947 Mesela Mukavkıs*, Huyey İbni Ahtab**, Ebûcehil*** ve Abdullah İbni Sûriyâ**** gibi kimseler.

* Bkz. el-Vâkıdî, Kitâbü'l-meğâzî 3/964-967; Ebû Nuaym, Delâilü'n-nübüvve s. 85-89; İbni Hacer, el-İsâbe 6/377.

** Bkz. İbni Hişâm, Sîratü'n-Nebeviyye 3/52; Ebû Nuaym, Delâilü'n-Nübüvve s. 77-78; İbni Kesîr, Bidâye 3/212.

*** Bkz. İbni Ebî Şeybe, el-Musannef 7/255.

**** Bkz. İbni Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ 1/164; İbnü'l-Cevzî, Sıfatü's-Safve 1/88.

948 Bkz. Ahzâb sûresi, 33/21; Kalem sûresi, 68/4; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 2/381; Muvatta, hüsnü'l-huluk 8.

949 "…Ay bölündü." (Kamer sûresi, 54/1).

950 "(Ey Resûlüm) Attığın vakit sen atmadın, lâkin Allah attı." (Enfâl sûresi, 8/17).

951 Buhârî, menâkıb 27, menâkıbü'l-ensâr 36, tefsîru sûre (54) 1; Müslim, münâfikîn 43-48.

952 Bu hadise hem Bedir'de* hem de Huneyn'de** vuku bulmuştur.

* Bkz. Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 1/303, 368; İbni Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ 2/155; İbni Hibbân, es-Sahîh 14/430.
** Bkz. Müslim, cihâd 81; Dârimî, siyer 16; İbni Ebî Şeybe, el-Musannef 7/399.
953 Bkz. Buhârî, vudû 32, menâkıb 25; Müslim, fezâil 5-7.
954 İcma: Âlimlerin bir meselede birleşmesi, ittifak etmesi.
955 Bkz. es-Sübkî, Tabakâtü'ş-Şâfiiyyeti'l-Kübrâ 6/61; Aliyyülkârî, el-Masnû s. 149; es-Sindî, el-Hâşiye 8/96.
956 Bkz. el-Gümüşhânevî, Mecmûatü'l-Ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî) s. 561.
957 Allah'tan başka ilah yoktur. O, öyle varlığı kendinden ve kesin olan, tek ve benzersiz bir Zât'tır ki; âlemin övünç kaynağı ve insanlığın iftihar tablosu (sallallâhu aleyhi ve sellem) Kur'an'ın hâkimiyetinin büyüklüğü, dininin muhteşem genişliği, mükemmel sıfatlarının çokluğu ve hatta düşmanlarının tasdik ettikleri ahlâkının yüceliği ile O'nun kendinden ve kesin olan varlığına ve birliğine delâlet eder. Ve keza o zât; birçok şahit tarafından tasdik edilen ve kendisini de tasdik ettiren, yüzlerce, apaçık mucizelerinin kuvveti ve dininin kesin ve parlak binlerce hakikatinin kuvveti ve nurlu âlinin ortak beyanları ve keskin basiret sahibi ashabının ittifakı ve ümmetinin, birçok delillerle her meseleyi aydınlatan basiretli büyük âlimlerin hemfikir olması ile Allah'ın kendinden ve kesin olan varlığına ve birliğine şehadet ve onu ispat eder.
958 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâki, Allah'tır.

Yirminci Mektup

بِاسْمِهٖ سُبْحَانَهُ[959] ، وَاِنْ مِنْ شَيْءٍ اِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهٖ[960]

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَيُمِيتُ
وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ[961]

Sabah ve akşam namazlarından sonra tekrarı çok faziletli olan[962] ve sahih bir rivayette ism-i âzam mertebesini taşıdığı bildirilen[963] şu tevhid cümlesinin on bir kelimesi var. Her bir kelimesinde hem birer müjde, hem Cenâb-ı Hakk'ın rubûbiyetini ilan eden birer tevhid mertebesi, hem bir ism-i âzam noktasında O'nun vahdetinin[964] azameti ve vahdaniyetinin[965] kusursuzluğu vardır.

Bu büyük ve yüce hakikatlerin izahını başka Söz'lere havale edip bir vaat üzerine, şimdilik kısa bir özet halinde, iki "Makam" ve bir "Mukaddime" ile şu cümleye fihrist mahiyetinde bir giriş yapacağız.

Mukaddime[966]

Kesinlikle bil ki,

Yaratılışın en yüksek gayesi ve fıtratın en yüce neticesi Allah'a ***imandır.***

İnsanlığın en yüksek mertebesi ve en büyük makamı, Allah'a iman içindeki ***marifetullahtır****.*[967]

Cinlerin ve insanların en parlak saadeti ve en tatlı nimeti, o marifetullah içindeki ***muhabbetullah, yani Allah sevgisidir****.*

Ve insan ruhu için en hâlis saadet, insan kalbi için en saf sevinç o muhabbetullah içindeki ***ruhanî lezzettir****...*

Evet, hakiki saadet, hâlis sevinç, şirin nimet ve saf lezzet elbette Allah'ı tanımakta ve O'nu sevmektedir. Onlar, bunlarsız olamaz. Cenâb-ı Hakk'ı tanıyan ve seven ya potansiyel olarak ya da bilfiil, sonsuz saadete, nimete, nura ve sırlara erişir. O'nu gerçekten tanımayan, sevmeyen, maddî-manevî sonsuz bedbahtlığa, elemlere ve evhama düşer.

Evet, aciz, miskin bir insan şu perişan dünyada, avare insanlık içinde, neticesiz bir hayatta, sahipsiz, koruyucusuz bir halde bütün dünyanın sultanı da olsa kaç para eder? İşte insan, şu avare beşer içinde, perişan ve fâni dünyada sahibini tanımazsa, mâlikini bulmazsa ne kadar çaresiz ve sersem olduğunu herkes anlar. Eğer sahibini bulsa, tanısa O'nun rahmetine sığınır, kudretine dayanır. Korku ve yalnızlık hissi veren dünya o insan için bir seyir yerine döner ve bir ticarethane olur.

Birinci Makam

Şu tevhid cümlesinin on bir kelimesinin her birinde bir müjde var. Ve her müjdede bir şifa, o şifalarda da manevî birer lezzet bulunur.

Birinci Kelime

لَٓا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ[968]'ta şöyle bir müjde var: *Sınırsız ihtiyaçları bulunan, sayısız düşmanın hücumuna hedef olan insan ruhu, şu sözde öyle bir yardım kaynağı bulur ki, bütün ihtiyaçlarını elde edeceği bir rahmet hazinesinin kapısı ona açılır. Öyle bir dayanak noktası bulur ki, şu söz onu bütün düşmanlarının şerrinden emin kılacak mutlak bir kudrete sahip Mabud'unu ve Hâlık'ını insana bildirir, tanıtır, Sahibini ve Mâlik'inin kim olduğunu gösterir. Ve o işaretle kalbi mutlak korku ve yalnızlıktan, ruhu elemli bir hüzünden kurtarıp insana ebedî bir ferahı, daimî bir sevinci kazandırır.*

İkinci Kelime

وَحْدَهُ[969] Şu kelimede şifalı, saadet veren bir müjde vardır. Şöyle ki, kâinattaki birçok varlık türüyle alâkadar olan ve bu alâkadarlık sebebiyle perişan bir şekilde, kargaşa içinde boğulmak derecesine gelen insan ruhu ve kalbi, وَحْدَهُ kelimesinde bir sığınak, bir kurtuluş vesilesi bulur. Bu kelime insanı bütün o kargaşadan, perişanlıktan kurtarır.

Yani وَحْدَهُ kelimesi mânen der ki: *"Allah birdir. Başka şeylere müracaat edip yorulma, onların karşısında alçalıp minnet altında kalma, onlara dalkavukluk edip boyun eğme, peşlerine düşüp zahmet çekme, onlardan korkup titreme! Çünkü kâinatın Sultanı birdir, her şeyin anahtarı O'nun*

katında, her şeyin dizgini O'nun elindedir, her şey O'nun emriyle halledilir. O'nu bulursan her isteğini bulur, sınırsız minnet ve korkulardan kurtulursun."

Üçüncü Kelime

لَا شَرِيكَ لَهُ[970] Yani nasıl ki ulûhiyetinde ve saltanatında ortağı yoktur, Allah birdir, birden çok olamaz. Aynı şekilde, rubûbiyetinde, icraatında ve yaratmasında da ortağı yoktur. Bazen sultan bir olur, saltanatında ortağı bulunmaz fakat icraatında memurları onun ortağı sayılır ve huzuruna herkesin girmesini engellerler. "Bize de müracaat et!" derler.

Ezel ve Ebed Sultanı Cenâb-ı Hak ise saltanatında ortağı olmadığı gibi, rubûbiyetinin icraatında da yardımcıya, ortağa muhtaç değildir. O'nun emri ve iradesi, kudreti ve kuvveti olmazsa hiçbir şey başka bir şeye müdahale edemez. Herkes doğrudan doğruya O'na müracaat edebilir. Ortağı ve yardımcısı olmadığından, O'na müracaat eden insana, "Huzuruna giremezsin, yasak!" denilmez. İşte şu kelime, insan ruhuna şöyle bir müjde veriyor:

İmanı elde eden insan ruhu engelsiz, müdahalesiz, perdesiz, mânisiz; her halinde, her arzusunda, her an, her yerde ezel ve ebedin, rahmet hazinelerinin ve saadet definelerinin sahibi Cemîl-i Zülcelâl'in, Kadîr-i Zülkemâl'in huzuruna girip ihtiyacını arz edebilir. Ve O'nun rahmetini bulup kudretine dayanarak tam bir ferah ve sevinç kazanabilir.

Dördüncü Kelime

لَهُ الْمُلْكُ[971] Yani mülk tamamen O'nundur. Sen, O'nun hem mülkü hem kulusun hem mülkünde çalışıyorsun. Şu kelime şöyle şifalı bir müjde veriyor, diyor ki:

Ey insan! Kendine mâlik olduğunu sanma! Çünkü sen kendini idare edemezsin; o yük ağırdır, tek başına taşıyamazsın, belâlardan sakınıp yaşaman için gerekli olan şeyleri yerine getiremezsin. Öyleyse boşuna ızdıraba düşüp azap çekme. Mülk başkasınındır. Mülkün sahibi olan zât,

hem Kadir hem Rahîm'dir. O'nun kudretine dayan, rahmetini itham etme! Kederi bırak, keyfini sür! Zahmeti at, sefayı bul!

Hem şu kelime diyor ki: *Mânen sevdiğin, alâkadar olduğun, perişanlığından üzüntü duyduğun ve daha iyi hale getiremediğin şu âlem, Kadir ve Rahîm bir Zât'ın mülküdür. Mülkü sahibine teslim et, O'na bırak; cefasını çekme, sefasını sür! O hem Hakîm hem Rahîm'dir. Mülkünü istediği gibi kullanır, çekip çevirir. Dehşet duyduğun zaman İbrahim Hakkı gibi,*

Mevlâ görelim neyler,
Neylerse güzel eyler.

de, O'nun mülkünü pencerelerden seyret, içlerine girme!

Beşinci Kelime

لَهُ الْحَمْدُ[972] Yani hamd ve övgü, medih ve minnet O'na mahsustur, O'na lâyıktır. Demek, nimetler O'nundur, O'nun hazinesinden çıkar. Hazinesi ise tükenmezdir. İşte şu kelime şöyle müjde verip diyor ki:

Ey insan! Nimetin yok olup gitmesinden elem çekme! Çünkü rahmet hazinesi tükenmez. Ve lezzetin geçip gideceğini düşünerek o elemden feryat etme! Çünkü o nimet, sonsuz bir rahmetin meyvesidir. Ağacı bâki ise, meyve gitse de yerine gelen var. Nimetin lezzeti içinde, ondan yüz derece daha lezzetli olan, rahmetin iltifatını hamd ederek düşünüp lezzeti bir iken yüz yapabilirsin.

Nasıl ki şanlı bir padişahın hediye ettiği bir elma, kendi lezzetinin içinde sana yüz, belki bin elmanın lezzetinden daha büyük olan, padişahın iltifatının lezzetini hissettirir ve ihsan eder. Aynen öyle de, لَهُ الْحَمْدُ kelimesiyle, yani hamd ve şükürle, nimetten nimet verme fiilini hissetmekle, Mün'im'i (nimet vereni) tanımak ve nimetleri O'nun ihsan ettiğini aklına getirmekle, O'nun rahmetinin iltifatını, şefkatinin sana yöneldiğini ve nimetlerinin devamını düşünmekle, sana nimetten bin derece daha tatlı, manevî bir lezzetin kapısı açılır.

Altıncı Kelime

يُحْيِي[973] Yani hayatı veren O'dur, rızık ile devam ettiren ve hayat için gerekenleri hazırlayan yine O'dur. Hayatın yüce gayeleri O'na aittir, mühim neticeleri O'na bakar, meyvelerinin yüzde doksan dokuzu O'nundur. İşte şu kelime, fâni ve aciz insana şöyle seslenir, müjde verir, der ki:

Ey insan! Hayatın ağır yükünü omzuna alıp zahmet çekme, fâniliğini düşünüp hüzne düşme! Yalnız dünyevî, önemsiz meyvelerini görüp dünyaya geldiğin için pişmanlık gösterme! Senin vücut gemindeki hayat makinesi Hayy-ı Kayyûm'a aittir, masraflarını ve ihtiyaçlarını O karşılar. Hem şu hayatın pek çok gayesi, neticesi var ve O'nundur…

Sen o gemide dümencilikle vazifeli bir askersin. Vazifeni güzelce yap, ücretini al, keyfine bak! O hayat gemisinin ne kadar kıymetli olduğunu, ne kadar güzel faydalar verdiğini ve sahibinin ne kadar Kerim ve Rahîm olduğunu düşün, sevin ve şükret! Ve anla ki, vazifeni dosdoğru yaptığın vakit o geminin sağladığı bütün neticeler bir yönden senin amel defterine de geçer, sana bâki bir hayatı kazandırır, ebedî hayat verir!

Yedinci Kelime

وَيُمِيتُ[974] Yani ölümü veren O'dur. Seni hayat vazifesinden terhis eder, fâni dünyadan alarak yerini değiştirir, hizmet zahmetinden azat eder. Yani fâni hayattan bâki hayata alır. İşte şu kelime, fâni olan cinlere ve insanlara şöyle seslenir, der ki:

Size müjde! Ölüm idam değil, hiçlik değil, fânilik değil, son bulma değil, sönme değil, ebedî ayrılık değil, yokluk değil, tesadüf değil, failsiz bir yok oluş değil... Aksine, her şeyi sonsuz bir hikmet ve merhametle yapan Hakîm ve Rahîm bir Zât tarafından bir terhis etme, bir mekân değiştirmedir. Ebedî saadete, cinlerin ve insanların asıl vatanına bir sevkiyattır. Dostların yüzde doksan dokuzunun toplandığı berzah âlemine kavuşturan bir kapıdır.

Sekizinci Kelime

وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ[975] Yani kâinattaki varlıklarda görünen ve muhabbete vesile olan mükemmellik, güzellik ve ihsanın sonsuz derece üstünde bir cemâl, kemâl ve ihsana sahip, cemâlinin bir tek cilvesi bütün sevgililere bedel olan bir Mabud-u Lemyezel'in (zeval bulmaz, yok olmaz mabudun), bir Mahbub-u Lâyezal'in (bâki sevgilinin) ezelî, ebedî ve daimî bir hayatı var ki, yok olma ve son bulma gibi şaibelerden münezzeh, noksanlık ve kusurlardan uzak ve yücedir. İşte şu kelime cinlere, insanlara, bütün şuur sahiplerine, aşk ve muhabbet ehline ilan eder ki:

Sizlere müjde! Sevdiklerinizden sonu gelmez ayrılıkların yaralarını tedavi edip onlara merhem süren bâki bir Mahbub'unuz var. Madem O var ve bâkidir, başkaları ne olursa olsun merak etmeyiniz. Sevdiklerinizde bulunan ve sizin muhabbet duymanıza vesile olan güzellik ve ihsanlar, fazilet ve mükemmellikler o Bâki Sevgili'nin cemâlinin daimî cilvelerinin pek çok perdeden geçen gayet zayıf bir gölgesinin gölgesidir. Kaybolup gitmeleri sizi incitmesin. Çünkü onlar bir çeşit aynadır. Aynaların değişmesi güzelliğin parlaklığının cilvesini tazeler, daha da güzelleştirir. Madem O var, her şey var!..

Dokuzuncu Kelime

بِيَدِهِ الْخَيْرُ[976] Yani her hayır, O'nun elindedir. Yaptığınız hayırlı işler, O'nun sahip olduğu deftere yazılır. İşlediğiniz her salih amel, katında kaydedilir. İşte şu kelime, cinlere ve insanlara seslenip müjde veriyor, diyor ki:

Ey biçareler! Mezara göçtüğünüz zaman, "Eyvah! Malımız harap, çabamız heba oldu. Şu güzel ve geniş dünyadan ayrılıp dar bir toprağa girdik." demeyiniz, feryat edip ümitsiz olmayınız. Çünkü sizin her şeyiniz muhafaza ediliyor. Her ameliniz yazılmış, her hizmetiniz kaydedilmiştir.[977] Hizmetinizin mükâfatını verecek, her hayır elinde bulunan ve her hayrı yapabilecek Zât-ı Zülcelâl, sizi yerin altına koyup orada geçici bir süre tutar, sonra huzuruna aldırır. Ne mutlu size ki hizmetinizi ve vazifenizi bitirdiniz. Zahmetiniz sona erdi, rahata ve rahmete gidiyorsunuz. Hizmet ve zorluk bitti, ücret almaya gidiyorsunuz…

Evet, geçen bahardaki hadiselerin manevî defterinin sayfalarını, hizmetlerin küçük sandıkları olan tohum ve çekirdekleri muhafaza eden ve bir sonraki baharda gayet parlak, belki aslından yüz derece daha bereketli bir şekilde yeniden neşreden Kadîr-i Zülcelâl, elbette sizin hayatınızın neticelerini de öyle muhafaza ediyor ve hizmetinize kat kat mükâfat verecektir.

Onuncu Kelime

وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ[978] Yani O Vahid'dir, Ehad'dır, her şeye kâdirdir. Hiçbir şey O'na ağır gelmez. Bir baharı yaratmak O'nun için bir çiçeği yaratmak kadar kolay, cenneti var etmek bir baharı var etmek kadar rahattır. Her gün, her sene, her asır yeniden vücuda getirdiği sayısız sanatlı varlık, sonsuz kudretine nihayetsiz dillerle şahitlik eder. İşte şu kelime de şöyle müjde verir, der ki:

Ey insan! Yaptığın hizmet ve kulluk boşa gitmez. Senin için bir mükâfat yeri, bir saadet makamı hazırlanmıştır. Şu fâni dünya yerine, bâki bir cennet seni bekler. İbadet ettiğin ve tanıdığın Hâlık-ı Zülcelâl'in vaadine inan ve güven! O'nun vaadinden dönmesi imkânsızdır. Kudretinde hiçbir şekilde noksanlık yoktur. İşlerine acz karışamaz. Küçük bahçeni yarattığı gibi cenneti de senin için yaratabilir ve yaratmış, sana vaat etmiştir; vaat ettiği için elbette seni oraya alacaktır.

Madem her sene O'nun yeryüzünde üç yüz binden fazla hayvan ve bitki türünü, sınıfını kusursuz bir intizam ve ölçüyle, tam bir sürat ve kolaylıkla haşir ve neşrettiğini gözümüzle görüyoruz. Elbette böyle bir Kadîr-i Zülcelâl'in gücü, vaadini yerine getirmeye yeter.

Hem madem o Kadîr-i Mutlak, her sene haşrin ve cennetin numunelerini binlerce tarzda yaratıyor. Hem madem bütün semavî fermanlarıyla ebedî saadeti vaat edip cenneti müjdeliyor. Hem madem bütün icraatı ve sıfatlarının eseri olan fiilleri hak ve hakikattir, doğruluk ve ciddiyet iledir. Madem eserlerinin şahitliğiyle, varlıktaki bütün mükemmellikler, O'nun sonsuz kemâline delil ve şahittir, O'nda hiçbir şekilde noksan ve kusur

yoktur. Ve madem sözünden dönmek, yalan ve aldatmak en çirkin hasletlerdendir, eksiklik ve kusurdur…

Ey iman ehli! Elbette ve elbette, o Kadîr-i Zülcelâl, o Hakîm-i Zülkemâl, o Rahîm-i Zülcemâl vaadini yerine getirecek, ebedî saadet kapısını açacak, sizi Âdem babanızın asıl vatanı olan cennete alacaktır!

On Birinci Kelime

وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ[979] Yani imtihan yeri olan bu dünyaya, ticaret ve memuriyet için mühim vazifelerle gönderilen insanlar ticaretlerini yapıp vazifelerini bitirdikten, hizmetlerini tamamladıktan sonra yine onları gönderen Hâlık-ı Zülcelâl'e dönecek, Mevlâ-yı Kerîm'ine kavuşacak. Bu fâni dünya yurdundan ayrılıp bâki âlemde O'nun yüce huzuruyla şereflenecekler. Sebepler âleminin gürültüsünden, kargaşasından ve vasıtaların karanlık perdelerinden kurtulup Rabb-i Rahîm'lerine ebedî saltanat makamında perdesiz olarak kavuşacaklar. Doğrudan doğruya herkes Hâlık'ının, Mabud'unun, Rabbinin, Efendisinin ve Mâlik'inin kim olduğunu bilecek ve bulacak. İşte şu kelime bütün müjdelerin üstünde şöyle müjde verir, der ki:

Ey insan! Bilir misin nereye gidiyorsun, nereye sevk ediliyorsun? Otuz İkinci Söz'ün sonunda denildiği gibi, dünyanın bin sene mesut hayatı bir saatine karşılık gelmeyen cennet hayatına ve o cennet hayatının[980] da bin senesi cemâlinin bir saat seyrine karşılık gelmeyen[981] bir Cemîl-i Zülcelâl'in rahmet dairesine ve huzuruna kabul mertebesine gidiyorsun. Müptela ve tutkun olduğun, arzu duyduğun mecazî sevgililerdeki ve dünyadaki bütün varlıkların sahip olduğu güzellik ve cemâl, O'nun cemâl tecellilerinin ve güzel isimlerinin bir nevi gölgesi.. cennet, bütün tatlılığıyla rahmetinin bir cilvesi.. ve bütün şiddetli arzular, muhabbetler, çekicilikler, cazibeler muhabbetinin bir parıltısı olan ölümsüz bir Mabud'un, bâki bir Sevgili'nin huzur dairesine gidiyor, ebedî ziyafet sofrası olan cennete çağrılıyorsun. Öyleyse kabir kapısından ağlayarak değil, gülerek gir!

Hem şu kelime şöyle müjde veriyor, diyor ki: *Ey insanlar! Fâniliğe, yokluğa, hiçliğe, karanlığa, unutulmaya, çürümeye, dağılmaya ve kesrette boğulmaya*[982] *gittiğiniz vehmine kapılmayınız, böyle düşünmeyiniz. Siz fâniliğe değil, bekâya gidiyorsunuz. Yokluğa değil, daimî varoluşa sevk ediliyorsunuz. Karanlığa değil, nur âlemine giriyorsunuz. Her şeyin hakiki sahibi ve mâliki Zât'ın tarafına gidiyor, o Ezelî Sultan'ın payitahtına dönüyorsunuz. Kesrette boğulmayacak, vahdet dairesinde teneffüs edeceksiniz. Yüzünüz ayrılığa değil, kavuşmaya dönüktür…*

İkinci Makam

Tevhidin ism-i âzam noktasında ispatına kısa bir işarettir.

Birinci Kelime

لَٓا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[983]'ta Cenâb-ı Hakk'ın ulûhiyetini ve mabudiyetini, yani kâinatta her şeyi tasarrufu altında tutan ilahlığını ve ibadete lâyık mabud oluşunu ilan eden bir tevhid mertebesi vardır. Şu mertebenin gayet kuvvetli bir deliline şöyle işaret edeceğiz:

Kâinatın yüzünde, bilhassa yeryüzü sayfasında gayet muntazam bir faaliyet görünüyor. Gayet hikmetli bir yaratıcılığa şahit oluyoruz. Ve gayet intizamlı bir fettâhiyet, yani her şeye lâyık bir şekil verme ve suret biçme fiilini gözümüzle görüyoruz. Hem gayet şefkatli, cömert, merhametli bir vehhabiyeti (çok ihsan etme, bağışlama) ve ihsanları seyrediyoruz. Öyleyse şu hal ve keyfiyet zorunlu olarak, Fa'âl (daima faaliyette bulunan), Hallâk (karşılıksız ve bolca, sürekli yaratan), Fettah (her şeyi en iyi şekilde açan), Vehhab (karşılıksız ihsan eden, bağışlayan) bir Zât-ı Zülcelâl'in varlığının vücûbiyetini[984] ve birliğini ispatlar, belki hissettirir. Evet, varlıkların durmadan kaybolup gitmesi ve tazelenmesi gösteriyor ki, onlar bir Sâni-i Kadir'in kutsî isimlerinin cilveleri.. o isimlerin nurlarının gölgeleri.. O'nun icraatının eserleri.. kader ve kudret kaleminin nakışları, sayfaları.. ve kemâl vasıflarındaki güzelliğin aynalarıdır.

Şu büyük hakikati ve tevhidin şu en yüksek mertebesini, kâinatın Sahibi gönderdiği bütün mukaddes kitaplar ve sahifeleriyle gösterdiği gibi, bütün

hakikat ehli ve kâmil zâtlar da eşyanın içyüzüne vâkıf olma gayretleri ve keşifleriyle gösteriyorlar. Ve kâinat da acizliği ve fakrıyla beraber, mazhar olduğu daimî sanat mucizelerinin, kudret harikalarının ve servet dolu hazinelerin şahitliğiyle, aynı tevhid mertebesine işaret ediyor. Demek, Şahid-i Ezelî indirdiği bütün kitaplar ve suhufla, manevî âlemlerdeki hakikatlere şahit olan zâtlar bütün hakikate ulaşma gayretleri ve keşifleriyle, şu görünen âlem ise intizamı ve hikmetli bütün halleriyle o tevhid mertebesinde kesin bir şekilde ittifak ediyorlar.

İşte o Vahid ve Ehad Zât'ı kabul etmeyen, ya sayısız sözde ilahı kabul edecek ya da ahmak sofistler gibi hem kendini hem kâinatın varlığını inkâr edecek.

İkinci Kelime

وَحْدَهُ[985] İşte şu kelime, açık bir tevhid mertebesini gösterir. O mertebeyi en güzel şekilde ispatlayan gayet kuvvetli bir delile şöyle işaret edeceğiz:

Biz gözümüzü açtıkça, bakışımızı kâinatın yüzüne çevirdikçe ilk gözümüze ilişen, umumi ve mükemmel bir düzen, kuşatıcı ve hassas bir dengedir. Görüyoruz ki, her şey ince bir düzen, hassas bir denge ve ölçü içindedir. Biraz daha dikkat edince, sürekli yenilenen bir düzen ve denge sağlama fiili gözümüze çarpıyor. Yani biri, o düzeni kusursuz bir şekilde değiştiriyor, o dengeyi ve ölçüyü gözeterek tazeliyor. Her şey muntazam ve ölçülü sayısız suret giydirilen birer model oluyor. Daha çok dikkat ettikçe, o düzenli ve ölçülü icraatın altında bir hikmet ve adalet görünüyor. Her harekette bir hikmet ve gaye gözetiliyor, bir hak ve fayda takip ediliyor. Daha da dikkat ettikçe, gayet hikmetli bir faaliyet içinde bir kudretin emareleri, eserleri ve her şeyin her halini kuşatan engin bir ilmin cilveleri şuurlu nazarımıza çarpıyor.

Demek, bütün varlıklardaki şu düzen ve denge, umumi bir düzene koyma ve ölçülü yapma fiilini.. o fiil umumi bir hikmet ve adaleti.. o hikmet ve adalet ise bir kudret ve ilmi gözümüze gösteriyor. Demek, şu perdeler

arkasında her şeye gücü yeten ve sonsuz ilmi her şeyi kuşatan bir Zât akla görünüyor.

Hem her şeyin başlangıcına ve sonuna bakıyor, bilhassa canlı türlerinde şunu görüyoruz: Başlangıçları, asılları, kökleri, meyveleri ve neticeleri öyle bir tarzdadır ki, âdeta tohumları, asılları birer tarife, birer program şeklinde o varlığın bütün donanımını içeriyor. Neticesinde ve meyvesinde, yine o canlının bütün mânâsı süzülüp toplanıyor, tarihçe-i hayatını bırakıyor. O canlının aslı olan çekirdeği, âdeta onun yaratılış kanunlarının toplandığı bir merkezdir. Meyvesinin ve neticesinin ise onun varoluş kaidelerinin bir fihristi hükmünde olduğunu görüyoruz.

Sonra o canlının dış ve iç yüzüne bakıyoruz. Son derece hikmetli bir kudretin tasarrufları, her şeye tesir eden bir iradenin tasvirleri ve düzenlemeleri görünüyor. Yani bir kuvvet ve kudret onu var ediyor, bir emir ve irade ona suret giydiriyor.

İşte böyle bütün varlıkların başlangıcına dikkat ettikçe bir ilmin tarifenamesini.. sonuna dikkat ettikçe bir Sâni'in planını ve beyannamesini.. dış yüzüne baktıkça her şeyi iradesiyle, dilediği gibi yapan bir Zât'ın eseri olan gayet sanatlı ve uyumlu benzersiz bir elbiseyi.. ve iç yüzüne baktıkça, bir Kadir'in gayet muntazam bir makinesini görüyoruz.

Şu hal ve keyfiyet, zorunlu olarak ve açıkça ilan eder ki: Hiçbir şey, hiçbir zaman, hiçbir mekân bir tek Sâni-i Zülcelâl'in tasarrufunun dışında olamaz. Her bir şey, bütün eşya, bütün halleri ve işleriyle, dilediğini iradesiyle yapan bir Kadir'in sahipliğinde idare ediliyor, bir Rahman-ı Rahîm'in düzene koymasıyla ve lütfuyla güzelleştiriliyor, Hannân ve Mennân bir Zât'ın ziynetlendirmesiyle süsleniyor.

Evet, şu kâinattaki ve varlıklardaki intizam, ölçü, belli bir düzene ve dengeye koyma fiili; bir tek, benzersiz, Vahid, Ehad, Kadir, Mürîd (iradesiyle dilediğini yapan), Alîm, Hakîm Zât'ı, başında şuur ve yüzünde göz bulunana vahdaniyet[986] mertebesinde gösterir. Evet, her şeyde birlik

var. Birlik ise Bir’i gösterir. Mesela dünyanın lambası olan güneş birdir; öyleyse dünyanın sahibi de birdir. Mesela yeryüzündeki canlıların hizmetçisi olan hava, ateş, su birdir; öyleyse onları istihdam eden ve bizim emrimize veren de birdir.

Üçüncü Kelime

لَا شَرِيكَ لَهُ[987] Otuz İkinci Söz’ün Birinci Mevkıf’ı[988] şu kelimeyi gayet kuvvetli ve parlak bir şekilde ispatladığından, ona havale ediyoruz. Onun ötesinde beyan olamaz ve ondan daha ileri söz söylemeye lüzum yok, bu mesele daha güzel izah edilemez.

Dördüncü Kelime

لَهُ الْمُلْكُ Yani *yerden arşa, serâdan Süreyya’ya, zerrelerden gezegenlere, ezelden ebede kadar her bir varlık, gökler ve yeryüzü, dünya ve ahiret, her şey O’nun mülküdür. Yüce mâliklik mertebesi, en büyük tevhid makamı suretinde O’nundur.* Şu yüce mâliklik mertebesinin ve büyük tevhid makamının muazzam bir delili, hoş bir zamanda ve hoş bir hatırada, Arapça olarak şu acizin hatırına getirildi. O tatlı hatıranın hatırı için Arapça ifadeyi aynen kaydedip sonra mealini yazacağız.

لَهُ الْمُلْكُ لِأَنَّ ذَاكَ الْعَالَمَ الْكَبِيرَ كَهٰذَا الْعَالَمِ الصَّغِيرِ مَصْنُوعُ قُدْرَتِهِ مَكْتُوبُ قَدَرِهِ. إِبْدَاعُهُ لِذَاكَ صَيَّرَهُ مَسْجِدًا، إِيجَادُهُ لِهٰذَا صَيَّرَهُ سَاجِدًا.. إِنْشَاؤُهُ لِذَاكَ صَيَّرَ ذَاكَ مِلْكًا، إِيجَادُهُ لِهٰذَا صَيَّرَهُ مَمْلُوكًا.. صَنْعَتُهُ فِي ذَاكَ تَظَاهَرَتْ كِتَابًا، صِبْغَتُهُ فِي هٰذَا تَزَاهَرَتْ خِطَابًا.. قُدْرَتُهُ فِي ذَاكَ تُظْهِرُ حِشْمَتَهُ، رَحْمَتُهُ فِي هٰذَا تُنَظِّمُ نِعْمَتَهُ.. حِشْمَتُهُ فِي ذَاكَ تَشْهَدُ هُوَ الْوَاحِدُ، نِعْمَتُهُ فِي هٰذَا تُعْلِنُ هُوَ الْأَحَدُ.. سِكَّتُهُ فِي ذَاكَ فِي الْكُلِّ وَالْأَجْزَاءِ، خَاتَمُهُ فِي هٰذَا فِي الْجِسْمِ وَالْأَعْضَاءِ.

Birinci Fıkra:[989] ذَاكَ الْعَالَمَ الْكَبِيرَ... الخ Yani, kâinat denilen şu koca âlem ve onun küçük bir misali olan insan denilen küçük âlem, insanın hem iç dünyasına hem de dış dünyaya ait, kudret ve kader kalemiyle yazılan vahdaniyet delillerini gösteriyor. Evet, kâinattaki muntazam sanatın örnekleri küçük bir ölçekte insanda vardır. O büyük dairedeki sanat bir tek Sâni’e şahitlik ettiği gibi, insanda bulunan küçük ölçekteki, gözle görülemeyecek kadar ince sanat da yine o Sâni’e işaret eder, O’nun birliğini gösterir.

Hem nasıl ki, şu insan Cenâb-ı Hakk'ın gayet mânidar bir mektubu ve kaderin muntazam bir kasidesidir. Şu kâinat da aynı kader kalemiyle, fakat büyük bir ölçekte yazılmış muntazam bir kasidedir. Hiç mümkün müdür ki, sayısız ayırt edici alâmetle bütün insanlara bakan, insanın yüzündeki birlik damgasına ve bütün varlıkların omuz omuza, el ele, baş başa verdiği kâinatın üstündeki vahdaniyet mührüne Vahid-i Ehad'dan başkası müdahale edebilsin?

İkinci Fıkra: إِبْدَاعُهُ لِذَاكَ... الخ Meali şudur: Sâni-i Hakîm, şu koca âlemi öyle benzersiz bir şekilde yaratıp yüce ayetlerini üstüne nakşetmiş ki, kâinatı büyük bir mescide dönüştürmüş. Ve insanı da benzersiz bir surette var etmiş, ona akıl vererek, o sanat mucizeleri ve eşsiz kudreti karşısında hayret secdesi ettirerek, yüce ayetlerini okutup tam bir teslimiyetle kulluk yaptırarak onu şu büyük mescitte secde eden bir kul fıtratında yaratmıştır. Hiç mümkün müdür ki, şu büyük mescidin içindeki, secde ve ibadet eden kulların hakiki Mabud'u o Vahid ve Ehad Yaratıcıdan başkası olabilsin?

Üçüncü Fıkra: إِنْشَاؤُهُ لِذَاكَ... الخ Meali şudur: Mülkün gerçek sahibi Zülcelâl Zât koca âlemi, bilhassa yeryüzünü öyle bir surette inşa etmiştir ki, birbiri içinde sayısız daire vardır ve her bir daire bir tarla hükmündedir; o Zât her vakit, her mevsim, her asır eker, biçer, mahsul alır. Mülkünü sürekli çalıştırır, dilediği gibi kullanır. En büyük daire olan zerreler âlemini bir tarla yapıp kâinat kadar mahsulleri kudretiyle, hikmetiyle her an onda eker, biçer, kaldırır. Şehadet âleminden yani görünen âlemden gayb âlemine, kudret dairesinden ilim dairesine gönderir. Sonra orta dereceli bir daire olan yeryüzünü aynen öyle bir tarla yapmıştır; onda âlemleri, canlı türlerini her mevsim eker, biçer, kaldırır. Manevî mahsullerini de gayba, ahirete, misalî ve manevî âlemlerine gönderir. Daha küçük bir daire olan bir bahçeyi yine kudretiyle yüz defa, bin defa doldurup hikmetiyle boşalttırır. Küçük bir daire olan bir canlıdan, mesela bir ağaçtan, bir insandan, onun yüz katı kadar mahsul alır. Demek, mülkün gerçek sahibi o Zülcelâl Zât küçük-büyük, cüzî-küllî her şeyi birer model hükmünde vücuda getirerek sanatının yüzlerce tarzda, taze taze nakışlarla donatılmış

dokumalarını onlara giydirir; isimlerinin cilvelerini, kudretinin mucizelerini gösterir. Kendi mülkünde her şeyi birer sayfa hükmünde yaratmıştır. Her sayfada, yüzlerce tarzda mânidar mektuplarını yazar, hikmetinin delillerini gösterir, şuur sahiplerine okutur. Şu büyük âlemi bir mülk şeklinde inşa etmekle beraber, insanı da öyle bir surette yaratmış ve ona öyle bir donanım, öyle âletler, duygular ve bilhassa nefis, kötü arzular, ihtiyaç, iştah, hırs, iddia ve istek vermiştir ki, o geniş mülkünde onu mülkün tamamına muhtaç bir kul hükmüne getirmiştir.

İşte, hiç mümkün müdür ki, pek büyük olan zerreler âleminden bir sineğe kadar her şeyi mülk ve tarla yapan, küçük insanı o büyük mülke nezaretçi, müfettiş, çiftçi, tüccar, ilancı, kul ve köle kılan ve kendine muhterem bir misafir, sevgili bir muhatap kabul eden o Mâlikü'l-mülk-ü Zülcelâl'den başka biri, o mülkte tasarruf edip insana efendi olabilsin?

Dördüncü Fıkra: صَنْعَتُهُ فِي ذَاكَ... الخ ifadesidir. Meali şudur: Sâni-i Zülcelâl'in şu büyük âlemdeki sanatı o derece mânidardır ki, o sanat bir kitap şeklinde görünüp kâinatı muazzam bir eser hükmüne getirdiğinden, insan aklı hakiki ilim ve hikmet kütüphanesini ondan aldı ve ona göre yazdı. Ve o hikmet kitabı, o derece hakikatle bağlı ve hakikatten yardım alıyor ki, büyük Kitab-ı Mübîn'in bir nüshası olan Kur'an-ı Hakîm şeklinde ilan edildi.

Hem nasıl ki Cenâb-ı Hakk'ın kâinattaki sanatı, kusursuz intizamından bir kitap şekline girdi. O sanatın insandaki boyası ve hikmet nakışları da hitap çiçeği açtı. Yani o sanat o derece mânidar, hassas ve güzeldir ki, o canlı makinedeki donanımı fonograf[990] *gibi nutka getirdi, konuşturdu. Ve insana ahsen-i takvim*[991] *suretinde öyle bir Rabbanî boya vurdu ki, o maddi, cismanî, cansız kafada manevî, gaybî, canlı olan beyan ve hitap çiçeği açıldı. Ve insanın kafasındaki o konuşma ve beyan kabiliyetine o kadar yüce bir donanım ve meyil verdi ki, onu Sultan-ı Ezelî'ye muhatap olacak bir makamda geliştirdi, yükseltti. Yani insanın yaradılışındaki Rabbanî boya, ilahî hitap çiçeği açtı. Hiç mümkün müdür ki, kitap derecesinde*

muntazam bütün varlıklardaki sanata ve hitap makamına ulaşan insandaki o boyaya Vahid-i Ehad'dan başkası karışabilsin? Hâşâ!...

Beşinci Fıkra: قُدْرَتُهُ فِي ذَاكَ... الخ cümlesidir. Meali şudur: Cenâb-ı Hakk'ın kudreti, şu koca âlemde rubûbiyetinin haşmetini gösteriyor; rahmeti ise küçük âlem olan insanda nimetleri tanzim ediyor. Yani Sâni'in kudreti, sonsuz büyüklüğü ve celâli noktasında kâinatı öyle muhteşem bir saray şeklinde var etmiştir ki, güneşi büyük bir elektrik lambası.. ayı kandil.. yıldızları mum meyveleriyle birer yaldız, elektrik kaynağı.. yeryüzünü bir sofra, bir tarla, bir bahçe, bir kilim.. ve dağları birer mahzen, birer direk, birer kale hükmüne sokmuş, bunun gibi bütün eşyayı büyük bir ölçekte o büyük saraya gerekli şeyler haline getirmiştir. Kudreti parlak bir surette rubûbiyetinin haşmetini gösterdiği gibi, rahmeti de cemâl noktasında en küçük canlıya kadar her ruh sahibine çeşit çeşit nimetini verir, onları düzene koyar, baştan aşağı nimetlerle süsleyip lütuf ve keremle donatır… Ve celâlinin haşmetiyle beraber rahmetinin güzelliğini gösterir; o büyük lisanın karşısına o küçücük lisanları çıkarır. Yani güneş ve Arş gibi büyük cisimler haşmet diliyle *"Ya Celîl, ya Kebîr, ya Azîm"* dediği vakit, sinek ve balık gibi küçücük canlılar da rahmet diliyle *"Ya Cemîl, ya Rahîm, ya Kerîm"* diyerek o büyük musikiye tatlı nağmelerini katıyor, onu tatlılaştırıyor. Hiç mümkün müdür ki, o Celîl-i Zülcemâl'den, o Cemîl-i Zülcelâl'den başkası, kendi başına şu büyük ve küçük âlemlere yaratıcılık yönüyle müdahale edebilsin?.. Hâşâ!

Altıncı Fıkra: حِشْمَتُهُ فِي ذَاكَ... الخ ifadesidir. Meali şudur: Kâinatın bütününde görünen rubûbiyetin haşmeti, Cenâb-ı Hakk'ın *vahdaniyetini* ispat edip gösterdiği gibi, canlılara zamanı ve miktarı belirlenmiş olan ve hiç şaşmayan erzaklarını tek tek veren Rabbin nimetleri de O'nun *ehadiyetini*[992] ispat edip gösterir.

Vahidiyet, bütün o varlıklar birine aittir, bir Zât'a bakar ve birinin eseridir mânâsına gelir.

Ehadiyet ise bütün eşyanın Hâlık'ının isimleri her bir şeyde ayrı ayrı tecelli ediyor demektir.

Mesela güneşin ışığı, bütün yeryüzüne ulaşması itibarı ile vahidiyetin bir misalini gösterir. Güneşin ışığının, sıcaklığının, ışığındaki yedi rengin ve bir tür gölgesinin her bir şeffaf cisimde ve su damlasında bulunması ise ehadiyete örnektir. Ve her bir şey, hele canlılar ve bilhassa her insan, Sâni'in pek çok isminin kendisinde tecelli etmesi yönüyle ehadiyeti gösterir.

İşte bu fıkra işaret eder ki, kâinatta tasarruf eden rubûbiyetin haşmeti, o koca güneşi şu yeryüzündeki canlılara bir hizmetkâr, bir lamba, bir ocak.. koca yerküreyi bir beşik, bir konak, bir ticaret yeri.. ateşi her yerde hazır bir aşçı ve dost.. bulutları süzgeç ve süt anne.. dağları mahzen ve ambar.. havayı canlılara nefes ve ruhlara yelpaze.. ve suyu, yeniden hayat dairesine girenlere süt emziren bir hizmetçi, hayvanlara âb-ı hayat veren bir şerbetçi hükmüne getirmiştir. Cenâb-ı Hakk'ın şu rubûbiyeti, gayet açık bir şekilde O'nun vahdaniyetini gösterir. Evet, bir tek Hâlık'tan başka kim güneşi dünyadaki canlılara itaat eden bir hizmetkâr kılabilir? O Vahid-i Ehad'dan başka kim havayı elinde tutup pek çok vazife vererek onu yeryüzünde çevik çalak, çalışkan bir hizmetkâr yapabilir? Ve o Vahid-i Ehad'dan başka kimin haddine düşmüş ki, ateşi aşçı yapsın ve kibrit başı kadar bir zerrecik ateşe binlerce batman[993] eşyayı yuttursun!.. Ve bunun gibi... Her bir şey, her bir unsur, her bir büyük gökcismi, o rubûbiyetin haşmeti noktasında Vahid-i Zülcelâl'i gösterir.

İşte celâl ve haşmet noktasında vahidiyet göründüğü gibi, cemâl ve rahmet noktasında da nimet ve ihsanlar, Cenâb-ı Hakk'ın ehadiyetini ilan eder. Çünkü canlılarda, bilhassa insanda o derece kapsamlı bir sanat içinde, sayısız çeşit nimeti anlayacak, kabul edecek, isteyecek donanım ve uzuvlar vardır ki, Allah'ın kâinatta tecelli eden bütün isimlerinin cilvesine mazhardır. Âdeta bir odak noktası hükmünde, O'nun bütün güzel isimlerini birden mahiyetinin aynasında gösterir ve bununla Cenâb-ı Hakk'ın ehadiyetini ilan eder.

Yedinci Fıkra: سِكَّتُهُ فِي ذَاكَ فِي الْكُلِّ وَالْأَجْزَاءِ، خَاتَمُهُ فِي هٰذَا فِي الْجِسْمِ وَالْأَعْضَاءِ Meali şudur: Sâni-i Zülcelâl'in şu büyük âlemin tamamında büyük bir damgası

olduğu gibi, tek tek her varlıkta ve varlık türünde de birer *vahdet (birlik) mührü* vardır. O, âlemin küçük bir örneği olan insanın cismine ve yüzüne birer vahdaniyet damgası bastığı gibi, her bir uzvuna da birer vahdet mührü vurmuştur.

Evet, o Kadîr-i Zülcelâl küçük-büyük her şeye, yıldızlara ve zerrelere birer vahdet imzası atmıştır ki O'na şahitlik eder; birer vahdaniyet mührü basmıştır ki O'na delildir. Şu büyük hakikat, Yirmi İkinci Söz'de, Otuz İkinci Söz'de ve Otuz Üçüncü Mektup'un otuz üç penceresinde[994] gayet parlak, kesin bir şekilde izah ve ispat edildiğinden, meseleyi onlara havale edip burada kesiyor, söze son veriyoruz.

Beşinci Kelime

لَهُ الْحَمْدُ Yani *bütün varlıklarda medih ve övgü sebebi olan kemâl vasıfları O'ndandır. Öyleyse hamd de O'nundur. Ezelden ebede kadar herhangi bir kimseden herhangi kimseye gelen ve gelecek övgüler O'na aittir.* Çünkü övgü sebebi olan nimet, ihsan, kemâl, güzellik ve hamd vesilesi her şey O'nundur. *Evet, Kur'an ayetlerinin işaretiyle, bütün varlıklardan bir kulluk, bir tesbih, bir secde, bir dua ve bir hamd ü senâ daima o dergâha gidiyor.*

Şu tevhid hakikatini ispatlayan büyük bir delile şöyle işaret edeceğiz:

Şu kâinat, baktığımız vakit bağ bahçe şeklinde, tavanı muazzam yıldızlarla yaldızlanmış, zemini süslü varlıklarla şenlenmiş bir surette görünüyor. İşte şu bağın tavanındaki, bir düzenle hareket eden, nuranî, büyük gökcisimlerinin ve zeminindeki hikmetli, süslü varlıkların her biri kendine has diliyle der ki: "Biz bir Kadîr-i Zülcelâl'in kudret mucizeleriyiz, bir Hâlık-ı Hakîm'in, bir Sâni-i Kadir'in birliğine şahitlik ederiz."

Şu âlem bağının içindeki yeryüzüne baktığımızda ise görüyoruz ki, ona bir bahçe şeklinde, rengârenk, yüz binlerce, süslü, çiçekli bitki topluluğu serilmiş ve çeşit çeşit yüz binlerce hayvan türü serpilmiştir. İşte şu yeryüzü bahçesinde bütün o süslü bitki ve hayvanlar, muntazam suretleri

ve ölçülü şekilleriyle ilan ediyor ki: “Biz bir tek Sâni-i Hakîm’in sanatının birer mucizesi, birer harikasıyız. Vahdaniyetin birer ilancısı, birer şahidiyiz.”

Hem o bahçedeki ağaçların başına bakıyor, son derece geniş bir ilimle, hikmetli, cömert, latif ve güzel bir şekilde yapılmış, çeşitli suretlerde meyveleri, çiçekleri görüyoruz. İşte bunların tamamı tek bir dille ilan eder ki: “Biz bir Rahman-ı Zülcemâl’in, bir Rahîm-i Zülkemâl’in mucizevî hediyeleri, hayret verici ihsanlarıyız.”

İşte kâinat bağındaki gökcisimleri ve varlıklar, yeryüzü bahçesindeki bitki ve hayvanlar, ağaçların ve bitkilerin başındaki çiçek ve meyveler son derece yüksek bir sesle şahitlik ve ilan eder, der ki:

“Hâlıkımızın, her şeye en güzel sureti ihsan eden Musavvirimizin, bizi hediye olarak veren sonsuz güzellik ve kudret sahibi Kadir’in, sonsuz hikmet sahibi, benzersiz Hakîm’in, nimetlerini bolca ikram eden lütuf ve cömertlik sahibi Kerîm Zât’ın her şeye gücü yeter. Hiçbir şey O’na ağır gelmez. Hiçbir şey O’nun kudret dairesinin dışında olamaz. Kudretine nispeten zerrelerle yıldızlar birdir. Büyük, küllî varlıkların yaratılması ve idaresi, küçük, cüzî varlıklar kadar kolaydır. Parça bütün kadar, küçük büyük kadar, az çok kadar kıymetlidir. Kudreti için en büyük şey, en küçük şey kadar rahattır. Küçük, büyük kadar sanatlıdır; belki sanatça, küçük şeyler, büyüklerden daha büyüktür. Birer kudret harikası olan geçmişteki bütün hadiseler şahitlik eder ki, o Kadîr-i Mutlak’ın, gelecekteki bütün imkânâtın[995] hayret verici misallerine gücü yeter. Dünü getiren yarını getirdiği gibi, geçmişi var eden o Kadir Zât geleceği de yaratır. Dünyayı yapan o Sâni-i Hakîm ahireti de yapar. Evet, hakkıyla ibadete lâyık Mabud yalnız o Kadîr-i Zülcelâl olduğu gibi, mutlak ve sonsuz övgüye, hamde lâyık yine yalnız O’dur. İbadet O’na mahsus olduğu gibi, hamd ve övgü de O’na hastır.”

• Hiç mümkün müdür ki, gökleri ve yeri yaratan bir Sâni-i Hakîm, göklerin ve yerin en mühim neticesi, kâinatın en mükemmel meyvesi olan

insanı başıboş bıraksın, sebeplere ve tesadüfe havale etsin ve apaçık hikmetini abes hale getirsin!.. Hâşâ!

• Hiç mümkün müdür ki, sonsuz hikmet ve ilim sahibi bir zât, bir ağaca gayet önem vererek baktığı ve onu tasvir ettiği, son derece hikmetle yetiştirip büyüttüğü halde o ağacın gayesi, faydası hükmündeki meyvelerine bakmasın, kıymet vermesin; o meyveler hırsız ellere ve boş yerlere dağılsın, ziyan olsun! Elbette bakmaması, kıymet vermemesi mümkün değildir. Çünkü ağaca meyveleri için kıymet verilir. İşte şu kâinatın şuur sahibi, en mükemmel meyvesi, neticesi ve gayesi insandır. Kâinatın Sâni-i Hakîm'i, mümkün müdür ki, bu şuur sahibi meyvelerin meyveleri olan hamd ve ibadeti, şükür ve muhabbeti başkalarına verip apaçık hikmetini hiçe indirsin, mutlak kudretini acze döndürsün veyahut her şeyi kuşatan ilmini cehalete çevirsin!.. Yüz bin defa hâşâ!

• Hiç mümkün müdür ki, şu kâinat sarayındaki Rabbanî maksatların merkezi olan şuur sahiplerinin ve onların en üstünü olan insanın, kendilerine verilen nimetlere karşılık ortaya koydukları şükür ve ibadet, kâinat sarayının Yaratıcısından başkasına gitsin.. ve o Sâni-i Zülcelâl, gayelerin gayesi olan o şükür ve ibadetin başkalarına gitmesine müsaade etsin...

• Hem hiç mümkün müdür ki, kendini çeşit çeşit sayısız nimetiyle şuur sahiplerine sevdirsin.. hadsiz sanat mucizeleriyle tanıtsın.. sonra onların şükür ve ibadetlerini, hamd ve muhabbetlerini, marifet ve minnettarlıklarını sebeplere ve tabiata terk edip onlara önem vermesin, mutlak hikmetini inkâr ettirsin, rubûbiyet saltanatının kıymetini hiçe indirsin!.. Yüz bin defa hâşâ ve kellâ!

• Hiç mümkün müdür ki, bir baharı yaratamayan, bütün meyveleri var edemeyen ve yeryüzünde damgaları bir olan bütün elmaları yapamayan; onların küçük bir misali hükmündeki bir elmayı yaratıp nimet olarak birine yedirsin, onun şükrünü kazansın, mutlak, sonsuz övgüye ve hamde lâyık Zât'a hamd noktasında ortak olsun!.. Hâşâ! Çünkü bir elmayı yaratan kim ise dünyadaki bütün elmaları var eden yine o olabilir. Çünkü mühür

birdir. Hem elmaları var eden kim ise dünyada rızık vesilesi olan bütün hububatı ve meyveleri yaratan yine odur. Demek, en küçük, basit bir canlıya en küçük nimeti veren, doğrudan doğruya kâinatın Hâlıkıdır, Rezzak-ı Zülcelâl'dir. Öyleyse şükür ve hamd doğrudan doğruya O'na aittir, kâinatın hakikati hak lisanıyla daima der ki: لَهُ الْحَمْدُ مِنْ كُلِّ أَحَدٍ مِنَ الْأَزَلِ إِلَى الْأَبَدِ[996]

Altıncı Kelime

يُحْيِي Yani, *hayat veren yalnız O'dur. Öyleyse her şeyin Hâlıkı da sadece O'dur. Çünkü kâinatın ruhu, nuru, mayası, esası, neticesi ve özü hayattır. Hayatı veren kim ise bütün kâinatın Hâlıkı O'dur. Hayatı veren elbette O'dur, Hayy ve Kayyûm'dur.*

İşte şu tevhid mertebesinin en büyük deliline şöyle işaret ederiz: Başka bir Söz'de izah ve ispat edildiği gibi, yeryüzü meydanında çadırları kurulmuş gayet muhteşem canlılar ordusunu görüyoruz. Evet, görüyoruz ki, Hayy-ı Kayyûm'un sayısız ordusundan, her bahar mevsiminde yeni silah altına alınan, gaipten gelen taze bir ordu meydana çıkmış. Şu orduya bakınca bitkilerin iki yüz binden fazla ve hayvanların yine yüz binden fazla, çeşit çeşit, farklı türlerini görüyoruz. Her bir canlı türünün, her bir topluluğun elbisesi ayrı, erzakı ayrı, talimatı, terhisi, silahları ve askerlik süresi ayrı olduğu halde; büyük bir Kumandan, sonsuz kudreti ve hikmetiyle, sınırsız ilmi ve iradesiyle, bitmez rahmetiyle, tükenmez hazinesinden bütün o üç yüz binden fazla canlı türünü ve topluluğu ayrı ayrı, hiçbirini unutmadan, şaşırmadan, karıştırmadan, geciktirmeden, kusursuz bir intizamla, tam bir denge ve ölçüyle, vakti vaktine besliyor. Farklı erzaklarını, elbiselerini, silahlarını vererek, ayrı ayrı talim yaptırarak onları tek tek terhis ediyor. Bunu, gözü bulunan bizzat görür ve kalbi olan, gözüyle görmüş gibi tasdik eder.

İşte hiç mümkün müdür ki, şu hayat verme fiiline ve idareye, şu yetiştirip beslemeye, o orduyu bütün halleriyle ve işleriyle kuşatan bir ilmin ve bütün ihtiyaçlarıyla idare eden mutlak bir kudretin sahibinden başkası karışabilsin, müdahale edebilsin, bunda hissesi olsun!.. Yüz binlerce hâşâ!

Mâlumdur ki, bir taburda on milletten asker bulunsa, onların ayrı ayrı teçhizatını vermek on taburunkini vermek kadar güç olduğundan, aciz insanlar ister istemez bir tek tarzda teçhizat hazırlamaya mecbur kalırlar. Halbuki Hayy-ı Kayyûm, şu muhteşem ordusu içinde, hayat için gerekli donanımı üç yüz binden fazla canlı türüne ayrı ayrı veriyor. Hem zahmetsiz, kolay bir tarzda, hafif bir şekilde, gayet hikmetle ve intizamı gözeterek dağıtıyor. Ve koca orduya, bir tek dille وَهُوَ الَّذِي يُحْيِي[997] dedirtip kâinat mescidinde o büyük cemaate,

اَللّٰهُ لَا إِلٰـهَ إِلَّا هُوَۚ الْحَيُّ الْقَيُّومُۚ لَا تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ[998]... الخ

ayetini okutuyor.

Yedinci Kelime

وَيُمِيتُ Yani, *ölümü veren O'dur. Hayatı veren O olduğu gibi, hayatı alan ve ölümü veren de yine O'dur.*

Evet, ölüm yalnız tahrip ve sönmek değildir ki sebeplere verilsin, tabiata havale edilsin. Aksine, nasıl bir tohum görünüşte ölüp çürüyor, fakat içyüzünde bir sümbülün hayatına ve yoğrulup hazırlanmasına vesile oluyor, yani basit tohumluk hayatından küllî sümbül hayatına geçiyor. Aynı şekilde ölüm de bir çözülüp dağılma ve yokluğa gidiş gibi göründüğü halde, hakikatte insan için bâki hayata bir unvan, giriş ve başlangıç oluyor. Öyleyse hayatı veren ve idare eden Kadîr-i Mutlak, elbette ölümü de yaratandır.

Şu kelimedeki yüce tevhid mertebesinin büyük bir deliline şöyle işaret edeceğiz: Otuz Üçüncü Mektup'un Yirmi Dördüncü Pencere'sinde söylendiği gibi, *şu varlıklar ilahî bir irade ile akıp gidiyor. Şu kâinat, Rabbanî bir emirle hareket ediyor. Şu mahlûkat, Allah'ın izniyle zaman nehrinde sürekli akıyor, gayb âleminden gönderiliyor; onlara şu görünen âlemde zahirî birer vücut giydiriliyor, sonra muntazaman gayb âlemine yağıyor, iniyorlar. Ve Cenâb-ı Hakk'ın emriyle sürekli istikbalden gelip şimdiki zamana uğrayarak teneffüs ediyor ve mâziye dökülüyorlar.*

İşte mahlûkatın şu akışı gayet hikmetle, rahmet ve ihsan dairesinde.. şu seyri, her şeyi kuşatan gayet geniş bir ilimle, hikmet ve düzen dairesinde.. ve şu gidişatı gayet merhametle, şefkat ve mizan dairesinde baştan aşağı hikmetlerle, faydalarla, neticelerle ve gayelerle gerçekleşiyor. Demek bir Kadîr-i Zülcelâl, bir Hakîm-i Zülkemâl tek tek her varlığa, varlık topluluklarına ve o topluluklardan meydana gelen âlemlere kudretiyle sürekli hayat verip onları vazifelendirir, sonra hikmetiyle öldürüp terhis eder. Gayb âlemine gönderir, kudret dairesinden ilim dairesine çevirir.

İşte, şu kâinatı her şeyiyle çekip çevirmeye gücü bulunmayan.. bütün zamanlara hükmü geçmeyen.. âlemleri tek bir fert gibi hayata ve ölüme mazhar etmeye kudreti yetmeyen.. ve baharları, bir çiçek gibi hayat verip yeryüzüne takamayan, sonra da ölümle ondan koparıp alamayan bir zât, hiç mümkün müdür ki ölüme ve öldürme fiiline sahip çıkabilsin! Evet, en basit bir canlının, tıpkı hayatı gibi ölümünün dahi, hayatın bütün hakikatlerini ve her türlü ölümü elinde tutan bir Zât-ı Zülcelâl'in kanunu, izni, emri, kuvveti ve ilmiyle olması zorunludur.

Sekizinci Kelime

وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ Yani *O'nun hayatı daimîdir, ezelî ve ebedîdir. Ölüm ve fânilik, hiçlik ve yokluk O'na ârız olamaz (sonradan ilişemez, tesir edemez). Çünkü hayat, O'nun kendi Zât'ındandır. Varlığı kendinden olan, geçici olamaz. Evet, ezelî olan elbette ebedîdir. Kadim olan elbette bâkidir. Vâcibü'l-Vücûd,*[999] *elbette daimîdir.*

Evet, bir hayat ki, varlık âlemi bütün nuruyla onun gölgesidir; yokluk nasıl ona ârız olabilir?

Evet, bir hayat ki, vücûbiyet derecesinde bir varlık onun gereği ve unvanıdır. Elbette hiçlik ve fânilik hiçbir şekilde ona sonradan ilişemez, tesir edemez.

Evet, bir hayat ki, bütün hayatlar daima onun cilvesiyle ortaya çıkar ve kâinattaki bütün değişmez hakikatler ona dayanır, onunla ayakta durur. Elbette, fânilik ve yokluk ona hiçbir şekilde yaklaşamaz.

Evet, bir hayat ki, onun bir cilvesinin parıltısı, fâniliğe ve yokluğa maruz sayısız şeye birlik verip onları bekâya kavuşturur, dağılmaktan kurtarır, varlıklarını muhafaza eder ve bir çeşit ebediliğe mazhar kılar. Hayat, kesrete vahdet verir, yani sayısız şeyi bir yapar, onları bâkileştirir; hayat sona erse o şeyler dağılır, fâniliğe gider. Elbette yokluk ve fânilik, öyle sonsuz parıltıların bir cilvesi olan vücûbiyet derecesindeki hayata yanaşamaz.

Bu hakikate kesin şahit, şu kâinatın yok olup gidecek olması ve fâniliğidir. Yani varlıklar, nasıl ki hayatlarıyla o sonsuz hayat sahibi, ölmez Hayy'ın hayatına ve varlığının vücûbiyetine delil ve şahittir.[1000] [HAŞİYE] Aynen öyle de, ölümleriyle, yok olup gitmeleriyle o hayatın bekâsına, ebedîliğine işaret ve şahitlik ederler. Çünkü onlar yok olup gittikten sonra yerlerine yine kendileri gibi hayata mazhar varlıkların gelmesi gösteriyor ki, daimî bir hayat sahibi var ve hayat cilvelerini sürekli tazeliyor. Nasıl ki güneşin ışığı altında akan bir nehrin yüzünde kabarcıklar parlar, gider. Arkalarından gelenler aynı parlamayı gösterip kafile kafile parlar, sonra sönüp kaybolur. Bu sönme-parlama vaziyetiyle yüksek, daimî bir güneşin devamlı varlığına işaret ederler. Aynen öyle de, şu geçip giden varlıklardaki hayat ve ölümün değişmesi ve sırayla birbirinin yerini alması, bir Hayy-ı Bâki'nin bekâsına ve devamlı varlığına şahittir.

Evet, şu varlıklar birer aynadır. Fakat karanlık, ışığa ayna olduğu ve şiddeti derecesinde ışığın parlamasını gösterdiği gibi, varlıklar da zıtlıklarıyla pek çok yönden O'na aynalık eder. Mesela, nasıl ki varlıklar acizlikleriyle Sâni'in kudretine, fakrları ile zenginliğine ayna olur. Aynen öyle de, fânilikleriyle O'nun bekâsına aynadırlar. Evet, yeryüzünün ve yeryüzündeki ağaçların kış mevsiminde görülen fakir vaziyetleri ve baharda parlaklık saçan servet ve zenginlikleri –kesin bir şekilde– bir Kadîr-i Mutlak'ın, tükenmez zenginlik sahibi bir Ganî'nin kudretine ve rahmetine aynalık eder. Bütün varlıklar – âdeta hal diliyle– Veysel Karanî gibi şöyle yakarır, der ki:

“Ey İlahımız! Rabbimiz Sensin! Çünkü biz kuluz. Nefsimizi terbiye etmekten aciziz. Demek bizi terbiye eden Sensin...

Hem Sensin Hâlık! Çünkü biz mahlûkuz, yapılıyoruz…

Hem Rezzak Sensin! Çünkü biz rızka muhtacız, elimiz ona yetişmiyor. Demek bizi yapan ve rızkımızı veren Sensin...

Hem Sensin Mâlik! Çünkü biz kuluz. Bizde bizden başkası tasarruf ediyor. Demek Mâlikimiz Sensin...

Hem sen Aziz'sin, izzet ve büyüklük sahibisin! Biz düşkünlüğümüze bakıyoruz, üstümüzde bir izzetin cilveleri var. Demek Senin izzetinin aynasıyız…

Hem Sensin mutlak, tükenmez zenginlik sahibi Ganî! Çünkü biz fakiriz. Fakrımızın eline, ulaşamadığı bir servet veriliyor. Demek Ganî ve veren Sensin...

Hem Sen Hayy ve Bâki'sin! Çünkü biz ölüyoruz. Ölmemizde ve dirilmemizde daimî bir hayat vericinin cilvesini görüyoruz…

Hem Sen Bâki'sin! Çünkü biz fâniliğimizde, gelip geçici oluşumuzda Senin sonsuzluğunu ve bekânı görüyoruz…

Hem cevap veren, hediye eden ve lütuf bahşeden Sensin! Çünkü biz bütün varlıklar, sözlerimizle ve hal dilimizle daima haykırıp istiyor, niyaz edip yalvarıyoruz. Arzularımız yerine geliyor, istediklerimiz veriliyor. Demek bize cevap veren Sensin!..”

İşte bunun gibi, büyük-küçük her bir varlığın, Veysel Karanî misali manevî yakarış suretinde birer aynalık vazifesi var. Acizlikleri, fakr ve kusurlarıyla Allah'ın kudretini ve kemâlini ilan ediyorlar.

Dokuzuncu Kelime

بِيَدِهِ الْخَيْرُ Yani *bütün hayırlar O'nun elinde, bütün iyilikler O'nun defterinde, bütün ihsanlar O'nun hazinesindedir. Öyleyse hayır isteyen O'ndan istemeli, iyilik arzu eden O'na yalvarmalı...*

Şu sözün hakikatini kesin bir şekilde göstermek için ilahî ilmin sayısız delilinden geniş bir delilin emarelerine ve parıltılarına şöyle işaret eder ve deriz ki:

Şu kâinatta, görünen fiilleriyle tasarruf edip âlemleri yaratan Sâni'in, her şeyi kuşatan bir ilmi var. Bu ilim, O'nun zâtının zaruri bir hususiyetidir, O'ndan ayrı düşünülmesi imkânsızdır. Nasıl ki güneşin kendisinin bulunup ışığının bulunmaması mümkün değil, aynen öyle de, şu muntazam varlıkları yaratan Zât'ın ilminin O'ndan ayrı olması, bundan binlerce derece daha imkânsızdır. Şu kuşatıcı ilim, o Zât'ın zaruri hususiyeti olduğu gibi, her şeyle alâkalı bulunması yönüyle de her varlığa lâzımdır. Yani hiçbir şeyin O'ndan gizlenmesi mümkün değildir. Yeryüzündeki şeylerin güneşe karşı perdesiz iken güneşi görmemesi mümkün olmadığı gibi, o Alîm-i Zülcelâl'in ilminin nurundan eşyanın gizlenmesi bundan bin derece daha imkânsızdır, akıl dışıdır. Çünkü O, her yerde hazır ve nâzırdır. Yani her şey nazarı altındadır, O'nun karşısındadır, şuhud dairesindedir; O'nun her şeye nüfuzu vardır. Şu cansız güneş, şu aciz insan, şu şuursuz röntgen ışını gibi nurlu şeyler sonradan ortaya çıktıkları, noksan ve sonradan var oldukları halde yaydıkları ışık, karşısındaki her şeye ulaşıp nüfuz ederse, elbette her şeyi kuşatan, vacip ve zâtî olan ezelî ilmin nurundan hiçbir şey gizlenemez, onun dışında kalamaz. Kâinatta bu hakikati gösteren had ve hesaba gelmez alâmetler, işaretler vardır. Mesela:

Varlıklarda görünen bütün hikmetler o ilme işaret eder. Çünkü hikmetle iş görmek, ilimle olur.

Hem bütün inayetler, süslemeler o ilme işarettir. Yardım ederek, lütuf ve ihsanda bulunarak iş gören, elbette bilir ve bilerek yapar.

Hem her biri denge ve ölçü içindeki bütün intizamlı varlıklar, her biri düzen içindeki bütün dengeli ve ölçülü suretler yine o engin ilme işaret eder. Çünkü intizamla iş görmek, ilimle olur. Ölçüyle, tartıyla, sanatkârca yapan, elbette kuvvetli bir ilme dayanarak yapar.

Hem bütün varlıklarda görünen muntazam miktarlar, hikmet ve fayda gözetilerek biçilmiş şekiller, kazânın[1001] düsturu ve kaderin pergeliyle düzene koyulmuş gibi netice veren vaziyetler ve suretler, kuşatıcı bir ilmi gösteriyor.

Evet, eşyaya ayrı ayrı muntazam suretler vermek, her şeye hayatı ve varlığı için faydalı, lâyık, hususi birer şekil takdir etmek her şeyi kuşatan bir ilimle olur, başka türlü olamaz...

Hem her bir canlıya lâyık tarzda, uygun vakitte, ummadığı yerde rızkını vermek, engin bir ilimle olur. Çünkü rızkı gönderen, rızka muhtaç olanları bilecek, tanıyacak, vaktinden haberdar olacak, onların ihtiyacını anlayacaktır ki rızıklarını lâyık bir tarzda verebilsin.

Hem bütün canlıların, “gizlilik” unvanı altında belli bir kanuna bağlı olan ecelleri, ölümleri kuşatıcı bir ilmi gösteriyor. Çünkü her canlı topluluğunun –gerçi görünüşte tek tek her ferdinin belli bir ecel vakti görünmüyorsa da– iki çizgi arasında sınırlı bir zamanda ecelleri belirlenmiştir. O ecelin gelmesi sırasında, o canlının arkasından vazifesini devam ettirecek olan neticesinin, meyvesinin, çekirdeğinin muhafazası ve taze bir hayata başlangıç yapılması yine o kuşatıcı ilmi gösteriyor.

Hem rahmetin bütün varlıkları kapsayan ve her bir varlığa lâyık şekilde verilen lütufları, engin bir rahmet içinde her şeyi kuşatan bir ilme işaret ediyor. Çünkü mesela canlıların yavrularını sütle besleyen ve yeryüzündeki suya muhtaç bitkilere yağmurla yardım eden, elbette o yavruları tanır, ihtiyaçlarını bilir ve o bitkileri görür, yağmurun onlara lüzumunu anlar, sonra gönderir ve bunun gibi… O’nun rahmetinin hikmetli, inayetli, sonsuz cilveleri, her şeyi kuşatan bir ilmi gösteriyor.

Hem bütün eşyadaki sanatta görülen ihtimam, sanatkârca tasvirler ve hünerli süslemeler engin bir ilmin varlığına delildir. Çünkü binlerce muhtemel vaziyet içinde muntazam, ziynetli, sanatlı ve hikmetli bir vaziyeti seçmek, derin bir ilimle olur. Bütün eşyada bu tarz vaziyetlerin seçilmesi kuşatıcı bir ilmi gösteriyor.

Hem eşyanın benzersiz bir şekilde yaratılması ve yoktan var edilmesindeki tam kolaylık, kusursuz bir ilmi işaret eder. Çünkü bir işte, bir vaziyette kolaylık, ilmin ve maharetin derecesine göredir. Yapan ne kadar çok bilirse o derece kolay yapar.

İşte şu sırdan dolayı, her biri birer sanat mucizesi olan varlıklara bakıyoruz ki, hayret verici derecede bir kolaylıkla, zahmetsiz, sıkıntısız, kısa bir zamanda fakat mucizevî bir şekilde var ediliyorlar. Demek, sınırsız bir ilim var ki, sonsuz kolaylıkla yapılıyorlar…

Bu anlattıklarımız gibi binlerce doğru alâmet gösteriyor ki, şu kâinatta tasarruf eden Zât'ın her şeyi kuşatan bir ilmi vardır, her şeyi bütün fiilleri ve halleriyle bilir, sonra yapar. Madem şu kâinatın sahibinin böyle bir ilmi var. Elbette insanları ve onların amellerini görür, neye lâyık ve müstahak olduklarını bilir, onlara hikmetinin ve rahmetinin gereğince muamele eder ve edecektir…

Ey insan! Aklını başına al, dikkat et! Nasıl bir Zât seni bilir ve sana bakar, bil ve ayıl!..

Eğer denilse: "Yalnız ilim yetmez, irade de gerekir. İrade olmazsa ilim kâfi gelmez."

Cevap: Bütün varlıklar her şeyi içine alan bir ilme işaret ve şahitlik ettikleri gibi, o engin ilmin sahibinin kuşatıcı iradesine de delildirler. Şöyle ki, her bir şeye, bilhassa her bir canlıya, karmakarışık pek çok ihtimal içinde belirlenmiş bir ihtimalle.. neticesiz pek çok yol içinde neticesi olan bir yolla.. pek çok imkân içinde tereddütteyken gayet muntazam bir hüviyet verilmesi, onun tarif edilebilir hale gelmesi sayısız yönden, kuşatıcı bir iradeyi gösteriyor. Çünkü her şeyin varlığını kuşatan sayısız imkân ve ihtimal içinde.. meyvesiz, neticesiz yollarda.. karışık, değişmez, sel gibi ölçüsüz akan cansız unsurlardan o canlıya gayet hassas bir ölçüyle, nazik bir tartıyla, gayet ince ve nazenin bir düzenle verilen ölçülü şekil ve muntazam hüviyet, zorunlu olarak ve açıkça, hatta gözle görülür gibi, onun küllî bir iradenin eseri olduğunu gösterir.

Çünkü sayısız vaziyet içinden birini seçmek; bir ayırma, bir tercih, bir kasıt ve irade ile olur. O vaziyet bir niyet ve arzu ile ayrılır. Elbette bu ayırma, o vaziyeti bir şeye mahsus kılma, bir mahsus kılanı gerektirir. Tercih, bir tercih ediciyi ister. Ayıran ve tercih eden ise iradedir. Mesela insan gibi, yüzlerce farklı uzva, kabiliyete ve duyguya sahip makine hükmündeki bir vücudun, bir damla sudan.. yüzlerce farklı azası bulunan bir kuşun, basit bir yumurtadan.. ve yüzlerce değişik kısma ayrılan bir ağacın basit bir çekirdekten yaratılması, kudrete ve ilme şahitlik ettiği gibi, kesin ve zorunlu bir şekilde, onların Sâni'inde küllî bir irade olduğunu gösterir. Sâni, bu irade ile o canlının her şeyini ona mahsus kılar ve her parçasına, her uzvuna, her kısmına ayrı, hususi bir şekil verir, vaziyet giydirir.

Kısacası: Nasıl ki her şeyde, mesela hayvanlarda mühim azaların, esas ve netice itibarı ile birbirine benzeyişi, tevafuku ve vahdet mührü taşıması, bütün hayvanların Sâni'inin bir, Vahid ve Ehad olduğuna kesinlikle işaret ediyor. Aynen öyle de, o hayvanların ayrı ayrı hüviyetleri ve simalarındaki başka başka hikmetli, ayırt edici vasıfları ve farklılıkları gösterir ki, onların Sâni-i Vahid'i, dilediğini dilediği zaman yapar, irade sahibidir… İstediğini yapar, istemediğini yapmaz; işlerini kasıt ve irade ile görür.

Madem Cenâb-ı Hakk'ın ilmine ve iradesine varlıklar sayısınca, belki onların fiilleri ve halleri sayısınca delil ve şahit vardır. Elbette, bir kısım filozofların Allah'ın iradesini reddetmesi, bir kısım bid'atçıların kaderi inkârı, bir kısım dalâlet ehlinin ilahî ilmin küçük şeylerden haberdar olmadığını iddia etmesi ve tabiatçıların bazı varlıkları tabiata ve sebeplere isnat etmesi, varlıklar sayısınca katmerli bir yalancılıktır, onların fiilleri ve halleri sayısınca, kat kat bir dalâlet divaneliğidir. Çünkü doğru olan sonsuz şahitliği yalanlayan, sonsuz bir yalancılık yapmış olur.

İşte Cenâb-ı Hakk'ın dilemesiyle meydana gelen işlerde "inşaallah, inşaallah" yerine, bilerek "tabii, tabii" demenin ne kadar hata ve hakikate zıt olduğunu kıyasla!..

Onuncu Kelime

وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ Yani *hiçbir şey O'na ağır gelmez. İmkân dairesinde ne kadar şey varsa onların hepsine gayet kolayca vücut giydirebilir. Bu O'nun için o derece kolay ve rahattır ki,* إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ[1002] *sırrıyla, âdeta yalnızca emreder, o iş gerçekleşir.*

Nasıl ki gayet maharetli bir sanatkâr, elini işe dokundurur dokundurmaz, dokunduğu şey çok kolay bir şekilde makine gibi işler. Bu sürati ve mahareti ifade etmek için şöyle denir: "Şu iş ve sanat ona o kadar itaatkârdır ki, âdeta işler tek emriyle, dokunmasıyla oluyor, sanatlar öyle meydana geliyor." Aynı şekilde Kadîr-i Zülcelâl, eşyanın kendi kudretine nihayet derecede boyun eğmesine, itaatine ve o kudretin son derece zahmetsiz ve kolay bir şekilde iş görmesine işaret olarak إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ[1003] buyurur. Şu yüce hakikatin sayısız sırrından beşini, beş nüktede söyleyeceğiz.

Birincisi

Cenâb-ı Hakk'ın kudreti için en büyük şey, en küçük şey kadar kolaydır. Bir canlı türünün bütün fertleriyle yaratılması, tek bir ferdin yaratılması kadar zahmetsiz ve rahattır. Cenneti yaratmak bir bahar kadar kolay; bir baharı var etmek bir çiçek kadar rahattır.

Şu sırrı izah ve ispat eden *nuraniyet-şeffaflık sırrı, mukabele sırrı, denge sırrı, intizam sırrı, itaat sırrı, tecerrüt sırrı* haşre dair Onuncu Söz'ün sonunda ve meleklere, ruhun bekâsına, ölümden sonra dirilişe dair Yirmi Dokuzuncu Söz'deki haşir meselesinde, İkinci Maksat'ta altı temsille ispatlanarak gösterilmiştir. Buna göre, Allah'ın kudretine nispeten yıldızların yaratılması zerreler gibi kolaydır; sayısız fert bir tek fert kadar zahmetsiz ve rahatça var edilir. Madem bu altı sır o iki Söz'de ispatlanmıştır, meseleyi onlara havale ederek burada kısa kesiyoruz.

İkincisi

Allah'ın kudreti karşısında her şeyin eşit olduğuna kesin ve apaçık delil şudur:

Gözümüzle görüyoruz ki, hayvanların ve bitkilerin yaratılmasında,

• Sonsuz bir cömertlik ve çokluk içinde, son derece sağlam, noksansız ve güzel bir sanat bulunuyor.

• Hem son derece karışıklık içinde, benzerlerinden son derece farklılık ve ayrılık görünüyor.

• Hem son derece bolluk ve genişlik içinde, sanatça son derece kıymetlilik ve yaratılış bakımından güzellik bulunuyor.

• Hem o varlıklar son derece sanatlı bir şekilde, çok donanıma ve zamana muhtaç olmakla beraber, gayet kolayca ve süratle var ediliyor. O sanat mucizeleri âdeta birden ve hiçten vücuda geliyor.

İşte yeryüzünde her mevsim açıkça şahit olduğumuz bu kudret faaliyeti kesinlikle gösterir ki, şu fiillerin kaynağı olan kudret için en büyük şey, en küçük şey kadar kolaydır. Sayısız varlığın yaratılması ve idaresi, bir tekinin yaratılması ve idaresi kadar rahatça olur.

Üçüncüsü

Şu kâinatta, şu görünen tasarruflar ve fiiller ile hükmeden Sâni-i Kadir'in kudretine en büyük küll (bütün), en küçük cüz (parça) kadar kolay gelir. Çok sayıda ferdi bulunan küllî, büyük bir şeyin var edilmesi, onun bir tek ferdinin yaratılması kadar kolaydır. Ve en basit, cüzî bir misalinde en yüksek sanat kıymeti gösterilebilir. Şu hakikatin hikmet sırrı üç kaynaktan çıkar:

Birincisi: Vahidiyetin yardımından

İkincisi: Vahdetin sağladığı kolaylıktan

Üçüncüsü: Ehadiyet tecellisinden

Birinci kaynak olan, vahidiyetin yardımı: Her şey, bütün eşya bir tek zâtın mülkü olsa o vakit o zât, vahidiyeti ile bütün eşyanın kuvvetini tek bir şeyin arkasında toplayabilir. Ve bütün eşya, bir tek şey gibi kolayca idare edilir. Şu sırrı anlamayı kolaylaştırmak için bir temsil söyleyeceğiz:

Mesela nasıl ki bir memleketin tek bir padişahı olsa, o padişah tek elden idare etme kanunuyla her bir askerin arkasında bir ordunun manevî

kuvvetini toplayabilir. Ve bunu yapabildiği için o tek asker bir şahı esir edebilir, şahın üstünde bir mevkiye çıkıp padişahı adına ona hükmedebilir. Hem o padişah, saltanatının bir ve tek oluşu sırrıyla bir askeri, bir memuru çalıştırıp idare ettiği gibi, bütün orduyu ve bütün memurlarını da idare edebilir. Âdeta o sırla herkesi, her şeyi tek bir ferdin imdadına gönderebilir. Her bir fert, bütün fertlerin dayanabileceği kadar büyük bir kuvvete dayanabilir, yani onlardan yardım alabilir. Eğer birliğin ipi çözülse ve o saltanat başıbozukluğa dönse, o vakit her bir asker sonsuz bir kuvveti birden kaybedip her şeye nüfuz edebildiği yüksek nüfuz makamından düşer, basit bir adam derecesine iner. Ve onların idaresi ve istihdamı, askerler sayısınca zorlaşır.

Aynen öyle de –وَلِلّٰهِ الْمَثَلُ الْاَعْلٰى[1004]– şu kâinatın Sâni'i, bir olduğundan, bütün eşyaya bakan isimlerini her bir şeyin üzerinde toplayabilir. Ve sonsuz sanatıyla o şeyi kıymetli bir surette yaratır. Gerekirse bir tek varlığa bütün eşya ile bakar, baktırır, yardım eder ve onu kuvvetli kılar. Bütün eşyayı da o birlik sırrıyla bir tek şey gibi yaratır, tasarrufu altında tutar, idare eder.

İşte şu vahidiyetin yardımı sırrıyla kâinatta son derece bolluk ve ucuzluk içinde sanatça ve kıymetçe son derece yüksek ve yüce bir vaziyet görünüyor.

İkinci kaynak olan, vahdetin sağladığı kolaylık: Yani birlik usulüyle bir merkezden, bir elden, bir kanunla yapılan işler son derece kolay olur. Fakat o iş farklı merkezlere, çeşitli kanunlara, birden fazla ele dağılırsa zorlaşır.

Mesela, nasıl ki bir orduda bütün askerlerin teçhizatının temel malzemeleri bir merkezden, bir kanunla, bir başkumandanın emriyle yapılsa, hepsi bir tek askerinki kadar kolay olur. Eğer ayrı ayrı fabrikalarda, ayrı ayrı merkezlerde yapılsa, bir tek askerin teçhizatı için bir ordunun donatılmasına lâzım olan bütün askerî fabrikaların bulunması gerekir. Demek, eğer birliğe dayanılsa bir ordunun donatılması bir asker kadar kolay olur. Aksi takdirde bir askerin teçhizatının temel malzemelerini yapmak bir ordununki kadar zorlaşır.

Hem bir ağacın meyvelerine, büyümesi için gerekli maddeler –vahdet noktasında– bir merkezden, bir kanunla, bir kökten verilse, binlerce meyve tek bir meyve gibi kolay olur. Eğer her bir meyve ayrı ayrı merkezlere bağlansa ve o meyvelerin yetişmesi için gerekli maddeler ayrı ayrı yerlerden gönderilse, her birinin büyümesi bütün ağaç kadar zorlaşır. Çünkü bütün ağaca lâzım olan maddeler, her bir meyve için de lâzımdır.

*İşte şu iki temsildeki gibi –*وَلِلّٰهِ الْمَثَلُ الْأَعْلٰى[1005]*– bu kâinatın Sâni'i, Vahid ve Ehad olduğundan birliğinin tecellisiyle iş görür ve öyle iş gördüğü için bütün eşyanın yaratılması, idaresi bir tek şey kadar kolay olur. Hem bir tek şeyi sanatça bütün eşya kadar kıymetli yapabilir. Sayısız ferdi gayet kıymetli bir şekilde var ederek, şu görünen sınırsız bolluğun ve ucuzluğun lisanıyla mutlak ve hadsiz cömertliğini, sonsuz yaratıcılığını gösterir.*

Üçüncü kaynak olan ehadiyet tecellisi: Sâni-i Zülcelâl, cisim ve cismanî olmadığı için zaman ve mekân O'nu kayıt altına alamaz. Varlık ve mekân, O'nun her şeyi görmesine, her yerde hazır ve nâzır olmasına müdahale edemez. Vasıtalar ve cisimler O'nun icraatına perde çekemez. Teveccühünde bölünme olmaz. Bir şey bir başka şeye mâni değildir. Sonsuz fiillerini bir tek fiil gibi yapar. Onun içindir ki, bir çekirdeğe koca bir ağacı mânen yerleştirdiği gibi, bir tek ferde de bir âlemi sığdırabilir. Bütün âlem O'nun kudret elinde bir tek fert gibi çevrilir. Şu sırrı başka Söz'lerde izah ettiğimiz gibi, deriz ki:

Nasıl ki nuraniyeti itibarı ile kayıtlardan bir derece sıyrılmış olan güneşin yansıması her bir cilâlı, parlak şeyde görünür. Binlerce, milyonlarca ayna ışığının karşısına konulsa –bir tek ayna gibi– bölünmeden, bizzat her birinde misalî yansıması bulunur. Eğer aynanın kapasitesi varsa güneş, büyüklüğüyle onda eserlerini gösterebilir. Bir şey bir başka şeye mâni olmaz. Binler bir gibi olur, binlerce yere bir yer gibi kolaylıkla girer. Her yer güneşin ışığına binlerce yer kadar mazhar olur.

*İşte –*وَلِلّٰهِ الْمَثَلُ الْأَعْلٰى*– şu kâinatın Sâni-i Zülcelâl'inin, nur olan bütün sıfatlarıyla ve muranî olan bütün isimleriyle, eşyaya ehadiyetiyle yönelmesi sırrıyla öyle bir tecellisi var ki, hiçbir yerde olmadığı halde her*

yerde hazır ve nâzırdır. Teveccühünde bölünme olmaz. Aynı anda her yerde, her işi kolayca, zahmetsizce yapar.

İşte şu vahidiyetin yardımı, vahdetin sağladığı kolaylık ve ehadiyet tecellisi sırrıyladır ki: Bütün varlıklar bir tek Sâni'e verildiği vakit, hepsinin yaratılışı ve idaresi bir tek varlık gibi kolay olur; her biri, sanatındaki güzellik bakımından bütün varlıklar kadar kıymetli olabilir. Nasıl ki varlıkların sınırsız bolluğu içinde, her birinde sayısız sanat inceliğinin bulunması bu hakikati gösteriyor. Eğer o varlıklar doğrudan doğruya bir tek Sâni'e verilmezse, o zaman her birinin yaratılışı ve idaresi, bütün varlıklar kadar zor olur ve bütün varlıklar, bir tek varlık kıymetine iner. Şu halde ya hiçbir şey vücuda gelmeyecek ya da gelse bile kıymetsiz olacak, değeri hiçe inecektir.

İşte şu sırdandır ki, felsefecilerin en ileri gidenleri olan sofistler, hak yoldan yüz çevirdikleri için küfür ve dalâlet yoluna bakmış, şirk yolunun hak ve tevhid yolundan yüz bin defa daha zor, son derece akıl dışı olduğunu görmüşler. Bu yüzden mecburen, her şeyin varlığını inkârla akıldan istifa etmişler.

Dördüncüsü

Şu kâinatta görünen fiillerle icraatını yerine getiren, her şeyi idare eden Kadir Zât'ın kudretine nispeten cennetin yaratılması bir bahar kadar kolay, bir baharın var edilmesi bir çiçek kadar kolay, bir çiçeğin sanat ve yaratılış güzellikleri bir bahar kadar tatlı ve kıymetli olabilir. Şu hakikatin sırrı üç şeydir:

Birincisi: *Sâni'in vücûbu ile tecerrüdü, yani varlığı kendinden Cenâb-ı Hakk'ın hiçbir şeye benzememesi ve zamandan, mekândan, her türlü noksandan münezzeh olması.*

İkincisi: *Mahiyetinin her şeyden farklılığıyla kayıtlardan münezzeh olması.*

Üçüncüsü: *Yer tutmaktan ve bölünmekten münezzeh olması.*

Birinci Sır: Vücûbun ve her şeyden münezzeh olmanın sonsuz kolaylığı getirmesi gayet derin bir sırdır. Bunu anlamayı bir temsille kolaylaştıracağız, şöyle ki:

Varlık mertebeleri çeşit çeşittir, varlık âlemleri ayrı ayrıdır. Öyle olduğu için, derin, sağlam ve sabit bir varlık tabakasının bir zerresi, ondan daha hafif bir varlık tabakasının bir dağı kadardır ve o dağı içine sığdırır. Mesela görünen âlemden, kafadaki hardal tanesi kadar hafıza kuvveti, mânâ âleminden bir kütüphane kadar şeyi ve maddi âlemden olan tırnak kadar bir ayna, misal âlemi tabakasından koca bir şehri içine alır. Maddi âleme ait o aynanın ve hafızanın şuuru ve var etme kuvveti olsaydı, bir zerrecikten ibaret maddi varlıklarının kuvvetiyle, o manevî ve misalî âlemlerde sayısız tasarrufta bulunabilir, değişiklik yapabilirlerdi.

Demek ki, varlık derinlik ve sabitlik kazandıkça kuvvet artar, az bir şey çok hükmüne geçer. Bilhassa varlık tam derinlik ve sabitlik kazandıktan sonra, maddeden sıyrılmışsa, kayıt altına girmezse küçük bir cilvesi, diğer hafif varlık tabakalarının pek çok âlemini kuşatabilir.

***

İşte –وَلِلّٰهِ الْمَثَلُ الْأَعْلٰى[1006]– şu kâinatın Sâni-i Zülcelâl'i, Vâcibü'l-Vücûd'dur. Yani O'nun varlığı zâtidir, kendindendir, ezelîdir, ebedîdir, yokluğu imkânsızdır, sona ermesi akıl dışıdır ve varlık tabakalarının en derini, en sağlamı, en esaslısı, en kuvvetlisi, en mükemmelidir. Diğer varlık tabakaları, O'nun varlığına nispeten gayet zayıf bir gölge hükmündedir. Ve vücûbiyet derecesindeki o varlık o kadar derin, sabit ve hakikatli; mümkinâtın[1007] varlığı o kadar hafif ve zayıftır ki, Muhyiddin İbni Arabî gibi hakikati delilleriyle bilen birçok zât, diğer varlık tabakalarını vehim ve hayal derecesine indirmiş, لَا مَوْجُودَ إِلَّا هُوَ demişler. Yani, "Vücûd-u Vâcib'e nispeten başka şeylere var denilmemeli, onlar varlık unvanına lâyık değildir." diye hükmetmişler.

İşte Vâcibü'l-Vücûd'un hem varlığı zorunlu hem kendinden olan kudretine, varlıkların sonradan yaratılmaları ve varlık âlemine sonradan çıkışları,

elbette son derece kolay ve hafif gelir. Bütün ruhları o büyük haşirde diriltip sorgulamak O'nun için bir bahardaki, belki bir bahçedeki, hatta bir ağaçtaki yaprak, çiçek ve meyveleri haşir ve neşretmek kadar kolaydır.

İkinci Sır: Mahiyetinin her şeyden farklı ve kayıtlardan azade olmasının kolaylık sağlaması ise şu sebeptendir: Kâinatın Yaratıcısı, elbette onun cinsinden değildir. Mahiyeti hiçbir mahiyete benzemez. Öyleyse kâinat dairesindeki mâniler, kayıtlar O'nun önüne geçemez, icraatını sınırlayamaz. O, bütün kâinatı birden tasarrufu altında tutarak çekip çevirebilir. Eğer kâinatın yüzünde görünen tasarruflar ve fiiller kâinata atfedilse o kadar zorluğa ve karışıklığa sebebiyet verir ki, hiçbir intizam kalmayacağı gibi, hiçbir şey de varlığını sürdüremez, belki vücuda gelemez. Mesela, nasıl ki kemerli kubbelerdeki ustaca sanat taşlara havale edilse ve bir taburun kumandana ait idaresi askerlere bırakılsa onlar ya hiç var olmaz ya da çok zorluk ve karışıklık içinde, düzensiz bir hal alır. Fakat o kubbelerdeki taşlara şekil verme işi taş türünden olmayan bir ustaya verilse ve taburdaki askerlerin idaresi, kumandanlık rütbesindeki bir subaya havale edilse hem sanat hem de idare kolay olur. Çünkü taşlar ve askerler birbirini engeller; usta ve kumandan ise hiçbir mâni olmadan her noktaya bakar, taşlara şekil verir, askerleri idare eder.

İşte –وَلِلّٰهِ الْمَثَلُ الْأَعْلٰى[1008]– *Vâcibü'l-Vücûd'un kutsî mahiyeti, varlığı da yokluğu da mümkün olan şeylerin mahiyetleri cinsinden değildir. Belki kâinattaki bütün hakikatler, o mahiyetin güzel isimlerinden olan "Hak" isminin parıltılarıdır. Madem mukaddes mahiyeti hem Vâcibü'l-Vücûd hem maddî olmaktan uzak, yüce hem bütün mahiyetlere zıttır; misali, eşi, benzeri yoktur. Elbette o Zât-ı Zülcelâl'in ezelî kudreti için bütün kâinatın idaresi ve terbiyesi bir bahar, hatta bir ağaç kadar kolaydır. Büyük haşir ve ahiret yurdunun, cennet ve cehennemin yaratılması, bir güz mevsiminde ölen ağaçlara bir sonraki baharda yeniden hayat verilmesi kadar kolaydır.*

Üçüncü Sır: Yer tutmaktan ve bölünmekten uzak olmanın son derece kolaylığa sebebiyet vermesinin sırrı ise şudur: Madem Sâni-i Kadir mekânla sınırlı değildir, elbette kudretiyle her mekânda hazır sayılır..

madem O’nun için bölünme ve parçalanma yoktur, elbette her şeye bütün isimleriyle yönelebilir.. ve madem her yerde bulunur, her şeye yönelir; öyleyse varlıklar, vasıtalar ve cisimler O’nun icraatına engel değildir, icraatını geciktirmez, hatta onlara hiç lüzum yoktur. Farz edelim lüzum olsa eşya, elektriğin telleri, ağacın dalları ve insanın damarları gibi kolaylaştırma vesilesi, hayata kavuşma vasıtası ve fiilleri hızlandırma sebebi hükmüne geçer. Geciktirme, sınırlama, mâni olma ve müdahale şöyle dursun; belki kolaylaştırma, süratlendirme, kavuşturma ve vesile hükmünde olur. Demek, her şey –ihtiyaç yok, fakat eğer ihtiyaç olsa– Kadîr-i Zülcelâl’in kudretinin tasarruflarına itaati ve boyun eğmesiyle kolaylığa vesiledir.

Kısacası: *Sâni-i Kadir zahmetsiz, gayrete ve teşebbüse gerek olmadan, süratle, kolayca, her şeyi ona lâyık bir surette yaratır. Büyük, küllî varlıkları küçük şeyler kadar kolay var eder. Küçük varlıkları büyükler kadar sanatlı yaratır.*

Evet, küllî varlıkları, gökleri ve yeri yaratan kim ise göklerdeki ve yerdeki küçük varlıkları ve tek tek canlıları yaratan elbette yine O’dur, başkası olamaz. Çünkü o küçük varlıklar, o büyük varlıkların meyvesi, çekirdeği, ufak birer misalidir.

Hem o küçük varlıkları yaratan kim ise onları çevreleyen unsurları, gökleri ve yeri de O yaratmıştır. Çünkü görüyoruz ki, küçük varlıklar, büyük ve küllî varlıklara nispeten birer çekirdek, ufak birer nüsha hükmündedir. Öyleyse küllî unsurlar, gökler ve yer onları var eden Zât’ın elinde bulunmalıdır ki, hikmetinin düsturları ve ilminin ölçüleriyle o kapsamlı varlıkların özlerini, mânâlarını ve numunelerini küçücük misalleri hükmünde olan varlıklara yerleştirebilsin.

Evet, hayret verici sanatları ve birer yaratılış harikası olmaları bakımından küçük varlıklar büyüklerden geri değil, çiçekler yıldızlardan aşağı değil, çekirdekler ağaçların gerisinde değildir. Belki kaderin çekirdekteki bir nakşı olan manevî ağaç, kudretin bağdaki bir dokuması olan cisme bürünmüş ağaçtan daha hayret vericidir. Ve insanın yaratılışı, âlemin

yaratılışından daha hayret uyandırıcıdır. Nasıl ki bir atomun üstüne esir maddesinin zerreleriyle hikmetli bir Kur'an yazılsa, göklerin yüzündeki yıldızlarla yazılan büyük bir Kur'an'dan daha kıymetli olabilir. Aynen öyle de, çok küçük varlıklar, canlılar var ki, sanat mucizeleri yönünden küllî ve büyük varlıklardan üstündür.

Beşincisi

Daha önceki beyanlarımızda varlıkların yaratılışında görünen sınırsız kolaylığın, son derece çabukluğun, icraatın nihayetsiz süratinin, eşyanın sonsuz kolaylıkla yaratılmasının sırlarını, hikmetlerini bir derece gösterdik. İşte eşyanın şu hadsiz sürat ve kolaylıkla yaratılması, hidayet ehline şöyle kesin bir kanaat verir ki:

Varlıkları yaratan Zât'ın kudretine cennetler baharlar kadar, baharlar bahçeler kadar, bahçeler de çiçekler kadar kolay gelir. مَا خَلْقُكُمْ وَلَا بَعْثُكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ[1009] sırrıyla, insanlığın haşri ve neşri, bir tek nefsin öldürülüp diriltilmesi gibi kolaydır. إِنْ كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ[1010] ayetinin açık beyanıyla, bütün insanları ölümden sonra diriltmek, istirahat için dağılan bir orduyu bir boru sesiyle toplamak kadar basittir.

İşte şu sınırsız sürat ve sonsuz kolaylık, açıkça, Sâni'in kudretinin mükemmelliğine ve O'nun için her şeyin kolay olduğuna kesin ve şüphesiz bir delildir. Buna rağmen şu sürat ve kolaylık, dalâlet ehlinin nazarında, eşyanın Sâni'in kudretiyle şekillendirilip var edilmesinin –ki vücûb derecesinde kolaydır– bin derece imkânsız olan kendi kendine meydana gelme (teşekkül) iddiası ile karıştırılmasına sebep olmuştur. Yani bazı basit şeylerin vücuda gelmesini çok kolay gördükleri için onların teşkilini "teşekkül" zannediyor, "Bunlar var edilmiyor, belki kendi kendine meydana geliyor." diyorlar. İşte gel, ahmaklığın sonu olmayan derecelerine bak ki, sonsuz bir kudretin delilini onun yokluğuna delil yapar, nihayetsiz imkânsızlıkların kapısını açar. Çünkü şu halde, âlemin Sâni'i için şart olan sonsuz kudret ve her şeyi kuşatan ilim gibi kemâl vasıflarının, her varlığın her zerresine verilmesi gerekir ki kendi kendilerine meydana gelebilsinler.

On Birinci Kelime

وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ Yani, *fâni dünyadan bâki bir âleme dönülecek, Kadîm-i Bâki'nin ebedî saltanat makamına gidilecek, insanın yüzünü Allah'tan başka şeylere çeviren sebepler âleminden Vahid-i Zülcelâl'in kudret dairesine varılacak, dünyadan ahirete geçilecek. Döneceğiniz yer O'nun dergâhıdır, sığınağınız O'nun rahmetidir.*

Bunlar gibi, şu kelimenin ifade ettiği pek çok hakikat var. O hakikatlerin içinde, ebedî saadet ile cennete döneceğinizi bildiren hakikat, Onuncu Söz'ün on iki kesin, şüpheye yer bırakmayan deliliyle ve Yirmi Dokuzuncu Söz'ün pek çok kesin delili içeren altı esasıyla o kadar açık şekilde ispat edilmiştir ki, başka söze ihtiyaç bırakmıyor. O iki Söz, batan güneşin ertesi sabah yeniden doğacak olması kesinliğinde ispat etmiştir ki, şu dünyanın manevî güneşi olan hayat da dünyanın harap olup batmasından sonra, haşir sabahında, bâki bir surette yeniden doğacaktır. Cinlerin ve insanların bir kısmı ebedî saadete erişecek, bir kısmı da ebedî bedbahtlığa, azaba uğrayacaktır…

Madem Onuncu ve Yirmi Dokuzuncu Söz'ler bu hakikati mükemmel bir şekilde ispat etmiştir. Sözü onlara havale edip yalnız deriz ki, daha önceki beyanlarda kesinlikle ispatlandığı üzere:

Her şeyi kuşatan sonsuz bir ilme, sınırsız, küllî bir iradeye ve nihayetsiz, mutlak bir kudrete sahip olan şu kâinatın Sâni-i Hakîm'i, şu insanların Hâlık-ı Rahîm'i müminlere bütün semavî kitapları ve fermanlarıyla cenneti, ebedî saadeti vaat etmiştir. Madem vaat etmiş, elbette yapacaktır. Çünkü O'nun vaadinden cayması imkânsızdır. Vaadini yerine getirmemek, gayet çirkin bir noksanlıktır. Kâmil-i Mutlak, her türlü noksandan münezzeh ve mukaddestir. Vaat ettiğini yapmamak ya cehaletten ya da acizlikten kaynaklanır. Halbuki o Kadîr-i Mutlak'a, ilmi her şeyi kuşatan o Alîm Zât'a cehalet ve acz yakıştırmak akıl dışı olduğundan, O'nun sözünden dönmesi de imkânsızdır.

Hem başta âlemin iftihar tablosu Resûl-u Ekrem (aleyhissalâtü vesselam) olmak üzere, bütün peygamberler, evliya, asfiya[1011] ve müminler sürekli o Rahîm ve Kerîm Zât'tan, vaat ettiği ebedî saadeti dileyip yalvarıyor, niyaz edip istiyorlar. Hem O'nun bütün güzel isimlerini vesile kılarak istiyorlar. Çünkü başta şefkati ve rahmeti, adaleti ve hikmeti; Rahman, Rahîm, Adil ve Hakîm isimleri, rubûbiyeti ve saltanatı, "Rab" ve "Allah" gibi pek çok güzel ismi ahiret dairesini ve ebedî saadeti gerektiriyor, lüzumlu kılıyor, onun bir hakikat olarak gerçekleşeceğine şahitlik ve işaret ediyor. Onuncu Söz'de ispatlandığı gibi, belki bütün varlıklar, bütün hakikatleriyle ahiret yurduna işarette bulunuyor.

Hem en büyük ferman olan Kur'an-ı Hakîm, binlerce apaçık ayetiyle ve dosdoğru, kesin delilleriyle o hakikati gösteriyor, öğretiyor.

Ve insanlığın iftihar kaynağı olan Habib-i Ekrem, binlerce açık mucizesine dayanarak, bütün hayatında, bütün kuvvetiyle o hakikati ders vermiş, ispatlamış, ilan etmiş, görmüş ve göstermiştir.

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ وَبَارِكْ عَلَيْهِ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ بِعَدَدِ أَنْفَاسِ أَهْلِ الْجَنَّةِ فِي الْجَنَّةِ وَاحْشُرْنَا وَنَاشِرَهُ وَرُفَقَاءَهُ وَصَاحِبَهُ سَعِيدًا وَوَالِدِيْنَا وَإِخْوَانَنَا وَأَخَوَاتِنَا تَحْتَ لِوَائِهٖ وَارْزُقْنَا شَفَاعَتَهُ وَأَدْخِلْنَا الْجَنَّةَ مَعَ اٰلِهٖ وَأَصْحَابِهٖ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ، اٰمِينَ اٰمِينَ[1012]

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا[1013]

رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ[1014]

رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي ۝ وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِنْ لِسَانِي ۝ يَفْقَهُوا قَوْلِي[1015]

رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ[1016]

وَتُبْ عَلَيْنَا إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ[1017]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[1018]

Yirminci Mektup'un Onuncu Kelimesine Zeyl[1019]

بِاسْمِهٖ سُبْحَانَهُ[1020] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهٖ[1021]

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

أَلَا بِذِكْرِ اللّٰهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ[1022]

ضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا رَجُلًا فِيهِ شُرَكَاءُ مُتَشَاكِسُونَ[1023]

Soru: Sen birçok yerde diyorsun ki, *"Vahdette yani birlikte sonsuz derecede kolaylık, kesrette yani çoklukta ve şirkte ise sonsuz zorluk bulunur. Vahdette vücûb derecesinde bir kolaylık, şirkte ise imkânsızlık derecesinde bir zorluk var."* Halbuki gösterdiğin zorluklar ve imkânsızlıklar, birlik tarafında da vardır. Mesela diyorsun ki, *"Eğer zerreler bir Zât'ın emrinde olmazsa her bir zerrede kuşatıcı bir ilim, mutlak bir kudret veya sayısız manevî makine ve matbaa bulunması gerekir. Bu ise yüz derece akıl dışıdır."* Halbuki o zerreler Cenâb-ı Hakk'ın emrinde de olsa, yine bunların bulunması gerekir ki sayısız muntazam vazifelerini yapabilsinler. Şu meseleyi halletmeni isterim.

Cevap: Birçok Söz'de izah ve ispat etmişiz ki, bütün varlıklar bir tek Sâni'e verilse, onların yaratılması ve idaresi bir tek varlık gibi kolay olur. Eğer çeşitli sebeplere ve tabiata isnat edilse bir tek sinek gökler kadar, bir çiçek bir bahar kadar, bir meyve bir bahçe kadar zor ve zahmetli olur. Madem bu mesele başka Söz'lerde izah ve ispat edilmiş, onlara havale edip burada yalnız üç işaretle nefsin o hakikate tam inanmasını ve ondan emin olmasını sağlayacak üç temsil göstereceğiz.

Birinci Temsil

Mesela şeffaf, parlak bir zerreciğin içine, bizzat kendi başına kibrit ucu kadar bir ışık yerleşemez ve ona kaynak olamaz. Kendi büyüklüğü ve mahiyeti kadar küçük, zerre gibi bir ışığı olabilir. Fakat o zerrecik, güneşe bağlanıp gözünü açarak ona doğru baksa, o vakit koca güneşi ışığıyla, yedi rengiyle, sıcaklığıyla, hatta mesafesiyle içine alabilir ve onun bir çeşit büyük tecellisine mazhar olur. Demek, o zerre kendi kendine kalsa, ancak bir zerre kadar iş görebilir. Eğer güneşin emrinde, ona mensup ve ayna sayılsa, onun icraatının bir kısım küçük örneklerini güneş gibi gösterebilir. İşte –وَلِلّٰهِ الْمَثَلُ الْأَعْلٰى[1024]– her bir varlık, hatta her bir zerre, eğer çok sayıda sözde yaratıcıya, şirke, sebeplere, tabiata ve kendisine isnat edilirse, o vakit ya kuşatıcı bir ilme ve mutlak bir kudrete sahip olmalı ya da içinde

sayısız manevî makine ve matbaa kendi kendine meydana gelmeli ki ona verilen harika vazifeleri yapabilsin. Eğer o zerreler Vahid-i Ehad'a isnat edilirse her bir sanatlı varlık, her bir zerre O'na mensup olur, O'nun memuru hükmüne geçer. Bu bağ o varlığı, o zerreyi tecelliye mazhar eder. Bu mazhariyet ve bağ ile o varlık sonsuz bir ilme ve kudrete dayanır. Hâlık'ının kuvvetiyle, o bağlanma ve dayanma sırrıyla kendi kuvvetinin milyonlarca kat üstünde işleri, vazifeleri yapar.

İkinci Temsil

Mesela iki kardeş var. Biri cesurdur, kendine güvenir; diğeri hamiyetlidir, milletini sever. Bir savaş zamanında kendine güvenen kardeş devlete bağlı kalmaz, tek başına iş görmek ister. Kendi kuvvet kaynaklarını belinde taşımaya mecbur olur. Teçhizatını, cephanesini kendi kuvvetine göre çekmek zorunda kalır. Düşman ordusunun bir onbaşısıyla ancak o şahsî ve küçük kuvvetince mücadele eder, elinden fazla bir şey gelmez.

Öteki kardeş ise kendine güvenmez, kendini aciz, kuvvetsiz bilir, padişaha bağlanır ve askere kaydolur. O bağ ile koca bir ordu ona dayanak noktası hükmüne geçer. Ve o dayanıp güvenme sayesinde padişahın himmetiyle arkasında bir ordunun manevî kuvveti toplanabilir, o manevî kuvvetle savaş meydanına atılır. Ta ki düşmanın mağlup ordusunun içinde şahın büyük bir mareşaline rastlar. Kendi padişahı adına, "Seni esir ediyorum, gel!" der, o mareşali esir eder, getirir. Bu halin sırrı ve hikmeti şudur:

Başıbozuk olan birinci kardeş, kuvvet kaynağını ve teçhizatını kendisi taşımaya mecbur kaldığı için ancak gayet basit işler görebilir. Memur olan şu kardeş ise kendi kuvvet kaynağını taşımaya mecbur değildir. Belki onu, ordu ve padişah taşıyor. Telgraf ve telefon makinesini mevcut hatlara küçük bir telle bağlamak gibi, şu adam bu şekilde kendini o sonsuz kuvvete bağlar.

İşte –وَلِلّٰهِ الْمَثَلُ الْاَعْلٰى– eğer her varlık, her zerre doğrudan doğruya Vahid ve Ehad Yaratıcıya isnat edilse ve bağlansa, o bağın kuvvetiyle ve efendisinin kudretiyle, emriyle karınca Firavun'un sarayını başına yıkar, onu baş aşağı

düşürür.. sinek Nemrut'u gebertip cehenneme yollar..[1025] bir mikrop en zorba zalimi mezara sokar.. buğday tanesi kadar çam çekirdeği, dağ gibi bir çam ağacının tezgâhı ve makinesi hükmüne geçer.. havanın zerresi bütün çiçeklerin ve meyvelerin ayrı ayrı işlerinde, meydana gelmelerinde muntazaman, güzelce çalışabilir. Bütün bu kolaylık, açıkça görüldüğü üzere, memuriyetten ve o bağdan ileri geliyor. Eğer iş başıbozukluğa dönerse, sebeplere, çok sayıda sözde yaratıcıya ve kendi kendilerine bırakılıp şirk yolunda gidilirse, o vakit her şey ancak kendi büyüklüğü ve şuuru kadar iş görebilir.

Üçüncü Temsil

Mesela iki arkadaş var. Hiç görmedikleri bir memleket hakkında istatistikli bir tür coğrafya kitabı yazmak istiyorlar.

Biri, o memleketin padişahına mensup olur, telgraf ve telefon dairesine girer. On paralık bir telle kendi telefonunu devletin hattına bağlar. Her yerle görüşür, haberleşir, her yerden bilgi alır. Coğrafya istatistiğine dair gayet düzgün, mükemmel ve sanatkârca bir eser yazar.

Arkadaşı ise ya elli sene sürekli gezecek ve her yeri zorlukla görüp her hadiseyi işitecek ya da milyonlarca lira harcayıp devletin tel ve telefon hatları kadar hatlara ve padişah misali bir telgraf dairesine sahip olacak ki arkadaşı gibi mükemmel bir eser yazsın.

Aynen öyle de –وَلِلّٰهِ الْمَثَلُ الْأَعْلٰى– eğer sayısız eşya ve mahlûkat Vahid-i Ehad'a verilse, o irtibat ile her şey O'nun birer mazharı olur. O Ezelî Güneş'in tecellisine mazhariyeti sayesinde O'nun hikmet kanunlarıyla, ilmî düsturlarıyla ve kudretinin kaideleriyle irtibat kurar. O vakit, Cenâb-ı Hakk'ın kudret ve kuvvetiyle, her şeyi gören bir gözü, her yere bakan bir yüzü ve her işe geçen bir sözü hükmünde Rabbanî bir cilveye mazhar olur. Eğer o bağ kesilse, o varlığın her şeyle irtibatı kopar, cismi kadar küçük bir yere sıkışıp kalır. O halde mutlak bir ulûhiyete sahip olmalı ki önceki vaziyette gördüğü işleri görebilsin.

Kısacası: *Vahdet ve iman yolunda zorunluluk derecesinde bir rahatlık ve kolaylık var. Şirkte ve her şeyi sebeplere vermekte ise imkânsızlık derecesinde zorluk ve zahmet bulunur. Çünkü bir tek zât, çok sayıda şeye zahmetsizce vaziyet verir ve bir netice elde eder.* Eğer o vaziyet verme ve netice elde etme işi çok sayıda şeye havale edilse, o vakit o vaziyet ve netice çok külfetle ve pek çok hareketle ancak elde edilir.

Mesela –Üçüncü Mektup'ta denildiği gibi– gökler meydanında, güneşin ve ayın kumandası altında, yıldızlar ordusunu harekete geçirip her gece ve her sene göz alıcı bir şekilde, âdeta tesbih eder bir halde dolaştırmak, bir akışla döndürmek demek olan cazibeli, sevimli semavî vaziyet.. ve mevsimlerin değişmesi gibi büyük faydaların meydana gelmesi demek olan o ulvî, hikmetli yeryüzü hadiselerinin neticeleri eğer vahdete verilse, o Ezel Sultanı –kolayca– yerküre gibi bir askeri o vaziyet ve o netice için muazzam gökcisimlerine kumandan tayin eder. Yeryüzü, o emri aldıktan sonra memuriyet neşesinden mevlevî gibi zikreder ve semâa kalkar, az bir masrafla o güzel vaziyet elde edilir ve o mühim netice meydana gelir.

Eğer yeryüzüne, "Sen dur, karışma!" denilse.. o netice ve vaziyetin elde edilmesi göklere havale edilse.. vahdetten kesrete ve şirke gidilse.. o vakit, her gün ve her sene, yerküreden binlerce kat büyük milyonlarca yıldızı hareket ettirmek, dünyanın milyarlarca senelik mesafeyi yirmi dört saatte ve bir senede almasını sağlamak lâzımdır.

Netice: *Kur'an ve müminler, sonsuz sanata sahip varlıkları bir tek Sâni'e verir, her işi doğrudan doğruya O'na isnat eder ve vücûb derecesinde kolay bir yolda gider. Allah'a ortak koşanlar ve azgınlık yolundakiler ise bir tek sanatlı varlığı sayısız sebebe isnat ederek imkânsızlık derecesinde zor bir yola sapar. Şu halde Kur'an yolunda bütün sanatlı varlıklar ile dalâlet yolunda bir tek sanatlı varlık eşittir. Hatta belki bütün eşyanın bir elden çıkması, bir tek şeyin sayısız eşyadan çıkmasından çok daha kolaydır. Nasıl ki bir subay, bin askerin idaresini bir tek asker gibi kolay görür. Ve bir askerin idaresi bin subaya havale edilse bin asker kadar zor*

olur, karışıklığa sebebiyet verir. İşte şu yüce ayet bu hakikati şirk yolundakilerin başına vuruyor, gittikleri yolu dağıtıyor:

ضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا رَجُلًا فِيهِ شُرَكَٓاءُ مُتَشَاكِسُونَ وَرَجُلًا سَلَمًا لِرَجُلٍ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًاۜ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِۜ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ[1026]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَاۤ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[1027]

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ بِعَدَدِ ذَرَّاتِ الْكَائِنَاتِ وَعَلٰى اٰلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ، اٰمِينَ. وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ[1028]

اَللّٰهُمَّ يَا أَحَدُ يَا وَاحِدُ يَا صَمَدُ.. يَا مَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ.. يَا مَنْ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ.. وَيَا مَنْ يُحْيِي وَيُمِيتُ.. يَا مَنْ بِيَدِهِ الْخَيْرُ.. يَا مَنْ هُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ.. يَا مَنْ إِلَيْهِ الْمَصِيرُ بِحَقِّ أَسْرَارِ هٰذِهِ الْكَلِمَاتِ اِجْعَلْ نَاشِرَ هٰذِهِ الرِّسَالَةِ وَرُفَقَائَهُ وَصَاحِبَهَا سَعِيدًا مِنَ الْمُوَحِّدِينَ الْكَامِلِينَ وَمِنَ الصِّدِّيقِينَ الْمُحَقِّقِينَ وَمِنَ الْمُؤْمِنِينَ الْمُتَّقِينَ، اٰمِينَ.

اَللّٰهُمَّ بِحَقِّ سِرِّ أَحَدِيَّتِكَ اِجْعَلْ نَاشِرَ هٰذَا الْكِتَابِ نَاشِرًا لِأَسْرَارِ التَّوْحِيدِ وَقَلْبَهُ مَظْهَرًا لِأَنْوَارِ الْإِيمَانِ وَلِسَانَهُ نَاطِقًا بِحَقَائِقِ الْقُرْاٰنِ، اٰمِينَ اٰمِينَ اٰمِينَ[1029]

---

959 Her türlü noksan sıfattan uzak Allah’ın adıyla.
960 “Hiçbir şey yoktur ki, O’nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor olmasın.” (İsrâ sûresi, 17/44)
961 “Allah’tan başka ilah yoktur. O birdir. Ortağı yoktur. Mülk tamamen O’nundur. Ezelden ebede her türlü hamd ve övgü, şükür ve minnet O’na mahsustur, O’na lâyıktır. Hayatı veren de, alan da O’dur. O, ezelî ve ebedî hayat sahibidir. Bütün iyilikler O’na aittir; O, yapılan her hayrı kaydeder ve karşılığını verir. O’nun her şeye gücü yeter, hiçbir şey O’na ağır gelmez. Dönüş yalnız O’nadır.” (Bkz. Tirmizî, deavât 36; Nesâî, menâsik 163; İbni Mâce, ticârât 40, menâsik 84)
962 Bkz. Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 4/227, 298; İbni Ebî Şeybe, el-Musannef 6/27, 7/171.
963 Bkz. Tirmizî, deavât 63; Ebû Dâvûd, vitr 23; Nesâî, sehv 58.
964 Birlik, teklik.
965 Cenâb-ı Hakk’ın Zât’ında ve sıfatlarında bir ve benzersiz oluşu, zıddının, eşinin bulunmaması.
966 Mukaddime: Giriş.
967 Marifetullah: Cenâb-ı Hakk’ı bilmek, tanımak, ilahî hakikatlere vâkıf olmak.
968 “Allah’tan başka ilah yoktur.”
969 “O birdir.”
970 “Ortağı yoktur.”
971 “Mülk O’nundur.”
972 “Ezelden ebede her türlü hamd ve övgü, şükür ve minnet O’na mahsustur, O’na lâyıktır.”
973 “Hayatı veren O’dur.”
974 “Hayatı alan O’dur.”
975 “O, ezelî ve ebedî hayat sahibidir.”
976 “Bütün iyilikler O’na aittir; O, yapılan her hayrı kaydeder ve karşılığını verir.”
977 Bkz. Kehf sûresi, 18/49; Kaf sûresi, 50/17-18; İnfitâr sûresi, 82/10.

978 “O’nun her şeye gücü yeter, hiçbir şey O’na ağır gelmez.”
979 “Dönüş yalnız O’nadır.”
980 Bkz. Buharî, cihâd 5, bed’ü’l-halk 8, rikak 51; Tirmizî, cihâd 17; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned 2/482, 483...
981 Bkz. Müslim, îmân 297; Tirmizî, tefsîru sûre (10) 1; İbni Mâce, mukaddime 13.
982 Kesrette boğulmak: Duygu ve kabiliyetlerini Cenâb-ı Hakk’ın dışındaki şeylere sarf edip O’ndan gafil olmak, çokluk âleminde boğulmak.
983 “Allah’tan başka ilah yoktur.”
984 Zorunlu, vacip, varlığı kendinden olma.
985 “O birdir.”
986 Allah’ın bir ve tek oluşu.
987 “Ortağı yoktur.”
988 Mevkıf: Durak
989 Fıkra: Madde, bahis, bent.
990 Gramofon.
991 Ahsen-i takvim: İnsanın yaratılışının en güzel surette olması. Bkz. Tîn sûresi, 95/4.
992 Ehadiyet: Cenâb-ı Hakk’ın her varlıkta ayrı ayrı görülen birlik tecellisi.
993 Batman: Yaklaşık sekiz kilograma denk gelen ağırlık ölçüsü.
994 Bahsi geçen risale Otuz Üçüncü Söz olarak Sözler'de yer almıştır.
995 Varlığı da yokluğu da mümkün olan şeyler, vücuda gelmek için başkasına muhtaç bulunan varlıklar.
996 Ezelden ebede kadar herhangi bir kimseden herhangi kimseye gelen ve gelecek medh ü senâ O’na aittir.
997 “Hayatı veren ancak O’dur.” (Mü’minûn sûresi, 23/80)
998 “Allah o ilahtır ki, kendisinden başka ilah yoktur. Hayy’dır, Kayyum’dur, O’nu ne bir uyuklama ne uyku tutar...” (Bakara sûresi, 2/255)
999 Varlığı zorunlu, vacip, kendinden olan.
1000 HAŞİYE Hazreti İbrahim’in (aleyhisselam) Nemrut’a karşı öldürme ve hayat vermeden güneşin doğuşuna ve batışına geçmesi (bkz. Bakara sûresi, 2:258), cüzî öldürme ve hayat verme fiillerinden küllî öldürme ve hayat verme fiillerine geçiştir ve bir terakkidir. O delilin en parlak ve en geniş dairesini göstermektir. Yoksa bir kısım tefsircilerin dediği gibi gizli delili bırakıp açık olan delile çıkmak değildir.
1001 Kazâ: Cenâb-ı Hak tarafından takdir edilmiş şeyin zamanı gelince yaratılması.
1002 “Bir şeyi dilediğinde O’nun buyruğu sadece ‘Ol!’ demektir, hemen oluverir...” (Yâsîn sûresi, 36/83)
1003 “Bir şeyi dilediğinde O’nun buyruğu sadece ‘Ol!’ demektir, hemen oluverir...” (Yâsîn sûresi, 36/83)
1004 “En yüce sıfatlar Allah’ındır.” (Nahl sûresi, 16/60)
1005 “En yüce sıfatlar Allah’ındır.” (Nahl sûresi, 16/60)
1006 “En yüce sıfatlar Allah’ındır.” (Nahl sûresi, 16/60)
1007 Varlığı da yokluğu da mümkün olan şeyler, vücuda gelmek için başkasına muhtaç bulunan varlıklar.
1008 “En yüce sıfatlar Allah’ındır.” (Nahl sûresi, 16/60)
1009 “Sizin hepinizi yaratmak da, ölümünüzün ardından (ahirette) hepinizi diriltmek de (O’nun için) ancak bir kişiyi yaratmak ve diriltmek gibidir.” (Lokman sûresi, 31/28)
1010 “Her şey tek bir çağrıdan ibaret! İşte hepsi duruşma için toplanmışlar...” (Yâsîn sûresi, 36/53)
1011 Asfiya: Safiyet, takva ve kemâl sahibi, peygamber varisi zâtlar.

1012 Allahım! Ona, âline ve ashabına, cennet ehlinin cennette alıp verdikleri nefesler sayısınca salât ve selam eyle! Bizi, bu mektubun sahibini, naşirini, onun arkadaşlarını, anne-babalarımızı, erkek ve kız kardeşlerimizi Peygamber Efendimiz'in sancağı altında mesut ve bahtiyar olarak haşreyle! Onun şefaatini bize nasip et! Bizi onun âl ve ashabıyla birlikte cennete koy! Bunu rahmetinle ihsan eyle, ey merhametlilerin en merhametlisi, âmin, âmin…
1013 "Ey Rabbimiz! Unutur veya hataya düşer de bir kusur işlersek bizi onunla hesaba çekme." (Bakara sûresi, 2/286)
1014 "Ey Kerîm Rabbimiz, bize hidayet verdikten sonra kalblerimizi saptırma ve katından bize bir rahmet bağışla. Şüphesiz bağışı bol olan Vehhab sensin Sen!" (Âl-i İmran sûresi, 3/8)
1015 "Rabbim! Yüreğime genişlik ver. İşimi kolaylaştır. Dilimden şu bağı çöz ki sözümü anlasınlar." (Tâhâ sûresi, 20/25-28)
1016 "Ey Rabbimiz! Bu hizmetimizi kabul buyur! Her şeyi hakkıyla işiten ve bilen ancak sensin." (Bakara sûresi, 2/127)
1017 "Tevbelerimizi de kabul buyur! Muhakkak ki tevbeleri en güzel şekilde kabul eden ve çok merhamet gösteren ancak sensin." (Bakara sûresi, 2/128).
1018 "Sübhansın ya Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)
1019 Zeyl: İlave.
1020 Her türlü noksan sıfattan uzak Allah'ın adıyla.
1021 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor olmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)
1022 "Biliniz ki, kalbler ancak Allah'ı zikretmekle huzura erer." (Ra'd sûresi, 13/28)
1023 "Allah (şirk ile tevhid arasındaki farkı göstermek için) birbiriyle anlaşamayan birçok ortağın emrindeki bir hizmetçi misalini verir." (Zümer sûresi, 39/29)
1024 "En yüce sıfatlar Allah'ındır." (Nahl sûresi, 16/60)
1025 Bkz. İbni Kesîr, el-Bidâye 1/149.
1026 "İşte şimdi Allah bir temsil daha getiriyor: İki adam var, bunlardan birincisi, birbirine rakip, birbiriyle hep çekişen ortakların emrinde, diğeri ise sadece bir kişinin emrinde çalışıyor. Bu ikisinin durumu hiç bir olur mu? Bütün hamd (kâinatın tek ilahı ve hâkimi) Allah'adır! Fakat çokları bu gerçeği bilmez." (Zümer sûresi, 39/29)
1027 "Sübhansın ya Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)
1028 Allahım! Efendimiz Muhammed'e, O'nun bütün âl ve ashabına, kâinatın zerreleri sayısınca salât ve selam eyle, âmin… Âlemlerin Rabbi Allah'a hamd olsun.
1029 "Ey Ehad, Vahid ve Samed Allahım! Ey kendisinden başka ilah olmayan, bir olan ve ortağı bulunmayan! Ey mülk ve hamd kendisine mahsus olan! Ey hayat veren ve ölüme mazhar eden! Ey her hayır elinde olan! Ey her şeye kâdir olan! Ey dönüş sadece kendisine olan Allahım! Bu kelimeler hürmetine, bu risalenin sahibini, naşirini ve onun arkadaşlarını senin rızana ermiş bahtiyarlar olarak tevhid inancındaki kâmil insanlardan, hakikati delilleriyle bilen sıddıklardan ve takva sahibi müminlerden eyle, âmin...
Allahım! Ehadiyetindeki sırlar hürmetine bu kitabın naşirini, tevhid sırlarının naşiri; kalbini, iman nurlarının mazharı; dilini de Kur'an hakikatlerinin konuşan lisanı eyle, âmin, âmin, âmin…"

Yirmi Birinci Mektup

بِاسْمِهٖ سُبْحَانَهُ[1030] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهٖ[1031]

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا ۝ وَاخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا ۝ رَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا فِي نُفُوسِكُمْ إِنْ تَكُونُوا صَالِحِينَ فَإِنَّهُ كَانَ لِلْأَوَّابِينَ غَفُورًا[1032]

Ey evinde ihtiyar annesi ya da babası, akrabasından veyahut iman kardeşlerinden iş yapamaz halde, aciz, kör, hasta bir şahıs bulunan gafil! Şu ayet-i kerimeye dikkat et, bak nasıl tek bir ayet, beş tabakada ayrı ayrı, bakışları ihtiyar anne babaya şefkate çeviriyor. Evet, dünyada en yüksek hakikat, anne babaların evlatlarına karşı şefkatidir. Ve en yüce hukuk da bu şefkatlerine karşılık hak ettikleri hürmettir. Çünkü onlar, tam bir lezzet duyarak hayatlarını evlatları için feda ve sarf ediyorlar. Öyleyse insanlığını kaybetmemiş ve canavara dönüşmemiş her insan o muhterem, sadık, fedakâr dostlara hâlis bir şekilde hürmet ve samimi hizmet etmeli, rızalarını kazanmalı ve kalblerini hoşnut tutmalıdır. Amca ve hala, baba hükmünde;[1033] teyze ve dayı, anne hükmündedir.[1034]

İşte o mübarek ihtiyarların varlığını külfet sayıp onlardan rahatsızlık duyarak ölümlerini arzu etmek ne kadar vicdansızlık, ne kadar alçaklıktır bil, ayıl! Evet, hayatını senin için feda edenin hayatının bitmesini arzulamak ne kadar çirkin bir zulüm, bir vicdansızlıktır, anla!

Ey geçim derdine düşmüş insan! Bil ki, senin evinde bereket direği, rahmet vesilesi ve musibetleri evinden uzak tutan, varlıklarını külfet sayıp hoşlanmadığın o ihtiyar veya kör akrabandır. Sakın, "Gelirim dar, idare edemiyorum." deme. Çünkü onların sayesinde gelen bereket olmasaydı, elbette geçim sıkıntın daha fazla olacaktı. Bu hakikati benden işit ve inan! Bunun pek çok kesin delilini biliyorum, seni de inandırabilirim. Fakat uzatmamak için kısa kesiyorum. Şu sözüme kanaat et. Yemin ederim, bu hakikat kesindir. Hatta nefsim ve şeytanım da bunun karşısında teslim

olmuş. Nefsimin inadını kıran ve şeytanımı susturan bir hakikat sana kanaat vermeli...

Evet, kâinatın şahitliğiyle, sonsuz derecede Rahman, Rahîm, Latîf ve Kerîm olan, celâl ve ikram sahibi Hâlık, çocukları dünyaya gönderdiği vakit arkalarından rızıklarını gayet hoş bir surette gönderip memeler musluğundan ağızlarına akıttığı gibi.. Hak katında çocuk hükmünde olan, merhamete çocuklardan daha lâyık ve şefkate daha muhtaç bulunan ihtiyarların rızıklarını da bereket şeklinde gönderir. Onların beslenmesini açgözlü ve cimri insanlara yüklemez.

إِنَّ اللّٰهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ[1035]

وَكَأَيِّنْ مِنْ دَابَّةٍ لَا تَحْمِلُ رِزْقَهَا اَللّٰهُ يَرْزُقُهَا وَإِيَّاكُمْ[1036]

ayetlerinin ifade ettiği, kerem sahibi bir zâta yakışır hakikati, canlıların her bir türü hal diliyle haykırıp söylüyor. Hatta yalnız ihtiyar akrabanın değil, belki insanlara arkadaş olarak verilen ve rızıkları insanların rızkı içinde gönderilen kedi gibi bazı varlıkların rızıkları da bereket suretinde geliyor. Bunu doğrulayan, kendi gördüğüm bir misal: Yakın dostlarım bilir, iki-üç sene önce her gün yarım ekmek olan –o köyün ekmeği küçüktü– belli bir erzakım vardı ki, bana çok defa yetmiyordu. Sonra dört kedi misafir geldi. O aynı erzak hem bana hem onlara yetti. Çok kere de artardı.

İşte şu hal o derece tekrarlandı ki, bende kedilerin bereketinden istifade ettiğime dair bir kanaat uyandı. Kesin bir şekilde ilan ediyorum: Onlar bana yük değildi, hem onlar bana değil ben onlara minnet duyuyordum.

Ey insan! Madem görünüşüyle canavara benzeyen bir hayvan, insanların evine misafir geldiği vakit berekete vesile oluyor… Öyleyse yaratılmışların en şereflisi ve hürmete lâyık olanı insan.. insanların en mükemmeli müminler.. onların hürmete ve merhamete en lâyıkları olan düşkünler, kör ve sakat ihtiyarlar.. onların içinde şefkate, hizmete ve sevgiye en lâyık bulunan akrabalar.. ve akrabaların içinde de en hakiki ve en sadık yâr olan anne ve baba, ihtiyarlıklarında bir evde bulunsa ne

derece bereket vesilesi, rahmet vasıtası ve لَوْلَا الشُّيُوخُ الرُّكَّعُ لَصُبَّ عَلَيْكُمُ الْبَلَاءُ صَبًّا[1037] yani “Beli bükülmüş ihtiyarlarınız olmasaydı belâlar sel gibi üstünüze dökülürdü.” sırrıyla, musibeti uzaklaştırmaya ne kadar büyük bir sebep olur, kıyasla!

İşte ey insan! Aklını başına al! Eğer ölmezsen ihtiyarlayacaksın. اَلْجَزَاءُ مِنْ جِنْسِ الْعَمَلِ[1038] *sırrıyla sen, anne ve babana hürmet göstermezsen evladın da sana hizmet etmeyecektir. Eğer ahiretini seviyorsan işte sana mühim bir define; onlara hizmet et, rızalarını kazan! Eğer dünyayı seviyorsan yine onları memnun et ki, sayelerinde hayatın rahat geçsin ve rızkın bereketli olsun. Yoksa onların varlığını külfet görüp rahatsızlık duymak, ölmelerini istemek ve nazik, çabuk üzülen, tesir altında kalan kalblerini rencide etmekle* خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةَ[1039] *ayetinde bildirilen hakikate maruz kalırsın. Eğer Rahman’ın rahmetini istersen, O’nun, senin evindeki emanetleri hükmünde olan ihtiyarlara merhamet et.*

Ahiret kardeşlerimden, Mustafa Çavuş isminde bir zât vardı. Onu dininde, dünyasında muvaffakiyetli görüyordum. Sırrını bilmezdim. Sonra anladım ki, sebebi şuymuş: O zât, ihtiyar anne babasının haklarını anlamış ve o hukuku tam gözetmiş, onların sayesinde rahat ve rahmet bulmuş. İnşallah ahiretini de tamir etmiş. Bahtiyar olmak isteyen ona benzemeli!..

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى مَنْ قَالَ: اَلْجَنَّةُ تَحْتَ أَقْدَامِ الْأُمَّهَاتِ،
وَعَلٰى اٰلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ[1040]
سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[1041]

1030 Her türlü noksan sıfattan uzak Allah’ın adıyla.
1031 “Hiçbir şey yoktur ki, O’nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor olmasın.” (İsrâ sûresi, 17/44)
1032 “Rabbin şöyle buyurdu: Allah’tan başkasına ibadet etmeyin. Anneye ve babaya güzel muamele edin. Şayet onlardan her ikisi veya biri yaşlanmış olarak senin yanında bulunursa sakın onlara hizmetten yüksünme, ‘öff!’ bile deme, onları azarlama, onlara tatlı ve gönül alıcı sözler söyle. Şefkatle, tevazu ile onlara kol kanat ger ve şöyle dua et: ‘Ya Rabbi, onlar küçüklüğümde nasıl beni ihtimamla yetiştirdilerse bunun mükâfatı olarak sen de onlara merhamet buyur!’ Rabbiniz içinizdeki duyguları pek iyi bilir. Eğer siz iyi kimseler iseniz şunu bilin ki, Allah kötülüklerden (özellikle anne ve babasına yaptığı kötü muamelelerden) tövbe edenlere karşı günahları çok affedicidir.” (İsrâ sûresi, 17/23-25)
1033 Amcanın baba hükmünde olduğuna dair bkz. Müslim, zekât 11; Tirmizî, menâkıb 28; Ebû

Dâvûd, zekât 22. Halanın baba hükmünde olduğuna dair bkz. Dârimî, ferâiz 38; İbni Ebî Şeybe, el-Musannef 6/248; Abdurrezzak, el-Musannef 10/283.

1034 Dayının anne hükmünde olduğuna dair bkz. Muhammed İbnü'l-Hasan eş-Şeybânî, el-Hucce 4/241; İbni Kudâme, el-Muğnî 6/206. Teyzenin anne hükmünde olduğuna dair bkz. Buhârî, sulh 6; Ebû Dâvûd, talâk 35; Tirmizî, birr 6; Dârimî, ferâiz 38.

1035 "Bütün mahlûkların rızıklarını veren, kâmil kuvvet ve tam iktidar sahibi, Allah Teâlâ'dır." (Zâriyât sûresi, 51/58)

1036 "Nice canlı mahlûk var ki, rızıklarını kendileri taşıyamazlar. Size de onların hepsine de rızıklarınızı veren Allah'tır." (Ankebût sûresi, 29/60)

1037 ez-Zebîdî, Tâcü'l-arûs 5/5243. Ayrıca bkz. Ebû Ya'lâ, el-Müsned 11/287; et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr 22/309; el-Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ 3/345.

1038 "Her amel kendi cinsinden şeyle karşılık görür." (İbni Receb, Câmiu'l-Ulûmi ve'l-Hikem 1/186; İbni Hacer, Fethu'l-Bârî 10/77; Aliyyülkârî, el-Esrâru'l-Merfûa s.103)

1039 "Dünyayı da ahireti de kaybeder." (Hac sûresi, 22/11)

1040 "Allahım! 'Cennet anaların ayakları altındadır.'*1 diyen zâta, âline ve ashabına salât ve selam eyle!"

*1 el-Kudâî, Müsnedü'ş-Şihâb 1/102; ed-Deylemî, el-Müsned 2/116. Ayrıca bkz. Nesâî, cihâd 6; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 3/429.

1041 "Sübhansın ya Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

Yirmi İkinci Mektup

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1042] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[1043]

Bu mektup, iki "bahis"tir. Birinci Bahis, müminleri kardeşliğe ve muhabbete davet eder.

Birinci Bahis

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ[1044]

اِدْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ[1045]

وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللّٰهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ[1046]

Müminlerde nifak ve şikak, yani bozgunculuk ve anlaşmazlık, kin ve düşmanlığa sebebiyet veren taraf tutma, inat ve haset;

- *hakikatçe*
- *hikmetçe*
- *En büyük insanlık olan ve insana en yüksek makamı kazandıran İslamiyetçe*
- *şahsî hayat ve toplum hayatı bakımından*
- *ve manevî hayat yönünden çirkindir, reddedilmiştir, zararlıdır, zulümdür ve insan hayatı için zehirdir.*

Şu hakikatin pek çok yönünden altısını söyleyeceğiz.

Birinci Yön

Hakikat nazarında zulümdür.

Ey mümine kin ve düşmanlık besleyen insafsız adam! Nasıl ki, sen dokuz masum ve bir caniyle aynı gemide ya da evde bulunsan, o gemiyi batırmaya veya o evi yakmaya çalışan bir adamın ne kadar zulmettiğini bilirsin. Ve onun zalimliğini, göklere işittirecek derecede bağırırsın. Hatta bir tek masum ve dokuz cani olsa, yine de o gemiyi batırmak hiçbir adalet kanununa sığmaz.

Aynen öyle de, Cenâb-ı Hakk'ın bir evi ve gemisi hükmündeki bir müminin iman, İslamiyet ve komşuluk gibi dokuz değil, belki yirmi masum sıfatı varken, sana zararlı ve hoşuna gitmeyen bir cani sıfatı yüzünden ona kin ve düşmanlık beslemekle o müminin manevî evi hükmündeki vücudunun mânen yakılmasına, tahribine ve manevî vücut gemisinin batmasına teşebbüs etmen veya bunu arzulaman, fena ve gaddar bir zulümdür.

İkinci Yön

Hikmet nazarında da zulümdür.

Zira mâlumdur ki, düşmanlık ile muhabbet, ışık ve karanlık gibi birbirine zıttır. İkisi hakiki mânâda bir arada olamaz. Eğer muhabbet, kendi sebeplerinin üstünlüğü ile bir kalbde gerçekten bulunsa, o vakit düşmanlık mecazî olur, acımaya döner. Evet, mümin, kardeşini sever ve sevmeli… Fakat fenalığı için ona yalnız acır, baskı ve zorbalıkla değil, güzellikle onun düzelmesine çalışır. Bunun için, hadisin açık ve kesin hükmüyle, "Müminler birbirine üç günden fazla küs kalıp konuşmayı kesmemelidir."[1047] Eğer sebepleri üstün gelip düşmanlık bir kalbe hakiki olarak yerleşse, o vakit muhabbet mecazî olur, yapmacıklık ve dalkavukluk şekline girer.

Ey insafsız adam! Şimdi bak ki, mümin kardeşine kin ve düşmanlık beslemek ne kadar büyük bir zulümdür. Çünkü nasıl sen kıymetsiz, küçük taşlara Kâbe'den daha mühim, Uhud Dağı'ndan daha büyük dersen çirkin bir akılsızlık edersin. Aynen öyle de, Kâbe hürmetinde olan iman[1048] *ve Uhud Dağı büyüklüğünde olan İslamiyet gibi pek çok Müslüman sıfatı, muhabbeti ve birliği gerektirdiği halde, mümine karşı düşmanlığa sebebiyet veren, kıymetsiz taşlar hükmündeki bazı kusurları imana ve İslamiyet'e tercih etmek, o derece insafsızlık, akılsızlık ve pek büyük bir zulümdür; aklın varsa bunu anlarsın!..*[1049] *Evet, imandan gelen tevhid elbette kalblerin birliğini ister. Ve inanç birliği de toplumda birliği gerektirir.*

Evet, şunu inkâr edemezsin: Sen aynı taburda bulunduğun bir adamla aranızda dostça bir bağ olduğunu düşünürsün.. aynı kumandanın emri altında bulunduğunuzdan, bunu arkadaşça bir alâka sayarsın.. ve aynı memlekette bulunmakla aranızda kardeşçe bir münasebet hissedersin… Halbuki mümin kardeşinle aranızda, imanın verdiği nur ve şuurla, sana gösterdiği ve bildirdiği ilahî isimler sayısınca birlik alâkası, ittifak bağı ve kardeşlik münasebeti var. Mesela her ikinizin,

• *Hâlık'ınız bir, Mâlik'iniz bir, Mabud'unuz bir, Razık'ınız (rızık vereniniz) bir.. bir bir, bine kadar bir...*

• *Hem peygamberiniz bir, dininiz bir, kıbleniz bir.. bir bir, yüze kadar bir...*[1050]

• *Sonra köyünüz bir, devletiniz bir, memleketiniz bir.. ona kadar bir…*

Bu kadar "bir" birliği ve tevhidi, beraberliği ve ittifakı, muhabbeti ve kardeşliği gerektirdiği halde, kâinatı ve küreleri birbirine bağlayacak manevî zincirler hükmündeyken; ayrılığa ve nifaka, kin ve düşmanlığa yol açan örümcek ağı gibi önemsiz ve dayanıksız şeylere öncelik verip mümine karşı hakiki düşmanlık beslemenin ve kin bağlamanın, o birlik bağına ne kadar hürmetsizlik, o muhabbet vesilelerini hafife almak ve o kardeşlik münasebetlerine karşı ne derece bir zulüm ve doğru yoldan sapma olduğunu, kalbin ölmemiş ve aklın sönmemişse anlarsın.

Üçüncü Yön

Kusursuz, tam adaleti ifade eden وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرٰى[1051] sırrına göre, bir müminde bulunan bir cani sıfatı yüzünden onun masum sıfatlarını mahkûm etmek hükmünde olan düşmanlığın ve kin bağlamanın, bir mümine fena bir sıfatı yüzünden darılıp küserek onun akrabasına da düşmanlık beslemenin çok büyük bir zulüm olduğunu *hakikat, şeriat ve İslam'ın hikmeti,* bilhassa إِنَّ الْإِنْسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ[1052] ayetinde mübalâğa kipiyle sana ihtar ettiği halde, nasıl kendini haklı bulur, "Benim buna hakkım var." dersin?

Hakikat nazarında düşmanlık sebebi ve şer olan fenalıklar, şer ve toprak gibi yoğundur; başkasına geçmemesi, aksetmemesi gerekir. Başkası ondan ders alıp şer işlerse, bu ayrı meseledir. Muhabbetin sebebi olan iyilikler ise muhabbet gibi nurdur; başkasına geçmesi, aksetmesi, onun hususiyeti ve gereğidir. Bu sebeple, "Dostun dostu dosttur." sözü darbımesel olmuştur.[1053] Yine bunun içindir ki, "Bir gözün hatırı için çok gözler sevilir." sözü herkesin dilinde gezer.

İşte ey insafsız adam! Hakikat meseleyi böyle gördüğü halde, sevmediğin bir adamın sevimli, masum kardeşine ve akrabalarına düşmanlık beslemenin ne kadar hakikate zıt olduğunu, hakikati görüyorsan anlarsın.

Dördüncü Yön

Şahsi hayat bakımından da zulümdür.

Şu kısmın esası olarak birkaç düsturu dinle:

Birinci Düstur: *Sen kendi yolunu ve fikirlerini hak bildiğin vakit, "Benim yolum haktır" ya da "daha güzeldir" demeye hakkın var. Fakat, "Hak yalnız benim yolumdur." demeye hakkın yoktur.*

وَعَيْنُ الرِّضَا عَنْ كُلِّ عَيْبٍ كَلِيلَةٌ وَلٰكِنَّ عَيْنَ السُّخْطِ تُبْدِي الْمَسَاوِيَا[1054]

sırrınca, insafsız bakışın ve düşkün fikrin hakem olamaz. Başkasının yolunu bâtıl, temelsiz ve çürük olmakla mahkûm edemez.

İkinci Düstur: *Her söylediğin hak olsun, bu senin üzerine haktır; fakat her hakkı söylemeye hakkın yoktur. Her dediğin doğru olmalı, fakat her doğruyu söylemek doğru değildir. Zira niyeti senin gibi hâlis olmayan bir adam nasihati bazen damara dokundurur, aksi tesir yapar.*

Üçüncü Düstur: *Düşmanlık etmek istersen kalbindeki düşmanlığa düşmanlık et, onu ortadan kaldırmaya çalış. Hem sana en çok zararı veren nefs-i emmarene[1055] ve onun kötü arzularına düşmanlık besle,[1056] nefsini ıslah etmeye çabala. O zararlı nefsin hatırı için müminlere düşman olma. Eğer düşmanlık etmek istersen kâfirler, dinsizler çoktur, onlara düşmanlık et!..*

Evet, nasıl ki muhabbet sıfatı muhabbete lâyıktır, aynen öyle de düşmanlık hasleti her şeyden önce kendisi düşmanlığa lâyıktır. Eğer düşmanını mağlup etmek istersen, onun fenalığına iyilikle karşılık ver. Çünkü fenalıkla karşılık verirsen düşmanlığı artar. Görünüşte mağlup bile olsa kalben kin bağlar, düşmanlığını devam ettirir. Eğer iyilikle karşılık verirsen pişmanlık duyar, sana dost olur.[1057]

إِذَا أَنْتَ أَكْرَمْتَ الْكَرِيمَ مَلَكْتَهُ وَإِنْ أَنْتَ أَكْرَمْتَ اللَّئِيمَ تَمَرَّدَا[1058]

hükmünce müminin vasfı ve müminliğin gereği, kerim yani şerefli ve izzetli olmaktır.[1059] Ona ikramda bulunduğun vakit emrine amade olur. Mümin görünüşte mayası bozuk bile olsa, iman yönünden izzetli, şereflidir. Evet, fena bir adama "İyisin, iyisin" denilince iyileşmesi ve iyi adama "Fenasın, fenasın" denilince fenalaşması çok görülür. Öyleyse Kur'an'ın,

وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا[1060]

وَإِنْ تَعْفُوا وَتَصْفَحُوا وَتَغْفِرُوا فَإِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ[1061]

gibi kutsî düsturlarına kulak ver, saadet ve selamet ondadır.

Dördüncü Düstur: *Kin ve düşmanlık besleyen, hem nefsine hem mümin kardeşine zulmeder, hem de ilahî rahmete karşı haddini aşar.* Çünkü kin ve düşmanlıkla nefsini elemli bir azapta bırakır. Düşmanına verilen nimetlerden duyduğu azabı ve onun korkusundan gelen elemi nefsine çektirip zulmeder. Eğer düşmanlık hasetten kaynaklansa, bu bütün bütün azaptır. Çünkü haset önce haset edeni ezer, mahveder, yakar.[1062] Haset edilene ise zararı ya azdır ya da yoktur.

Hasedin çaresi: Haset eden insan, haset ettiği şeylerin sonunu düşünsün. Böylece anlasın ki, rakibinde bulunan dünyaya ait güzellik, kuvvet, mertebe ve servet fânidir, geçicidir; faydası az, zahmeti çoktur. Eğer bu meziyetler ahirete dair ise onlarda zaten haset olamaz. Eğer onlar için de haset ederse ya kendisi riyakârdır, ahiret malını dünyada mahvetmek ister ya da haset ettiği kişiyi riyakâr zanneder, haksızlık eder, zulmeder.

Hem haset ettiği kimseye gelen musibetlerden memnun olup ona verilen nimetlerden hüzün duyarak[1063] kaderin ve Allah'ın rahmetinin onun hakkında takdir ettiği iyiliklerden dolayı küsüyor. Âdeta kaderi tenkit ve rahmete itiraz ediyor. *Kaderi tenkit eden başını örse vurur, kırar. Rahmete itiraz eden, rahmetten mahrum kalır.*

Acaba bir gün düşmanlığa değmeyen bir şeye bir sene kin ve düşmanlık beslemeyi hangi insaf kabul eder, bu hangi bozulmamış vicdana sığar? Sana mümin kardeşinden gelen bir fenalığı tamamen ona verip kendisini mahkûm edemezsin. Çünkü:

• Öncelikle, kaderin bunda bir hissesi var. O kader ve kaza hissesini çıkarıp ona rıza göstermek gerekir.

• İkincisi, nefis ve şeytanın hissesini de ayırıp o mümine düşmanlık beslemek değil, belki nefsine mağlup olduğundan ona acımak ve pişmanlık duymasını beklemek lâzımdır.

• Üçüncüsü, kendi nefsinde görmediğin veya görmek istemediğin kusurunu gör, bir hisse de ona ver.

• Sonra geri kalan küçük bir hisseye, düşmanını en selametli ve en çabuk şekilde mağlup edecek afla, bağışlamayla ve yüce gönüllülükle karşılık verirsen zulümden ve zarardan kurtulursun…

Yoksa şişeleri ve buz parçalarını elmas fiyatına alan sarhoş ve divane bir Yahudi kuyumcu gibi beş paraya değmez, fâni, yok olmaya mahkûm, geçici, önemsiz dünya işlerinde –âdeta dünyada ebediyen duracak, sonsuza kadar kalacak gibi– şiddetli bir hırs, daimî bir kin, sürekli bir düşmanlık göstermek, mübalâğa kipiyle bir "zalûmiyet" (çok şiddetli zalimlik) veya bir sarhoşluk, bir çeşit divaneliktir.

İşte şahsî hayat için bu derece zararlı olan düşmanlığın ve intikam fikrinin kalbine girmesine –kendini seviyorsan– yol verme. Eğer kalbine girmişse onun sözünü dinleme!

Bak, hakikati gören zâtlardan Hâfız-ı Şirâzî'yi dinle: دُنْيَا نَه مَتَاعِيسْتِى كِه اَرْزَدْ بِنِزَاعِي Yani: "Dünya öyle bir mal değil ki kavgaya değsin." O, fâni ve

geçici olduğundan, kıymetsizdir. Koca dünya böyle ise dünyanın basit işlerinin ne kadar kıymetsiz olduğunu anlarsın...

Hâfız-ı Şirâzî yine demiş ki:

اسَايِشْ دُوگِيتِي تَفْسِيرْ إِينْ دُو حَرْفَسْتْ

بَا دُوسْتَانْ مُرُوَّتْ بَا دُشْمَنَانْ مُدَارَا

Yani: “*İki cihanda rahatı ve selameti iki söz tefsir eder, kazandırır: Dostlarınla insanca, iyilikle geçinmek ve düşmanlarına barış ve uzlaşma taraftarı olarak muamele etmek.”*[1064]

Eğer dersen ki: “Tercih elimde değil, yaradılışımda düşmanlık hissi var. Hem damarıma dokunmuşlar, vazgeçemiyorum.”

Cevap: Kötü ahlâk ve fena huyların eseri görülmez, gıybet gibi şeylerle ve onun gerekleriyle amel etmez ve kusurunu da anlarsan, o zaman zarar vermez.[1065] Madem tercih senin elinde değil, vazgeçemiyorsun. Manevî bir pişmanlık, gizli bir tövbe ve örtük bir istiğfar hükmündeki, kusurunu bilmen ve o huyunda haksız olduğunu anlaman, seni onun şerrinden kurtarır.[1066] Zaten bu mektubun şu bahsini yazdık ki, o manevî istiğfara vesile olsun… Haksız, haksızlığı hak bilmesin; haklı düşmanını haksız diye herkese göstermesin.

Dikkat çekici bir hadise: Bir zaman gördüm ki, bu düşmanca tarafgirliğin neticesi olarak, dindar bir ilim ehli, siyasi fikirlerine muhalif salih bir âlimi küfürle itham etmek derecesinde aşağıladı. Ve kendisiyle aynı fikirde olan bir münafığa hürmet gösterip onu methetti. İşte siyasetin bu fena neticelerinden ürktüm, أَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ وَالسِّيَاسَةِ[1067] dedim, o zamandan beri siyaset hayatından çekildim.

Beşinci Yön

İnat ve tarafgirliğin toplum hayatı için gayet zararlı olduğunu bildirir.

Soru: Hadiste اِخْتِلَافُ أُمَّتِي رَحْمَةٌ[1068] buyrulmuş. İhtilaf ise tarafgirliği gerektirir.

Hem tarafgirlik hastalığı, mazlum avam tabakayı zalim havas tabakanın şerrinden koruyor. Çünkü bir kasabanın veya bir köyün havassı birleşse mazlum avamı ezer. Tarafgirlik olsa mazlum bir tarafa sığınır, kendini kurtarır.

Hem fikirlerin çarpışmasından ve düşüncelerin uyuşmazlığından hakikat tamamen ortaya çıkar.

Bunların izahı nedir?

Cevap:

Sorunun birinci kısmına deriz ki: *Hadiste bildirilen ihtilaf (ayrı düşme, anlaşmazlık), müspet ihtilaftır. Yani her bir mümin kendi yolunun düzeltilmesine ve revaç bulmasına gayret eder.* Başkasının yolunu tahrip ve yok etmeye değil, aksine, tamamlamaya ve daha iyi hale getirmeye çalışır. Menfî ihtilaf ise kinle, düşmanca birbirinin yolunu bozmaya, yıkmaya çalışmaktır, hadisçe reddolunmuştur. Çünkü birbiriyle boğuşanlar müspet hareket edemez.

İkinci kısmına deriz ki: *Tarafgirlik eğer hak namına ise haklılara sığınak olabilir. Fakat şimdiki gibi düşmanca, nefis hesabına olan tarafgirlik haksızların sığınağıdır, onlara dayanak noktası teşkil eder.* Çünkü düşmanca taraf tutan bir adama şeytan gelse ve fikirlerine yardım edip taraftarlık gösterse o adam şeytana rahmet okuyacak. Eğer karşı tarafa melek gibi bir adam gelse ona –hâşâ– lânet okuyacak derecede haksızlık edecek.

Üçüncü kısmına deriz ki: *Fikirlerin hak namına, hakikat hesabına çarpışmasında, maksatta ve esasta ittifak olmakla beraber, vesilelerde ayrılık vardır. Bu, hakikatin her köşesini gösterip hakka ve hakikate hizmet eder.* Fakat fikirlerin tarafgirce, düşmanca, firavunlaşmış nefs-i emmare hesabına, kendini överek ve şöhrete yol açan bir tarzda çarpışmasından hakikat parıltısı değil, belki fitne ateşleri çıkar. Çünkü maksatta ittifak gerekirken, öylelerinin fikirleri için yeryüzünün hiçbir yerinde buluşma noktası bulunmaz. Hak namına olmadığından ihtilafları son derece aşırıya

gider. Kapanması mümkün olmayan çatlaklara sebebiyet verir. Dünyanın hali buna şahittir.

Kısacası: اَلْحُبُّ لِلّٰهِ وَالْبُغْضُ فِي اللّٰهِ[1069] وَالْحُكْمُ لِلّٰهِ[1070] yüce kaideleri hareket düsturu olmazsa nifak ve ayrılık meydan bulur. Evet, insan اَلْبُغْضُ فِي اللّٰهِ ، وَالْحُكْمُ لِلّٰهِ demezse, o kaideleri dikkate almazsa adaleti yerine getirmek isterken zulmeder.

İbret verici bir hadise: Bir savaşta İmam Ali *(radiyallâhu anh)* bir kâfiri yere düşürmüş. Kılıcını çekip onu öldüreceği sırada kâfir kendisine tükürmüş. Hazreti Ali kâfiri bırakmış, öldürmemiş. Kâfir demiş ki: "Beni neden öldürmedin?" Hazreti Ali cevap vermiş: "Seni Allah için öldürecektim. Fakat bana tükürdün, hiddete geldim. Nefsimin hissesi karıştığından ihlâsım zedelendi. O yüzden seni öldürmedim." O kâfir de demiş ki: "Niyetim beni çabuk öldürmen için seni hiddetlendirmekti. Madem dininiz bu derece saf ve hâlis, o din haktır."[1071]

Dikkat çekici bir hadise daha: Bir zaman bir hâkim, bir hırsızın elini kestiği sırada hiddet emaresi gösterdiği için kendisine dikkat eden adil âmiri onu vazifeden almış. Çünkü hâkim, elini şeriat adına, ilahî kanun hesabına kesseydi nefsi hırsıza acıyacaktı. Ve kalbi hiddete gelmeden, fakat merhamet de etmeden kesecekti. Demek, o hükümden nefsine bir hisse çıkardığı için işini adaletle görmemiştir.

Toplum hayatındaki üzüntü veren bir vaziyet ve İslam'ın kalbini ağlatacak müthiş bir hastalık: "Dış düşmanların ortaya çıkması ve saldırması esnasında içerde düşmanlıkları unutmak ve bırakmak" şeklindeki, toplum hayatına dair bir faydayı en bedevî kavimler bile takdir edip gözettikleri halde, şu İslam cemaatine hizmet iddiasında bulunanlara ne olmuş ki arkalarında saldırmak için bekleyen sayısız düşman varken, ufak düşmanlıkları unutmayıp onların hücumuna zemin hazırlıyorlar. Şu hal bir düşüş, bir vahşettir. İslam'ın toplum hayatına bir ihanettir.

İbret verici bir hikâye: Bedevî aşiretlerinden Hasenan aşiretinin birbirine düşman iki kabilesi varmış. Her iki taraftan belki elliden fazla adam

öldürdükleri halde Sipkan ya da Hayderan gibi bir aşiret karşılarına çıktığı vakit o iki düşman topluluk, eski husumetlerini unutup omuz omuza vererek dışarıdan saldıran o aşireti defedinceye kadar aralarındaki düşmanlığı hatırlarına getirmezlermiş.

İşte ey müminler! Ehl-i iman aşiretine tecavüz vaziyetini almış, aşiret misali ne kadar düşman olduğunu bilir misiniz? İç içe daireler gibi yüzden fazla vardır. Her birine karşı dayanışma içinde el ele verip müdafaa vaziyeti almaya mecburken onların hücumunu kolaylaştırmak, İslam'ın mukaddes ve mahrem dairesine girmeleri için kapıları açmak mânâsına gelen düşmanca tarafgirlik ve inat, müminlere hiç yakışır mı? O düşman dairelerde, dalâlet yolundakilerden ve dinsizlerden tut, ta kâfirlerin âlemine, dünyanın korku ve musibetlerine kadar iç içe size karşı zararlı bir tavır alan, birbiri arkasında size öfke ve hırsla bakan belki yetmiş çeşit düşman var. Bütün bunlara karşı kuvvetli silahınız, siperiniz ve kaleniz, "İslam kardeşliği"dir. Bu "İslam kalesi"ni küçük düşmanlıklar ve bahanelerle sarsmanın, ne kadar vicdansızlık ve İslam'ın menfaatine ne kadar zıt olduğunu biliniz, ayılınız!..

Hadis-i şeriflerde buyrulmuş ki: "Süfyan ve Deccal gibi ahirzamanda nifak ve dinsizliğin başına geçecek, İslam'a dehşetli zarar verecek şahıslar, Müslümanların ve diğer insanların hırsından ve ayrı düşmesinden faydalanarak az bir kuvvetle insanlığı altüst eder ve koca İslam âlemini esaret altına alır."[1072]

Ey müminler! Zillet içinde esaret altına girmemek isterseniz, aklınızı başınıza alınız! Ayrı düşmenizden faydalanan zalimlere karşı إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ[1073] *kutsî kalesinin içine giriniz, sığınınız. Yoksa ne hayatınızı muhafaza ne de hukukunuzu müdafaa edebilirsiniz. Mâlumdur ki, iki kahraman birbiriyle boğuşurken bir çocuk ikisini de dövebilir. İki dağ terazide birbirine eşit olsa küçük bir taş dengelerini bozup onlarla oynayabilir, birini yukarı çıkarıp diğerini aşağı indirir.*

İşte ey müminler! İhtiraslarınız ve düşmanca tarafgirliğiniz yüzünden kuvvetiniz hiçe iner, az bir kuvvetle ezilebilirsiniz. Toplum hayatıyla

alâkanız varsa اَلْمُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِ كَالْبُنْيَانِ الْمَرْصُوصِ يَشُدُّ بَعْضُهُ بَعْضًا[1074] *yüce kaidesini hayat düsturu yapınız, dünyada sefaletten, ahirette azaptan kurtulunuz!..*

Altıncı Yön

Manevî hayat ve kulluğun sıhhati, düşmanlık ve inat ile sarsılır.

Çünkü kurtuluşa vasıta ve vesile olan ihlâs kaybolur. Zira taraf tutan bir inatçı, kendi hayırlı amellerinde düşmanından üstün olmak ister. Hâlis bir şekilde Allah için amel işlemeye pek de muvaffak olamaz. Hem hüküm ve muamelelerinde tuttuğu tarafı tercih eder, adaletli davranamaz. İşte hayırlı fiil ve işlerin esası olan ihlâs ve adalet, husumet ve düşmanlıkla kaybolur.

Şu Altıncı Yön çok uzundur. Fakat makam münasebetiyle kısa kesiyoruz.

İkinci Bahis

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

إِنَّ اللّٰهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ[1075]

وَكَأَيِّنْ مِنْ دَابَّةٍ لَا تَحْمِلُ رِزْقَهَا اَللّٰهُ يَرْزُقُهَا وَإِيَّاكُمْ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ[1076]

Ey ehl-i iman! Önceki bahiste, düşmanlığın ne kadar zararlı olduğunu anladın. Şimdi de anla ki, İslamî hayat için düşmanlık kadar dehşetli ve zararlı hastalıklardan biri de hırstır. *Hırs, kaybetme ve yoksunluk sebebidir, illet ve zillettir, mahrumiyeti ve sefaleti getirir.* Evet, dünyaya her milletten daha hırslı bir şekilde saldıran Yahudi milletinin zillet ve sefaleti bu hükme kesin bir şahittir.[1077]

Hırs canlılar âleminde en geniş daireden tut, en küçük varlığa kadar kötü tesirini gösterir. Tevekkül ederek rızkını istemek ise bilakis rahata vesiledir ve her yerde güzel tesirini gösterir.[1078]

İşte canlıların bir türü olan rızka muhtaç meyveli ağaç ve bitkiler tevekkül ve kanaat ederek yerlerinde durup hırs göstermediklerinden, rızıkları onlara koşup geliyor. Hayvanlardan çok daha fazla çoğalıp bütün dallarını, meyvelerini besleyebiliyorlar. Hayvanlar ise hırsla rızık peşinde koştuğu için rızkını pek çok zahmetle ve noksan bir şekilde elde edebiliyor. Hem

hayvanlar âleminde zayıflığının ve acizliğinin hal diliyle tevekkül eden yavruların meşru, mükemmel ve tatlı rızıklarının rahmet hazinesinden verilmesi; rızıklarına hırsla saldıran canavarların ise onu gayrimeşru, nahoş bir şekilde, pek çok zahmetle kazanması gösteriyor ki: *Hırs mahrumiyet sebebidir, tevekkül ve kanaat ise rahmete vesiledir.*

Hem insanlık dairesi içinde, dünyaya her milletten daha hırslı bir şekilde yapışan ve dünya hayatına aşkla bağlanan Yahudi milletinin, pek çok zahmetle kazandığı, kendilerine faydası az olan, yalnız hazine bekçiliğini yaptıkları gayrimeşru, faizle elde edilmiş bir servet ile beraber bütün milletlerden yedikleri zillet, sefalet, ölüm ve ihanet tokadı gösteriyor ki: *Hırs, zillet ve zarar-ziyan madenidir.*

Hem hırslı bir insanın her vakit zarara düştüğüne dair o kadar çok hadise var ki, اَلْحَرِيصُ خَائِبٌ خَاسِرٌ[1079] sözü darbımesel hükmüne geçmiş, herkesin gözünde umumi bir hakikat kabul edilmiştir. Madem öyle; *eğer malı çok seversen hırsla değil, kanaat ile iste ki çok gelsin.*

Kanaat edenlerle hırs gösterenler, büyük bir zâtın meclisine giren iki şahsa benzer. Biri kalbinden der ki: "Beni yalnızca kabul etsin, dışarıdaki soğuktan kurtulsam yeter. Bana en aşağıdaki iskemleyi de verseler lütuftur." İkinci adam ise sanki bir hakkı varmış ve herkes ona hürmet etmeye mecburmuş gibi gururlu bir şekilde şöyle der: "Bana en yukarıdaki iskemleyi vermeli." Meclise o hırsla girer, gözünü yukarı mevkilere diker, oralara çıkmak ister. Fakat meclisin sahibi onu geri döndürüp aşağı oturtur. Adam buna teşekkür etmesi gerekirken kalbinden kızar. Teşekkür değil, aksine, o meclisin sahibini tenkit eder. O zât da bu adamın orada olmasından rahatsızlık duyar. Halbuki birinci adam, mütevazı bir şekilde girer, en aşağıdaki iskemleye oturmak ister. Onun bu kanaatkârlığı meclisin sahibinin hoşuna gider. "Daha yukarı iskemleye buyurun." der. O da teşekkürlerini gittikçe çoğaltır, memnuniyeti artar.

İşte dünya, Rahman'ın bir divanı, bir meclisidir. Yeryüzü, bir rahmet sofrasıdır. Rızıkların dereceleri ve nimetlerin mertebeleri de iskemleler gibidir.

Hem herkes hırsın kötü tesirini en küçük işlerde bile hissedebilir.

• Mesela iki dilenci bir şey istedikleri vakit, hırsla ısrar eden dilenciden rahatsızlık duyup ona vermemek, sakin olan diğer dilenciye merhamet gösterip vermek meylini herkes kalbinde hisseder.

• Hem mesela gece uykun kaçmış, sen yatmak istesen ve uykuya kayıtsız kalsan uykun gelebilir. Fakat eğer hırsla uyumak istersen, “Aman yatayım, aman yatayım.” dersen, uykunu tamamen kaçırırsın.

• Yine mesela mühim bir netice için birini hırsla beklersin, “Aman gelmedi, aman gelmedi.” diye diye en sonunda hırs sabrını tüketir, kalkar gidersin. Bir dakika sonra o adam gelir, fakat beklediğin mühim netice bozulur.

Bu hadiselerin sırrı şudur: Nasıl ki bir ekmeğin varlığı; sırasıyla tarlayı, harmanı, değirmeni ve fırını gerektirir. Aynen öyle de, eşyanın bir sırayla meydana gelmesinde, yavaş ve tedbirli olmanın hikmeti vardır.[1080] Hırslı insan, hırsı sebebiyle yavaş ve tedbirli hareket etmediği için, o sıralı şeylerdeki manevî basamaklara uymaz. Ya atlar, düşer ya da bir basamağı noksan bırakır, maksadına ulaşamaz.

İşte ey geçim derdiyle sersemleşmiş ve dünya hırsıyla sarhoş olmuş kardeşler! Hırs bu kadar zararlı ve belâlı bir şey olduğu halde, nasıl hırs yolunda her zillete boyun eğiyor, haram-helâl demeyip her malı kabul ve ahiret hayatına lâzım pek çok şeyi feda ediyorsunuz? Hatta İslam’ın mühim bir esası olan zekâtı hırs yolunda terk ediyorsunuz. Halbuki zekât, herkes için bereket sebebi[1081] *ve belâların uzaklaşmasına vesiledir.*[1082] *Zekât vermeyenin elinden her durumda zekât kadar bir mal çıkacak; ya lüzumsuz yerlere verilecek ya da bir musibet onu gelip alacaktır.*

Birinci Dünya Savaşı’nın başlamasından beş sene sonra hakikatli, hayal gibi, hayret verici bir rüyada bana soruldu:

“Müslümanlara gelen bu açlık, mali kayıplar ve bedenen çekilen zorluklar nedendir?”

Rüyada şöyle demiştim:

"Cenâb-ı Hak, kendi verdiği malın bir kısmından onda birini[1083] HAŞİYE ya da kırkta birini[1084] HAŞİYE bizden istedi ki, fakirlerin duasını bize kazandırsın, kin ve hasetlerini ortadan kaldırsın. Biz hırsımız yüzünden açgözlülük edip vermedik. Cenâb-ı Hak birikmiş zekâtını kırkta otuz, onda sekiz olarak aldı. Hem her sene yalnız bir ay, yetmiş hikmeti bulunan bir açlığı bizden istedi. Nefsimize acıdık, geçici ve lezzetli bir açlığı çekmedik. Cenâb-ı Hak ceza olarak yetmiş yönden belâlı bir nevi orucu bize beş sene zorla tutturdu. Hem yirmi dört saatte bir tek saati, hoş, yüce, nuranî ve faydalı bir nevi Rabbanî emirlerini (namaz ve niyazları) bizden istedi. Biz tembellik edip o namazı ve niyazı yerine getirmedik. O tek saati diğer saatlere katarak ziyan ettik. Cenâb-ı Hak bunun kefareti olarak beş sene talim, talimat ve koşturmakla bize bir nevi namaz kıldırdı."

Sonra ayıldım, düşündüm ve anladım ki, o hayal gibi rüyada pek mühim bir hakikat vardır. Yirmi Beşinci Söz'de, bugünkü medeniyetle Kur'an'ın hükümlerinin karşılaştırılması bahsinde ispat ve beyan edildiği üzere, toplum hayatında bütün ahlâksızlığın ve karışıklıkların, bozuklukların kaynağı iki kelimedir:

Biri: "Ben tok olduktan sonra başkası açlıktan ölse bana ne!"

İkincisi: "Sen çalış, ben yiyeyim."

Bu iki hususu da devam ettiren, faizin dolaşımda olması ve zekâtın terkidir. Toplumdaki bu iki müthiş hastalığı tedavi edecek tek çare, umumi bir düstur şeklinde yerine getirilmesiyle zekâtın farz[1085] ve faizin haram oluşudur.[1086] Hem değil yalnız şahısların ve belli toplulukların, belki bütün insanlığın saadeti için en mühim esaslardan, hatta insanlığın hayatının devamı için en mühim direklerden biri zekâttır. Çünkü insanlıkta, havas ve avam olmak üzere iki tabaka var. Havastan avama merhamet ve ihsanı, avamdan havassa karşı hürmet ve itaati sağlayacak olan, zekâttır.

Yoksa avamın başına yukarıdan zulüm ve baskı iner, avamdan zenginlere karşı kin ve isyan çıkar. İnsanlığın bu iki tabakası devamlı manevî bir mücadelede, anlaşmazlıktan doğan bir kavga gürültü içinde bulunur. Gele

gele ta Rusya'da olduğu gibi, emek sermaye mücadelesi şeklinde boğuşmaya başlar.

Ey kerem ve vicdan sahipleri ve ey ihsanda bulunan cömert insanlar! İhsan, zekât adıyla olmazsa üç zararı var. Bazen de faydasız gider. Çünkü Allah namına vermediğin için,

• Biçare fakiri mânen minnet esareti altında bırakıyorsun.[1087]

• Hem onun makbul olan duasından mahrum kalıyorsun.

• Hem de aslında Cenâb-ı Hakk'ın malını O'nun kullarına vermekle vazifeli bir dağıtım memuru olduğun halde, kendini mal sahibi zannedip nimete karşı nankörlük ediyorsun.

Eğer zekât adıyla versen,

• Cenâb-ı Hak namına verdiğin için bir sevap kazanırsın.

• Nimetlere karşı bir şükran göstermiş olursun.

• O muhtaç adam da sana yaltaklanmaya mecbur kalmadığı için şeref ve haysiyeti kırılmaz ve duası senin hakkında makbul olur.

Evet, zekât kadar, belki daha çok fazladan iyilik ve ihsanda bulunarak yahut diğer suretlerde malından vererek, riya ve şöhret gibi, başkalarını minnet altında bırakmak ve zillete düşürmek gibi zararlar nerede?.. O iyilikleri zekât adıyla yapıp hem farzı eda etmek hem de sevabı, ihlâsı ve makbul bir duayı kazanmak nerede?..

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَاۤ اِلَّا مَا عَلَّمْتَنَاۤ اِنَّكَ اَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[1088]

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ الَّذِي قَالَ: اَلْمُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِ كَالْبُنْيَانِ الْمَرْصُوصِ يَشُدُّ بَعْضُهُ بَعْضًا، وَقَالَ: اَلْقَنَاعَةُ كَنْزٌ لَا يَفْنٰى، وَعَلٰى اٰلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ، اٰمِينَ.
وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ[1089]

Hâtime[1090]

Gıybet hakkındadır

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1091] ، وَاِنْ مِنْ شَيْءٍ اِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[1092]

Yirmi Beşinci Söz'ün Birinci Şûlesi'nin Birinci Şuâ'ında, Beşinci Nokta'daki kınama ve yasaklama makamının misallerinden olan, bir tek ayetin mucizevî bir şekilde gıybetten altı yönden nefret ettirmesi, Kur'an'a göre gıybetin ne kadar fena bir şey olduğunu tamamen gösterdiğinden başka söze ihtiyaç bırakmıyor. Evet, Kur'an'ın beyanının üstüne beyan olamaz, buna ihtiyaç da yoktur.

İşte Kur'an أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا[1093] ayetinde, başkalarını ayıplamayı altı derecede kınar. Gıybeti altı mertebede şiddetle yasaklar. Şu ayet bilfiil gıybet edenlere baktığı vakit mânâsı şöyledir:

Mâlumdur ki, ayetin başındaki hemze, soru ("acaba?") mânâsındadır. Bu soru mânâsı, su gibi, ayetin bütün kelimelerine yayılır. Her kelimede gizli bir hükmü vardır. İşte:

Birincisi, hemze ile der ki: "Acaba soru ve cevap makamı olan *aklınız* yok mu ki, bu kadar çirkin bir şeyi anlamıyorsunuz?"

İkincisi, يُحِبُّ sözüyle der ki: "Acaba sevmenin ve nefret etmenin yeri olan *kalbiniz* bozulmuş mu ki, en nefret edilen işlerden birini sever?"

Üçüncüsü, أَحَدُكُمْ kelimesiyle der ki: "Cemaatle var olan *toplum hayatınıza* ve *medeniyetinize* ne olmuş ki, böyle hayatınızı zehirleyen bir davranışı kabul eder?

Dördüncüsü, أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ beyanıyla der ki: "*İnsanlığınıza* ne olmuş ki böyle canavarca, arkadaşınızı dişinizle parçalıyorsunuz?"

Beşincisi, أَخِيهِ kelimesiyle der ki: "Hemcinslerinize karşı hiç *acımanız*, akrabalık bağına hürmetiniz yok mu ki, böyle pek çok yönden kardeşiniz olan bir mazlumun manevî şahsiyetini insafsızca dişliyorsunuz? Ve hiç aklınız yok mu ki dişinizle divane gibi kendi uzvunuzu ısırıyorsunuz?"

Altıncısı, مَيْتًا ifadesiyle der ki: "*Vicdanınız* nerede? *Fıtratınız* bozulmuş mu ki, en muhterem bir haldeki kardeşinizin etini yemek gibi en tiksindirici bir işi yapıyorsunuz?"

Demek şu ayetin ifadesiyle ve kelimelerin ayrı ayrı delil oluşuyla, *kınama, ayıplama ve gıybet aklen, kalben, insanlık yönünden, vicdanen, yaradılış*

ve aynı millî kök ve değerlere sahip olma bakımından kınanmıştır. İşte bak, şu ayet nasıl veciz bir şekilde altı mertebede, kınamayı kınamakla mucizevî bir surette, altı derecede insanı o günahtan şiddetle sakındırır.

Gıybet, düşmanlık besleyenlerin, haset edenlerin ve inatçıların en çok kullandığı alçak bir silahtır. Şeref ve haysiyet sahibi olan, bu pis silaha tenezzül edip onu kullanmaz. Meşhur bir zâtın dediği gibi,

أُكَبِّرُ نَفْسِي عَنْ جَزَاءٍ لِغِيبَةٍ وَكُلُّ اغْتِيَابٍ جُهْدُ مَنْ لَا لَهُ جُهْدُ[1094]

Yani: *"Nefsimi, düşmanıma gıybetle ceza vermekten yüksek tutuyorum ve buna tenezzül etmiyorum. Çünkü gıybet zayıfların, alçakların ve aşağıların silahıdır."*

Gıybet odur ki: *Gıybet edilen insan orada bulunsaydı ve o sözleri işitseydi, çirkin görüp darılacaktı. Gıybet eden eğer doğru söylese bu zaten gıybettir. Yalan söylese hem gıybet hem iftiradır. İki kat çirkin bir günahtır.*[1095]

Gıybet birkaç hususi şartta caiz olabilir:[1096]

Biri: Vazifeli bir adama şikâyet suretinde konuşmaktır ki, yardım edip o kötülüğü, o kabahati gidersin ve senin hakkını alsın.

Biri: Bir adam biriyle ortak çalışmak ister. Seninle istişare eder. Sen de sırf menfaati için art niyetsiz olarak, istişarenin hakkını yerine getirmek maksadıyla,[1097] "Onunla çalışma, zarar görürsün." dersen…

Bir başkası: Aşağılamak ve teşhir etmek değil, tarif etmek ve tanıtmak için, "O topal ve serseri adam filan yere gitti." demek...

Biri de: Gıybet edilen insan açıktan günah işleyen biriyse gıybet caiz olabilir. Yani fenalıktan sıkılmıyor, belki işlediği kötülükle iftihar ediyor, zulmünden lezzet alıyor ve sıkılmadan, açıktan işliyorsa...[1098]

İşte gıybet bu hususi şartlarda iyi niyetle, sırf hak ve fayda için caiz olabilir. Yoksa o, ateşin odunu yiyip bitirdiği gibi salih amelleri yer bitirir.

İnsan gıybet ettiyse veyahut gıybeti isteyerek dinlediyse[1099] اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لَنَا وَلِمَنِ اغْتَبْنَاهُ[1100] diye dua etmeli, sonra gıybet edilen adama ne zaman rastlasa,

“Bana hakkını helâl et.” demeli!..

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1101]

Said Nursî

1042 Her türlü noksan sıfattan uzak Allah’ın adıyla.
1043 “Hiçbir şey yoktur ki, O’nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor olmasın.” (İsrâ sûresi, 17/44)
1044 “Müminler sadece kardeştir. O halde kardeşlerinizin arasını düzeltin.” (Hucurât sûresi, 49/10)
1045 “Sen kötülüğü en güzel tarzda uzaklaştırmaya bak. Bir de bakarsın ki, seninle kendisi arasında düşmanlık olan kişi candan, sıcak bir dost oluvermiş!” (Fussilet sûresi, 41/34)
1046 “O takva sahipleri ki, kızdıklarında öfkelerini yutar, insanların kusurlarını affederler. Allah da böyle iyi davrananları sever.” (Âl-i İmran sûresi, 3/134)
1047 Bkz. Buhârî, edeb 57, 62, isti’zân 9; Müslim, birr 23, 25, 26.
1048 Müminin imanıyla eriştiği hürmetin Allah katında Kâbe’nin hürmetinden daha büyük olduğuna dair bkz. Tirmizî, birr 85; İbni Mâce, fiten 2; et-Taberânî, el-Mu’cemü’l-Kebîr 11/37.
1049 Bir mümini kusurlarından dolayı hor görmemek gerektiğine dair bkz. Tevbe sûresi, 9/79; Hucurât sûresi, 49/11; Hümeze sûresi, 104/1; Müslim, birr 32; Tirmizî, birr 18; Ebû Dâvûd, edeb 35. Ayrıca kusur işleyen mümine hakaret edilmeyip hakkında istiğfarda bulunmak gerektiğine dair bkz. Buhârî, hudûd 4; Ebû Dâvûd, hudûd 35.
1050 Bütün insanların hem Rabbinin aynı olduğunu hem de aynı atadan geldiklerini ifade eden hadis-i şerif için bkz. Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 5/411; et-Taberânî, el-Mu’cemü’l-Evsat 5/86.
1051 “Hiçbir günahkâr, başkasının günahını yüklenmez.” (En’âm sûresi, 6/164; İsrâ sûresi, 17/15; Fâtır sûresi, 35/18; Zümer sûresi, 39/7; Necm sûresi, 53/38)
1052 “Gerçekten insan çok zalim ve çok nankördür.” (İbrahim sûresi, 14/34)
1053 Ali İbni Ebî Talib, Nehcü’l-Belâğa s. 748-749.
1054 “Rıza gözü hiçbir ayıbı görmez. Gazap gözü bütün kusurları ortaya çıkarır.” (Ebu’t-Tayyib el-Mütenebbî’ye ait bu beyit için bkz. İbni Asâkir, Târîhu Dimaşk 33/219, 36/319; el-Gazâlî, İhyâu Ulûmi’d-Dîn 3/36)
1055 Nefs-i Emmare: Sürekli olarak kötülüğü isteyen nefis.
1056 İnsanın en büyük düşmanının kendi nefsi olduğuna dair bkz. Yûsuf sûresi, 12/53; el-Beyhakî, ez-Zühd s.157; ed-Deylemî, el-Müsned 3/408; el-Gazâlî, İhyâu Ulûmi’d-Dîn 3/4.
1057 Bkz. “İyilikle kötülük bir olmaz. O halde sen kötülüğü en güzel tarzda uzaklaştırmaya bak. Bir de bakarsın ki, kendisiyle aranızda düşmanlık olan kişi candan, sıcak bir dost oluvermiş.” (Fussilet sûresi, 41/34)
1058 “Haysiyetli, şerefli birine ikramda bulunursan onun gönlünü kazanırsın. Fakat haysiyetsiz, değersiz birine ikramda bulunsan da onun gönlüne giremezsin.” (Ebu’t-Tayyib el-Mütenebbî’ye ait olan bu beyit için bkz. İbni Kays, *Kıra’d-Dayf* 1/251; el-Meydânî, *Mecmeu’l-Emsâl* 1/14)
1059 Bkz. Tirmizî, birr 41; Ebû Dâvûd, edeb 5; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 2/394.
1060 “O kullar, boş söz ve işlere rastladıklarında vakarla oradan geçip giderler.” (Furkan sûresi, 25/72)

1061 “Bununla beraber müsamaha eder, kusurlarına bakmaz, affederseniz bu da sizin için bir fazilettir. Çünkü Allah da Gafûr’dur, Rahim’dir.” (Teğâbün sûresi, 64/14)
1062 Hasedin iyi amelleri, dolayısıyla da haset edeni yiyip bitirdiğini ifade eden hadisler için bkz. Ebû Dâvûd, edeb 44; İbni Mâce, zühd 22.
1063 Allah’ın, başkalarına fazladan verdiği lütufları kıskanmamak gerektiğine dair bkz. Nisâ sûresi, 4/32. Ayrıca bir mümine gelen nimetten rahatsız olmanın ve maruz kaldığı fenalıktan hoşlanmanın, mümine yakışmayan bir sıfat olduğunu ifade eden ayetler için bkz. Âl-i İmran sûresi, 3/120; Tevbe sûresi, 9/50.
1064 Hâfız Şirazî, Dîvân-ı Hâfız Şirazî s. 4 (beşinci gazel).
1065 Bir kötülüğe niyetlenip onu işlemekten vazgeçen kimseye günah yazılmayacağını, hatta aksine, bir de sevap yazılacağını ifade eden hadisler için bkz. Buhârî, tevhid 34; Müslim, îmân 205.
1066 Kusurunu bilip pişman olmanın tevbe anlamına geleceğine ve bunun günaha kefaret olacağına dair bkz. İbni Mâce, zühd 30; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 1/289, 376, 422, 423, 433; et-Tayâlisî, el-Müsned s. 50.
1067 Şeytandan ve siyasetten Allah’a sığınırım.
1068 “Ümmetimin ihtilafı rahmettir.” (en-Nevevî, Şerhu Sahîh-i Müslim 11/91, 92; el-Kurtubî, el-Câmi’li Ahkâmi’l-Kur’ân 4/159; es-Suyûtî, et-Tedrîbü’r-Râvî 2/175)
1069 “İçte duyulacak sevgi ve nefret Allah için olmalıdır.” ‘Allah için sevme ve nefret etme’ bazı hadislerde amellerin en faziletlisi sayılmış,*1 bazı hadislerde de imanın en güçlü bağlarından olduğuna dikkat çekilmiştir.*2
*1 Ebû Dâvûd, sünnet 2; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 5/146; el-Bezzâr, el-Müsned 9/461.
*2 et-Tayâlisî, el-Müsned s.101; İbni Ebî Şeybe, el-Musannef 6/170, 172, 7/80.
1070 Her işte verilecek hüküm Allah için olmalıdır.
1071 Bkz. Şeyh Şemseddin Sivasî, Menâkıb-ı Çihâr Yâr-i Güzîn (Osmanlı Türkçesi) s. 294.
1072 Deccal fitnesinden bahseden hadisler için bkz. Müslim, fiten 119; İbni Mâce, fiten 23; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 4/216-217; İbni Ebî Şeybe, el-Musannef 7/491.
1073 “Müminler birbirleriyle ancak kardeştirler.” (Hucurât sûresi, 49/10)
1074 “Bir mümin diğer mümin için, duvarın birbirini perçinleyen tuğlası gibidir.” Buhârî, salât 88; Müslim, birr 65; Tirmizî, birr 18.
1075 “Bütün mahlûkların rızıklarını veren, kâmil kuvvet ve tam iktidar sahibi olan Allah Teâlâ’dır.” (Zâriyât sûresi, 51/58)
1076 “Nice canlı mahlûk var ki, rızıklarını kendileri taşıyamazlar. Ama size de onların hepsine de rızık veren Allah’tır.” (Ankebût sûresi, 29/60)
1077 Bu hususu ifade eden bazı ayet-i kerimeler için bkz. Bakara sûresi, 2/61, 96.
1078 Allah’a (celle celâlüh) hakkıyla tevekkül edenin, sabahleyin yuvasından aç çıkıp akşam karnı tok olarak dönen kuşlar gibi kolayca rızkına kavuşacağına dair bkz. Tirmizî, zühd 33; İbni Mâce, zühd 14; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 1/30, 52.
1079 “Aşırı hırs gösteren, umduğunu bulamaz ve kaybeder.” Bkz. İbni Kays, Kıra’d-Dayf 4/301; el-Meydânî, Mecmeu’l-Emsâl 1/214.
1080 “Tedbirli hareket etmenin ilahî hikmetten kaynaklandığına dair bkz. Tirmizî, birr 65; Ebû Ya’lâ, el-Müsned 7/247. Ayrıca tedbirli hareket etmenin Allah (celle celâlüh) tarafından sevilen önemli vasıflardan olduğuna dair bkz. Müslim, îmân 25, 26; Ebû Dâvûd, edeb 149; Tirmizî, birr 66.
1081 Zekât ve sadakanın bereket sebebi olduğuna dair bkz. Bakara sûresi, 2/261; Hadîd sûresi, 57/18; Buhârî, zekât 8, tevhîd 23; Müslim, zekât 63, 64.
1082 Zekât ve sadakanın belâları defettiğine dair bkz. el-Aclûnî, Keşfü’l-Hafâ 2/30; Ayrıca daha geniş bilgi için bkz. Tirmizî, zekât 28; el-Beyhakî, Şuabü’l-Îmân 3/245.

1083 HAŞİYE Yani her sene taze verdiği buğday gibi mallardan onda bir.*
* Nehir ve yağmur sularının suladığı şeylerden zekât olarak öşür (onda bir) alınacağını bildiren hadis için bkz. Buhârî, zekât 55; Müslim, zekât 7; Tirmizî, zekât 14; Ebû Dâvûd, zekât 12; Nesâî, zekât 25; İbni Mâce, zekât 17; Muvatta, zekât 33.
1084 HAŞİYE Yani daha önce verdiği kırktan ki, her sene çoğunluk, ticarî kâra ve hayvanların cinsine göre* o kırktan taze olarak en az on adet verir.
* Ticaret mallarından kırkta bir oranında zekât alınacağına dair bkz. Muhammed İbnü'l-Hasan eş-Şeybânî, el-Mebsût 2/97-98; el-Kâsânî, Bedâiu's-Sanâi' 2/20-28; İbnü'l-Hümâm, Şerhu Fethu'l-Kadîr 2/171-185, 214.
1085 Zekâtın farz olduğunu bildiren ayetler için bkz. Bakara sûresi, 2/43, 83, 110, 277; Nisâ sûresi, 4/77; Tevbe sûresi, 9/5, 11; Hac sûresi, 22/41, 78; ...
1086 Faizin haram olduğunu bildiren ayetler için bkz. Bakara sûresi, 2/275, 276; Âl-i İmran sûresi, 3/130.
1087 Yaptığı ihsanları başa kakanların verdikleri sadakaların boşa çıkacağını, iyilikte bulunduğu kimseyi minnet altında bırakmayanlar için ise Allah katında mükâfatlar olduğunu ifade eden ayet ve hadisler için bkz. Bakara sûresi, 2/262-264; Müslim, îmân 171; Tirmizî, büyû' 5; Ebû Dâvûd, libâs 25.
1088 "Sübhansın ya Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)
1089 "Allahım! 'Mümin, diğer mümin için birbirini perçinleyen duvar gibidir.'*1 ve 'Kanaat, bitip tükenme bilmeyen bir hazinedir.'*2 buyuran Efendimiz Hazreti Muhammed'e (sallallâhu aleyhi ve sellem), O'nun âl ve ashabının hepsine salât ve selam eyle, âmin… Âlemlerin Rabbi Allah'a hamdolsun."
*1 Buhârî, salât 88; Müslim, birr 65; Tirmizî, birr 18.
*2 et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Evsat 7/84; el-Beyhakî, ez-Zühd 2/88.
1090 Hâtime: Sonsöz.
1091 Her türlü noksan sıfattan uzak Allah'ın adıyla.
1092 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor olmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)
1093 "Hiç sizden biriniz ölmüş kardeşinin cesedini dişlemekten hoşlanır mı?" (Hucurât sûresi, 49/12)
1094 Nâsıf el-Yâzicî, Şerhu Dîvân el-Mütenebbî 1/429.
1095 Bkz. Müslim, birr 70; Tirmizî, birr 23; Ebû Dâvûd, edeb 35.
1096 en-Nevevî, el-Ezkâr s. 360-362, 366.
1097 Müslüman kardeşiyle ilgili kendisine fikir danışılan şahsın, bu istişarenin hakkını vermesi gerektiğine dair bkz. İbni Mâce, edeb 37; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 3/418-419, 4/259; et-Tayâlisî, el-Müsned s. 185.
1098 Utanma duygusu kalmamış, açıktan günah işleyen kimsenin arkasından konuşmanın gıybet olmayacağına dair bkz. el-Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ 10/210; el-Kudâî, Müsnedü'ş-Şihâb 1/263.
1099 Peygamber Efendimiz'in gıybet dinlemeyi yasakladığına dair bkz. el-Heysemî, Mecmeu'z-Zevâid 8/91; Hatîb el-Bağdâdî, Târîhu Bağdâd 8/225. Ayrıca bir kardeşinin arkasından konuşulmasına müsaade etmeyen kimseyi Allah'ın cehennemden koruyacağına dair bkz. Tirmizî, birr 20; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 6/449.
1100 "Allahım! Bizi ve gıybetini yapmış olduğumuz kimseleri bağışla." Buradaki hususu değişik şekilde ifade eden "Kim, mümin kardeşinin gıybetini yapar da, sonra o kardeşi için Cenâb-ı Hakk'a istiğfarda bulunursa onun bu tavrı, yaptığı gıybete kefaret olur." anlamındaki hadis için bkz. Ebû Nuaym, Hilyetü'l-Evliyâ 3/254; el-Beyhakî, Şuabü'l-Îmân 5/317.

1101 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâki, Allah'tır.

Yirmi Üçüncü Mektup

بِاسْمِهٖ سُبْحَانَهُ[1102] ، وَاِنْ مِنْ شَيْءٍ اِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهٖ[1103]

اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا بِعَدَدِ عَاشِرَاتِ دَقَائِقِ عُمْرِكَ وَذَرَّاتِ وُجُودِكَ[1104]

Aziz, gayretli, ciddi, hakikatli, hâlis ve zeki kardeşim,

Zaman ve mekân farklılığı, bizim gibi hakikat ve ahiret kardeşlerinin sohbetine, dostluğuna engel değildir. Biri doğuda biri batıda, biri geçmişte biri gelecekte, biri dünyada biri ahirette de olsa onlar beraber sayılabilir ve sohbet edebilirler. *Bilhassa bir tek maksat için bir vazifede bulunanlar birbirinin aynı hükmündedir.* Her sabah yanımda olduğunuzu farz edip manevî kazancımın bir kısmını, üçte birini –Allah kabul etsin– size veriyorum. Duada, Abdülmecid ve Abdurrahman ile berabersiniz. İnşallah her vakit hissenizi alırsınız.

Dünya hayatına dair karşılaştığınız bazı zorluklar, senin hesabına beni bir parça üzdü. Fakat madem dünya bâki değil ve musibetlerinde bir nevi hayır vardır, kalbime senin adına "Yahu bu da geçer!" hissi geldi. لَا عَيْشَ اِلَّا عَيْشُ الْاٰخِرَةِ[1105] hadisini düşündüm, اِنَّ اللّٰهَ مَعَ الصَّابِرِينَ[1106] ayetini okudum ve اِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّا اِلَيْهِ رَاجِعُونَ[1107] dedim. Senin yerine teselli buldum. Cenâb-ı Hak bir kulunu severse dünyayı ona küstürür, çirkin gösterir.[1108] İnşallah sen de o sevgililerin sınıfındansın. *Sözler*'in neşrine engellerin çoğalması sizi üzmesin. İnşallah neşrettiğin o nurlu çekirdekler, bir rahmete mazhar olduğu zaman pek bereketli bir surette sayısız çiçek açacak.

Bazı sorular soruyorsunuz. Aziz kardeşim, yazılan Söz'ler ve Mektup'lar çoğunlukla irade dışı, birden, ani bir şekilde kalbe geliyordu, güzel oluyordu. Eğer irademle –Eski Said gibi ilim kuvvetiyle– düşünüp cevap versem sönük kalır, noksan olur. Bir süredir kalbe doğan ilham ve mânâlar durakladı, hafıza kamçısı kırıldı. Fakat cevapsız kalmamanız için gayet kısa birer cevap yazacağız.

Birinci Sorunuz

Müminin mümine en iyi duası nasıl olmalıdır?

Cevap: *Kabul sebepleri dairesinde olmalı. Çünkü dua, bazı şartlarda makbul olur. O şartların bir arada bulunması ölçüsünde makbullüğü artar.* Mesela dua edileceği vakit,

• İstiğfar ile manevî olarak temizlenmeli…

• Sonra makbul bir dua olan salâvat-ı şerifeyi şefaatçi gibi zikretmeli…

• Sonunda yine salâvat getirmeli, çünkü iki makbul duanın ortasında bir dua makbul olur.

• Hem بِظَهْرِ الْغَيْبِ[1109] yani mümin kardeşine gıyabında dua etmeli...

• Hem hadiste ve Kur'an'da geçen, nakledilmiş, tesirli dualarla, mesela

اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَسْئَلُكَ الْعَفْوَ وَالْعَافِيَةَ لِي وَلَهُ فِي الدِّينِ وَالدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ[1110]

رَبَّنَا اٰتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْاٰخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ[1111]

gibi kapsamlı dualarla yakarmalı...

• Hem hâlis bir şekilde, huşûyla, kalb huzuruyla dua etmeli...[1112]

• Hem namazın sonunda,[1113] bilhassa sabah namazından sonra…

• Mübarek yerlerde, bilhassa mescitlerde...

• Cuma günü, bilhassa duaların kabul buyrulduğu "icabet saati"nde; üç aylarda, bilhassa meşhur gecelerde ve ramazanda, bilhassa Kadir gecesinde duaların makbul olması Cenâb-ı Hakk'ın rahmetinden kuvvetle ümit edilir.[1114]

O makbul duanın ya dünyada aynen neticesi görülür ya da o dua, hakkında dua edilen kimsenin ahireti ve ebedî hayatı noktasında kabul olur. Demek maksat aynen yerine gelmezse "dua kabul olmadı" denmez,[1115] *"daha iyi bir surette kabul edildi" denir.*

İkinci Sorunuz

Sahabe-i kiram hazretlerine "radiyallâhü anh" denilmesine dayanarak bu ifadeyi başkaları için de aynı mânâda kullanmak uygun mudur?

Cevap: Evet, uygundur. Çünkü "radiyallâhü anh" terkibi, "aleyhissalâtü vesselam" ifadesinin Resûl-u Ekrem'e has bir işaret olması gibi, sahabeye

mahsus değildir. Belki sahabe gibi, peygamber varisliği denilen en büyük velilik mertebesinde (velâyet-i kübrâda) bulunan ve Allah'ın rızası makamına ulaşan Dört İmam[1116] ve Şah-ı Geylânî, İmam Rabbanî, İmam Gazalî gibi zâtlar için kullanılmalı. Fakat âlimlerin örfünde sahabeye *"radiyallâhü anh" (Allah ondan razı olsun),* tâbiîn ve tebe-i tâbiîne[1117] "*rahimehullah" (Allah merhamet etsin),* onlardan sonrakilere "*gaferahullah" (Allah af buyursun)* ve evliyaya *"kuddise sirruh"* (sırrı ve ilahî hikmetten öğrendikleri mukkades olsun) denilir.

Üçüncü Sorunuz

Büyük müçtehit imamlar mı, yoksa hak tarikatların şeyhleri ve kutub zâtlar mı daha faziletli ve üstündür?

Cevap: Bütün müçtehitler değil, belki Ebû Hanife, İmam Mâlik, İmam Şâfi ve Ahmed İbni Hanbel şeyhlerin, kutubların üstündedir. Hususi fazilette ise Şah-ı Geylânî gibi bazı harika kutublar bir yönden daha parlak makama sahiptir. Fakat küllî fazilet müçtehit imamlarındır. Hem tarikat şeyhlerinin bir kısmı aynı zamanda müçtehittir. Onun için bütün müçtehitler kutub zâtlardan daha faziletlidir, denilmez. Fakat dört büyük imam, sahabeden ve Mehdi'den sonra en faziletli olanlardır, denilir.

Dördüncü Sorunuz

إِنَّ اللّٰهَ مَعَ الصَّابِرِينَ[1118] ayetindeki hikmet ve gaye nedir?

Cevap: Cenâb-ı Hak, Hakîm isminin gereği olarak, eşyanın yaratılışında, bir merdivenin basamakları gibi bir düzen koymuş. Sabırsız adam, tedbirli ve sakin hareket etmediğinden ya basamakları atlar düşer ya da noksan bırakır, istediği mertebeye çıkamaz. Onun için *hırs mahrumiyete sebeptir, sabır ise zorlukların anahtarıdır* ki, وَالصَّبْرُ مِفْتَاحُ الْفَرَجِ[1119] اَلْحَرِيصُ خَائِبٌ خَاسِرٌ[1120] sözleri darbımesel hükmüne geçmiştir. Demek, Cenâb-ı Hakk'ın inayeti ve yardımı sabırlı olanlarla beraberdir. Sabır üç çeşittir:

Birincisi: Kendini günahlardan çekip sabretmektir. Bu sabır takvadır, insanı إِنَّ اللّٰهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ[1121] sırrına eriştirir.

İkincisi: Musibetler karşısında sabırdır ki, tevekkül ve teslimdir. İnsanı وَاللّٰهُ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ[1122] ve
إِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ[1123] ayetlerinde bildirilen şerefe ulaştırır. Sabırsızlıkta ise Allah'tan şikâyet vardır, O'nun icraatını tenkit, rahmetini itham ve hikmetini beğenmemek mânâsı çıkar. Evet, aciz ve zayıf insan musibetin darbesi karşısında elbette şikâyet ederek ağlar. *Fakat şikâyet O'na olmalı, O'ndan olmamalı!..* Hazreti Yakub'un *(aleyhisselam)* إِنَّمَا أَشْكُو بَثِّي وَحُزْنِي إِلَى اللّٰهِ[1124] demesi gibi... Yani musibeti Allah'a şikâyet etmeli, yoksa Allah'ı insanlara şikâyet eder gibi "Eyvah, of!" deyip "Ben ne yaptım ki başıma bu geldi?" şeklinde sözlerle aciz insanların acıma duygusunu tahrik etmek zararlıdır, mânâsızdır.

Üçüncüsü: İbadet üzere sabırdır ki, insanı Allah'ın sevgisini kazanma makamına kadar çıkarır, en büyük makam olan kâmil kulluğa ulaştırır.

Beşinci Sorunuz

Kullukta mükellefiyet yaşı on beş kabul ediliyor. Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* peygamberlikten önce nasıl ibadet ederdi?

Cevap: Hazreti İbrahim'in *(aleyhisselam)* Arabistan'da pek çok perde altında süren dininden geriye kalanlar ile ibadet ederdi. Fakat bunlar farz ve mecburiyet değil, belki iradesiyle yaptığı, farz olmadığı halde yapılması uygun görülen ameller suretindeydi.[1125] Bu hakikat uzundur, şimdilik kısa kalsın.

Altıncı Sorunuz

Allah Resûlü'ne *(aleyhissalâtü vesselam)* peygamberliğin, olgunluk çağı kabul edilen kırk yaşında gelmesindeki ve ömr-ü saadetlerinin altmış üç sene olmasındaki hikmet nedir?

Cevap: Bunun hikmetleri çoktur… Biri şudur:

Peygamberlik gayet ağır ve büyük bir sorumluluktur. Bu ağır sorumluluk, akla ait melekelerin ve kalbe ait kabiliyetlerin açığa çıkıp gelişmesiyle ve mükemmelleşmesiyle taşınabilir. Bunun zamanı ise kırk yaştır. Nefsin heveslerinin heyecanlı, vücudun hararetinin coşkun olduğu ve dünyaya

dair ihtirasların fışkırdığı gençlik ise sırf ilahî, uhrevî ve kutsî olan peygamberlik vazifesine uygun düşmüyor. İnsan kırk yaşından önce ne kadar ciddi ve hâlis de olsa şöhret düşkünlerinin aklına, “Belki dünyanın şan ve şerefi için çalışıyordur.” şüphesi gelir. Onların ithamından çabuk kurtulamaz. Fakat kırk yaşından sonra, madem kabir tarafına iniş başlıyor ve insana dünyadan çok ahiret görünüyor, hareketlerinde ve ahirete dair amellerinde o ithamdan çabuk temize çıkar ve muvaffak olur. İnsanlar da kötü zan beslemekten kurtulur.

Ömr-ü saadetlerinin altmış üç sene olmasının pek çok hikmetinden biri ise şudur:

Dinen müminler, Resûl-u Ekrem’i (aleyhissalâtü vesselam) son derece sevmek ve ona hürmet göstermekle, hiçbir şeyinden nefret etmemekle ve her halini güzel görmekle vazifeli olduğundan Cenâb-ı Hak, Habib-i Ekrem’ini altmış yaşından sonraki zahmetli ve sıkıntılı ihtiyarlık zamanına bırakmamıştır. İmamı bulunduğu ümmetin ortalama ömrü olan altmış üç yaşında onu mele-i âlâya[1126] *göndermiş, yanına almış ve her yönden imam olduğunu göstermiştir.*

Yedinci Sorunuz

خَيْرُ شَبَابِكُمْ مَنْ تَشَبَّهَ بِكُهُولِكُمْ وَشَرُّ كُهُولِكُمْ مَنْ تَشَبَّهَ بِشَبَابِكُمْ[1127] sözü hadis midir? Bundan kastedilen nedir?

Cevap: Hadis diye işitmiştim. Kastedilen şudur: *En hayırlı genç odur ki, ihtiyar gibi ölümü düşünüp ahiretine çalışarak gençliğin geçici heveslerine esir olmaz, gaflette boğulmaz. Ve ihtiyarlarınızın en kötüsü odur ki, gaflette ve geçici heveslerde gençlere benzemek ister, çocukça nefsin kötü arzularına uyar.*

Senin levhada gördüğün ikinci parçanın doğru sureti şudur: Ben onu başımın üstüne bir hikmet levhası olarak asmıştım, her sabah ve akşam ona bakar, dersimi alırım:

Dost istersen Allah yeter. Evet, O dost ise her şey dosttur.[1128]

Yâran istersen Kur'an yeter. Evet, insan Kur'an vasıtasıyla peygamberler ve meleklerle hayalen görüşür ve yaşadıkları hadiseleri seyredip onlarla dostluk kurar.

Mal istersen kanaat yeter.[1129] Evet, kanaat eden iktisatlı olur, iktisatlı olan bereket bulur.[1130]

Düşman istersen nefis yeter.[1131] Evet, kendini beğenen belâyı bulur, zahmete düşer; kendini beğenmeyen sefaya erişir, rahmete kavuşur.

Nasihat istersen ölüm yeter.[1132] Evet, ölümü düşünen, dünya sevgisinden kurtulur ve ahiretine ciddi bir şekilde çalışır.

Yedinci meselenize bir sekizinciyi ben ilave ediyorum. Şöyle ki:

Bir iki gün önce bir hafız, Yusuf sûresinden تَوَفَّنِي مُسْلِمًا وَأَلْحِقْنِي بِالصَّالِحِينَ[1133] ayetine kadar bir aşir okudu. Birden, ani şekilde kalbime bir nükte geldi. Kur'an'a ve imana ait her şey kıymetlidir, görünüşte ne kadar küçük olursa olsun kıymetçe büyüktür. Evet, ebedî saadeti kazanmaya yardım eden bir şey küçük değildir. Öyleyse "Bu küçük bir nüktedir, izaha ve önem vermeye değmez." denilmemeli. Elbette bu gibi meselelerde birinci talebe ve muhatap olan ve Kur'an'daki ince noktaları takdir eden İbrahim Hulûsi o nükteyi işitmek ister. Öyleyse dinle:

En güzel kıssanın güzel bir nüktesidir. Kıssaların en güzeli[1134] olan Yusuf kıssasının *(aleyhisselam)* son kısmını haber veren تَوَفَّنِي مُسْلِمًا وَأَلْحِقْنِي بِالصَّالِحِينَ ayetinin yüce, tatlı, müjdeli ve mucizevî bir nüktesi şudur:

Ferah ve saadet veren diğer kıssaların sonundaki ölüm ve ayrılık haberlerinin acısı ve elemi, kıssadan alınan hayalî lezzeti acılaştırıyor, kırıyor. Bilhassa tam bir ferahı ve saadeti anlattığı sırada ölümü ve ayrılığı haber vermek daha elemlidir, dinleyenlere eyvah dedirtir. Halbuki şu ayet, Hazreti Yusuf *(aleyhisselam)* kıssasının en parlak kısmıdır; Mısır hükümdarı gibi[1135] olduğu, anne babasıyla görüştüğü, kardeşleriyle tanışıp kucaklaştığı, dünyada en büyük saadeti ve ferahı tattığı zamanı anlatırken, Hazreti Yusuf'un vefatını şöyle haber veriyor, diyor ki: Şu ferahlı ve saadetli vaziyetten daha mesut, daha parlak bir hale ulaşmak için Hazreti

Yusuf Cenâb-ı Hak'tan ölümü istedi ve vefat etti, o saadete erişti. *Demek, kabrin arkasında o dünyevî, lezzetli saadetten daha cazibeli bir saadet ve daha ferah bir vaziyet vardır; Hazreti Yusuf (aleyhisselam) gibi hakikati gören bir zât ona kavuşmak için dünyada gayet lezzet aldığı bir durumdayken gayet acı olan ölümü istedi.*

İşte Kur'an-ı Hakîm'in şu belâgatine bak, Yusuf kıssasının sonunu ne şekilde haber veriyor:

O haberde dinleyenlere elem ve üzüntü değil, aksine, bir müjde ve sevinç katıyor.

Hem kabrin arkası için çalışınız, hakiki saadet ve lezzet ondadır, diyerek doğru yolu bildiriyor.

Hem de Hazreti Yusuf'un yüce sıddıklık vasfını gösteriyor ve şöyle diyor: Dünyanın en parlak ve en çok sevinç veren hali bile ona gaflet vermez, onu kendine bağlamaz, o yine ahireti ister.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1136]

Said Nursî

1102 Her türlü noksan sıfattan uzak Allah'ın adıyla.
1103 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor olmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)
1104 Ömür dakikalarının aşireleri ve vücudun zerreleri sayısınca, Allah'ın selam, rahmet ve bereketi ebediyen üzerinize olsun.
1105 "Hakiki hayat sadece ahiret hayatıdır." (Buhârî, rikak 1, cihâd 33, 110; Müslim, cihâd 126, 129)
1106 "Muhakkak ki Allah sabredenlerle beraberdir." (Bakara sûresi, 2/153; Enfâl sûresi, 8/46)
1107 "Biz Allah'a aidiz ve vakti geldiğinde elbette O'na döneceğiz." (Bakara sûresi, 2/156)
1108 Allah'ın (celle celâlüh), bir kulu sevdiğinde onu günahlara karşı koruyacağına dair bkz. Tirmizî, tıb 1; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 5/427, 428; İbni Hibbân, es-Sahîh 2/443.
1109 Müminin, mümin kardeşine gıyaben dua etmesinin faziletine dair bkz. Müslim, zikir 86-88; Tirmizî, birr 50; Ebû Dâvûd, vitr 29.
1110 Allahım! Senden hem kendim hem de onun için dinî, dünyevî ve uhrevî her işimizde af ve afiyet istiyorum.
1111 "Ey (Yüce) Rabbimiz! Bize bu dünyada da, ahirette de iyilik ve güzellik ver ve bizi cehennem ateşinden koru!" (Bakara sûresi, 2/201). Ayrıca Peygamber Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) sık sık bu duayı yaptığına dair bkz: Buhârî, deavât 55; Müslim, zikir 23, 26.
1112 Bkz. "O halde kâfirler hoşlanmasalar da siz, ibadeti gönülden ve yalnız Allah'a yaparak O'na dua edin." (Mü'min sûresi, 40/14); "... İhlâsla, ibadetinizi yalnız O'nun rızası için yaparak

Allah’a kulluk ediniz. Çünkü ilkin sizi O yarattığı gibi, dönüşünüz de yine O’na olacaktır.” (A’râf sûresi, 7/29)
1113 Tirmizî, deavât 78; Abdurrezzak, el-Musannef 2/424; en-Nesâî, es-Sünenü’l-Kübrâ 6/32.
1114 el-Gazâlî, İhyâu Ulûmi’d-Dîn 1/204; ez-Zehebî, Siyeru A’lâmi’n-Nübelâ 10/107.
1115 Buhârî, deavât 22; Müslim, zikir 90-92.
1116 Dört büyük imam: İmam-ı Âzam Ebu Hanife, İmam Şâfi, İmam Mâlik ve İmam Ahmed bin Hanbel.
1117 Tabiîn: Sahabeden sonra gelen, onları görmüş ve onlardan ders almış Müslümanlar. Tebe-i tabiîn: Tabiîni görmüş ve onlardan ders almış Müslümanlar.
1118 “Muhakkak ki Allah sabredenlerle beraberdir.” (Bakara sûresi, 2/153; Enfâl sûresi, 8/46)
1119 “Sabır, kurtuluşun anahtarıdır.” (ed-Deylemî, *el-Müsned* 2/415; es-Sehâvî, *el-Makâsıdü’l-Hasene* s. 260; es-Suyûtî, *ed-Düreru’l-Müntesira* s. 13)
1120 “Aşırı hırs gösteren, umduğunu bulamaz ve kaybeder.” Bkz. İbni Kays, *Kıra’d-Dayf* 4/301; el-Meydânî, *Mecmeu’l-Emsâl* 1/214.
1121 “Allah, ilahî sınırlara saygılı olup fenalıklardan sakınanlarla beraberdir.” (Bakara sûresi, 2/194; Tevbe sûresi, 9/36, 123)
1122 “…Allah böyle sabırlı insanları sever.” (Âl-i İmran sûresi, 3/146)
1123 “Allah muhakkak ki kendisine dayanıp güvenenleri sever.” (Âl-i İmran sûresi, 3/159)
1124 “Ben dedi: Sıkıntımı, kederimi ve hüznümü sadece Allah’a arz ediyorum.” (Yûsuf sûresi, 12/86)
1125 Buhârî, bed’ü’l-vahy 3, tefsîru sûre (96) 1, ta’bîr 1, Müslim, îmân 252.
1126 Mele-i âlâ: En yüksek manevî makam, büyük meleklerin ve ruhanilerin toplandığı yer.
1127 et-Taberânî, el-Mu’cemü’l-Kebîr 22/83; et-Taberânî, el-Mu’cemü’l-Evsat 6/94; Ebû Ya’lâ, el-Müsned 13/467.
1128 Bkz. Bakara sûresi, 2/107, 120; Enfâl sûresi, 8/40; ...
1129 el-Beyhakî, ez-Zühd 2/88; el-Münzirî, et-Terğîb ve’t-Terhîb 1/335.
1130 İbni Ebî Şeybe, el-Musannef 5/331; et-Taberânî, el-Mu’cemü’l-Evsat 5/206, 6/365.
1131 el-Beyhakî, ez-Zühd 2/157.
1132 Tirmizî, kıyâmet 26, zühd 4; Nesâî, cenâiz 3; İbni Mâce, zühd 31; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 2/292.
1133 “Sana tam itaat içinde bir kul olarak canımı al ve beni hayırlı, dürüst insanlar arasına dâhil eyle!” (Yûsuf sûresi, 12/101)
1134 “Biz, bu Kur’an’ı sana vahyetmekle geçmiş ümmetlerin birtakım haberlerini en güzel şekilde beyan ediyoruz. Şu bir gerçek ki, daha önce senin bundan hiç haberin yoktu.” (Yûsuf sûresi, 12/3)
1135 Hazreti Yusuf (aleyhisselam) devrin Mısır'ında maliyeyi idare etmiş, bir tür maliye bakanlığı yapmıştır.
1136 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâki, Allah’tır.

Yirmi Dördüncü Mektup

بِسْــــمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَيَفْعَلُ اللّٰهُ مَا يَشَاءُ[1137] ، إِنَّ اللّٰهَ يَحْكُمُ مَا يُرِيدُ[1138]

Soru: Cenâb-ı Hakk'ın yüce isimlerinden Rahîm, Hakîm ve Vedûd'un gerektirdiği şefkatli terbiye, fayda ve hikmet gözeten idare ve muhabbet içeren lütuflar; dehşet ve korku veren ölümle, hiçlikle, yokluk ve ayrılıkla, musibet ve zorluklarla nasıl ve ne şekilde bağdaşır? Haydi, insan ebedî saadete gittiği için ölüm yolundan geçmesini hoş görelim. Fakat bu nazik ve nazenin canlı ağaç ve bitki türlerinin, çiçeklerin.. varlığa lâyık, hayata âşık ve bekâya çok arzulu hayvan cinslerinin sürekli, hiçbiri dışarıda bırakılmadan yok edilmesinde.. göz açtırmadan, gayet süratle idamlarında.. nefes aldırmadan, zahmetle çalıştırılmalarında.. hiçbiri rahat vaziyette bırakılmadan musibetlerle halden hale sokulmalarında.. hiçbiri dışarıda tutulmadan öldürülmelerinde.. hiçbiri dünyada durmayıp yok olmalarında.. ve hiçbiri bundan memnun değilken dünyadan ayrılmalarında nasıl bir şefkat ve merhamet var? Bunda hangi hikmet ve fayda bulunur, bu hangi lütfa ve merhamete sığar?

Cevap: Bu sorunun cevabı olan çok geniş, derin, yüksek ve yüce hakikate, sebep ve hikmetlerini gösteren *Beş Remiz* ve gayelerini, faydalarını bildiren *Beş İşaret* ile uzaktan uzağa baktırmaya çalışacağız.

Birinci Makam

Beş "remiz"dir.[1139]

Birinci Remiz

Yirmi Altıncı Söz'ün dördüncü bahsinde denildiği gibi, nasıl ki maharetli bir sanatkâr, kıymetli bir elbiseyi süslü ve nakışlı şekilde dikmek için miskin bir adamı –lâyık olduğu bir ücret karşılığında– model yaparak kendi sanat ve maharetini göstermek ister. O elbiseyi o miskin adamın üstünde keser, biçer, kısaltır, uzatır; adamı da oturtur, kaldırır, çeşitli vaziyetlere sokar. O miskin adamın, sanatkâra: "Neden beni güzelleştiren

elbiseye ilişip onu değiştiriyor ve kaldırıp oturtarak bana zahmet veriyorsun, istirahatımı bozuyorsun?" demeye hakkı var mıdır?

Aynen öyle de, Sâni-i Zülcelâl her varlık türünün mahiyetini birer model yaparak isimlerinin nakışlarıyla sanatının mükemmelliğini göstermek için her şeye, bilhassa canlılara, duygularla süslenmiş bir vücut elbisesi giydirir, üstünde kazâ[1140] ve kader kalemiyle nakışlar işler, isimlerinin cilvelerini sergiler. Her varlığa da ona lâyık şekilde, ücret olarak bir kemâl, bir lezzet, bir feyiz verir. مَالِكُ الْمُلْكِ يَتَصَرَّفُ فِي مُلْكِهِ كَيْفَ يَشَاءُ[1141] sırrının sahibi Sâni-i Zülcelâl'e karşı bir şeyin, "Bana zahmet veriyorsun, istirahatımı bozuyorsun." demeye hakkı var mıdır? Hâşâ!..

Evet, varlıkların Vâcibü'l-Vücûd'a karşı hak iddia etmeye hiçbir şekilde hakları yoktur. Onların vazifesi daima şükür ve hamd ile Cenâb-ı Hakk'ın verdiği varlık mertebelerinin hakkını yerine getirmektir. Çünkü verilen bütün varlık mertebeleri mevcuttur, meydana gelmiştir, birer sebep ister. Fakat verilmeyen mertebeler imkânattır.[1142] *İmkânat ise yoktur ve sonsuzdur. Olmayan şey, sebep istemez. Sonsuz bir şeyin sebebi olamaz.*

Mesela madenler, "Niçin bitki olmadık?" diyerek şikâyet edemez. Belki maden olarak varlığa eriştikleri için vazifeleri Fâtır'ına şükrandır.

Bitkiler, "Niçin hayvan olmadım?" deyip şikâyet edemez. Belki var olmakla beraber hayata kavuştukları için vazifeleri şükürdür.

Hayvanlar da, "Niçin insan olmadım?" diye şikâyet edemez. Hayat ve varlık ile beraber kıymetli bir ruh cevheri kendilerine verildiği için onların vazifesi teşekkürdür. Ve bunun gibi, başka misalleri de kıyasla...

Ey şikâyet eden insan! Sen yokluk âleminde kalmadın, varlık nimetini giydin, hayatı tattın, cansız durmadın, hayvan olmadın, İslamiyet nimetini buldun, dalâlette kalmadın, sağlık ve selamet nimetini gördün vesaire...

Ey nankör! Nereden hak buluyorsun ki, Cenâb-ı Hakk'ın sana verdiği, nimetin ta kendisi olan varlık mertebelerine şükretmeyerek –imkânat türünden, mevcut olmayan, eline geçmeyen ve lâyık olmadığın– yüksek

nimetler sana verilmediği için boş bir hırsla Cenâb-ı Hak'tan şikâyet ediyor ve nankörlük yapıyorsun?

Bir adam bir minarenin başına çıkar gibi yüksek bir mertebeye çıksın, büyük bir makam bulsun, her basamakta büyük bir nimet görsün de o nimetleri verene şükretmesin ve "Niçin daha yükseğe çıkamadım?" diye şikâyet ederek ağlayıp sızlasın… Acaba böyle bir adam ne kadar haksızlık, nankörlük ve ne kadar büyük divanelik eder; divaneler bile anlar…

Ey kanaatsiz, hırslı, iktisatsız, müsrif, haksız ve şikâyet eden gafil insan! Kesinlikle bil ki, kanaat kârlı bir teşekkür, hırs ise zararlı bir nankörlüktür. İktisat, yani tutumlu olmak nimete güzel ve menfaatli bir hürmettir. İsraf ise nimeti çirkin ve zararlı bir şekilde hafife almaktır. Aklın varsa kanaate alış ve Allah'ın rızasını kazanmaya çalış. Tahammül edemezsen "Ya Sabûr" de, sabır iste, hakkına razı ol, şikâyet etme! Kimden kime şikâyet ettiğini bil, sus! İlla şikâyet etmek istersen nefsini Cenâb-ı Hakk'a şikâyet et, çünkü kusur ondadır.

İkinci Remiz

On Sekizinci Mektup'un son meselesinin sonunda denildiği gibi, Hâlık-ı Zülcelâl'in hayret verici, müthiş bir rubûbiyet faaliyetiyle varlıkları sürekli değiştirip yenilemesinin hikmetlerinden biri şudur:

Nasıl ki varlıklarda faaliyet ve hareket bir iştahtan, arzudan, lezzetten ve muhabbetten ileri geliyor. Denilebilir ki, her faaliyette bir tür lezzet vardır, hatta her faaliyet bir tür lezzettir. Ve lezzet de bir kemâle bakar, belki bir çeşit kemâldir. Madem faaliyet bir kemâle, lezzete, güzelliğe işaret eder. Ve madem mutlak kemâl sahibi, Kâmil-i Zülcelâl olan Vâcibü'l-Vücûd, Zât'ı, sıfatları ve icraatıyla bütün kemâl vasıflarını kendisinde toplar.

• Elbette o Vâcibü'l-Vücûd Zât'ın varlığının vücûbiyetine[1143] ve kutsiyetine lâyık bir tarzda, Zât'ının hiçbir şeye ve hiç kimseye muhtaç olmayışına, sınırsız zenginliğine yakışır bir surette ve mutlak kemâline, Zât'ının her

türlü kusur ve noksandan uzak ve yüce oluşuna uygun bir şekilde; sonsuz, mukaddes bir *şefkati* ve münezzeh bir *muhabbeti* vardır.

• Elbette o mukaddes şefkatten ve o münezzeh muhabbetten gelen hadsiz, *mukaddes bir şevk* bulunur.

• Ve o mukaddes şevkten gelen sonsuz bir *mukaddes sevinç* mevcuttur.

• Ve o mukaddes sevinçten gelen –tabir caizse– sınırsız bir *mukaddes lezzet* vardır.

• Ve elbette o mukaddes lezzetle beraber, Rahman ve Rahîm Zât'a ait, O'nun sonsuz merhameti yönüyle, kudretinin faaliyeti içinde, yarattığı varlıkların kabiliyetlerinin potansiyelden fiile çıkmasından ve mükemmelleşmesinden doğan, o varlıkların memnuniyetlerinden ve kemâllerinden gelen –tabir caizse– hadsiz bir mukaddes *memnuniyet* ve *iftihar* vardır ki, sınırsız bir faaliyeti; o sınırsız faaliyet sonsuz bir değişimi, varlıkların başka bir şeye dönüşmesini, dönüştürülmesini ve yok edilmesini; o sonsuz değişim de ölümü, hiçliği, canlıların yok olup gitmesini ve dünyadan ayrılmasını gerektiriyor…

Bir zaman, beşerî ilimlerin ve felsefenin, şu sanatlı varlıkların gayelerine dair gösterdiği faydalar bana çok önemsiz göründü ve anladım ki, o hikmet abesliğe gider. Onun için felsefecilerin aşırıya varanları ya tabiat dalâletine düşer ya sofist olur ya Yaratıcının iradesini ve ilmini inkâr eder ya da O'na "mûcib-i bizzat"[1144] der.

İşte o zaman Allah'ın rahmeti *Hakîm* ismini imdadıma gönderdi, bana o sanatlı varlıkların büyük gayelerini gösterdi. Yani her bir varlık, Cenâb-ı Hakk'ın öyle bir yazısıdır ki, bütün şuur sahipleri onu okuyup etraflıca düşünür, mânâsı bildirildi.

Şu gaye bana bir sene yetti. Sonra o sanattaki harikalar açığa çıktı, o gaye kâfi gelmemeye başladı. Çok daha büyük başka bir gaye gösterildi. Yani bildim ki: *Her bir varlığın en mühim gayeleri Sâni'ine bakar; onların gayesi Cenâb-ı Hakk'ın sanatının mükemmelliğini, isimlerinin nakışlarını,*

hikmetinin süslemelerini ve rahmet hediyelerini O'nun nazarına arz etmek, güzelliğine ve kemâline bir ayna olmaktır.

Şu gaye de bana hayli zaman yetti. Sonra eşyanın sanatındaki ve var edilişindeki hayret verici faaliyet ve son derece süratli değişimler içinde kudret mucizeleri ve rubûbiyetin icraatı göründü. O zaman bu gaye de kâfi gelmemeye başladı. Belki bu gaye kadar büyük bir hikmet ve sebep de lâzımdır, diye düşündüm. İşte o vakit bana şu İkinci Remiz'deki sebepler ve gelecek işaretlerdeki gayeler gösterildi ve şüphesiz bir şekilde şu mânâ bildirildi:

Kâinattaki kudret faaliyeti ve eşyanın akıp gitmesi o kadar mânidardır ki, Sâni-i Hakîm şu faaliyetle bütün varlık türlerini konuşturuyor. Âdeta göklerde ve yerde hareket eden varlıklar birer kelime, hareketleri ise bir konuşmadır. Demek, faaliyetten ileri gelen hareketler ve yok olup gitmeler Allah'ı tesbih hükmündedir, âlemdeki faaliyet de kâinatın ve varlık türlerinin sessizce bir konuşması ve fertlerini konuşturmasıdır.

Üçüncü Remiz

Eşya, yokluğa ve hiçliğe gitmiyor; aksine, kudret dairesinden ilim dairesine geçiyor.. görünen âlemden gayb âlemine gidiyor.. değişip duran fâni âlemden nur âlemine, ölümsüzlüğe yöneliyor.

Hakikat noktasında, eşyadaki güzellik ve kemâl Cenâb-ı Hakk'ın isimlerine aittir, onların nakış ve cilveleridir. Madem o isimler bâki ve cilveleri daimîdir, elbette nakışları yenilenir, tazelenir, güzelleşir. O nakışlar hiçliğe ve yokluğa gitmiyor, belki yalnız itibarî olarak meydana çıkmaları ve suretleri değişiyor. Güzelliğe medar, berekete ve kemâle mazhar olan hakikatleri, mahiyetleri ve misalî hüviyetleri ise bâkidir.

Cansız varlıklardaki güzellik ve cemâl, doğrudan doğruya Cenâb-ı Hakk'ın isimlerine aittir; şeref onlaradır, övgü onların namınadır, güzellik onlarındır, muhabbet onlara gider, ayna hükmündeki varlıkların değişmesi onlara bir zarar vermez.

Eğer o varlıklar canlı fakat akıl sahibi değilse, onların yok olup gitmesi ve dünyadan ayrılması bir hiçlik ve yokluk değil; cismanî varlıktan ve hayat vazifesinin sıkıntısından, gürültüsünden kurtulup vazifeleriyle kazandıkları meyveleri bâki olan ruhlarına devretmektir. Onların bâki ruhları da Cenâb-ı Hakk'ın birer ismine dayanarak var olmaya devam eder, belki kendine lâyık bir saadete gider.

Eğer o canlılar akıl sahibi ise zaten dünyadan gitmeleri ebedî saadete, maddi-manevî kemâl vasıflarının yeri olan bekâ âlemine ve o Sâni-i Hakîm'in dünyadan daha güzel, daha nuranî olan berzah, misal ve ruhlar âlemi gibi diğer mekânlarına, başka memleketlerine bir yolculuktur. Ölüm, hiçlik, yokluk ve ayrılık değil, belki kemâlâta kavuşmaktır.

Kısacası: Madem Sâni-i Zülcelâl var ve bâkidir, sıfat ve isimleri daimîdir, ebedîdir. Elbette o isimlerin cilveleri ve nakışları manevî bir bekâ içinde yenilenir; dünyadan ayrılıkları tahrip, idam ve yokluk değildir.

Mâlumdur ki, insan, insanlığı yönünden çoğu varlıkla alâkalıdır. Onların saadetinden lezzet, yok olmasından da elem duyar. Canlıların ve bilhassa insanların, hele sevdiği ve takdir ettiği kemâl sahiplerinin elemleriyle daha fazla acı çeker ve saadetleriyle daha çok mutlu olur. Hatta şefkatli bir anne gibi, kendi saadetini ve rahatını onların saadeti için feda eder.

İşte her mümin, derecesine göre –Kur'an nuru ve iman sırrıyla– bütün varlıkların saadeti ve bekâsıyla, hiçlikten kurtulmasıyla ve Cenâb-ı Hakk'ın kıymetli birer mektubu olmasıyla saadet duyabilir ve dünya kadar bir nur kazanabilir. Herkes derecesine göre bu nurdan istifade eder. Eğer dalâlet ehli ise kendi elemiyle beraber bütün varlıkların kaybından, fâniliğinden ve görünüşte yok olmasından; o varlıklar canlı ise elem çekmelerinden üzüntü duyar. Yani küfrü, onun dünyasına hiçlik hissi doldurur, başına boşaltır, o insan daha cehenneme gitmeden cehennemi yaşar.

Dördüncü Remiz

Birçok yerde dediğimiz gibi, bir padişahın sultan, halife, hâkim, kumandan gibi çeşitli unvan ve sıfatlarından kaynaklanan ayrı ayrı teşkilât daireleri olması misali, Cenâb-ı Hakk'ın güzel isimlerinin hadde hesaba gelmez, türlü türlü tecellileri vardır. Yarattığı varlıkların çeşitliliği ve birbirinden farklı olması, o tecellilerin çeşitliliğinden ileri geliyor.

İşte her kemâl ve güzellik sahibinin, fıtratı gereği kemâlini ve güzelliğini görmek ve göstermek istemesi sırrınca, o farklı farklı isimler de ebedî oldukları için daimî bir surette Zât-ı Akdes namına görünmek, yani nakışlarını görmek ister. Kendi nakışlarının aynasında O'nun güzelliğinin cilvelerini ve kemâlinin yansımalarını görmeyi ve göstermeyi arzu ederler. Yani yüce kâinat kitabını ve varlıkların çeşitli yazılarını devamlı, her an tazelemek, sürekli yeniden, mânidar bir şekilde yazmak, bir tek sayfaya ayrı ayrı binlerce yazıyı kaydetmek ve her birini en kutsî isimlerin sahibi Mukaddes Zât'ın gören nazarına sunmakla beraber, bakıp düşünmeleri için bütün şuur sahiplerine de göstermeyi ve okutmayı gerektirir. Bu hakikate işaret eden şu hakikatli şiire bak:

Kitab-ı âlemin yaprakları, envâ-ı nâ-mâdud,
Huruf ile kelimâtı dahi efrad-ı nâ-mahdud.

Yazılmış destgâh-ı Levh-i Mahfuz-u Hakikat'te,
Mücessem lafz-ı mânidardır âlemde her mevcud.[1145]

تَأَمَّلْ سُطُورَ الْكَائِنَاتِ فَإِنَّهَا مِنَ الْمَلَأِ الْأَعْلٰى إِلَيْكَ رَسَائِلُ[1146]

Beşinci Remiz

İki "nükte"dir.

Birinci Nükte

Madem Cenâb-ı Hak var, her şey var. Madem Cenâb-ı Vâcibü'l-Vücûd'a bağlanmak var, o halde her şey için bütün eşya var. Çünkü Vâcibü'l-Vücûd'a nispet edilen her varlık, birlik sırrıyla, bütün varlıklarla bir irtibat kazanır. Demek, Vâcibü'l-Vücûd'a bağını bilen veya bağı bilinen her varlık, birlik sırrıyla, O'na ait bütün varlıklarla münasebet içinde olur. Her bir şey, o bağ noktasında sonsuz varlık nuruna erişebilir. Ayrılıklar,

yokluklar o noktada yoktur. *Sadece bir an yaşamak, hadsiz varlık nuruna vesiledir.*

Eğer o bağ olmazsa ve bilinmezse, bir varlık sayısız ayrılığa, yokluklara, hiçliklere maruz kalır. Çünkü şu halde, alâkadar olabileceği her bir şeyden ayrılmış ve onlar için yokluğa gitmiştir. Demek, kendi varlığına sonsuz yokluk ve ayrılıklar yüklenir. O bağ olmadan bir milyon sene var kalsa da bu, o bağ ile bir an yaşamak kadar olamaz.

Bunun için hakikat ehli zâtlar demiştir ki: "Bir ân-ı seyyâle vücûd-u münevver, milyon sene vücûd-u ebtere müreccahtır." Yani *Vücûd-u Vâcib'e nispet edilen bir anlık varlık, O'na nispet edilmeden milyonlarca sene var olmaktan üstündür.* Hem bu sırdandır ki, hakikati araştırıp delilleriyle bilen zâtlar şöyle demiş: "Varlık nuru, Vâcibü'l-Vücûd'u tanımakla elde edilir." Yani, o halde kâinat varlık nuru içinde, meleklerle, ruhanilerle ve şuur sahipleriyle dolu görünür. Eğer o nur olmasa hiçlik karanlıkları, ayrılık ve yokluk elemleri her bir varlığı kuşatır. Dünya, Cenâb-ı Hakk'ı tanımayan insana, korku ve yalnızlık hissedilen boş ve ıssız bir yer gibi görünür.

Evet, nasıl ki bir ağacın her meyvesinin, o ağaçtaki bütün meyvelerle birer bağı vardır. Ve o bağla birer kardeşi, arkadaşı mevcut olduğundan, onlar sayısınca dolaylı varlığı bulunur. Ne vakit o meyve ağaçtan koparılsa her bir meyveden ayrılmış ve her biri için yokluğa gitmiş gibi olur. Her bir meyve onun için yok hükmüne geçer. Dışında bir hiçlik karanlığı onu kuşatır. Aynen öyle de, Ehad ve Samed Zât'ın kudretiyle olan bağı noktasında, her varlık için bütün eşya vardır. Eğer o bağ olmazsa her şey, kendi dışında eşya sayısınca yokluklara maruz kalır.

İşte şu işaretten, iman nurlarının büyüklüğüne bak ve dalâletin dehşetli karanlıklarını gör. Demek iman, burada anlatılan asıl yüce hakikatin unvanıdır, insan ondan iman vasıtasıyla istifade edebilir. Nasıl ki kör, sağır, dilsiz, akılsız bir adam için her şey yok hükmündedir; aynen öyle de, imansız insan için her şey yok hükmündedir, karanlıklar içindedir.

İkinci Nükte

Dünyanın ve eşyanın üç yüzü var:

Birinci Yüzü: Cenâb-ı Hakk'ın isimlerine bakar, onların aynasıdır. Bu yüzde yokluk, ayrılık ve hiçlik değil; tazelenme ve yenilenme var.

İkinci Yüzü: Ahirete, bekâ âlemine bakar, onun tarlası hükmündedir. Bu yüzde, bâki neticeler ve meyveler yetiştirmek var; dünyanın bu yüzü bekâya hizmet eder, fâni şeyleri bâki hale getirir. Bunda da ölüm ve yokluk değil, hayat ve bekâ cilveleri bulunur.

Üçüncü Yüzü: Fânilere, yani bize bakar; fânilerin ve nefsinin geçici arzularına uyanların sevgilisi, şuur sahipleri için bir ticaret yeri ve vazifelilerin imtihan meydanıdır. İşte dünyanın bu üçüncü yüzündeki fânilik, yokluk, ölüm ve hiçliğin acılarına ve yaralarına merhem olarak içyüzünde bekâ ve hayat cilveleri var.

Sözün Özü: *Şu akıp giden, dönüp duran mahlûklar, Vâcibü'l-Vücûd'un icat ve varlık nurlarını tazelemek için hareket eden aynalar ve değişen mazharlardır.*

İkinci Makam

Bir mukaddime ve beş "işaret"tir. Mukaddime iki bahistir.

Mukaddime[1147]

Birinci Bahis

Şu gelecek Beş İşaret'te, rubûbiyetin icraatını seyretmek için sönük, küçük birer dürbün misali birer temsil yazılacaktır. Bu temsiller rubûbiyette görülen icraatın hakikatinin yerini tutamaz, onu kavrayamaz, ona ölçek olamaz fakat baktırabilir. Gelecek temsillerde ve geçen Remiz'lerdeki, Zât-ı Akdes'in sıfatlarına ve icraatına yakışmayan tabirler temsilin kusurudur. Mesela lezzet, sevinç ve memnuniyetin bizce bilinen mânâları, O'nun mukaddes sıfatlarını ve bunların eseri olan icraatı ifade edemiyor, fakat onların içyüzünü anlamak için birer unvan, tefekkür için birer vesiledir.

Hem şu temsiller kuşatıcı, büyük bir rubûbiyet kanununun küçük bir misalde ucunu göstermekle o kanunun, rubûbiyetin icraatındaki hakikatini ispat ediyor. Mesela, “Bir çiçek varlık âleminden giderken geride binlerce varlık bırakır, öyle gider.” denilmiş. Bu, büyük bir rubûbiyet kanununu gösteriyor ki, her baharda, belki bütün dünyadaki varlıklarda o kanun işliyor.

• Evet, Hâlık-ı Rahîm, Sâni-i Hakîm, bir kuşun tüylü elbisesini hangi kanunla değiştiriyor, tazeliyorsa, her sene yeryüzünün elbisesini de aynı kanunla yeniler.

• Yine o kanunla her asırda dünyayı başka bir şekle sokar. Aynı kanunla kıyamet vaktinde kâinatın suretini değiştirir.

• Hem hangi kanunla zerreyi mevlevi gibi hareket ettiriyorsa, yerküreyi de meczup ve semâa kalkan bir mevlevi gibi aynı kanunla döndürür. Ve o kanunla âlemleri çevirir, güneş sistemini gezdirir.

• Hem hangi kanunla senin bedenindeki hücrelerin zerrelerini tazeliyor, tamir ve tahlil ediyorsa, bahçeni de aynı kanunla her sene yeniler ve her mevsim birçok defa tazeler. Yine o kanunla yeryüzünü her bahar mevsiminde yeniler, üstüne taze bir örtü çeker.

• Hem o Sâni-i Kadir, bir sineğe hangi hikmet kanunuyla hayat verirse, şu önümüzdeki çınar ağacını da her baharda aynı kanunla canlandırır. O kanunla yeryüzüne yine o baharda can verir. Ve aynı kanunla haşirde mahlûkatı da diriltir. Şu sırra işaret olarak Kur’an, مَا خَلْقُكُمْ وَلَا بَعْثُكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ[1148] diye ferman eder. Bunun gibi başka örnekleri de kıyasla...

Bunlar gibi çok rubûbiyet kanunu vardır ki, zerrelerden âlemin bütününe kadar işliyor. İşte rubûbiyet faaliyetindeki şu kanunların büyüklüğüne bak, genişliğine dikkat et ve içindeki birlik sırrını gör; her bir kanunun Allah’ın birliğine delil olduğunu bil. Evet, şu sayısız ve çok büyük kanunların her biri ilim ve iradenin cilvesi olmakla beraber, hem tek hem kuşatıcı olduğu için Sâni’in birliğini, ilim ve iradesini kesin bir şekilde ispat eder.

İşte çoğu Söz'deki temsiller, böyle kanunların uçlarını küçük birer misalle göstererek bahsedilen meselede aynı kanunun varlığına işaret eder. Madem temsille kanunun gerçekleştiği gösteriliyor, o halde mantıkî bir delil gibi şüphesiz şekilde, iddia edilen meseleyi ispatlar. Demek Söz'lerdeki çoğu temsil şüphe götürmez, kesin birer delil hükmündedir.

İkinci Bahis

Onuncu Söz'ün Onuncu Hakikati'nde dendiği gibi, bir ağacın ne kadar meyvesi ve çiçeği varsa her bir meyvenin ve çiçeğin de o kadar gayesi, hikmeti vardır. O hikmetler üç kısımdır:

• *Bir kısmı Sâni'e bakar, O'nun isimlerinin nakışlarını gösterir.*

• *Bir kısmı şuur sahiplerine bakar, onların gözünde kıymetli yazılar ve mânidar kelimelerdir.*

• *Bir kısmı da kendi nefsine, hayatına ve bekâsına bakar. İnsana faydalı ise onun menfaatine göre hikmetleri vardır.*

İşte bir vakit, her varlığın böyle pek çok gayesi bulunduğunu düşünürken, aşağıdaki Beş İşaret'in esaslarına birer nota hükmünde, küllî gayeleri gösteren şu fıkralar Arapça olarak hatırıma geldi:

وَهٰذِهِ الْمَوْجُودَاتُ الْجَلِيَّةُ مَظَاهِرُ سَيَّالَةٌ وَمَرَايَا جَوَّالَةٌ لِتَجَدُّدِ تَجَلِّيَاتِ
أَنْوَارِ إِيجَادِهٖ سُبْحَانَهُ بِتَبَدُّلِ التَّعَيُّنَاتِ الْاِعْتِبَارِيَّةِ

أَوَّلًا: مَعَ اسْتِحْفَاظِ الْمَعَانِي الْجَمِيلَةِ وَالْهُوِيَّاتِ الْمِثَالِيَّةِ

وَثَانِيًا: مَعَ إِنْتَاجِ الْحَقَائِقِ الْغَيْبِيَّةِ وَالنُّسُوجِ اللَّوْحِيَّةِ

وَثَالِثًا: مَعَ نَشْرِ الثَّمَرَاتِ الْأُخْرَوِيَّةِ وَالْمَنَاظِرِ السَّرْمَدِيَّةِ

وَرَابِعًا: مَعَ إِعْلَانِ التَّسْبِيحَاتِ الرَّبَّانِيَّةِ وَإِظْهَارِ الْمُقْتَضَيَاتِ الْأَسْمَائِيَّةِ

وَخَامِسًا: لِظُهُورِ الشُّؤُونَاتِ السُّبْحَانِيَّةِ وَالْمَشَاهِدِ الْعِلْمِيَّةِ

İşte bu beş cümlede, bahsedeceğimiz işaretlerin esasları var. Evet, her bir varlığın –bilhassa canlıların– beş tabaka ayrı ayrı hikmetleri ve gayeleri bulunur. Nasıl ki, meyveli bir ağacın üst üste olan dalları meyve verir. Aynen öyle de, her bir canlının, beş tabakada çeşitli gayeleri ve hikmetleri vardır.

Ey fâni insan! Senin basit bir çekirdek hükmündeki kendi hakikatinin meyve veren bâki bir ağaca dönüşmesini ve Beş İşaret'te gösterilecek on tabaka meyveyi, on çeşit gayeyi kazanmak istersen hakiki imanı elde et! Yoksa bunların hepsinden mahrum kalmakla beraber, o çekirdeğin içinde sıkışıp çürüyeceksin.

Birinci İşaret

فَأَوَّلًا: بِتَبَدُّلِ التَّعَيُّنَاتِ الْإِعْتِبَارِيَّةِ مَعَ اسْتِحْفَاظِ الْمَعَانِي الْجَمِيلَةِ وَالْهُوِيَّاتِ الْمِثَالِيَّةِ sözü ifade ediyor ki:

Bir varlık bu âlemden ayrılırken görünüşte kendisi hiçliğe, yokluğa gider, fakat ifade ettiği mânâlar bâki kalır, saklanır. Misalî hüviyeti, sureti ve mahiyeti de misal âleminde, misal âleminin numuneleri olan, her şeyin muhafaza edildiği manevî levhalarda ve onların örneği olan hafızalarda kalır. Demek, görünüşte bir varlığı kaybeder fakat yüzlerce manevî ve ilmî varlık kazanır.

Mesela, nasıl ki matbaada bir sayfanın basılmasını sağlayan harflere bir şekil verilir, o harfler düzenlenir ve sayfanın basılmasına vesile olur. O sayfa suretini ve hüviyetini basılan yapraklara bırakıp mânâlarını akıl sahiplerine ulaştırdıktan sonra, o matbaa harflerinin vaziyeti ve düzeni de değiştirilir. Çünkü artık onlara lüzum kalmamıştır, hem başka sayfaların basılması gerekir.

İşte aynen bunun gibi, ilahî kader kalemi şu yeryüzündeki varlıklara, bilhassa bitkilere bir düzen, bir vaziyet verir... Bahar sayfasında kudret onları var eder… Ve suretleri, hüviyetleri güzel mânâlarını bildirerek misal âlemi gibi gayb âleminin de defterine geçtiği için hikmet gerektirir ki, o vaziyet değişsin, böylece yeni gelecek baharın sayfası yazılsın ve o varlıklar da mânâlarını ifade etsin.

İkinci İşaret

وَثَانِيًا: مَعَ إِنْتَاجِ الْحَقَائِقِ الْغَيْبِيَّةِ وَالنُّسُوجِ اللَّوْحِيَّةِ Bu cümle işaret eder ki:

Her bir şey –cüzî olsun, küllî olsun– yokluğa gittikten sonra, bilhassa canlıysa, gayba ait pek çok hakikati netice verir. Bununla beraber, misal

âleminin defterlerinde bulunan misalî levha üstünde, hayatı boyunca yaşadığı haller sayısınca suretler bırakır ve o suretlerden, mukadderat denilen mânidar hayat hikâyeleri yazılır ve ruhanilere bir mütâlaa yeri olur.

Mesela, nasıl ki bir çiçek yokluğa giderken varlık âleminde yüzlerce tohumcuğunu ve o tohumcuklarda mahiyetini bırakır. Hem her şeyin muhafaza edildiği küçük levhalarda ve onların küçük numuneleri olan hafızalarda binlerce suretini bırakıp şuur sahiplerine hayatı boyunca geçirdiği hallerle ifade ettiği, Cenâb-ı Hakk'ı tesbihatını ve O'nun isimlerinin nakışlarını okutur, sonra gider.

Aynen öyle de, yeryüzü saksısında güzel, sanatlı varlıklarla süslenmiş bahar mevsimi bir çiçektir. Görünüşte yok olur, hiçliğe gider. Fakat tohumları sayısınca ifade ettiği gayba ait hakikatleri, çiçekleri sayısınca neşrettiği misalî hüviyeti ve içindeki varlıklar sayısınca gösterdiği Rabbanî hikmeti kendine bedel bu âlemde bırakır, sonra bizden saklanır. Hem arkadaşı olan diğer baharlara yer açar ki, gelip vazifelerini görsünler. Demek, o bahar görünüşte bir vücudu çıkarır, mânen bin vücut giyer.

Üçüncü İşaret

وَثَالِثًا: مَعَ نَشْرِ الثَّمَرَاتِ الْأُخْرَوِيَّةِ وَالْمَنَاظِرِ السَّرْمَدِيَّةِ ifade ediyor ki:

Dünya bir tezgâh ve bir tarladır, ahiret pazarına uygun mahsulleri yetiştirir.[1149] *Birçok Söz'de ispat etmişiz ki: Nasıl cinlerin ve insanların amelleri ahiret pazarına gönderiliyorsa, aynı şekilde, dünyadaki diğer varlıklar da ahiret hesabına pek çok vazife görüyor ve mahsul yetiştiriyor. Belki yerküre onlar için geziyor. Hatta denilebilir ki, dünya bunun için vardır.* Cenâb-ı Hakk'ın bu gemisi, yirmi dört bin senelik mesafeyi bir senede geçip haşir meydanının etrafında dönüyor. Mesela cennet ehli elbette arzu eder ki, dünya maceralarını hatırlasın ve birbirlerine nakletsinler. Belki o maceraların levhalarını ve misallerini çok merak eder, görmek isterler. Elbette sinema perdesindeymiş gibi o levhaları, o hadiseleri seyretseler çok lezzet alırlar. Madem öyle, herhalde lezzet

yurdu ve saadet yeri olan cennette, ebedî manzaralarda, عَلٰى سُرُرٍ مُتَقَابِلِينَ[1150] ayetinin işaretiyle, dünyadaki maceralar karşılıklı konuşulacak ve buradaki hadiselerin sahneleri seyredilecektir.

İşte bu güzel varlıkların bir an belirip kaybolması ve birbiri ardınca gelip geçmesi, ebedî manzaraları meydana getirmek için bir fabrika tezgâhı hükmünde görünüyor. Mesela, nasıl ki bugünkü medeniyetin mensupları fâni durumlara bir tür bekâ vermek ve onları gelecektekilere yadigâr bırakmak için güzel veya garip vaziyetlerin suretini alıp sinema perdesiyle geleceğe hediye ediyor, geçmiş zamanı şimdiki zamanda ve istikbalde gösteriyor, oraya yerleştiriyor.

Aynen öyle de, şu baharda, yeryüzünde görülen varlıklar kısa bir hayat geçirdikten sonra onların Sâni-i Hakîm'i, bekâ âlemine ait gayelerini o âleme kaydeder. Bununla beraber, ebedî âlemde, bâki manzaralarda o varlıkların hayat safhalarında gördükleri vazifeleri ve her türlü noksandan uzak kendi Zât'ına ait mucizelerini ebedî manzaralarda saklar. Bu, Hakîm, Rahîm ve Vedûd isimlerinin gereğidir.

Dördüncü İşaret

وَرَابِعًا: مَعَ إِعْلَانِ التَّسْبِيحَاتِ الرَّبَّانِيَّةِ وَإِظْهَارِ الْمُقْتَضَيَاتِ الْأَسْمَائِيَّةِ ifadesi şunu bildiriyor:

Varlıklar, hayattaki vaziyetleriyle Cenâb-ı Hakk'ı çeşitli şekillerde tesbih ediyor ve O'nun isimlerinin gerektirdiği halleri gösteriyor. Mesela Rahîm ismi şefkat etmek ister, Rezzâk ismi rızık vermeyi gerektirir, Latîf ismi lütfetmeyi lâzım kılar ve bunun gibi, Allah'ın bütün isimlerinin bir gereği vardır. İşte her canlı, hayatı ve varlığıyla o isimlerin gerektirdiği vaziyetleri göstermekle beraber, uzuvları ve kabiliyetleri sayısınca, Sâni-i Hakîm'i tesbih ediyor.

Mesela, nasıl ki bir insan güzel meyveler yer. O meyveler midesinde dağılır, erir, görünüşte kaybolur. Fakat ağzından, midesinden başka, bütün beden hücrelerine, o faaliyet içinde bir lezzet ve zevk vermekle beraber, bedenin her tarafındaki uzuvları yaşatmak ve beslemek gibi pek çok

hikmete vesile olur. O yiyecek, bitkilere ait varlık tabakasından insanlara ait olan hayat tabakasına çıkar.

Aynen öyle de, şu varlıklar yokluk perdesinde saklandıkları vakit, her birinden geriye pek çok tesbihat kalır. Bununla beraber, Cenâb-ı Hakk'ın pek çok isminin de nakışlarını ve gereklerini o isimlerin eline, yani bâki bir varlığa bırakır, öyle giderler. Acaba fâni, geçici bir varlıktan geriye bir mânâda bekâya mazhar binlerce varlık kalsa, "Ona yazık oldu!" veya "Faydasız gitti!" veyahut "Şu sevimli varlık neden gitti?" denir mi, şikâyet edilebilir mi? Belki onun hakkındaki rahmet, hikmet ve muhabbet öyle gerektiriyor ve öyle olması lâzımdır. Yoksa ona bir tek zarar gelmemesi için binlerce menfaati terk etmek gerekir ki, şu halde binlerce zarar edilmiş olur. Demek Rahîm, Hakîm ve Vedûd isimleri, varlıkların yok olup gitmesine ve dünyadan ayrılmasına zıt değildir; aksine, bunu gerektirir.

Beşinci İşaret

وَخَامِسًا: لِظُهُورِ الشُّؤُونَاتِ السُّبْحَانِيَّةِ وَالْمَشَاهِدِ الْعِلْمِيَّةِ cümlesi ifade ediyor ki:

"Varlıklar –bilhassa canlılar– görünüşte yokluğa giderken geride pek çok bâki şey bırakır, öyle giderler..." İkinci Remiz'de söylendiği gibi, Zât-ı Vâcibü'l-Vücûd'un kutsiyetine ve hiçbir şeye kesinlikle muhtaç olmayışına yakışır bir tarzda ve O'na lâyık bir surette; rubûbiyetinin icraatında sonsuz bir muhabbet, şefkat, iftihar, –tabir caizse– mukaddes, sınırsız bir memnuniyet ve sevinç, –tabirde hata olmasın– hadsiz, mukaddes bir lezzet ve bütün noksanlıklardan uzak bir ferahlık bulunur ki, bunların eserleri açıkça görünüyor. İşte varlıklar bu sıfatların gerektirdiği, hayret uyandıran faaliyetle değişerek, halden hale geçerek yokluk ve fânilik içinde süratle sevk ediliyor, görünen âlemden gayb âlemine sürekli gönderiliyor. Ve o sıfatların, icraatın cilveleri altında daimî bir seyir, akış ve hareket içinde dolaşarak çalkalanıyor, gafillerin kulaklarına ayrılık ve yokluk feryadını, hidayet ehline ise zikir ve tesbih sedalarını duyuruyorlar.

Bu sırdan dolayı her bir varlık, Vâcibü'l-Vücûd'un bâki sıfatlarının ve icraatının göründüğü ebedî birer mânâyı, keyfiyeti, hali bu âlemde bırakıp öyle gidiyor. Hem hayatı boyunca geçirdiği safhaları ve halleri, ezelî ilmin unvanları olan İmam-ı Mübîn, Kitab-ı Mübîn, Levh-i Mahfuz gibi ilmî varlık dairelerinde haricî varlığını temsil eden etraflı programını da bırakıp öyle gider. Demek her fâni, bir varlığı terk eder, binlerce bâki varlığı kazanır, kazandırır.

Mesela, nasıl ki harikulâde bir fabrikanın makinesine bazı basit maddeler atılır, içinde yanar, görünüşte kaybolur; fakat o fabrikanın imbiklerinden çok kıymetli kimyevî maddeler ve ilaçlar süzülür. Hem o fabrikanın çarkları bu maddelerin kuvveti ve buharıyla döner; onlar bir taraftan kumaşların dokunmasına, bir kısmı kitap basılmasına, bir kısmı da şeker gibi başka kıymetli şeylerin imal edilmesine vesile olur ve bunun gibi... Demek, o basit maddelerin yanması ve görünüşte kaybolmasıyla binlerce şey var olur; basit bir varlık gider, fakat pek çok kıymetli varlığı miras bırakır. İşte şu halde, o basit maddeye "Yazık oldu!" denir mi? "Fabrikanın sahibi neden onlara acımadı, o sevimli maddeleri yaktı, mahvetti?.." diye şikâyet edilir mi?

Aynen öyle de –وَلِلّٰهِ الْمَثَلُ الْأَعْلٰى[1151]– Hâlık-ı Hakîm, Rahîm ve Vedûd, rahmetinin, hikmetinin ve vedûdiyetinin[1152] gereği olarak kâinat fabrikasını işletir. Her bir fâni varlığı pek çok bâki varlığa çekirdek yapar, Rabbanî maksatlarına vesile kılar, noksandan uzak, yüce sıfatlarına ve icraatına mazhar eder, kader kalemine mürekkep ve kudretinin dokumasına bir mekik eyler. Ve bilmediğimiz daha pek çok büyük yardımlar ve yüce maksatlar için kendi kudret faaliyetiyle kâinatı işletir. Zerreleri döndürür, varlıkları gezdirir, hayvanları bir akış halinde dünyadan geçirir, gezegenleri çevirir, kâinatı konuşturur, ayetlerini ona sessiz bir şekilde söyletir ve yazdırır.

Ve rubûbiyeti noktasında yeryüzündeki varlıklardan;

• *Havayı, emir ve iradesine bir tür arş...*

• *Işık unsurunu, ilim ve hikmetine bir arş...*

• *Suyu, lütfuna ve rahmetine bir arş...*

• *Ve toprağı da muhafaza ediciliğine ve hayat vermesine bir çeşit arş yapmıştır. Bunlardan üçünü yeryüzündeki varlıkların üstünde gezdirir.*

Kesinlikle bil ki, bu Beş Remiz'de ve Beş İşaret'te gösterilen parlak, yüce hakikat Kur'an nuruyla görünür ve ona iman kuvvetiyle sahip olunabilir.

Yoksa o bâki hakikatin yerini çok müthiş bir karanlık alır. Dalâlet ehli için dünya ayrılıklarla, yokluk ve hiçliklerle doludur. Kâinat manevî bir cehennem hükmüne geçer. Her şey sonsuz bir yokluğun kuşattığı ani bir varlıktan ibarettir. Bütün geçmiş ve gelecek, yokluk karanlığıyla dolmuştur, insan yalnız kısacık olan şimdiki zamanda hüzünlü bir varlık nuru bulabilir.

Fakat Kur'an sırrı ve iman nuru ile ezelden ebede kadar bir varlık nuru görünür, insan onunla alâkadar olur ve ebedî saadeti elde eder.

Kısacası: Şair Niyazi Mısrî'nin tarzında deriz ki:

Derya olunca nefes,
Pârelenince[1153] kafes,
Ta kesilince bu ses,
Çağırırım; ya Hak, ya Mevcud,
Ya Hayy, ya Mâbud,
Ya Hakîm, ya Maksud
Ya Rahîm, ya Vedûd!..

Ve bağırarak şöyle derim:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ الْمُبِينُ، مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ صَادِقُ الْوَعْدِ الْأَمِينُ[1154]

Ve imanla ispat ederim:

إِنَّ الْبَعْثَ بَعْدَ الْمَوتِ حَقٌّ وَالْجَنَّةَ حَقٌّ وَالنَّارَ حَقٌّ وَإِنَّ السَّعَادَةَ الْأَبَدِيَّةَ حَقٌّ وَإِنَّ اللّٰهَ رَحِيمٌ حَكِيمٌ وَدُودٌ وَإِنَّ الرَّحْمَةَ وَالْحِكْمَةَ وَالْمَحَبَّةَ مُحِيطَةٌ بِجَمِيعِ الْأَشْيَاءِ وَشُؤُونَاتِهَا[1155]

وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي هَدٰينَا لِهٰذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدٰينَا اللّٰهُ
لَقَدْ جَاءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ[1156]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَآ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[1157]

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا[1158]

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ صَلَاةً تَكُونُ لَكَ رِضَاءً وَلِحَقِّهِ أَدَاءً
وَعَلٰى اٰلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلِّمْ، اٰمِينَ. وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ[1159]

سُبْحَانَ مَنْ جَعَلَ حَدِيقَةَ أَرْضِهِ مَشْهَرَ صَنْعَتِهِ، مَحْشَرَ خِلْقَتِهِ، مَظْهَرَ قُدْرَتِهِ، مَدَارَ حِكْمَتِهِ، مَزْهَرَ رَحْمَتِهِ، مَزْرَعَ جَنَّتِهِ، مَمَرَّ الْمَخْلُوقَاتِ، مَسِيلَ الْمَوْجُودَاتِ، مَكِيلَ الْمَصْنُوعَاتِ..

فَمُزَيَّنُ الْحَيَوَانَاتِ، مُنَقَّشُ الطُّيُورَاتِ، مُثَمَّرُ الشَّجَرَاتِ، مُزَهَّرُ النَّبَاتَاتِ: مُعْجِزَاتُ عِلْمِهِ، خَوَارِقُ صُنْعِهِ، هَدَايَا جُودِهِ، بَرَاهِينُ لُطْفِهِ، دَلَائِلُ الْوَحْدَةِ، لَطَائِفُ الْحِكْمَةِ،
شَوَاهِدُ الرَّحْمَةِ..

تَبَسُّمُ الْأَزْهَارِ مِنْ زِينَةِ الْأَثْمَارِ، تَسَجُّعُ الْأَطْيَارِ فِي نَسْمَةِ الْأَسْحَارِ، تَهَزُّجُ الْأَمْطَارِ عَلٰى خُدُودِ الْأَزْهَارِ، تَزَيُّنُ الْأَزْهَارِ، تَبَرُّجُ الْأَثْمَارِ فِي هٰذِهِ الْجِنَانِ، تَرَحُّمُ الْوَالِدَاتِ عَلَى الْأَطْفَالِ الصِّغَارِ فِي كُلِّ الْحَيَوَانَاتِ وَالْإِنْسَانِ: تَعَرُّفُ وَدُودٍ، تَوَدُّدُ رَحْمٰنٍ، تَرَحُّمُ حَنَّانٍ، تَحَنُّنُ مَنَّانٍ لِلْجِنِّ وَالْإِنْسَانِ وَالرُّوحِ وَالْحَيَوَانِ وَالْمَلَكِ وَالْجَانِّ..[1160]

Yirmi Dördüncü Mektup'un Birinci Zeyli[1161]

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1162] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[1163]

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

قُلْ مَا يَعْبَؤُا بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ[1164]

Yani, "Ey insanlar! Duanız olmazsa ne kıymetiniz var?" mealindeki ayetin beş nüktesini dinle…

Birinci Nükte

Dua büyük bir kulluk sırrıdır. Hatta kulluğun ruhu hükmündedir.[1165] Birçok yerde ifade ettiğimiz gibi, dua üç çeşittir:

Birinci Çeşit Dua: Kabiliyet diliyledir ki, bütün hububat ve tohumlar kabiliyetlerinin diliyle Fâtır-ı Hakîm'e şöyle dua eder: "Senin isimlerinin nakışlarını etraflıca göstermek için bize topraktan çıkıp boy atmayı, büyümeyi nasip et. Küçük hakikatimizi sümbüllenmiş hale getir ve ağacın büyük hakikatine çevir!"

Kabiliyet diliyle duanın bir çeşidi de şudur: *Sebeplerin bir araya gelmesi, neticenin var edilmesi için bir duadır.* Yani sebepler bir vaziyet alır ve o vaziyet hal dili hükmüne geçer; neticeyi Kadîr-i Zülcelâl'den dua ile isterler. Mesela su, sıcaklık, toprak ve ışık bir çekirdek etrafında toplanır, bu bir çeşit duadır ki, "Bu çekirdeği ağaç yap ey Hâlıkımız!" derler. Çünkü harika bir kudret mucizesi olan ağaç, o şuursuz, cansız, basit maddelere havale edilemez, bu imkânsızdır. Demek, sebeplerin bir araya gelmesi bir çeşit duadır.

İkinci Çeşit Dua: Fıtrî ihtiyaç diliyledir, bütün canlıların iktidar ve iradeleri dışındaki ihtiyaç ve isteklerinin ummadıkları yerden, uygun vakitte verilmesi için Hâlık-ı Rahîm'e bir tür dualarıdır. Çünkü ihtiyaçlarını onlara iktidar ve iradeleri dışında, bilmedikleri yerden, uygun vakitte bir Hakîm-i Rahîm gönderiyor. Elleri yetişmiyor. Demek o ihsan, duanın neticesidir.

Kısacası: Bütün kâinattan Cenâb-ı Hakk'ın dergâhına çıkan, bir tek duadır. Sebepler, neticeyi Allah'tan ister.

Üçüncü Çeşit Dua: İhtiyaç dairesinde, şuur sahiplerinin duasıdır. Bu da iki kısımdır.

Birinci Kısım: Eğer çaresizlik derecesine gelmişse veya fıtrî ihtiyacıyla tam ilgiliyse, kabiliyet diline yaklaşmış veya samimi, hâlis kalbin lisanıyla ise büyük çoğunlukla makbuldür. İnsanlığın ilerlemesinin büyük kısmı ve keşifleri bir nevi duanın neticesidir. İnsanların medeniyet harikası dedikleri şeyler ve keşifleriyle iftihar vesilesi zannettikleri işler, manevî birer duanın meyvesidir. Bunlar hâlis bir kabiliyet diliyle istenmiş, insana verilmiştir. Kabiliyet ve fıtrî ihtiyaç diliyle yapılan dualar da bir mâni olmazsa ve gerekli şartlar dâhilinde ise daima makbuldür.

İkinci Kısım: Meşhur duadır. Bu da iki çeşittir; biri fiilî, biri sözle... Mesela çift sürmek, fiilî bir duadır. Çift süren insan rızkı topraktan istemez, toprak rahmet hazinesinin bir kapısıdır; rahmete açılan toprağın kapısını saban ile çalar.

Diğer kısımların etraflıca izahını geçip yalnız sözle yapılan duanın bir iki sırrını gelecek iki üç nüktede söyleyeceğiz.

İkinci Nükte

Duanın tesiri büyüktür. Bilhassa dua, külliyet yani bütünlük, enginlik kazanarak devam ederse netice vermesi daha büyük ihtimaldir, belki daima netice verir. Hatta denilebilir ki, âlemin yaratılış sebeplerinden biri de duadır. Yani kâinatın yaratılışından sonra, başta insanlığın, onun başında İslam âleminin ve onun başında da Muhammed-i Arabî'nin (aleyhissalâtü vesselam) muazzam duası, kâinatın yaratılış sebeplerinden biridir. Âlemin Hâlık'ı, istikbalde o zâtın insanlık adına, hatta varlıklar hesabına ebedî bir saadet, ilahî isimlere bir mazhariyet isteyeceğini bilmiş, o gelecek duayı kabul etmiş ve kâinatı yaratmıştır.

Madem duanın bu derece büyük önemi ve enginliği var. Hiç mümkün müdür ki, bin üç yüz elli senedir, her vakit, üç yüz milyon insanın, cin, melek ve ruhanilerden hadde hesaba gelmez mübarek varlıkların ittifakla Zât-ı Muhammedî *(aleyhissalâtü vesselam)* hakkında Cenâb-ı Hakk'ın engin rahmeti, ebedî saadet ve o zâtın isteklerinin gerçekleşmesi için ettikleri dualar kabul olmasın? Hiç mümkün müdür ki, o dualar reddedilsin?

Madem o dualar bu kadar külliyet ve enginlik kazanıp devam ederek kabiliyet dili ve fıtrî ihtiyaç derecesine gelmiş. Elbette Zât-ı Muhammed-i Arabî *(aleyhissalâtü vesselam)*, o duaların neticesi olarak öyle bir makam ve mertebededir ki, bütün akıllar toplanıp tek akıl olsa bunun hakikatini tam kavrayamaz.

İşte ey Müslüman, senin mahşer günü böyle bir şefaatçin var. Şefaatine erişmek için onun sünnetine uy!..

Eğer dersen: Madem o Habibullah'tır. Bu kadar salâvata ve duaya ne ihtiyacı var?

Cevap: O zât *(aleyhissalâtü vesselam)* bütün ümmetinin saadetiyle alâkadardır, onların her türlü saadetinden hisse alır ve musibetinden endişe

duyar.[1166] İşte kendisi için saadet ve kemâlât mertebeleri sonsuz olmakla beraber, ümmetindeki sayısız ferdin, sınırsız bir zamanda, hadsiz, türlü türlü saadetlerini hararetle arzu eden ve sayısız, çeşit çeşit bedbahtlıklarından üzüntü duyan bir zât, elbette sonsuz salâvata, duaya, rahmete lâyıktır ve muhtaçtır.

Dersen ki: Bazen kesinlikle olacak işler için dua edilir. Mesela husuf ve küsuf namazındaki[1167] dua gibi… Bazen de hiç olmayacak şeyler için dua edilir. Bunun hikmeti nedir?

Cevap: Başka Söz'lerde izah edildiği gibi, *dua bir ibadettir. Kul, kendi aczini ve fakrını duayla ilan eder. Görünüşteki maksatlar ise o duanın ve ibadetin vaktidir, hakiki kazancı değil. İbadetin faydası ahirete bakar. Dünyaya ait maksatlar elde edilmezse "Dua kabul olmadı." denmez, "Duanın vakti daha bitmedi." denir.*

Hem hiç mümkün müdür ki, bütün müminlerin bütün zamanlarda, sürekli, tam bir ihlâs ve arzuyla dua ederek istedikleri ebedî saadet onlara verilmesin… Bütün kâinatın şahitliğiyle, sonsuz rahmeti bulunan Kerîm-i Mutlak, Rahîm-i Mutlak bu dualarını kabul etmesin ve ebedî saadet var olmasın?

Üçüncü Nükte

İradeyle yapılan sözlü duanın makbuliyeti iki şekildedir: *Dua ya istenen şeyin aynısının verilmesiyle makbul olur ya da onun daha iyisi verilir.* Mesela biri, kendine bir erkek evlat ister. Cenâb-ı Hak, Hazreti Meryem gibi bir kız evlat verse "Duası kabul olmadı." denmez, "Daha iyi bir şekilde kabul edildi." denir. Hem bazen insan kendi dünya saadeti için dua eder, duası ahiret için kabul olur. "Duası reddedildi." denmez, "Daha faydalı bir surette kabul edildi." denir ve bunun gibi...

Madem Cenâb-ı Hak, Hakîm'dir; biz O'ndan isteriz, O da cevap verir. Fakat bize hikmetine göre muamele eder. Hasta, doktorun hikmetini itham etmemeli. Hasta bal ister, işinin ehli doktor sıtması için sulfato (kinin)

verirse "Doktor onu dinlemedi." denmez. Belki âh u feryadını işitmiş, cevap da vermiş ve isteğini daha güzel bir şekilde yerine getirmiştir.

Dördüncü Nükte

Duanın en güzel, en tatlı, en leziz, en hazır meyvesi ve neticesi şudur:

Dua eden insan bilir ki, sesini işiten, derdine derman yetiştiren, ona merhamet eden biri var; o Zât'ın kudret eli her şeye yetişir. Bu büyük dünya hanında yalnız değil, Kerîm bir Zât var, ona bakar, onu yalnızlık hissinden kurtarır. Hem o insan kendini, sonsuz ihtiyaçlarını yerine getirebilecek ve sayısız düşmanını defedebilecek bir Zât'ın huzurunda tasavvur ederek bir ferahlık duyup dünya kadar ağır bir yükü üzerinden atar, اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ[1168] *der.*

Beşinci Nükte

Dua kulluğun ruhu ve hâlis bir imanın neticesidir. Çünkü dua eden insan, duasıyla gösteriyor ki: "Bütün kâinata hükmeden biri var, en küçük işlerimi dahi bilir. En uzak maksatlarımı yerine getirebilir. Her halimi görür, sesimi işitir. Öyleyse bütün varlıkların bütün seslerini işitiyor; benim sesimi de işitiyor. Bütün bu şeyleri O yaptığı için en küçük ihtiyaçlarımı da O'ndan bekliyor, O'ndan istiyorum."

İşte duanın verdiği hâlis tevhid inancının enginliğine, gösterdiği iman nurunun tatlılığına ve saflığına bak, قُلْ مَا يَعْبَؤُا بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ[1169] sırrını anla ve وَقَالَ رَبُّكُمُ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ[1170] fermanını dinle!

أَگَرْ نَهْ خَواهِى دَادْ ، نَهْ دَادِى خَواهْ denildiği gibi, *"Eğer vermek istemeseydi, istemeyi vermezdi..."*[1171]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[1172]

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ مِنَ الْأَزَلِ إِلَى الْأَبَدِ عَدَدَ مَا فِي عِلْمِ اللّٰهِ وَعَلٰى اٰلِهِ
وَصَحْبِهِ وَسَلِّمْ. سَلِّمْنَا وَسَلِّمْ دِينَنَا، اٰمِينَ. وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ[1173]

Yirmi Dördüncü Mektup'un İkinci Zeyli

Resûl-u Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselam) Miracı Hakkındadır.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1174] ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[1175]

بِسْــــمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَلَقَدْ رَاٰهُ نَزْلَةً أُخْرٰى۝عِنْدَ سِدْرَةِ الْمُنْتَهٰى۝عِنْدَهَا جَنَّةُ الْمَأْوٰى۝إِذْ يَغْشٰى السِّدْرَةَ مَا يَغْشٰى۝مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغٰى۝لَقَدْ رَاٰى مِنْ اٰيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرٰى[1176]

Mevlid-i Nebevî'nin "Miraciye" kısmına dair beş "nükte"yi söyleyeceğiz.

Birinci Nükte

Mevlid yazarı Süleyman Efendi,[1177] cennetten getirilen Burak'a dair hazin bir aşk macerası anlatıyor. O zât veli olduğu ve rivayete dayandığı için elbette bir hakikati ifade ediyor. O hakikat şu olmalıdır:

Bekâ âlemindeki varlıklar, Resûl-u Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselam) nuruyla pek alâkadardır. Çünkü onun getirdiği nur iledir ki, cennet ve ahiret yurdu cinler ve insanlarla şenlenecek. Eğer o olmasaydı, ebedî saadet var edilmeyecek ve cennetteki her çeşit nimetten istifadeye kabiliyetli cinler ve insanlar cenneti şenlendirmeyecekti; cennet bir bakıma sahipsiz ve virane kalacaktı.

Yirmi Dördüncü Söz'ün Dördüncü Dal'ında ifade edildiği gibi, nasıl ki bülbülün güle olan aşkının destanı, hayvanların bitkilere karşı aşk derecesindeki şiddetli ihtiyacını, rahmet hazinesinden gelen ve hayvanların rızıklarını taşıyan bitki kafilelerine ilan eder; bunun için başta gül bülbülü, her türden bir cins bülbül Rabbanî birer hatip olarak seçilmiştir… Onların nağmeleri, bitkilerin en güzellerinin başında, hoş geldin der gibi, tesbih edercesine, güzel bir karşılama, bir alkışlamadır.

Aynen bunun gibi, kâinatın yaratılış sebebi, iki cihan saadetinin vesilesi ve âlemlerin Rabbinin habibi olan Zât-ı Muhammed-i Arabî'ye *(aleyhissalâtü vesselam)* nasıl ki meleklerden Hazreti Cebrail *(aleyhisselam)* tam bir muhabbetle hizmetkârlık ediyor ve meleklerin Hazreti Âdem'e *(aleyhisselam)* boyun eğmesinin, itaatinin ve secdesinin sırrını gösteriyor.. Öyle de, cennet ehlinin, hatta cennetteki hayvanların dahi o zâta karşı alâkaları, bindiği Burak'ın âşıkane hissiyatı ile ifade edilmiştir.

İkinci Nükte

Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* miracındaki hadiselerden biri, Cenâb-ı Hakk'ın ona *(aleyhissalâtü vesselam)* karşı her türlü kusur ve noksandan yüce muhabbetinin, "Sana âşık olmuşum." tabiriyle ifade edilmesidir. Bu tabir alışılmış mânâsıyla Vâcibü'l-Vücûd'un kutsiyetine ve Zât'ının hiçbir şeye muhtaç olmayışına uygun düşmüyor. Yazdığı mevlidin herkesin alâkasına mazhar olması Süleyman Efendi'nin veli ve hakikat ehli bir zât olduğunu gösterir. Böyle bir zâtın işaret ettiği mânâ elbette sahihtir. O mânâ şudur:

Zât-ı Vâcibü'l-Vücûd'un sonsuz güzelliği ve kemâli vardır. Çünkü kâinatın her tarafına dağılmış olan güzelliğin ve kemâlin her çeşidi, O'nun cemâl ve kemâlinin emareleri, işaretleri, delilleridir. İşte her güzellik ve kemâl sahibinin, açıkça cemâl ve kemâlini sevmesi gibi, Zât-ı Zülcelâl de cemâlini çok sever.[1178] Bunu, kendine lâyık bir muhabbetle yapar. O Zât güzelliğinin parıltıları olan isimlerini de sever. Madem isimlerini sever, elbette isimlerinin güzelliğini gösteren sanatını da sever. Öyleyse cemâl ve kemâline ayna olan, sanatla yarattığı varlıklara da muhabbeti vardır. Madem cemâl ve kemâlini gösterene muhabbeti vardır, elbette isimlerinin güzelliğine ve kemâline işaret eden varlıkların güzelliklerini de sever. Kur'ân-ı Hakîm ayetleriyle bu beş çeşit muhabbete işarette bulunuyor.

İşte Resûl-u Ekrem (aleyhissalâtü vesselam),

• *Madem o sanatlı varlıklar içinde en mükemmel fert, mahlûkat içinde en seçkin şahsiyettir.*

• *Hem Cenâb-ı Hakk'ın sanatını bir zikir ve tesbih sedasıyla gösteriyor ve takdir ediyor.*

• *Hem O'nun isimlerindeki cemâl ve kemâl hazinelerini Kur'an lisanıyla açmıştır.*

• *Hem kâinattaki yaratılış kanunlarının, Sâni'inin kemâline delil oluşunu, parlak ve kesin bir şekilde Kur'an'ın diliyle bildiriyor.*

• *Hem engin kulluğuyla Cenâb-ı Hakk'ın rubûbiyetine aynalık ediyor.*

• Hem mahiyetinin kuşatıcılığı ile O'nun bütün isimlerine kusursuz bir mazhar olmuştur.

Elbette bunun için denilebilir ki:

• Cemil-i Zülcelâl, kendi güzelliğini sevmekle, o güzelliğin en mükemmel, şuur sahibi aynası olan Muhammed-i Arabî'yi (aleyhissalâtü vesselam) de sever.

• Hem kendi isimlerini sevmekle, o isimlerin en parlak aynası olan Muhammed-i Arabî'yi (aleyhissalâtü vesselam) ve ona (aleyhissalâtü vesselam) benzeyenleri de derecelerine göre sever.

• Hem kendi sanatını sevdiği için elbette onu en yüksek seda ile bütün kâinata duyuran, karaları ve denizleri coşturacak bir zikir ve tesbih nidasıyla ilan eden ve göklerin kulağını çınlatan Muhammed-i Arabî'yi (aleyhissalâtü vesselam) ve ona uyanları da sever.

• Hem sanatla yarattığı varlıkları sevdiği için onların en mükemmeli canlıları.. canlıların en mükemmeli şuur sahiplerini.. şuur sahiplerinin en üstünü ve faziletlisi insanları.. ve insanların, ittifakla, en mükemmeli olan Muhammed-i Arabî'yi (aleyhissalâtü vesselam) elbette daha çok sever.

• Hem yarattığı varlıklarda güzel ahlâkı sevdiği için ahlâk güzelliğinde ittifakla en yüksek mertebede[1179] *bulunan Muhammed-i Arabî'yi (aleyhissalâtü vesselam) ve derecelerine göre, ona benzeyenleri de sever. Demek, Cenâb-ı Hakk'ın rahmeti gibi muhabbeti de kâinatı kuşatmıştır.*

İşte o sayısız sevilenler içinden, zikredilen beş noktanın her birinde en yüksek makam Muhammed-i Arabî'ye (aleyhissalâtü vesselam) mahsustur ki, "Habibullah"[1180] *lâkabı ona verilmiş.*

İşte Süleyman Efendi bu en yüksek mahbubiyet[1181] makamını, "Ben sana âşık olmuşum." tabiriyle anlatmış. Bu tabir bir tefekkür vesilesidir, şu hakikate gayet uzaktan bir işarettir. Bununla beraber, madem bu tabir rubûbiyetin icraatına yakışmayan bir mânâyı hayale getiriyor, en iyisi bunun yerine "Ben senden razı olmuşum." denmeli.

Üçüncü Nükte

“Miraciye”de anlatılanlar, bildiğimiz mânâlarla o kutsî ve nezih hakikatleri ifade edemiyor. Belki o konuşmalar, etraflıca düşünmek için birer unvan, birer tefekkür vesilesidir.. yüce ve derin hakikatlere birer işarettir.. imanın bir kısım hakikatlerine dair birer hatırlatmadır.. ve ifade edilmesi mümkün olmayan bazı mânâlara birer kinayedir. Yoksa bildiğimiz mânâlar ile gerçekleşmiş değildir. Biz, o konuşmalardan o hakikatleri hayal ederek çıkaramayız; belki kalbimizde heyecanlı bir imanî zevk, nuranî ve ruhanî bir neşe duyabiliriz. Çünkü nasıl Cenâb-ı Hakk’ın Zât’ında ve sıfatlarında eşi, benzeri, misli yoktur; aynı şekilde, rubûbiyetinin icraatında da benzeri yoktur.[1182] Nasıl sıfatları yarattığı varlıkların sıfatlarına benzemiyorsa muhabbeti de benzemez.

Öyleyse şu tabirleri müteşabih[1183] ifadelerden sayıp deriz ki: Zât-ı Vâcibü’l-Vücûd’un varlığının vücûbiyetine[1184] ve kutsiyetine yakışır bir tarzda ve Zât’ının hiçbir şeye muhtaç olmayışına, mutlak kemâline uygun bir surette, muhabbet gibi bazı sıfatları ve o sıfatların eseri olan icraatı vardır; “Miraciye”de anlatılanlar bunu hatırlatıyor. Resûl-u Ekrem’in Mirac’ına dair Otuz Birinci Söz, Mirac’ın hakikatlerini iman esasları dairesinde izah etmiştir. Onunla yetinerek burada kısa kesiyoruz.

Dördüncü Nükte

“Cenâb-ı Hakk’ı yetmiş bin perde arkasında görmüş”[1185] tabiri, mekân uzaklığını ifade ediyor. Halbuki Vâcibü’l-Vücûd mekândan münezzehtir, her şeye her şeyden daha yakındır. Öyleyse bu ne demektir?

Cevap: Bu hakikat Otuz Birinci Söz’de delilleriyle, etraflıca anlatılmıştır. Burada yalnız şu kadar deriz ki:

Cenâb-ı Hak bize gayet yakındır, biz ise O’ndan son derece uzağız. Nasıl ki güneş, elimizdeki ayna vasıtasıyla bize çok yaklaşır ve yerdeki her bir şeffaf şey ona bir çeşit arş ve mekân olur. Eğer güneşin şuuru bulunsaydı, bizimle aynamız vasıtasıyla görüşürdü. Fakat biz ondan dört bin sene uzağız. Benzetme ve temsillerin ötesinde, Ezelî Güneş her şeye her şeyden

daha yakındır. Çünkü Vâcibü'l-Vücûd'dur, mekândan münezzehtir. Hiçbir şey O'na perde olamaz, her şey O'ndan son derece uzaktır.

İşte Mirac'ın uzun mesafesiyle وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ[1186] ayetinin ifade ettiği yakınlığın sırrı ve Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* pek çok mesafeyi aşarak gitmesinin ve bir anda yerine dönmesinin sırrı bundan ileri geliyor.

Resûl-u Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselam) Mirac'ı, onun seyr u sülûkü, yani manevî yolculuğudur, veliliğinin unvanıdır. Nasıl ki ruhanî seyr u sülûk ile kırk günden ta kırk seneye kadar bir yükseliş neticesinde veli zâtların imanları hakkalyakîn[1187] mertebesine çıkıyor. Aynen öyle de, bütün evliyanın sultanı olan Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* yalnız kalbi ve ruhuyla değil, hem cismi hem his ve duyuları hem de latifeleriyle, kırk sene yerine kırk dakikada, veliliğinin büyük kerameti olan Mirac ile geniş bir cadde açarak iman hakikatlerinin en yüksek mertebelerine ulaşmış… Mirac merdiveniyle Arş'a çıkmış… "Kâb-ı Kavseyn" makamında, iman hakikatlerinin en büyüğü olan "Allah'a iman" ve "ahirete iman"ı bizzat gözüyle görmüş… Cennete girmiş, ebedî saadete şahit olmuş… Ve Mirac kapısıyla açtığı o geniş caddeyi öyle bırakmıştır. Ümmetin velileri seyr u sülûk ile –derecelerine göre– ruhanî ve kalbî bir tarzda o Mirac'ın gölgesinde gidiyorlar.

Beşinci Nükte

Mevlid-i Nebevî ile "Miraciye"nin okunması gayet faydalı, güzel ve beğenilmiş bir İslam âdetidir. Müslümanların toplum hayatında gayet latif, parlak ve tatlı bir sohbet vesilesidir. Belki iman hakikatlerini hatırlatmak için en hoş ve şirin derslerdendir. İman nurlarını, Allah sevgisini ve peygamber aşkını göstermek, canlandırmak için en heyecan verici ve tesirli vasıtalardandır. Cenâb-ı Hak bu âdeti ebediyete kadar devam ettirsin ve Süleyman Efendi gibi mevlid yazanlara rahmet etsin, yerlerini Cennetü'l-Firdevs yapsın, âmin...

Hâtime[1188]

Madem şu kâinatın Hâlık'ı her varlık türünde seçkin, mükemmel ve o türün bütün vasıflarını içinde barındıran bir fert yaratıp onu hemcinslerinin övünç ve kemâl kaynağı yapar.

• *Elbette isimlerindeki ism-i âzamın tecellisiyle, bütün kâinata nispeten seçkin ve mükemmel olan bir fert yaratacaktır.*

• *İsimlerinde bir ism-i âzam olduğu gibi,*[1189] *yarattığı sanatlı varlıklar arasında da mükemmel bir fert bulunacak ve Cenâb-ı Hak kâinata yayılmış kemâl vasıflarını o fertte bir araya getirip kendine nazar noktası yapacaktır.*

• *O fert, herhalde canlılardan olacaktır. Çünkü kâinattaki en mükemmel tür canlılardır.*

• *Herhalde canlılar içinde, şuur sahiplerinden olacaktır. Çünkü canlı türleri içinde en mükemmeli şuur sahipleridir.*

• *Ve herhalde o eşsiz fert, insan olacaktır. Çünkü şuur sahipleri içinde sonsuz yükselmeye kabiliyetli olan, insandır.*

• *Ve insanlar içinde herhalde o fert Hazreti Muhammed (aleyhissalâtü vesselam) olacaktır. Çünkü Hazreti Âdem zamanından şimdiye kadar tarih onun gibi bir ferdi gösterememiştir ve gösteremez.*

Zira yeryüzünün yarısını ve insanlığın beşte birini manevî saltanatı altına alarak, bin üç yüz elli sene tam bir haşmetle o manevî saltanatı devam ettirmiş.. bütün kemâl sahiplerine, bütün hakikatlerde bir "üstad-ı küll"[1190] hükmüne geçmiş.. dost ve düşmanın ittifakıyla, güzel ahlâkın en yüksek derecesine sahip olmuş.. peygamberliğinin başlangıcında tek başına bütün dünyaya meydan okumuş.. her dakika yüz milyondan fazla insanın sürekli virdi olan Kur'an-ı Mucizü'l-Beyan'ı göstermiş bir zât, elbette o seçkin ferttir, ondan başkası olamaz. O, bu âlemin hem çekirdeği hem meyvesidir.

عَلَيْهِ وَعَلٰى اٰلِهِ وَصَحْبِهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ بِعَدَدِ أَنْوَاعِ الْكَائِنَاتِ وَمَوْجُودَاتِهَا[1191]

İşte böyle bir zâtın mevlidini ve miracını dinlemenin, yani yükselişinin başlangıcını ve sonunu işitmenin, manevî tarihçe-i hayatını bilmenin o

zâtı kendine üstad, efendi, imam ve şefaatçi kabul eden müminler için ne kadar zevkli, iftihar edilecek, nurlu, neşeli, hayırlı, yüce bir dinî müsamere[1192] olduğunu anla!..

Ya Rab! Habib-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselam) hürmetine ve ism-i âzam hatırına, şu risaleyi neşredenlerin ve arkadaşlarının kalblerini iman nurlarına mazhar, kalemlerini Kur'an'ın sırlarına naşir eyle ve onlara sırat-ı müstakîmde istikamet ver, âmin…

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَاۤ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَاۤ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[1193]

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي[1194]

Said Nursî

1137 "Allah her ne dilerse onu yapar." (İbrahim sûresi, 14/27)
1138 "…Allah dilediği şekilde hükmeder." (Mâide sûresi, 5/1)
1139 Remiz: İşaret
1140 Kazâ: Cenâb-ı Hak tarafından takdir edilmiş şeyin zamanı gelince yaratılması.
1141 Mülk sahibi, mülkünde dilediği gibi tasarruf eder.
1142 İmkânât: Varlığı da yokluğu da imkân dâhilinde olan şeyler.
1143 Vücûbiyet: Zorunlu, vacip, varlığı kendinden olma.
1144 Mucib-i bizzat: İcraatını yapmaya mecbur olan, iradesinde serbest olmayan.
1145 "Âlem kitabının yaprakları sayısız, çeşit çeşit/ Harfleri ve kelimeleri de sınırsız/ Bir hakikat olan Levh-i Mahfuz'un tezgâhında yazılmış/ Cisme bürünmüş mânidar birer sözdür âlemde her varlık".
1146 Kâinatın satırlarını dikkatle okuyup tefekkür et. Zira onlar, Mele-i Âlâ'dan sana gönderilmiş mektuplardır. İbni Kayyim, Medâricü's-Sâlikîn 3/356; İbni Kayyim, Bedâiu'l-Fevâid 4/971.
1147 Mukaddime: Giriş
1148 "Sizin hepinizi yaratmak da, ölümünüzün ardından (ahirette) hepinizi diriltmek de (O'nun için) ancak bir kişiyi yaratmak ve diriltmek gibidir." (Lokman sûresi, 31/28)
1149 Ebû Nuaym, Hilyetü'l-Evliyâ 9/278; İbni Hacer, Fethu'l-Bârî 11/230; el-Münâvî, Feyzu'l-Kadîr 2/140, 440, 4/2.
1150 "Dost ve kardeş olarak, divanlar üzerinde karşı karşıya otururlar." (Hicr sûresi, 15/47; Sâffât sûresi, 37/44)
1151 "En yüce sıfatlar Allah'ındır." (Nahl sûresi, 16/60)
1152 Vedûdiyet: Cenâb-ı Hakk'ın her şeyi kuşatan muhabbet sıfatı.
1153 Pârelenmek: Parçalanmak
1154 Apaçık hakkın ta kendisi ve her şeyin idaresi elinde olan Allah'tan başka ilah yoktur. Vaadinde sadık ve emin olan Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) Allah'ın resûlüdür.
1155 Şüphesiz, öldükten sonra dirilme haktır. Cennet haktır. Cehennem haktır. Ebedî saadet haktır. Allah; Rahîm, Hakîm ve Vedûd'dur; ilahî rahmet, hikmet ve muhabbet bütün varlığı ve varlığın her halini, her durumunu kuşatmıştır.
1156 "'Hamdolsun bizi bu cennete eriştiren Allah'a! Eğer O bizi muvaffak kılmasaydı, biz kendiliğimizden yol bulamazdık. Rabbimizin elçilerinin gerçeği bildirdikleri bir kere daha

kesinlikle anlaşılmıştır.’ derler.” (A’râf sûresi, 7/43)
1157 “Sübhansın ya Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin.” (Bakara sûresi, 2/32)
1158 “Ey Rabbimiz! Unutur veya hataya düşer de bir kusur işlersek bizi onunla hesaba çekme!” (Bakara sûresi, 2/286)
1159 Allahım! Efendimiz Muhammed’e, onun âl ve ashabına, senin hoşnutluğuna ve onun hakkının ödenmesine vesile olacak şekilde çok salât ve selam eyle, âmin... Ve bütün hamdler âlemlerin Rabbi Allah’adır.
1160 Yeryüzü bahçesini sanatına bir sergi, yaratmasına bir meydan, kudretine bir tecelli yeri, hikmetine bir yörünge, rahmetine bir çiçeklik, cennetine bir tarla, yarattıklarına bir uğrak yeri, varlıkların akıp gittiği bir mecra, eserlerine bir ölçek olarak yaratan Zât, her türlü eksiklikten uzaktır.
Bundan dolayı, canlıların süslenmesi, kuşların nakış nakış işlenmesi, ağaçların meyvelerle donanması, bitkilerin çiçek çiçek açması O’nun ilminin mucizeleri, sanatının harikaları, cömertliğinin hediyeleri, lütfunun alâmetleri, birliğinin delilleri, hikmetinin incelikleri, rahmetinin şahitleridir.
Bu yeryüzü bahçelerinde meyvelerin süsleriyle çiçeklerin tebessümü.. seher yeliyle kuşların şakıması.. çiçeklerin yanaklarındaki yağmur damlaların şıpırtısı.. çiçeklerin süslenmesi ve meyvelerin bu bahçelerde kendilerindeki bütün güzellikleri insanların nazarına arz etmesi.. ve hayvan olsun, insan olsun kâinattaki bütün varlıkların küçücük yavrularına karşı şefkati; cinlere, insanlara, ruhlara, hayvanlara ve meleklere bir Vedûd’un kendini tanıtmasının, bir Rahman’ın kendini sevdirmesinin, bir Hannân’ın şefkatinin ve bir Mennân’ın merhametinin cilveleridir.
1161 Zeyl: İlave.
1162 Her türlü noksan sıfattan uzak Allah’ın adıyla.
1163 “Hiçbir şey yoktur ki, O’nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor olmasın.” (İsrâ sûresi, 17/44)
1164 Furkan sûresi, 25/77.
1165 Tirmizî, duâ 1, tefsîru sûre (2) 16, (40) 1; Ebû Dâvûd, vitr 23; İbni Mâce, duâ 1.
1166 Bkz. Tevbe sûresi, 9:128.
1167 Ay ve güneş tutulmaları sırasında kılınan namaz.
1168 “Bütün hamdler, övgüler âlemlerin Rabbi Allah’adır.” (Fâtiha sûresi, 1/2)
1169 “(Resûlüm!) De ki: (Kulluğunuz ve) yalvarmanız olmasa Rabbim size ne diye değer versin?” (Furkan sûresi, 25/77)
1170 “Rabbiniz buyurdu ki: “Bana dua edin ki, size karşılık vereyim.” (Mü’min sûresi, 40/60)
1171 Ebû Nuaym, Hilyetü’l-Evliyâ 3/263; el-Gazâlî, İhyâu Ulûmi’d-Dîn 1/204; el-Münâvî, Feyzu’l-Kadîr 5/417.
1172 “Sübhansın ya Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin.” (Bakara sûresi, 2/32)
1173 “Allahım! Efendimiz Muhammed’e, O’nun âl ve ashabına, ezelden ebede kadar ilahî ilmindeki şeyler adedince salât ve selam eyle. Bize hem bedenî hem dinî hayatımızda sıhhat ve selamet lütfet, âmin... Bütün hamdler, övgüler âlemlerin Rabbi Allah’adır.”
1174 Her türlü noksan sıfattan uzak Allah’ın adıyla.
1175 “Hiçbir şey yoktur ki, O’nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor olmasın.” (İsrâ sûresi, 17/44)
1176 “O’nun bir başka inişini Sidretü’l-Münteha’nın yanında görmüştü. Me’vâ cenneti de onun yanındadır. O dem ki Sidre’yi bir feyiz sarıyor, sardıkça sarıyordu... Peygamberin gözü kaymadı, şaşmadı, aşmadı da. Vallahi gördü, hem de Rabbinin ayetlerinden en büyüğünü gördü.” (Necm sûresi, 53/13-18)

1177 Süleyman Çelebi: Asıl adı “Vesiletü’n-Necat” (Kurtuluş Vesilesi) olan meşhur mevlidi kaleme almış, 14. ve 15. yüzyıllarda yaşamış hakikat ehli şair.
1178 Müslim, îmân 147; İbni Mâce, duâ 10; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 4/133, 134, 151.
1179 Bkz. “Ve sen pek yüksek bir ahlâk üzerindesin!” (Kalem sûresi, 68/4)
1180 Allah’ın sevdiği, sevgilisi.
1181 Mahbubiyet: Sevilme, mahbub olma makamı.
1182 Bkz. Bakara sûresi, 2/117; En’âm sûresi, 6/101; Şûrâ sûresi, 42/11; İhlâs sûresi, 112/4.
1183 Müteşabih: Mânâsı açık olmayan.
1184 Zorunlu, vacip, kendinden olma.
1185 Ebû Ya’lâ, el-Müsned 13/520; et-Taberânî, el-Mu’cemü’l-Evsat 8/382-383; el-Hâkim, el-Müstedrek 6/148.
1186 “Biz ona şahdamarından daha yakınız.” (Kaf sûresi, 50/16)
1187 Marifet mertebesinin en yükseği. Hakikati bizzat yaşayarak görme hali.
1188 Sonsöz.
1189 Tirmizî, deavât 63; Ebû Dâvûd, vitr 23; Nesâî, sehv 58; İbni Mâce, duâ 9.
1190 Her şeyiyle, herkesin üstadı, örneği.
1191 Ona, âl ve ashabına kâinattaki âlemlerin ve varlıkların sayısınca salât ve selam olsun.
1192 Gece toplantısı.
1193 “Sübhansın ya Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin.” (Bakara sûresi, 2/32)
1194 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâki, Allah’tır.

Yirmi Beşinci Mektup

Telif edilmemiştir.

Yirmi Altıncı Mektup

Bu Yirmi Altıncı Mektup,
birbiriyle münasebeti az dört “bahis”ten oluşur.

Birinci Bahis

بِاسْمِهٖ سُبْحَانَهُ[1195] ، وَاِنْ مِنْ شَیْءٍ اِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهٖ[1196]

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَاِمَّا يَنْزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللّٰهِ اِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ[1197]

ŞEYTANA VE TARAFTARLARINA KARŞI KUR’AN’IN BİR DELİLİ

İblisi fikir yoluyla mağlup eden, şeytanları aciz bırakan ve azgınlık yolunda gidenleri susturan Birinci Bahis’te, tarafsız bir değerlendirmeyle şeytanın müthiş bir hilesinin kesin bir şekilde reddedilişi anlatılacak. O hadisenin bir kısmını on sene önce *Lemaât*’ta özetle yazmıştım. Şöyle ki:

Bu risalenin telifinden on bir sene önce ramazan-ı şerifte, İstanbul’da, Bayezid Cami-i Şerif’inde hafızları dinliyordum. Birden, şahsını göremedim fakat bana manevî bir ses işittim gibi geldi. Zihnimi kendine çevirdi. Hayalen dinledim. Baktım ki, bana şöyle diyor:

“Sen Kur’an’ı pek yüce, çok parlak görüyorsun. Tarafsızca değerlendir, öyle bak. Yani onu bir insan sözü farz edip bak... Acaba o meziyetleri, o ziynetleri görecek misin?”

Hakikaten ben de ona aldandım. İnsan sözü farz edip Kur’an’a öyle baktım. Gördüm ki, nasıl Bayezid Camii’nin elektrik düğmesi çevrilip ışıklar söndürülünce ortalık karanlığa bürünürse, insan sözü farz edip baktığımda Kur’an’ın parlak ışıkları da öyle gizlenmeye başladı. O vakit anladım; benimle konuşan şeytandır, beni uçuruma yuvarlıyor. Kur’an’dan yardım diledim. Birden kalbime bir nur geldi, müdafaa için bana büyük bir kuvvet verdi. O zaman şeytanla aramızda şöyle bir münazara başladı:

Dedim ki:

“Ey şeytan! Tarafsızca değerlendirme için iki tarafın ortasında bir vaziyet almak gerekir. Halbuki senin ve insanlar arasındaki talebelerinin dediğiniz tarafsızca değerlendirme, karşı tarafı tercihtir; tarafsızlık değil, geçici bir dinsizliktir. Çünkü Kur’an’a insan sözü diye bakmak ve onu öyle değerlendirmek, diğer şıkkı esas almaktır. Bu ise tarafsızlık değil, bâtılı tercih, hatta ona taraftar olmaktır.”

Şeytan dedi ki:

“Öyleyse Kur’an’a, ne Allah kelâmı ne de insan sözüdür de! Onu ortada farz et, öyle bak.”

Ben cevap verdim:

“O da olamaz. Çünkü kime ait olduğu tartışmalı bir mal bulunsa, eğer onun sahibi olduğunu iddia eden iki kişi mekânca birbirine yakınsa, o zaman o mal ikisinden başka birine veya ikisinin de ellerinin yetişeceği bir yere bırakılır. Hangisi kendisine ait olduğunu ispat ederse onu alır. Eğer iki iddia sahibi birbirinden gayet uzak, mesela biri doğuda, biri batıda ise o vakit kaide gereği, “sahibü’l yed”[1198] kim ise mal onun elinde bırakılır. Çünkü ortada bırakmak mümkün değildir.[1199]

İşte Kur’an, kıymetli bir maldır. İnsan sözü Cenâb-ı Hakk’ın kelâmından ne kadar uzaksa, o iki taraf da birbirinden o kadar, belki sonsuz derecede uzaktır. Kur’an’ı, yer-gök gibi birbirinden uzak olan o iki tarafın ortasında bırakmak mümkün değildir. Hem bunun ortası yoktur. Çünkü varlık-yokluk gibi, ters kutuplar gibi birbirlerine zıttırlar; ortası olamaz. Öyleyse Kur’an için “sahibü’l yed”, Cenâb-ı Hak’tır. Demek, Kur’an O’nun elinde kabul edilip delillerine öyle bakılmalıdır. Eğer öteki taraf Kur’an’ın Allah kelâmı olduğuna dair bütün delilleri birer birer çürütürse elini ancak o zaman ona uzatabilir, yoksa uzatamaz. Heyhat! Binlerce kesin delilin çivisiyle Arş-ı Âzam’a çakılan bu muazzam pırlantayı hangi el, bütün o çivileri söküp, o direkleri kesip düşürebilir?

İşte ey şeytan! Hak yolundakiler ve insaf sahipleri, sana rağmen bu şekilde doğru bir muhakeme ile düşünürler. Hatta en küçük bir delilde dahi

Kur'an'a imanlarını artırırlar. Senin ve takipçilerinin gösterdiğiniz yol ise hakikate zıttır. Bir kere, Kur'an insan sözü farz edilse, yani Arş'a bağlanan o muazzam pırlanta yere atılsa, onu yerden kaldırıp manevî Arş'a çakmak için bütün deliller kuvvetinde ve sağlamlığında bir tek delil gerekir. Ta ki, insan küfür karanlığından kurtulup imanın nurlarına erişsin. Halbuki bunu başarmak pek güçtür. Onun için senin hilene aldanıp şu zamanda, tarafsızca değerlendirme perdesi altında çokları imanını kaybediyor."

Sonra şeytan döndü ve dedi ki:

"Kur'an, insan sözüne benziyor, onların konuşması tarzındadır. Demek, insan sözüdür. Eğer Allah'ın kelâmı olsa, O'na yakışacak, her yönden harikulâde bir tarzı bulunurdu. O'nun sanatı nasıl insanların sanatına benzemiyorsa, kelâmı da benzememeli!"

Cevaben şöyle dedim:

"Nasıl ki Peygamberimiz *(aleyhissalâtü vesselam)* mucizelerinden ve hususi vasıflarından başka, hal, hareket ve tavırlarında beşerilikte kalıp her insan gibi ilahî kaidelere ve yaratılış kanunlarına uymuştur. O da soğuğa katlanmış, elem çekmiştir, vesaire... Ümmetine fiilleriyle imam, tavırlarıyla rehber olması ve bütün hareketleriyle ders vermesi için onun her hal ve tavrında harikulâde bir vaziyet görülmez. Eğer her davranışı harikulâde olsa, her yönüyle bizzat imam, herkese mutlak rehber ve her haliyle "âlemlere rahmet"[1200] olamazdı.

Aynen öyle de, Kur'an-ı Hakîm şuur sahiplerine imam, cinlere ve insanlara yol gösterici, kemâl ehline de rehberdir. Hakikat yolundakilere ders verir. Öyleyse hitabının, insanoğlunun konuşması ve üslûbu tarzında olması zaruri ve şarttır. Çünkü cinler ve insanlar münâcâtını ondan alır, duasını ondan öğrenir, meselelerini onun lisanıyla söyler, birlikte yaşayıp iyi geçinmenin âdâbını onda görür ve bunun gibi... Herkes ona müracaat eder.

Öyleyse Kur'an-ı Kerîm, eğer Hazreti Musa'nın *(aleyhisselam)* Tûr Dağı'nda işittiği Allah kelâmı tarzında olsaydı, insan bunu dinlemeye,

işitmeye tahammül edemez ve onu merci yapamazdı. Hazreti Musa *(aleyhisselam)* gibi bir ulü'l azm[1201] bile ancak birkaç sözü işitmeye tahammül edebilmiştir. Musa Aleyhisselam: أَهٰكَذَا كَلَامُكَ؟ demiş, Allah Teâlâ cevap olarak şöyle buyurmuş: لِي قُوَّةُ جَمِيعِ الْأَلْسِنَةِ[1202]

Şeytan yine döndü, dedi ki:

"Pek çok kimse Kur'an'ın meseleleri gibi çeşitli hususları din adına söylüyor. Şu halde, bir insanın din adına böyle bir şey yapması mümkün değil mi?"

Cevap olarak –Kur'an'ın nuruyla– dedim ki:

"**Öncelikle**: Dindar bir adam, dine muhabbetinden dolayı, 'Hak ve hakikat budur. Allah'ın emri böyledir.' der. Yoksa Allah'ı kendi keyfince konuşturamaz. Haddini sınırsızca aşıp –hâşâ– Allah'ın taklidini yaparcasına O'nun yerine konuşamaz. فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اللّٰهِ[1203] ayetindeki kaideden titrer.

İkincisi: Bir insanın kendi başına böyle yapması ve başarılı olması hiçbir şekilde mümkün değildir, yüz derece akıl dışıdır. Çünkü ancak birbirine yakın zâtlar birbirini taklit edebilir. Aynı cinsten olanlar birbirinin suretine girebilir; mertebece yakın olanlar birbirinin makamındaymış gibi davranabilir. İnsanları geçici olarak kandırabilir, fakat sürekli aldatamazlar. Çünkü dikkatli kimselerin gözünde, hal ve tavırlarındaki sunîlik ve zorakilik, sahtekârlıklarını er geç gösterir, hileleri devam etmez. Eğer sahtekârlıkla taklide çalışan, benzemeye çalıştığı kişiden gayet uzaksa, mesela sıradan bir adam, ilimde İbni Sina gibi bir dâhîyi taklit etmek istese ya da bir çoban, bir padişahın vaziyetini takınsa, elbette hiç kimseyi aldatamaz, kendisi maskara olur. Onun her hali şöyle bağırır: "Bu sahtekârdır!"

İşte –hâşâ, yüz bin defa hâşâ– Kur'an'ı insan sözü farz etmek, imkânsızlığı apaçık, akıl dışı bir şeyi olmuş saymak gibi bir saçmalıktır. Bir yıldız böceği, rasat ehline nasıl bin sene kolayca hakiki bir yıldız olarak görünsün! Hem bir sinek nasıl seyredenlere kendini bir sene

tamamen yapmacıksız bir şekilde tavus kuşu gibi göstersin! Hem sahtekâr, basit bir asker, namlı, yüce bir paşanın tavrını takınsın, makamında otursun, çok zaman öyle kalsın ve hilesini hissettirmesin! Ya da iftiracı, yalancı, inançsız bir adam, en dikkatli bakışlar karşısında bir ömür boyu daima en doğru sözlü, en emin, en inançlı zâtın vasıflarını ve halini telaşsızca göstersin, dâhilerden sunîliğini saklasın!

Bu, yüz derece imkânsızdır, hiçbir akıl sahibi buna mümkün diyemez.

Aynen öyle de, Kur'an'ı insan sözü farz etmek; İslam âleminin semâsında apaçık görülen pek parlak ve daima hakikat nurları yayan bir hakikat yıldızı, hatta bir kemâl güneşi kabul edilen Kitab-ı Mübin'in mahiyetini –hâşâ, sümme hâşâ– bir yıldız böceği hükmündeki, yapmacık tavırlar takınan bir insanın hurafeli bir düzmecesi kabul etmeyi gerektirir. O zaman, en yakınında olanların ve ona dikkatle bakanların bu hali fark etmemesi ve onu daima parlak, hakikat kaynağı bir yıldız bilmesi gerekir. Bu ise yüz derece imkânsızdır. Sen ey şeytan! Şeytanlığında yüz derece ileri gitsen bile buna imkân sağlayamazsın, bozulmamış hiçbir aklı kandıramazsın! Yalnızca mânen pek uzaktan baktırarak aldatıyorsun. Yıldızı, yıldız böceği gibi küçük gösteriyorsun.

Üçüncüsü: Hem Kur'an'ı insan sözü farz etmek; apaçık görüldüğü üzere, eserleri, tesiri ve neticeleriyle insanlığı en canlı ve hayat bahşeden, en hakikatli ve saadete ulaştıran, en kapsayıcı ve mucizeli, yüce meziyetleriyle yaldızlayan bir Furkan'ın gizli hakikatini –hâşâ– tek başına, tahsilsiz bir insanın aklının uydurması saymayı gerektirir. Ve yakınında onu izleyen, ona merakla, dikkatle bakan büyük zekâların, yüce dehaların onda hiçbir zaman, hiçbir şekilde sahtekârlık ve sunîlik eseri görmemiş; daima ciddiyet, samimiyet ve ihlâs bulmuş olmaları lâzım gelir. Bu ise yüz derece akıl dışıdır, imkânsızdır. Bu, aynı zamanda, bütün halleri, sözleri ve hareketleriyle hayatı boyunca emaneti, imanı, emniyeti, ihlâsı, ciddiyeti, istikameti gösteren, ders veren ve sıddıkları yetiştiren, en yüksek, en parlak, en yüce meziyetlere sahip kabul edilen bir zâtı; en güvenilmez, en ihlâssız ve inançsız insan farz etmekle katmerli bir

imkânsızlığı mümkün görmek gibi şeytanı bile utandıracak bir küfür hezeyanıdır.

Çünkü bu meselenin ortası yoktur. Farz-ı muhal olarak, Allah kelâmı kabul edilmezse Kur'an Arş'tan yere düşer gibi alçalır, ortada kalmaz. Hakikatler kaynağı iken hurafeler yuvası olur. Ve o harika fermanı gösteren zâtın –hâşâ, sümme hâşâ– eğer Allah'ın resûlü olmadığı farz edilirse, yüceler yücesi mertebeden aşağıların en aşağısına, kemalâtın kaynağı derecesinden hileler madeni makamına düşmesi gerekir; ortada kalamaz. Zira Allah namına iftira eden ve yalan söyleyen, en aşağı dereceye düşer. Bir sineği, daimî olarak tavus kuşu gibi görmek ve onda her vakit tavusun güzel vasıflarını seyretmek ne kadar akıl dışı ise şu mesele de öyle imkânsızdır. Ancak yaradılıştan akılsız, sarhoş bir divane olmalı ki, buna ihtimal versin.

Dördüncüsü: İnsanlığın en büyük ve muhteşem ordusu ümmet-i Muhammed'in *(aleyhissalâtü vesselam)* mukaddes bir kumandanı olan Kur'an, açıkça görülen kuvvetli kanunları, esaslı düsturları ve tesirli emirleriyle o pek büyük orduyu, iki cihanı fethedecek derecede bir intizam ve emniyet altına almış, maddî-manevî donatmıştır. Bütün fertlerinin derecelerine göre akıllarına ders vermiş, kalblerini terbiye etmiş, ruhlarını itaat altına alıp vicdanlarını temizlemiş, uzuv ve kabiliyetlerini nasıl değerlendirmeleri gerektiğini gösterip onları istihdam etmiştir. Böyle olduğu halde, Kur'an'ı insan sözü farz etmek –hâşâ, yüz bin defa hâşâ– onu kuvvetsiz, kıymetsiz, asılsız bir düzmece sayıp yüz derece muhali kabul etmek demektir. Bununla beraber, hayatı boyunca ciddi hareketleriyle Hakk'ın kanunlarını insanlığa ders veren… Samimi amelleriyle hakikat düsturlarını öğreten… Hâlis ve makul sözleriyle istikametin ve saadetin usûllerini gösteren, tesis eden… Bütün hayatının şahitliğiyle Allah'ın azabından çok korkan ve O'nu herkesten çok bilen, bildiren…[1204] İnsanlığın beşte birine ve yeryüzünün yarısına bin üç yüz elli sene tam bir haşmetle kumandanlık eden ve cihanı çınlatan… Meşhur icraatıyla insanlığın, hatta kâinatın hakikaten iftihar kaynağı olan bir zâtı

–hâşâ, yüz bin defa hâşâ– Allah'tan korkmaz, O'nu bilmez, yalandan çekinmez, O'nun haysiyetini tanımaz farz etmekle, yüz derece akıl dışı olan pek çok şeyi birden yapmak gerekir.

Çünkü bu meselenin ortası yoktur. Farz-ı muhal, Kur'an Allah kelâmı kabul edilmezse, Arş'tan düşse, ortada kalamaz. Belki onun yerde, yalancı birinin malı olduğunu kabul etmek gerekir. Fakat ey şeytan! Sen yüz derece katmerli bir şeytan olsan bile bozulmamış hiçbir aklı kandıramazsın ve çürümemiş hiçbir kalbi buna ikna edemezsin!"

Şeytan döndü ve dedi ki: "Nasıl kandıramam? Çoğu insana ve insanlığın bazı meşhur âkil kişilerine Kur'an'ı ve Muhammed'i inkâr ettirdim, onları kandırdım."

Cevap

Birincisi: Gayet uzak mesafeden bakınca en büyük şey, en küçük şey gibi görünebilir. Bir yıldıza, mum kadar denilebilir.

İkincisi: Dolaylı ve sığ bir nazarla bakınca imkânsız bir şey mümkün görünebilir. Bir zaman ihtiyar bir adam ramazan hilâlini görmek için göğe bakmış. Gözüne beyaz bir kıl kaçmış. Adam o kılı ay zannetmiş ve "Ay'ı gördüm." demiş. İşte hilâlin o beyaz kıl olması imkânsızdır. Fakat adam kasten ve bizzat aya baktığı ve o kılı dolaylı olarak, ikinci derecede gördüğü için bu muhali mümkün saymış.

Üçüncüsü: Kabul etmemek başka, inkâr etmek başkadır. Kabul etmeme, kabulün yokluğu bir lâkaytlıktır, bir göz kapamadır ve cahilce bir hükümsüzlüktür. Bu şekilde pek çok imkânsız şey onun içinde gizlenebilir. İnsanın aklı onlarla uğraşmaz. İnkâr ise kabul etmeme değil, yokluğu kabul etmektir, bir hükümdür. İnkârcının aklı hareket etmeye mecburdur. O halde senin gibi bir şeytan onun aklını elinden alır, sonra inkârı ona yutturur.[1205] Ey şeytan! Bâtılı hak ve muhali mümkün gösteren gaflet, dalâlet, safsata, inat, laf kalabalığı, büyüklük taslama, kandırma ve görenek gibi şeytanî hilelerle, akıl dışı pek çok şeyi netice veren küfür ve inkârı, ancak insan suretindeki o bedbaht hayvanlara yutturmuşsun!

Dördüncüsü: Hem Kur'an insan sözü farz edildiğinde; insanlık âleminin semâsında yıldızlar gibi parlayan asfiyaya,[1206] sıddıklara ve kutub zâtlara, apaçık görüldüğü üzere, rehberlik eden… Sürekli hakkı ve hakkaniyeti, doğruluğu ve sadakati, güven ve emaneti bütün kemâl ehline öğreten… İman esaslarının hakikatleri ve İslam esaslarının düsturlarıyla iki cihan saadetini sağlayan... Bu icraatının şahitliğiyle, ister istemez hâlis hak, saf hakikat, gayet doğru ve pek ciddi olması gereken bir kitabı, kendi vasıflarının, tesirinin ve nurlarının zıddıyla vasıflanmış kabul edip -hâşâ, hâşâ- ona bir sunîlik ve iftiralar mecmuası gözüyle bakmak gerekir. Bu, sofistleri ve şeytanları bile utandıracak, titretecek çirkin bir küfür hezeyanıdır. Bununla beraber, ortaya koyduğu dinin ve İslam kanunlarının şahitliğiyle, hayatı müddetince gösterdiği –ittifakla haber verilen- fevkalâde takvasının, hâlis ve saf kulluğunun işaretiyle, -yine ittifakla- kendisinde görülen güzel ahlâkın gereği olarak ve yetiştirdiği bütün hakikat ehlinin ve kemâl vasıflarına sahip zâtların tasdikiyle; en inançlı, en sağlam, en emin, en doğru sözlü zâtı -hâşâ, sümme hâşâ, yüz bin kere hâşâ- inançsız, en güvenilmez, Allah'tan korkmaz, yalandan çekinmez bir insan farz edip muhallerin en çirkin ve nefrete lâyık şeklini ve dalâletin en zulümlü, karanlık tarzını işlemek gerekir.

Kısacası: On Dokuzuncu Mektup'un On Sekizinci İşareti'nde dendiği gibi, nasıl ki duyduğunu idrak eden "kulaklı" avam tabaka Kur'an'ın mucizeliği hakkında kendi anlayışınca şöyle demiştir: "Kur'an, dinlediğim ve dünyada mevcut kitapların hiçbirine benzemiyor, onların derecesinde değil." Öyleyse Kur'an ya hepsinin altında ya da bütün kitapların üstünde bir dereceye sahiptir. Birinci şık, akıl dışı olmakla beraber, hiçbir düşman, hatta şeytan bile bunu söyleyemez ve kabul etmez. Öyleyse Kur'an, bütün kitapların üstündedir ve mucizedir.

Aynı şekilde biz de usûl ve mantık ilimlerinde "sebr ve taksim"[1207] denilen kesin bir delille[1208] deriz ki: Ey şeytan ve onun takipçileri! Kur'an ya Arş-ı Âzam'dan, ism-i âzamdan gelmiş bir Allah kelâmıdır ya da –hâşâ, sümme hâşâ, yüz bin kere hâşâ- yerde, Allah'tan korkmaz, Allah'ı bilmez,

inançsız bir insanın uydurmasıdır. Ey şeytan! Geçen deliller karşısında bunu sen bile diyemezsin, diyemezdin ve diyemeyeceksin! Öyleyse, zorunlu olarak ve şüphesiz, Kur'an, kâinatın Hâlık'ının kelâmıdır. Çünkü bu meselenin ortası yoktur, olması imkânsızdır ve olamaz. Nasıl ki kesin bir şekilde ispat ettik, sen de gördün ve dinledin.

Hem Hazreti Muhammed *(aleyhissalâtü vesselam)* ya Allah'ın resûlü, bütün resûllerin en mükemmeli ve bütün varlıkların en faziletlisidir ya da onu –hâşâ, yüz bin defa hâşâ– Allah'a iftira ettiği, Allah'ı bilmediği ve azabına inanmadığı için inançsız, aşağıların en aşağısına düşmüş bir insan farz etmek[1209] gerekir. Oysa ey şeytan! Ne sen ne de güvendiğin Avrupalı felsefeciler ve Asya münafıkları bunu diyemezsiniz, diyememişsiniz, diyemeyeceksiniz; dememişsiniz ve demeyeceksiniz! Çünkü dünyada bu şıkkı dinleyecek ve kabul edecek kimse yoktur. Onun içindir ki, güvendiğin o felsefecilerin en fitnecileri ve o münafıkların en vicdansızları dahi, "Hazreti Muhammed *(aleyhissalâtü vesselam)* çok akıllı ve güzel ahlâklıydı." diyorlar. Madem şu mesele iki şıktan ibarettir ve madem ikinci şık akıl dışıdır, hiç kimse ona sahip çıkmıyor. Ve madem kesin delillerle ispat ettik ki, şu meselenin ortası yoktur. Elbette ve zorunlu olarak, sana ve senin taraftarlarına rağmen, açıkça ve hakkalyakîn,[1210] Muhammed-i Arabî *(aleyhissalâtü vesselam)* Allah'ın resûlüdür, bütün resûllerin en üstünü ve yaratılmışların en faziletlisidir.

عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ بِعَدَدِ الْمَلَكِ وَالْإِنْسِ وَالْجَانِّ[1211]

Şeytanın İkinci, Küçük Bir İtirazı

قٓ وَالْقُرْاٰنِ الْمَجِيدِ[1212] sûresinde,

مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ ۝ وَجَاءَتْ سَكْرَةُ الْمَوْتِ بِالْحَقِّ ذٰلِكَ مَا كُنْتَ مِنْهُ تَحِيدُ ۝ وَنُفِخَ فِي الصُّورِ ذٰلِكَ يَوْمُ الْوَعِيدِ ۝ وَجَاءَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَعَهَا سَائِقٌ وَشَهِيدٌ ۝ لَقَدْ كُنْتَ فِي غَفْلَةٍ مِنْ هٰذَا فَكَشَفْنَا عَنْكَ غِطَاءَكَ فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ حَدِيدٌ ۝ وَقَالَ قَرِينُهُ هٰذَا مَا لَدَيَّ عَتِيدٌ ۝ أَلْقِيَا فِي جَهَنَّمَ كُلَّ كَفَّارٍ عَنِيدٍ[1213]

ayetlerini okurken şeytan dedi ki:

“Kur’an’ın en mühim üslûp güzelliğini siz onun ahenginde, akıcılığında ve açıklığında buluyorsunuz. Halbuki şu ayette nereden nereye atlıyor! Ölüm ânından ta kıyamete geçiyor. Sûr’a üfürülmesinden[1214] hesap gününe uzanıyor, ondan sonra da cehenneme girişi zikrediyor. Bu hayret verici geçişler içinde hangi selaset kalır? Kur’an’ın pek çok yerinde böyle birbirinden uzak meseleler birleşiyor. Üslûp güzelliği, akıcılık, ahenk ve açıklık bunun neresinde?”

Cevap: “Kur’an-ı Mucizü’l-Beyan’ın mucizelik esaslarının en mühimlerinden biri, belâgatinden sonra vecizliği, az sözle çok mânâ ifade etmesidir. Bu, Kur’an’ın mucizeliğinin en sağlam ve mühim esaslarındandır. Şu mucizevî vecizlik Kur’an-ı Hakîm’de o kadar çok ve o kadar güzeldir ki, inceleyenler onun karşısında hayrete düşer.

• Mesela,

وَقِيلَ يَا أَرْضُ ابْلَعِي مَاءَكِ وَيَا سَمَاءُ أَقْلِعِي وَغِيضَ الْمَاءُ وَقُضِيَ الْأَمْرُ وَاسْتَوَتْ عَلَى الْجُودِيِّ وَقِيلَ بُعْدًا لِلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ[1215]

ayeti birkaç kısa cümle içinde tufan gibi büyük bir hadiseyi neticeleriyle öyle veciz ve mucizevî bir şekilde anlatıyor ki, çok edibi belâgatine secde ettirmiştir.

• Hem mesela şu ayetlere bak:

كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْوٰيهَا ۝ إِذِ انْبَعَثَ أَشْقٰيهَا ۝ فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللّٰهِ نَاقَةَ اللّٰهِ وَسُقْيٰيهَا ۝ فَكَذَّبُوهُ فَعَقَرُوهَا فَدَمْدَمَ عَلَيْهِمْ رَبُّهُمْ بِذَنْبِهِمْ فَسَوّٰيهَا ۝ وَلَا يَخَافُ عُقْبٰيهَا[1216]

İşte Semûd kavminin başına gelen hayret verici ve mühim hadiseleri, bunların neticelerini ve o kavmin kötü âkıbetini böyle birkaç kısa cümleyle, veciz bir şekilde i’caz[1217] ile, akıcı, açık ve anlaşılır bir tarzda beyan ediyor.

• Hem mesela,

وَذَا النُّونِ إِذْ ذَهَبَ مُغَاضِبًا فَظَنَّ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ فَنَادٰى فِي الظُّلُمَاتِ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ[1218]

ayetine bak. أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ[1219] cümlesinden فَنَادٰى فِي الظُّلُمَاتِ[1220] ifadesine kadar arada çok cümle gizlidir. O zikredilmeyen cümleler anlamaya engel olmuyor, Kur'an'ın ahengine ve akıcılığına zarar vermiyor. Hazreti Yunus'un *(aleyhisselâm)* kıssasından mühim esasları zikredip gerisini akla havale ediyor.

• Yine mesela, Yusuf sûresinde فَأَرْسِلُونِ[1221] kelimesi ile يُوسُفُ أَيُّهَا الصِّدِّيقُ[1222] ifadesi arasında yedi sekiz cümle, veciz bir şekilde atlanmıştır. Fakat anlayışı hiç bozmuyor ve Kur'an'ın ahengine, akıcılığına zarar vermiyor. Bu çeşit mucizevî hususiyetler Kur'an'da pek çoktur ve pek güzeldir.

Kaf sûresindeki ayette ise vecizlik pek hayret verici ve mucizevîdir. Çünkü kâfirin pek müthiş, çok uzun ve bir günü elli bin sene olan istikbaline ve o istikbaldeki dehşetli değişimlerde başına gelecek elem verici ve mühim hadiselere birer birer parmak basıyor, fikri şimşek gibi onların üstünde gezdiriyor. O pek uzun zamanı, hazır bir sayfa gibi gözlere gösteriyor. Zikredilmeyen hadiseleri hayale havale edip yüce bir selasetle bildiriyor.

وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْاٰنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ[1223]

İşte, ey şeytan, şimdi bir sözün daha varsa söyle!"

Buna karşılık şeytan der ki: "Bunlara karşı gelemem, iddiamı müdafaa edemem. Fakat çok ahmaklar var, beni dinliyorlar. İnsan suretinde çok şeytan var, bana yardım ediyorlar. Ve felsefeciler arasında çok firavun var, benliklerini okşayan meseleleri benden ders alıyor, senin bu gibi Söz'lerinin neşrine set çekiyorlar. Bu yüzden sana teslim olmam!"

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَاۤ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَاۤ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[1224]

İkinci Bahis

Bu bahis, bana sürekli hizmet edenlerin ahlâkımda gördükleri garip uyuşmazlıktan kaynaklanan hayretleri sebebiyle ve iki talebemin hakkımdaki haddimden fazla hüsn-ü zanlarını düzeltmek için yazılmıştır.

Görüyorum ki, Kur'an-ı Hakîm'in hakikatlerine ait bazı mükemmellikler, o hakikatlerin ilancılığını yapan vasıtalara veriliyor. Bu yanlıştır, çünkü kaynağın kutsiyeti pek çok delil kuvvetinde tesir gösterir, onunla hükümlerini herkese kabul ettirir. Ne vakit ilancı ve vekil gölge etse, yani onlara bakılsa kaynaktaki kutsiyetin tesiri kaybolur. Bu sırdan dolayı, bana haddimden çok fazla alâka gösteren kardeşlerime bir hakikati söyleyeceğim:

Bir insanın çeşitli şahsiyetleri olabilir. O şahsiyetler ayrı ayrı ahlâk vasıfları gösterir. Mesela büyük bir memurun, memuriyet makamında bulunduğu sırada bir şahsiyeti vardır ki, vakar gerektirir, makamın izzetini koruyacak tavırlar ister. Her ziyaretçiye tevazu göstermesi bir alçalmadır, o makamın kıymetini düşürmektir. Fakat kendi evindeki şahsiyeti, makamındakinin aksine, daha farklı bazı ahlâk vasıfları ister, orada ne kadar tevazu gösterse iyidir. Evinde az bir vakar, kibirlenmek olur ve bunun gibi...

Demek, insanın vazifesi itibarı ile bir şahsiyeti bulunur ki, birçok noktada hakiki şahsiyetiyle ters düşer. Eğer o insan, vazifesine gerçekten lâyık ve o hususta tam kabiliyetli ise iki şahsiyeti birbirine yakın olur. Fakat kabiliyetli değilse, mesela bir asker mareşal makamına oturtulsa, o iki şahsiyet birbirinden uzak düşer; askerin şahsî, basit, küçük vasıfları makamın gerektirdiği yüce ve yüksek ahlâkla bağdaşmaz.

İşte bu biçare kardeşinizde üç şahsiyet var. Bunlar birbirinden çok uzak, hem de pek çok uzaktır.

Birincisi*:* Kur'an-ı Hakîm'in yüce hazinesinin ilancısı olmak yönünden, geçici ve sırf Kur'an'a ait bir şahsiyetim var. O ilan vazifesinin gerektirdiği pek yüksek bir ahlâk bulunur ki, o benim değil, ona ben sahip değilim. O belki o makamın ve vazifenin gerektirdiği ahlâk ve mizaçtır. Bende bu türden ne görseniz benim değil, bana onunla bakmayınız; o, makamındır.

İkincisi: Kulluk vaktinde, Cenâb-ı Hakk'ın dergâhına yöneldiğimde, O'nun ihsanıyla bana bir şahsiyet veriliyor ve o, bazı eserlerini gösteriyor. Bunlar kulluğun mânâsının esası olan "*kusurunu bilmek, fakrını ve acizliğini anlamak, küçüklüğünün farkında olarak ilahî dergâha sığınmak*" noktalarından geliyor ki, o şahsiyetle kendimi herkesten daha bedbaht, aciz, fakir ve kusurlu görüyorum. Bütün dünya beni övse iyi ve kâmil bir insan olduğuma inandıramaz.

Üçüncüsü: Eski Said'den bozma hakiki bir şahsiyetim var ki, ondan miras kalan bazı damarlardır. Bu şahsiyette bazen riyaya, makam ve mevkiye bir arzu bulunuyor. Hem asil bir aileden olmadığımdan, cimrilik derecesinde bir iktisat ile düşkün ve fena ahlâk vasıfları görünüyor.

Ey kardeşler! Sizi bütün bütün kaçırmamak için bu şahsiyetimin gizli, pek çok fenalığını ve kötü hallerini söylemeyeceğim. İşte kardeşlerim, ben kabiliyetli ve bir makam sahibi olmadığım için şu şahsiyetim, Kur'an hakikatlerine ilancılık ve kulluk vazifelerindeki ahlâktan ve onun eserlerinden çok uzaktır.

Hem دَادِ حَقْ رَا قَابِلِيَّتْ شَرْطْ نِيسْتْ[1225] kaidesince, *Cenâb-ı Hak merhamet ederek kudretini benim hakkımda böyle göstermiş ki, en aşağı bir asker gibi olan şahsiyetimi, en yüksek bir mareşal makamı hükmündeki Kur'an'ın sırlarına hizmette kullanıyor. Yüz binlerce şükür olsun! Nefis cümleden aşağı, vazife cümleden âlâ...*

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي[1226]

Üçüncü Bahis

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثٰى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا[1227]

ayetinin mânâsı لِتَعَارَفُوا مُنَاسَبَاتِ الْحَيَاةِ الْإِجْتِمَاعِيَّةِ فَتَعَاوَنُوا عَلَيْهَا لَا لِتَنَاكَرُوا فَتَخَاصَمُوا yani "Sizi kavim kavim, millet millet, kabile kabile yarattım ki birbirinizi tanıyasınız, toplum hayatına ait münasebetlerinizi bilip birbirinize yardım edesiniz. Yoksa böyle yaratılmanız, bir diğerinize karşı inkârla yabancı bir şekilde bakmanız, husumet ve düşmanlık beslemeniz için değildir."

Bu bahis yedi meseledir.

Birinci Mesele

Şu ayet-i kerimenin ifade ettiği yüce hakikat toplum hayatına dair olduğu için, o hayattan çekilmek isteyen Yeni Said'in değil, belki İslam'ın toplum hayatıyla münasebeti bulunan Eski Said'in diliyle, Kur'an-ı Azîmüşşan'a hizmet maksadıyla ve haksız hücumlara bir siper oluşturmak düşüncesiyle bu bahsi yazmaya mecbur kaldım.

İkinci Mesele

Ayet-i kerimenin işaret ettiği, karşılıklı tanışma ve yardımlaşma düsturu hakkında deriz ki: Nasıl ki bir ordu tümenlere, tümenler alaylara, alaylar taburlara, bölüklere ve nihayet takımlara kadar ayrılır. Ta ki, her askerin çeşitli ve çok sayıdaki münasebetleri ve o münasebetlere göre vazifeleri tanınsın, bilinsin, o ordunun mensupları yardımlaşma düsturuyla hakiki ve umumi bir vazife görsün, milletleri düşmanın hücumundan korunsun. Yoksa kısımlara ayrılmaları; bir bölük diğerine karşı rekabet etsin, bir tabur bir başka tabura düşmanlık beslesin, bir tümen bir tümenin aksine hareket etsin diye değildir.

Aynen öyle de, İslam âlemi milletlere ve topluluklara bölünmüş büyük bir ordudur. Fakat o milletlerin bin bir tane ortak yönü var: Hâlık'ları bir, Rezzak'ları bir, peygamberleri bir, kıbleleri bir, kitapları bir, vatanları bir; bir, bir, bir.. binlerce bir... İşte bu kadar bir; kardeşliği, muhabbeti ve birliği gerektiriyor. Demek, milletlere ve topluluklara ayrılma, ayetin ilan ettiği gibi, karşılıklı tanışmak ve yardımlaşmak içindir; bir diğerini inkâr etmek ve düşmanlık için değil.

Üçüncü Mesele

Milliyetçilik fikri şu asırda çok ileri gitmiş. Bilhassa aldatıcı Avrupa zalimleri bunu Müslümanların içinde menfi bir şekilde uyandırıyor ki onları parçalayıp yutsunlar. Hem milliyetçilik fikrinde nefsanî bir zevk, gaflet veren bir lezzet ve uğursuz bir kuvvet var. Onun için şu zamanda

toplum hayatıyla meşgul olanlara “Milliyetçilik fikrini bırakınız.” denmez. Fakat milliyetçilik iki kısımdır:

Bir kısmı menfidir, uğursuz ve zararlıdır. Başkasını yutmakla beslenir, diğerlerine düşmanlıkla devam eder, uyanık davranır. Bu ise husumete ve karışıklığa sebeptir. Onun için hadis-i şerifte şöyle buyrulmuş: اَلْإِسْلَامِيَّةُ جَبَّتِ الْعَصَبِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةَ[1228]. Kur’an’da da şöyle ferman ediliyor:

إِذْ جَعَلَ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْحَمِيَّةَ حَمِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةِ فَأَنْزَلَ اللّٰهُ سَكِينَتَهُ عَلٰى رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَأَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوٰى وَكَانُوا أَحَقَّ بِهَا وَأَهْلَهَا
وَكَانَ اللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا[1229]

İşte şu hadis-i şerif ve ayet-i kerime, menfi milliyetçiliği ve ırkçılık fikrini kesin bir şekilde reddediyor. Çünkü müspet ve mukaddes İslamiyet milliyeti onlara ihtiyaç bırakmıyor.

Evet, acaba hangi ırk var ki, üç yüz elli milyondur? Ve İslamiyet yerine hangi ırkçılık fikri, o fikrin sahibine bu kadar kardeşi, hem de ebedî kardeşleri kazandırabilir?

Evet, menfi milliyetçiliğin tarihte pek çok zararı görülmüştür.

Mesela: Emevîler, milliyetçilik fikrini siyasete bir parça karıştırdıkları için hem İslam âlemini küstürdü, hem de kendileri pek çok felâket yaşadılar.

Hem Avrupa milletleri şu asırda ırkçılık fikrini çok öne çıkardıkları için Fransızların ve Almanların çok uğursuz ebedî düşmanlıklarından başka, Birinci Dünya Savaşı’ndaki dehşetli hadiseler de menfi milliyetçiliğin insanlığa ne kadar zararlı olduğunu gösterdi.

Bizde ise hürriyetin başlangıcında –Bâbil Kulesi yıkıldığı zaman “tebelbül-ü akvam” (kavimlerin dillerinin karışması) tabir edilen, insanlığın çeşitli milletlere ayrılması ve bunun neticesinde dağılması gibi– menfi milliyetçilik fikriyle, başta Rumlar ve Ermeniler olmak üzere pek çok millet, “kulüp” adıyla “kulûb”ün (kalblerin) ayrı düşmesine sebep olan çeşitli mülteci cemiyetleri kurdu. Ve onlardan şimdiye kadar

yabancıların boğazına gidenlerin ve perişan olanların hali, menfi milliyetçiliğin zararını gösterdi.

Şimdi ise birbirine çok muhtaç, birbirinden mazlum ve fakir olan, yabancı devletlerin baskısı altında ezilen milletler ve Müslüman topluluklar içinde, milliyetçilik fikriyle birbirine yabancı gibi bakmak ve birbirini düşman kabul etmek öyle bir felâkettir ki, tarif edilemez. Âdeta bir sineğin ısırmaması için yüzünü ona dönüp arkasını müthiş yılanlara vermek gibi bir divanelikle, büyük ejderhalar hükmünde olan Avrupa devletlerinin doymak bilmez hırslarıyla pençelerini açtıkları bir zamanda, buna önem vermeyip, belki mânen yardım edip menfi milliyetçilik fikriyle doğu vilayetlerindeki vatandaşlara veya güneydeki dindaşlara düşmanlık beslemek, onlara karşı cephe almak çok zararlı ve tehlikelidir. Hem güneydeki o dindaşlar içinde düşman yoktur ki onlara karşı cephe alınsın. Güneyden gelen Kur'an nuru var, oradan İslamiyet ışığı gelmiş, o içimizdedir ve her yerde bulunur. İşte o dindaşlara düşmanlık, dolayısıyla İslamiyet'e ve Kur'an'a dokunur. İslamiyet ve Kur'an'a karşı düşmanlık beslemek ise bütün vatandaşların dünya ve ahiret hayatlarına bir çeşit düşmanlıktır. Hamiyet, yani milli haysiyet ve gurur namına, topluma hizmet edeyim derken dünya ve ahiret hayatının temel taşlarını yıkmak hamiyet değil, ahmaklıktır!

Dördüncü Mesele

Müspet milliyetçilik, toplumun iç ihtiyaçlarından ileri geliyor. Yardımlaşmaya ve dayanışmaya sebeptir; faydalı bir kuvvet sağlar, İslam kardeşliğini daha da kuvvetlendirecek bir vasıta olur.

Bu müspet milliyetçilik fikri, İslamiyet'e hizmetkâr, kale ve zırh olmalı; onun yerine geçmemeli. Çünkü İslamiyet'in sağladığı kardeşlik içinde bin kardeşlik var, bekâ ve berzah âleminde o kardeşlik bâki kalır. O yüzden milli kardeşlik ne kadar kuvvetli de olsa İslam kardeşliğinin ancak bir perdesi hükmüne geçebilir. Yoksa onu İslam kardeşliğinin yerine koymak, bir kalenin taşlarını o kalenin içindeki elmas hazinesinin yerine koyup elmasları dışarı atmak gibi ahmakça bir cinayettir.

İşte, ey Kur'an yolunda olan şu vatanın evlatları! Altı yüz sene değil, belki Abbasîler zamanından beri bin senedir Kur'an-ı Hakîm'in bayraktarı olarak bütün cihana meydan okuyup Kur'an'ı ilan etmişsiniz. Milliyetinizi Kur'an'a ve İslamiyet'e kale yaptınız. Bütün dünyayı susturdunuz, dehşetli hücumları defettiniz ve فَسَوفَ يَاْتِي اللّٰهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ[1230] *ayetini güzel bir şekilde doğruladınız. Şimdi Avrupa'nın ve Avrupa hayranı münafıkların hilelerine kanıp şu ayetin başındaki hitaba muhatap olmaktan çekinmeli ve korkmalısınız.*

Dikkat Çekici Bir Durum: Türkler Müslüman milletlerin en kalabalığı olduğu halde, diğer milletler gibi Müslüman-gayrimüslim diye ikiye ayrılmamıştır; dünyanın her tarafındaki Türkler Müslümandır. Nerede Türk toplumu varsa Müslümandır. Müslümanlıktan çıkan veya Müslüman olmayan Türkler, Türklükten de çıkmıştır (Macarlar gibi). Halbuki küçük milletlerde bile hem Müslümanlar hem de gayrimüslimler bulunur.

Ey Türk kardeş! Bilhassa sen dikkat et! Senin milliyetin İslamiyet'le kaynaşmış, ondan ayrılması mümkün değil. Ayırırsan mahvolursun! Senin geçmişteki bütün övüneceğin şeyler İslamiyet defterine geçmiştir. Bu iftihar edilecek şeyler yeryüzünde hiçbir kuvvetle silinmezken, şeytanların vesvese ve hileleriyle onları kalbinden silme!..

Beşinci Mesele

Asya'da uyanan kavimler, milliyetçilik fikrine sarılıp Avrupa'yı her yönden aynen taklit ediyor, hatta pek çok mukaddeslerini o yolda feda ediyorlar. Halbuki her milletin kâmet-i kıymeti[1231] başka bir elbise ister. Bir cins kumaşın bile ayrı ayrı tarzda dikilmesi gerekir. Bir kadına jandarma elbisesi, ihtiyar bir hocaya tangocu kadın kıyafeti giydirilmediği gibi, körü körüne taklit de çok defa maskaralık olur. Çünkü:

Öncelikle: Avrupa bir dükkân, bir kışla ise Asya bir tarla, bir cami hükmündedir. Bir dükkân sahibi dansa gider, bir çiftçi gidemez. Kışlanın haliyle mescidinki bir olmaz.

Hem çoğu peygamberin Asya'dan çıkması, filozofların büyük kısmının Avrupa'da gelmesi, ezelî kaderin bir işaretidir ki, Asya kavimlerini uyandıracak, yükseltecek ve idare ettirecek olan, din ve kalbdir. Felsefe ve hikmet ise dine ve kalbe yardım etmeli, onların yerine geçmemeli...

İkincisi: İslam dinini Hıristiyanlıkla kıyaslayıp Avrupa gibi dine kayıtsız kalmak pek büyük bir hatadır. Öncelikle, Avrupa dinine sahip çıkar. Başta Wilson,[1232] Lloyd George,[1233] Venizelos[1234] gibi Avrupa'nın ileri gelenlerinin, dinlerinde papaz misali tutucu olmaları şahittir ki, Avrupa dinine sahip çıkar, belki bir yönden bağnazdır.

Üçüncüsü: İslamiyet'i Hıristiyanlıkla karşılaştırmak, geçersiz bir kıyastır, yanlıştır. Çünkü Avrupa, dininde bağnaz olduğu devirlerde medeni değildi; taassubu terk edince medenileşti. Hem din, onlarda üç yüz sene iç savaşları netice verdi; despot zalimlerin elinde avam tabakayı, fukarayı ve fikir ehlini ezmeye vasıta olduğundan, onların hepsinde dine karşı geçici bir soğukluk meydana gelmişti.

İslamiyet'te ise –tarih şahittir ki– din iç savaşa bir defadan başka sebebiyet vermemiştir. Hem Müslümanlar ne vakit dine ciddi sahip çıkmışlarsa yaşadıkları devre kıyasla yükselmiş, ilerlemişlerdir. Avrupa'nın en büyük üstadı Endülüs İslam Devleti buna şahittir. İslam dünyası ne vakit dine karşı kayıtsız kalmışsa perişan bir vaziyete düşerek alçalmıştır. Hem İslamiyet, zekâtı farz ve faizi haram kılmak gibi binlerce şefkatli hükmüyle fukarayı ve avamı koruması..

أَفَلَا يَعْقِلُونَ[1235] ، أَفَلَا تَتَفَكَّرُونَ[1236] ، أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ[1237]

gibi beyanlarıyla aklı ve ilmi şahit göstermesi, ikaz etmesi ve ilim sahiplerini himayesi yönüyle, daima fukaranın ve ilim ehlinin kalesi, sığınağı olmuştur. Onun için İslamiyet'e küsmeye hiç sebep yoktur.

İslamiyet'in Hıristiyanlıktan ve diğer dinlerden farklı taraflarının hikmet sırrı şudur:

İslam'ın esası tevhidin ta kendisidir; vasıtalara ve sebeplere hakiki tesir atfetmez, yaratma ve makam itibarı ile onlara kıymet vermez. Hıristiyanlık

ise Hazreti İsa'nın "Tanrı'nın oğlu" olduğu fikrini kabul ettiği için vasıtalara ve sebeplere bir kıymet atfeder, insanın benliğini, gururunu kırmaz. Azizlerine ve büyüklerine âdeta Cenâb-ı Hakk'ın rubûbiyetinin bir cilvesini verir. اِتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللّٰهِ[1238] *ayetinin hükmünü tasdik eder. Onun içindir ki, Hıristiyanların dünyaca en yüksek mertebede bulunanları, gurur ve benliklerini muhafaza etmekle beraber –eski Amerikan başkanı Wilson gibi– bağnaz birer dindar olur. Tamamen ve hâlis tevhid dini olan İslamiyet'te ise dünyaca yüksek mertebede olanlar, ya benliği ve gururu ya da dindarlığı bir derece bırakacak. O yüzden bir kısmı dine kayıtsız kalıyor, belki dinsiz oluyor.*

Altıncı Mesele

Menfi milliyetçilikte ve ırkçılık fikrinde aşırı gidenlere deriz ki:

Öncelikle: Şu dünya yüzü, bilhassa memleketimiz, eski zamandan beri çok göçe ve değişime maruz kalmakla beraber, İslam devletinin merkezi bu topraklarda kurulduktan sonra, pek çok kavim pervane gibi içine atılıp burayı vatan edinmiş. İşte şu halde ancak Levh-i Mahfuz açılırsa hakiki ırklar birbirinden ayırt edilebilir. Öyleyse hareketi ve milli haysiyeti hakiki ırk fikri üzerine kurmak hem mânâsız hem pek zararlıdır. Onun içindir ki, menfi milliyetçilik düşüncesindekilerin ve ırkçıların önde gelenlerinden, dine karşı pek kayıtsız biri şöyle demeye mecbur kalmış: "Dil ve din bir ise millet birdir." Madem öyle, hakiki ırkın ne olduğuna değil; dil, din ve vatan münasebetlerine bakılacak. Eğer üçü birse o zaten kuvvetli bir millettir; eğer biri noksan olursa yine milliyet dairesinin içindedir.

İkinci Olarak: İslamiyet'in mukaddes milliyetinin, bu vatan evladının toplum hayatına sağladığı yüzlerce faydadan ikisini misal olarak söyleyeceğiz:

Birincisi: Şu İslam devleti yirmi otuz milyon kişiyken, Avrupa'nın bütün büyük devletleri karşısında hayatını ve varlığını muhafaza ettiren, onun ordusundaki, Kur'an nurundan gelen şu fikirdir: "Ölürsem şehit,

ölmezsem gaziyim."[1239] Ölümü tam bir aşk ve şevkle, yüzüne gülerek karşılamış, Avrupa'yı daima titretmişler. Acaba dünyada, basit fikirli ve saf kalbli olan askerlerin ruhunda böyle yüce bir fedakârlığa sebebiyet verecek başka hangi şey gösterilebilir? Hangi milli gurur ve haysiyet bunun yerine konulabilir, bir insana hayatını ve bütün dünyasını onun için seve seve feda ettirebilir?

İkincisi: Avrupa'nın ejderhaları (büyük devletleri) ne vakit şu İslam devletine bir tokat vurmuşsa, üç yüz elli milyonluk İslam âlemini ağlatmış ve inletmiş. Ve o sömürgeciler, bu milletleri inletmemek ve sızlandırmamak için elini çekmiş, kaldırırken indirmiş. Bu hiçbir şekilde küçümsenmeyecek manevî ve daimî desteğin yerine hangi kuvvet konulabilir ve gösterilebilir? Evet, o büyük, yardıma hazır manevî kuvvet menfi milliyetçilikle ve başkalarına ihtiyaç duymayan milli gururla gücendirilmemeli!..

Yedinci Mesele

Menfi milliyetçilikte fazla gayret ve hassasiyet gösterenlere deriz ki:

Eğer şu milleti ciddi seviyor, ona şefkat besliyorsanız öyle bir hamiyet, yani milli gurur ve haysiyet taşıyınız ki, o milletin çoğuna şefkat sayılsın. Yoksa milletin büyük kısmına merhametsizce davranmak, şefkate muhtaç olmayan bir azınlığın geçici, gaflet içindeki hayatına hizmet etmek, hamiyet değildir. Çünkü menfi milliyetçilik fikriyle milli gurur ve haysiyeti korumanın milletin sekizde ikisine geçici bir faydası dokunabilir; lâyık olmadıkları o hamiyetin şefkatine erişirler. Sekizde altısı ise ya ihtiyar, ya hasta, ya musibete uğramış, ya çocuk, ya çok zayıf veyahut pek ciddi olarak ahireti düşünen takva sahibi kimselerdir ki; bunlar dünya hayatından çok, yöneldikleri berzah ve ahiret hayatına ait bir nur, bir teselli, bir şefkat isterler ve hamiyet sahibi mübarek ellere muhtaçtırlar. Onların ışığını söndürmeye ve tesellilerini kırmaya hangi milli hassasiyet müsaade eder? Heyhat! Nerede millete şefkat, nerede millet yolunda fedakârlık?

Allah'ın rahmetinden ümit kesilmez. Çünkü Cenâb-ı Hak, bin seneden beri Kur'an hizmetinde çalıştırdığı, ona bayraktar yaptığı bu vatandaşların muhteşem ordusunu ve muazzam cemaatini geçici arızalarla inşallah perişan etmez. O nuru yine parlatır ve vazifelerini devam ettirir...

Dördüncü Bahis

Tembih: *Yirmi Altıncı Mektup'un dört bahsi birbiriyle münasebetli olmadığı gibi, bu Dördüncü Bahis'in on meselesi de değildir. Onun için münasebet aranmamalı. Nasıl gelmişse öyle yazılmış. Mühim bir talebesine gönderdiği mektubun bir parçasıdır, o talebenin beş-altı sorusuna verilen cevaplardır.*

Birincisi

İkinci Olarak: Mektubunda diyorsun ki: "رَبُّ الْعَالَمِينَ[1240] ifadesinin tabir ve tefsirinde 'on sekiz bin âlem' demişler."[1241] Bu sayının hikmetini soruyorsun.

Kardeşim, ben şimdi bunun hikmetini bilmiyorum. Fakat şu kadarını derim ki: *Kur'an-ı Hakîm'in ayetleri birer mânâ ile sınırlı değildir; insanlığın bütün tabakalarına hitap ettiği için her tabakaya ait mânâları içeren bir bütün hükmündedir*. İfade edilen mânâlar, o bütünün kısımları gibidir. Her bir tefsirci, her bir arif zât ondan bir parçayı bildiriyor. Keşfe, delile veyahut meşrebine dayanarak bir mânâyı tercih ediyor. İşte bu ifadede de bir kısım zâtlar, o sayıya uygun bir mânâ keşfetmiş.

Mesela, velilerin virdlerinde önemle zikir ve tekrar ettikleri مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ۝بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَا يَبْغِيَانِ[1242] ayetlerinde; vücûb ve imkân dairesindeki rubûbiyet ve kulluk denizlerinden tut, ta dünya ve ahiret denizlerine.. gayb âlemi ile şu görünen âlemin denizlerine.. doğu ve batıdaki, kuzey ve güneydeki okyanuslara.. Akdeniz'e ve Basra Körfezi'ne, Akdeniz ve Karadeniz'e ve Boğaz'a –ki mercan denilen balık oradan çıkıyor– Akdeniz ve Kızıldeniz'e, Süveyş Kanalı'na.. tatlı ve tuzlu su denizlerine.. toprak tabakası altındaki tatlı, ayrı ayrı denizlerle üstündeki tuzlu ve bitişik denizlere.. ve Nil, Dicle, Fırat gibi büyük ırmaklar denilen küçük tatlı

denizlerle onların karıştığı büyük tuzlu denizlere kadar mânâlar var. Bunların hepsi murat ve maksat olabilir, bunlar ayetin hakiki ve mecazî mânâlarıdır. İşte aynı şekilde اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ[1243] ayeti de pek çok hakikati içerir. Varlığın aslını keşf yoluyla gören ve eşyanın içyüzünü bilen zâtlar, keşiflerine göre o hakikatleri ayrı ayrı bildirirler.

Ben de şöyle anlıyorum ki: Göklerde binlerce âlem var. Bir kısım yıldızların her biri bir âlem olabilir. Yerde her varlık cinsi birer âlemdir. Hatta her insan da küçük bir âlemdir. رَبُّ الْعَالَمِينَ[1244] *ifadesi ise "Her âlem doğrudan doğruya Cenâb-ı Hakk'ın rubûbiyetiyle idare ve terbiye edilir, çekip çevrilir." demektir.*

Üçüncüsü: Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* şöyle buyurmuş:

إِذَا أَرَادَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ بِعَبْدٍ خَيْرًا جَعَلَ فِيهِ ثَلَاثَ خِصَالٍ: فَقَّهَهُ فِي الدِّينِ
وَزَهَّدَهُ فِي الدُّنْيَا وَبَصَّرَهُ عُيُوبَهُ[1245]

Kur'an-ı Hakîm'de de Hazreti Yusuf'un *(aleyhisselam)* şöyle dediği beyan ediliyor:

وَمَا أُبَرِّئُ نَفْسِيۚ إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ[1246]

Evet, nefsini beğenen ve ona güvenen, bedbahttır. Nefsinin ayıbını gören, bahtiyardır. Öyleyse sen bahtiyarsın. Bazen nefs-i emmare[1247] ya nefs-i levvâmeye[1248] ya da nefs-i mutmainneye[1249] döner, fakat silahlarını ve vazifesini vücuttaki sinirlere devreder. Sinir ve damarlar ise o vazifeyi ömrün sonuna kadar görür. Nefs-i emmare çoktan öldüğü halde eserleri yine görünür. Çok büyük asfiya ve evliya var ki, nefisleri mutmainne iken nefs-i emmareden şikâyet, kalbleri gayet selim ve nurlanmış iken kalbî hastalıklardan feryat etmişler. İşte o zâtlardaki, nefs-i emmare değil, belki nefs-i emmarenin sinirlere devredilen vazifesidir. Hastalık kalbî değil, belki hayalîdir.

Aziz kardeşim, inşallah size hücum eden, nefsiniz ve kalbinizdeki hastalıklar değil, nefsinizle mücadelenin devamı için, insanlığınız itibarı ile sinirlere geçen ve daimî yükselmeye sebebiyet veren, dediğimiz gibi bir haldir.

İkinci Mesele

Eski hocanın sorduğu üç meselenin izahı *Risale-i Nur*'un eczalarında vardır. Şimdilik kısaca işaret edeceğiz:

Birinci Sorusu: Muhyiddin İbni Arabî, Fahreddin Râzî'ye mektubunda demiş ki: "Allah'ı bilmek, O'nun varlığını bilmekten farklıdır."[1250] Bu ne demektir, maksat nedir?

Öncelikle: Ona okuduğun Yirmi İkinci Söz'ün Mukaddimesi'nde[1251] hakiki tevhid ile görünüşteki tevhid arasındaki farka dair gösterilen misal ve temsil, bu maksada işaret eder. Otuz İkinci Söz'ün İkinci ve Üçüncü Mevkıfları[1252] ve maksatları da bunu izah eder.

İkinci olarak: Kelâm imam ve âlimlerinin inanç esaslarına, Cenâb-ı Hakk'ın varlığının vücûbiyetine[1253] ve tevhide dair beyanları Muhyiddin İbni Arabî'ye kâfi gelmediği için kelâm imamlarından olan Fahreddin Râzî'ye öyle demiş.

Evet, kelâm ilmi vasıtasıyla kazanılan ilahî marifet, Allah'ı hakkıyla bilmeyi sağlamıyor ve tam huzur vermiyor. Fakat Kur'an-ı Mucizü'l-Beyan'ın tarzında olduğu vakit, hem tam marifet hem de tam huzuru kazandırır ki, inşallah *Risale-i Nur*'un bütün eczaları Kur'an-ı Mucizü'l-Beyan'ın o nuranî caddesinde birer elektrik lâmbası hizmeti görüyor.

Hem Fahreddin Râzî'nin kelâm ilmi vasıtasıyla elde ettiği marifetullah[1254] Muhyiddin İbni Arabî'ye ne kadar noksan görünüyorsa, tasavvuf yoluyla alınan marifet de doğrudan doğruya Kur'an-ı Hakîm'den, peygamber varisliği sırrıyla alınan marifete kıyasla o kadar noksandır. Çünkü Muhyiddin İbni Arabî'nin yolu, daimî huzuru kazanmak için لَا مَوْجُودَ إِلَّا هُوَ[1255] deyip kâinatın varlığını inkâr edecek dereceye kadar gelmiş. Diğerleri ise yine daimî huzuru kazanmak için لَا مَشْهُودَ إِلَّا هُوَ[1256] deyip kâinatı mutlak unutuş perdesi altında bırakmak gibi acayip bir yola girmişler.

Oysa Kur'an-ı Hakîm'den alınan marifet, daimî huzur vermekle beraber, kâinatı ne yokluğa mahkûm eder ne de mutlak unutuşa hapseder. Aksine,

başıbozukluktan çıkarıp Cenâb-ı Hak namına kullanır, her şey O'nu bilmeye ayna olur. Sa'dî Şirazî'nin dediği gibi,

دَرْ نَظَرِ هُوشْيَارْ هَرْ وَرَقِي دَفْتَرِيسْتْ أَزْ مَعْرِفَتِ كِرْدِگَارْ[1257]

her şeyde Cenâb-ı Hakk'ı bilip tanımaya bir pencere açar.

Bazı Söz'lerde, kelâm âlimlerinin gittikleri yol ile Kur'an'dan alınan hakiki yolun farkları hakkında şöyle bir temsil göstermiştik: Mesela kimileri su getirmek için dağların altını kazar, uzak yerlerden küngân (su borusu) ile su getirir. Bir kısım insan da suyu her yerde kuyu kazarak çıkarır. Birinci yol çok zahmetlidir; kanallar tıkanır, su kesilir. Her yerde kuyu kazıp su çıkarmaya ehil olanlar ise suyu zahmetsiz bir şekilde bulur. Aynen bunun gibi, kelâm âlimleri de âlemde sonsuz sebep-netice zincirinin ve devrin imkânsızlığını gösterip sebepleri kestikten sonra Vâcibü'l-Vücûd'un varlığını ispat ediyorlar. Uzun bir yoldan gidiliyor…

Kur'an-ı Hakîm'in hakiki yolu ise suyu her yerde buluyor, çıkarıyor. Her bir ayeti Hazreti Musa'nın asâsı gibi, nereye vursa âb-ı hayat fışkırtıyor.

وَفِي كُلِّ شَيْءٍ لَهُ اٰيَةٌ تَدُلُّ عَلٰى أَنَّهُ وَاحِدٌ[1258]

düsturunu her şeye okutuyor.

Hem iman yalnız ilimle elde edilmez; onda pek çok latifenin hissesi var. Nasıl ki, bir yemek mideye girince farklı sinirlere farklı şekilde dağılır. İmana dair, ilimle gelen bir mesele de akıl midesine girdikten sonra, derecesine göre ruh, kalb, sır, nefis ve bunun gibi latifeler ondan kendince birer hisse alır, onu özümser. Eğer onların hissesi yoksa iman noksandır. İşte Muhyiddin İbni Arabî, Fahreddin Râzî'ye bu noktayı hatırlatıyor.

Üçüncü Mesele

وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي اٰدَمَ[1259] ve إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا[1260] ayetleri nasıl bağdaşır?

Cevap: On Birinci ve Yirmi Üçüncü Söz'lerde ve Yirmi Dördüncü Söz'ün Beşinci Dal'ının İkinci Meyvesi'nde bunun izahı vardır. Sırrı kısaca şudur:

Cenâb-ı Hak, kusursuz kudretiyle nasıl bir tek şeyden çok şeyi yapıyor,[1261] *bir şeye çok vazifeyi gördürüyor, bir sayfada bin kitabı yazıyor. Aynen öyle*

de, insanı pek çok varlık türünün hususiyetlerini içeren bir mahiyette yaratmıştır. Yani bir tek tür olan insana bütün hayvan cinslerinin farklı derecelerdeki vazifeleri kadar vazifeyi gördürmeyi irade etmiş; insanın manevî kabiliyetlerine ve hissiyatına fıtraten bir sınır, bir kayıt koymamış, onu serbest bırakmıştır. Diğer canlıların kabiliyet ve duyguları ise sınırlıdır, yaradılıştan kayıt altındadır. Halbuki insanın her duygusu ve kabiliyeti, hadsiz bir mesafede gezer gibi, sonsuza doğru gider. İnsan, kâinatın Hâlık'ının isimlerinin sonsuz tecellilerine bir ayna olduğu için hislerine sınırsız bir kabiliyet konulmuştur.

Mesela, bütün dünya kendisine verilse bile insan hırsla هَلْ مِنْ مَزِيدٍ[1262] der. Bencilliğiyle, kendi menfaati için binlerce adamın zarar görmesini kabul eder ve bunun gibi... Kötü ahlâkta sonsuz dereceye vardığı, nemrutlar ve firavunlar seviyesine kadar düştüğü ve mübalâğa kipiyle "zalûm" (çok zulmeden) olduğu gibi, ahlâk güzelliğinde de sonsuz yükselişe mazhardır, peygamber ve sıddık mertebesine çıkar.

Hem insan –hayvanların aksine– hayat için lâzım olan şeyler hakkında cahildir, her şeyi öğrenmeye mecburdur. Sayısız şeye muhtaç olduğundan, mübalâğa kipiyle "cehûl", yani çok cahildir. Hayvan ise dünyaya geldiği vakit hem az şeye muhtaçtır, hem de ihtiyaç duyduğu şeyleri ve yaşaması için gerekli bütün şartları bir-iki ayda, belki bir-iki günde, bazen bir-iki saatte öğrenir. Âdeta başka bir âlemde gelişip olgunlaşmış, dünyaya öyle gelmiştir. İnsan ise bir-iki senede ancak ayağa kalkar, on beş senede ancak menfaati ve zararı ayırt eder. İşte "cehûl" mübalâğası buna da işarettir.

Dördüncü Mesele

جَدِّدُوا إِيمَانَكُمْ بِلَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[1263] hadis-i şerifinin hikmetini soruyorsunuz. Bundan birçok Söz'de bahsedilmiştir. Hikmetinin bir sırrı şudur:

İnsanın hem kendisi hem dünyası daima yenilendiği için her zaman imanını tazelemeye muhtaçtır. Zira her bir insanın mânen pek çok ferdi bulunur. O, ömrünün seneleri, belki günleri, hatta saatleri adedince başka

bir fert sayılır. Zaman ırmağının altına girdiği için insan bir model hükmüne geçer, her gün bir başka fert suretini giyer.

Hem insanda böyle pek çok suret ve yenilenme olduğu gibi, onun vatan edindiği âlem de seyyardır. Biri gider, yerine başkası gelir. Âlem daima çeşitlenir, her gün başka bir âlemin kapısı açılır. İman hem o şahıstaki her ferdin hayat nuru, hem de onun girdiği âlemin ışığıdır. لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[1264] ise o nuru parlatan, ışığı açan bir anahtardır.

Madem nefis, geçici arzular, vehimler ve şeytan insana hükmediyor; çok vakit onun imanını kırmak için gafletinden faydalanarak pek çok hile yapıyor, şüphe ve vesveselerle iman nurunu kapatıyor. Hem görünüşte dine zıt, hatta bazı imamlara göre küfür derecesinde tesirli kelimeler ve hareketler insanın hayatından eksik olmuyor. O halde her vakit, her saat, her gün iman yenilemeye ihtiyaç vardır.

Soru: Kelâm âlimleri, âlemi kısaca “imkân” ve “hudûs”[1265] unvanlarının içine sarıp zihnen onun üstüne çıkar, sonra Cenâb-ı Hakk’ın bir ve tek oluşunu ispat ederler. Tasavvuf ehlinin bir kısmı ise tevhid içinde tam huzuru kazanmak maksadıyla لَا مَشْهُودَ إِلَّا هُوَ[1266] deyip kâinatı unutur, üstüne unutuş perdesini çeker, sonra tam huzuru bulur. Bir kısmı da لَا مَوْجُودَ إِلَّا هُوَ[1267] diyerek kâinatı hayale sarar, yokluğa atar, sonra hakiki tevhidi ve tam huzuru elde eder. Halbuki sen Kur’an’da bu üç yolun dışındaki büyük bir caddeyi gösteriyor ve onun işareti olarak لَا مَعْبُودَ إِلَّا هُوَ، لَا مَقْصُودَ إِلَّا هُوَ[1268] diyorsun. Bu caddenin tevhide dair bir delilini ve ona giden kısa yolu özetle gösterir misin?

Cevap: Bütün Söz’ler ve Mektup’lar o caddeyi gösterir. Şimdilik –istediğiniz gibi– onun büyük, geniş ve uzun bir deliline kısaca işaret edeceğiz. Şöyle ki:

Âlemde her bir şey, bütün eşyayı kendi Hâlık’ına verir. Dünyadaki her bir eser, bütün eserlerin kendi sahibine ait olduğunu gösterir. Kâinatta her bir yaratma fiili, bütün yaratma fiillerinin kendi failine ait olduğunu ispatlar. Ve varlıklarda tecelli eden her bir isim, bütün isimlerin kendi sahibinin

isim ve unvanları olduğuna işaret eder. Demek her bir şey doğrudan doğruya Cenâb-ı Hakk'ın birliğine ve tekliğine delildir, O'nu bilip tanımanın bir penceresidir.

Evet, her eser –bilhassa canlı ise– kâinatın küçük bir misali, âlemin bir çekirdeği ve yeryüzünün bir meyvesidir. Öyleyse o küçük misali, çekirdeği ve meyveyi var eden, elbette bütün kâinatı yaratandır. Çünkü meyvenin yaratıcısı, ağacı yaratandan başkası olamaz. Şu halde her bir eser bütün eserleri kendi sahibine verdiği gibi, her bir fiil de bütün fiilleri kendi failine isnat eder.

Zira görüyoruz ki, her yaratma fiili, çoğu varlığı kuşatacak derecede geniş ve zerreden güneşlere kadar uzun birer yaratma kanununun ucudur. Demek, o küçük yaratma fiilinin sahibi kim ise varlıkları kuşatan ve zerreden güneşlere kadar uzanan geniş kanuna bağlı bütün fiillerin failinin de O olması gerekir. Evet, bir sineğe hayat veren; bütün böcekleri ve küçük hayvanları var eden, yeryüzünü canlandıran Zât olacaktır. Bir zerreyi Mevlevi gibi döndüren kim ise varlıkları birbirinin peşi sıra hareket ettirip güneşi de gezegenleriyle gezdirenin aynı Zât olması gerekir. Çünkü kanun bir zincirdir, fiiller ona bağlıdır.

Demek, nasıl ki her bir eser, bütün eserleri sahibine verir ve her bir yaratma fiili, bütün fiilleri failine mal eder. Aynen öyle de, kâinatta tecelli eden her bir isim, bütün isimleri kendi sahibine isnat edip bunların o Zât'a ait unvanlar olduğunu ispatlar. Çünkü kâinatta tecelli eden isimler, kesişen daireler ve ışıktaki yedi renk gibi birbirinin içine giriyor, birbirine yardım ediyor, birbirinin eserini tamamlıyor, süslüyor. Mesela Muhyî ismi bir şeyde tecelli ettiği ve bir varlığa hayat verdiği dakikada Hakîm ismi de tecelli ediyor, o canlının yuvası olan vücudunu hikmetle düzenliyor. Aynı halde Kerîm ismi de tecelli ediyor, o varlığın yuvasını süslüyor. Aynı anda Rahîm isminin de tecellisi görünüyor, o canlının vücudunun ihtiyaçlarını şefkatle hazırlıyor. Aynı zamanda Rezzak isminin tecellisi beliriyor, canlının yaşaması için lâzım olan maddi ve manevî rızkını ona ummadığı tarzda veriyor ve bunun gibi... Demek "Muhyî" kimin ismi ise kâinattaki

her şeyi kuşatan nurlu “Hakîm” ismi de, bütün varlıkları şefkatle terbiye eden “Rahîm” ismi de O’nundur… Bütün canlıları keremiyle besleyen “Rezzak” ismi de O’na aittir, O’nun unvanıdır ve bunun gibi...

Demek, her isim, her fiil ve her eser Cenâb-ı Hakk’ın birliğine ve tekliğine öyle birer delildir ki, hepsi kâinatın sayfalarında ve asırların satırlarında yazılan, “varlıklar” dediğimiz bütün kelimelerin, kendi kâtibinin kaleminden çıkmış nakışlar olduğunu gösterir. Onlar, Allah’ın birliğinin birer mührü, birer ehadiyet[1269] damgasıdır.

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مَنْ قَالَ: أَفْضَلُ مَا قُلْتُ أَنَا وَالنَّبِيُّونَ مِنْ قَبْلِي لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ،
وَعَلٰى اٰلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلِّمْ[1270]

Beşinci Mesele

İkinci Olarak: Mektubunuzda “Sadece لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[1271] demek yeter mi? Yani bir insan مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ[1272] demezse kurtulabilir mi?” diye, başka bir maksadı soruyorsunuz. Bunun cevabı uzundur. Şimdi yalnız şu kadarını deriz ki:

Kelime-i şehadetin iki cümlesi birbirinden ayrılmaz, birbirini ispat eder ve içerir; biri olmadan diğeri olmaz. Madem Peygamber (aleyhissalâtü vesselam) Hâtemü’l Enbiyâ’dır,[1273] *bütün peygamberlerin varisidir. Elbette Allah’a ulaştıran bütün yolların başındadır. Onun geniş caddesinin dışında hakikat ve kurtuluş yolu olamaz.* Cenâb-ı Hakk’ı gereğince tanıyan bütün imamlar ve hakikati delilleriyle bilen zâtlar, Sa’dî Şirazî gibi, كُلُّ الطُّرُقِ مَسْدُودٌ إِلَّا الْمِنْهَاجَ الْمُحَمَّدِيَّ[1274] ve مُحَالَسْتْ سَعْدِي بَرَاهِ صَفَا ظَفَرْ بُرْدَنْ جُزْدَرْ پَيِ مُصْطَفٰى[1275] demişlerdir.

Fakat bazen, Resûl-u Ekrem’in *(aleyhissalâtü vesselam)* caddesinde gittikleri halde, bunun Allah Resûlü’nün caddesi ve o caddeye dâhil olduğunu bilmiyorlar. Yine bazen, Peygamber’i bilmiyorlar, fakat gittikleri yol Resûl-u Ekrem’in caddesine aittir. Bazen de meczupça bir durum, manevî bir kendinden geçme hali veya münzevi, bedevice bir vaziyet içinde Resûl-u Ekrem’in caddesini düşünmeden, yalnız لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ demek onlara kâfi geliyor.

Bununla beraber, meselenin en mühim yönü şudur: Kabul etmemek başka, yokluğu kabul etmek başkadır. Cezbeye kapılan, münzevi veya Peygamber'i işitmeyen, bilmeyen bu çeşit insanlar, onu tanımıyor ya da düşünmüyorlar ki kabul etsinler. O noktada cahil kalıyorlar. Allah'ı tanımaya dair yalnız لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ hükmünü biliyorlar. Bunlar kurtulabilirler.

Fakat Hazreti Peygamber'i işiten ve davasını bilen insanlar onu tasdik etmezse Cenâb-ı Hakk'ı tanımazlar. Böyle bir insan için yalnız لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[1276] *sözü, kurtuluş vesilesi olan tevhidi ifade edemez. Çünkü bu hal, bir derece özür sebebi ve cahilce olan kabul etmemek değil; aksine, yokluğu kabul etmektir ve inkârdır. Mucizeleri ve eserleriyle kâinatın iftihar tablosu ve insanlığın şeref kaynağı olan Hazreti Muhammed'i (aleyhissalâtü vesselam) inkâr eden insan, elbette hiçbir şekilde hiçbir nura erişemez ve Allah'ı tanımaz…*

Her neyse, şimdilik bu kadar yeter.

Altıncı Mesele

Üçüncü Olarak: Şeytanla münazara şeklindeki Birinci Bahis'te, şeytanın yoluna ait bazı tabirler, çok kaba ve çirkin düşmüş. "Hâşâ, hâşâ" kelimesiyle ve farz-ı muhal suretinde olduğunu bildiren kayıtlarla düzeltildiği halde, yine beni titretiyor. Sonra size gönderilen parçada bazı ufak düzeltmeler vardı. Nüshanızı ona bakarak tashih edebildiniz mi? Fikrinizi vekil tayin ediyorum, o tabirlerden lüzumsuz gördüklerinizi çıkartabilirsiniz.

Aziz kardeşim, o bahis çok mühimdir. Çünkü dinsizlerin üstadı şeytandır. Şeytan susturulmazsa, onun taklitçileri ikna olmaz. Kur'an-ı Hakîm, kâfirlerin kaba ve çirkin tabirlerini, reddetmek için zikrettiğinden bana bir cesaret verildi; bu şeytanî yolun bütün bütün çürüklüğünü göstermek maksadıyla, farz-ı muhal olarak, şeytanın taraftarlarının, gittikleri yolun gereği kabul etmeye mecbur kaldıkları ve ister istemez, mânen o yolun diliyle söyleyecekleri ahmakça ifadeleri titreyerek kullandım. Fakat

böylece onları kuyu dibine sıkıştırıp meydanı Kur’an hesabına baştanbaşa zapt ettik, foyalarını meydana çıkardık.

Bu zafere şu temsille bak: Mesela başı göklere değen pek yüksek bir minare ve o minarenin altında, yerkürenin merkezine kadar kazılmış bir kuyu olduğunu farz edelim. Okuduğu ezan o memlekette bütün ahali tarafından işitilen bir zâtın, minarenin başından ta kuyunun dibine kadar hangi mevkide bulunduğunu ispatlamak için iki topluluk münakaşa ediyor olsun.

Birinci kısım der ki: *“O zât minarenin başındadır, kâinata ezan okuyor. Çünkü ezanını işitiyoruz; o canlıdır, yüce bir makama sahiptir. Gerçi herkes onu o yüksek yerde görmüyor, fakat herkes derecesine göre, onu bir makamda, bir basamakta görür ve bu sayede bilir ki, o zât yukarı çıkıyor ve nerede görünürse görünsün, yüksek bir makama sahiptir.”*

Şeytanî ve ahmak olan güruh ise der ki: *“Hayır, onun makamı minarenin başı değil, nerede görünürse görünsün, kuyunun dibidir.”* Halbuki hiç kimse, onu ne kuyu dibinde görmüştür ne de görebilir. Farz edelim, taş gibi ağır ve iradesiz olsaydı, elbette kuyunun dibinde bulunacaktı, biri onu görecekti.

Şimdi bu iki zıt topluluğun savaş meydanı, o minarenin başından ta kuyunun dibine kadar uzun bir mesafedir. Allah yolunda olan nurlu cemaat, yüksek nazarlı kimselere, o ezan okuyan zâtın minarenin başında olduğunu gösteriyor. Bakışı o dereceye çıkamayanlara, nazarı kısa kalanlara ise derecelerine göre birer basamakta o büyük müezzini haber veriyor. Küçük bir emare onlara yeter ve ispat eder ki; o zât, taş gibi cansız bir cisim değil, istediği vakit yukarı çıkan, görünen ve ezan okuyan bir insan-ı kâmildir.

Şeytanın taraftarları denilen güruh ise, “Ya o zâtı minare başında herkese gösterin ya da onun makamı kuyunun dibidir” diye ahmakça bir hükme varır. Ahmaklıklarından bilmezler ki, o zâtın minarenin başında herkese gösterilmemesi, herkesin bakışının oraya çıkamamasından ileri geliyor.

Hem yanıltıcı sözlerle, lafazanlıkla minarenin başı hariç bütün mesafeyi zapt etmek isterler.

İşte bu iki cemaatin münakaşasına son vermek için biri çıkar, şeytanın taraftarlarına der ki: "Ey uğursuz güruh! Eğer ezan okuyan o büyük zâtın makamı kuyunun dibiyse taş gibi cansız, kuvvetsiz olması gerekir. Kuyunun ve minarenin basamaklarında görünenin o olmaması lâzım gelir. Fakat madem onu oralarda görüyorsunuz, elbette o, kuvvetsiz, hakikatsiz, cansız değildir. Onun makamı minarenin başı olmalıdır. Öyleyse ya onu kuyunun dibinde göstereceksiniz –ki hiçbir şekilde gösteremezsiniz ve hiç kimseye o zâtın orada bulunduğunu dinletemezsiniz– ya da susunuz! Müdafaa meydanınız kuyunun dibidir. Diğer meydan ve o uzun mesafe ise şu mübarek cemaatindir. O zâtı kuyunun dibinden başka nerede gösterseler davayı kazanırlar."

İşte –şu temsildeki gibi– şeytanla münazara bahsi, Arş'tan yere kadar olan uzun mesafeyi şeytanın taraftarlarının elinden alıyor ve onları sıkıştırıyor, teslime mecbur ediyor. En akıl dışı, en imkânsız, en nefret edilecek mevkii onlara bırakıyor. Şeytanın taraftarlarını en dar ve kimsenin giremeyeceği deliğe sokuyor, bütün mesafeyi Kur'an namına zapt ediyor.

Eğer onlara sorulsa: *"Kur'an nasıldır?"*

Derler ki: *"İnsan elinden çıkmış güzel ve ahlâk dersi veren bir kitaptır."*

O vakit onlara şöyle denir: *"Öyleyse o Allah'ın kelâmıdır ve onu böyle kabul etmeye mecbursunuz. Çünkü siz yolunuz gereği ona güzel diyemezsiniz."*

Hem sorulsa, *"Peygamberi nasıl bilirsiniz?"*

Derler ki: *"Güzel ahlâklı, çok akıllı bir adam."*

O vakit onlara şöyle denecektir: *"Öyleyse imana geliniz! Çünkü o zât güzel ahlâklı ve akıllı ise her durumda Allah'ın resûlüdür. Çünkü sizin bu 'güzel' sözünüz, sınırlarınız dâhilinde değil, yolunuz gereği böyle diyemezsiniz."* Ve bunun gibi... Hakikatin başka yönleri temsildeki diğer işaretlere uygulanabilir.

İşte bu sırdan dolayı, şeytanla münazara edilen Birinci Bahis, müminlerin imanını korumak için Resûl-u Ekrem'in mucizelerini bilmeye ve o mucizelerin kesin delillerini öğrenmeye ihtiyaç bırakmıyor. Basit bir emare, küçük bir delil imanı kurtarıyor. Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* her bir hali, her bir sıfatı, her bir tavrı; kuyunun dibinde, en aşağı derecede olmadığına dair birer mucize hükmüne geçer, yüceler yücesi bir makamda bulunduğunu ispat eder.

Yedinci Mesele

İbret Verici Bir Mesele

Vehme kapılan ve usanca düşen bazı dostlarıma, manevî kuvvetlerini artıracak yedi işaretle, sırf Kur'an hizmetine dair bir ilahî ikramı ve korumayı söylemeye mecburum ki, o zayıf damarlı dostlarımı kurtarayım.

Yedi işaretin dördü, dost iken sırf dünyaya ait birer maksat için, şahsım değil Kur'an'a hizmetkârlığım yönünden bana düşman vaziyeti alan ve maksatlarının aksiyle tokat yiyenler hakkındadır. Üç işarette bahsedilenler ise ciddi dosttu, daima da dostturlar. Fakat geçici olarak, dostluğun gerektirdiği mertçe vaziyeti göstermediler. Böylece ehl-i dünyanın alâkasını kazanıp dünyaya ait birer maksat elde etmek ve başlarından emin olmak istediler. Halbuki o üç dostum –maalesef– bu maksatlarının aksiyle şiddetli bir şekilde ikaz edildi.

İlk bahsettiğimiz, görünüşte dost olan, sonra düşman vaziyeti alan dört kişiden,

Birincisi: Bir müdür kaç vasıtayla yalvardı, Onuncu Söz'den bir nüsha istedi, kendisine verdim. O ise terfi etmek için dostluğumu bırakıp bana düşman vaziyeti aldı. O risaleyi şikâyet ve ihbar edercesine valiye verdi. Kur'an hizmetinin lütfunun bir eseri olarak terfi ettirilmedi, vazifesinden alındı.

İkincisi: Bir başka müdür –dost iken– âmirlerinin hatırı için ve ehl-i dünyanın alâkasını kazanmak düşüncesiyle, şahsım değil Kur'an'a hizmetkârlığım yönünden bana rakip ve düşmanca bir tavır aldı,

maksadının aksiyle tokat yedi. Umulmadık bir meselede iki buçuk seneye mahkûm edildi. Sonra Kur'an'ın bir hizmetkârından dua istedi. İnşallah, belki kurtulacak. Çünkü ona dua edildi.

Üçüncüsü: Bir öğretmen, dost görünürken ben de ona dost diye baktım. Sonra Barla'ya nakledilmek ve yerleşmek için bana karşı düşmanca bir vaziyet aldı, maksadının aksiyle tokat yedi. Öğretmenlikten askerliğe atıldı, Barla'dan uzaklaştırıldı.

Dördüncüsü: Bir öğretmene (hafız olduğu ve dindar gördüğüm için) Kur'an hizmetinde bana dostluk eder niyetiyle samimi bir dostluk gösterdim. Sonra o öğretmen, ehl-i dünyanın alâkasını kazanmak için bir memurun bir tek sözüyle bize karşı çok soğuk ve korkak bir tavır aldı. O maksadının aksiyle tokat yedi. Müfettişinden şiddetli bir azar işitti ve vazifesinden alındı.

İşte bu dört adam, bize düşman vaziyeti almakla böyle tokat yedikleri gibi, üç dostum da ciddi dostluğun gerektirdiği mertçe tavrı göstermedikleri için, tokat yemedilerse de bir çeşit ihtar türünden, maksatlarının tersiyle ikaz edildiler.

Birincisi: Gayet mühim, ciddi ve hakiki bir talebem olan muhterem bir zât, sürekli Sözler'i yazar, neşrederdi. Niyeti belli olmayan büyük bir memurun gelmesi ve bir hadise yüzünden yazdığı Sözler'i sakladı, eserleri yazarak çoğaltmayı da geçici bir süre terk etti. Bu şekilde ehl-i dünyadan bir zarar görmemek, bir sıkıntı çekmemek ve şerlerinden emin olmak istiyordu. Halbuki Kur'an hizmetinin geçici bir süre kesintiye uğramasından gelen bir hatanın eseri olarak, bir sene sürekli, bin liraya mahkûmiyet gibi bir belâ gözünün önüne konuldu. Ne vakit risaleleri yazarak çoğaltmaya niyet etti ve eski haline döndü, o davadan –Allah'a hamdolsun– beraat etti, fakir haliyle bin lira ceza vermekten kurtuldu.

İkincisi: Beş seneden beri mert, ciddi ve cesur bir dostum olan bir zât, ehl-i dünyanın ve yeni gelen bir âmirin hüsn-ü zannını ve alâkasını kazanmak için komşum iken, düşünmeden, iradesi dışında birkaç ay

benimle görüşmedi. Hatta bayramda ve ramazanda da uğramadı. Halbuki buna sebep olan köy meselesi istediğinin aksine neticelendi, nüfuzu kırıldı.

Üçüncüsü: Haftada bir-iki defa benimle görüşen bir hafız, imam olmuş. Sarık sarabilmek için iki ay benimle görüşmeyi terk etti. Hatta bayramda yanıma gelmedi. Umulanın ve maksadının aksine yedi-sekiz ay imamlık yaptığı ve âdeti olmadığı halde ona sarık bağlattırılmadı.

İşte bu gibi çok hadise var. Fakat bazılarının hatırını kırmamak için zikretmiyorum. Bunlar her ne kadar zayıf birer emare ise de bir arada düşünüldüğünde bir kuvvet hissedilir. *Bununla, şahsım değil –çünkü nefsimi hiçbir ikrama lâyık görmüyorum– fakat Kur'an hizmeti noktasında, sırf o yönden Cenâb-ı Hakk'ın bir ikramı ve himayesi altında hizmet ettiğimiz anlaşılıyor. Dostlarım bunu düşünmeli, evhama kapılmamalı!* Madem bunlar Kur'an'a hizmetkârlığıma ilahî bir ikramdır… Madem övünmeye değil, aksine, şükre sebeptir... Ve madem وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ[1277] fermanı var… Şu sırlardan dolayı, bunları hususi olarak dostlarıma söylüyorum.

Sekizinci Mesele

Yirmi Yedinci Söz'deki, içtihada mâni sebeplerin beşincisinin üçüncü noktasının üçüncü misalinin haşiyesidir.

Mühim bir soru: Hakikati araştırıp delilleriyle bilen bazı zâtlar der ki: "Kur'an'daki sözlerin, kelimelerin, zikirlerin ve diğer tesbihlerin her biri, insanın manevî latifelerini çeşitli yönlerden nurlandırır, onu mânen besler. Mânâları bilinmezse yalnız sözler bir şey ifade etmiyor, kâfi gelmiyor. Söz bir elbisedir; değiştirilse, her millet o mânâlara kendi diliyle lafız giydirse daha faydalı olmaz mı?"

Cevap: *Kur'an'daki ve Resûl-u Ekrem'in tesbihatındaki ifadeler cansız elbiseler değil, vücudun canlı cildi gibidir, belki zamanla cilt olmuştur. Elbise değiştirilir, fakat cilt değişse vücuda zararlıdır. Namaz ve ezandaki*

gibi mübarek sözler, örfî[1278] *mânâlarına has isim ve nam olmuştur. Bu ise değiştirilmez.*

Ben kendi nefsimde tecrübe ettiğim bir hali çok defa araştırdım, hakikat olduğunu gördüm. O hal şudur: İhlâs sûresini arife günlerinde yüzer defa okuyordum.[1279] Gördüm ki, bendeki manevî duyguların bir kısmı, birkaç defada gıdasını alır, sonra vazgeçer, durur. Akıl gibi bir kısım da bir zaman mânâ tarafına yönelir, hissesini alır, sonra o da durur. Ve kalb gibi bir kısım latifeler, manevî zevke vesile bazı mânâlardan hissesini alır, ardından o da susar ve bunun gibi… Git gide, o tekrarda yalnız bir kısım latifeler kalır ki, onlar pek geç usanıyor, hisse almaya devam ediyor, artık mânâya ve araştırmaya hiç ihtiyaç bırakmıyor. Gaflet akla, tefekkür kabiliyetine zarar verirken onlara vermiyor. Lafzın, tatmin edici ifadelerin bulunduğu kısa bir mealiyle has isim oldukları örfî mânâ onlara kâfi geliyor. Eğer o sırada mânâyı düşünse zararlı bir usanç verir. O gıdasını almaya devam eden latifeler, öğrenmeye ve anlamaya muhtaç değildir; belki hatırlamaya, yönelmeye ve teşvike ihtiyaç duyar. O cilt hükmündeki sözler onlara kâfi geliyor ve mânâ vazifesi görüyor. Bilhassa Arapça ifadelerle, Allah kelâmı ve ilahî beyan olduğunu hatırlatmakla daimî bir feyze vesiledir.

İşte kendi tecrübe ettiğim şu hal gösteriyor ki, ezan, namaz tesbihatı ve her vakit tekrar edilen Fâtiha ve İhlâs sûreleri gibi hakikatleri başka bir lisanla ifade etmek çok zararlıdır. Çünkü daimî kaynak olan ilahî ve nebevî lafızlar kaybolduktan sonra, o sürekli beslenen latifelerin daimî hisseleri de yok olur. Hem her harfin en az on sevabı ziyan olduğundan ve daimî huzur herkes için namaz boyunca devam etmediğinden, insanların tercüme vasıtasıyla gaflet içindeki tabirlerinin ruha karanlıklar vermek gibi zararları vardır.

Evet, İmam-ı Âzam şöyle demiş: "لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[1280] tevhidin alâmeti ve ona has isimdir." ***Biz de deriz ki:*** Tesbihat ve zikir kelimelerinin, bilhassa ezan ve namazdakilerin büyük çoğunluğu, has (özel) isim hükmüne geçmiştir. Özel isimler gibi, sözlük mânâsından çok, şeriatça yaygın olarak kabul

edilen mânâsına bakılır. Öyleyse değişmeleri şeriatça mümkün değildir. Her müminin bilmesi gereken özet halindeki mânâlarını, yani kısa bir mealini ise en basit adam bile çabuk öğrenir.

Bütün ömrünü Müslüman olarak geçiren ve kafasını binlerce lüzumsuz şeyle dolduran insanlar, ebedî hayatın anahtarı olan şu mübarek kelimelerin kısa mealini bir-iki haftada öğrenmemekte nasıl mazur görülebilir, nasıl Müslüman olurlar ve onlara nasıl "akıllı insan" denir? Öylelerinin tembelliklerinin hatırı için o nur kaynaklarını koruyan kılıfları bozmak akıl kârı değildir!..

Hem سُبْحَانَ اللّٰهِ[1281] diyen, hangi milletten olursa olsun, Cenâb-ı Hakk'ı takdis ettiğini anlar. İşte bu kadarı yetmez mi? Eğer mânâsını kendi diliyle düşünse bir defa öğrenir. Halbuki onu günde yüz defa tekrar ediyor. O yüz defada aklın öğrenme hissesinden başka, lafızdan ve lafza yayılan, onunla kaynaşan kısa meal çok nura ve feyze vesiledir. Bilhassa, ilahî kelâm olması itibarı ile aldığı kutsiyet ve o kutsiyetten gelen feyizler, nurlar çok mühimdir.

Kısacası: *Dince zorunlu olan işlerin kılıfları hükmündeki mukaddes ilahî sözlerin yerine hiçbir şey konulamaz, hiçbir şey onların yerini tutamaz ve vazifesini göremez, geçici olarak o mânâyı ifade etse de daimî, yüce ve kutsî bir şekilde edemez. Dinin nazarî kısmının kılıfı olan lafızların değiştirilmesine ise zaten lüzum yoktur. Çünkü nasihatle veya başka şekilde ders verme, öğretme ve vaaz ile o ihtiyaç giderilir.*

Sözün Özü: *Nahve*[1282] *dayanan Arapçanın kuşatıcılığı ve Kur'an'daki lafızların mucizeliği öyle bir tarzdadır ki, tercümesi mümkün değildir, hatta akıl dışıdır diyebilirim. Kimin şüphesi varsa Kur'an'ın mucizeliğine dair Yirmi Beşinci Söz'e müracaat etsin. Tercüme dedikleri şeyler ise özet halinde, gayet eksik meallerdir. Böyle bir meal nerede; canlı, pek çok yönü ve mertebesi bulunan ayetlerin hakiki mânâları nerede?..*

Dokuzuncu Mesele

Mühim ve Mahrem Bir Mesele ve Bir Velâyet Sırrı

İslam âleminde "Ehl-i Sünnet ve Cemaat" denilen, hak ve istikamet ehli olan büyük cemaat, Kur'an ve iman hakikatlerini istikamet dairesinde, sünnet-i seniyyeye noktası noktasına uyarak muhafaza etmiştir.

Veli zâtların büyük çoğunluğu o daireden çıkmış. Başka bir kısım veliler, Ehl-i Sünnet ve Cemaat'in bazı düsturları dışında ve usullerine muhalif bir caddede görünmüş. İşte şu kısım velilere bakanlar ikiye ayrıldı:

Bir kısmı Ehl-i Sünnet'in usulüne muhalif oldukları için onların veliliğini inkâr ettiler. Hatta kimilerini küfürle itham etmeye kadar gittiler.

Diğer kısım, onlara uyanlardır. Onların veliliğini kabul ettikleri için derler ki, "Hak, yalnız Ehl-i Sünnet ve Cemaat'in yoluyla sınırlı değil." Bid'atçılardan bir topluluk oluşturdu, hatta dalâlete kadar gittiler. Bilmediler ki, hidayete ermiş her zât hidayete götüremez. Şeyhleri hatasında mazurdur, çünkü meczuptur. *Kendileri ise mazur olamaz.*

Orta yolu tutan bir kısım ise o velilerin velâyetini inkâr etmedi, fakat yollarını da kabul etmediler. Derler ki: "Usul dışı sözlerinde ya hâle mağlup olup hata ettiler ya da o sözler mânâsı bilinmeyen müteşâbih[1283] ifadeler gibi, manevî bir sarhoşluk halinde söylenmiş ölçüsüz ifadelerdir."

Maalesef birinci kısım, bilhassa dış görünüşe bakıp hüküm veren âlimler, ehl-i sünnet yolunu korumak niyetiyle çok mühim evliyayı inkâra, hatta dinden çıkmakla itham etmeye mecbur kalmışlar. İkinci kısım olan taraftarları ise öyle şeyhlere çok hüsn-ü zan besledikleri için hak yolunu bırakıp bid'ata, hatta dalâlete girdikleri görülmüş.

İşte şu sırra dair, zihnimi çok zaman meşgul eden bir hal vardı: Bir zaman, bir kısım ehl-i dalâlete, mühim bir vakitte, kahrolmaları için beddua ettim. Bedduamın karşısına müthiş bir manevî kuvvet çıktı. Hem bedduamı geri çevirdi, hem beni bundan men etti.

Sonra gördüm ki, o kısım dalâlet ehli, hakka zıt icraatında manevî bir kuvvetin yardımıyla arkasına aldığı halkı sürükleyip gidiyor ve başarılı oluyor. Yalnız zorla değil; belki müminlerin bir kısmı velâyet kuvvetinden gelen bu arzuya kapılıp onları hoş görüyor, çok fena saymıyor.

İşte bu iki sırrı hissettiğim vakit dehşete düştüm. “Fesübhânallah!” dedim, “Hak yoldan başka velâyet bulunabilir mi? Bilhassa hakikat yolundakiler, dehşetli bir dalâlet cereyanına taraftar olur mu?” Sonra mübarek bir arife gününde, güzel kabul edilen bir İslam âdetince İhlâs sûresini yüz defa okudum, onun bereketiyle ve Allah’ın rahmetiyle “Mühim Bir Soruya Cevap” adıyla yazılan meseleyle beraber şöyle bir hakikat de aciz kalbime geldi. O hakikat şudur:

Fatih Sultan Mehmed zamanında yaşandığı rivayet edilen meşhur ve mânidar “Cibali Baba Kıssası”ndaki gibi, bir kısım veli zâtlar görünüşte muhakemeli ve akıllı da olsa meczupturlar. Bir kısmı da bazen uyanık ve akıl dairesinde görünür, bazen aklın ve muhakemenin dışında bir hale girer. Şunlardan bir sınıf, hak ile bâtılı karıştırır, ayıramaz. Manevî sarhoşluk halinde gördüğü bir meseleyi uyanıkken gerçekleştirir, hata eder ve hata ettiğini bilmez. Meczupların bir kısmı Allah katında muhafaza altındadır, dalâlete gitmez. Diğer bir kısmı ise öyle değildir, bid’at ve dalâlet cereyanlarında bulunabilirler. Hatta kâfirler içinde bulunabileceklerine ihtimal verilmiştir.

İşte onlar geçici bir süre veya daimî meczup olduklarından, mânen “mübarek mecnun” hükmündedirler. Mübarek ve serbest mecnun hükmünde oldukları için yaptıklarından sorumlu değildirler. Ve sorumlu olmadıkları için hesaba çekilmeyecekler. Kendi meczup velilikleri devam etmekle beraber, dalâlet ehline ve bid’atçılara taraftar çıkar, mesleklerine bir derece kıymet kazandırıp uğursuz bir şekilde bir kısım müminlerin ve hak ehlinin o yola girmesine sebep olurlar.

Onuncu Mesele

Bazı dostların ihtarıyla, ziyaretçiler hakkında bir düstur izah edilmek istenmiş, onun için yazılmıştır.

Bilinsin ki, bizi ziyaret eden ya dünya hayatı için gelir, o kapı kapalıdır; ya da ahiret hayatı için gelir, bunda iki kapı var:

Ya şahsımı mübarek ve makam sahibi zannedip gelir. O kapı da kapalıdır. Çünkü ben kendimi beğenmiyorum, beni beğenenleri de beğenmiyorum. Cenâb-ı Hakk'a çok şükür, beni kendime beğendirmemiş. İkinci kapı, sırf Kur'an-ı Hakîm'in hakikatlerinin ilancısı olmam yönüyledir. Bu kapıdan girenleri –baş göz üstüne– kabul ediyorum. Onlar da üç tarzda olur: Dost, kardeş veya talebe...

Dostun hususiyeti ve şartı şudur ki: *Risalelere ve Kur'an nurlarına dair hizmetimize kesinlikle ve ciddi bir şekilde taraftar olsun; haksızlığa, bid'atlara ve dalâlete kalben taraftar olmasın ve Kur'an nurlarından kendisi için de istifadeye çalışsın.*

Kardeşin hususiyeti ve şartı şudur: *Risale-i Nur'un neşrine hakiki olarak, ciddi çalışmakla beraber beş farz namazını eda etmek ve yedi büyük günahı işlememek.*

Talebeliğin hususiyeti ve şartı şudur ki: *Risale-i Nur'u kendi malı ve telifi gibi hissedip ona sahip çıksın, en mühim hayat vazifesini onun neşri ve ona hizmet bilsin.*

İşte bu üç tabaka, benim üç şahsiyetimle alâkalıdır: Dost, benim kendime ait şahsiyetimle münasebetli olur. Kardeş, kulluğum ve kulluk noktasındaki şahsiyetimle alâkalıdır. Talebe ise Kur'an-ı Hakîm'in ilancısı olmam yönüyle ve hocalık vazifesindeki şahsiyetimle ilgilidir.

Görüşmenin de üç meyvesi var:

Birincisi: *Kur'an hakikatlerinin ilancısı olmam itibarı ile Kur'an'ın mücevherlerini benden veya Risale-i Nur'dan ders almak, bir ders bile olsa…*

İkincisi: *İbadet yönünden ahirete dair kazancıma ortak olmak...*

Üçüncüsü: *Beraber Cenâb-ı Hakk'ın dergâhına yönelip kalben bağlanarak Kur'an-ı Hakîm'e hizmette el ele verip başarı ve hidayet istemek…*

Eğer talebe ise, *her sabah sürekli ismiyle, bazen de hayaliyle yanımda hazır ve duamdan hissedar olur.*

Eğer kardeş ise, *birkaç defa hususi ismi ve suretiyle duamda, manevî kazancımda hazır ve ondan hissedar olur. Sonra bütün kardeşler içine dâhil edip Cenâb-ı Hakk'ın rahmetine teslim ediyorum; dua vaktinde "ihvetî ve ihvânî" (kardeşlerim) dediğim vakit onların arasında bulunur. Ben bilmesem de Allah'ın rahmeti onları biliyor ve görüyor.*

Eğer dost ise, *farzları yerine getirip büyük günahları terk ederse umumi mânâda kardeşleri anmam itibarı ile duama dâhildir. Bu üç tabakanın da beni manevî dua ve kazançlarına dâhil etmesi şarttır.*

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مَنْ قَالَ: اَلْمُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِ كَالْبُنْيَانِ الْمَرْصُوصِ يَشُدُّ بَعْضُهُ بَعْضًا،
وَعَلٰى اٰلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلِّمْ[1284]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَاۤ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَاۤ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[1285]

وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي هَدٰينَا لِهٰذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدٰينَا اللّٰهُ
لَقَدْ جَاءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ[1286]

اَللّٰهُمَّ يَا مَنْ أَجَابَ نُوحًا فِي قَوْمِهِ.. وَيَا مَنْ نَصَرَ إِبْرَاهِيمَ عَلٰى أَعْدَائِهِ.. وَيَا مَنْ أَرْجَعَ يُوسُفَ إِلٰى يَعْقُوبَ.. وَيَا مَنْ كَشَفَ الضُّرَّ عَنْ أَيُّوبَ.. وَيَا مَنْ أَجَابَ دَعْوَةَ زَكَرِيَّا.. وَيَا مَنْ تَقَبَّلَ يُونُسَ ابْنَ مَتّٰى نَسْئَلُكَ بِأَسْرَارِ أَصْحَابِ هٰذِهِ الدَّعَوَاتِ الْمُسْتَجَابَاتِ أَنْ تَحْفَظَنِي وَتَحْفَظَ نَاشِرَ هٰذِهِ الرَّسَائِلِ وَرُفَقَائَهُمْ مِنْ شَرِّ شَيَاطِينِ الْإِنْسِ وَالْجِنِّ وَانْصُرْنَا عَلٰى أَعْدَائِنَا وَلَا تَكِلْنَا إِلٰى أَنْفُسِنَا وَاكْشِفْ كُرْبَتَنَا وَكُرْبَتَهُمْ وَاشْفِ أَمْرَاضَ قُلُوبِنَا وَقُلُوبِهِمْ، اٰمِينَ اٰمِينَ اٰمِينَ[1287]

1195 Her türlü noksan sıfattan uzak Allah'ın adıyla.
1196 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor olmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)
1197 "Eğer şeytandan gelen bir vesvese seni dürterse hemen Allah'a sığın! Çünkü O, her şeyi işitir, her şeyi mükemmel tarzda bilir." (A'râf sûresi, 7/200; Fussilet sûresi, 41/36).
1198 Malı elinde tutan kimse.
1199 Bkz. es-Serahsî, el-Mebsût 11/8; el-Kâsânî, Bedâiu's-Sanâi' 6/202; el-Merğînânî, el-Hidâye 2/177.
1200 Bkz. Enbiyâ sûresi, 21/107.
1201 Büyüklük, ciddiyet, sabır sahibi büyük peygamberler Efendimiz Hazreti Muhammed (aleyhissalâtü vesselam), Hazreti Nuh, Hazreti İbrahim, Hazreti Musa ve Hazreti İsa'ya (aleyhimüsselam) verilen sıfat.
1202 "Musa (aleyhisselam): 'Senin konuşman böyle midir?' diye sorunca, Cenâb-ı Hak: 'Bütün lisanların kuvveti benimdir.' buyurdu." (Bkz. Ahmed İbni Hanbel, er-Reddü ale'z-Zenâdika ve'l-Cehmiyye s.36; Ebû Nuaym, Hilyetü'l-Evliyâ 6/210; et-Taberî, Câmiu'l-Beyân 6/30)
1203 "Uydurduğu yalanı Allah'a mal eden kimseden daha zalim biri olabilir mi?" (Zümer sûresi, 39/32)

1204 Bkz. Buhârî, edeb 72, i'tisâm 5; Müslim, fezâil 127, 128; Müsned 6/45, 181.
1205 Bkz. Haşir sûresi, 59/16.
1206 Asfiya: Safiyet, takva ve kemâl sahibi, peygamber varisi zâtlar.
1207 Mantıkta ihtimalleri teker teker ayıklayarak doğru neticeye ulaşma şeklindeki bir ispatlama yöntemi.
1208 Bkz. el-Cüveynî, el-Burhân, 2/534, 535; er-Râzî, el-Mahsûl, 5/299.
1209 Kur'an-ı Hakîm'in, kâfirlerin küfürlerini ve galiz tabirlerini çürütmek için bazı yerlerde zikretmesine dayanarak, inkârcıların küfürlerinin tamamen akıl dışı ve temelsiz olduğunu göstermek için şu tabirleri farz-ı muhal suretinde titreyerek kullanmaya mecbur kaldım.
1210 Marifet mertebesinin en yükseği. Hakikati bizzat yaşayarak görme hali.
1211 Melekler, insanlar ve cinler sayısınca, O'na salât ve selam olsun.
1212 "Kâf. Şanlı şerefli Kur'an hakkı için." (Kaf sûresi, 50/1)
1213 "Ağzından çıkan bir tek söz olmaz ki, yanında bu iş için hazırlanmış gözcü olmasın, onun söylediğini ve yaptığını kaydetmiş olmasın. Vakti geldiğinde ölüm sekeratı başlayınca, can çekiştiği sırada insana 'İşte!' denir, 'senin en çok nefret edip kaçtığın şey!' Sûra üfürülür kalk borusu çalar. İşte bu da tehditle bildirilen azabın günüdür. O gün herkes beraberinde bir muhafız, bir de şahit olarak Yüce Divana gelir. Allah ona buyurur: 'Sen bundan gaflet içindeydin. İşte gözünün önünden perdeyi kaldırdık, şimdi artık gözün pek keskindir!' Yanındaki arkadaşı 'İşte!' der, 'Onun defteri! Her ne yapmışsa, burada yazılı!' Allah muhafızla şahide veya cehennem görevlisi iki meleğe: 'Atın!' buyuracak, 'atın cehenneme her nankör, inatçı kâfiri." (Kaf sûresi, 50/18-24)
1214 Bkz. En'âm sûresi, 6/73; Kehf sûresi, 18/99; Tâhâ sûresi, 20/102; Mü'minûn sûresi, 23/101; Neml sûresi, 27/87; Yâsîn sûresi, 36/49, 51, 53; Sâffât sûresi, 37/19; Sâd sûresi, 38/15; Zümer sûresi, 39/68; Kaf sûresi, 50/20, 42; Hâkka sûresi, 69/13; Nebe sûresi, 78/18, Nâziât sûresi, 79/6-7, 13. Ayrıca bkz. Müsned 2/162, 166, 192.
1215 "(Kâfirler boğulduktan sonra yerle göğe:) 'Ey yeryüzü! Vazifen bitti; suyunu yut. Ey semâ! İhtiyaç kalmadı; yağmuru kes' diye emir buyuruldu. Su çekildi, iş bitirildi, gemi Cudi üzerinde yerleşti ve 'Kahrolsun o zalimler!' denildi." (Hûd sûresi, 11/44)
1216 "Azgınlığı yüzünden Semûd halkı, resûllerinin bildirdiği gerçekleri yalan saydı. Bir ara onların en azılı olanları öne atıldığında, bu yalanlamaları iyice şiddetlendi. Peygamberleri ise kendilerine: 'Mucizevî olarak verilen Allah'ın devesini ve onun su içme sırasını gözetin, ona dokunmayın!' dedi. Fakat onlar o peygamberi yalancı sayıp deveyi kestiler. Allah da böylesi suç ve isyanları sebebiyle azap indirdi, onları yerle bir etti. Bunun sonucundan da asla endişe etmedi." (Şems sûresi, 91/11-15)
1217 İ'caz: Mucize olma, benzerinin yapılması mümkün olmadığı için herkesi şaşırtıp aciz bırakma.
1218 "Önderler içinde Zünnûn'u da an. O, (inkârda direten ve uyarılardan hiç etkilenmeyen halkına) kızarak onları terk etmişti. Bizim hiçbir zaman kendisini sıkıştırmayacağımıza inanıyordu. Sonra, (düştüğü balığın karnının, gecenin ve denizin, bir de bulunduğu halin) karanlıkları içinde, 'Senden başka ilah yoktur. Sen her türlü kusurdan, eksiklikten, eşi-ortağı bulunmaktan mutlak münezzehsin. Ben, gerçekten kendine yazık edenlerden oldum!' diye yakardı." (Enbiyâ sûresi, 21/87)
1219 "Bizim hiçbir zaman kendisini sıkıştırmayacağımıza (inanıyordu)." (Enbiyâ sûresi, 21/87)
1220 "Sonra karanlıklar içinde şöyle yakarmıştı." (Enbiyâ sûresi, 21/87)
1221 "Beni Yusuf'a gönderin." (Yûsuf sûresi, 12/45)
1222 "Ey Yusuf, ey doğru sözlü kişi." (Yûsuf sûresi, 12/46)
1223 "Öyle ise Kur'an okunduğunda hemen ona kulak verin, susup dinleyin ki merhamete nail olasınız." (A'râf sûresi, 7/204)

1224 “Sübhansın ya Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin.” (Bakara sûresi, 2/32)
1225 Allah, lütfederken şahsın kabiliyetine bakmaz.
1226 Allah’a hamdolsun, bu Rabbimin ihsanıdır.
1227 Hucurât sûresi, 49/13.
1228 “İslamiyet cahiliye ırkçılığını kesip atmıştır.” Bkz. Müslim, imâre 53-54; Ebû Dâvûd, edeb 111, 112; İbni Mâce, fiten 7.
1229 “Kâfirlerin kalblerine taassubu, cahiliye taassup ve tarafgirliğini yerleştirdikleri o sırada, Allah da elçisinin ve müminlerin gönüllerine huzur ve güven duygusu verdi. Takva kelimesini onlara yoldaş etti. Zaten onlar bu söze pek lâyık ve ehildiler. Allah her şeyi hakkıyla bilir.” (Fetih sûresi, 48/26)
1230 “Ey iman edenler! Sizden kim dininden dönerse bilsin; Allah onların yerine öyle bir topluluk getirir ki, Allah onları sever, onlar da Allah’ı severler. Onlar müminlere karşı alçakgönüllü, kâfirlere karşı onurlu ve zorludurlar. Allah yolunda cihad ederler.” (Mâide sûresi, 5/54)
1231 Kıymetinin mertebesi.
1232 Yirmi sekizinci Amerikan başkanı Thomas Woodrow Wilson.
1233 Birinci Dünya Savaşı yıllarındaki İngiliz başbakanı.
1234 Birinci Dünya Savaşı yıllarındaki Yunan başbakanı.
1235 “Hâlâ akıllanmazlar mı?” (Yâsîn sûresi, 36/68). Ayrıca bu ifade أَفَلاَ تَعْقِلُونَ şeklinde muhatap kipiyle pek çok yerde geçmektedir. Bkz. Bakara sûresi, 2/44, 76; Âl-i İmran sûresi, 3/65; En’âm sûresi, 6/32; A’râf sûresi; 7/169; Yûnus sûresi, 10/16 ...
1236 “Hiç düşünmüyor musunuz?” (En’âm sûresi, 6/50)
1237 “Kur’an’ı gereği gibi düşünmeyecekler mi?” (Nisâ sûresi, 4/82)
1238 “Allah’ı bırakıp bilginlerini ve rahiplerini rab edindiler.” (Tevbe sûresi, 9/31)
1239 Bkz. Nisâ sûresi, 4/74; Tevbe sûresi, 9/111.
1240 “Âlemlerin Rabbi” (A’râf sûresi, 7/54; Şuarâ sûresi, 26/23; Kasas sûresi, 28/30; Mü’min sûresi, 40/64; Fussilet sûresi, 41/9; Tekvir sûresi, 81/29; Hâkka sûresi, 69/4)
1241 Bkz. et-Taberî, Câmiu’l-Beyân 1/63; el-Kurtubî, el-Câmi’ li Ahkâmi’l-Kur’an 1/138; el-Beğavî, Meâlimü’t-Tenzîl 1/40.
1242 “O iki denizi salıverdi, birbirine kavuşurlar. Fakat aralarında bir engel bulunduğundan, birbirinin sınırını aşmazlar.” (Rahman sûresi, 55/19-20)
1243 “Bütün hamdler, övgüler âlemlerin Rabbi Allah’adır.” (Fâtiha sûresi, 1/2)
1244 “Âlemlerin Rabbi” (A’râf sûresi, 7/54; Şuarâ sûresi, 26/23; Kasas sûresi, 28/30; Mü’min sûresi, 40/64; Fussilet sûresi, 41/9; Tekvir sûresi, 81/29; Hâkka sûresi, 69/4)
1245 “Allah (celle celâlüh) bir kuluna hayır murat ettiğinde onu üç güzel vasıfla donatır: Dinde derin bilgi sahibi yapar, dünyanın geçici ve faydasız yönlerinden uzak tutar ve ona, kendi kusurlarını görebilme fazileti nasip eder.” (ed-Deylemî, el-Müsned 1/242; İbni Ebî Şeybe, el-Musannef 6/240; İbnü’l-Mübârek, ez-Zühd s. 96)
1246 “Doğrusu ben nefsimi temize çıkarmam. Nefis daima fenalığı ister, kötülüğe sevkeder.” (Yûsuf sûresi, 12/53)
1247 Nefs-i emmare: İnsanı daima kötülüğe sevk eden nefis.
1248 Nefs-i levvâme: İnsan nefsinin ikinci mertebesi. İşlenen günahlardan üzüntü, sevaplardan sevinç duyan nefis.
1249 Nefs-i mutmainne: Nefsin dördüncü mertebesi. Şüphesiz bir imana ve bunun zevkine eren nefis.
1250 İbni Arabî, Risaletü’ş-Şeyhi’l-Ekber ile’l-İmam Fahriddin er-Râzî s. 11.
1251 Mukaddime: Giriş.

1252 Mevkıf: Durak
1253 Vucûbiyet: Vacip, zorunlu, kendinden olma.
1254 Cenâb-ı Hakk'ı bilme, tanıma.
1255 Vücûd-u Vâcib'e nispeten başka şeylere var denilmemeli, onlar varlık unvanına lâyık değillerdir.
1256 Görülen sadece O'dur.
1257 Aklı başında olan ve dikkatle bakan herkes için bir yaprak bile Allah'ın marifetine dair bir defterdir.
1258 "Her şeyde Allah'ın varlığını ve birliğini gösteren bir ayet (işaret) vardır." (Bkz. el-Esfehanî, el-Eğânî 4/39; el-Kalkaşendî, Subhu'l-A'şâ 12/413; el-Übşeyhî, el-Müstatraf 1/16, 2/280)
1259 "Gerçekten biz, Âdemoğullarını şerefli kıldık" (İsrâ sûresi, 17/70)
1260 "İnsan (bu emanetin hakkını gözetmediğinden) cidden çok zalim, çok cahildir." (Ahzâb sûresi, 33/72)
1261 Bkz. "Hakkı inkâr edenler görüp bilmediler mi ki göklerle yer bitişik (bir bütün) idi, onları biz ayırdık, hayata sahip her şeyi sudan yaptık. Hâlâ inanmayacaklar mı?" (Enbiyâ sûresi, 21/30)
1262 Daha yok mu?
1263 "Hayır ve fazilet kaynağı 'Lâ ilahe illallah' cümlesi ile imanınızı yenileyiniz." (el-Hakîm et-Tirmizî, Nevâdiru'l-Usûl 2/204. Ayrıca benzer mânâdaki hadisler için bkz. Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 2/359; Abd İbni Humeyd, el-Müsned 1/417)
1264 "Allah'tan başka ilah yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)
1265 Hudûs: Sonradan olma, yokken vücuda gelme.
1266 Görülen sadece O'dur.
1267 Vücûd-u Vâcib'e nispeten başka şeylere var denilmemeli, onlar varlık unvanına lâyık değildir.
1268 Allah'tan başka mabud, maksut ve talep edilecek yoktur.
1269 Ehadiyet: Cenâb-ı Hakk'ın her varlıkta ayrı ayrı görülen birlik tecellisi.
1270 "Allahım! Benim ve benden önceki peygamberlerin söylemiş olduğumuz sözlerin en faziletlisi, 'Lâ ilahe illallah' sözüdür."* buyuran zâta, onun âl ve ashabına salât ve selam eyle!

* Tirmizî, *deavât* 123; *Muvatta*, *Kur'an* 32, *hac* 246; Abdurrezzak, *el-Musannef* 4/378.
1271 "Allah'tan başka ilah yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)
1272 "Muhammed Allah'ın resûlüdür." (Fetih sûresi, 48/29)
1273 Peygamberlerin sonuncusu, mührü.
1274 Resûl-u Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselam) caddesinin dışında olanın ve onun arkasından gitmeyenin gerçek hakikat nuruna ulaşması imkânsızdır.
1275 "Hazreti Muhammed'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) yolunun dışındaki bütün yollar kapalıdır." (Bkz. Ebû Nuaym, Hilyetü'l-Evliyâ 10/257; İbni Kayyim, Medâricü's-Sâlikîn 1/47)
1276 "Allah'tan başka ilah yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)
1277 "Ve Rabbinin nimetini anlat da anlat." (Duhâ sûresi, 93/11).
1278 Örfî: Âdetlere ait olan, geleneksel.
1279 İhlâs sûresini çeşitli sayılarda okumanın faziletlerine dair bkz: Tirmizî, fezâilü'l-Kur'an 11; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 3/437; Dârimî, fezâilü'l-Kur'an 24.
1280 "Allah'tan başka ilah yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)
1281 Allah'ı bütün eksikliklerden tenzih ederim.
1282 Nahiv: Gramer, sözdizimi.
1283 Müteşabih: Mânâsı açık olmayan.
1284 "Allahım! 'Mümin, diğer mümin için birbirini perçinleyen duvar gibidir.'* diye buyuran

zâta, onun âl ve ashabına salât ve selam eyle!

* Buhârî, *salât* 88; Müslim, *birr* 65; Tirmizî, *birr* 18.

1285 "Sübhansın ya Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

1286 "'Hamdolsun bizi bu cennete eriştiren Allah'a! Eğer Allah muvaffak kılmasaydı, biz kendiliğimizden yol bulamazdık. Rabbimizin elçilerinin gerçeği bildirdikleri bir kere daha kesinlikle anlaşılmıştır.' derler." (A'râf sûresi, 7/43)

1287 Ey Hazreti Nuh'un kavmi hakkındaki duasını kabul eden.. ve ey Hazreti İbrahim'i düşmanlarına galip getiren.. ve ey Hazreti Yusuf'u, Hazreti Yakub'a tekrar kavuşturan.. ve ey Hazreti Eyyûb'un hastalığını gideren.. ve ey Hazreti Zekeriya'nın duasını cevap veren.. ve ey Hazreti Yunus İbni Mettâ'nın duasını kabul eden Allahım! Bütün bu makbul dua sahiplerinin sırları hürmetine, senden istiyor ve niyaz ediyoruz ki, beni ve bu risaleleri neşredenleri ve arkadaşlarını insî ve cinnî şeytanların şerrinden muhafaza eyle.. düşmanlarımıza karşı bize yardım et.. bizi nefsimizin eline bırakma.. bizim ve onların sıkıntılarını gider.. bizim ve onların kalbî hastalıklarına şifa ver, âmin, âmin, âmin...

Yirmi Yedinci Mektup

Bu mektup, *Risale-i Nur* müellifinin talebelerine yazdığı hakikatin ta kendisi olan, çok latif ve güzel mektuplar ile *Risale-i Nur* talebelerinin Üstadlarına ve bazen birbirlerine yazdıkları, *Risale-i Nur*'un mütalaasından aldıkları parlak feyizleri ifade eden mektuplardan oluşan çok zengin bir risaledir. Bu kitabın üç dört misli kadar büyüdüğü için buraya alınmamıştır. Müstakil olarak *Barla, Kastamonu, Emirdağ Lâhikaları* diye neşredilmiştir.

Yirmi Sekizinci Mektup

Bu Mektup Sekiz Meseledir.

Birinci Risale Olan Birinci Mesele

بِسْــــــمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

إِنْ كُنْتُمْ لِلرُّؤْيَا تَعْبُرُونَ[1288]

İkinci Olarak

Üç sene önce benimle görüştükten üç gün sonra tabiri çıkmış, mânâsı görülmüş eski bir rüyanızın şimdi tabirini istiyorsunuz. Şimdilik o güzel, mübarek, müjdeli rüyanın hükmü zaman aşımına uğramış. Mânâsını göstermiş olan o rüyaya karşı böyle desem, hakkım yok mu?

نَه شَبَمْ نَه شَبْ پَرَسْتَمْ مَنْ غُلَامِ شَمْسَمْ أَزْ شَمْسْ مِي گُويَمْ خَبَرْ[1289]

اٰنْ خَيَالَاتِي كِه دَامِ أَوْلِيَاسْتْ عَكْسِ مَهْرُويَانِ بُوسْتَانِ خُدَاسْتْ[1290]

Evet kardeşim, seninle tam hakikat dersini müzakereye alışmışız. Hayallere kapısı açık olan rüyaları, hakikatini araştırarak bahis konusu etmek tahkik mesleğine[1291] tam uygun gelmediğinden, uykudaki o küçük hadise münasebetiyle ölümün küçük bir kardeşi olan uykuya dair[1292] ilmî ve düsturlara dayalı altı hakikat nüktesini Kur'an ayetlerinin işaret ettiği yönüyle bildireceğiz. Yedinci olarak senin rüyan kısaca tabir edilecek.

Birincisi: Yusuf sûresinin mühim bir esası Hazreti Yusuf'un *(aleyhisselam)* rüyası olduğu gibi, وَجَعَلْنَا نَوْمَكُمْ سُبَاتًا[1293] benzeri birçok ayet rüyada ve uykuda perdeli olarak mühim hakikatler bulunduğunu gösterir.

İkincisi: Hakikat ehli zâtlar Kur'an ile tefeüle[1294] ve rüyaya güvenmeye taraftar değiller. Çünkü Kur'an-ı Hakîm, kâfirlere çokça ve şiddetli bir tarzda tokat vuruyor. Tefeülde Kur'an'ın kâfire ait şiddeti tefeül eden insana çıktığı vakit ümitsizlik veriyor, kalbi bozuyor.

Hem rüya da hayır iken bazen hakikatin tersi şeklinde göründüğü için şer kabul edilir, insanı ümitsizliğe düşürür, manevî kuvveti kırar, sûizan verir. Çok rüya var ki, görünüşte dehşetli, zararlı, pis iken tabiri ve mânâsı çok

güzel oluyor. Herkes görülen rüya ile mânâsının hakikati arasındaki münasebeti bulamadığı için bazıları lüzumsuz telâş eder, ümitsizliğe düşer, kederlenir. İşte rüyaların yalnız bu yönü içindir ki, hakikat ehli zâtlar ve İmam Rabbanî gibi başta نَه شَبَمْ نَه شَبْ پَرَسْتَمْ dedim.

Üçüncüsü: Sahih hadiste bildirildiği üzere, peygamberliğin kırk kısmından biri, uykuda görülen sadık[1295] rüyalardır.[1296] Demek, sadık rüyalar hem haktır hem de peygamberlik vazifesiyle alâkası var. Bu üçüncü mesele gayet mühim, uzun, derin ve peygamberlikle alâkalı olduğundan başka vakte erteliyor, şimdilik o kapıyı açmıyoruz.

Dördüncüsü: Rüya üç çeşittir.[1297] İkisi, Kur'an'ın ifadesiyle, أَضْغَاثُ أَحْلَامٍ[1298]'a dâhildir, tabir etmeye değmez. Mânâsı varsa da önemi yok. Ya mizacın bozulması yüzünden hayal gücü şahsın hastalığına göre bir terkip ve tasvir yapar ya da hayal, gündüz veya daha önce, hatta bir iki sene önce aynı vakitte başa gelen heyecan verici hadiseleri hatırlatır, değiştirip tasvir eder, onlara başka bir şekil verir. İşte bu iki kısım أَضْغَاثُ أَحْلَامٍ 'dır, tabire değmiyor.

Üçüncü kısım, sadık rüyalardır. Onda doğrudan doğruya insanın mahiyetindeki Rabbanî latifeler, görünen âlemle bağlı olan ve bu âlemde dolaşan duyguların kapanması ve durmasıyla gayb âlemine karşı bir münasebet bulur, bir pencere açar. Oradan, meydana gelmeye hazırlanan hadiselere bakar, Levh-i Mahfuz'un cilveleri ve kader kaleminin yazdığı yazıların numuneleri türünden birine rast gelir, bazı hakiki hadiseleri görür. Ve bazen hayal o hadiselerde tasarruf eder, onlara suret elbiseleri giydirir.

Bu kısmın çok çeşidi ve tabakası var. Bazen aynen görüldüğü gibi, bazen ince bir perde altında çıkar, bazen de kalınca bir perdeyle sarılır. Hadis-i şerifte, Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* vahyin başlangıcında gördüğü rüyaların, şafak vakti günün doğması gibi açık ve doğru çıktığı nakledilmiştir.[1299]

Beşincisi: Sadık rüya, hiss-i kable'l-vukuun[1300] fazla gelişmesidir. Hiss-i kable'l-vuku ise herkeste az-çok vardır, hayvanlarda bile bulunur. Hatta bir zaman ben bu hiss-i kable'l-vuku ile insan ve hayvandaki bilinen iç ve dış duygulara ilave olarak –aynı işitme, görme duyuları gibi– "sâika"[1301] ve "şâika"[1302] adıyla iki başka hissi ilmen bulmuştum. Dalâlet yolundakiler ve felsefeciler hata ederek, ahmakça bir şekilde, şuurluca olmayan o hislere "tabiî sevk" diyorlar. Hâşâ, tabiî sevk değil; aksine, bir çeşit fıtrî ilham olarak ilahî kader insan ve hayvanları sevk ediyor. Mesela, kedi gibi bazı hayvanlar, gözü kör olduğu vakit kaderin o sevkiyle gider, gözüne ilaç olan otu bulur, sürer, iyileşir.

Hem yeryüzünün sağlık memurları hükmündeki, göçebe hayvanların cenazelerini kaldırmakla vazifeli kartal gibi etobur kuşlara, bir günlük mesafeden bir hayvan ölüsünün varlığı kaderin o sevkiyle, o hiss-i kable'l-vuku ilhamıyla, o ilahî sevk edişle bildirilir ve o kuşlar da onu bulurlar.

Hem dünyaya yeni gelmiş bir arı, daha bir günlük iken havada bir günlük mesafeyi gider, izini kaybetmeden kaderin o sevkiyle ve o ilhamla döner, yuvasına girer.

Hatta herkesin başına çok defa gelmiştir; birinden bahsediyorken aniden kapı açılır, tahmin etmeyeceği şekilde bahsettiği adam gelir. Hatta Kürtçe darbımesellerdendir: نَاقِ گُرْبِينَه پَاَلاَنْدَارْ لِى وَرِينَه Yani, "Kurttan bahsettiğin zaman topuzu hazırla, çünkü kurt geliyor!" Demek, bir hiss-i kable'l-vuku ile o Rabbanî latife, o adamın geleceğini özü itibarı ile hisseder. Fakat aklın şuuru bunu kavrayamadığı için insanı ondan kasten değil, iradesiz olarak bahsetmeye sevk eder. Feraset sahipleri, bunun bazen keramet gibi geldiğini bildirir. Hatta bir zaman bende bu tür hassasiyet fazlaydı. Bu hali bir düsturun içine almak istedim, fakat yakıştıramadım ve yapamadım. Salih zâtlarda ve bilhassa velilerde hiss-i kable'l-vuku fazla gelişir, kerametli bir şekilde neticelerini gösterir. İşte bütün avam tabaka için de bir tür veliliğe mazhariyet vardır ki, sadık rüyalarda evliya gibi, gayba ve geleceğe ait şeyleri görüyorlar.

Evet, uyku nasıl ki avam tabaka için sadık rüyalar vasıtasıyla bir velilik mertebesi hükmündedir. Aynen öyle de, herkes için gayet güzel ve muhteşem Rabbanî bir sinemayı seyir yeridir. Fakat güzel ahlâklı olan güzel düşünür; güzel düşünen güzel levhaları görür. Fena ahlâklı ise fena düşündüğünden fena levhaları görür.

Hem uyku herkes için, şu görünen âlemde gayb âlemine bakan bir penceredir. Hem kayıtlarla sınırlı ve fâni insanlar için serbestçe dolaştıkları bir meydan; geçmiş ve geleceğin şimdiki zaman hükmünde olduğu bir çeşit bekâya mazhar bir seyir yeridir. Hem hayatın yükümlülükleri altında ezilen ve sıkıntı çeken ruh sahiplerinin istirahat mekânıdır. İşte bu gibi sırlar içindir ki, Kur'an-ı Hakîm وَجَعَلْنَا نَوْمَكُمْ سُبَاتًا[1303] misali ayetlerle uykunun hakikatini önemle ders veriyor.

Altıncısı ve En Mühimi: Sadık rüyalar benim için hakkalyakîn[1304] derecesine gelmiş ve pek çok tecrübemle, ilahî kaderin her şeyi kuşattığına kesin bir delil hükmüne geçmiştir. Evet, bu rüyalar benim için, bilhassa bu birkaç senede o dereceye varmıştır ki, mesela yarın başıma gelecek en küçük hadiselerin, en önemsiz muamelelerin, hatta en basit konuşmaların yazılı ve daha gelmeden belli olduğu, geceleyin onları görüp dilimle değil gözümle okuduğum benim için şüphesizdir. Bir değil, yüz değil, belki bin defa, gece hiç düşünmediğim halde rüyada gördüğüm bazı adamlar veyahut söylediğim meseleler, o gecenin gündüzünde az bir tabirle aynen çıkıyor. Demek en basit hadiseler, meydana gelmeden önce kayıtlıdır ve yazılmıştır. Demek tesadüf yok, hadiseler başıboş gelmiyor, düzensiz değildir.

Yedincisi: Senin müjdeli, mübarek ve güzel rüyanın tabiri, Kur'an için ve bizim için çok güzeldir. Hem zaman onu tabir etti ve ediyor, tabirimize ihtiyaç bırakmıyor. Hem kısmen tabiri güzel bir şekilde çıkmış, dikkat etsen anlarsın. Yalnız bir iki noktasına işaret edeceğiz, yani bir hakikati söyleyeceğiz; senin rüyanın hakikati türünden olan hadiseler, o hakikatin surete bürünmüş halidir. Şöyle ki:

O geniş meydanlık, İslam âlemidir. Meydanlığın sonundaki mescit, Isparta vilayetidir. Etrafındaki bulanık, çamurlu su, bu zamanın haram zevk ve eğlenceler, tembellik ve bid'atlar bataklığıdır. Senin selametle, ona bulaşmadan, süratle mescide erişmen, Kur'an nurlarına herkesten önce sahip çıkıp kalbini bozmadan sağlam kaldığına işarettir. Mescitteki küçük cemaat ise Sözlerin[1305] Hakkı, Hulûsi, Sabri, Süleyman, Rüştü, Bekir, Mustafa, Ali, Zühtü, Lütfi, Hüsrev, Refet gibi hizmetkârları, ona omuz verenlerdir. Ufak kürsü, Barla gibi küçük bir köydür. Yüksek ses, Sözlerin kuvvetine ve süratle yayılmasına işarettir. Birinci safta sana ayrılan makam ise Abdurrahman'dan sana kalan yerdir. O cemaatin, telsiz âletlerin ahizeleri hükmünde, dersini bütün dünyaya işittirmek istemesinin işareti ve hakikati ise inşallah tamamen sonra çıkacak. Şimdi fertleri küçük birer çekirdek ise de ileride Cenâb-ı Hakk'ın yardımıyla büyük birer ağaç hükmüne geçer ve birer telsiz telgrafın merkezi olurlar. Sarıklı, küçük, genç bir zât ise Hulûsi'yle omuz omuza verecek, belki onu geçecek biri… Sözleri neşredenler ve talebeler içine girmeye namzettir.[1306] Bazılarını tahmin ederim, fakat kesin hüküm veremem. O genç, velâyet kuvvetiyle meydana atılacak bir zâttır… Diğer noktaları sen benim yerime tabir et.

Senin gibi dostlarla uzun konuşmak hem tatlı hem makbul olduğundan şu kısa meselede uzun konuştum, belki de söz israfı yaptım. Fakat uykuya dair Kur'an ayetlerinin bir nevi tefsirine işaret etmek niyetiyle başladığımdan, inşallah o israf affedilir veya sözlerim israf olmaz.

İkinci Risale Olan İkinci Mesele

"Hazreti Musa *(aleyhisselam)*, Hazreti Azrail'in *(aleyhisselam)* gözüne tokat vurmuş.. ilâ âhir."[1307] mealindeki hadise dair mühim bir münakaşayı bitirmek ve meseleyi halletmek için yazılmıştır.

Eğirdir'de ilmî bir münakaşa işittim. O münakaşa, bilhassa şu zamanda yanlıştır. Hatta münakaşayı bilmiyordum. Bana da soruldu. Muteber bir kitapta, hadis-i Şeyheyn'in[1308] ittifakına alâmet olan "ق" işaretiyle bir hadis gösterildi, "Hadis midir, değil midir?" diye cevap istendi.

Dedim ki: Böyle muteber bir kitapta Şeyheyn'in hadisteki ittifakına hükmeden bir zâta güvenmek lâzım. Demek, hadistir. Fakat hadisin, bazı Kur'an ayetleri gibi, müteşabih[1309] olanları var; onların mânâlarını ancak havas tabaka bulabilir. Şu hadisin ilk anlaşılan mânâsının da hadis ilmine ait zor meselelerden, müteşabih kısmından olma ihtimali var.

Eğer münakaşa sebebi olduğunu bilseydim, öyle kısa değil belki şöyle cevap verirdim:

Öncelikle: Bu çeşit meseleleri münakaşa etmenin birinci şartı insafla, hakkı bulmak niyetiyle, inatlaşmadan, ehil kimseler arasında, yanlış anlamalara sebep olmadan yapılmasıdır. Müzakere bu şekilde caiz olabilir. O müzakerenin hak için olduğuna delil, eğer hak karşı tarafın elinde görünürse üzülmemek, aksine memnun olmaktır. Çünkü insan bilmediği şeyi öğrenir. Eğer hak kendi elinde görünürse fazla bir şey öğrenmez, belki gurura düşme ihtimali var.

İkincisi: Münakaşa sebebi eğer hadis ise hadisin mertebelerini, zımnî vahyin[1310] derecelerini ve Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* sözlerinin kısımlarını bilmek lâzım. Avam tabaka içinde hadis ilmine ait zor meseleleri münakaşa etmek, üstünlüğünü ortaya koyarcasına, avukat gibi kendi sözünü doğru göstermek ve benliğini, gururunu hakka ve insafa tercih eder şekilde deliller aramak caiz değildir. Madem şu mesele açılmış, münakaşaya sebep olmuş ve avam tabakadan biçare insanların zihninde kötü tesir yapıyor. (Çünkü insan bu gibi müteşabih hadisleri aklına sığıştıramadığı için inkâr etse dehşetli bir kapı açar, yani küçücük aklına sığışmayan kesin hadisleri dahi inkâr yolunu açar. Eğer hadisin görünen mânâsını esas tutarak onu öyle kabul edip yaysa dalâlet ehlinin itirazlarına ve "hurafe" demelerine sebep olur.) Madem dikkatler lüzumsuz ve zararlı bir tarzda o müteşabih hadise çekilmiş ve bu çeşit hadisler çok nakledilmiş. Elbette, şüpheleri yok edecek bir hakikati söylemek, şu hadis kesin olsun veya olmasın, o hakikati zikretmek gerekir.

İşte yazdığımız risalelerde, mesela Yirmi Dördüncü Söz'ün Üçüncü Dal'ında On İki Asıl ile, aynı Söz'ün Dördüncü Dal'ında ve On

Dokuzuncu Mektup'un vahyin kısımlarına dair mukaddimesindeki[1311] bir esasında yer alan etraflıca izahla yetinerek burada o hakikate kısaca işaret edeceğiz. Şöyle ki:

Melekler, insan gibi bir suretle sınırlı kalmaz; belli tek bir varlık iken bir küllî hükmündedirler. Hazreti Azrail *(aleyhisselam)* ruhların teslim alınmasıyla vazifeli meleklere nezaret eder.

Her ölünün ruhunu bizzat Hazreti Azrail mi *(aleyhisselam)* teslim alıyor yoksa yardımcıları mı? Bu hususta üç yol var:

Birincisi: Azrail *(aleyhisselam)* herkesin ruhunu teslim alır. Bir iş diğerine mâni olmaz. Çünkü o, nuranîdir. Nuranî bir şey, sayısız ayna vasıtasıyla sayısız yerde bizzat bulunabilir ve surete bürünüp görünür. Nuranî bir zâtın sureti onun hususiyetine sahiptir; aynısı sayılır, ondan farklı değildir. Güneşin aynalardaki misalleri onun ışığını ve sıcaklığını gösterir, aynı şekilde melekler gibi ruhanîlerin de misal âleminin farklı farklı aynalarındaki suretleri onların aynısıdır, hususiyetlerini gösterir. Fakat aynaların mahiyetine, kabiliyetine göre görünürler. Mesela Hazreti Cebrail *(aleyhisselam)* sahabiler içinde Dıhye suretinde göründüğü[1312] dakikada, binlerce yerde başka suretlerde bulunuyor ve Arş-ı Âzam'ın önünde, doğudan batıya kadar geniş ve muhteşem kanatlarıyla secde ediyordu.[1313] Her yerde oranın mahiyetine göre surete bürünüyor, bir anda binlerce yerde bulunuyordu.

İşte şu yola göre, ruhun teslim alınması vaktinde insanın aynasında görünen ölüm meleğinin insan suretinde ve küçük bir misalinin, Hazreti Musa *(aleyhisselam)* gibi ulü'l-azm,[1314] celâlli ve hiddetli bir zâtın tokadına maruz kalması ve Hazreti Musa'nın, o misalî ölüm meleğinin elbisesi hükmünde olan misalî suretindeki gözünü çıkarması ne imkânsızdır ne fevkalâdedir ne akıl dışıdır.

İkincisi: Hazreti Cebrail, Hazreti Mikail, Hazreti Azrail gibi büyük meleklerin umumi birer nezaretçi hükmünde, kendi cinslerinden, kendilerine benzer küçük tarzda yardımcıları vardır ve o yardımcılar,

vazifeli oldukları varlık türlerine göre ayrı ayrıdır. Salih kimselerin[1315] HAŞİYE ruhlarını teslim alan başka, bedbahtların ruhlarını alan başkadır.[1316] Nasıl ki,[1317] وَالنَّازِعَاتِ غَرْقًا ۝ وَالنَّاشِطَاتِ نَشْطًا ayeti, ruhları teslim alan meleklerin küme küme olduğuna işaret ediyor. Buna göre, Hazreti Musa'nın *(aleyhisselam)* fıtrî celâli, yaradılıştan gelen yiğitliği ve Cenâb-ı Hakk'ın katında nazının geçmesi dolayısıyla, Hazreti Azrail'e *(aleyhisselam)* değil, belki Azrail'in bir yardımcısının misalî cesedine bir tokat aşk etmesi gayet akla uygundur.[1318] HAŞİYE

Üçüncüsü: Yirmi Dokuzuncu Söz'ün Dördüncü Esas'ında ifade edildiği gibi ve hadis-i şeriflerin gösterdiği üzere, "Bazı melekler var ki, kırk bin başı bulunur... Her başında kırk bin dili vardır (demek seksen bin gözü var)… Her bir diliyle kırk bin tesbihat yapar."[1319]

Evet, madem melekler şu görünen âlemdeki varlık türlerine göre ayrı ayrı vazifelidir, ruhlar âleminde o varlıkların tesbihatını temsil ediyorlar; elbette öyle olması gerekir. Çünkü mesela yerküre bir mahlûktur, Cenâb-ı Hakk'ı tesbih ediyor. Onun değil kırk bin, belki yüz binlerce baş hükmünde varlık türleri var. Her birinin yüz binlerce dil hükmünde fertleri bulunur, vesaire... Demek, yerküreye nezaret etmekle vazifeli meleğin kırk bin, belki yüz binlerce başı ve her başında da yüz binlerce dil olmalı ve bunun gibi...

İşte buna göre, Hazreti Azrail'in *(aleyhisselam)* her ferde bakan bir yüzü ve bir gözü vardır. Hazreti Musa'nın *(aleyhisselam)* Hazreti Azrail'e *(aleyhisselam)* vurduğu tokat –hâşâ– Azrail'in asıl mahiyetine ve hakiki suretine değil, onu küçük görme ve kabul etmeme değildir. Hazreti Musa, belki peygamberlik vazifesinin devamını arzuladığı için eceline dikkat eden ve hizmetine set çekmek isteyen bir göze şamar vurmuştur, vurur.

وَاللّٰهُ أَعْلَمُ بِالصَّوَابِ[1320] ، لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللّٰهُ[1321] ، قُلْ إِنَّمَا الْعِلْمُ عِنْدَ اللّٰهِ[1322]

هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ اٰيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللّٰهُ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ اٰمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ[1323]

Üçüncü Risale Olan Üçüncü Mesele

Şu mesele, kardeşlerimin çoğunun hal diliyle ve bir kısmının sözle sordukları umumi bir soruya, has, hususi ve mahremce bir cevaptır.

Soru: Ziyaretine gelen herkese diyorsun ki: "Benim şahsımdan bir himmet beklemeyiniz ve şahsımı mübarek bilmeyiniz. Ben makam sahibi değilim. Basit bir askerin, mareşal makamının emirlerini tebliğ etmesi gibi ben de manevî bir mareşallik makamının emirlerini bildiriyorum. Hem iflas etmiş bir adamın gayet kıymetli, zengin bir elmas ve mücevher dükkânının ilancısı olması gibi ben de mukaddes ve Kur'an'a ait bir dükkânın içindekileri ilan ediyorum." Halbuki aklımız ilme muhtaç olduğu gibi kalbimiz bir feyiz, ruhumuz da bir nur ister; böyle çok yönden çok şey istiyoruz. Seni ihtiyaçlarımıza yarayacak insan zannedip ziyaretine geliyoruz. Bize âlimden ziyade veli, himmete ve kemâl vasıflarına sahip bir zât lâzım. Eğer hakikat dediğin gibiyse ziyaretinize yanlış geldik.

Kardeşlerimin hal dilleri böyle diyor.

Cevap: Beş noktayı dinleyiniz, sonra düşününüz. Ziyaretiniz boşuna mı yoksa faydalı mı, o zaman hüküm veriniz.

Birinci Nokta: Nasıl ki bir padişahın basit bir hizmetkârı ve biçare bir askeri, padişah namına, paşalara onun şahane hediyelerini ve nişanlarını veriyor, onları minnettar ediyor. Eğer o paşalar, mareşaller, "Neden bu basit askere tenezzül edip ihsan ve nişanları onun elinden alıyoruz?" deseler, bu gururluca bir divaneliktir. Eğer o asker de vazifesinin dışında mareşale hürmet etmez, karşısında ayağa kalkmaz, kendini ondan yüksek görürse bu da ahmakça bir divaneliktir. Hem eğer o memnun olan paşalardan biri, müteşekkir bir şekilde, tenezzül ederek o askerin kulübeciğine misafir gitse, kuru ekmekten başka bir şey bulamayan askerin mahcup olmaması için, o hali gören ve bilen padişah, elbette şahane, saltanatına yakışır mutfağından sadık hizmetkârının muhterem misafirine bir tabla gönderir.

Aynen öyle de, Kur'an-ı Hakîm'in sadık bir hizmetkârı, kendisi ne kadar kıymetsiz olursa olsun, Kur'an namına, onun emirlerini en büyük insanlara çekinmeden tebliğ eder ve en zengin ruhlu olanlara Kur'an'ın yüce, kıymetli elmaslarını yalvararak, alçalarak değil; aksine, iftiharla ve müstağni bir şekilde, yani kimseye muhtaç olmadan satar. Onlar ne kadar büyük olursa olsun, o basit hizmetkâra vazife başındayken kibirlenemezler. Ve o hizmetkâr da onların kendisine müracaatında bir gurur vesilesi bulamaz, haddini aşmaz. Eğer o mukaddes hazinenin müşterileri içinde bazıları o biçare hizmetkâra veli gözüyle baksa ve onu büyük bilseler, elbette Kur'an hakikatlerinin kutsî merhametinin şanındandır ki, o hizmetkârını mahcup etmemek için Cenâb-ı Hakk'ın hususi hazinesinden, hizmetkârın hiç haberi ve müdahalesi olmadan, o kimselere yardım ettirir, himmet ve feyiz verdirir...

İkinci Nokta: Müceddid-i Elf-i Sânî, yani hicrî ikinci bin yılın müceddidi[1324] İmam Rabbanî Ahmed Fârukî *(radiyallâhu anh)* demiş ki: "İman hakikatlerinden bir tek meselenin açığa çıkması, benim için binlerce zevk ve kerametten üstündür. Hem bütün tarikatların gayesi ve neticesi, iman hakikatlerinin açığa çıkması ve anlaşılmasıdır."[1325]

Madem öyle bir tarikat kahramanı böyle hükmediyor. Elbette iman hakikatlerini tam bir açıklıkla bildiren ve Kur'an'ın sırlarından süzülüp gelen Sözler, velâyetten beklenen neticeleri verebilir.

Üçüncü Nokta: Bundan otuz sene önce Eski Said'in gafil kafasına müthiş tokatlar indi... اَلْمَوْتُ حَقٌّ[1326] hükmünü düşündü, kendini bataklık çamurunda gördü. Yardım istedi, bir yol aradı, bir kurtarıcı bulmaya çalıştı. Gördü ki, yollar türlü türlü; tereddütte kaldı. Gavs-ı Âzam Şeyh-i Geylânî'nin *(radiyallâhu anh) Fethu'r-Rabbânî* isimli kitabıyla tefeül etti. Tefeülde şu çıktı:

أَنْتَ فِي دَارِ الْحِكْمَةِ فَاطْلُبْ طَبِيبًا يُدَاوِي قَلْبَكَ[1327] Hayret vericidir ki, o vakit ben Dârü'l-Hikmeti'l-İslamiye[1328] üyesiydim. Güya Müslümanların yaralarını tedaviye çalışan bir hekimdim. Halbuki en hasta bendim; hasta önce kendine bakmalı, sonra başka hastalara bakabilir.

İşte Hazreti Şeyh bana dedi ki: “Sen kendin hastasın, bir tabip ara.” Ben dedim: “Sen tabibim ol.” Tuttum, kendimi ona muhatap sayarak o kitabı bana hitap ediyor gibi okudum. Fakat kitap çok şiddetliydi, gururumu dehşetli kırıyordu, nefsimde şiddetli bir cerrahi ameliyat yaptı. Yarısına kadar kendimi ona muhatap kabul ederek okudum, dayanamadım, bitirmeye tahammülüm kalmadı. Kitabı dolaba koydum. Fakat sonra o şifa veren ameliyatın acıları gitti, lezzet geldi. O birinci üstadımın kitabını tamamen okudum ve çok istifade ettim. Onun virdini ve münâcâtını dinledim, çok feyiz aldım.

Sonra İmam Rabbanî’nin *Mektubat* isimli kitabını gördüm, elime aldım, hâlis bir niyetle tefeül ederek açtım. Hayret vericidir ki, bütün *Mektubat*’ında yalnız iki yerde “Bediüzzaman” kelimesi var.[1329] O iki mektup bana birden açıldı. Pederimin ismi Mirza olduğundan, o mektupların başında “Mirza Bediüzzaman’a Mektup” diye yazılı gördüm. “Fesübhanallah!” dedim, “Bu bana hitap ediyor.” O zaman Eski Said’in bir lâkabı “Bediüzzaman”dı. Halbuki hicretin ilk üç yüz senesinde, Bediüzzaman Hemedânî’den başka o lâkapla meşhur olmuş zât bilmiyordum. Demek, İmam’ın zamanında da öyle bir adam varmış ki ona o iki mektubu yazmış. O zâtın hali benim halime benziyormuş ki o iki mektubu kendi derdime deva buldum.

Yalnız İmam, o mektuplarında olduğu gibi birçok mektubunda ısrarla şunu tavsiye ediyor: *“Tevhid-i kıble et (tek bir yere yönel)!”*[1330] *Yani, “Birini üstad kabul et, onun arkasından git, başkasıyla meşgul olma!”* Şu en mühim tavsiyesi, benim kabiliyetime ve ruh halime uygun gelmedi. Ne kadar düşündüm: Bunun mu, ötekinin mi, yoksa bir başkasının mı arkasından gideyim? Şaşkınlık içinde kaldım; her birinde ayrı ayrı cazibeli hususiyetler vardı, biriyle yetinemiyordum. O şaşkınlık halindeyken Cenâb-ı Hakk’ın rahmetiyle kalbime şu mânâ geldi: *“Bu farklı yolların başı, bu kanalların kaynağı ve şu gezegenlerin güneşi Kur’an-ı Hakîm’dir. Hakiki ‘tevhid-i kıble’ onda olur. Öyleyse en yüce rehber de, en mukaddes üstad da odur.”* Ona yapıştım. Noksan ve perişan kabiliyetim elbette o

hakiki rehberin âb-ı hayat hükmündeki feyzini lâyıkıyla emip alamıyor. Fakat kalb ehli ve hal sahibi olanlara, derecelerine göre o feyzi, o âb-ı hayatı yine onun feyziyle gösterebiliriz.

Demek, Kur'an'dan gelen o Sözler ve nurlar, yalnız akla ait ilmî meseleler değil; kalbe, ruha, hâle ait imanî meselelerdir. Ve pek yüksek, kıymetli ilahî marifet[1331] *hükmündedirler.*

Dördüncü Nokta: Sahabilerden, tâbiîn[1332] ve tebe-i tâbiînden[1333] en yüksek mertebeli, velâyet-i kübrâ[1334] sahibi zâtların bizzat Kur'an'dan bütün latifelerinin hisselerini alması ve Kur'an'ın onlar için hakiki ve kâfi bir rehber olması gösteriyor ki, Kur'an-ı Hakîm her vakit hakikatleri ifade ettiği gibi velâyet-i kübrâ feyizlerini de ehil olanlara akıtır.

Evet, zahirden, yani görünenden hakikate geçmek iki şekildedir:

Biri: Tarikat berzahına girip seyr u sülûk denilen manevî yolculuk ile mertebeleri kat ederek hakikate geçmektir.

İkincisi: Tarikat berzahına uğramadan, Cenâb-ı Hakk'ın lütfuyla doğrudan doğruya hakikate geçmektir ki, sahabeye ve tâbiîne has, yüksek, kısa yol budur. Demek, Kur'an hakikatlerinden süzülüp gelen nurlar ve o nurlara tercümanlık eden Sözler, şu hususiyete sahip olabilir ve sahiptir.

Beşinci Nokta: Beş küçük misalle göstereceğiz ki, Sözler hakikatleri öğrettiği gibi irşad vazifesini de görüyor.

Birinci Misal: Ben kendim, on değil, yüz değil, binlerce defa çeşitli tecrübelerimle şu kanaate vardım ki: *Sözler ve Kur'an'dan gelen nurlar aklıma ders verdiği gibi kalbime de iman hali telkin ediyor, ruhuma iman zevki veriyor, vesaire...* Keramet sahibi bir şeyhin bir müridi nasıl şeyhinden ihtiyaçları için yardım ve himmet bekliyorsa, ben de hatta dünyaya ait işlerimde Kur'an-ı Hakîm'in kerametli sırlarından ihtiyaçlarıma cevap beklerken ihtiyacım olan şey bana çok defa ümit etmediğim ve ummadığım bir tarzda veriliyor. Yalnız iki küçük misal:

Birincisi: On Altıncı Mektup'ta etraflıca izahı geçen hadisede, Süleyman isminde bir misafirime katran ağacı başında koca bir ekmek harika bir

tarzda gösterilmişti. İkimiz iki gün gaybdan gelen o hediyeden yedik.

İkincisi: Bugünlerde olan gayet küçük ve hoş bir meseleyi söyleyeceğim. Şöyle ki:

Fecirden[1335] önce hatırıma geldi; bir zâtın kalbine vesvese verecek tarzda sözler söylemiştim. “Keşke,” dedim, “onu görseydim, kalbindeki telaş ve ızdırabı giderseydim.” Aynı dakikada, Nis’e gönderilmiş bir kitabımın bir parçası bana lâzımdı. “Keşke elime geçseydi.” dedim. Sabah namazından sonra oturdum, baktım aynı zât o kitabın o kısmı elinde olduğu halde içeri girdi. Ona dedim ki, “Elindeki nedir?” “Bilmiyorum.” dedi, “Kapının önünde, Nis’ten gelmiş diye biri bana verdi, ben de size getirdim.”

“Fesübhanallah,” dedim, “böyle bir vakitte bu adamın evinden çıkıp gelmesi ve şu Söz’ün Nis’ten gelmesi hiç tesadüfe benzemiyor. Kitabın şu parçasını aynı dakikada bu adamın eline verip bana gönderen, elbette Kur’an-ı Hakîm’in himmetidir.” Sonra “Elhamdülillah!” diye şükrettim, “Kalbimin en küçük, önemsiz, gizli bir arzusunu bilen bir Zât elbette bana merhamet gösteriyor, beni himaye ediyor. Öyleyse dünyanın minnetini beş paraya saymam.”

İkinci Misal: Yeğenim merhum Abdurrahman, sekiz seneden beri benden ayrılıp dünyanın gaflet ve evhamına bulaştığı halde, şahsıma karşı haddimden çok fazla hüsn-ü zannı varmış. Bende olmayan ve elimden gelmeyen himmeti istiyor, yardım bekliyordu. Kur’an-ı Hakîm’in himmeti imdadına yetişti, ölümden sonra dirilişe dair olan Onuncu Söz’ü vefatından üç ay önce eline yetiştirdi. O Söz onu manevî kirlerinden, evham ve gafletten temizlemekle beraber, Abdurrahman âdeta velilik mertebesine çıkmış gibi vefatından önce yazdığı mektubunda üç açık keramet göstermiş. Yirmi Yedinci Mektup’un parçaları içine konulmuştur, müracaat edilsin.

Üçüncü Misal: Burdurlu Hasan Efendi isminde kalb ehli bir ahiret kardeşim ve talebem vardı. Bana karşı haddimden çok fazla hüsn-ü zan ederek büyük bir veliden himmet bekler gibi biçare benden yardım

bekliyordu. Birden bire, hiç münasebet yokken, okuyup incelemesi için Otuz İkinci Söz'ü Burdur köylerinde oturan birine verdim. Sonra Hasan Efendi hatırıma geldi, dedim ki: "Şayet Burdur'a gidersen Hasan Efendi'ye ver, beş-altı gün okusun."

O adam gitmiş, o Söz'ü doğrudan doğruya Hasan Efendi'ye vermiş. Hasan Efendi'nin otuz kırk gün eceli kalmıştı. Gayet susamış bir adamın kevser gibi tatlı suya rast gelip yapışması misali Otuz İkinci Söz'e yapışmış. Sürekli okuya okuya ve feyiz ala ala, bilhassa Üçüncü Mevkıf'taki[1336] muhabbetullah[1337] bahsinde tamamen derdine deva ve bir kutb-u âzamdan beklediği feyzi bulmuş. Sağlam bir şekilde camiye gitmiş, namaz kılmış, orada ruhunu Rahman'a teslim eylemiş *(rahmetullâhi aleyh)*.

Dördüncü Misal: Hulûsi Bey, Yirmi Yedinci Mektup'taki parçalarının şahitliğiyle, en mühim ve tesirli tarikat olan Nakşî tarikatından daha çok himmet, yardım, feyiz ve nuru Kur'an'ın sırlarının tercümanı Nurlu Sözler'de bulmuştur.

Beşinci Misal: Kardeşim Abdülmecid, yeğenim Abdurrahman'ın *(rahmetullâhi aleyh)* vefatı üzerine ve daha başka elem verici haller içinde bir perişanlık hissetmişti. Benden, elimden gelmeyen manevî himmet ve yardım bekliyordu. Ben onunla görüşmüyordum. Sonra birden mühim birkaç Söz'ü kendisine gönderdim. O da okuduktan sonra, *"Elhamdülillah, kurtuldum. Çıldıracaktım. Bu Söz'lerin her biri bir rehber hükmüne geçti. Gerçi bir rehberden ayrıldım, fakat pek çok rehberi birden buldum, kurtuldum."* diye yazıyordu. Baktım ki, hakikaten Abdülmecid güzel bir yola girip o eski vaziyetlerinden kurtulmuş.

Bu beş misal gibi daha pek çok misal var. Bunlar gösteriyor ki, manevî ilaçlar bilhassa doğrudan doğruya ihtiyaçtan dolayı ve yaralara deva olarak Kur'an-ı Hakîm'in sırlarından alınsa ve tecrübe edilse, elbette o iman ilimleri ve ruh için olan o devalar, ihtiyacını hissedenlere ve ciddi ihlâsla kullananlara yeter. Onları satan, gösteren eczacı ve ilancı ne halde bulunursa bulunsun –kıymetsiz olsun, fakir olsun, zengin olsun, makam sahibi ya da hizmetkâr olsun– çok fark yoktur.

Evet, güneş varken mumların ışığı altına girmeye gerek yok. Madem güneşi gösteriyorum, benden mum ışığı –hele bende yoksa– istemek mânâsızdır, lüzumsuzdur. Belki isteyenlerin bana duayla, mânen, hatta himmetle yardım etmeleri lâzımdır. Ve onlardan yardım istemek benim hakkımdır. Nur'lardan aldıkları feyze kanaat etmeleri ise onların üstünde haktır.

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[1338]

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ صَلَاةً تَكُونُ لَكَ رِضَاءً وَلِحَقِّهِ أَدَاءً

وَعَلٰى اٰلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلِّمْ[1339]

Yirmi Sekizinci Mektup'un Üçüncü Meselesi'ne İlave Edilebilecek Küçük Ve Hususi Bir Mektuptur.

Ahiret kardeşlerim ve çalışkan talebelerim Hüsrev Efendi ve Refet Bey,

Sözler isimli Kur'an nurlarında Kur'an'ın üç kerametini hissediyorduk. Sizler de gayret ve şevkinizle bir dördüncüsünü ilave ettirdiniz. Bildiğimiz üç keramet şunlardır:

Birincisi: Telifindeki fevkalâde kolaylık ve sürattir. Hatta beş parça olan On Dokuzuncu Mektup, iki-üç günde ve her gün üç-dört saat içinde –tamamı on iki saat eder– kitapsız, dağda, bağda; Otuzuncu Söz ise hastalıklı bir zamanda, beş-altı saatte telif edildi. Yirmi Sekizinci Söz olan Cennet Bahsi bir veya iki saatte, Süleyman'ın dere bahçesinde yazıldı. Ben, Tevfik ve Süleyman bu sürat karşısında hayrette kaldık... Sözlerin telifinde Kur'an'ın bu kerameti olduğu gibi...

İkincisi: Yazılmasında da fevkalâde bir kolaylık, bir şevk ve usanmama var. Şu zamanda ruhlara, akıllara usanç veren pek çok sebep içinde bu Sözlerden biri çıktığı vakit, birden fazla yerde tam bir şevkle yazılmaya başlıyor, mühim meşguliyetler içinde her şeye tercih ediliyor ve bunun gibi...

Kur'an'ın Sözlerdeki Üçüncü Kerameti: Bunların okunması da usanç vermiyor. Bilhassa ihtiyaç hissedilirse okundukça zevk alınıyor, usanılmıyor.

İşte siz de Kur'an'ın dördüncü bir kerametini ispatladınız. Hüsrev gibi kendine tembel diyen ve beş senedir Sözleri işittiği halde cidden tembellik edip yazmaya başlamayan bir kardeşimizin, bir ayda on dört kitabı güzel ve dikkatli bir şekilde yazması şüphesiz Kur'an'ın sırlarının dördüncü bir kerametidir. Bilhassa Otuz Üçüncü Mektup olan Otuz Üç Pencere'nin[1340] kıymeti tamamen takdir edilmiş ki, gayet dikkatle ve güzel yazılmış. *Evet, o risale marifetullah (yani Allah'ı bilme, tanıma) ve iman-ı billah (yani O'na iman) için en kuvvetli ve en parlak risalelerdendir.* Yalnız baştaki pencerelerde gayet kısaca ve özet şeklinde gidilmiştir. Fakat gittikçe açılır, daha da parlar. Zaten diğer eserlerin aksine, çoğu Söz kısa, özet halinde başlar, gittikçe genişler, aydınlanır.

Dördüncü Risale Olan Dördüncü Mesele

بِاسْمِهٖ سُبْحَانَهُ[1341] ، وَاِنْ مِنْ شَيْءٍ اِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهٖ[1342]

Kardeşlerimin uyanmalarına vesile olacak küçük bir hadiseye dair bir soruya cevaptır.

Aziz kardeşlerim,

Soruyorsunuz: "Cami-i şerifinize cuma gecesi, sebepsiz yere, mübarek bir misafirin geldiği sırada tecavüz edilmiş. Bu hadisenin mahiyeti nedir? Neden sana ilişiyorlar?"

Cevap: Dört Nokta'yı mecburen Eski Said lisanıyla söyleyeceğim. Belki kardeşlerimin uyanmasına vesile olur, siz de cevabınızı alırsınız.

Birinci Nokta: O hadise kanun dışı, sırf keyfî, dinsizlik hesabına, cuma gecesi kalbimize telaş, cemaate ümitsizlik ve usanç vermek, beni misafirlerle görüştürmemek için şeytanın bir hilesi ve münafıkça bir saldırıdır; mahiyeti budur. Tuhaftır ki, o geceden önceki perşembe günü gezmek için bir tarafa gitmiştim. Dönüşte, âdeta iki yılan birbirine eklenmiş gibi uzunca siyah bir yılan sol tarafımdan geldi, benimle arkadaşımın ortasından geçti. Arkadaşıma, o yılandan dehşet hissedip korktun mu, diye sordum:

— Gördün mü?

— Neyi?

— Şu dehşetli yılanı!

— Yok görmedim, göremiyorum.

— Fesübhanallah, dedim, bu kadar büyük bir yılan ikimizin ortasından geçtiği halde nasıl görmedin?

O vakit hatırıma bir şey gelmedi, fakat sonra kalbime şu mânâ geldi: “Bu sana işarettir, dikkat et!” Düşündüm ki o, geceleri gördüğüm yılanlar gibidir. Yani ne vakit bir memur yanıma ihanet niyetiyle gelse, onu yılan suretinde görüyordum. Hatta bir defa müdüre söylemiştim, “Fena niyetle geldiğin vakit seni yılan suretinde görüyorum, dikkat et!” demiştim. Zaten ondan önceki müdürü çok vakit öyle görüyordum.

Demek, açıkça gördüğüm o yılan şuna işarettir: İhanetleri bu defa yalnız niyette kalmayacak, belki fiilen bir tecavüz şeklini alacak. Bu defaki tecavüz gerçi görünüşte küçükmüş ve küçültülmek isteniyor. Fakat vicdansız bir öğretmenin teşviki ve katılmasıyla o memur, jandarmalara “Cami içinde namazın tesbihatındayken o misafirleri getirin.” diye emretmiş. Maksat da beni kızdırmak, Eski Said damarıyla bu kanun dışı, sırf keyfî muameleye kovarak karşılık vermemi sağlamaktı. Halbuki o bedbaht bilmiyordu ki, Said’in lisanında Kur’an’ın tezgâhından gelen bir elmas kılıç varken, kendini elindeki kırık odun parçasıyla müdafaa etmez; aksine, o kılıcı böyle kullanacaktır. Fakat jandarmaların akılları başlarında olduğu ve hiçbir devlet, hiçbir hükümet namazda, camide dinî vazife bitmeden kimseye ilişmediği için, namazın ve tesbihatın sonuna kadar beklediler. Memur buna kızmış, “Jandarmalar beni dinlemiyor.” diye kır bekçisini arkalarından göndermiş. Fakat Cenâb-ı Hak beni böyle yılanlarla uğraşmaya mecbur etmiyor.

Kardeşlerime de tavsiyem şudur: Mecbur kalmadıkça bunlarla uğraşmayınız! “Cevâbü’l-ahmak, es-sükût!”[1343] *kaidesince, tenezzül edip konuşmayınız! Fakat şuna dikkat ediniz ki, canavar bir hayvana karşı kendini zayıf göstermek saldırması için ona cesaret verdiği gibi, canavar*

vicdanı taşıyanlara karşı da dalkavukluk ederek zaaf göstermek onları tecavüze sevk eder. Öyleyse dostlar uyanık davranmalı, ta ki dinsizlik taraftarları onların kayıtsızlığından ve gafletinden faydalanmasın.

İkinci Nokta: وَلَا تَرْكَنُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ[1344] ayet-i kerimesi, fermanıyla yalnız zulme âlet ve taraftar olanları değil, belki az meyledenleri dahi dehşetli bir şekilde ve şiddetle tehdit ediyor. Çünkü küfre rıza küfür olduğu gibi, zulme rıza da zulümdür.

İşte kemâl vasıflarına sahip bir zât, kâmil bir şekilde, şu ayetin pek çok cevherinden birini şöyle ifade etmiştir:

Muîn-i zâlimîn dünyada erbâb-ı denâettir,
Köpektir zevk alan, sayyâd-ı bî-insâfa hizmetten!

[Dünyada zalimlerin yardımcısı alçak kimselerdir
Köpektir zevk alan, insafsız avcıya hizmetten]

Evet, bazıları yılanlık, bazıları köpeklik ediyor. Böyle mübarek bir gecede, mübarek bir misafir ile mübarek bir duadayken, hafiyelik yapıp güya cinayet işliyormuşuz gibi ihbar eden ve saldıran, elbette bu şiirin mealindeki tokada müstahaktır.

Üçüncü Nokta: Soru: “Madem Kur’an-ı Hakîm’in feyzi ve nuruyla en inatçı dinsizlerin halini düzelteceğine ve onlara doğru yolu göstereceğine, bu hususta Kur’an’ın himmetine güveniyorsun ve bunu fiilen de yapıyorsun. Neden yakınında bulunan ve haddi aşan bu kimseleri çağırıp irşad etmiyorsun?”

Cevap: Usûl-ü şeriatın[1345] mühim kaidelerindendir: اَلرَّاضِي بِالضَّرَرِ لَا يُنْظَرُ لَهُ[1346] Yani, “Zarara bilerek razı olana şefkat gösterip lehinde bakılmaz!” İşte ben gerçi Kur’an-ı Hakîm’in kuvvetine dayanarak dava ediyorum ki, *çok alçak olmamak ve yılan gibi dalâlet zehrini serpmekten lezzet almamak şartıyla, en inatçı dinsizi birkaç saat içinde ikna etmesem de susturmaya hazırım. Fakat son derece alçalmış bir vicdana, bilerek dinini dünyaya satar ve hakikat elmaslarını pis, zararlı cam parçalarıyla değiştirir derecede münafıklığa girmiş insan suretindeki yılanlara hakikatleri*

söylemek, o hakikatlere karşı bir hürmetsizliktir; كَتَعْلِيقِ الدُّرَرِ فِي أَعْنَاقِ الْبَقَرِ[1347] *darbımeselindeki gibi olur. Çünkü bu işleri yapanlar, kaç defa Risale-i Nur'dan hakikati işittiler. Ve bilerek, dinsizlik dalâletleri karşısında hakikatleri çürütmek istiyorlar. Böyleleri yılan gibi, zehirden lezzet alıyor.*

Dördüncü Nokta: Bana karşı yedi senedir yapılan bu muameleler, sırf keyfî ve kanun dışıdır. Çünkü sürgünlerin, esirlerin ve zindandakilerin kanunları meydandadır. Onlar kanunen akrabasıyla görüşür, haberleşmekten men edilmezler. Her millet ve devlette, ibadet ve tâat tecavüzden korunmuştur. Benim gibi olanlar, şehirlerde akraba ve dostlarıyla beraber kaldılar. Ne görüşmekten ne haberleşmekten ne gezmekten men edildiler. Ben men edildim, hatta camiime ve ibadetime tecavüz edildi. Şâfiîlerce tesbihatta kelime-i tevhidin tekrarı sünnet iken bana terk ettirilmeye çalışıldı.

Hatta Burdur'da eski muhacirlerden Şebab isminde ümmi bir zât, kayınvalidesiyle beraber hava değişimi için buraya gelmiş, hemşeri olmamız itibarı ile yanıma geldi. Üç silahlı jandarma ile camiden istendi. O memur yaptığı kanun dışı hatayı örtmeye çalışıp, "Affedersiniz, gücenmeyiniz; vazifedir." demiş, sonra "Haydi, git!" diyerek izin vermiş.

Diğer şeyler ve muameleler bu hadiseye kıyaslansa anlaşılır ki, yılanları, köpekleri bana musallat etmeleri sırf keyfîdir. Ben de onlarla uğraşmaya tenezzül etmiyorum. O zararlı kimselerin şerlerini defetmek için onları Cenâb-ı Hakk'a havale ediyorum. Zaten sürgüne sebep olan hadiseyi çıkaranlar, şimdi memleketlerindedir… Ve kuvvetli reisler aşiretlerinin başındadır, herkes terhis edildi. Başlarını yesin, dünyalarıyla alâkam olmadığı halde beni ve başka iki zâtı bunun dışında bıraktılar. Buna da "peki" dedim. Fakat o zâtlardan biri bir yere müftü tayin edilmiş, memleketinden başka her tarafı geziyor, Ankara'ya da gidiyor. Diğeri İstanbul'da kırk binleri bulan hemşerileri içinde ve herkesle görüşebilir bir vaziyette bırakılmış. Halbuki bu iki zât benim gibi kimsesiz, yalnız değiller; maşallah büyük nüfuzları var. Hem.. hem...

Beni ise bir köye sokmuş, en vicdansız insanlarla sıkıştırıyorlar. Yirmi dakika mesafedeki bir köye altı senede iki defa gidebildiğim gibi, o köye gitmeme ve birkaç gün hava değişimine izin vermeyecek kadar katmerli bir baskı ve zulüm altında beni eziyorlar. Halbuki bir hükümet ne şekilde olursa olsun, kanunu birdir. Köylere ve şahıslara göre ayrı ayrı kanun olmaz. Demek hakkımdaki kanun, kanunsuzluktur. Buradaki memurlar, hükümetin nüfuzunu şahsî maksatları için kullanıyorlar. Fakat Cenâb-ı Erhamürrâhimîn'e yüz binlerce şükrediyorum ve tahdis-i nimet[1348] suretinde derim ki:

"Onların bütün bu baskı ve zulümleri, Kur'an nurlarını ışıklandıran gayret ve himmet ateşine odun parçaları hükmüne geçiyor, onu tutuşturuyor, parlatıyor. Ve o baskıları gören, gayretin ateşiyle yayılan o Kur'an nurları, Barla yerine bu vilayeti, belki memleketin çoğu yerini bir medrese haline getirdi. Onlar beni bir köyde mahpus zannediyor. Aksine, dinsizlere rağmen Barla ders kürsüsü olup Isparta gibi birçok yer medrese hükmüne geçti..."

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي[1349]

Beşinci Risale Olan Beşinci Mesele

ŞÜKÜR RİSALESİ

بِسْـــــمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهٖ[1350]

Kur'an-ı Mucizü'l-Beyan,

أَفَلَا يَشْكُرُونَ.. أَفَلَا يَشْكُرُونَ[1351] ، وَسَنَجْزِي الشَّاكِرِينَ[1352] ، لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ[1353]
بَلِ اللّٰهَ فَاعْبُدْ وَكُنْ مِنَ الشَّاكِرِينَ[1354]

gibi ayetlerle tekrar tekrar gösteriyor ki, Hâlık-ı Rahman'ın kullarından istediği en mühim iş şükürdür. O, Furkan-ı Hakîm'de, yani sonsuz hikmet kaynağı Kur'an'da kullarını gayet önemle şükre davet ediyor ve şükretmemeyi, nimetleri yalanlama ve inkâr olarak gösterip Rahman sûresinde فَبِأَيِّ اٰلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ[1355] fermanıyla otuz bir defa şiddetli ve dehşetli

bir şekilde tehdit ediyor, şükürsüzlüğün bir yalanlama ve inkâr olduğunu bildiriyor.

Evet, Kur'an-ı Hakîm, nasıl ki şükrü yaratılışın neticesi olarak gösteriyor. Aynı şekilde, büyük bir Kur'an hükmünde olan şu kâinat da gösteriyor ki, âlemin yaratılışının en mühim neticesi şükürdür. Çünkü kâinata dikkat edilse görünüyor ki, kâinatın yapısı, işleyişi şükrü netice verecek bir surettedir, her şey bir derece şükre bakıyor ve ona yöneliyor. Âdeta şu yaratılış ağacının en mühim meyvesi ve şu kâinat fabrikasının çıkardığı mahsullerin en yücesi şükürdür.

Çünkü âlemin yaratılışında görüyoruz ki, varlıklar bir daire şeklinde teşkil edilip içinde merkez noktası olarak hayat yaratılmış. Bütün varlıklar hayata bakar, ona hizmet eder, hayat için lâzım olan şeyleri yetiştirir. Demek, kâinatı yaratan Zât ondan o hayatı seçiyor.

Sonra görüyoruz ki, canlılar âlemini bir daire şeklinde var edip insanı merkez noktasına koyuyor. Âdeta canlılardan gaye olan hususlar onda toplanıyor; bütün canlıları insanın etrafında bir araya getirip ona hizmetkâr ediyor, onun emrine veriyor, onu canlılara hâkim kılıyor. Demek Hâlık-ı Zülcelâl, canlılar içinde insanı seçiyor, âlemde onu irade buyuruyor ve tercih ediyor.

Sonra görüyoruz ki, insanlık âlemi de, belki hayvanlar âlemi de bir daire hükmünde teşkil olunuyor ve merkezine rızık konulmuş. Cenâb-ı Hak bütün insanlığı, hatta hayvanları rızka âdeta âşık edip tamamen ona hizmetkâr ve bağımlı kılmış. Onlara hükmeden rızıktır. Rızkı da o kadar geniş ve zengin bir hazine yapmış ki, sonsuz nimetleri içerir. Hatta rızkın çok çeşidinden yalnız birinin tatlarını tanıması için dile tat alma duyusu denilen bir donanımla yiyecekler sayısınca manevî, ince ince mizancıklar konulmuştur. Demek kâinatta en hayret verici, en zengin, en garip, en şirin, en kuşatıcı, en benzersiz hakikat rızıktadır.

Şimdi görüyoruz, her şey nasıl rızkın etrafında toplanmış, ona bakıyor. Aynı şekilde rızık da her çeşidiyle, maddî-manevî, hâl ve söz ile şükürle

kaimdir, şükürle oluyor, şükrü yetiştiriyor, onu gösteriyor. Çünkü rızka iştah ve arzu, bir çeşit fıtrî şükürdür. Lezzet ve zevk almak da şuurluca olmayan bir şükürdür ki, bütün hayvanlarda vardır. Yalnız insan, dalâlet ve küfürle o fıtrî şükrün mahiyetini değiştiriyor, şükürden şirke giriyor.

Hem rızık olan nimetlerdeki gayet güzel, süslü suretler, gayet güzel kokular, gayet güzel tatlar şükrün davetçisidir; canlıları şevke davet eder ve onları şevkle bir çeşit takdir ve hürmete yöneltir, mânen şükrettirir. Şuur sahiplerinin dikkatini çeker, onlarda beğenip takdir etmeye arzu uyandırır. Onları nimetlere hürmete teşvik eder; böylece sözle ve fiilen şükre yol gösterir ve şuur sahiplerini şükrettirir. Ve şükür içinde en yüksek ve tatlı lezzeti, zevki onlara tattırır. Yani o lezzetli rızık ve nimetin, şükür sayesinde, kısa ve geçici olan görünüşteki lezzetiyle beraber Rahman'ın daimî, hakiki, sonsuz bir lezzeti ve zevki taşıyan iltifatını kazandırdığını gösterir. Rahmet hazinelerinin Mâlik-i Kerîm'inin sonsuz lezzetli iltifatını düşündürüp şu dünyada dahi cennetin bâki bir zevkini mânen tattırır. İşte rızık, şükür vasıtasıyla o kadar kıymetli, zengin ve engin bir hazine olduğu halde, şükürsüzlükle son derece alçalır.

Altıncı Söz'de ifade edildiği gibi, dildeki tat alma duyusu Cenâb-ı Hak hesabına, yani manevî şükür vazifesiyle rızka baktığı vakit, O'nun sonsuz rahmetinin sayısız sofralarına şükreden bir müfettiş, hamdeden kıymetli bir nezaretçi hükmündedir. Eğer nefis hesabına olsa, yani rızka ve nimete onu verene şükrü düşünmeden baksa, dildeki o tat alma duyusu yüksek kıymete sahip bir nezaretçi makamından karın fabrikasının yasakçısı ve mide ahırının bir kapıcısı seviyesine düşer. Nasıl ki rızkın şu hizmetkârı şükürsüzlükle bu kadar alçalıyor, aynı şekilde rızkın mahiyeti ve diğer hizmetkârları da alçalır. En yüksek makamdan en aşağı seviyeye inerler. Kâinat Hâlıkı'nın hikmetine zıt ve muhalif bir vaziyete düşerler.

Şükrün ölçüsü kanaat, iktisat, rıza ve memnuniyettir. Şükürsüzlüğün ölçüsü hırs, israf ve hürmetsizliktir; haram-helâl demeyip önüne geleni yemektir.

Evet, hırs şükürsüzlük olduğu gibi, hem mahrumiyet hem de zillete düşme sebebidir. Hatta bir tür toplum hayatına sahip olan mübarek karınca dahi,

âdeta hırs yüzünden ayaklar altında kalmıştır, ezilir. Çünkü senede birkaç tane buğday yeterken kanaat etmeyip elinden gelse binlerce taneyi toplar. Mübarek arı ise âdeta kanaatinden dolayı başlar üstünde uçar, balı insanlara Allah'ın emriyle ihsan eder, yedirir.

Evet, Zât-ı Akdes'in[1356] Zât'ına ait nişanı ve en yüce ismi olan "Allah" lafzından sonra en yüce ismi olan Rahman, rızka bakar ve ona rızıktaki şükürle ulaşılır. Hem Rahman'ın en açık mânâsı, Rezzak'tır.

Hem şükrün çeşitleri var; en kuşatıcısı ve hepsinin fihristi hükmünde olan, namazdır. Hem şükür içinde saf bir iman, hâlis bir tevhid bulunur. Çünkü bir elmayı yiyen ve "Elhamdülillah" diyen insan, o şükürle şunu ilan eder: "Bu elma, doğrudan doğruya Cenâb-ı Hakk'ın kudret elini hatırlatır ve rahmet hazinesinin hediyesidir." Böyle demekle ve buna inanmakla –cüzî olsun küllî olsun– her şeyi O'nun kudret eline teslim eder ve her şeyde rahmetin cilvesini bilir. Hakiki bir imanı ve hâlis bir tevhidi şükürle bildirir. Gafil insanın nimete nankörlük etmekle ne kadar zarara düştüğünün pek çok yönünden yalnız birini söyleyeceğiz. Şöyle ki:

İnsan lezzetli bir nimeti yediğinde eğer şükretse o nimet o şükür vasıtasıyla bir nur, ahirete ait bir cennet meyvesi olur. Verdiği lezzetle Cenâb-ı Hakk'ın rahmetinin iltifatının eseri olduğunu düşündürür; büyük ve daimî bir lezzet ve zevk verir. Bu gibi manevî çekirdekleri, özleri ve manevî şeyleri yüce makamlara gönderip maddî kısmını, posasını ve kabuğunu –yani vazifesini bitiren ve lüzumsuz kalan maddeleri– aslına, yani elementlere dönüştürmeye gider. İnsan eğer şükretmezse o geçici lezzet yok olup gitmekle bir elem ve keder bırakır, kendisi de pis ve artık bir madde olur. Elmas mahiyetindeki nimet, kömüre döner. Oysa şükürle, yok olup giden rızıklar daimî lezzetler, bâki meyveler verir. Şükürsüz nimet, en güzel suretten çirkin bir surete döner. Çünkü şükretmeyen gafile göre rızkın sonu, geçici bir lezzetin ardından fuzuli hale gelmektir. Evet, rızkın aşka lâyık bir sureti var; o da şükürle görünür. Yoksa gafillerin ve dalâlet yolundakilerin rızka aşkları bir hayvanlıktır. Dalâlet ve gaflet ehlinin daha ne kadar zarar ettiğini buna kıyasla.

Canlı türleri içinde rızkın her çeşidine en çok muhtaç olan, insandır. Cenâb-ı Hak insanı bütün isimlerine kuşatıcı bir ayna.. bütün rahmet hazinelerinde toplanmış şeyleri tartacak, tanıyacak donanıma sahip bir kudret mucizesi.. ve bütün isimlerinin cilvelerindeki vaziyetlerin inceliklerini ölçecek âletlere sahip, yeryüzünün bir halifesi suretinde yaratmıştır. Bunun için insana sonsuz bir ihtiyaç verip onu maddî ve manevî sayısız çeşit rızka muhtaç etmiştir. İnsanı bu engin mahiyetine göre en yüce makam olan ahsen-i takvime[1357] çıkarmanın vasıtası, şükürdür. Şükür olmazsa insan esfel-i sâfilîne, yani aşağıların aşağısı seviyeye düşer, büyük bir zulmü işler.

Kısacası, en yüce ve en yüksek yol olan kulluk ve mahbubiyetin[1358] dört esasından en büyüğü şükürdür… O dört esas şöyle ifade edilmiş:

Der tarîk-i acz-mendî lâzım âmed çâr çiz:
Acz-i mutlak, fakr-ı mutlak, şevk-i mutlak,
şükr-ü mutlak, ey aziz![1359]

اَللّٰهُمَّ اجْعَلْنَا مِنَ الشَّاكِرِينَ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ[1360]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَاۤ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[1361]

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ سَيِّدِ الشَّاكِرِينَ وَالْحَامِدِينَ وَعَلٰى اٰلِهٖ
وَصَحْبِهٖ أَجْمَعِينَ، اٰمِينَ[1362]

وَاٰخِرُ دَعْوٰيهُمْ أَنِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ[1363]

Altıncı Risale Olan Altıncı Mesele

Teksir Mektubat'ta neşredildiğinden buraya alınmadı.

Yedinci Risale Olan Yedinci Mesele

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

قُلْ بِفَضْلِ اللّٰهِ وَبِرَحْمَتِهٖ فَبِذٰلِكَ فَلْيَفْرَحُوا هُوَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ[1364]

Bu mesele, "Yedi İşaret"tir.

Öncelikle, tahdis-i nimet suretinde, birkaç inayet[1365] sırrını gösteren "Yedi Sebep"i söyleyeceğiz.

Birinci Sebep: Birinci Dünya Savaşı'nın ilk zamanlarında, hakikatli bir vakada gördüm ki Ararat Dağı denilen meşhur Ağrı Dağı'nın altındayım. Birden o dağ müthiş bir şekilde infilâk etti, patladı. Dağlar gibi parçaları dünyanın her tarafına dağıldı. O dehşet içinde baktım ki, merhum validem yanımda... Dedim: *"Ana, korkma! Cenâb-ı Hakk'ın emridir, O Rahîm'dir ve Hakîm'dir."* Birden, o haldeyken baktım, mühim bir zât bana emreder bir tarzda diyor ki: *"Kur'an'ın i'cazını*[1366] *beyan et!"* Uyandım, anladım ki *büyük bir infilâk olacak... O infilâk ve inkılâptan sonra Kur'an'ın etrafındaki surlar yıkılacak, Kur'an doğrudan doğruya kendini müdafaa edecek. Kur'an'a hücum edilecek, i'cazı onun çelik bir zırhı olacak ve o i'cazın bir çeşidini şu zamanda göstermeye, haddimi aştığı halde, benim gibi bir adam namzet olacak ve namzet olduğumu anladım.*

Madem Kur'an'ın i'cazının bir derece beyanı Sözlerle oldu. Elbette, o i'caz hesabına geçen ve onun damlaları, bereketi hükmünde olan hizmetimizdeki inayetleri göstermek i'caza yardımdır ve göstermek gerekir.

İkinci Sebep: Madem Kur'an-ı Hakîm kılavuzumuz, üstadımız, imamımız, her bir âdâpta rehberimizdir ve o, kendi kendini methediyor. Biz de dersine uyarak onun tefsirini methedeceğiz.

Hem madem yazılan Sözler, Kur'an'ın bir çeşit tefsiridir. O risaleler ki, Kur'an hakikatlerinin malı ve onlardan süzülmüş hakikatlerdir. Ve madem Kur'an-ı Hakîm çoğu sûrede, bilhassa الٓر[1367]'larda, حٰمٓ[1368]'lerde kendini tam bir haşmetle gösteriyor, kemâl vasıflarını söylüyor, lâyık olduğu methi kendi kendine yapıyor. Elbette*, Kur'an-ı Hakîm'in Sözlere yansımış i'caz parıltılarını ve bu hizmetin makbuliyetine işaret olan Rabbanî inayeti göstermekle yükümlüyüz*. Çünkü o üstadımız öyle yapar ve öyle ders verir.

Üçüncü Sebep: Sözler hakkında, tevazu suretinde değil, bir gerçeği ifade etmek için derim ki: *Sözlerdeki hakikatler ve kemâl vasıfları benim değil, Kur'an'ındır, Kur'an'dan süzülüp gelmiştir. Hatta Onuncu Söz, yüzlerce Kur'an ayetinden süzülmüş bazı damlalardır. Diğer risalelerin hepsi de öyledir.*

Madem ben öyle biliyorum ve madem fâniyim, gideceğim. Elbette bâki kalacak bir şeyin, bir eserin bana bağlanmaması gerekir, bağlanmamalı. Ve madem eser sahibini gözden düşürmek yoluyla işlerine gelmeyen bir eseri çürütmek, dalâlet yolundakilerin ve azgınlıkta çok ileri gidenlerin âdetidir. Elbette, Kur'an semâsının yıldızlarıyla bağlı risaleler, benim gibi çok itiraza ve tenkide sebep olabilecek ve düşebilecek çürük bir direkle bağlanmamalı.

Hem madem insanlar arasında âdet olduğu üzere, bir eserdeki meziyetler o eserin kaynağı zannedilen müellifinin, yazarının tavırlarında aranıyor. Bu âdete uyarak o yüce hakikatleri ve kıymetli cevherleri kendim gibi bir müflise, onların binde birini kendinde gösteremeyen şahsiyetime mal etmek hakikate karşı büyük bir haksızlıktır. Bunun için risalelerin kendi malım değil Kur'an'ın malı olduğunu, Kur'an'ın meziyetlerinin sızıntılarına mazhariyetini göstermeye mecburum. *Evet, lezzetli üzüm salkımlarının hususiyetleri kuru çubuğunda aranmaz. İşte ben de öyle bir kuru çubuk hükmündeyim.*

Dördüncü Sebep: *Bazen tevazu nimete karşı nankörlüğü beraberinde getiriyor; belki nimete karşı nankörlük olur. Bazen de tahdis-i nimet, övünmek olur. İkisi de zarardır. Ne nimete karşı nankörlük ne de övünme olması için tek çare, meziyetlerini ve kemâl vasıflarını kabul etmek fakat onları sahiplenmeyerek nimetlerin gerçek sahibi Mün'im-i Hakiki'nin nimet vermesinin eseri olarak göstermektir.* Mesela, nasıl ki süslü, ziynetli, gösterişli bir elbiseyi biri sana giydirse ve onunla çok güzelleşsen, halk sana, "Maşallah, çok güzelsin, çok güzelleştin." dese… Eğer sen tevazu ile desen ki, "Hâşâ, ben neyim? Hiç! Bu nedir, nerede güzellik?" O vakit nimete nankörlük ve elbiseyi sana giydiren mahir sanatkâra karşı hürmetsizlik etmiş olursun. Eğer iftiharla desen ki, "Evet, ben çok güzelim. Benim gibi güzel nerede var? Benim gibi birini gösteriniz." O vakit bu, gururlu bir şekilde övünmek olur. İşte övünmekten ve nankörlükten kurtulmak için demeli ki: "Evet, ben güzelleştim fakat

güzellik elbisenindir, dolayısıyla elbiseyi bana giydirenindir, benim değil."

İşte bunun gibi ben de sesim ulaşsa bütün dünyaya bağırarak derim ki: *Sözler güzeldir, hakikattir fakat benim değildir; Kur'an-ı Kerîm'in hakikatlerinden yansıyan parıltılardır.*

وَمَا مَدَحْتُ مُحَمَّدًا بِمَقَالَتِي وَلٰكِنْ مَدَحْتُ مَقَالَتِي بِمُحَمَّدٍ[1369]

düsturuyla derim ki:

وَمَا مَدَحْتُ الْقُرْاٰنَ بِكَلِمَاتِي وَلٰكِنْ مَدَحْتُ كَلِمَاتِي بِالْقُرْاٰنِ

Yani, *"Kur'an'ın i'caz hakikatlerini ben güzelleştiremedim, güzel gösteremedim; Kur'an'ın güzel hakikatleri benim ifadelerimi de güzelleştirdi, yüksek ve kıymetli hale getirdi."*

Madem böyledir, Kur'an hakikatlerinin güzelliği adına, Sözler isimli aynalarının güzelliklerini ve o aynalık vazifesinin neticesinde ortaya çıkan ilahî lütufları göstermek, makbul bir tahdis-i nimettir.

Beşinci Sebep: Çok zaman önce velâyet sahibi bir zâttan işittim ki, o zât eski velilerin gayba dair işaretlerinden şu hükmü çıkarmış, şu kanaate varmış: *"Şark tarafından bir nur belirecek, bid'atların karanlığını dağıtacak." Ben böyle bir nurun ortaya çıkmasını çok bekledim ve bekliyorum. Fakat çiçekler baharda gelir. Öyle kutsî çiçeklere zemin hazırlamak gerekir. Ve anladık ki, bu hizmetimizle o nuranî zâtlara zemin hazırlıyoruz.*

Madem kendimize ait değil, elbette Sözler namındaki nurlara ait ilahî inayetleri söylemek övünme ve gurur sebebi olamaz; aksine, hamd ve şükür vesilesi ve tahdis-i nimet olur.

Altıncı Sebep: Sözlerin telifi yoluyla Kur'an'a hizmetimize peşin bir mükâfat ve bir teşvik vasıtası olan Rabbanî inayetler bir muvaffakiyettir, yani Allah'ın yardımıyla gelen başarıdır. Muvaffakiyet ise gösterilir. Muvaffakiyet değilse bile, olsa olsa ilahî bir ikramdır. *İlahî ikramın açığa vurulması ise manevî bir şükürdür.* O da değilse, olsa olsa hiç irademiz karışmadan Kur'an'ın bir kerametidir. Biz mazhar olmuşuz. Bu çeşit

iradesiz ve habersiz gelen bir kerametin ortaya konulması zararsızdır. Eğer basit kerametlerin üstüne çıksa, o vakit olsa olsa Kur'an'ın manevî i'cazının parıltılarıdır.

Madem i'caz açığa vurulur, elbette i'caza yardım edenin de açıkça gösterilmesi i'caz hesabına geçer. Bu hiç övünme ve gurur sebebi olamaz; aksine, hamd ve şükran vesilesidir.

Yedinci Sebep: İnsanlığın yüzde sekseni tahkik ehli değildir, yani meseleleri araştırarak delilleriyle bilmez ki hakikate nüfuz etsin ve onu hakikat bilip kabul etsin. Belki görünüşe göre hüküm verip hüsn-ü zanla, makbul ve güvenilir insanlardan işittikleri meseleleri taklit suretinde kabul ederler. Hatta kuvvetli bir hakikati zayıf bir adamın elinde zayıf görür; kıymetsiz bir meseleyi kıymetli bir adamın elinde görünce kıymetli sayarlar.

İşte bundan dolayı, benim gibi zayıf ve kıymetsiz bir biçarenin elindeki iman ve Kur'an hakikatlerinin kıymetini çoğu insanın gözünde düşürmemek için mecburen ilan ediyorum ki: İrademiz ve haberimiz olmadan biri bizi istihdam ediyor; biz bilmeden mühim işlerde çalıştırıyor. Delilimiz de şudur: Şuurumuz ve irademiz dışında bir kısım lütuf ve kolaylıklara mazhar oluyoruz. Öyleyse onları bağırarak ilan etmeye mecburuz.

İşte şu yedi sebebe dayanarak birkaç küllî Rabbanî inayete işaret edeceğiz.

Birinci İşaret: Yirmi Sekizinci Mektup'un Sekizinci Mesele'sinin Birinci Nükte'sinde ifade edilmiştir; "tevafuk"lardır. Mesela, Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* mucizelerinin anlatıldığı On Dokuzuncu Mektup'ta, Üçüncü İşaret'ten ta On Sekizinci İşaret'e kadar altmış sayfada; habersiz, bilmeden, bir kâtibin nüshasında –iki sayfa dışındaki bütün sayfalarda– iki yüzden fazla "*Resûl-u Ekrem*" *(aleyhissalâtü vesselam)* kelimesi tam denk gelecek şekilde birbirine bakıyor. Kim iki sayfaya insafla, dikkatlice baksa bunun tesadüf olmadığını tasdik eder. Çünkü tesadüfte, olsa olsa bir sayfada çok sayıda aynı kelime varsa yarı

yarıya denk gelir, ancak bir iki sayfada tamamen denk gelebilir. O halde böyle bütün sayfalarda "*Resûl-u Ekrem*" *(aleyhissalâtü vesselam)* kelimesi –iki olsun, üç, dört veya daha fazla olsun– tam denk gelecek şekilde birbirine bakıyorsa elbette bunun tesadüf olması mümkün değildir. Hem o risaleyi yazarak çoğaltan ayrı ayrı sekiz kâtibin bozamadığı bir tevafuk, içinde gayba dair kuvvetli bir işaret olduğunu gösterir.

Nasıl ki belâgat sahiplerinin kitaplarında belâgatin dereceleri bulunduğu halde, Kur'an-ı Hakîm'deki belâgat i'caz derecesine çıkmıştır, ona yetişmek kimsenin haddi değil. Aynen öyle de, Allah Resûlü'nün mucizelerinin bir aynası olan On Dokuzuncu Mektup, Kur'an'ın mucizelerinin bir tercümanı olan Yirmi Beşinci Söz ve Kur'an'ın bir nevi tefsiri olan *Risale-i Nur*'un eczalarındaki, kısımlarındaki tevafuklar bütün kitapların üstünde bir derecede benzersizlik gösteriyor. Ve bundan anlaşılıyor ki, Kur'an'ın ve Resûl-u Ekrem'in mucizelerinin bir çeşit kerameti o aynalarda tecelli ediyor, görünüyor.

İkinci İşaret: Kur'an hizmetine ait Rabbanî inayetlerin ikincisi şudur: Cenâb-ı Hak benim gibi kalemsiz, yarı ümmi, gurbet diyarında kimsesiz, başkasıyla görüşmesi yasaklanmış bir insana; kuvvetli, ciddi, samimi, çok gayretli, fedakâr ve kalemleri birer elmas kılıç olan kardeşleri yardımcı ihsan etti. Zayıf ve aciz omzuma çok ağır gelen Kur'an'a hizmet vazifesini o kuvvetli omuzlara bindirdi, kusursuz keremiyle yükümü hafifletti. O mübarek cemaatin –Hulûsi'nin tabiriyle– telsiz telgrafın ahizeleri ve –Sabri'nin tabiriyle– Nur fabrikasının elektriğini ulaştıran makineler hükmünde ayrı ayrı meziyetleri ve kıymetli, çeşitli hususiyetleri vardır. Bununla beraber –yine Sabri'nin tabiriyle– gayba ait bir çeşit tevafuk olarak, şevk, çalışkanlık, gayret ve ciddiyette birbirine benzer şekilde, Kur'an'ın sırlarını ve iman nurlarını etrafa yaymaları, her yere eriştirmeleri ve şu zamanda (yani harfler değişmiş, matbaa yok, herkes iman nurlarına muhtaç haldeyken) usanç verecek ve şevki kıracak çok sebep varken usanmadan, gevşeklik göstermeden, tam bir şevk ve

gayretle yaptıkları bu hizmetler, doğrudan doğruya Kur'an'ın bir kerameti ve Cenâb-ı Hakk'ın apaçık bir inayetidir.

Evet, velâyetin kerameti olduğu gibi, hâlis niyetin de kerameti vardır. Samimiyetin dahi kerameti bulunur. Bilhassa Allah için olan bir uhuvvet[1370] *dairesindeki kardeşler arasında ciddi, samimi dayanışmanın çok kerameti olabilir. Hatta böyle bir cemaatin şahs-ı manevîsi kâmil bir veli hükmüne geçebilir, inayetlere mazhar olur.*

İşte ey kardeşlerim ve ey Kur'an hizmetinde arkadaşlarım! Bir kaleyi fetheden bir bölüğün bütün şeref ve ganimetini onun çavuşuna vermek nasıl zulümdür, bir hatadır. Aynen öyle de, şahs-ı manevînizin kuvvetiyle ve kalemlerinizle kazanılan zaferlerdeki inayetleri benim gibi bir biçareye veremezsiniz. *Elbette böyle mübarek bir cemaatte gayba ait tevafuklardan daha kuvvetli bir gaybî işaret var ve ben onu görüyorum, fakat herkese gösteremiyorum.*

Üçüncü İşaret: *Risale-i Nur* eczalarının bütün mühim iman ve Kur'an hakikatlerini en inatçı kimseye bile parlak bir şekilde ispat etmesi, gayba dair çok kuvvetli bir işaret ve Cenâb-ı Hakk'ın bir inayetidir. Çünkü iman ve Kur'an hakikatleri içinde öyleleri var ki, en büyük dâhilerden biri sayılan İbni Sina onu anlamaktan aciz olduğunu itiraf etmiş, "Akıl buna yol bulamaz!" demiş. Onuncu Söz, o zâtın dehâsıyla yetişemediği hakikatleri avam tabakadan insanlara da, çocuklara da bildiriyor.

Hem mesela koca Sa'd-ı Teftazânî gibi çok büyük bir âlimin, *Telvih* isimli kitabında kırk elli sayfalık meşhur "Mukaddemât-ı İsnâ Aşer" adlı kısımda ancak hallettiği ve ancak havas tabakaya bildirdiği kader ve insanın cüzî iradesinin sırrı meselesini, *Risale-i Nur*'un kadere dair Yirmi Altıncı Söz'de İkinci Bahis'in iki sayfasında tamamen, hem de herkese bildirecek bir tarzda izah etmesi, inayet eseri değilse nedir?

Hem bütün akılları hayrette bırakan ve hiçbir felsefenin eliyle keşfedilemeyen, âlemin yaratılış sırrı ve kâinatın tılsımı denilen, Kur'an-ı Azimüşşan'ın i'cazıyla çözülen anlaşılması zor tılsım ve hayret verici

muamma, Yirmi Dördüncü Mektup'ta, Yirmi Dokuzuncu Söz'ün sonundaki nüktede işaretlerle ve Otuzuncu Söz'ün, zerrelerin hareket ve vazifelerine dair altı adet hikmetinde keşfedilmiştir. O risaleler kâinattaki hayret verici faaliyetin tılsımını, kâinatın yaratılışının ve sonunun muammasını, zerrelerin hareketlerinin hikmet sırrını keşfetmiş ve bildirmiştir; meydandadır, bakılabilir.

Hem On Altıncı Söz ve Otuz İkinci Söz ehadiyet sırrı ile Cenâb-ı Hakk'ın ortaksız rubûbiyetinin birliğini, hayret uyandırıcı hakikatler olan hem O'nun kullarına şahdamarlarından daha yakın olmasını hem O'ndan sonsuz uzaklığımızı tam bir açıklıkla bildirdiği gibi; ilahî kudrete göre zerrelerin ve gezegenlerin eşit olduğunu.. en büyük haşirde bütün canlıların diriltilmesinin o kudret için bir nefsin diriltilmesi kadar kolay olduğunu.. ve sözde ortakların, kâinatın yaratılışına müdahalesinin imkânsızlık derecesinde akıldan uzak olduğunu apaçık gösteren Yirminci Mektup'taki وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ[1371] beyanı ve onun üç temsili içeren zeyli[1372] şu büyük vahdet (birlik) sırrını çözmüştür.

Hem iman ve Kur'an hakikatlerinde öyle bir genişlik var ki, en büyük insan zekâsı kavrayamadığı halde o hakikatlerin büyük çoğunluğunun incelikleriyle, benim gibi zihni dağınık, vaziyeti perişan, müracaat edeceği kitaplardan yoksun, sıkıntılı ve süratle yazan bir adam vasıtasıyla görünmesi, doğrudan doğruya Kur'an-ı Hakîm'in manevî i'cazının eseri, Rabbin inayetinin bir cilvesi ve gayba dair kuvvetli bir işarettir.

Dördüncü İşaret: Elli altmış risale[1373] [HAŞİYE] öyle bir tarzda ihsan edilmiş ki, değil benim gibi az düşünen, umulmadık hadiselere tâbi olan ve eserini incelemeye vakit bulamayan bir insanın, belki büyük zekâlardan oluşan bir inceleme heyetinin çalışması ve gayretiyle gerçekleşmeyecek bir tarzdaki telifleri, onların doğrudan doğruya bir inayet eseri olduğunu gösteriyor. Çünkü bütün bu risalelerde bütün derin hakikatler, temsiller vasıtasıyla en avam ve ümmi insanlara kadar ders veriliyor. Halbuki büyük âlimler "Anlatılamaz!" deyip o hakikatlerin çoğunu değil avama, belki havas tabakaya da bildiremiyorlar.

İşte en uzak hakikatleri en yakın tarzda, en avam adama ders verecek derecedeki bu harika rahatlık ve kolaylığa sahip beyanın benim gibi Türkçesi az, sözleri muğlak, çoğu anlaşılmaz ve "Açık hakikatleri dahi zorlaştırıyor." diye eskiden beri şöhret bulmuş, eski eserleri –kısmen– bu kötü şöhreti tasdik etmiş bir şahsın elinden çıkması, elbette, şüphesiz bir inayet eseridir, benim hünerim olamaz. Kur'an-ı Kerîm'in manevî i'cazının bir cilvesi ve Kur'an'daki temsillerin bir suretidir, yansımasıdır.

Beşinci İşaret: Risaleler çoğu itibarı ile pek fazla yayıldığı halde, en büyük âlimden tut en avam adama, kalb ehli büyük bir veliden tut en inatçı dinsiz bir felsefeciye kadar insan tabakaları ve zümreleri o risaleleri gördükleri, okudukları ve bir kısmı tokadını yedikleri halde risalelerin tenkit edilmemesi.. ve her zümrenin onlardan derecesine göre istifade etmesi, doğrudan doğruya Cenâb-ı Hakk'ın inayetinin bir eseri ve Kur'an'ın bir kerametidir. Aynı şekilde, çok tetkik ve araştırma neticesinde ancak ortaya çıkabilecek o çeşit risalelerin, fevkalâde bir süratle, hem idrakimi ve fikrimi dağıtan sıkıntılı kabz[1374] vakitlerinde yazılması da Cenâb-ı Hakk'ın inayetinin bir eseri ve Rabbanî bir ikramıdır.

Evet, çoğu kardeşim, yanımdaki bütün arkadaşlarım ve risale nüshalarını yazan kâtipler biliyorlar ki, On Dokuzuncu Mektup'un beş parçası birkaç gün içinde, her gün iki-üç saat olmak üzere toplam on iki saatte, hiçbir kitaba müracaat edilmeden yazılmıştır. Hatta en mühim parçalardan biri olan ve Resûl-u Ekrem (aleyhissalâtü vesselam) kelimesinde açık bir peygamberlik mührünü gösteren dördüncü kısım, üç-dört saatte, dağda, yağmur altında, ezberden yazıldı. Otuzuncu Söz gibi mühim ve ince meseleleri bildiren bir risale, altı saat içinde bir bağda yazıldı. Ve Yirmi Sekizinci Söz'ün Süleyman'ın bahçesinde bir, nihayet iki saat içinde yazılması gibi, çoğu risale böyledir. Eskiden beri sıkıntılı ve kabz halinde olduğum zaman en aşikâr hakikatleri bile ifade edemediğimi, belki bilemediğimi yakın dostlarım biliyor. Bilhassa o sıkıntıya hastalık da eklenince beni dersten, yazmaktan daha çok alıkoymakla beraber, en

mühim Söz'lerin ve risalelerin en sıkıntılı ve hastalıklı zamanlarımda, en süratli şekilde yazılması, doğrudan doğruya ilahî bir inayet, Rabbanî bir ikram ve Kur'an'ın bir kerameti değilse nedir?

Hem hangi kitap olursa olsun, böyle ilahî ve imana dair hakikatlerden bahsetmişse, ister istemez bir kısım meseleleri bazı insanlara zarar verir. Ve zarar verdiği için her mesele herkese neşredilmemiştir. Halbuki şu risaleler –çoklarına sorduğum halde– şimdiye kadar hiç kimsede kötü tesir, ters tepki uyandırmamış ve zihinleri kurcalamak gibi bir zarar vermemiştir. Bunun doğrudan doğruya gayba dair bir işaret ve Rabbanî bir inayet olduğu bizce kesindir.

Altıncı İşaret: Şimdi şu husus bence katiyet kazanmıştır: Hayatımın büyük kısmı irade ve iktidarımın, şuur ve idaremin dışında, öyle bir tarzda geçmiş ve ona öyle garip bir şekilde yön verilmiş ki, Kur'an-ı Hakîm'e hizmet edecek olan bu çeşit risaleleri netice versin. Âdeta bütün ilmî hayatım ön hazırlıklar hükmüne geçmiş ve Sözlerle Kur'an'ın i'cazını göstermek onun neticesi olmuştur. Hatta şu yedi sene sürgünümde ve gurbetimde sebepsiz, arzu etmediğim halde her şeyden uzak tutulmamın, meşrebime ters bir şekilde bir köyde hayatımı yalnız sürdürmemin ve eskiden beri alıştığım toplum hayatının pek çok bağına ve kaidesine nefret duyup onları terk etmemin doğrudan doğruya bana bu Kur'an hizmetini hâlis, saf bir surette yaptırmak için olduğuna, şu vaziyetin o sebeple verildiğine şüphem kalmamıştır. Hatta çok defa bana verilen sıkıntı ve zulümle yapılan baskılar, bu perde altında bir inayet eli tarafından merhametle, fikrimi sadece Kur'an'ın sırlarına yöneltmek ve nazarı dağıtmamak içindir, kanaatindeyim. Hatta eskiden okumaya çok arzu duyduğum halde, ruhuma diğer kitapları okumaktan tamamen bir men, bir uzak durma hissi verilmişti. Anladım ki, böyle gurbette teselli ve ünsiyet[1375] kaynağım olan okumanın bana terk ettirilmesi doğrudan doğruya Kur'an ayetlerinin tek, mutlak üstadım olması içindir.

Hem yazılan eserlerin, risalelerin büyük çoğunluğu dışarıdan hiçbir sebep karışmadan, ruhumdan doğan bir ihtiyaçtan dolayı, ani olarak ve birden

ihsan edilmiştir. Sonra bazı dostlarıma gösterdiğim vakit, “Bu zamanın yaralarına devadır.” demişlerdir. Yayıldıktan sonra çoğu kardeşimden anladım ki, risaleler tam bu zamandaki ihtiyaca uygun ve derde deva bir ilaç hükmüne geçiyor.

İşte irademin ve şuurumun dairesi dışında, zikredilen haller, hayat hikâyem ve çeşitli ilimlerdeki sıra dışı, iradesiz araştırıp incelemelerim, böyle kutsî bir netice vermek için kuvvetli bir ilahî inayet ve Rabbanî bir ikram olduğuna bende şüphe bırakmamıştır.

Yedinci İşaret: Bu hizmetimiz sırasında, beş-altı sene içinde Cenâb-ı Hakk’ın ikramının, inayetinin ve Kur’an’ın kerametinin, mübalâğasız yüz eserini gözümüzle gördük. Bir kısmına On Altıncı Mektup’ta işaret etmiştik. Bir kısmını Yirmi Altıncı Mektup’un dördüncü bahsinin farklı meselelerinde, bir kısmını Yirmi Sekizinci Mektup’un Üçüncü Mesele’sinde söyledik. Yakın arkadaşlarım bunu biliyorlar. Devamlı arkadaşım Süleyman Efendi çoklarını biliyor. Bilhassa Sözler’in ve risalelerin neşrinde, tashihinde, yerlerine yerleştirilmesinde, müsveddelerinin yazılmasında ve temize çekilmesinde umulmadık şekilde, kerametli bir kolaylığa mazhar oluyoruz. Bunun Kur’an’ın kerameti olduğuna şüphemiz kalmıyor; örnekleri yüzlercedir.

Hem geçim hususunda o kadar şefkatle besleniyoruz ki, bizi bu hizmette kullanan İnayet Sahibi, kalbimizin en küçük bir arzusunu tatmin etmek için umulmadık ihsanlarda bulunuyor ve bunun gibi...

İşte bu hal, gayba dair gayet kuvvetli bir işarettir; biz bir Zât tarafından çalıştırılıyoruz. Bize hem rıza dairesinde hem inayet altında Kur’an’a hizmet ettiriliyor.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي[1376]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[1377]

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ صَلَاةً تَكُونُ لَكَ رِضَاءً وَلِحَقِّهِ أَدَاءً

وَعَلٰى اٰلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلِّمْ تَسْلِيمًا كَثِيرًا، اٰمِينَ[1378]

Mahrem Bir Soruya Cevaptır

[Şu inayet sırrı eskiden mahremce yazılmış, On Dördüncü Söz'ün sonuna ilave edilmişti. Her nasılsa kâtiplerin çoğu onu unutup yazmamıştı. Demek, uygun ve lâyık yeri burasıymış ki gizli kalmış.]

Bana soruyorsun: "Neden senin Kur'an'dan ders alarak yazdığın Söz'lerde bir kuvvet, bir tesir var ki, tefsircilerin ve ariflerin[1379] sözlerinde nadiren bulunur? Bazen bir satırda bir sayfa kadar kuvvet var, bir sayfada bir kitap kadar tesir bulunuyor."

Cevap: Güzel bir cevaptır; şeref bana değil, Kur'an'ın i'cazına ait olduğundan çekinmeden derim ki:

Çoğu itibarı ile öyledir. *Çünkü yazılan Sözler tasavvur değil, tasdiktir... Teslim değil, imandır... Marifet değil, şehadettir, şuhûddur*[1380]*... Taklit değil, tahkik yani hakikatini araştırmaktır... Tarafgirlik değil, basirettir, anlayıştır... Tasavvuf değil, hakikattir... Dava değil, dava içinde delildir.*

Bu sırrın hikmeti şudur ki: Eski zamanlarda iman esasları korunmuştu; teslim kuvvetliydi. Teferruatta ariflerin marifetleri yani imana dair bildikleri hususlar delilsiz de olsa söyledikleri makbul ve kâfiydi. Fakat bu zamanda ilimden gelen dalâlet, elini o esaslara, temellere uzatmış olduğundan;

• *Her derde uygun devayı ihsan eden Hakîm-i Rahîm Zât-ı Zülcelâl, Kur'an-ı Kerîm'in i'cazının en parlak mazharlarından olan temsillerin bir parıltısını acz ve zaafıma, fakr ve ihtiyacıma merhamet göstererek Kur'an hizmetine ait yazılarıma ihsan etti.*

• *Allah'a hamdolsun, temsil sırrı dürbünüyle en uzak hakikatler gayet yakın gösterildi.*

• *Hem temsil sırrının vahdeti yönüyle en dağınık meseleler toplattırıldı.*

• *Hem temsil sırrı merdiveniyle en yüksek hakikatlere kolaylıkla ulaştırıldı.*

• *Hem temsil sırrı penceresiyle, gayba dair hakikatlere, İslam'ın esaslarına şuhuda yakın, şüphesiz bir iman meydana geldi.*

• *Akıl ile beraber vehim ve hayal, hatta nefis ve onun geçici arzuları teslime mecbur olduğu gibi, şeytan da teslime, mücadeleden vazgeçmeye mecbur oldu…*

Kısacası: *Yazılarımda ne kadar güzellik ve tesir varsa ancak Kur'an'daki temsillerin parıltılarındandır. Benim hissem yalnız ihtiyacımın şiddetiyle talep etmek ve gayet aczimle tevazu içinde yalvarıp yakarışımdır. Dert benim, deva Kur'an'ındır.*

Yedinci Meselenin Hâtimesidir[1381]

(Sekiz ilahî inayet suretindeki gayba ait işaretler hakkında gelen veya gelme ihtimali olan vehimleri yok etmeye ve büyük bir inayet sırrını söylemeye dairdir.)

Bu Hâtime "Dört Nükte"dir.

Birinci Nükte: Yirmi Sekizinci Mektup'un Yedinci Mesele'sinde yedi-sekiz küllî ve manevî ilahî inayetten hissettiğimiz gayba ait bir işareti söylemiş, "Sekizinci İnayet" olarak "tevafuklar" adı altındaki nakışta o işaretlerin cilvesini gördüğümüzü iddia etmiştik. Ve iddia ediyoruz, bu yedi sekiz küllî inayet o derece kuvvetli ve kesindir ki, her biri tek başına, gayba ait o işaretleri ispatlar.

Farz-ı muhal, bir kısmı zayıf görülse, hatta inkâr edilse bile o gaybî işaretlerin kesinliğine zarar vermez. O sekiz inayeti inkâr edemeyen, o işaretleri inkâr edemez. Fakat insan tabakaları çeşit çeşit olduğu ve en kalabalık tabaka olan avam tabaka, gözüyle gördüğüne daha çok inandığı için, o sekiz inayetin en kuvvetlisi değil, belki en aşikârı tevafuklar olduğundan –gerçi ötekiler daha kuvvetlidir, fakat bu daha umumi olduğu için– ona gelen vehimleri defetmek maksadıyla, karşılaştırma nevinden bir hakikati söylemeye mecbur kaldım. Şöyle ki:

O açık inayet hakkında şunu demiştik: Yazdığımız risalelerde, *Kur'an* ve *Resûl-u Ekrem (aleyhissalâtü vesselam)* kelimelerinde öyle bir derecede tevafuklar görünüyor ki, onların bir kast ile tanzim edilip karşılıklı denk gelecek bir vaziyete sokulduğuna hiçbir şüphe bırakmıyor. Kast ve

iradenin ise bize ait olmadığına delilimiz, bunun farkına üç-dört sene sonra varmamızdır. Öyleyse bu kast ve irade, bir inayet eseri olarak gayba aittir. Sırf Kur'an'ın i'cazını ve Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* mucizelerini doğrulamak için iki kelimede tevafuk suretinde o garip vaziyet verilmiştir. Bu iki kelimenin mübarekliği, Kur'an'ın i'cazına ve Resûl-u Ekrem'in mucizelerine bir tasdik mührü olmakla beraber, başka benzer kelimeler de büyük çoğunlukla tevafuka mazhardır. Fakat onlar birer sayfaya mahsustur; şu iki kelime ise bir iki risalenin tamamında ve çoğu risalede görünüyor. Tekrar tekrar dediğimiz gibi: Bu tevafukun aslı diğer kitaplarda da çok bulunabilir. Ama o kast ve yüce iradeyi gösterecek derecede, bu kadar hayret verici değildir.

Şimdi bu davamızı çürütmek mümkün olmadığı halde, zahiren çürütülmüş gibi görmenin bir iki sebebi olabilir:

Biri: "Sizler düşünüp öyle bir tevafuku denk getirmişsiniz." diyebilirler, "Böyle bir şey yapmak kasıt ile olursa rahat ve kolaydır."

Buna karşı deriz ki: Bir davada doğru söyleyen iki şahit kâfidir. Bu davamızdaki tevafuklara kastımız ve irademiz karışmadığına ve üç dört sene sonra onların farkına vardığımıza doğru sözlü yüz şahit bulunabilir. Bu münasebetle bir noktayı söyleyeceğim: Bu i'caz kerameti, Kur'an-ı Hakîm'in belâgat yönünden i'caz derecesinde olması gibi değildir. Çünkü Kur'an'ın i'cazında insan kudreti, o yolda giderek o dereceye yetişemiyor. Şu i'caz kerameti ise insan kudretiyle olamıyor; kudret o işe karışamıyor. Karışsa sunî olur, bozulur.[1382] HAŞİYE

Üçüncü Nükte: Hususi işaret-umumi işaret münasebetiyle ince bir rubûbiyet ve Rahmaniyet sırrına işarette bulunacağız:

Bir kardeşimin güzel bir sözü var. O sözü bu meseleye konu edeceğim:

Bir gün güzel bir tevafuku ona gösterdim. Dedi ki: "Güzel! Zaten her hakikat güzeldir, fakat bu Söz'lerdeki tevafuklar ve muvaffakiyet daha güzel." Ben de şöyle dedim: "Evet, her şey ya hakikaten güzel ya bizzat güzel veya neticeleri itibarı ile güzeldir. Ve bu güzellik, Cenâb-ı Hakk'ın

her şeyi kuşatan rubûbiyetine, engin rahmetine ve umumi tecellilerine bakar. Dediğin gibi, bu muvaffakiyetteki gayba dair işaret daha güzeldir. Çünkü bu, O'nun hususi rahmetine, hususi rubûbiyetine ve hususi tecellilerine bakıyor." Bunu anlamayı bir temsille kolaylaştıracağız, şöyle ki:

Bir padişahın umumi saltanatı ve kanunu ile o saltanata yakışan, şahane merhameti milletin bütün fertleri için geçerlidir. Her fert, doğrudan doğruya o padişahın lütfuna, saltanatına mazhardır. Bu umumi saltanat altında fertlerin pek çok hususi münasebeti vardır. Saltanatının ikinci yönü ise padişahın hususi ihsanları ve emirleridir ki, umumi kanunlarının dışında bir ferde ihsanda bulunur, iltifat eder, emir verir.

İşte bu temsildeki gibi, Zât-ı Vâcibü'l-Vücûd'un, Hâlık-ı Hakîm ve Rahîm'in umumi rubûbiyetinden ve engin rahmetinden her şeyin hissesi vardır. Her şey hissesine isabet eden yönden, O'nunla hususi olarak münasebetlidir. Hem O'nun her şeyi kuşatan kudreti, iradesi ve ilmiyle her şeyde tasarrufu, her şeyin en küçük işlerine dahi müdahalesi, rubûbiyeti vardır. Her şey her halinde, sıfatında, icraatında O'na muhtaçtır… İşleri O'nun ilim ve hikmetiyle görülür, düzene konulur. Ne tabiatın haddi var ki o rubûbiyetin tasarrufu dairesinde saklansın ve tesir sahibi olup ona müdahale etsin, ne de tesadüfün hakkı var ki o hassas hikmet mizanı dairesindeki işlerine karışsın... Risalelerde yirmi yerde kesin delillerle tesadüfü ve tabiatçılık fikrini çürütmüş, Kur'an kılıcıyla idam etmiş, kâinattaki icraata müdahalelerinin imkânsız olduğunu göstermişiz. Fakat umumi rubûbiyetteki görünen sebepler dairesinde, gafillerin nazarında hikmeti ve sebebi bilinmeyen işlere tesadüf adını vermişler. Ve hikmetleri kavranamayan bazı ilahî fiillerin –tabiat perdesi altında gizlenmiş– kanunlarını göremememiş, tabiata müracaat etmişler.

İkincisi, Cenâb-ı Hakk'ın hususi rubûbiyeti, has iltifatı ve Rahmanî yardımıdır ki, umumi kanunların baskılarına tahammül edemeyen fertlerin imdadına Rahman ve Rahîm isimleri yetişir, hususi bir şekilde yardım eder, onları o halden kurtarır. Onun için her canlı, bilhassa insan her an

O'ndan yardım diler ve medet bulabilir. İşte Cenâb-ı Hakk'ın bu hususi rubûbiyetindeki ihsanları, gafillere karşı da tesadüf perdesi altına gizlenmez ve tabiata havale edilmez.

İşte bu sırdan dolayı, İ'caz-ı Kur'an ve Mucizât-ı Ahmediye[1383] risalelerindeki gayba dair işaretleri hususi birer işaret kabul etmiş, öyle inanmışız… Bunun hususi bir yardım ve inatçılara karşı kendini gösterecek hususi bir inayet olduğuna şüphesiz iman ettik ve bunu sırf Allah için ilan ettik. Kusur işlemişsek Allah affetsin, âmin...

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا[1384]

Sözler'in temize çekilip yazılmasında kıymetli hizmeti geçen Muallim Ahmed Galib'in parçasıdır.

"Elde Kur'an gibi hakikat delili varken,
İnkârcıyı susturmak için gönlüme ağırlık mı gelir?"
Sözün özdür ey can, tekellüf[1385] değil.
Ledün ilminin[1386] pak neticesidir
Bu, sonradan tedarik edilmiş tasannuf[1387] değil.
Bu irfan nurunun bir hikmetidir
Ki heva, faydasız, tefelsüf[1388] değil.
Nefsi temizleyen, ruhu arındıran,
Dili terbiye edendir, tasavvuf değil.
O Sözler bütün marifet güneşidir.
Sözüm doğrudur, bir teellüf[1389] değil.
İçin nurudur, ifadelere aksetmiş,
Bir iki satırda teradüf[1390] değil.
Lafızlar uygun birbirine
Bu asla yapmacık, tesadüf değil.
Dizilmiş nizamla bütün harfleri,
Tevafuktur, asla tehalüf[1391] değil.
Bu i'caz sırrının bir cilvesidir
Ki Kur'an'dandır, tecevvüf[1392] değil.
Bu hoş tesadüf güzeldir güzel,

Bu babda ne dense tezauf[1393] değil.
Said-i Bediüzzaman-ı Nursî
Beyanı eşsizdir, taattuf[1394] değil.
Teselliye ermemiş elinde kalem,
Yüzünü gösterir, taharrüf[1395] değil.
Tevafuk, sözünde ona çok mudur?
Üstünlük onun için teşerrüf[1396] değil.
İsabet buna Hak tarafından gelir
Bu kastî değildir, tasarruf değil.
Bunu görmeyen kötü nazarlar için
Telehhüf[1397] derim ben, teessüf değil.
Ki var manevî hayretim çok kez,
Beyanım bu yolda tazarruf[1398] değil.
Çok işte Hak onu muvaffak ede
Tevafuk, makam-ı tevakkuf[1399] değil.

Ahmed Galib *(rahmetullahi aleyh)*

Merhum Binbaşı Âsım Bey'in parçasıdır.

Yemin ederim, doğrudur sözü özüyle beraber,
Bu hakikati kabul ve tasdik etmeyen bedmâyeler,[1400]
Kalır dalâlet ve hüsran vadisinde nice seneler.
Bunları irşad edip kurtarmaktır hüner
Hidayet erişse eğer, o vakit boyun eğer.
Cümlenin ıslahını niyaz edip Hâlık'a yalvaralım,
Hep Kur'an nurları olan Sözler'i okuyup anlatalım,
Bu yolda bizler de feyz alıp dilşad[1401] olalım,
Fâniliği bekâya döndürmekte rıza-yı Bârî'ye kavuşalım.
Yüz bin övgüye lâyık paha biçilmez fıkra-yı Galib,
Bu hakikatleri söylemekle olur şüphesiz galip.

Binbaşı Âsım *(rahmetullahi aleyh)*

Sekizinci Risale Olan Sekizinci Mesele

Bu mesele, altı sorunun cevabı olup "Sekiz Nükte"dir.

Birinci Nükte: Bir inayet eli altında Kur'an hizmetinde çalıştırıldığımıza dair pek çok gaybî işaretin nurlarını hissettik ve bazılarını gösterdik. Şimdi, o işaretlerin bir yenisi de şudur ki:

Çoğu Söz'de gayba dair tevafuklar var.[1402] [HAŞİYE] Mesela, "*Resûl-u Ekrem"* kelimesinde, *"aleyhissalâtü vesselam"* ibaresinde ve mübarek "*Kur'an"* lafzında bir çeşit i'caz cilvesi göründüğüne bir işaret var. Gayba dair işaretler ne kadar gizli ve zayıf da olsa hizmetin makbuliyetini ve meselelerin doğruluğunu gösterdiği için bence çok mühim ve çok kuvvetlidir. Hem bunlar gururumu kırar ve sırf bir tercüman olduğumu bana kesinlikle gösterir. Hem benim için iftihar edeceğim hiçbir şey bırakmıyor; yalnız şükran vesilesi olan şeyleri gösteriyor. Madem bunlar Kur'an'a aittir, Kur'an'ın i'cazı hesabına geçiyor, kesinlikle cüzî irademiz ona karışmıyor, hem hizmette tembellik yapanları teşvik ediyor, risalelerin hak olduğuna dair kanaat veriyor, bizlere bir çeşit ilahî ikramdır, söylenmesi ve ortaya konulması tahdis-i nimettir ve aklı gözüne inmiş inatçıları susturuyor; elbette göstermek lâzımdır, inşallah zararsızdır.

İşte o gayba ait işaretlerin biri de şudur ki: Cenâb-ı Hak, Kur'an'a ve imana hizmetle meşgul olan bizleri teşvik ve kalblerimizi tatmin etmek için kusursuz rahmet ve kereminden Rabbanî bir ikram ve ilahî bir ihsan suretinde hizmetimizin makbuliyetine alâmet ve yazdığımızın hak olduğuna dair gaybî işaretler türünden, bütün risalelerimizde ve bilhassa *Mucizât-ı Ahmediye*,[1403] İ'caz-ı Kur'an[1404] ve Pencereler Risalelerinde[1405] gayba ait tevafuklar nevinden bir letafet ihsan etmiştir. Yani bir sayfada benzer kelimeleri birbirine baktırıyor. Bunda gayba dair şöyle bir işaret veriliyor: *"Bunlar gaybî bir iradeyle düzenlenir. İradenize ve şuurunuza güvenmeyiniz. İradeniz dâhilinde olmadan ve şuurunuz erişmeden harika nakışlar işleniyor ve intizamlar kuruluyor."*

Bilhassa Mucizât-ı Ahmediye Risalesi'nde "*Resûl-u Ekrem"* ve *salâvat* ifadeleri bir ayna hükmüne geçip gayba ait o tevafukların işaretini açıkça gösteriyor. Yeni, acemi bir kâtibin yazdığı nüshada –beş sayfa dışında– iki

yüzden fazla salâvat-ı şerife tam birbirine bakıyor. Şu tevafuklar şuursuz, on adette yalnız bir iki tevafuka sebep olabilen tesadüfün işi olmadığı gibi; sanatta maharetsiz, dikkatini yalnız mânâya vererek gayet süratle, bir iki saatte otuz kırk sayfayı telif eden ve kendisi yazmayan, yazdıran benim gibi bir biçarenin düşünüşü de elbette değildir.

İşte altı sene sonra yine Kur'an'ın ve *İşârâtü'l-İ'câz* tefsirinde dokuz إِنَّا ifadesinin tevafuk suretinde gelen irşadıyla, sonradan fark ettim. Nüshaları yazan kâtipler ise benden işittikleri vakit hayret içinde kaldılar. Nasıl ki *Resûl-u Ekrem* ve *salâvat* ifadeleri On Dokuzuncu Mektup'ta, Allah Resûlü'nün mucizelerinin sadece bir cinsinin bir çeşit küçük aynası hükmüne geçti. Aynen öyle de, Yirmi Beşinci Söz olan Kur'an'ın Mucizeleri risalesinde ve On Dokuzuncu Mektup'un On Sekizinci İşaret'inde *Kur'an* lafzı da kırk tabakadan yalnız gözüyle gördüğüne inanan tabakaya karşı gösterilmiş. Kur'an'ın mucizelerinin bir çeşidi, onun kırk parçasından biri gayba dair tevafuklar suretinde bütün risalelerde görünmekle beraber, o parçanın kırk kısmından biri *Kur'an* kelimesinde görünmüş. Şöyle ki:

Kur'an kelimesi Yirmi Beşinci Söz'de ve On Dokuzuncu Mektup'un On Sekizinci İşaret'inde yüz defa tekrar edilmiş. Bir iki kelime dışındakilerin hepsi birbirine bakıyor. İşte mesela, İkinci Şuâ'nın 43. sayfasında yedi *Kur'an* kelimesi var, birbirine bakıyor. 56. sayfada sekiz tanesi birbirine bakıyor, yalnız dokuzuncu bunun dışında kalmış. İşte şu –şimdi gözümüzün önünde– 69. sayfadaki beş *Kur'an* kelimesi birbirine bakıyor ve bunun gibi... Bütün sayfalarda tekrar eden *Kur'an* kelimeleri birbirine bakıyor. Pek nadir olarak, beş altı taneden bir tanesi bunun dışında kalıyor. Diğer tevafuklar ise işte gözümüzün önünde, 33. sayfada on beş adet أَمْ ifadesi var; on dördü birbirine bakıyor. Yine gözümüzün önünde, şu sayfada dokuz *iman* kelimesi var, birbirine bakıyor; yalnız biri, yazan kâtip ara verdiği için az kaymış. Hem şu –gözümüzün önündeki– sayfada iki *mahbub* kelimesi var; biri üçüncü, biri on beşinci satırdadır, tam denk gelecek şekilde birbirine bakıyor. Onların ortasında dört *aşk* kelimesi

dizilmiş, birbirine bakıyor. Gayba dair diğer tevafuklar da bunlara kıyaslansın…

Hangi kâtip olursa olsun, satırları, sayfaları ne şekilde yazarsa yazsın, ister istemez gayba dair bu tevafuklar öyle bir derecededir ki, bunun tesadüfün işi ve müellif ile kâtiplerin fikri olmadığına şüphe bırakmıyor. Fakat bazı tevafuklar, hatta birçoğu göze çarpıyor. Demek, şu risalelere has hakiki bir yazı vardır; bazıları ona yaklaşıyor. Hayret vericidir ki, tevafuklar nüshaları çoğaltan en mahir kâtiplerin değil, belki acemilerin yazılarında daha çok görülür. Bundan anlaşılıyor ki, Kur'an'ın bir çeşit tefsiri olan Sözlerdeki hüner, zarafet ve meziyet kimsenin değildir; muntazam, güzel Kur'an hakikatlerinin mübarek kâmetlerine yakışacak ölçülü, muntazam üslûp elbiseleri kimsenin iradesi ve şuuruyla biçilmez, kesilmez. Aksine, onların varlığı öyle ister ve gaybî bir el onları o kâmete göre keser, biçer, giydirir. Biz ise içinde bir tercüman, bir hizmetkârız.

Dördüncü Nükte: Beş altı soruyu içeren birinci sorunuzda, "Haşir meydanında toplanma ve keyfiyet nasıl, insanlar çıplak mı olacak? Görüşmek için dostları ve şefaat için Resûl-u Ekrem'i *(aleyhissalâtü vesselam)* nasıl bulacağız? Bir tek zât sayısız insanla nasıl görüşecek? Cennet ve cehennem ehlinin elbiseleri nasıl olacak? Ve bize kim yol gösterecek?" diyorsunuz.

Cevap: Şu sorunun cevabı mükemmel ve gayet açık bir şekilde hadis kitaplarında vardır. Yalnız meşrebimize ve yolumuza ait bir iki nükteyi söyleyeceğiz. Şöyle ki:

Birincisi: Bir mektupta haşir meydanının, yerkürenin senelik yörüngesinde olduğu[1406] ve yeryüzü şimdiden manevî mahsullerini o meydanın levhalarına gönderdiği gibi; onun senelik hareketiyle bir varlık dairesinin meydana geldiği.. o dairenin, mahsulleriyle bir haşir meydanının kurulmasına çekirdek olduğu.. ve Cenâb-ı Hakk'ın, dünya denilen şu gemisinin merkezindeki küçük cehennemi büyük cehenneme boşalttığı gibi onun sakinlerini de haşir meydanına boşaltacağı ifade edilmiştir.

İkincisi: Onuncu ve Yirmi Dokuzuncu Söz’ler başta olmak üzere farklı Söz’lerde o haşrin, meydanıyla beraber varlığı kesin bir şekilde ispatlanmıştır.

Üçüncüsü: Görüşmek hususunda ise On Altıncı, Otuz Birinci ve Otuz İkinci Söz’lerde kesinlikle ispat edilmiştir ki, bir zât nuraniyet sırrıyla bir dakikada binlerce yerde bulunup milyonlarca kişiyle görüşebilir.

Dördüncüsü: İnsandan başka ruh sahibi mahlûklarına fıtrî birer elbise giydirdiği gibi, haşir meydanında sunî elbiselerden soyunmuş olarak fıtrî bir elbise giydirmesi Cenâb-ı Hakk’ın Hakîm isminin gereğidir. Dünyada sunî elbisenin hikmeti, yalnız soğuk ve sıcaktan korunmak, süslenmek ve ayıp yerlerini örtmekten ibaret değildir. Belki mühim bir hikmeti, insanın başka canlı türlerinde tasarrufuna, onlarla münasebetine ve onlara kumandanlığına işaret eden bir fihrist ve liste hükmünde olmasıdır. Yoksa insana kolay, ucuz, fıtrî bir elbise giydirebilirdi. Çünkü bu hikmet olmazsa çeşitli paçavraları vücuduna sarıp giyen insan, şuurlu hayvanların nazarında ve onlara nispeten bir maskara haline gelir, mânen onları güldürür. Haşir meydanında ise o hikmet ve münasebet yok, o listenin de olmaması gerekir.

Beşincisi: Senin gibi Kur’an’ın nuru altına girenlere rehber Kur’an’dır. [1407]الٓمّٓ’lerin, [1408]الٓرٰ’ların, [1409]حٰمٓ’lerin başına bak, Kur’an’ın ne kadar makbul bir şefaatçi, ne kadar doğru bir rehber, ne kadar kutsî bir nur olduğunu anla ve gör.

Altıncısı: Cennet ve cehennem ehlinin elbiseleri hakkında ise Yirmi Sekizinci Söz’de hurilerin yetmiş kat elbise giymesine dair söylenen düstur burada da geçerlidir. Şöyle ki:

Cennetteki bir insan, cennetin her çeşit nimetinden her vakit istifade etmeyi elbette arzular. Cennetin türlü türlü güzellikleri var, her vakit cennetteki bütün nimet çeşitleriyle karşılaşır. Öyleyse cennetin güzelliklerinin numunelerini, küçük bir ölçekte, kendine ve hurilerine giydirir, kendisi ve hurileri küçük birer cennet hükmüne geçer. Nasıl ki bir

insan, bir memlekete yayılmış çiçek türlerini, numune olarak küçük bahçesinde bir araya getirir.. bir dükkâncı, bütün mallarının numunelerini bir listede toplar.. ve bir insan, tasarruf ettiği, hükmettiği ve münasebetli olduğu türlü varlıkların numunelerinden kendine bir elbise yapar ve onları evi için gerekli şeylerde kullanır.

Aynen öyle de, *cennetteki bir insan, bilhassa bütün duyguları ve manevî donanımıyla kulluk etmiş ve cennetin lezzetlerini tatmaya hak kazanmışsa; her bir duygusunu memnun edecek, donanımındaki her bir kabiliyeti okşayacak, her bir latifesine zevk verecek ve cennetteki her bir çeşit nimetten birer güzelliği gösterecek bir tarzdaki elbisesi, kendisine ve hurilerine ilahî rahmet tarafından giydirilecektir.* O çeşit çeşit elbiselerin bir cinsten, bir türden olmadığına delil şu mealdeki hadistir: "Huriler yetmiş kat elbise giydikleri halde bacaklarındaki ilikleri görünür, elbiseleri onları örtmez."[1410] Demek, en üstteki elbiseden ta en alttakine kadar, ayrı ayrı güzelliklerle, ayrı ayrı tarzda duyguları zevklendirecek, memnun edecek mertebeler var.

Cehennem ehli ise nasıl ki dünyada gözüyle, kulağıyla, kalbiyle, eliyle, aklıyla ve bunun gibi, bütün uzuv ve duygularıyla günahlar işlemiş. Elbette cehennemde onlara, buna göre elem verecek, azap çektirecek ve küçük bir cehennem hükmüne geçecek çeşitli cinslerde parçalardan yapılmış elbiseler giydirilmesi hikmete ve adalete zıt görünmüyor.

Beşinci Nükte: Soruyorsunuz: "Fetret devrinde[1411] Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* ecdadı bir dine bağlı mıydılar?"

Cevap: Hazreti İbrahim'in *(aleyhisselam)* daha sonra gaflet ve manevî karanlık perdeleri altında kalan ve hususi bazı insanların devam ettirdiği dinine inandıklarına dair rivayetler vardır.[1412] Elbette Hazreti İbrahim'den *(aleyhisselam)* gelen ve Resûl-u Ekrem'i *(aleyhissalâtü vesselam)* netice veren nuranî bir silsileyi oluşturan fertler, hak dininin nuruna kayıtsız kalmamış ve küfür karanlığına mağlup olmamışlar. Fakat fetret devrinde وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتّٰى نَبْعَثَ رَسُولًا[1413] sırrıyla, fetreti yaşayanlar kurtuluşa ermiş kimselerdir. İttifakla, teferruattaki hatalarından hesaba çekilmezler. İmam

Şâfiî ve İmam Eş'arî'ce, küfre de girseler, onlarda iman esasları bulunmasa da yine kurtuluşa ermişlerdir. Çünkü ilahî teklif, resûl göndermekle olur; resûl gönderilmesi de ancak ondan haberdar olma ve onu bilmeyle tamamlanır, sorumluluk bu suretle sabitleşir. Madem gaflet ve geçen zaman, önceki peygamberlerin dinlerinin üzerini örtmüş; o fetret devri için delil olamaz. Fetrette yaşayanlar itaat etse sevap görür, etmezse azap görmez. Din gizli kaldığından onlara delil olamaz.

Altıncı Nükte: Diyorsunuz ki, "Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* ecdadından peygamber gelmiş midir?"

Cevap: Hazreti İsmail'den *(aleyhisselam)* sonra kesin bir hüküm yoktur. Ecdadından olmayan, yalnız Hâlid İbni Sinan[1414] ve Hanzele[1415] isimli iki peygamber gelmiştir. Fakat Allah Resûlü'nün ecdadından, Kâ'b İbni Lüey'in meşhur, açık ve tansis[1416] tarzındaki şiirinde,

عَلٰى غَفْلَةٍ يَاْتِي النَّبِىُّ مُحَمَّدٌ فَيُخْبِرُ أَخْبَارًا صَدُوقًا خَبِيرُهَا[1417]

demesi, mucizevî ve peygambere ait bir söze benzer.

İmam Rabbanî hem delile hem keşfe dayanarak demiş ki: "Hindistan'da çok peygamber gelmiştir. Fakat bazılarının ya hiç ümmeti olmamış ya birkaç insanla sınırlı kaldığı için çok bilinmemişler yahut onlara peygamber denilmemiş."[1418]

İşte İmam'ın bu düsturuna göre, Allah Resûlü'nün ecdadından böyle peygamberlerin bulunması mümkün...

Yedinci Nükte: Diyorsunuz ki, "Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* anne ve babası ile dedesi Abdülmuttalib'in imanları hakkında en kuvvetli ve en doğru olan haber hangisidir?"

Cevap: Yeni Said on senedir yanında başka kitap bulundurmuyor, "Bana Kur'an yeter!" diyor. Böyle teferruata ait meselelerde, bütün hadis kitaplarını inceleyip en kuvvetli rivayeti yazmaya vaktim müsaade etmiyor. Yalnız şu kadar derim ki, *Resûl-u Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselam) anne ve babası kurtuluşa ermiştir, cennet ehlidir ve mümindir.*[1419]

Cenâb-ı Hak, Habib-i Ekrem'inin mübarek kalbini ve o kalbin taşıdığı, bir oğula yakışacak şefkati elbette rencide etmez.

Eğer denilse: "Madem öyle, neden onlar Resûl-u Ekrem'e *(aleyhissalâtü vesselam)* iman etmeye muvaffak olamadılar? Neden peygamberliğinin başlangıcına yetişemediler?"

Cevap: Cenâb-ı Hak, Habib-i Ekrem'inin anne ve babasını, kendi keremiyle, Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* bir oğula yakışacak suretteki hislerini memnun etmek için minnet altında bırakmıyor. Anne babalık mertebesinden manevî evlat mertebesine getirmemek için kendi hâlis rubûbiyetine karşı minnet altına alıp onları mesut ve Habib-i Ekrem'ini de memnun etmeyi rahmeti gerektirmiş ki, anne babasını ve dedesini ona görünüşte ümmet kılmamış. Fakat ümmetin meziyetini, faziletini, saadetini onlara ihsan etmiştir. Evet, yüksek bir mareşalin yüzbaşı rütbesinde olan babası, onun huzuruna girmekle birbirine zıt iki hissin tesiri altında bulunur. Padişah, o mareşal makamındaki yaver-i ekremine merhamet ederek babasını onun emrine vermiyor.

Sekizinci Nükte: Diyorsunuz ki, "Amcası Ebû Talib'in imanı hakkında en doğru hüküm nedir?"

Cevap: Şiîler imanı olduğuna hükmeder, Ehl-i Sünnet'in çoğu ise buna hükmetmez. Fakat benim kalbime gelen şudur:

Ebû Talib, Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* peygamberliğini değil; şahsını, zâtını gayet ciddi severdi.[1420] Onun o gayet ciddi, şahsî şefkati ve muhabbeti elbette boşa gitmeyecektir. Evet, Habib-i Ekrem'ini ciddi bir şekilde sevmiş, himaye etmiş ve ona taraftarlık göstermiş olan Ebû Talib inkâr ve inat değil, belki utanma ve kavmine bağlılık gibi hislerden dolayı makbul bir iman getirmemesi üzerine cehenneme gitse de Cenâb-ı Hak, cehennemin içinde bir tür hususi cenneti,[1421] onun iyiliklerine mükâfat olarak var edebilir. Kışın bazı yerlerde baharı yarattığı ve uyku vasıtasıyla bazıları için zindanı saraya çevirdiği gibi, hususi cehennemi hususi bir tür cennete çevirebilir.

لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللّٰهُ[1422] ، وَالْعِلْمُ عِنْدَ اللّٰهِ[1423]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[1424]

1288 "Siz rüya tabir ediyorsanız…" (Yûsuf sûresi, 12/43)
1289 Ben ne geceyim ne de geceye kulluk ederim. Bir hakikat güneşinin hizmetkârıyım ki, size ondan haber getiriyorum. Bkz. İmam Rabbanî, el-Mektûbât 1/124 (130. Mektup).
1290 "Evliyaullaha [Allah dostlarına] tuzak olan o hayaller ise Hûdâ bahçesindeki ay yüzlülerin cemâllerinin yansımasından ibarettir." (Mevlânâ Celâleddin Rumî, Mesnevî-i Şerîf [Şefik Can tercümesi] 1/26)
1291 Tahkik mesleği: İmana ait meseleleri hakikatini araştırarak, yaşayarak şüphesiz bir şekilde bilme yolu.
1292 et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Evsat 1/282, 8/342; el-Beyhakî, Şuabü'l-Îmân 4/183.
1293 "Uykunuzu dinlenme yaptık." (Nebe sûresi, 78/9)
1294 Tefeül: Bazı hadiseleri, tevafukları işaret saymak. Bir kitabı rastgele açarak ilk tevafuk eden yeri okuyup bir işaret kabul etmek gibi…
1295 Sadık rüya: Hakikatlere işaret eden, dünyada hakikati görülen rüya.
1296 Tirmizî, rüya 6; et-Tayâlisî, el-Müsned s.147; Ebû Ya'lâ, el-Müsned 12/63; et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr 19/205.
1297 Rüyanın nefsanî, şeytanî ve Rahmanî olmak üzere üçe ayrıldığına dair bkz. Buhârî, ta'bîr 26; Müslim, rüya 6.
1298 "…karışık düşler…" (Yûsuf sûresi, 12/44; Enbiya sûresi, 21/5)
1299 Buhârî, bed'ü'l-vahy 3, tefsîru sûre (96) 1, ta'bîr 1; Müslim, îmân 252.
1300 Hiss-i kable'l-vuku: Bir şeyi olmadan önce hissetme, önsezi.
1301 Saika: Sevk eden.
1302 Şaika: Şevk veren.
1303 "Uykunuzu dinlenme yaptık." (Nebe sûresi, 78/9)
1304 Hakkalyakîn: Marifet mertebesinin en yükseği. Hakikati bizzat yaşayarak görme hali.
1305 Üstad Hazretleri birçok yerde "Sözler" ifadesini bütün Risale-i Nur Külliyatı'nı işaret eden bir mânâda kullanmıştır.
1306 Namzet: Aday.
1307 Buhârî, cenâiz 68, enbiyâ 31, Müslim, fezâil 157.
1308 Hadis ilminde en çok itibar edilen iki büyük âlim: İmam Buhârî ve İmam Müslim.
1309 Müteşabih: Mânâsı açık olmayan
1310 Zımnî vahiy: Özü vahye dayanan, etraflıca izahı Peygamber Efendimiz'e ait olan hususlar.
1311 Mukaddime: Giriş.
1312 Bkz. Buhârî, menâkıb 25, fezâilü'l-Kur'an 1; Müslim, îmân 271, fezâilü's-sahâbe 100.
1313 Buhârî, bed'ü'l-vahy 3, bed'ü'l-halk 7, tefsîru sûre (74) 3-5; Müslim, îmân 255, 257, 258.
1314 Azim, ciddiyet, sabır, sebat sahibi büyük zâtlar, bilhassa peygamberler.
1315 HAŞİYE Bizde "Seyda" lâkabıyla meşhur büyük bir veli, ölüm anındayken, evliyanın ruhlarının alınmasıyla vazifeli ölüm meleği gelmiş. Seyda bağırarak demiş ki: "Ben ilim talebelerini çok sevdiğim için onların ruhlarının alınmasıyla vazifeli, onlara has melekler ruhumu alsın!" Cenâb-ı Hakk'ın dergâhından bunu dilemiş. Yanında oturanlar bu hadiseye şahit olmuşlar.
1316 Bkz. Nahl sûresi, 16/31-32; Enfâl sûresi, 8/50; Muhammed sûresi, 47/27; Nesâî, cenâiz 9; el-Hâkim, el-Müstedrek 1/504.
1317 "Andolsun, ruhları şiddetle çekip çıkaranlara ve kolaylıkla çıkarıp alanlara ..." (Nâziât sûresi, 79/1-2)

1318 HAŞİYE Hatta memleketimizde gayet cesur bir adam, can verme ânında ölüm meleğini görmüş, demiş ki: “Beni yatağın içinde yakalıyorsun!” Kalkmış, atına binmiş, kılıcını eline alıp ona meydan okumuş; mertçe, at üstünde vefat etmiş.
1319 Bkz. et-Taberî, Câmiu’l-Beyân 15/156; Ebu’ş-Şeyh, el-Azame 2/547, 740, 742, 747, 3/868; İbni Kesîr, Tefsîru’l-Kur’an 3/62.
1320 Allah Teâlâ, her şeyin en doğrusunu en mükemmel şekilde bilir.
1321 Hiç kimse gaybı bilemez, gaybı yalnız Allah bilir.
1322 “De ki: ‘Bunu yalnız Allah bilir.’” (Mülk sûresi, 67/26)
1323 “Bu muazzam kitabı sana indiren O’dur. Onun ayetlerinin bir kısmı muhkem [sağlam] olup bunlar Kitabın esasıdır. Ayetlerin bir kısmı ise müteşabihtir. Kalblerinde eğrilik olanlar sırf fitne çıkarmak, insanları saptırmak ve kendi arzularına göre yorumlamak için ayetlerin müteşabih kısmına tutunup onlarla uğraşır dururlar. Halbuki onların hakikatini, gerçek tefsirini Allah’tan başkası bilemez. İlimde ileri gidenler, ‘Biz ona olduğu gibi inandık. Hepsi de Rabbimizin katından gelmiştir.’ derler. Bunları ancak tam akıl sahipleri düşünüp anlar.” (Âl-i İmran sûresi, 3/7)
1324 Müceddid: Yenileyici. Hadiste her asırda geleceği bildirilen ve devrin ihtiyaçlarına göre dini ihya eden zât.
1325 İmam Rabbanî, el-Mektûbât 1/182 (210. Mektup).
1326 “Ölüm kesin bir gerçektir.” (Bkz. et-Taberânî, el-Mu’cemü’l-Kebîr 3/180. Ayrıca, ölüm gerçeğini ifade eden ayet-i kerimeler için bkz. Bakara sûresi, 2/28; Âl-i İmran sûresi, 3/185; Hac sûresi, 22/66; Câsiye sûresi, 45/26; Kaf sûresi, 50/19; Cum’a sûresi, 62/8; Mülk sûresi, 67/2)
1327 “Sen Dârü’l-Hikmet’tesin; kalbini tedavi edecek bir doktor ara!” (Bkz. Abdülkadir Geylânî, el-Fethu’r-Rabbânî s. 265)
1328 İslam’a ait meselelerin çözüme kavuşturulması için kurulan, üyeleri Bediüzzaman Hazretleri’nin de aralarında bulunduğu âlimlerden oluşan, devrin yüksek İslam akademisi. Dârü’l-Hikmeti’l-İslamiye 1918-1922 yılları arasında faaliyet göstermiştir.
1329 İmam Rabbanî, el-Mektûbât 1/86 (74. Mektup), 1/87 (75. Mektup).
1330 İmam Rabbanî, el-Mektûbât 1/87 (75. Mektup).
1331 Cenâb-ı Hakk’ı tanıma, bilme.
1332 Tâbiîn: Ashab-ı Kiram’la hayattayken görüşmüş ve onlardan ders almış müminler.
1333 Tebe-i tâbiîn: Tâbiîn ile hayattayken görüşmüş ve onlardan ders almış müminler.
1334 Velâyet-i kübrâ: Tarikat berzahına uğramadan hakikate ulaşılan, peygamber varisliği makamında büyük velilik mertebesi.
1335 Fecir: Tan yerinin ağardığı vakit.
1336 Mevkıf: Durak
1337 Cenâb-ı Hakk’a duyulan muhabbet. Otuz İkinci Söz’ün bahsi geçen kısmında, kâinatı ve varlıkları Cenâb-ı Hak hesabına sevmek, dört nükte ile anlatılmıştır.
1338 “Sübhansın ya Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin.” (Bakara sûresi, 2/32)
1339 Allahım! Efendimiz Muhammed’e (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve onun âl ve ashabına, senin hoşnutluğuna ve onun hakkını ödememize vesile olması için rahmet eyle.
1340 Otuz Üç Pencere, aynı zamanda Otuz Üçüncü Söz olup Sözler’de yer almıştır.
1341 Her türlü noksan sıfattan uzak Allah’ın adıyla.
1342 “Hiçbir şey yoktur ki, O’nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor olmasın.” (İsrâ sûresi, 17/44)
1343 “Ahmağa verilecek cevap, susmaktır.”
1344 “Bir de sakın zulmedenlere meyletmeyin. Yoksa size ateş dokunur.” (Hûd sûresi, 11/113)
1345 Usûl-ü şeriat: İslam hukuku usulü, şeriatın esasları.

1346 Bkz. İmam Rabbanî, el-Mektûbât 2/83 (49. Mektup).
1347 İneğin boynuna inci takmak gibi…
1348 Tahdis-i nimet: İnsanın Cenâb-ı Hak tarafından kendisine bahşedilen lütuf, ihsan ve nimetleri şükretmek maksadıyla dile getirip seslendirmesi.
1349 Allah'a hamdolsun; bu Rabbimin ihsanıdır.
1350 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor olmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)
1351 "Hâlâ şükretmez mi onlar? Hâlâ şükretmezler mi?" (Yâsîn sûresi, 36/35, 73)
1352 "Biz şükredenleri elbette ödüllendireceğiz." (Âl-i İmran sûresi, 3/145)
1353 "Eğer şükrederseniz, nimetlerimi daha da artırırım…" (İbrahim sûresi, 14/7)
1354 "Bilakis, sen yalnız Allah'a kulluk et ve O'na şükredenlerden ol!" (Zümer sûresi, 39/66)
1355 "O halde Rabbinizin nimetlerinden hangi birini inkâr edebilirsiniz?" (Rahman sûresi, 55/13, 16, 18; …)
1356 Zât-ı Akdes: Her türlü kusur ve noksandan yüce, mukaddes Zât, Cenâb-ı Allah.
1357 Ahsen-i takvim: İnsanın yaratılışının en güzel surette olması. Bkz. Tîn sûresi, 95/4.
1358 Mahbubiyet: Allah tarafından sevilme.
1359 Ey aziz kardeşim! Allah'a karşı aciz ve muhtaç olduğunu hissetme esasına dayanan bu yolda şu dört şey lâzımdır: Sonsuz acz, sonsuz fakr, sonsuz şevk, sonsuz şükür.
1360 Ey her şeye lâyıkıyla merhamet eden, sonsuz merhamet sahibi Allahım! Rahmetinle bizi şükredenlerden eyle.
1361 "Sübhansın ya Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)
1362 Allahım! Şükür ve hamd edenlerin efendisi olan Efendimiz Muhammed'e, onun bütün âl ve ashabına salât ve selam eyle.
1363 "Onların duaları 'Hamd âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur.' diye sona erer." (Yûnus sûresi, 10/10)
1364 "De ki: Allah'ın lütfuyla, rahmetiyle, evet sadece bununla ferahlanın. Çünkü bu, onların dünya malı olarak topladıkları bütün şeylerden daha hayırlıdır." (Yûnus sûresi, 10/58)
1365 İnayet: Yardım, lütuf.
1366 İ'caz: Mucize olma, benzerinin yapılması mümkün olmadığı için herkesi şaşırtıp aciz bırakma.
1367 "Elif, Lâm, Râ." (Yûnus sûresi, 10/1; Hûd sûresi, 11/1; Yûsuf sûresi, 12/1; İbrahim sûresi, 14/1; Hicr sûresi, 15/1)
1368 "Hâ, Mîm." (Mü'min sûresi, 40/1; Fussilet sûresi, 41/1; Şûrâ sûresi, 42/1; Zuhruf sûresi, 43/1; Duhân sûresi, 44/1; Câsiye sûresi, 45/1; Ahkaf sûresi, 46/1)
1369 "Ben sözlerimle Muhammed'i (aleyhissalâtü vesselam) övmüş olmadım; aslında sözlerimi Muhammed'le (aleyhissalâtü vesselam) övmüş ve güzelleştirmiş oldum." Hasan İbni Sâbit'in sözü olarak; İbnü'l-Esîr, el-Meselü's-Sâir 2/357; el-Kalkaşendî, Subhu'l-A'şâ 2/321; İmam Rabbanî, el-Mektûbât 1/58 (44. Mektup).
1370 Uhuvvet: Kardeşlik.
1371 "Allah her şeye kâdirdir." (Mâide sûresi, 5/120; Hûd sûresi, 11/4; Rûm sûresi, 30/50 …)
1372 Zeyl: İlave.
1373 HAŞİYE Şimdi yüz otuzdur.
1374 Tutukluk, sıkıntı, manevî feyizlerin kesilmesi hali.
1375 Ünsiyet: Dostluk, alışkanlık.
1376 Allah'a hamdolsun; bu Rabbimin ihsanıdır.
1377 "Sübhansın ya Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

1378 Allahım! Efendimiz Muhammed'e, onun âl ve ashabına, senin hoşnutluğuna ve onun hakkının ödenmesine vesile olacak şekilde çok salât ve selam eyle, âmin...
1379 Arif: Hakkı bilen, anlayan; irfan sahibi.
1380 Şuhûd: Şahit olma, bizzat görme, müşahede etme.
1381 Hâtime: Sonsöz.
1382 HAŞİYE On Dokuzuncu Mektup'un On Sekizinci İşaret'inde bir nüshada, bir sayfada dokuz "Kur'an" kelimesi tevafuk ettiği halde, aralarında çizgi çektik, bütününde "Muhammed" (aleyhissalâtü vesselam) kelimesi çıktı. O sayfanın karşısındaki sayfada sekiz "Kur'an" tevafuk etmekle beraber, bütününde "Allah" lafzı çıktı. Tevafuklarda böyle benzersiz şeyler çok var.
Bu haşiyenin bildirdiği şeyi gözümüzle gördük.
Bekir, Tevfik, Süleyman, Galip, Said
1383 Yirmi Beşinci Söz ve On Dokuzuncu Mektup.
1384 "Ey Rabbimiz! Unutur veya hataya düşer de bir kusur işlersek bizi onunla hesaba çekme!" (Bakara sûresi, 2/286)
1385 Zorlama, yapmacık.
1386 Gayb ilmi, ilahî ilim.
1387 Zorla yapılan tasnif.
1388 Felsefe yapmak.
1389 Yazmaya zorlanmak.
1390 İki veya daha fazla kelimenin aynı mânâda olması.
1391 Birbirine zıt olma.
1392 İçi boş söz.
1393 Fazlalık.
1394 Acıma, merhamet etme.
1395 Sapma, bozulma.
1396 Şereflenme.
1397 Ah vah etme.
1398 Zarafet gösterme.
1399 Durma makamı.
1400 Sütü bozuk.
1401 Gönlü hoş, sevinmiş.
1402 HAŞİYE Tevafuklar ittifaka işarettir. İttifak ittihada yani birleşmeye emare, vahdete yani birliğe alâmettir. Vahdet tevhidi gösterir. Tevhid ise Kur'an'ın dört esasından en büyük olandır.
1403 On Dokuzuncu Mektup.
1404 Yirmi Beşinci Söz.
1405 Otuz Üçüncü Söz.
[1406] Bkz. Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/446; 5/3. Ayrıca bkz. et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr* 19/426, 427; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat* 6/276; el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ* 6/439.
1407 "Elif, Lâm, Mîm." (Bakara sûresi, 2/1; Âl-i İmran sûresi, 3/1; Ankebût sûresi, 29/1; Rûm sûresi, 30/1; Lokman sûresi, 31/1; Secde sûresi, 32/1)
1408 "Elif, Lâm, Râ." (Yûnus sûresi, 10/1; Hûd sûresi, 11/1; Yûsuf sûresi, 12/1; İbrahim sûresi, 14/1; Hicr sûresi, 15/1)
1409 "Hâ, Mîm." (Mü'min sûresi, 40/1; Fussilet sûresi, 41/1; Şûrâ sûresi, 42/1; Zuhruf sûresi, 43/1; Duhân sûresi, 44/1; Câsiye sûresi, 45/1; Ahkaf sûresi, 46/1)
1410 Bkz. Tirmizî, kıyâmet 60, cennet 5, 7; Dârimî, rikak 108; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 2/23, 247, 316.
1411 İki peygamber ya da iki padişah arasında, peygambersiz ya da padişahsız geçen dönem.

1412 İbni Hişâm, es-Sîratü'n-Nebeviyye 2/68; et-Taberî, Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülûk 1/532; İbni Kesîr, el-Bidâye 3/5.
1413 "Biz peygamber göndermediğimiz hiçbir halkı cezalandırmayız." (İsrâ sûresi, 17/15).
1414 et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr 11/298, 441; el-Hâkim, el-Müstedrek 2/654, 655.
1415 el-Kurtubî, el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'an 12/75-76; İbni Kesîr, el-Bidâye 1/227-228, 2/212.
1416 Tansis: Bir meseleyi dinin esaslarına dayandırarak ifade etmek.
1417 "Bir anda Hazreti Muhammed peygamber olarak gelecek, doğru haberler verecek." Ebû Nuaym, Delâilü'n-Nübüvve s. 90; el-Esbehânî, Delâilü'n-Nübüvve 1/156; İbni Kesîr, el-Bidâye 2/244.
1418 İmam Rabbanî, el-Mektûbât 1/239 (259. mektup).
1419 es-Süheylî, er-Ravdu'l-ünf 1/299; el-Aclûnî, Keşfü'l-hafâ 1/63; en-Nebhânî, Huccetullâhi ale'l-Âlemîn s. 412-414.
1420 İbni Hişâm, es-Sîratü'n-Nebeviyye 1/100-101, 2/265-266; el-Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve 2/186-187.
1421 Ebu Talib'in cehennemdeki yerinin, Efendimiz'in şefaatiyle oldukça sığ bir yerde olduğuna dair hadis için bkz. Sahih-i Müslim, İman, 209/357.
1422 Hiç kimse gaybı bilemez, gaybı yalnız Allah bilir.
1423 Gerçek bilgi Allah katındadır.
1424 "Sübhansın ya Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)

Yirmi Dokuzuncu Mektup

Yirmi Dokuzuncu Mektup dokuz "kısım" dır.
Bu Birinci Kısım dokuz "nükte" dir.

Birinci Risale Olan Birinci Kısım

بِسْــــمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ[1425]

Aziz, sıddık kardeşim ve Kur'an hizmetinde pek ciddi bir arkadaşım,

Bu defaki mektubunda vaktimin ve halimin müsaade etmediği mühim bir meseleye dair cevap istiyorsun.

Kardeşim, bu sene –elhamdülillâh– risaleleri yazanlar pek çoğaldı. İkinci tashih bana geliyor. Sabahtan akşama kadar süratli bir şekilde meşgul oluyorum. Çok mühim işlerim de geri kalıyor, fakat bu vazifeyi daha büyük görüyorum. Bilhassa şaban ve ramazan aylarında akıldan çok kalb hisse alır, ruh hareket eder. Şu büyük meseleyi başka vakte erteliyorum; ne zaman Cenâb-ı Hakk'ın rahmetinden kalbe mânâlar gelirse size azar azar yazılır. Şimdilik üç "nükte"yi[1426] [HAŞİYE] söyleyeceğim.

Birinci Nükte

"Kur'an-ı Hakîm'in sırları bilinmiyor, tefsirciler hakikatini anlamamışlar." diye ifade edilen fikrin iki yüzü var. Bunu söyleyenler iki kısımdır.

***Birincisi**:* Hak ehli ve hakikati iyice araştıranlardır. Derler ki: "Kur'an bitmez tükenmez bir hazinedir. Her asır onun açık, kesin ve değişmez hükümlerini teslim ve kabul etmekle beraber, tamamlayıcı ilaveler türünden gizli hakikatlerinden de hissesini alır; başkasının gizli kalmış hissesine ilişmez."[1427] Evet bu, zaman geçtikçe Kur'an-ı Hakîm'in hakikatleri daha çok açığa çıkar demektir. Yoksa –hâşâ ve kellâ– selef-i sâlihînin[1428] bildirdiği, Kur'an'ın açık hakikatlerine şüphe düşürmek değil. Çünkü onlara iman lâzımdır; onlar açık ve kesin hükümlerdir, esastır, temeldir. Kur'an, وَهٰذَا لِسَانٌ عَرَبِيٌّ مُبِينٌ[1429] fermanıyla mânâsının açık olduğunu

bildirir. İlahî hitap baştan başa o mânâlar üzerine döner, onları kuvvetlendirir, apaçık dereceye getirir. Kesin hükümlerle sabit kılınmış o mânâları kabul etmemekten –hâşâ sümme hâşâ– Cenâb-ı Hakk'ı yalanlama ve Hazreti Peygamber'in *(aleyhissalâtü vesselam)* anlayışını kıymetsiz görme mânâsı çıkar. Demek, kesin hükümlerle sabit mânâlar, Hazreti Peygamber kaynağından alınmış, silsile halinde aktarılmıştır. Hatta İbni Cerîr et-Taberî, Kur'an'ın bütün mânâlarını, rivayet edenlerin ve şahitlerin isimleriyle birlikte senetli bir tarzda, silsile halinde o kaynağa bağlamış, mühim ve büyük tefsirini bu şekilde yazmış.

İkinci Kısım: Ya akılsız bir dosttur, kaş yapayım derken göz çıkarıyor ya da şeytan akıllı bir düşmandır ki İslam'ın hükümlerine ve iman hakikatlerine karşı gelmek istiyor. Kur'an-ı Hakîm'in –senin tabirinle– birer çelik kalesi hükmünde olan surlu sûreleri içinde yol bulmayı umuyor. Böyleleri iman ve Kur'an hakikatlerine –hâşâ– şüphe düşürmek için bu türlü sözleri yayıyorlar.

İkinci Nükte

Cenâb-ı Hak, Kur'an'da çok şeye yemin etmiştir. Kur'an'daki yeminlerde çok büyük nükteler, çok sır var.

Mesela, وَالشَّمْسِ وَضُحٰيهَا[1430] ayetindeki yemin, On Birinci Söz'deki muhteşem temsilin esasına işaret eder. Kâinatı bir saray, bir şehir suretinde gösterir.

Hem يٰسٓ ۝ وَالْقُرْاٰنِ الْحَكِيمِ[1431] ayetlerindeki yeminle Kur'an, i'cazının[1432] kutsîliğini ve üzerine yemin edilecek derecede bir hürmete lâyık olduğunu hatırlatır.

وَالنَّجْمِ إِذَا هَوٰى[1433] , فَلَٓا اُقْسِمُ بِمَوَاقِعِ النُّجُومِ ۝ وَإِنَّهُ لَقَسَمٌ لَوْ تَعْلَمُونَ عَظِيمٌ[1434] ayetlerindeki yeminler, yıldızların kaymasıyla, vahye şüphe düşürmemek için cin ve şeytanların gayba dair haberlerden alâkalarının kesilmesine işarettir. Bununla beraber, dehşetli büyüklükteki yıldızları kusursuz bir intizamla yerlerine yerleştirmekteki ve gezegenleri hayret verici bir şekilde döndürmekteki kudretin muazzamlığını ve hikmetin mükemmelliğini hatırlatıyor.

وَالْمُرْسَلَاتِ[1436], وَالذَّارِيَاتِ[1435] ayetlerinde, havanın dalgalanması ve çekip çevrilmesindeki mühim hikmetleri hatıra getirmek için rüzgârları yönetmekle vazifeli meleklere yemin edilerek tesadüf zannedilen unsurların çok ince hikmetlerinin bulunduğuna ve onların mühim vazifeler gördüğüne dikkat çekiliyor ve bunun gibi...

Her mevkinin ayrı birer nüktesi ve faydası vardır. Vakit müsait olmadığı için yalnız وَالتِّينِ وَالزَّيْتُونِ[1437] yemininindeki pek çok nükteden birine kısaca işaret edeceğiz. Şöyle ki:

Cenâb-ı Hak, incir ve zeytine yemin ile kudretinin yüceliğini, rahmetinin kusursuzluğunu ve büyük nimetlerini hatırlatıyor. Esfel-i sâfilîn tarafına, yani aşağıların aşağısına giden insanın yüzünü o taraftan çevirip şükür, fikir, iman ve salih amel ile ta âlâ-yı illiyyîne, yani yüceler yücesi mertebeye kadar mânen yükselebileceğine işaret ediyor. Nimetler içinde incir ve zeytinin seçilmesinin sebebi, o iki meyvenin çok mübarek ve faydalı olması, yaratılışlarında da dikkat çekici ve nimet kaynağı çok şey bulunmasıdır. Çünkü zeytin, toplum ve ticaret hayatı, (yağıyla) aydınlatma ve insanın beslenmesi için en büyük esaslardandır; incirin yaratılması da zerre kadar bir çekirdekte koca incir ağacının donanımını saklayıp yerleştirmek gibi harika bir kudret mucizesini gösterir. Aynı şekilde, o yemin incirin yenmesinde, gıdasında, çoğu meyveden farklı olarak devamlı yetişmesinde ve daha başka faydalarındaki ilahî nimetleri hatıra getiriyor. Buna karşılık, insanı iman ve salih amele yükseltmek, esfel-i sâfilîne düşürmemek için bir ders veriyor.

Üçüncü Nükte

Sûrelerin başındaki hurûf-u mukattaa[1438] ilahî birer şifredir. Cenâb-ı Hak has kuluna onlarla gayba dair bazı işaretler veriyor. O şifrenin anahtarı o has kulda ve onun varislerindedir. Kur'an-ı Hakîm madem her zamana ve her zümreye hitap ediyor; her asrın her tabakasının hisse alacağı çok çeşitli yönleri, mânâları olabilir. En hâlis parça ise selef-i sâlihîne aittir ki, onu ifade etmişler. Veliler ve hakikati delilleriyle bilen zâtlar, ruhanî seyr u sülûklarına, yani manevî makamlardaki yolculuklarına ait pek çok gaybî

hadisenin işaretlerini onlarda bulmuş. *İşârâtü'l-İ'câz* tefsirinde, Bakara sûresine dair kısmın başında, Kur'an'ın belâgatindeki mucizelik noktasında onlardan bir parça bahsetmiştik, müracaat edilsin.

Dördüncü Nükte

Kur'an-ı Hakîm'in hakiki tercümesinin mümkün olmadığını Yirmi Beşinci Söz ispat etmiştir. Hem manevî i'cazındaki yüksek üslûp tercümeye gelmez. Manevî i'cazındaki o yüksek üslûbun verdiği zevki ve hakikati anlatmak pek zor. Fakat yolu göstermek için bir iki yönüne işaret edeceğiz. Şöyle ki:

Kur'an-ı Mucizü'l-Beyan,

وَمِنْ اٰيَاتِهٖ خَلْقُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَاخْتِلَافُ اَلْسِنَتِكُمْ وَاَلْوَانِكُمْ[1439] ، وَالسَّمٰوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهٖ[1440] ، يَخْلُقُكُمْ فِي بُطُونِ اُمَّهَاتِكُمْ خَلْقًا مِنْ بَعْدِ خَلْقٍ فِي ظُلُمَاتٍ ثَلٰثٍ[1441] ، خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ فِي سِتَّةِ اَيَّامٍ[1442] ، يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهٖ[1443] ، لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ[1444] ، يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِۜ وَهُوَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ[1445]

gibi ayetlerle Cenâb-ı Hakk'ın yaratıcılığının hakikatini o derece harika, yüksek bir üslûpla ve mucizevî bir şekilde, bir bütünlük içinde hayale tasvir ediyor, gösteriyor ki şu mânâyı bildirir: *"Âlemin yaratıcısı, şu kâinatın Ustası iş başında güneşi ve ayı hangi çekiçle yerlerine çakıyorsa, aynı çekiçle, aynı anda zerreleri de yerlerine –mesela canlıların gözbebeklerine– yerleştiriyor. Gökleri hangi ölçüyle, hangi manevî âletle düzene koyup açıyorsa, aynı anda, aynı tertiple gözün perdelerini de açar, yapar, tanzim eder, yerleştirir. Hem Sâni-i Zülcelâl manevî kudretin hangi manevî çekiciyle yıldızları göklere çakıyorsa, aynı manevî çekiçle insanın simasındaki, onu diğer insanlardan ayıran sayısız noktayı, onun iç ve dış duygularını da yerlerine nakşediyor."*

Demek, o Sâni-i Zülcelâl iş başında... İşlerini hem göze göstermek hem kulağa duyurmak için Kur'an ayetleriyle bir çekici zerreye, aynı ayetin diğer kelimesiyle o çekici güneşe vurur. Merkezine çakar gibi yüce bir üslûpla vahdaniyeti yani birliğini ehadiyetin[1446] ta kendisi içinde.. sonsuz celâli sonsuz cemâl içinde.. sonsuz büyüklüğü sonsuz gizlilik içinde..

sonsuz enginliği son derece dikkat içinde.. sonsuz haşmeti sonsuz rahmet içinde.. ve sonsuz uzaklığı son derece yakınlık içinde gösterir. Akıl dışı kabul edilen, zıtların bir arada bulunmasının en uzak mertebesini, vacip[1447] derecesindeki bir suretini bildirir, ispatlar. İşte bu tarz ifadeleri ve üslûbudur ki, en harika edipleri belâgatine secde ettiriyor.[1448]

Hem mesela, وَمِنْ اٰيَاتِهِ أَنْ تَقُومَ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ بِأَمْرِهٖ ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ دَعْوَةً مِنَ الْأَرْضِ إِذَا أَنْتُمْ تَخْرُجُونَ[1449] ayetiyle, şöyle yüce bir üslûpla rubûbiyet saltanatındaki haşmeti gösterir: "Gökler ve yeryüzü, iki itaatkâr kışla hükmünde, iki muntazam ordu merkezi suretindedir. O iki kışlada fânilik ve yok oluş perdesi altında yatan varlıklar tek bir emre veya boru sesi gibi bir işarete tam bir süratle itaat ederek 'Lebbeyk!'[1450] deyip haşir ve imtihan meydanına çıkarlar."

İşte ayet haşir ve kıyameti ne kadar mucizevî ve yüce bir üslûpla ifade ediyor, o davanın içinde ikna edici bir delile işarette bulunuyor. Gözle görüldüğü üzere, nasıl ki zeminin altında saklanmış, ölü hükmünde tohumlar ve gökyüzünde, yoklukta, hava boşluğunda dağılmış, saklanmış damlalar kusursuz bir intizam ve süratle toplanıp diriltilerek her baharda tecrübe ve imtihan meydanına çıkıyor… Nasıl ki yeryüzünde hububat ve gökyüzünde damlalar her vakit mahşeri andıran bir suret alır… İşte en büyük haşir de öyle kolay meydana gelir. Madem bunu görüyorsunuz, onu da inkâr edemezsiniz, vesaire...

Başka ayetlerdeki belâgatin derecesini şu ayetlerle kıyaslayabilirsiniz. Acaba şu tarzdaki ayetlerin hakiki tercümesi mümkün müdür? Elbette değildir! Olsa olsa ya kısa, özet şeklinde bir meal ya da ayetin her cümlesi için beş altı satır tefsir yazmak gerekir.

Beşinci Nükte

Mesela, اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ[1451] bir Kur'an cümlesidir. Bunun, nahiv yani sözdizimi ve beyan kaidelerinin gerektirdiği şekilde, en kısa mânâsı şudur:

كُلُّ فَرْدٍ مِنْ أَفْرَادِ الْحَمْدِ مِنْ أَيِّ حَامِدٍ صَدَرَ وَعَلٰى أَيِّ مَحْمُودٍ وَقَعَ مِنَ الْأَزَلِ إِلَى الْأَبَدِ خَاصٌّ وَمُسْتَحِقٌّ لِلذَّاتِ الْوَاجِبِ الْوُجُودِ الْمُسَمّٰى بِاللّٰهِ

Yani: *“Ne kadar hamd ve övgü varsa, kimden gelirse gelsin, kime karşı olursa olsun, ezelden ebede kadar o Vâcibü’l Vücûd Zât’a –ki Allah’tır– has ve lâyıktır.”* İşte “ne kadar hamd varsa” mânâsı, bütün mânâları bünyesinde toplama, kuşatma mânâlarını bildiren “-el”den çıkıyor. “Kimden gelirse gelsin” kaydı ise “hamd” masdar olup faili terk edildiğinden, bu makamda umumiyeti ifade eder. Hem mef’ulün[1452] bulunmaması, yine hitap makamında külliyet ve umumiyeti ifade ettiği için, “kime karşı olursa olsun” kaydını bildiriyor. Fiil cümlesinden isim cümlesine geçme kaidesi sabit ve devamlı oluşu gösterdiği için “ezelden ebede kadar” mânâsını ifade ediyor. “Has ve lâyık” mânâsını “lillâh”taki “lâm-ı cer”[1453] bildiriyor. Çünkü bu “lâm”, kendine has kılma ve hakkı olma mânâlarını ifade eder. “Vâcibü’l Vücûd Zât” kaydı ise varlığının vücûbiyeti[1454] ulûhiyetin zaruri gereği ve Zât-ı Zülcelâl’i düşünebilmek için konulan geçici bir unvan olduğundan anlaşılır. “Allah” lafzı mânâsının genişliği, kuşatıcılığı ve birleştiriciliği ile beraber ism-i âzam oluşu itibarı ile diğer ilahî isim ve sıfatlara zorunlu olarak işaret ettiği gibi, Vâcibü’l Vücûd unvanını da bildirir, mânâları arasında onu da barındırır.

İşte, اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ[1455] cümlesinin en kısa ve Arapça âlimlerinin üzerinde birleştiği gibi, ilk bakışta görünen bir mânâsı böyleyse, o i’caz ve kuvvetle başka bir dile nasıl tercüme edilebilir?

Hem dünya dilleri içinde nahiv, sözdizimi kaidelerine bağlı olan, Arapçadan başka bir tek dil var, o da hiçbir zaman Arapçanın enginliğine, kuşatıcılığına yetişemez. Acaba o kapsamlı ve i’cazlı, nahiv kaidelerine bağlı dille mucizevî bir şekilde ve onun her yönünü birden bilen, irade eden kuşatıcı bir ilim içinde ortaya çıkmış mukaddes Kur’an kelimelerinin yerini; aklı sınırlı, şuuru kısa, fikri dağınık, kalbi karanlıklı bazı insanların başka eklemeli ve fiil çekimli dillerde tercüme için kullandığı kelimeler nasıl tutabilir? Hatta diyebilirim ve belki ispat edebilirim ki, Kur’an’ın her harfi bir hakikatler hazinesi hükmündedir; bazen bir tek harf bir sayfa kadar hakikatleri ders verir

Altıncı Nükte

Bu mânâyı aydınlatmak için başımdan geçmiş nurlu bir hali ve hakikatli bir hayali söyleyeceğim. Şöyle ki:

Bir vakit إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ[1456] ayetindeki, birinci çoğul şahsı ifade eden "nûn" harfini düşündüm ve kalbim, ayetin birinci tekil kipinden "na'büdü" (ibadet ederiz) şekline geçmesinin sebebini aradı. Birden, namazdaki cemaatin fazileti ve sırrı o "nûn" vasıtasıyla açığa çıktı.

Gördüm ki, namaz kıldığım Bayezid Camii'ndeki cemaate dâhil oluşum ve cemaatin her ferdi, benim bir nevi şefaatçim hükmündedir, okuduğum ayetlerde gösterdiğim hükümlere ve davalara birer şahittir, onları destekler. Kusurlu kulluğumu o cemaatin büyük ve çok sayıdaki ibadetleri içinde Cenâb-ı Hakk'ın dergâhına sunmaya cesaretim geldi. Birden bir perde daha açıldı. Yani İstanbul'un bütün mescitleri bir oldu. Şehir, Bayezid Camii hükmüne geçti. Birden, oradaki herkesin dua ve tasdiklerine mânen bir çeşit mazhariyet hissettim. Bunda da kendimi yeryüzü mescidinde, Kâbe-i Mükerreme'nin etrafında, daire şeklindeki saflar içinde gördüm. اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ[1457] dedim, benim bu kadar şefaatçim var, namazda söylediğim her bir sözü aynen söylüyor, tasdik ediyorlar. Madem hayalen bu perde açıldı, Kâbe-i Mükerreme mihrap[1458] hükmüne geçti; ben de bu fırsattan istifade ederek o safları şahit gösterip namazda tahiyyatta getirdiğim, أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللّٰهِ[1459] şeklindeki imanın tercümanını mübarek Hacerü'l-Esved'e[1460] emanet bırakıyorum derken, birden bir perde daha açıldı. Dâhil olduğum cemaatin üç daireye ayrıldığını gördüm:

Birinci Daire: Yeryüzünde müminlerin ve tevhid inancına sahip kimselerin büyük cemaati.

İkinci Daire: Baktım, bütün varlıkların muazzam bir namazda, büyük bir tesbihatta bulunduğu, her topluluğun kendine mahsus salâvat ve tesbihat ile meşgul olduğu bir cemaatin içindeyim. "Eşyanın vazifeleri" tabir edilen, gözle görülen hizmetler onların kulluğunun unvanlarıdır. O haldeyken "Allahu Ekber" deyip hayretten başımı eğdim, nefsime baktım.

Üçüncü Daire: Hayret verici, görünüşte ve keyfiyet olarak küçük; hakikatte, vazifesi ve nicelik itibariyle ise büyük bir âlemi gördüm ki, vücudumdaki zerrelerden ta dış duyularıma kadar kulluk ve şükür vazifesiyle meşgul bölük bölük bir cemaat vardı. Bu dairede kalbimdeki rabbanî latifem[1461] o cemaat adına, إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ[1462] diyordu. Aynen önceki iki dairede de dilimin, o büyük cemaatleri niyet ederek dediği gibi...

Kısacası: نَعْبُدُ'deki "nûn" harfi şu üç cemaate işaret ediyor. İşte bu haldeyken, birden Kur'an-ı Hakîm'in tercümanı ve tebliğcisi olan Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* manevî şahsiyetinin manevî minberi Medine-i Münevvere'de haşmetiyle belirip görünerek söylediği يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمْ[1463] hitabını herkes gibi ben de mânen işitip o üç cemaatte herkesin benimle beraber إِيَّاكَ نَعْبُدُ diye karşılık verdiğini hayal ettim. إِذَا ثَبَتَ الشَّيْءُ ثَبَتَ بِلَوَازِمِهِ[1464] kaidesince, şöyle bir hakikat aklıma göründü:

Madem bütün âlemlerin Rabbi, insanları muhatap kabul edip bütün varlıklarla konuşuyor ve Resûl-u Ekrem (aleyhissalâtü vesselam) o yüce, izzetli hitabı insanlığa, belki bütün ruh ve şuur sahiplerine bildiriyor. İşte bütün geçmiş ve gelecek, şimdiki zaman hükmünü aldı; bütün insanlık bir mecliste, safları çeşit çeşit bir cemaat oldu, onlara o şekilde hitap ediliyor. Her bir Kur'an ayetini gayet haşmetli ve geniş bir makamdan.. gayet çok, çeşitli ve mühim muhataplarından.. sonsuz büyüklük ve celâl sahibi Mütekellim-i Ezelî'den, yani Ezelî Beyanın Sahibinden.. ve en büyük mahbubiyet, yani Allah tarafından sevilme makamının sahibi Şanlı Tercüman'ından *(aleyhissalâtü vesselam)* aldığı yüce bir kuvvet ve cezâlet yani tatlı söylenişiyle beraber bir heybet ve belâgat içinde, parlak hem de pek parlak bir i'caz nuru içinde gördüm. O vakit, değil bütün Kur'an; her bir sûre ya da ayet, hatta her kelimesi birer mucize hükmüne geçti, اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى نُورِ الْإِيمَانِ وَالْقُرْاٰنِ[1465] dedim. Hakikatin ta kendisi olan o hayalden نَعْبُدُ'deki "nûn" harfine girdiğim gibi çıktım ve anladım ki: Kur'an'ın değil yalnız ayet ve kelimeleri, belki "na'büdü"deki "nûn" gibi bazı harfleri de mühim hakikatlerin nurlu anahtarlarıdır.

Kalb ve hayal, o “na’büdü” kelimesindeki “nûn” harfinden çıktıktan sonra akıl karşılarına geçti, dedi ki: “Ben de hisse isterim. Sizin gibi uçamam; ayaklarım delildir. Aynı نَعْبُدُ ve نَسْتَعِينُ’de, mabud ve kendisinden yardım istenen Hâlık’a giden yolu göstermek lâzımdır ki sizinle gelebileyim.” O vakit kalbe şöyle geldi:

O hayret içindeki akla de ki: *Bak, kâinattaki bütün varlıklara! Canlı olsun cansız olsun, kusursuz bir itaat ve düzenle vazife suretinde kullukları var. Bir kısmı şuursuz, hissiz oldukları halde gayet şuurlu, düzenli ve kulluğa yakışır şekilde vazife görüyor. Demek, hakkıyla ibadete lâyık bir Mabud ve her şey kesin bir şekilde emrine uyan bir Âmir-i Mutlak vardır ki, onları ibadete sevk edip çalıştırıyor.*

Hem bak bütün varlıklara, bilhassa canlılara... Her birinin gayet çok ve çeşitli ihtiyaçları, hayatlarının devamı için gerekli sayısız, türlü istekleri var; en küçüğüne bile elleri ulaşmaz, güçleri yetmez. Halbuki o sonsuz talepleri ummadıkları yerden, uygun vakitte, muntazaman ellerine veriliyor ve bu, gözle görülüyor.

İşte şu varlıkların bu sonsuz fakr ve ihtiyaçları ve gaybdan gelen bu fevkalâde, Rahmanî yardımlar açıkça gösteriyor ki: Onları himaye eden, onlara rızık veren sonsuz zenginlik sahibi bir Ganiyy-i Mutlak, sonsuz kerem sahibi bir Kerîm-i Mutlak, sonsuz kudret sahibi bir Kadîr-i Mutlak vardır; her şey, her canlı O’ndan yardım ister, medet bekler. Mânen إِيَّاكَ نَسْتَعِينُ[1466] *der.*

O vakit akıl, “İnandım ve tasdik ettim.” dedi.

Yedinci Nükte

Sonra o halde اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ۝صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ[1467] dediğim vakit baktım ki: Mâzi tarafına göçüp giden insanlık kafilesi içinde gayet nuranî, parlak; peygamberler, sıddıklar, şehitler, evliya ve salih zâtlar var. Gördüm ki, istikbal karanlığını dağıtıp ebediyet yolunda geniş ve dosdoğru bir caddede gidiyorlar. Bu kelime o kafileye katılmam için yol gösteriyor, belki beni aralarına dâhil ediyor. Birden, fesübhânallah dedim, istikbal

karanlığını aydınlatan ve tam bir selametle giden bu nuranî, büyük kafileye katılmamanın ne kadar zarar ve helâk sebebi olduğunu zerre miktar şuuru bulunanın bilmesi lâzım. Acaba bid'atlar icat etmekle o büyük kafileden ayrılan nereden nur bulabilir, hangi yoldan gidebilir? Rehberimiz Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* buyurmuş ki: كُلُّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ وَكُلُّ ضَلَالَةٍ فِي النَّارِ[1468]. Acaba bu kesin fermana karşı "ulemâü's-sû" (ilmini kötü yolda ve çıkarları için kullanan âlimler) tabirine müstahak bazı bedbahtlar hangi faydayı buluyor, hangi fetvayı veriyorlar ki lüzumsuz, zararlı bir şekilde İslam şeairinin[1469] apaçık hususlarına karşı geliyorlar; onları değiştirmeyi mümkün görüyorlar?

İlmini kötü yolda kullanan o âlimleri olsa olsa, bir mânânın bir anlık yansımasından gelen geçici bir uyanış aldatmıştır. Mesela, nasıl ki bir hayvanın veyahut bir meyvenin derisi soyulsa, geçici bir zarafet gösterir fakat o zarif et ve güzel meyve, sonradan konulan yabancı, paslı, sert bir derinin ya da kılıfın altında az bir zamanda kararır, kokuşur. Aynen öyle de, İslam şeairindeki ilahî tabirler ve peygamber sözleri, canlı ve faydalı, sevaplı bir cilt, bir deri hükmündedir. Onların soyulmasıyla mânâlardaki nuranilik geçici olarak, çıplak şekilde bir derece görünür. Fakat ciltten soyulmuş bir meyve gibi o mübarek mânâların ruhu uçar, karanlıklı kalb ve kafalarda beşerî postunu bırakıp gider; nur uçar, dumanı kalır. Her neyse...

Sekizinci Nükte

Buna dair bir hakikat düsturunu söylemek lâzım, şöyle ki:

Nasıl "şahsi hukuk" ve bir bakıma Allah'ın hukuku sayılan "amme hukuku" adıyla iki çeşit hukuk var. Aynı şekilde şer'i meselelerden bir kısmı şahıslarla, bir kısmı da umumi olması itibarı ile herkesle alâkalıdır ki, onlara "İslam şeairi" denir. Şeair herkesle alâkalı olduğu için herkesin onda hissesi vardır. Herkesin rızası olmadan ona ilişmek, umumun hukukuna tecavüzdür. *O şeairin en küçüğü (sünnet kabilinden bir meselesi) en büyük bir mesele gibi mühim görülür. Doğrudan doğruya bütün İslam âlemiyle alâkalıdır. Saadet asrından şimdiye kadar bütün*

İslam büyüklerinin bağlandığı o nuranî zincirleri koparmaya, tahrip ve tahrif etmeye çalışanlar ve buna yardım edenler ne kadar dehşetli bir hataya düştüklerini düşünsün, zerre kadar şuurları varsa titresinler!..

Dokuzuncu Nükte

Şer'i meselelerden bir kısmına "taabbüdî"[1470] *denir, bunlar aklın hüküm vermesine bağlı değildir, emredildiği için yapılır; esas sebebi emir olmasıdır.*[1471]

Bir kısmına da "mâkulü'l-mânâ"[1472] *denir. Yani bir hikmet ve maslahatı var (bir fayda gözetilmiş) ki o hükmün dinen emredilmesine, o emrin tercihine vesile olmuş; fakat esas sebep değildir. Çünkü hakiki sebep, Allah'ın emretmesi ya da yasaklamasıdır.*[1473]

Şeairin taabbüdî kısmını hikmet ve maslahatlar değiştiremez, Allah'ın emri olması yönüyle üstündür, onlara ilişilmez. Yüz bin fayda gelse onu değiştiremez. Aynı şekilde, "şeairin faydası, yalnız bilinen maslahatlardır" denilmez ve öyle görmek hatadır. Belki o maslahatlar, onun çok hikmetinden bir kısmı olabilir. Mesela biri dese, "Ezanın hikmeti Müslümanları namaza çağırmaktır, şu halde bir tüfekle patlatmak yeter." O divane bilmez ki, ezanın binlerce fayda ve gayesi içinde bu, bir tanesidir. Tüfek sesi o neticeyi sağlasa bile acaba insanlık yahut o şehir ahalisi namına kâinatın yaratılışının en büyük neticesi ve insanın yaratılışının gayesi olan tevhidi ilan etmeye ve Cenâb-ı Hakk'ın rubûbiyeti karşısında kulluğu göstermeye vasıta olan ezanın yerini nasıl tutacak?

Kısacası: *Cehennem lüzumsuz değil, çok işler var ki bütün kuvvetiyle "Yaşasın cehennem!" der. Cennet de ucuz değildir, mühim fiyat ister.*[1474]

لَا يَسْتَوِي أَصْحَابُ النَّارِ وَأَصْحَابُ الْجَنَّةِ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمُ الْفَائِزُونَ[1475]

İkinci Risale Olan İkinci Kısım

Ramazan-ı şerife dairdir

Birinci kısmın sonunda İslam şeairinden bir parça bahsedildiğinden, şeairin en parlağı ve muhteşemi olan ramazan-ı şerife dair bu ikinci kısımda, onun bazı hikmetleri anlatılacaktır.

Bu kısım, ramazan-ı şerifin pek çok hikmetinden dokuzunu bildiren "Dokuz Nükte"dir.

بِسْــــــمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْاٰنُ هُدًى لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدٰى وَالْفُرْقَانِ[1476]

Birinci Nükte

Ramazan-ı şerifteki oruç, İslamiyet'in beş şartının önde gelenlerinden[1477] ve İslam şearinin büyüklerindendir.[1478]

İşte ramazan-ı şerifteki orucun hem Cenâb-ı Hakk'ın *rubûbiyetine*, hem insanın *toplum hayatına*, hem *şahsî hayata,* hem *nefsin terbiyesine,* hem *Allah'ın verdiği nimetlere karşılık şükre* bakan çok hikmetleri var.

Cenâb-ı Hakk'ın **rubûbiyeti** noktasında orucun pek çok hikmetinden biri şudur:

Cenâb-ı Hak, yeryüzünü bir nimet sofrası suretinde yaratmak ve her çeşit nimetini مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ[1479] bir tarzda o sofraya dizmekle kusursuz rubûbiyetini, Rahmaniyet ve Rahîmiyetini ifade ediyor. İnsanlar gaflet perdesi altında ve sebepler dairesinde o vaziyetin bildirdiği hakikati tam göremiyor, bazen unutuyor.

Ramazan-ı şerifte ise müminler birden muntazam bir ordu hükmüne geçer. O Ezelî Sultan'ın ziyafetine davet edilmiş bir şekilde, akşama yakın "buyurunuz" emrini bekliyor gibi kulluğa yakışır bir tavır göstererek o şefkatli, haşmetli ve engin Rahmaniyete geniş, büyük ve düzgün bir kullukla karşılık verirler. Acaba böyle yüce bir kulluğa ve şerefli bir ikrama katılmayan insanlar, insan ismine lâyık mıdır?

İkinci Nükte

Mübarek ramazan orucunun Cenâb-ı Hakk'ın **nimetlerine karşılık şükre** bakan çok hikmetlerinden biri şudur:

Birinci Söz'de denildiği gibi, bir padişahın mutfağından bir tablacının getirdiği yiyecekler bir fiyat ister. Tablacıya bahşiş verildiği halde, o çok kıymetli nimetleri kıymetsiz zannedip nimet olarak vereni tanımamak son derece ahmaklıktır. İşte bunun gibi, Cenâb-ı Hak sayısız çeşitteki nimetlerini insana yeryüzünde dağıtmış,[1480] karşılığında onların fiyatı olarak şükür istiyor. Nimetlerin görünüşteki sebepleri ve sahipleri tablacı hükmündedir. O tablacılara bir fiyat veriyor, minnettar oluyoruz; hatta hak etmedikleri halde çok fazla hürmet ve teşekkür ediyoruz.

Halbuki nimetlerin gerçek sahibi Mün'im-i Hakiki, o nimetler için o sebeplerden sonsuz derece daha fazla şükre lâyıktır. O'na teşekkür de nimetleri doğrudan doğruya O'ndan bilmekle, kıymetlerini takdir etmekle ve o nimetlere ihtiyacını hissetmekle olur.

İşte ramazan-ı şerifteki oruç hakiki, hâlis, muazzam ve umumi bir şükrün anahtarıdır. Çünkü diğer vakitlerde mecburiyet altında olmayan insanların çoğu, hakiki açlık hissetmedikleri zaman pek çok nimetin kıymetini anlayamıyor. Tok insanlarca –bilhassa zenginse– kuru bir parça ekmeğin nasıl bir nimet olduğu, bunun derecesi anlaşılmıyor. Halbuki iftar vaktinde tat alma duyusu o kuru ekmeğin bir mümin için Cenâb-ı Hak'tan gelen çok kıymetli bir nimet olduğuna şahitlik eder. Padişahtan en fakir insana kadar herkes ramazan-ı şerifte o nimetlerin kıymetini anlamakla manevî bir şükre erişir.

Hem insan gündüz vakti yemek yasak olduğu için, "Bu nimetler benim mülküm değil. Bunları alıp yemekte hür değilim. Demek bunlar başkasının malıdır ve verdiği nimetlerdir. Onun emrini bekliyorum." diyerek nimeti nimet bilir, mânen şükreder. İşte bu şekilde oruç, çok yönden insanın hakiki vazifesi olan şükrün anahtarı hükmüne geçer.

Üçüncü Nükte

Orucun **toplum hayatına** bakan çok hikmetlerinden biri şudur:

İnsanlar geçimlerini sağlamak yönünden farklı yaratılmıştır. Cenâb-ı Hak o farklılıktan dolayı zenginleri fakirlere yardıma davet ediyor.[1481] Halbuki

zenginler, fakirlerin acınacak acı hallerini ve açlıklarını oruçtaki açlıkla tam hissedebilirler. Eğer oruç olmazsa nefsine düşkün pek çok zengin bulunabilir ki, açlık ve fakirliğin ne kadar acı, fakirlerin şefkate ne kadar muhtaç olduğunu anlayamaz. Bu yüzden insanın hemcinsine şefkati hakiki şükrün bir esasıdır. Hangi fert olursa olsun, kendisinden bir bakıma daha fakirini bulabilir. Ona karşı şefkat göstermekle sorumludur. Eğer nefsine açlık çektirme mecburiyeti olmazsa, şefkat vasıtasıyla vazifeli bulunduğu ihsanı ve yardımı yapamaz, yapsa da tam olmaz. Çünkü o hakiki hali kendi nefsinde hissetmez.

Dördüncü Nükte

Ramazan-ı şerifteki orucun **nefsin terbiyesine** bakan çok hikmetlerinden biri şudur:

Nefis, hür ve serbest olmak ister, kendini öyle kabul eder. Hatta kendinde var olduğunu vehmettiği bir rubûbiyeti ve keyfince hareketi, yaradılışı gereği arzular. Sonsuz nimetlerle terbiye olunduğunu düşünmek istemez. Bilhassa dünyada servet ve iktidarı da varsa, gaflet de yardım etmişse bütün bütün gasp edercesine, hırsız misali, Allah'ın verdiği nimetleri hayvan gibi yutar.

İşte ramazan-ı şerifte en zenginden en fakire kadar herkesin nefsi anlar ki, kendisi bir şeye mâlik değil başkasının mülküdür; hür değil kuldur. Emredilmezse en basit ve rahat şeyi bile yapamaz, elini suya uzatamaz. Böylece insanın kendinde vehmettiği rubûbiyeti kırılır; kulluğu takınır, hakiki vazifesi olan şükre girer.

Beşinci Nükte

Ramazan-ı şerif orucunun, **nefsin güzel ahlâkla donatılmasına ve asice davranışlarından vazgeçmesine** bakan çok hikmetlerinden biri şudur:

İnsanın nefsi gafletle kendini unutur. Mahiyetindeki sonsuz aczi, fakrı, son derece kusurunu göremez ve görmek istemez. Hem ne kadar zayıf, yokluğa maruz ve musibetlere hedef olduğunu, çabuk bozulan, dağılan et ve kemikten ibaret olduğunu düşünmez. Âdeta çelikten bir vücudu varmış,

ölmeyecekmiş gibi, kendini ebedî hayal edercesine dünyaya saldırır. Şiddetli bir hırs ve açgözlülükle, şiddetli bir alâka ve muhabbetle dünyaya atılır. Her lezzetli ve menfaatli şeye bağlanır. Kendisini tam bir şefkatle terbiye eden Hâlık'ını unutur. Ömrünün neticesini ve ahiret hayatını düşünmez, kötü ahlâk içinde yuvarlanır.

İşte ramazan-ı şerifteki oruç en gafillere ve inatçılara bile zayıflığını, aczini ve fakrını hissettiriyor. İnsan açlık vasıtasıyla midesini düşünür, midesindeki ihtiyacı anlar. Zayıf vücudunun ne kadar çürük olduğunu hatırlar. Ne derece merhamete ve şefkate muhtaç olduğunu idrak eder. Nefsin firavunluğunu bırakıp tam bir acz ve fakr ile Cenâb-ı Hakk'ın dergâhına sığınmaya bir arzu duyar ve manevî bir şükrün eliyle rahmet kapısını çalmaya hazırlanır. Eğer gaflet kalbini bozmamışsa...

Altıncı Nükte

Ramazan-ı şerif orucunun –ramazan, Kur'an-ı Hakîm'in indirildiği en mühim zaman olması yönüyle– **Kur'an-ı Hakîm'in indirilişine** bakan çok hikmetlerinden biri şudur:

Kur'an-ı Hakîm madem ramazan ayında inmiş; insan Kur'an'ın indirildiği zamanı hatıra getirerek o semavî hitabı güzelce karşılamak için ramazan-ı şerifte nefsin süflî ihtiyaçlarından ve faydasız, boş hallerden sıyrılmakla.. yiyip içmeyi terk edip meleklere benzemekle.. bir surette Kur'an'ı yeni indiriliyor gibi okumak, duymak ve ondaki ilahî hitabı âdeta geldiği anı yaşarcasına dinlemekle.. o hitabı Resûl-u Ekrem'den *(aleyhissalâtü vesselam)* işitiyor gibi, belki Hazreti Cebrail'den, belki Mütekellim-i Ezelî'den dinliyor gibi kutsî bir hale mazhar olur. Ve kendisi tercümanlık edip başkasına dinletmekle Kur'an'ın indiriliş hikmetini bir derece gösterir.

Evet, ramazan-ı şerifte İslam âlemi âdeta bir mescit hükmüne geçiyor. Öyle bir mescit ki, milyonlarca hafız o en büyük mescidin köşelerinde Kur'an'ı, o semavî hitabı dünyadakilere işittiriyor. Her ramazan, شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْاٰنُ[1482] ayetini nuranî, parlak bir tarzda gösteriyor;

Kur'an ayı olduğunu ispat ediyor. O büyük cemaatin fertlerinden bazıları huşû ile o hafızları dinler, diğerleri Kur'an'ı kendi kendine okur. Böyle bir haldeki mukaddes bir mescitte süflî nefsin heveslerine uyup yemek içmekle o nuranî vaziyetten çıkmak ne kadar çirkinse, o mescitteki cemaatin manevî nefretine ne kadar hedefse, aynı şekilde, ramazan-ı şerifte oruç tutanlara muhalefet edenler de bütün İslam âleminin manevî nefretine ve tahkirine o derece hedeftir.

Yedinci Nükte

Ramazan orucunun, dünyaya ahiret için ekip biçmeye ve ticaret yapmaya gelen **insanın**[1483] **kazancına** bakan çok hikmetlerinden biri şudur:

Ramazan-ı şerifte amellerin sevabı bire bindir. Hadisin kesin hükmüyle, Kur'an-ı Hakîm'in her bir harfinin on sevabı var, on hasene (iyilik) sayılır, on cennet meyvesi getirir.[1484] Ramazan-ı şerifte ise her bir harf, on değil bin.. Âyetü'l-Kürsî gibi ayetlerin her bir harfi binler.. ramazan-ı şerifin cumalarında daha fazla..[1485] Kadir gecesinde ise otuz bin hasene sayılır.[1486] Evet, her bir harfi otuz bin bâki meyve veren Kur'an-ı Hakîm, ramazan-ı şerifte öyle nuranî bir tûbâ ağacı hükmüne geçiyor ki, müminlere milyonlarca bâki meyveyi kazandırır. İşte gel, bu kutsî, ebedî, kârlı ticarete bak, seyret ve düşün; bu harflerin kıymetini takdir etmeyenlerin nasıl sonsuz bir zararda olduğunu anla!..

İşte ramazan-ı şerif, âdeta ahiret ticareti için gayet kârlı bir sergi, bir pazardır.. ahirete ait kazançlar için gayet verimli bir zemindir.. ve amellerin yeşermesi, meyve vermesi için bahardaki nisan ayıdır. Cenâb-ı Hakk'ın rubûbiyet saltanatı karşısında insanın kulluğunun resmîgeçit yapması için en parlak, kutsî bir bayram hükmündedir. Ve öyle olduğundan, nefis gafletle yemek içmek gibi hayvanî ihtiyaçlarına, faydasız, boş, kötü heveslerine uyarak hoşuna giden lezzetli şeylere girmemesi için oruçla vazifelendirilmiş. İnsan âdeta geçici olarak hayvanilikten çıkıp melek vaziyetine girdiği veyahut ahiret ticaretine yöneldiği için dünyevî ihtiyaçlarını bir süreliğine bırakmakla uhrevîleşir. Ve cisme bürünmüş bir ruh vaziyetine geçerek orucu ile samediyete bir

nevi aynalık eder. Evet, ramazan-ı şerif bu fâni dünyada, fâni ömürde, kısa bir hayatta bâki bir ömrü ve uzun, ebedî bir hayatı içinde saklar, kazandırır. Bir tek ramazan, insana seksen senelik bir ömrün neticelerini kazandırabilir. Kadir gecesinin ise, Kur'an'ın açık ve değişmez hükmüyle, bin aydan daha hayırlı olması, bu sırra kesin bir delildir.

Evet, nasıl ki bir padişah saltanatı süresince, belki her sene ya "cülûs-u hümâyûn"[1487] adıyla tahta çıkışını ya da saltanatının başka bir şaşaalı cilvesini gösteren bazı günleri bayram yapar. İdaresi ve emri altındakileri o gün umumi kanunlar dairesinde değil, belki hususi olarak ihsanlarına, perdesiz huzuruna, has iltifatına ve fevkalâde icraatına mazhar eder; buna lâyık ve sadık milletine doğrudan doğruya, hususi alâka gösterir.

Aynen öyle de, Ezel ve Ebed Sultanı, on sekiz bin âlemin[1488] Padişah-ı Zülcelâli o on sekiz bin âleme bakan şanlı fermanı Kur'an-ı Hakîm'i ramazan-ı şerifte indirmiş. Elbette ramazanın hususi bir ilahî bayram, rabbanî bir sergi ve ruhanî bir meclis hükmüne geçmesi hikmetin gereğidir. Madem ramazan o bayramdır, elbette insanları süflî ve hayvanî meşguliyetlerden bir derece çekmek için oruç emredilecek. O orucun mükemmeli ise mideyle beraber bütün uzuv ve duygulara; göze, kulağa, kalbe, hayale, fikre ve bunun gibi insanın bütün donanımına da bir nevi oruç tutturmaktır. Yani onları haram kılınan şeylerden, faydasız, boş işlerden çekmek ve her birini hususi kulluğuna sevk etmektir. Mesela dilini yalandan, gıybetten ve çirkin tabirlerden arındırmakla ona oruç tutturmak[1489] ve onu Kur'an okuma, zikir, tesbih, salâvat ve istiğfar gibi şeylerle meşgul etmek... Mesela gözünü harama bakmaktan, kulağını fena şeyleri işitmekten men edip gözünü ibret için bakmak, kulağını hak söz ve Kur'an dinlemek için kullanmak gibi, diğer uzuv ve duygularına da bir nevi oruç tutturmaktır. Zaten mide, vücuttaki en büyük fabrika olduğundan oruç ile onun çalışmasına ara verdirilirse başka küçük tezgâhlar ona kolayca uydurulabilir.

Sekizinci Nükte

Ramazan-ı şerifin insanın **şahsî hayatına** bakan çok hikmetlerinden biri şudur:

Oruç, insana en mühim bir ilaç gibi maddî ve manevî bir perhizdir… Hem tıbben de bir perhizdir ki, nefsi yeme içme hususunda keyfine göre hareket ettikçe insanın maddî hayatına tıbben zarar verdiği gibi, helâl-haram demeyip önüne gelen şeye saldırmak manevî hayatını da âdeta zehirler. Artık kalbe ve ruha itaat etmek o nefse güç gelir. Asice dizginini eline alır. İnsan daha ona binemez; o, insana biner. Fakat nefis ramazan-ı şerifte oruç vasıtasıyla bir çeşit perhize, riyazete[1490] çalışır ve söz dinlemeyi öğrenir. Biçare zayıf mideye hazmetmeden yemek üzerine yemek doldurmakla da hastalıkları davet etmez. Ve emirle helâli terk etmesi sayesinde, haramdan çekinmek için aklını ve dinin emrini dinlemeye kabiliyet kazanır, manevî hayatını bozmamaya çalışır.

Hem insanların büyük çoğunluğu açlığa çok defa düşer. Sabır ve tahammül için bir idman olan açlık, riyazete muhtaçtır. Ramazan-ı şerifteki oruç on beş saat –sahursuz ise yirmi dört saat– devam eden bir açlığa sabır, tahammül, bir riyazet ve idmandır. Demek, insanın musibetini ikileştiren sabırsızlığın ve tahammülsüzlüğün bir ilacı da oruçtur.

Hem o mide fabrikasının çok hizmetçisi ve insanda onunla alâkalı çok uzuv ve duygu var. Nefis eğer bir ayın gündüz zamanında geçici olarak işine ara vermezse, o fabrikanın hizmetçilerine, o uzuv ve duygulara hususi ibadetlerini unutturur, onları kendisiyle meşgul eder, tahakkümü altına alır. İnsandaki başka uzuv ve duyguları da o manevî fabrika çarklarının gürültüsü ve dumanlarıyla karıştırır. Dikkatlerini daima kendine çeker. Onlara yüksek vazifelerini bir süreliğine unutturur. Bundandır ki, eskiden beri pek çok veli zât, kemâle ulaşmak için kendilerini riyazete, az yeme içmeye alıştırmışlar.

Fakat ramazan-ı şerif orucuyla o fabrikanın hizmetçileri anlar ki, sırf o fabrika için yaratılmamışlar. Ve insandaki diğer uzuv ve duygular, o fabrikanın süflî eğlenceleri yerine ramazan-ı şerifte meleklere ait ve ruhanî eğlencelerden lezzet alır, onlara yönelir. Bunun için ramazan-ı

şerifte müminler, derecelerine göre ayrı ayrı nurlara, feyizlere, manevî sevinçlere mazhar olurlar. Kalb, ruh, akıl, sır gibi latifeler o mübarek ayda oruç vasıtasıyla çok yüksek makamlara çıkar ve feyizlenir. Midenin ağlamasına rağmen onlar masumane güler.

Dokuzuncu Nükte

Ramazan-ı şerif orucunun doğrudan doğruya **nefsin kendinde var olduğunu** vehmettiği **rubûbiyetini kırmak** ve **aczini göstererek kulluğunu bildirmek** yönünden bir hikmeti şudur:

Nefis Rabbini tanımak istemez; firavunca kendisi rubûbiyet ister. Ne kadar azap çektirilse de o damar onda kalır, fakat o damarı açlıkla kırılır. İşte ramazan-ı şerifteki oruç, doğrudan doğruya nefsin firavunluk cephesine darbe vurur, onu kırar. Ona aczini, zayıflığını, fakrını gösterir, kul olduğunu bildirir.

Hadis rivayetlerinde vardır ki, Cenâb-ı Hak nefse demiş: "*Ben neyim, sen nesin?"* Nefis şöyle cevap vermiş: *"Ben benim, sen sensin!"* Cenâb-ı Hak azap etmiş, cehenneme atmış, yine sormuş. Nefis yine demiş ki: *"Ben benim, sen sensin."* Nasıl azap ettiyse nefis enaniyetten vazgeçmemiş. Sonra Cenâb-ı Hak açlıkla azap etmiş, yani onu aç bırakmış. Yine sormuş: *"Ben neyim, sen nesin?"* Nefis demiş ki: أَنْتَ رَبِّي الرَّحِيمُ وَأَنَا عَبْدُكَ الْعَاجِزُ Yani, "Sen benim Rahîm Rabbimsin, ben senin aciz bir kulunum."[1491]

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ صَلَاةً تَكُونُ لَكَ رِضَاءً وَلِحَقِّهٖ أَدَاءً بِعَدَدِ
ثَوَابِ قِرَاءَةِ حُرُوفِ الْقُرْاٰنِ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ وَسَلِّمْ[1492]
سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ ۝ وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ ۝
وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ[1493] ، اٰمِين.

İtizar:[1494] Şu ikinci kısım kırk dakikada süratle yazıldığından, ben ve müsveddeyi yazan kâtip, ikimiz de hasta olduğumuzdan, elbette içinde karışıklık ve kusur bulunacaktır. Kardeşlerimizden müsamaha ile bakmalarını bekleriz. Uygun gördüklerini tashih edebilirler.

Üçüncü Risale Olan Üçüncü Kısım

Kur'an-ı Mucizü'l-Beyan'ı i'cazıyla alâkalı iki yüz kısmından nakışlarına ait bir kısmını gösterecek tarzda, Hafız Osman hattıyla, borçlu ile alacaklı hakkındaki ayetin[1495] uzunluğuna göre ayrılan sayfaları ve İhlâs sûresi ölçü alınan satırları muhafaza eden, o i'caz nakşını gösteren bir şekilde yazmaya dair mühim bir niyetimi, Kur'an hizmetindeki kardeşlerimin nazarlarına sunup istişare etmek, onların fikirlerini öğrenmek ve kendimi ikaz için bu kısmı yazdım, onlara müracaat ediyorum. Bu üçüncü kısım "Dokuz Mesele"dir.

Birinci Mesele

Kur'an-ı Azîmüşşan'ın i'caz türlerinin kırkı bulduğu, "Kur'an'ın Mucizeleri" adlı Yirmi Beşinci Söz'de delilleriyle ispat edilmiştir. Bazıları etraflıca, bir kısmı kısaca inkârcılara karşı da gösterilmiştir.

Hem Kur'an'ın, i'cazını insanlığın kırk tabakasına ayrı ayrı gösterdiği, On Dokuzuncu Mektup'un On Sekizinci İşaret'inde söylenmiş ve o tabakaların on tanesinin i'cazdan ayrı ayrı hisseleri ispat edilmiştir. Kur'an diğer otuz tabaka olan çeşitli meşreplerden veli zâtlara ve türlü ilim sahiplerine de i'cazını ayrı ayrı göstermiş; onun hak Allah kelâmı olduğunu onların ilmelyakîn,[1496] aynelyakîn,[1497] hakkalyakîn[1498] derecesinde tahkikî imanları ortaya koymuştur. Demek, o zâtların her biri Kur'an'ın ayrı bir i'caz yönünü görmüş.

Evet, Cenâb-ı Hakk'ı bilip tanıyan bir velinin anladığı i'caz ile aşk ehli bir velinin gördüğü i'caz güzelliği aynı olmadığı gibi, o güzelliğin cilveleri çeşitli meşreplere göre değişir. Kelâm ilminde derin bir âlim ve bir imamın gördüğü i'caz yönü ile dinin füruat[1499] kısmıyla meşgul olan bir müçtehidin gördüğü i'caz yönü bir değildir ve bunun gibi...

O i'caz yönlerini etraflıca, ayrı ayrı göstermek elimden gelmiyor. Anlayışım dardır, aklım almıyor; bakışım kısadır, göremiyor. Onun için yalnız on tabaka söylenmiş, gerisine kısaca işaret edilmiştir. O tabakalardan ikisi Mucizât-ı Ahmediye Risalesi'nde[1500] çok izaha muhtaçken, o vakit pek noksan kalmıştı.

Birinci Tabaka: “Kulaklı tabaka” dediğimiz basit avam tabaka Kur’an’ı yalnız kulağıyla dinler, onun i’cazını bu şekilde anlar. Yani der ki: “Bu işittiğim Kur’an başka kitaplara benzemiyor. Bütününün ya altında ya da üstünde olacak. Hepsinin altında olduğunu kimse söyleyemez ve söyleyememiş, şeytan dahi söyleyemez. Öyleyse hepsinin üstündedir.” İşte bu kadarıyla, özet şeklinde On Sekizinci İşaret’te yazılmıştı. Sonra onu izah için yazılan Yirmi Altıncı Mektup’un “Hüccetü’l-Kur’an Alâ Hizbi’ş-Şeytan” (Şeytana ve Taraftarlarına Karşı Kur’an’ın Bir Delili) adlı birinci bahsi, o tabakanın i’cazdan anladığını tasvir ve ispat eder.

İkinci Tabaka: “Gözlü tabaka”dır. Yani basit avam tabakadan bir kısmı veyahut aklı gözüne inmiş maddeciler için Kur’an’ın i’cazının gözle görülecek bir işaretinin bulunduğu, On Sekizinci İşaret’te iddia edilmişti. O iddiayı aydınlatmak ve ispatlamak için çok izaha lüzum vardı. Şimdi anladığımız mühim bir rabbanî hikmet sebebiyle o izah verilmedi. Meselenin pek küçük birkaç kısmına işaret edilmişti. Şimdi o hikmetin sırrı anlaşıldı ve sonraya bırakılmasının daha iyi olduğuna kesin kanaat getirdik. O tabakanın anlamasını ve zevk almasını kolaylaştırmak için kırk i’caz yönünden gözle görülen birine işaret eden bir Kur’an’ı yazdırdık ki o yüzü göstersin.

Bu üçüncü kısmın geri kalan meseleleri ile dördüncü kısım tevafuklara dair olduğu için tevafuklar hakkındaki fihrist ile yetinildi, o meseleler burada yazılmadı. Yalnız dördüncü kısma ait bir ihtar ile Üçüncü Nükte yazılmıştır.

İhtar: *Resûl* kelimesindeki büyük nükte anlatılırken 160 ayet yazıldı. İşte bu ayetlerin hususiyetleri pek büyük olmakla beraber, ayetler mânâ yönünden birbirini ispat edip tamamladığından ve çok mânidar olduğundan, çeşitli ayetleri ezberlemeyi veya okumayı arzulayanlar için Kur’an’ın bir hizbidir.[1501] Aynı şekilde, *Kur’an* kelimesindeki büyük nüktenin beyanında, 69 yüce ayetin belâgat derecesi fevkalâde ve cezâlet kuvveti, yani tatlı söylenişiyle beraber heybeti pek yüksektir. Bu da Kur’an’dan ikinci bir hizb olarak kardeşlerime tavsiye edilir. Yalnız

Kur'an kelimesi, Kur'an'ın yedi silsilesinde, yani tevafuklu ve irtibatlı ifadelerde mevcut olup hepsi o kelimeyi tutmuş, ikisi hariç kalmış. O ikisi de "okumak" mânâsında olduğundan, onların hariç kalması nükteye kuvvet vermiştir. *Resûl* kelimesi ile en çok münasebetli sûreler içinde Muhammed ve Fetih sûreleri bulunduğundan ve meseleyi o iki sûreden çıkan silsilelerle sınırlı tuttuğumuzdan, dışarıda kalan *Resûl* kelimesi şimdilik konulmamıştır. Vakit müsaade ederse bundaki sırlar yazılacaktır inşallah.

Üçüncü Nükte

"Dört Nükte"dir.

Birinci Nükte: *Allah* lafzı, Kur'an'ın tamamında 2806 defa zikredilmiştir. "Bismillah"takilerle beraber *Rahman* ismi 159 defa, *Rahîm* ismi 220, *Gafûr* 61, *Rab* 846, *Hakîm* 86, *Alîm* 126, *Kadîr* 31 ve Lâ ilâhe illâ hû'daki *Hû* 26 defa zikredilmiştir.[1502] HAŞİYE "Allah" lafzının sayısında çok sır ve nükte var. Mesela, "Allah" lafzının sayısı, ondan ve Rab isminden sonra en çok zikredilen *Rahman, Rahîm, Gafûr* ve *Hakîm* ile beraber Kur'an ayetlerinin yarısı kadardır. *Allah* lafzı yerine zikredilen *Rab* ile beraber yine yarısıdır. Gerçi *Rab* lafzı 846 defa zikredilmiş, fakat dikkat edilse beş yüz küsuru *Allah* yerinedir, iki yüz küsuru ise öyle değildir.

Hem "*Allah*" lafzı; Rahman, Rahîm, Alîm isimleri ve Lâ ilâhe illâ hû'daki *Hû*'nun sayısıyla beraber yine Kur'an ayetlerinin yarısı kadardır. Fark yalnız dörttür. Ve Hû yerine *Kadîr* ismiyle beraber yine bütün ayetlerin yarısıdır. Fark dokuzdur. "*Allah*" lafzının tamamındaki nükteler çok, şimdilik yalnız bu nükteyle yetiniyoruz.

İkinci Nükte: Sûreler itibarı iledir. Bunun da çok nükteleri var. Bir intizam, bir kasıt ve iradeyi gösterir tarzda tevafukları bulunur.

Bakara sûresinde ayetlerin sayısıyla "*Allah*" lafzının sayısı aynıdır. Arada dört fark bulunur ki, "*Allah*" lafzı yerine dört "*Hû*" var. Mesela, Lâ ilâhe illâ hû'daki gibi... Onunla eşit olurlar.

Âl-i İmran'da yine ayetlerle "*Allah*" lafzının sayısı tevafuktadır, eşittir. Yalnız "*Allah*" lafzının sayısı 209, ayetlerinki 200'dür. Fark dokuzdur. Küçük farklar böyle söz meziyetlerinde ve belâgat nüktelerinde zarar vermez, yaklaşık tevafuklar kâfidir.

Nisa, Mâide, En'âm sûrelerinde, üçünün ayetlerinin toplamı, tamamındaki "*Allah*" lafzının sayısına tevafuk eder. Ayetlerin sayısı 464, "*Allah*" lafzınınki 461'dir; Bismillâh'takilerle beraber tam tevafuktadır.

Hem mesela, başta yer alan beş sûredeki "*Allah*" lafzı sayısı; A'râf, Enfâl, Tevbe, Yunus, Hud sûrelerindekinin iki katıdır. Demek bu sonraki beş, önceki beşin yarısıdır.

Ardından gelen Yusuf, Ra'd, İbrahim, Hicr, Nahl sûrelerindeki "*Allah*" lafzı sayısı, o yarının yarısıdır.

Sonra İsra, Kehf, Meryem, Tâhâ, Enbiyâ, Hac[1503] HAŞİYE sûrelerindeki sayı bunun da yarısıdır. Sûreler beşer beşer, yaklaşık o oranla gidiyor; yalnız küsuratta bazı farklar var. Öyle farklar, böyle hitap makamlarında tevafuka zarar vermez. Mesela bir kısmı 121, bir kısmı 125; bir kısmı 154, bir kısmı 159'dur.

Sonra Zuhruf sûresinden başlayan beş sûrede Allah lafzı sayısı yarının yarısının yarısına iniyor. Necm sûresinden başlayan beş sûrede bunun da yarısıdır fakat yaklaşık olarak... Küçük küsurat farkları, böyle hitap makamlarında zarar vermez. Ardından gelen beşer beşer kısa sûreler içinde, beşlilerden üç tanesinde yalnız üçer tane "*Allah*" lafzı var. İşte bu vaziyet gösteriyor ki, "*Allah*" lafzının sayısına tesadüf karışmamış, o bir hikmet ve intizamla belirlenmiş.

"Allah" Lafzının Üçüncü Nüktesi: Sayfaların birbiriyle alâkasıdır. Şöyle ki, bir sayfada bulunan "Allah" lafzı sayısı, o sağ sayfanın arka yüzündeki ve onun karşısındaki sayfaya, bazen solundaki karşı sayfaya ve onun arka yüzüne bakar. Ben kendi Kur'an nüshamda bu tevafuku inceledim. Çoğunlukla rakamlarda gayet güzel bir uyum ile bir tevafuk gördüm. Nüshama da işaretler koydum. Allah lafzının sayısı çok defa eşit, bazen

birbirinin yarısı yahut üçte biri oluyor. Bir hikmet ve intizamı hissettiren bir vaziyeti vardır.

Dördüncü Nükte: Tek bir sayfadaki tevafuklardır. Kardeşlerimle üç dört ayrı Kur'an nüshasını karşılaştırdık. Hepsinde tevafukların bir iradeyle olduğuna kanaat getirdik. Yalnız matbaada nüshaları çoğaltanlar başka maksatlar gözettiklerinden, tevafuklarda bir derece intizamsızlık ortaya çıkmış. Düzene koyulsa pek nadir istisnalarla Kur'an'ın tamamında 2806 "Allah" lafzının sayısında tevafuklar görünecektir ve bunda bir mucizelik ışığı parlıyor. Çünkü insan aklı bu pek geniş sayfayı birden kavrayamaz, ona karışamaz. Tesadüfün ise bu mânidar ve hikmetli vaziyete eli ulaşamaz.

Dördüncü Nükte'yi bir derece göstermek için yeni bir mushaf (Kur'an) yazdırıyoruz ki, en yaygın mushafların sayfa ve satırlarını aynen muhafaza etmekle beraber, sanatkârların lâkaytlığı sebebiyle intizamsız olan yerler düzene koyulup tevafukların hakiki intizamı inşallah gösterilecektir ve gösterildi.

اَللّٰهُمَّ يَا مُنْزِلَ الْقُرْاٰنِ بِحَقِّ الْقُرْاٰنِ فَهِّمْنَا أَسْرَارَ الْقُرْاٰنِ مَا دَارَ الْقَمَرَانِ
وَصَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى مَنْ أَنْزَلْتَ عَلَيْهِ الْقُرْاٰنَ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ أَجْمَعِينَ، اٰمِينَ.[1504]

Beşinci Risale Olan Beşinci Kısım

بِسْــــــمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَللّٰهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ...الخ[1505] nur dolu ayetinin pek çok sırrının nurlarından birini, ramazan-ı şerifte bir ruh halinde hissettim, hayal meyal gördüm. Şöyle ki, Üveys-i Karanî'nin,

إِلٰهِي أَنْتَ رَبِّي وَأَنَا الْعَبْدُ وَأَنْتَ الْخَالِقُ وَأَنَا الْمَخْلُوقُ
وَأَنْتَ الرَّزَّاقُ وَأَنَا الْمَرْزُوقُ[1506]... الخ

meşhur münâcâtı türünden, bütün canlıların Cenâb-ı Hakk'a bir çeşit münâcât yaptığı ve on sekiz bin âlemden[1507] her birinin ışığının O'nun birer ismi olduğu kanaatini bana verecek bir vakayı kalben ve hayalen gördüm:

Birbirine sarılı çok yapraklı bir gül goncası gibi, bu âlemde binlerce perde perde içinde sarılı, birbiri altında saklı âlemler vardı. Her bir perde açıldıkça başka bir âlemi görüyordum. O gördüğüm âlemler ise bana nur ayetinin[1508] arkasındaki

أَوْ كَظُلُمَاتٍ فِي بَحْرٍ لُجِّيٍّ يَغْشَاهُ مَوْجٌ مِنْ فَوْقِهِ مَوْجٌ مِنْ فَوْقِهِ سَحَابٌ ظُلُمَاتٌ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ إِذَا أَخْرَجَ يَدَهُ لَمْ يَكَدْ يَرٰيهَاۜ وَمَنْ لَمْ يَجْعَلِ اللّٰهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِنْ نُورٍ[1509]

ayetinin tasvir ettiği gibi bir yalnızlık, korku ve dehşet karanlığı içinde görünüyordu. Birden Cenâb-ı Hakk'ın bir isminin cilvesi, büyük bir nur gibi görünüp o âlemi ışıklandırıyordu. Akla hangi perde açılmışsa hayale de başka fakat gaflet karanlığında bir âlem görünüyorken, güneş gibi bir ilahî isim tecelli ediyor, o âlemi baştan başa aydınlatıyordu... Bu kalbî seyir ve hayalî seyahat böyle çok devam etti.

Mesela, hayvanlar âlemini gördüğüm vakit, onların sonsuz ihtiyaçları ve şiddetli açlıklarıyla beraber zayıflık ve aczleri, o âlemi bana çok karanlık ve hazin gösterdi. Birden *Rahman* ismi *Rezzak* burcunda (yani mânâsında) parlayan bir güneş gibi doğdu; o âlemi baştan başa rahmet ışığıyla yaldızladı.

Sonra o hayvanlar âleminde, yavruların zayıflık, acz ve ihtiyaç içinde çırpındıkları hazin ve herkeste acıma duygusu uyandıracak bir karanlıkta başka bir âlemi gördüm. Birden *Rahîm* ismi *şefkat* burcunda doğdu, o âlemi o kadar güzel ve şirin bir surette ışıklandırdı ki, şikâyet, acıma ve hüzünden gelen gözyaşlarını ferah, sevinç ve şükrün lezzetinden gelen damlalara çevirdi.

Ardından sinema perdesi gibi bir perde daha açıldı, *insanlık âlemi* bana göründü. O âlem o kadar karanlık, o kadar dehşetliydi ki, dehşetimden feryat ettim, "Eyvah!" dedim. Çünkü gördüm ki insanlar; ebediyete uzanıp giden arzuları, emelleri.. kâinatın her tarafına uzanan tasavvur ve fikirleri.. bekâyı, ebedî saadeti, cenneti gayet ciddi şekilde isteyen gayret ve kabiliyetleri.. sonsuz maksat ve isteklere bakan fakr ve ihtiyaçları.. zayıflık ve aczlerinin yanında, hücumuna uğradıkları sayısız musibet ve

düşmanlarıyla beraber gayet kısa bir ömür geçiriyorlar. Gayet telaşlı ve sıkıntılı bir hayatta, gayet perişan bir şekilde geçim derdiyle, kalb için en elemli ve müthiş haller olan sürekli yokluk ve ayrılık belâsı içinde, gafillere ebedî karanlık kapısı gibi görünen kabre ve mezarlığa bakıyor, birer birer ve kafile kafile o karanlık kuyusuna atılıyorlar.

İşte o âlemi bu karanlıklar içinde gördüğüm anda kalbim, ruhum ve aklımla beraber bütün insani latifelerim, belki vücudumun bütün zerreleri feryat ile ağlamaya hazırken, birden Cenâb-ı Hakk'ın *Âdil* ismi *Hakîm* burcunda, *Rahman* ismi *Kerîm* burcunda, *Rahîm* ismi *Gafûr*[1510] burcunda, *Bâis*[1511] ismi *Vâris*[1512] burcunda, *Muhyî*[1513] ismi *Muhsin*[1514] burcunda, *Rab* ismi *Mâlik* burcunda (yani mânâsında) doğdu. İnsanlık âlemi içindeki pek çok âlemi aydınlattı, ışıklandırdı ve nuranî ahiret âleminden pencereler açıp insanın o karanlık dünyasına nurlar serptiler.

Sonra muazzam bir perde daha açıldı, *yeryüzü âlemi* göründü. Felsefenin karanlıklı ilmî kanunları hayale dehşetli bir âlem gösterdi. Top güllesinden yetmiş defa daha süratli bir hareketle, yirmi beş bin senelik mesafeyi bir senede alan ve her vakit dağılmaya, parçalanmaya müsait, içi zelzeleli ve çok yaşlı yeryüzünün üstünde, kâinatın sonsuz boşluğunda seyahat eden biçare insanın vaziyeti bana yalnızlık ve korku veren bir karanlık içinde göründü. Başım döndü, gözüm karardı. Birden yerin ve göklerin Hâlık'ı, *Kadîr, Alîm, Rab, Allah, Rabbü's-semâvâti ve'l-arz*[1515] *ve Müsahhirü'ş-şemsi ve'l-kamer*[1516] isimleri; *rahmet*, *azamet* ve *rubûbiyet* burcunda doğdular. O âlemi öyle nurlandırdılar ki, yerküre bana gayet muntazam, itaatkâr, mükemmel, hoş, emniyetli; gezinti, keyif ve ticaret için hazırlanmış bir yolcu gemisi şeklinde göründü.

Kısacası: *Cenâb-ı Hakk'ın kâinata bakan bin bir isminin her biri bir âlemi ve onun içindeki âlemleri aydınlatan bir güneş hükmündeydi ve ehadiyet*[1517] *sırrıyla her ismin cilvesinde diğer isimlerin cilveleri de bir derece görünüyordu.*

Sonra kalb, her karanlığın arkasında ayrı bir nur gördüğü için seyahate iştahı açılıyordu. Hayale binip göklere çıkmak istedi. O zaman gayet geniş

bir perde daha açıldı. Kalb *gökler âlemine* girdi, gördü ki o nuranî, tebessüm eder gibi görünen yıldızlar yerküreden daha büyüktür ve ondan daha süratli bir şekilde, iç içe geziyor, dönüyorlar. Biri yolunu bir dakika şaşırsa başkasıyla çarpışacak, öyle bir patlama olacak ki, kâinatın ödü kopup âlemi dağıtacak. Onlar nur değil ateş saçar, bana tebessümle değil vahşetle baktılar. Gökleri dehşet ve hayret karanlıkları içinde sonsuz büyük, geniş, ıssız ve boş gördüm. Geldiğime bin pişman oldum.

Birden, وَلَقَدْ زَيَّنَّا[1519] رَبُّ الْمَلٰئِكَةِ وَالرُّوحِ, رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ[1518]'un güzel isimleri, السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ[1520] , وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ[1521] burcunda cilveleriyle göründü. O mânâ ile üstüne karanlık çökmüş yıldızlar o büyük nurlardan birer parıltı alıp, gökler âlemi yıldızlar sayısınca elektrik lambası yakılmış gibi nurlandı. Boş ve ıssız zannedilen o gökler de meleklerle, ruhanîlerle doldu, şenlendi. Ezel ve Ebed Sultanı'nın sonsuz ordularından biri hükmünde hareket eden güneş ve yıldızlar yüce bir şekilde dönüyor, o Sultan-ı Zülcelâl'in haşmetini ve rubûbiyetinin şaşaasını gösteriyorlar gibi gördüm. Mümkün olsa bütün zerrelerimle, beni dinleselerdi bütün varlıkların dilleriyle diyecektim ve bütün kuvvetimle hepsi adına dedim ki:

اَللّٰهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ مَثَلُ نُورِهٖ كَمِشْكٰوةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ اَلْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ اَلزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ نُورٌ عَلٰى نُورٍ يَهْدِى اللّٰهُ لِنُورِهٖ مَنْ يَشَاءُ[1522]

Bu ayeti okudum; döndüm, indim, ayıldım, اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى نُورِ الْإِيمَانِ وَالْقُرْاٰنِ[1523] dedim.

Altıncı Risale Olan Altıncı Kısım

[Hücumât-ı Sitte][1524]

Kur'an-ı Hakîm'in talebe ve hizmetkârlarını ikaz etmek ve aldanmamak için yazılmıştır.

بِسْــــــمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَلَا تَرْكَنُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ[1525]

Bu Altıncı Kısım, insan ve cin suretindeki şeytanların altı hilesini inşallah neticesiz bırakır ve hücum yollarının altısını kapatır.

Birinci Hile

İnsan suretindeki şeytanlar, cin suretindeki şeytanlardan aldıkları dersle, Kur'an cemaatinin fedakâr hizmetkârlarını **makam sevgisi ve şöhret düşkünlüğü** vasıtasıyla aldatmak, o kutsî hizmetten, manevî ve yüce cihaddan vazgeçirmek istiyorlar. Şöyle ki:

"Hubb-u câh" denilen şöhret hırsı, kendini beğendirmeye çalışma ve şan-şeref denilen riyakârca halka görünme isteği, başkalarının gözünde mevki sahibi olma arzusu insanda, bilhassa ehl-i dünyanın her ferdinde az veya çok vardır. Hatta o arzu için hayatını feda etme derecesinde şöhret düşkünlüğü insanı yönlendirir. Ahiret hayatını esas tutan kimseler için bu his gayet tehlikeli, ehl-i dünya için gayet gürültü patırtılı ve ızdıraplıdır; pek çok kötü ahlâk vasfının kaynağı ve insanların da en zayıf damarıdır. Yani bir insanı yakalamak ve yanına çekmek isteyen, bu hissini okşamakla onu kendine bağlar ve mağlup eder. *Kardeşlerim hakkında en çok korktuğum, bu zayıf damarlarından dinsizlerin faydalanması ihtimalidir. Bu hal beni çok düşündürüyor. Hakiki olmayan bazı biçare dostlarımı o şekilde yanlarına çekti, mânen tehlikeye attılar.*[1526] HAŞİYE

Ey kardeşlerim ve Kur'an hizmetinde arkadaşlarım! Bu **makam ve şöhret sevgisini kullanarak** gelen aldatıcı ehl-i dünyanın hafiyelerine, dalâlet yolundakilerin propagandacılarına veya şeytanın talebelerine deyiniz ki:

"Öncelikle Allah'ın rızası, O'nun Rahmanî iltifatı ve kabulü öyle bir makamdır ki, insanların alâkası ve takdiri ona nispeten bir zerre hükmündedir. Eğer rahmetin teveccühü, iltifatı varsa yeter. İnsanların alâkası, onun yansıması ve gölgesi olmak yönüyle makbuldür. Yoksa arzu edilecek bir şey değildir, çünkü kabir kapısında söner, beş para etmez!"

Makam sevgisi ve şöhret düşkünlüğü eğer susturulmaz ve yok edilmezse yüzünü başka tarafa çevirmek lâzımdır. Şöyle ki:

Ahirete ait sevaplar için, dua kazanmak niyetiyle ve hizmetin güzel tesiri noktasında, gelecek temsildeki sırdan dolayı belki o hissin meşru bir tarafı bulunur. Mesela, Ayasofya Camii'nin fazilet ve kemâl sahibi, mübarek, muhterem zâtlarla dolu olduğu bir zamanda, avluda ve kapıda tek tük haylaz çocuklar, serseri ahlâksızlar, cami pencerelerinin üstünde ve yakınında eğlenceye düşkün yabancı seyirciler bulunsa… Bir adam camiye girip o cemaate katılsa ve güzel bir sesle, şirin bir tarzda Kur'an'dan bir aşir[1527] okusa, o vakit binlerce hakikat ehlinin bakışları ona döner; güzel bir alâka ve manevî bir dua ile o adama sevap kazandırırlar. Bu yalnız, haylaz çocukların, serseri inkârcıların ve tek tük yabancıların hoşuna gitmez. Eğer adam o mübarek camiye, o büyük cemaatin içine girdiği vakit süflîce ve edepsizce, fuhşa dair şarkılar söylese, dans edip zıplasa o haylaz çocukları güldürür, o serseri ahlâksızları fuhşiyata teşvik ettiği için hoşlarına gider ve İslamiyet'in kusurunu görmekten lezzet alan yabancıların alaycı tebessümlerini kazanır. Fakat o büyük ve mübarek cemaatin bütün fertlerinin nefret eden ve aşağılayan bakışlarını üzerine çekecektir. Esfel-i sâfilîne, yani aşağıların aşağısına düşmüş gibi gözlerinde alçak görünecektir.

İşte aynen bu misaldeki gibi, İslam âlemi ve Asya büyük bir cami, müminler ve hakikat ehli zâtlar o camideki muhterem cemaattir. O haylaz çocuklar, çocuk akıllı dalkavuklardır. O serseri ahlâksızlar Frenk[1528] meşrep, milliyetsiz, dinsiz kimselerdir. Yabancı seyirciler ise ecnebilerin fikirlerini neşreden gazetecilerdir. Her Müslümanın, bilhassa fazilet ve kemâl sahibi ise, bu camide derecesine göre bir yeri olur; görünür, dikkatli bakışlar ona çevrilir. Eğer İslamiyet'in esas sırlarından biri olan ihlâs ve Allah'ın rızası yolunda Kur'an-ı Hakîm'in ders verdiği kutsî hüküm ve hakikatlere uygun hareket edip ameller işlese, hal dili mânen Kur'an ayetlerini okusa, o vakit mânen İslam âleminin her bir ferdinin daimî virdi olan اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ[1529] duasından hisse alır ve hepsiyle kardeşçe alâkası olur. Yalnız zararlı hayvanlar misali dalâlet yolundaki bazı kimselerce ve sakallı çocuklar hükmündeki bazı ahmaklarca kıymeti

görülmez. Eğer o adam, şeref vesilesi saydığı bütün ecdadının, iftihar kaynağı bildiği bütün geçmişlerinin ve ruhen dayanak noktası kabul ettiği selef-i sâlihînin nuranî caddesini terk edip heveslerine ve nefsinin kötü arzularına uysa, riyakârca, şöhrete düşkün bir şekilde, bid'atlar çıkararak işler yapsa ve hareket etse, mânen bütün hakikat ehlinin ve müminlerin gözünde en alçak seviyeye düşer. اِتَّقُوا فِرَاسَةَ الْمُؤْمِنِ فَإِنَّهُ يَنْظُرُ بِنُورِ اللّٰهِ[1530] sırrınca, müminler ne kadar basit ve cahil de olsalar, akılları almadığı halde, öyle kendini beğendirmeye çalışan adamları görünce kalben soğukluk duyar, mânen ondan nefret ederler.

İşte **makama düşkün ve şöhrete bağımlı** adam –misaldeki ikinci adam– çok büyük bir cemaatin gözünde aşağıların aşağısına düşer. Önemsiz, alaycı ve saçmalayan bazı serserilerin gözünde ise geçici ve uğursuz bir makam kazanır. اَلْأَخِلَّاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ[1531] sırrınca, *dünyada zarara, berzahta azaba sebep ve ahirette düşman olan bazı yalancı dostlar bulur.*

Misaldeki birinci adam, farz edelim makam sevgisini ve şöhret düşkünlüğünü kalbinden çıkarmasa bile ihlâsı ve Allah'ın rızasını esas tutmak ve makam sevgisini, şöhret düşkünlüğünü hedef yapmamak şartıyla, bir nevi meşru olan manevî makam, hem de muhteşem bir makam kazanır ki, o damarını mükemmel şekilde tatmin eder. Bu adam az, hem de pek az ve önemsiz bir şey kaybeder; buna karşılık çok, hem de pek çok kıymetli, zararsız şey bulur. Belki birkaç yılanı kendinden kaçırır; buna bedel çok mübarek mahlûkları arkadaş edinir, onlarla yakınlık, dostluk kurar. Veya ısırıcı, yabani eşekarılarını kaçırıp mübarek rahmet şerbetçileri olan arıları kendine çeker. Onların elinden bal yer gibi öyle dostlar bulur ki, daima dualarıyla kevser misali feyizler, İslam âleminin her tarafından onun ruhuna içirilir ve amel defterine geçirilir.

Bir zaman dünyanın büyük bir makamını işgal eden küçük bir insan, şöhret yolunda büyük bir kabahat işleyerek İslam âleminin gözünde maskara olduğunda, geçen temsilin mealini ona ders verdim, başına

vurdum. İyi sarstı, fakat kendimi makam sevgisinden ve şöhret düşkünlüğünden kurtaramadığım için o ikazım da onu uyandırmadı.

İkinci Hile

İnsanda en mühim ve esaslı hislerden biri **korku hissidir**. Aldatıcı zalimler, bu korku damarından çok istifade etmektedir. Onunla korkakları gemliyorlar. Ehl-i dünyanın hafiyeleri ve dalâlet yolundakilerin propagandacıları, avam tabakanın ve bilhassa âlimlerin bu damarından çok faydalanıyor. Onları korkutuyor, evhamlarını tahrik ediyorlar. Mesela, nasıl ki damda bulunan bir adamı tehlikeye atmak için hilekâr biri, o evhamlı adama zararlı görünen bir şeyi gösterip yersiz korkusunu tahrik ederek kova kova onu damın kenarına kadar getirir, baş aşağı düşürür ve adamın boynu kırılır. Aynen bunun gibi, çok önemsiz evhamla çok mühim şeyleri feda ettiriyorlar. Hatta bazı kimseler bir sinek beni ısırmasın diyerek yılanın ağzına girer.

Bir zaman –Allah rahmet etsin– mühim bir zât, kayığa binmekten korkuyordu. Onunla beraber bir akşam vakti İstanbul'dan köprüye geldik. Kayığa binmek gerekti. Araba yok, Eyüp Sultan'a gitmeye mecburuz. Israr ettim. Dedi ki:

— Korkuyorum, belki batarız!

Ona dedim:

— Bu Haliç'te tahminen kaç kayık var?

— Belki bin.

— Senede kaç kayık batar?

— Bir iki tane, bazı sene de hiç batmaz.

— Sene kaç gündür?

— Üç yüz altmış beş.

— Senin vehmine ilişen ve korkuna dokunan batma ihtimali, üç yüz altmış beş binde bir ihtimaldir. Böyle bir ihtimalden korkan, değil insan, hayvan bile olamaz!

Hem dedim ki:

— Acaba kaç sene yaşayacağını tahmin ediyorsun?

— Ben ihtiyarım, belki on sene daha yaşama ihtimalim vardır.

— Ecel gizli olduğundan, her gün ölme ihtimali var. Öyleyse üç bin altı yüz günde her gün vefatın muhtemel. İşte kayığın batması gibi üç yüz binde bir ihtimal değil, belki üç binde bir ihtimal ile bugün ölümün muhtemeldir, titre ve ağla, vasiyetini hazırla.

Aklı başına geldi, titrediği halde kayığa bindirdim. Kayığın içinde ona şöyle dedim:

— *Cenâb-ı Hak korku damarını hayatın korunması için vermiş, tahrip edilmesi için değil! Ve o hissi, hayatı ağır, zor, elemli ve azap yapmak için vermemiştir. Tehlike iki, üç, dört ihtimalde bir, hatta beş altı ihtimalde bir ise tedbirli bir korku meşru olabilir. Fakat yirmi, otuz veya kırkta bir ihtimalden korkmak evhamdır, hayatı azaba çevirir.*

İşte ey kardeşlerim! Eğer dinsizlerin dalkavukları sizi korkutarak kutsî, manevî cihadınızdan vazgeçirmek için hücum ederlerse onlara deyiniz ki: *"Biz Kur'an ehliyiz!* إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ[1532] *sırrıyla Kur'an'ın kalesindeyiz.* حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[1533] *ayeti etrafımızda sağlam bir surdur. Binlerce ihtimalden bir ihtimal ile şu kısa, fâni hayata küçük bir zarar gelir korkusundan, bizi irademizle ebedî hayatımıza yüzde yüz binlerce zarar verecek bir yola sevk edemezsiniz!"*

Ve deyiniz ki: "*Acaba Kur'an hizmetinde arkadaşımız, o kutsî hizmetin idaresinde üstadımız ve ustabaşımız olan Said Nursî'nin yüzünden, bizim gibi hak yolunda ona dost hak ehlinden kim zarar görmüş? Ve onun has talebelerinden kim belâya uğramış ki biz de uğrayacağız ve bu ihtimalden dolayı telaş edeceğiz? Bu kardeşimizin binlerce ahiret dostu ve kardeşi var. Yirmi otuz senedir toplum hayatına tesirli bir şekilde karıştığı halde, onun yüzünden bir kardeşinin zarar gördüğünü işitmedik. Bilhassa o zaman elinde siyaset topuzu vardı. Şimdi o topuz yerine hakikat nuru var. Eskiden, 31 Mart hadisesinde gerçi onu da karıştırdılar, bazı dostlarını da*

ezdiler. Fakat sonra anlaşıldı ki, mesele başkaları tarafından çıkarılmış. Dostları onun yüzünden değil, onun düşmanları yüzünden belâ çektiler. Hem o zaman çok dostunu da kurtardı. Bundan dolayı, bin değil binlerce ihtimalden bir tek tehlike ihtimalinin verdiği korkuyla ebedî bir hazineyi elimizden kaçıracağımız, sizin gibi şeytanların aklından bile geçmemeli!"

Böyle deyip dalâlet ehlinin dalkavuklarının ağzına vurarak onları kovmalısınız.

Hem o dalkavuklara deyiniz ki: *"Yüz binlerce ihtimalden bir ihtimal değil, yüzde yüz ihtimalle bir helâk gelse dahi zerre kadar aklımız varsa korkup, onu bırakıp kaçmayacağız!" Çünkü tekrar tekrar tecrübelerle görülmüş ve görülüyor ki, gelen belâ ilk önce tehlike zamanında büyük kardeşine veyahut üstadına ihanet edenlerin başında patlar. Hem onlara merhametsizce ceza verilmiş ve alçak gözüyle bakılmıştır. Onların hem bedeni hem de mânen zillet içinde ruhu ölmüştür. Onlara ceza verenler kalblerinde bir merhamet hissetmez, çünkü şöyle derler: 'Bunlar madem kendilerine sadık ve şefkatli üstadlarına karşı hain çıktılar, elbette çok alçaktırlar, merhamete değil aşağılanmaya lâyıktırlar.'"*

Madem hakikat budur. *Ve madem zalim, vicdansız bir adam birini yere atıp ayağıyla onun başını kesinlikle ezecek şekilde davransa, yerdeki kişi eğer o vahşi zalimin ayağını öpse o zillet yüzünden kalbi başından önce ezilir, ruhu bedeninden önce ölür. Hem başı gider hem de izzet ve haysiyeti mahvolur. O canavar ve vicdansız zalim karşısında zayıflık göstermekle ona kendisini ezmesi için cesaret verir. Eğer ayağı altındaki mazlum adam, o zalimin yüzüne tükürse kalbini ve ruhunu kurtarır, cesedi mazlum bir şehit olur. Evet, tükürün zalimlerin hayasız yüzlerine!..*

Bir zaman İngiliz devleti İstanbul Boğazı'ndaki topları tahrip ve İstanbul'u işgal ettiği sırada, o devletin en büyük din dairesi olan Anglikan Kilisesi'nin başpapazı tarafından Meşihat-ı İslamiye'ye[1534] din hakkında altı soru soruldu. Ben de o zaman Dârü'l-Hikmeti'l-İslamiye[1535] üyesiydim. Bana dediler ki: "Bir cevap ver." Onlar altı soruya altı yüz kelimeyle cevap istiyordu. Ben şöyle dedim:

"Altı yüz kelimeyle değil, altı kelimeyle de değil, hatta bir kelimeyle bile değil; belki bir tükürükle cevap veriyorum! Çünkü o devlet, işte görüyorsunuz, ayağını boğazımıza bastığı dakikada onun papazının gururlu bir şekilde üstümüzde soru sormasına karşılık yüzüne tükürmek gerekiyor. Tükürün o zalimlerin merhametsiz yüzüne!.."

Şimdi diyorum ki: *Ey kardeşlerim! İngilizler gibi zorba bir hükümetin işgali zamanında onlara bu şekilde, yazıyla karşılık vermek yüzde yüz tehlikeliyken Kur'an'ın muhafazası bana kâfi geldiyse; size kıymetsiz zalimlerin elinden yüzde bir ihtimalle gelecek zararlara karşı elbette yüz derece daha kâfidir.*

Hem ey kardeşlerim! Çoğunuz askerlik yapmışsınız. Yapmayanlar da elbette işitmiştir. İşitmeyenler de benden işitsinler ki, e*n çok yaralananlar siperini bırakıp kaçanlardır. En az yara alanlar siperinde sabit ve kararlı duranlardır.*

قُلْ إِنَّ الْمَوْتَ الَّذِي تَفِرُّونَ مِنْهُ فَإِنَّهُ مُلَاقِيكُمْ[1536] ayeti, işaret ettiği mânâ ile gösteriyor ki: *"Firar edenler, kaçmaları sebebiyle ölümle daha çok karşılaşıyorlar!"*

Şeytanın Üçüncü Hilesi

Hırs ve açgözlülük yüzünden çoklarını avlıyorlar. Kur'an-ı Hakîm'in apaçık ayetlerinden feyiz alarak birçok risalede kesin delillerle ispat etmişiz ki: *Meşru rızık, kuvvet ve iradenin derecesine göre değil; aksine aczini, fakr ve ihtiyacını ortaya koyma ölçüsünde geliyor.* Bu hakikati gösteren sayısız işaret, emare ve delil vardır. Mesela:

Canlıların bir türü ve rızka muhtaç olan ağaçlar yerinde duruyor, rızıkları onlara koşup geliyor. Hayvanlar ise hırsla rızıklarının peşinde koştuklarından, ağaçlar gibi mükemmel beslenmiyorlar. Hem balıklar en aptal, iktidarsız hayvan türü oldukları ve kumun içinde yaşadıkları halde mükemmel beslenmeleri ve çoğunun semiz görünmesi; maymun ve tilki gibi zeki ve kuvvetli hayvanların tam beslenememekten dolayı cılız ve zayıf olması gösteriyor ki, *rızka vasıta iktidar değil, fakr ve ihtiyacını ortaya koymaktır.*

Hem insan olsun hayvan olsun, bütün yavruların güzelce beslenmesi.. süt gibi, rahmet hazinesinden en tatlı bir hediyenin umulmadık tarzda, zayıflık ve aczlerine şefkat olarak onlara ihsan edilmesi.. ve vahşi canavarların yiyeceğini zor elde etmesi de gösteriyor ki, *helâl rızkın vesilesi aczdir, fakrını ve ihtiyacını ortaya koymaktır; zekâ ve iktidar değil.*

Hem dünyada, milletler içinde şiddetli hırsıyla meşhur Yahudi milletinden daha fazla rızık peşinde koşan olmuyor. Halbuki zillet ve sefalet içinde geçim darlığına en çok onlar düşüyor. Zenginleri dahi sefil bir şekilde yaşıyor. Zaten faiz gibi gayrimeşru yollarla kazandıkları mal helâl rızık değil ki iddiamızı çürütsün.

Hem pek çok edip ve âlimin fakir hali, pek çok aptalın servet ve zenginliği de gösteriyor ki, *rızkı elde etmenin vesilesi zekâ ve iktidar değil; aksine aczdir, fakr ve ihtiyacını ortaya koymaktır, tevekkül içinde bir teslimdir, sözle, hal diliyle ve fiilen bir duadır.*

İşte bu hakikati ilan eden إِنَّ اللّٰهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ[1537] ayeti davamıza o kadar kuvvetli ve sağlam bir delildir ki, bütün bitkilerin, hayvanların ve yavruların lisanıyla okunuyor. Ve rızık isteyen her varlık cinsi, her topluluk şu ayeti hal diliyle okuyor.

Madem rızık kaderle takdir olunmuştur ve ihsan ediliyor, veren de Cenâb-ı Hak'tır, o hem Rahîm hem Kerîm'dir. O'nun rahmetini itham etmek derecesinde ve keremini hafife alırcasına gayrimeşru bir tarzda yüzsuyu dökmekle vicdanını, belki bazı mukaddes değerlerini rüşvet verip uğursuz, bereketsiz haram bir malı kabul eden, bunun ne kadar katmerli bir divanelik olduğunu düşünsün.

Evet, ehl-i dünya, bilhassa dalâlet yolundakiler parasını ucuz vermez, malını pek pahalı satar. Bir senelik dünya hayatına bir derece yardım edecek bir mal, karşılığında bazen sonsuz, ebedî hayatı yıkmaya sebep olur. İnsan o pis hırs ile Cenâb-ı Hakk'ın gazabını kendine çeker ve dalâlet ehlinin hoşnutluğunu kazanmaya çalışır.

Ey kardeşlerim! Eğer ehl-i dünyanın dalkavukları ve dalâlet yolundaki münafıklar sizi insanın zayıf damarı olan şu hırs ve açgözlülük yüzünden yakalarsa, geçen hakikati düşünüp bu fakir kardeşinizi örnek alınız. Sizi bütün kuvvetimle temin ederim ki:

Kanaat ve iktisat, hayatınızı devam ettirmenizi ve rızkınızı maaştan daha iyi sağlar. Bilhassa size verilen o gayrimeşru para, karşılığını bin kat fazla isteyecek. Hem her saati size ebedî bir hazineyi açabilen Kur'an hizmetine set çekebilir veya hizmetinizde usanç verir. Bu öyle bir zarar ve boşluktur ki, her ay binlerce maaş verilse yerini dolduramaz.

İhtar: Dalâlet ehli, Kur'an-ı Hakîm'den alıp neşrettiğimiz iman ve Kur'an hakikatlerine karşı müdafaa ve cevap vermek elinden gelmediği için münafıkça, aldatarak kandırma ve hile tuzağını kullanıyor. Dostlarımı makam ve şöhret sevgisi, hırs, açgözlülük ve korku ile aldatmak, beni de bazı isnatlarla çürütmek istiyorlar. Biz kutsî hizmetimizde daima müspet hareket ediyoruz. Fakat maalesef, her hayırlı işte bulunan mânileri defetme vazifesi bizi bazen menfî harekete yöneltiyor.

İşte bunun içindir ki, münafıkların hilekârca propagandasına karşı kardeşlerimi geçen şu üç nokta ile ikaz ediyorum. Onlara gelen hücumu defetmeye çalışıyorum.

Şimdi en mühim hücumlardan biri benim şahsımadır. Diyorlar ki: "Said Kürt'tür, neden ona bu kadar hürmet ediyor, arkasına düşüyorsunuz?"

İşte böyle diyenleri susturmak için şeytanın dördüncü hilesini mecburen, istemediğim halde Eski Said lisanıyla söyleyeceğim.

Şeytanın Dördüncü Hilesi

Şeytanın telkini ve dalâlet ehlinin yoldan çıkarmasıyla bana karşı propaganda ile saldıran ve mühim mevkileri işgal eden bazı dinsizler, kardeşlerimi aldatmak ve onların **milli damarlarını** tahrik etmek için ***diyorlar ki****:* "Siz Türksünüz. Maşallah, Türklerde her çeşit âlim ve kâmil zât vardır. Said bir Kürt'tür. Milliyetinizden olmayan biriyle işbirliği yapmak milli şeref ve haysiyete terstir!"

Cevap: *Ey bedbaht dinsiz! Ben –Allah'a hamdolsun– Müslümanım! Kutsî milletimin her devirde üç yüz elli milyon ferdi vardır. Böyle ebedî bir kardeşliği kuran, dualarıyla bana yardım eden ve içinde Kürtlerin büyük çoğunluğu bulunan üç yüz elli milyon kardeşi ırkçılık ve menfî milliyetçilik fikrine feda etmekten ve o sayısız mübarek kardeşler yerine Kürt ismini taşıyan, Kürt ırkından sayılan belli birkaç dinsizi veya mezhepsiz bir yola girenleri kazanmaktan yüz bin defa Allah'a sığınıyorum!.. Ey dinsiz! Ancak senin gibi ahmaklar, Macar kâfirlerin veyahut dinsizleşmiş, Frenkleşmiş birkaç Türk'ün geçici, dünyaca dahi faydasız kardeşliklerini kazanmak için üç yüz elli milyon hakiki, nuranî faydalar sağlayan bir cemaatin bâki kardeşliğini terk eder.*

Yirmi Altıncı Mektup'un üçüncü meselesinde menfî milliyetçiliğin mahiyetini ve zararlarını delilleriyle gösterdiğimizden, konuyu ona havale edip yalnız o kısmın sonunda özetlenen bir hakikati burada bir derece açıklayacağız. Türkçülük perdesi altına giren ve hakikatte Türk düşmanı olan, hamiyet yani dinî ve milli haysiyet sahibi görünmeye çalışan o dinsizlere derim ki:

İslam milleti ile ebedî ve hakiki bir kardeşlikle; Türk denilen bu vatanın müminleriyle de şiddetli ve pek hakiki bir şekilde alâkadarım. Bin seneye yakın, Kur'an'ın bayrağını cihanın her tarafında zaferlerle gezdiren bu vatanın evlatlarına, İslamiyet adına iftihar ederek ve taraftar olarak muhabbet besliyorum.

Sen ise ey hamiyet sahibi görünmeye çalışan sahtekâr! Türk'ün hakiki, milli iftihar kaynağını unutturacak bir şekilde mecazi, ırkçılığa dayanan, geçici ve kin güden bir kardeşliğin var. Sana soruyorum: Türk milleti, yalnız yirmi ile kırk yaş arasındaki gafil ve hevesli gençlerden mi ibarettir? Hem onlar için faydalı olan ve haklarında milli hamiyetin gerektirdiği hizmet, yalnız gafletlerini artıran, onları ahlâksızlıklara alıştıran ve dinen yasak şeylere cesaret veren Frenk meşrep terbiyede midir? Ve onları ihtiyarlıkta ağlatacak olan geçici bir şekilde güldürmekte midir? Eğer milli şeref ve haysiyet bunlardan ibaretse, ileri ve mesut hayat

bu ise, evet sen böyle Türkçü ve böyle milliyetçi isen ben o Türkçülükten kaçıyorum, sen de benden kaçabilirsin! Zerre kadar hamiyetin, şuurun ve insafın varsa şimdiki şu sınıflandırmaya bak, cevap ver. Şöyle ki:

Türk milleti denilen şu vatan evladı altı kısımdır. Birinci kısım, *salih kimseler ve takva sahipleridir*. İkinci kısım, *musibete uğramışlar ve hastalardır*. Üçüncü kısım, *ihtiyarlardır*. Dördüncü kısım, *çocuklardır*. Beşinci kısım, *fakirler ve zayıflardır*. Altıncı kısım ise *gençlerdir*. Acaba ilk beş kısım Türk değil mi? Onların milli şeref ve haysiyetten hisseleri yok mu? Acaba altıncı kısma sarhoşça bir keyif vermek yolunda o beş zümreyi incitmek, keyiflerini kaçırmak, tesellilerini kırmak milli hamiyet mi, yoksa bu millete düşmanlık mıdır? "el-Hükmü li'l-ekser"[1538] sırrınca, çoğunluğa zararı dokunan düşmandır, dost değil!

Sana soruyorum: Birinci kısım olan *müminlerin ve takva sahiplerinin* en büyük menfaati, Frenk meşrep bir medeniyette midir? Yoksa iman hakikatlerinin nurlarıyla ebedî saadeti düşünüp çok arzu duydukları, âşık oldukları hak yolunda gitmekte ve hakiki teselli bulmakta mıdır? Senin gibi dalâlette giden sözde hamiyet sahiplerinin tuttuğu yol, takva sahibi müminlerin manevî nurlarını söndürüyor, hakiki tesellilerini bozuyor, ölümü ebedî yokluk ve kabri daimî, sonsuz bir ayrılık kapısı olarak gösteriyor.

İkinci kısım olan *musibete uğramışların, hastaların ve hayatından ümidi kesmiş kimselerin* menfaati, Frenk meşrep bir şekilde, dinsizce medeniyet terbiyesinde midir? Halbuki o biçareler bir nur, bir teselli istiyor.. musibetlerine karşılık bir mükâfat istiyor.. kendilerine zulmedenlerden intikamlarını almak ve yaklaştıkları kabir kapısındaki dehşeti defetmek istiyor. Sizin gibiler sahtekârca hamiyetinizle çok şefkate, okşanmaya lâyık ve muhtaç o biçare musibetzedelerin kalblerine iğne batırıyor, başlarına tokmak vuruyorsunuz! Merhametsizce ümitlerini kırıyor, onları mutlak bir ümitsizliğe düşürüyorsunuz!.. Milli şeref ve haysiyet bu mudur? Millete böyle mi faydanız dokunuyor?

Üçüncü kısım olan *ihtiyarlar*, milletin üçte birini meydana getiriyor. Bunlar kabre, ölüme yaklaşıyor, dünyadan uzaklaşıyor, ahirete yanaşıyorlar. Böylelerinin menfaati, nuru ve tesellisi, Hülâgu ve Cengiz gibi zalimlerin gaddarca maceralarını dinlemekte midir? Ve ahireti unutturacak, onları dünyaya bağlayacak neticesiz, mânen alçalma olan, görünüşte ise yükselme ve ilerleme denilen şimdiki tarzda hareketinizde midir? Ahirete ait nur sinemada mıdır? Ve hakiki teselli tiyatroda mıdır? Bu biçare ihtiyarlar hamiyetten hürmet isterken, onları manevî bir bıçakla kesmek hükmünde, "ebedî idama, yokluğa sevk ediliyorsunuz" fikrini vermek ve rahmet kapısı olarak düşündükleri kabir kapısını ejderha ağzına çevirmek, manevî kulaklarına "Sen oraya gideceksin!" diye üflemek milli hamiyet ise böyle hamiyetten yüz bin defa Allah sığınırız!

Dördüncü kısım, *çocuklardır*. Onlar milli hamiyetten merhamet ister, şefkat bekler. Onların da zayıflık, acz ve kuvvetsizlikleri noktasında merhametli, kudretli bir Hâlık'ı bilmekle ruhları ferahlayabilir, kabiliyetleri mesut bir şekilde açığa çıkıp gelişebilir. İleride, dünyadaki müthiş korkulara ve durumlara karşı koyabilecek, imandan gelen bir tevekkül ve İslam'ın verdiği teslimiyetin telkinleriyle o masumlar hayata istekli bakabilirler. Acaba bu, alâkalarının pek az olduğu ileri medeniyet derslerini.. manevî kuvvetlerini kıracak, ruhlarını söndürecek, nursuz, sırf maddî felsefe düsturlarını öğrenmekle mi olur? Eğer insan bir cesetten ibaret olsaydı ve kafasında akıl bulunmasaydı, belki o masum çocukları bir süreliğine eğlendirecek medeni terbiye dediğiniz ve milli terbiye süsü verdiğiniz bu Frenk usulü, onlara çocukça bir oyuncak olarak dünyevî bir menfaat sağlayabilirdi. Mademki o masumlar hayatın telaş ve sıkıntılarına atılacaklar ve mademki insandırlar, elbette küçük kalblerinde çok uzun arzuları olacak ve küçük kafalarında büyük maksatlar doğacak. Madem hakikat böyledir, onlara şefkatin gereği olarak, son derece fakr ve aczlerine gayet kuvvetli bir dayanak noktasını ve tükenmez bir yardım kaynağını, kalblerinde Allah'a ve ahirete iman suretinde yerleştirmek lâzımdır. Onlara şefkat ve merhamet bununla olur. Aksi, divane bir

annenin çocuğunu bıçakla kesmesi gibi, milli şeref ve haysiyet sarhoşluğuyla o biçare masumları mânen boğazlamaktır. Bedenini beslemek için beynini ve kalbini çıkarıp ona yedirmek gibi vahşice bir merhametsizlik, bir zulümdür.

Beşinci kısım, *fakirler ve zayıflardır*. Acaba hayatın ağır yükümlülüklerini elem verici bir şekilde taşıyan fakirlerin.. hayatın müthiş telaş ve sıkıntıları karşısında çok üzülen, bunların tesiri altında kalan zayıfların milli şeref ve haysiyetten hisseleri yok mudur? Hamiyet bu biçarelerin ümitsizliğini ve elemini artıran, haram zevklere düşkün bir kısım zenginlerin heveslerinin oyuncağı ve bazı zalim, kuvvetli kimselerin şöhret ve bedbahtlık vesilesi olan Frenk meşrep, utanmazca ve firavunca, medeniyetperverlik adı altındaki hareketlerinizde midir? Bu biçare fakirlerin yarasına merhem, ırkçılık fikrinden değil; aksine, İslamiyet'in kutsî eczanesinden çıkabilir. Zayıfların kuvveti ve haksızlığa karşı dayanma gücü, karanlık ve tesadüfe bağlı, şuursuz, tabiatçı felsefeden değil; İslamî hamiyetten ve kutsî İslam milliyetinden alınır!..

Altıncı kısım, *gençlerdir*. Gençlikleri eğer daimî olsaydı, menfî milliyetçilikle içirdiğiniz şarabın onlara geçici bir menfaati, bir faydası dokunurdu. *Fakat gençliğin lezzetli sarhoşluğundan ihtiyarlıkta elemle ayılmaları ve o tatlı uykudan ihtiyarlık sabahında acı ve pişmanlıkla uyanmalarıyla, o şarabın verdiği baş ağrısı ve sıkıntı onları çok ağlatacak. O lezzetli rüyanın bitmesindeki elem çok hazin bir şekilde üzecek. "Eyvah! Hem gençlik hem ömür gitti, her şeyimi kaybetmiş olarak kabre gidiyorum; keşke aklımı başıma alsaydım."* dedirtecek.

Acaba gençlerin milli hamiyetten hissesi, az bir zamanda geçici bir keyif almak için pek uzun bir süre acı ve pişmanlıkla ağlamak mıdır? Yoksa onların dünya saadeti ve hayat lezzeti; güzel, şirin gençlik nimetinin şükrünü yerine getirerek o fâni gençlik nimetini haram zevk ve eğlencelerle değil, istikamet yolunda sarf etmekle ve ibadetle mânen bâki kılmakta mıdır, saadet yurdu olan ahirette ebedî bir gençlik kazanmakta mıdır? Zerre kadar şuurun varsa söyle!..

Kısacası: Eğer Türk milleti, yalnız altıncı kısımdaki gençlerden ibaret olsa, onların da gençlikleri daimî kalsa ve dünyadan başka yerleri bulunmasa, sizin Türkçülük perdesi altındaki Frenk meşrep hareketleriniz milli hamiyetten sayılabilirdi. O zaman benim gibi dünya hayatına az kıymet veren, ırkçılık fikrini frengi illeti gibi bir hastalık gören, gençleri gayrimeşru keyif ve heveslerden men etmeye çalışan, başka memlekette dünyaya gelmiş bir adam hakkında, “O Kürt’tür, arkasına düşmeyiniz.” diyebilirdiniz ve bunu demeye hakkınız olurdu.

Fakat madem Türk adı altındaki şu vatan evladı, daha önce ifade edildiği gibi, altı kısımdır. Beş kısma zarar vermek, onların keyfini kaçırmak ve yalnız bir tek kısma geçici, dünyevî ve sonu uğursuz bir keyif sağlamak, belki onları sarhoş etmek elbette Türk milletine dostluk değil, düşmanlıktır. Evet, ben ırkça Türk sayılmıyorum fakat Türklerin takva sahibi olanlar, musibete uğramışlar, ihtiyarlar, çocuklar, zayıflar ve fakirler zümresi için bütün kuvvetimle, tam bir şevkle, şefkatli bir şekilde, kardeşçe çalışmışım ve çalışıyorum. Altıncı kısım olan gençleri de dünya hayatını zehirleyecek, ahiret hayatını mahvedecek ve bir saat gülmeye bedel bir sene ağlamayı netice veren gayrimeşru hareketlerden vazgeçirmek istiyorum. Yalnız bu altı yedi sene değil, belki yirmi senedir Kur’an’dan alıp Türkçe neşrettiğim eserler meydandadır. Evet –Allah’a hamdolsun– Kur’an-ı Hakîm’in nurlar madeninden alınan eserlerle, ihtiyarların en çok istedikleri nur gösteriliyor. Musibete uğramışlara ve hastalara panzehir gibi en faydalı ilaçlar, Kur’an’ın kutsî eczanesinde gösteriliyor... İhtiyarları en çok düşündüren kabir kapısının rahmet kapısı olduğu, idam kapısı olmadığı o Kur’an nurları ile gösterildi… Çocukların nazik kalblerinde sayısız musibete ve zararlı şeylere karşı gayet kuvvetli bir dayanak noktası, sınırsız emel ve arzularını tatmin edecek bir yardım kaynağı Kur’an-ı Hakîm’in madeninden çıkarıldı, gösterildi ve ondan bilfiil faydalanmaları sağlandı… Ve fakirler, zayıflar zümresini en çok ezen, üzen hayatın ağır yükümlülükleri Kur’an-ı Hakîm’in iman hakikatleriyle hafifletildi.

İşte bunlar Türk milletinin altı kısmından beşidir; menfaatleri için çalışıyoruz. Altıncı kısım, gençlerdir. Onların iyilerine karşı ciddi kardeşlik hissimiz var. Senin gibi dinsizlerle hiçbir şekilde dostluğumuz yok! Çünkü dinden çıkanları ve Türk milletinin iftihar ettiği bütün hakiki unsurları taşıyan İslam milletinden ayrılmak isteyenleri Türk saymıyor, Türk perdesi altına girmiş Frenk olarak görüyoruz! Yüz bin defa Türkçüyüz deyip dava etseler hakikat ehlini kandıramazlar. Zira fiilleri, hareketleri onların davasını yalanlıyor.

İşte ey Frenk meşrepler ve propagandayla hakiki kardeşlerimi benden soğutmaya çalışan dinsizler! Bu millete faydanız nedir? Birinci kısım olan takva sahiplerinin ve salih kimselerin nurunu söndürüyorsunuz… Merhamete ve okşanmaya lâyık ikinci kısmın yaralarına zehir serpiyorsunuz… Hürmete çok lâyık olan üçüncü kısmın tesellisini kırıyor, onları mutlak bir ümitsizliğe atıyorsunuz… Şefkate çok muhtaç dördüncü kısmın manevî kuvvetini tamamen kırıyor ve hakiki insanlığını söndürüyorsunuz… Ve yardıma, teselliye çok muhtaç olan beşinci kısmın ümitlerini, yardım isteklerini neticesiz bırakıp onlar için hayatı ölümden daha dehşetli bir hale çeviriyorsunuz. İkaza ve ayılmaya çok muhtaç olan altıncı kısma da gençlik uykusu içinde öyle bir şarap içiriyorsunuz ki, o şarabın verdiği baş ağrısı pek elemli, pek dehşetlidir.

Acaba milli hamiyetiniz bu mudur ki, uğrunda pek çok mukaddes değeri feda ediyorsunuz. O Türkçülüğün Türklere faydası bu şekilde midir? Ondan yüz bin defa Allah'a sığınırız!

Ey efendiler! Bilirim ki, hak noktasında mağlup olduğunuz zaman kuvvete müracaat edersiniz. Kuvvetin hakta olması hakkın kuvvette olmaması sırrıyla, dünyayı başıma ateş yapsanız Kur'an hakikatine feda bu baş size eğilmeyecektir.

Hem size şunu da haber veriyorum ki: Değil sizin gibi sayılı, milletin gözünde mânen nefret edilen bir kısım adamlar, belki böyle binlercesi bana maddî düşmanlık etse önemsemeyeceğim ve onlara bazı zararlı hayvanlardan daha fazla kıymet vermeyeceğim. Çünkü bana karşı ne

yapacaksınız? Yapacağınız iş ya hayatıma son vermek ya da hizmetimi bozmak olur. Bu ikisinden başka dünyayla alâkam yok. Hayatın başına gelen ecel, gözle görür derecede kesin inanmışım ki, değişmiyor, kaderle takdir edilmiştir. Madem böyledir, Hak yolunda şehadet ile ölmekten değil çekinmek, bunu büyük bir arzuyla bekliyorum. Bilhassa ben ihtiyarladım, bir seneden fazla zor yaşayacağımı düşünüyorum. Görünüşteki bir sene ömrü, şehadet vasıtasıyla kazanılan sonsuz, bâki bir ömürle değiştirmek benim gibilerin en yüce bir maksadı, gayesi olur.

Kur'an ve iman hizmetinde ise –hamdolsun– Cenâb-ı Hak rahmetiyle bana öyle kardeşler vermiş ki, vefatım ile o hizmet bir yerine çok merkezde yapılacak. Dilim ölümle susturulsa bile pek çok kuvvetli dil benim yerime konuşur, o hizmeti devam ettirir. Hatta diyebilirim ki, nasıl bir tohum toprak altına girip ölmekle bir sümbülün hayatını netice verir, bir taneye bedel yüz tane vazife başına geçer. Aynen öyle de, ölümüm o hizmete hayatımdan daha fazla vesile olur ümidini besliyorum.

Şeytanın Beşinci Hilesi

Dalâlet ehlinin taraftarları, enaniyetten yani **benlik ve gururdan** istifade edip kardeşlerimi benim yanımdan çekmek istiyorlar. *Hakikaten insanda en tehlikeli damar enaniyettir ve insanın en zayıf damarı da odur. Onu okşamakla bir insana çok fena şeyleri yaptırabilirler.*

Ey kardeşlerim! Dikkat ediniz, sizi enaniyette vurmasın, onunla avlamasınlar. Hem biliniz ki, şu asırda dalâlet ehli benlik ve gurura binmiş, dalâlet vadilerinde koşuyor. Hak ehli ancak benliği ve gururu terk etmekle hakka hizmet edebilir. Benliğini öne çıkarmakta ve gururlanmakta haklı bile olsa, mademki ötekilere benzer ve onlar da onu kendileri gibi nefsine düşkün zannederler; bu, hakka hizmete karşı bir haksızlıktır.

Bununla beraber, etrafına toplandığımız Kur'an hizmeti, benliği ve gururu kabul etmiyor, "biz" denmesini istiyor. "Ben demeyiniz, biz deyiniz." diyor. Elbette kanaat getirmişsinizdir ki, bu fakir kardeşiniz meydana enaniyet ile çıkmamış. Sizi benliğine hizmetkâr yapmıyor. Belki, enaniyetsiz bir

Kur'an hizmetkârı olarak şahsını size göstermiş, kendini beğenmemeyi ve benliğine taraftar olmamayı yol kabul etmiş.

Hem kesin deliller size ispatlamıştır ki, istifade için ortaya konulan eserler herkesin malıdır, yani Kur'an-ı Hakîm'den süzülüp gelmiştir. Hiç kimse enaniyetiyle onları sahiplenemez! Haydi farz-ı muhal, ben o eserlere sahip çıkıyorum; bir kardeşimin dediği gibi, madem bu Kur'anî hakikat kapısı açıldı, ilim ve kemâl sahipleri benim noksanlığıma ve önemsizliğime bakmadan arkamda bulunmaktan çekinmemeli ve kaçınmamalıdırlar. Selef-i sâlihînin ve hakikati araştırıp delilleriyle bilen âlimlerin eserleri gerçi her derde deva büyük birer hazinedir, fakat bazı zaman olur ki bir anahtar bir hazineden daha önemlidir. Çünkü hazine kapalıdır, fakat bir anahtar çok hazineyi açabilir. Zannederim ki, ilimden gelen enaniyeti fazla olan zâtlar da şunu anladılar:

Neşredilen Sözler, Kur'an hakikatlerinin birer anahtarı ve o hakikatleri inkâr etmeye çalışanların başına inen birer elmas kılıçtır. Fazilet sahibi, kâmil ve ilimden gelen kuvvetli bir enaniyet taşıyan o zâtlar bilsin ki, bana değil Kur'an-ı Hakîm'e talebe oluyorlar. Ben de onların bir ders arkadaşıyım.

Haydi, farz-ı muhal ben üstadlık dava etsem, madem şimdi avamdan havas tabakaya kadar müminleri düştükleri vehim ve şüphelerden kurtarmanın çaresini bulduk; o âlimler ya daha kolay bir çare bulsun ya da bu çareyi gerekli görüp ders versin, ona taraftar olsunlar. İlmini kötü gayeler ve çıkarları için kullanan âlimler hakkında büyük bir tehdit var. Bu zamanda ilim ehli çok dikkat etmeli!

Haydi diyelim ki, düşmanlarımızın zannettiği gibi ben, benlik hesabına böyle bir hizmette bulunuyorum. Acaba dünyevî ve milli bir maksat için pek çok kişi enaniyeti terk edip tam bir sadakatle firavun meşrep bir adamın etrafına toplanarak sağlam bir dayanışmayla iş gördükleri halde.. bu kardeşinizin, kendi enaniyetini gizlemekle beraber –o dünyevî komitenin onbaşıları gibi enaniyeti terk ederek– Kur'an hakikatleri

etrafında bir dayanışmayı sizden istemeye hakkı yok mudur? Sizin en büyük âlimleriniz de ona “Lebbeyk”[1539] dememekte haksız değiller midir?

Kardeşlerim, enaniyetin işimizde en tehlikeli tarafı kıskançlıktır. Eğer sırf Allah için olmazsa kıskançlık işimize müdahale eder, onu bozar. Nasıl ki bir insanın bir eli diğerini kıskanmaz, gözü kulağına haset etmez ve kalbi aklıyla rakip olmaz. Aynen öyle de, bu heyetimizin şahs-ı manevîsinde her biriniz bir duygu, bir âzâ hükmündesiniz. Birbirinizle rekabet değil, aksine, birbirinizin meziyetiyle iftihar etmek, ondan hoşlanmak vicdani bir vazifenizdir.

Bir şey daha kaldı, en tehlikelisi de odur ki: İçinizde ve dostlarınızda bu fakir kardeşinize karşı bir kıskançlık damarının bulunmasıdır. Aranızda mühim ilim ehli de var. İlim ehlinin bir kısmında, ilimden kaynaklanan bir enaniyet bulunur. Kendisi mütevazı da olsa o yönden enaniyetlidir. Enaniyetini çabuk bırakmaz. Kalbi, aklı ne kadar yapışsa da nefsi o ilimden gelen enaniyeti sebebiyle ayrıcalık bekler, kendini satmak, hatta yazılan risalelerle boy ölçüşmek ister. Kalbi risaleleri sevdiği, aklı beğendiği ve yüksek bulduğu halde, nefsi ilimden gelen enaniyet yüzünden kıskançlıkla gizli bir düşmanlık besler gibi, Sözlerin kıymetinin azalmasını arzu eder, ta ki kendi fikrinin mahsulü olan eserler onlara yetişsin, onlar gibi satılsın. Şunu mecburen haber veriyorum ki:

Bu Kur’an derslerinin dairesi içindekiler, çok büyük âlim ve müçtehit de olsalar vazifeleri –iman ilimleri noktasında– yalnız yazılan şu Sözlerin şerhi, izahı veya tanzimidir. Çünkü çok emareyle anlamışız ki, bize bu iman ilimlerinde fetva vazifesi verilmiş. Eğer biri dairemiz içinde nefsin ilimden kaynaklanan enaniyetten aldığı bir hisle şerh ve izah dışında bir şey yazsa, soğuk bir karşı gelme veya noksan bir taklitçilik hükmüne geçer. Çünkü çok delil ve emareyle şu hakikat ortaya çıkmış ki, *Risale-i Nur* eczaları Kur’an’dan süzülüp gelmiştir. Her birimiz işbölümü kaidesiyle birer vazife üstlenip o âb-ı hayat sızıntılarını muhtaç olanlara yetiştiriyoruz.

Şeytanın Altıncı Hilesi

Şudur ki, insandaki **tembellik, tenperverlik (yani rahatına düşkünlük) ve vazifedarlık (yani memuriyet)** damarından faydalanır. Evet, insan ve cin suretindeki şeytanlar her yönden hücum eder. Arkadaşlarımızdan kalbi sağlam, sadakati kuvvetli, niyeti ihlâslı, himmeti yüksek olanları gördükleri vakit başka noktalardan saldırırlar. İşimizi sekteye uğratmak ve hizmetimize usanç verdirmek için onların tembelliklerinden, rahata düşkünlüklerinden ve vazifeli olmalarından faydalanırlar.

Onları öyle hilelerle Kur'an hizmetinden alıkoyuyorlar ki, Kur'an hizmetine vakit bulamasın diye haberleri olmadan bir kısmına fazla iş buluyorlar. Bir kısmına da dünyanın cazibeli şeylerini gösteriyorlar ki, hevesleri uyansın hizmete karşı bir gaflet gelsin, vesaire... Bu hücum yollarını anlatmak uzun sürer. Kısa keserek dikkatli anlayışınıza havale ediyoruz.

Ey kardeşlerim, dikkat ediniz! Vazifeniz kutsîdir, hizmetiniz ulvîdir. Her bir saatiniz bir gün ibadet hükmüne geçebilecek kıymettedir. Biliniz ki, elinizden kaçmasın!

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللّٰهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ[1540]

وَلَا تَشْتَرُوا بِاٰيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا[1541]

سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ ۝ وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ ۝
وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ[1542]

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[1543]

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الْحَبِيبِ الْعَالِي الْقَدْرِ الْعَظِيمِ الْجَاهِ وَعَلٰى اٰلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلِّمْ، اٰمِينَ[1544]

Kutsî Bir Tarihçe

Kur'an-ı Hakîm'in i'cazının mühim bir sırrının göründüğü senenin tarihi yine "Kur'an" kelimesindedir. Şöyle ki:

"Kur'an" kelimesi ebced hesabıyla 351'dir. İçinde iki elif var. Gizli elif "elfün" okunursa bin mânâsındaki "elfün"dür.[1545] HAŞİYE Demek, 1351 senesine Kur'an senesi denilebilir. Çünkü "Kur'an" kelimesindeki tevafukların

hayret verici sırrı, Kur'an'ın tefsiri olan *Risale-i Nur* eczalarında o sene göründü… Kur'an'daki "lafz-ı Celâl"in, yani Allah lafzının i'cazlı, mucizevî tevafuk sırrı aynı sene ortaya çıktı… Bir i'caz nakşını gösterecek bir Kur'an'ın yeni tarzda yazılması aynı sene oldu... Kur'an yazısının değiştirilmesine karşı Kur'an talebelerinin bütün kuvvetleriyle onu muhafaza etmeye çalışması aynı senededir… Kur'an'ın i'cazının verdiği mühim zevkler aynı senede görünüyor... Hem aynı sene Kur'an ile çok münasebetli hadiseler olmuş ve olacak gibi...

Altıncı Risale Olan Altıncı Kısmın Zeyli[1546]

Es'ile-i Sitte

[Altı Soru]

Şu mahrem zeyl istikbalde gelecek nefret ve hakaretten sakınmak için, yani "Tüh o asrın gayretsiz adamlarına!" denildiği zaman tükürüklerin yüzümüze gelmemesi veyahut onları silmek için yazılmıştır.

Avrupa'nın insaniyetperver (hümanist) maskesi altındaki vahşi reislerinin sağır kulakları çınlasın!.. Bu vicdansız gaddarları bize musallat eden o insafsız zalimlerin görmeyen gözlerine sokulsun!.. Bu asırda yüz bin sebeple "Yaşasın cehennem!" dedirten mimsiz medeniyete[1547] sevdalıların başına vurulmak için yazılmış bir arzuhaldir.

بِسْــــــمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَمَا لَنَا أَلَّا نَتَوَكَّلَ عَلَى اللّٰهِ وَقَدْ هَدٰينَا سُبُلَنَاۜ وَلَنَصْبِرَنَّ عَلٰى مَٓا اٰذَيْتُمُونَاۜ
وَعَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ[1548]

Bu yakınlarda dinsizlerin perde altında tecavüzleri gayet çirkin bir hal aldığından, çok çaresiz müminlere yaptıkları zalimce ve dinsizce tecavüze benzer şekilde, hususi ve gayriresmî olarak kendim tamir ettiğim mabedimde bana ve bir iki hususi kardeşimle hususi ibadetimize, gizli ezan ve kâmetimize müdahale edildi. "Niçin Arapça kâmet getiriyorsunuz ve gizli ezan okuyorsunuz?" denildi. Susmaktan sabrım tükendi. Konuşmak mümkün olmayan öyle vicdansız alçaklara değil, belki keyfî

baskı ve zulümle milletin kaderiyle oynayan firavun meşrep komitenin başlarına derim ki:

Ey bid'atçılar ve dinsizler! Altı soruma cevap isterim.

Birincisi: Dünyada hükümetini sürdüren, hükmeden her topluluğun, hatta insan eti yiyen yamyamların ve vahşi, canavar bir çete reisinin bile bir usulü var, bir düstura göre hüküm verir. Siz hangi usulle bu acayip tecavüzü yapıyorsunuz? Kanununuzu ortaya koyunuz! Yoksa bazı alçak memurların keyfini kanun mu kabul ediyorsunuz? Çünkü böyle hususi ibadetler hakkında kanun yapılmaz, kanun olamaz!

İkincisi: İnsanlıkta, bilhassa bu hürriyet asrında ve medeniyet dairesinin hemen hemen tamamında hüküm süren "vicdan hürriyeti" düsturunu kırmaya, hafife almaya, dolayısıyla insanı küçük görmeye ve onun itirazını hiçe saymaya varan cüretinizde hangi kuvvete dayanıyorsunuz? Siz kendinize "laik" ismini vermekle dine de dinsizliğe de ilişmeyeceğinizi ilan ettiğiniz halde dinsizliği bağnazca bir din olarak görür gibi, dine ve dindarlara böyle tecavüzünüz elbette gizli kalmayacak, sizden sorulacak!.. Ne cevap vereceksiniz? Yirmi hükümetin en küçüğünün itirazına karşı dayanamadığınız halde, nasıl yirmi hükümetin birden itirazını hiçe sayar gibi, vicdan hürriyetini zor kullanarak engellemeye çalışıyorsunuz?

Üçüncüsü: Hanefi mezhebinin yüceliğine ve saflığına zıt bir şekilde, vicdanını dünyaya satan, ilmini kötü emeller ve çıkarları için kullanan bir kısım âlimlerin yanlış fetvalarını benim gibi Şâfi mezhebinden insanlara hangi usulle teklif ediyorsunuz? Milyonlarca kişinin tâbi olduğu Şâfi mezhebini kaldırıp bütün Şâfileri Hanefileştirdikten sonra bu bana zulüm suretinde zorla teklif edilse, sizin gibi dinsizlerin bir usulüdür denilebilir. *Yoksa keyfî bir alçaklıktır. Öylelerinin keyfine uymayız ve onları tanımayız!*

Dördüncüsü: İslamiyet ile eskiden beri kaynaşmış ve bir bütün olmuş, ciddi dindar, dinine samimi hürmetkâr Türk milliyetine bütün bütün zıt bir

şekilde, onu Frenklik mânâsında Türkçülük adıyla tahrif ederek ve bid'at çıkararak, bir fetva ile benim gibi başka milletten olanlara "Türkçe kâmet getir!" diye teklifte bulunmak hangi usulledir? Evet, hakiki Türklerle pek dostça ve kardeşçe gerçekten münasebetli olduğum halde, böyle sizin gibi Frenk meşreplerin Türkçülüğüyle hiçbir şekilde münasebetim yoktur. Bunu bana nasıl teklif ediyorsunuz? Hangi kanunla? Eğer milyonlarca ferdi bulunan, binlerce senedir milliyetini ve dilini unutmayan, Türklerin hakiki vatandaşı ve eskiden beri cihad arkadaşı olan Kürtlerin milliyetini ortadan kaldırıp dillerini unutturduktan sonra bizim gibi ayrı ırktan sayılanlara teklif etseniz, bu belki bir tür vahşice usul olur. Yoksa sırf keyfîdir. *Şahısların keyfine uyulmaz ve uymayız!*

Beşincisi: Bir hükümet, kendi idaresi altındakilere ve öyle kabul ettiği insanlara her kanununu uygulasa da idaresi altında kabul etmediği kimselere bunu yapamaz. Çünkü onlar diyebilirler ki: "Madem biz idareniz altında değiliz, siz de bizim hükümetimiz değilsiniz!"

Hem hiçbir hükümet iki cezayı birden vermez. Bir katili ya hapse atar ya da idam eder. Bir yerde hem hapis hem idam cezası vermek hiçbir usulde yoktur!

İşte madem vatana ve millete hiçbir zararım dokunmadığı halde beni sekiz senedir, en yabancı ve uzak bir milletten cani bir adama dahi uygulanmayan bir esaret altına aldınız. Canileri affettiğiniz halde hürriyetimi elimden alıp bana medeni hukukun dışındaymışım gibi muamele ettiniz. "Bu da vatan evladıdır." demediğiniz halde hangi usulle, hangi kanunla, biçare milletinize rızaları olmadan uyguladığınız, hürriyeti bozan bu usulünüzü benim gibi size her bakımdan yabancı bir adama teklif ediyorsunuz? Madem Birinci Dünya Savaşı'nda, ordu kumandanlarının şahitliğiyle, vasıta olduğumuz çok fedakârlıkları ve vatan uğrunda cansiperane cihadı cinayet saydınız.. biçare milletin güzel ahlâkını muhafaza etmek, dünya ve ahiret saadetlerini sağlamak için pek ciddi ve tesirli çalışmamızı ihanet gördünüz.. ve mânen faydasız, zararlı, tehlikeli, keyfî, küfre götüren Frenk usulüne uymayı kabul etmeyen bir adama sekiz

sene ceza verdiniz (ceza şimdi yirmi sekiz sene oldu). Ceza bir olur. Uygulanmasını kabul etmedim, cezayı çektirdiniz. İkinci bir cezayı zorla uygulamak hangi usulledir?

Altıncısı: Madem sizinle –inandığınız üzere ve bana yapılan muameleye bakarak– büyük bir farklılığımız var. Siz dininizi ve ahiretinizi dünyanız uğrunda feda ediyorsunuz. Elbette –tahmininizce– aramızda bulunan farklılık sırrıyla, *biz de sizin aksinize, dünyamızı dinimiz uğrunda ve ahiretimize her vakit feda etmeye hazırız. Sizin zalimce ve vahşice hükmünüz altında bir iki sene aşağılanıp ezilerek geçecek hayatımızı kutsî bir şehadeti kazanmak için feda etmek, bize kevser suyu hükmüne geçer…*

Fakat Kur'an-ı Hakîm'in feyzine ve işaretine dayanarak, sizi titretmek için kesin haber veriyorum ki:

Beni öldürdükten sonra yaşayamayacaksınız! Kahhâr[1549] *bir el ile bu fâni cennetinizden, sevgiliniz olan dünyadan kovulup hemen ebedî karanlığa atılacaksınız. Nemrutlaşmış reisleriniz arkamdan pek çabuk gebertilecek ve yanıma gönderilecek. Ben de Cenâb-ı Hakk'ın huzurunda yakalarını tutup –ilahî adaletin onları esfel-i sâfilîne atmasıyla– intikamımı alacağım.*

Ey dinini ve ahiretini dünyaya satan bedbahtlar! Yaşamak isterseniz bana ilişmeyiniz. İlişirseniz intikamımın sizden katmerli bir şekilde alınacağını biliniz, titreyiniz. Ben Cenâb-ı Hakk'ın rahmetinden ümit ederim ki, ölümüm dine hayatımdan daha çok hizmet edecek ve başınızda bomba gibi patlayıp başınızı dağıtacak. Cesaretiniz varsa ilişiniz! Yapacağınız varsa göreceğiniz de var!..

Ben bütün tehditlerinize karşı bütün kuvvetimle şu ayeti okuyorum:

اَلَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا وَقَالُوا حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[1550]

Yedinci Kısım

Yedi İşaret

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

فَاٰمِنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ[1551]

يُرِيدُونَ أَنْ يُطْفِؤُا نُورَ اللّٰهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَيَأْبَى اللّٰهُ إِلَّا أَنْ يُتِمَّ نُورَهُ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ[1552]

Üç sorunun cevabı olan "Yedi İşaret"tir. Birinci soru dört işarettir.

Birinci İşaret

İslam şeairini değiştirmeye teşebbüs edenlerin dayanak ve delilleri, her fena şeyde olduğu gibi yine yabancıları körü körüne taklitçilikten geliyor. ***Diyorlar ki***:

"Londra'da hidayete erenler ve yabancılardan imana gelenler, memleketlerinde ezan ve kâmet gibi çok şeyi kendi dillerine tercüme ediyor, öyle okuyorlar. İslam âlemi onlara itiraz etmiyor, susuyor. Demek dinin izni var ki susuluyor."

Cevap: Bu kıyasta o kadar açık bir fark var ki, herhangi bir şekilde İslam âlemini onlarla kıyaslamak ve onları taklit etmek, şuur sahipleri için akıl kârı değildir. Çünkü ecnebi diyarına şeriat lisanında "dârü'l harb"[1553] denir. Dârü'l harbde çok şeye izin olabilir ki onlara "İslam diyarı"nda müsaade edilemez.

Hem Frengistan[1554] diyarı, Hıristiyan şevketi[1555] dairesidir. Orada şer'i terimlerin, mukaddes kelimelerin mânâlarını hal diliyle telkin edecek ve hissettirecek bir çevre olmadığından, mecburen kutsî mânâlar mukaddes kelimelere tercih edilmiş, mânâlar için lafızlar terk edilmiş, ehvenişer yani iki şerden daha az zararlı olan seçilmiş. İslam diyarında ise ortam o mukaddes kelimelerin kısa mealini Müslümanlara hal diliyle ders veriyor. İslam geleneği, İslam tarihi, Müslümanların İslam şeairine ve esaslarına dair bütün sohbetleri o mukaddes kelimelerin kısa, özet şeklinde mealini müminlere sürekli telkin ediyor. Hatta şu memleketin mabedlerinden ve dinî medreselerinden başka, kabristandaki mezar taşları dahi birer telkin edici, birer rehber hükmündedir ki, o mukaddes mânâları müminlere hatırlatıyor.

Acaba kendine Müslüman diyen bir insan, dünyanın bir menfaati için yabancı bir dilden günde elli kelime öğrendiği halde, elli sene her gün elli

defa tekrar ettiği "Sübhanallah", "Elhamdülillâh", "Lâ ilâhe illâllah" ve "Allahu Ekber" gibi mukaddes kelimeleri öğrenmezse hayvandan elli defa daha aşağı düşmez mi? Bu mukaddes kelimeler *böyleleri için tercüme edilmez, değiştirilmez ve yerinden oynatılmaz! Onları değiştirmek, bütün mezar taşlarını oymaktır; bu hakaret karşısında titreyen kabristandakileri aleyhine döndürmektir.*

Dinsizlere kapılan, ilmini çıkarları için kullanan âlimler milleti aldatmak için ***diyorlar ki***: "İmam Âzam, diğer imamların aksine, 'İhtiyaç halinde, uzak diyarlarda hiç Arapça bilmeyenler için ihtiyacın derecesine göre Fâtiha yerine Farsça tercümesini okumaya izin var.' demiştir.[1556] Biz de muhtacız, öyleyse Türkçe okuyabiliriz."

Cevap: Başta büyük imamların en mühimleri ve on iki müçtehit imam, İmam Âzam'ın bu fetvasının aksine fetva veriyorlar.[1557] İslam âleminin geniş caddesi, bütün o imamların caddesidir. Ümmetin büyük kısmı o geniş caddede gidebilir. Ümmeti başka, hususi ve dar bir caddeye sevk edenler, doğru yoldan saptırıyorlar. İmam Âzam'ın fetvası beş yönden hususidir:

Birincisi*:* İslamiyet'in merkezinden uzak ifadesi, başka diyarlarda bulunanlar içindir.

İkincisi*:* Hakiki ihtiyaçtan dolayıdır.

Üçüncüsü*:* Bir rivayette[1558] cennet ehlinin dillerinden sayılan Farsça tercümeye mahsustur.

Dördüncüsü*:* Fâtiha'ya mahsus olarak izin verilmiş ki Fâtiha'yı bilmeyen namazı terk etmesin.

Beşincisi*:* İman kuvvetinden gelen İslamî bir hamiyet ile mukaddes mânâları avam tabakanın anlaması için izin verilmiş.

Halbuki iman zayıflığından gelen, menfî milliyetçilik fikrinden çıkan ve Arapçaya karşı duyulan nefretten kaynaklanan tahrip meylinin sevkiyle Arapça aslını terk etmek, dini terk ettirmektir!

İkinci İşaret

İslam şeairini değiştiren bid'atçılar, öncelikle ilmini çıkarlarına âlet eden âlimlerden fetva istediler. Daha önce beş yönden hususi olduğuna işaret ettiğimiz fetvayı gösterdiler. İkincisi, bid'atçılar yabancı inkılâpçılardan öyle uğursuz bir fikir aldılar ki… Avrupa, Katolik mezhebini beğenmeyip başta ihtilâlciler, inkılâpçılar ve felsefeciler –Katolik mezhebine göre bid'at ve Mutezile gibi kabul edilen– Protestanlık mezhebine taraftar olmuş, Fransızların büyük ihtilâlinden faydalanarak Katolik mezhebini kısmen bozmuş, Protestanlığı ilan etmişti. İşte körü körüne taklitçiliğe alışan buradaki sözde hamiyet sahipleri diyor ki: "Madem Hıristiyanlıkta böyle bir inkılâp oldu, başta inkılâpçılara dinden çıkmış denildi, sonra yine Hıristiyan kabul edildiler. Öyleyse İslamiyet'te de böyle bir din inkılâbı olabilir."

Cevap: Bu kıyasın farkı Birinci İşaret'teki kıyastan daha açıktır. Çünkü Hıristiyanlık'ta yalnız dinî esaslar Hazreti İsa'dan *(aleyhisselam)* alındı. Toplum hayatına ve dinin füruat kısmına dair çoğu hüküm, Havariler ve diğer ruhanî reisler tarafından konuldu. Büyük kısmı, önceki mukaddes kitaplardan alındı. Hazreti İsa *(aleyhisselam)* dünyaca hâkim ve sultan olmadığından ve topluma ait umumi kanunlar için ona müracaat edilmediğinden, dininin esaslarına dışarıdan bir elbise giydirilmiş gibi Hıristiyanlık adına örfî kanunlar, medeni düsturlar alınmış, o dine başka bir suret verilmiş. Bu suret ve elbise değiştirilse yine Hazreti İsa'nın *(aleyhisselam)* esas dini bâki kalabilir. Bundan Hazreti İsa'yı *(aleyhisselam)* inkâr ve yalanlama çıkmaz.

Halbuki İslam dininin ve şeriatının sahibi Fahr-i Âlem (aleyhissalâtü vesselam) iki cihanın sultanı; doğu-batı, Endülüs ve Hint onun birer saltanat tahtı olduğundan, İslam'ın esaslarını bizzat kendisi gösterdiği gibi, dinin teferruatını ve diğer hükümlerini, hatta en küçük âdâbını da bizzat o getiriyor, o haber veriyor, o emrediyor. Demek, İslam füruatı değişmesi mümkün bir elbise hükmünde değil ki değiştirilince dinin esası bâki kalabilsin. Belki dinin esasının bedenidir, en azından bir cilttir. Onunla kaynaşmış, iç içe geçmiş; ayrılması mümkün değildir. Onları

değiştirmekten, doğrudan doğruya Sahib-i Şeriat'ı (aleyhissalâtü vesselam) inkâr ve yalanlama mânâsı çıkar.

Mezheplerin farklı görüşleri, Sahib-i Şeriat'ın gösterdiği nazarî düsturların anlaşılma şeklinden ileri gelmiştir. "Zaruriyat-ı diniye" denilen ve yorumlanması mümkün olmayan, "muhkemât" adı verilen kesin düsturlar ise hiçbir şekilde değiştirilemez ve içtihada sebep olamaz. Onları değiştiren, başını dinden çıkarıyor; يَمْرُقُونَ مِنَ الدِّينِ كَمَا يَمْرُقُ السَّهْمُ مِنَ الرَّمِيَّةِ[1559] kaidesine dâhil oluyor.

Bid'atçılar, dinsizliklerine ve inkârlarına şöyle bir bahane buluyorlar. ***Diyorlar ki***: "İnsanlıkta peş peşe hadiselere yol açan Fransız İhtilâli'nde papazlara, ruhanî liderlere ve onların mezhebi olan Katolik mezhebine hücum edildi, o mezhep bozuldu. Sonra çokları tarafından bu doğru bulundu. Avrupalılar da ondan sonra daha çok ilerleme kaydettiler."

Cevap: Bu kıyasın da öncekiler gibi farkı açıktır. Çünkü Fransızlarda Hıristiyanlık, bilhassa Katolik Mezhebi havas tabakanın ve hükümet adamlarının elinde çok zaman bir tahakküm ve baskı vasıtası olmuştu. Üst tabaka, avam üzerinde nüfuzunu o vasıtayla devam ettiriyordu. Ve Katoliklik, "serseri" dedikleri avam tabakadan uyanan milli gurur sahiplerini ve havas tabakadan zalimlerin baskı ve zulmüne karşı hücum eden hürriyetçilerin fikir adamlarını ezmeye vasıta oldu. Dört yüz seneye yakın Batı'da ihtilâllerle insanlığın rahatını bozmaya, toplum hayatını yerle bir etmeye sebep sayıldı. Bu yüzden o mezhebe dinsizlik adına değil, Hıristiyanlığın bir diğer mezhebi adına hücum edildi. Ve avam tabakada ve felsefecilerde bir küskünlük, bir düşmanlık ortaya çıkmıştı ki mâlum tarihî hadise meydana geldi.

Halbuki Hazreti Muhammed'in *(aleyhissalâtü vesselam)* dininden ve İslam şeriatından hiçbir mazlumun, hiçbir fikir adamının şikâyet etmeye hakkı yoktur. Çünkü İslam onları küstürmüyor, himaye ediyor. İslam tarihi meydandadır. Müslümanlar arasında bir iki vakadan başka din sebebiyle iç savaş olmamış. Katolik mezhebi ise dört yüz sene iç ihtilâllere yol açmış.

Hem İslamiyet, havastan çok avam tabakanın sığınağı olmuştur. Zekâtı farz kılmak ve faizi yasaklamakla havas tabakayı avamın üstünde despot değil, bir yönden hizmetkâr yapıyor. سَيِّدُ الْقَوْمِ خَادِمُهُمْ[1560] خَيْرُ النَّاسِ مَنْ يَنْفَعُ النَّاس[1561] diyor.

Hem Kur'an-ı Hakîm lisanıyla; أَفَلَا يَعْقِلُونَ[1562] , أَفَلَا تَتَفَكَّرُونَ[1563]، أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ[1564] gibi kutsî beyanlarla meseleyi akla havale ederek onu şahit gösteriyor, insanı ikaz ve hakikati araştırmaya sevk ediyor. Bununla ilim ehline ve akıl sahiplerine, din adına makam ve kıymet veriyor. Katolik mezhebi gibi aklı devre dışı bırakmıyor, düşünenleri susturmuyor, körü körüne taklit istemiyor.

Hakiki Hıristiyanlığın değil, fakat şimdiki Hıristiyan dininin esasıyla İslamiyet'in esası mühim bir noktada ayrıldığından, bahsedilen farklar gibi çok yönden ayrı ayrı gidiyorlar. O mühim nokta şudur:

İslamiyet hakiki tevhid dinidir; vasıtaları, sebepleri aradan çıkarıyor. Enaniyeti kırıyor, hâlis kulluğun esaslarını ortaya koyuyor. Nefsin rubûbiyetinden başlayarak her türlü bâtıl rubûbiyeti bitiriyor, reddediyor. Bu sırdandır ki, Müslümanlarda havas tabakadan büyük bir insan tam dindar olsa enaniyeti terk etmeye mecbur kalır. Enaniyeti terk etmeyen, dinin emirlerine uymaktaki ciddiyet ve sağlamlığı koruyamaz, kısmen de dinini terk eder.

Şimdiki Hıristiyanlık ise Hazreti İsa'nın –hâşâ– Allah'ın oğlu olduğu inancını kabul ettiği için vasıta ve sebeplere hakiki tesir verir. Din adına enaniyeti kırmaz, belki Hazreti İsa'nın *(aleyhisselam)* mukaddes bir vekili diye enaniyete bir kutsiyet atfeder. Onun için dünyaca en büyük makamı işgal eden Hıristiyanların üst tabakası tam dindar olabilir. Hatta Amerika'nın eski başkanı Wilson ve İngilizlerin geçmiş başbakanı Lloyd George gibi çokları var ki, tutucu birer papaz gibi dindardılar. Müslümanlarda ise öyle makamlara gelenler, nadiren tam dindar kalıp dinin emirlerine uymakta ciddiyet ve sağlamlığı korurlar. Çünkü gururu ve enaniyeti bırakamıyorlar. *Hakiki takva ise gurur ve enaniyetle bir arada olamıyor.*

Evet, nasıl ki Hıristiyan havas tabakasının tutuculuğu ile Müslüman havas tabakanın dinin emirlerine uymaktaki gevşekliği mühim bir farkı gösteriyor. Aynen öyle de, Hıristiyanlardan çıkan felsefecilerin dinlerine karşı kayıtsız kalması ve düşman vaziyeti alması, İslam âleminden çıkan felsefecilerin büyük kısmının ise hikmetlerini İslam esasları üzerine kurması yine mühim bir farkı gösteriyor.

Hem zindanlara ve musibetlere düşen avam tabakadan Hıristiyanlar çoğunlukla dinden medet beklemiyor. Eskiden çoğu dinsiz oluyordu. Hatta Fransız İhtilâli'ni çıkaran ve "serseri dinsiz" tabir edilen, tarihçe meşhur inkılâpçılar, musibete uğramış o avam kısımdır. İslamiyet'te ise hapse ve musibete düşenler büyük çoğunlukla dinden medet bekler ve dindar olurlar. İşte bu da mühim bir farkı gösteriyor.

Üçüncü İşaret

Bid'atçılar diyor ki: "Bu dinî taassup bizi geri bıraktı. Bu asırda yaşamak, tutuculuğu bırakmakla olur; Avrupa bıraktıktan sonra ilerledi."

Cevap: Yanlışsınız, aldanmışsınız veya aldatıyorsunuz. Çünkü Avrupa, dininde tutucudur. Hatta basit bir Bulgar'a, bir İngiliz askerine veya serseri bir Fransız'a "Sarık sar, sarmazsan hapse atılacaksın!" denilse taassupları gereği diyeceklerdir ki: "Değil hapse atmak, öldürseniz bile dinime ve milliyetime bu hakareti yapmayacağım!"

Hem tarih şahittir ki, Müslümanlar ne zaman dinine tam sarılmışsa o devre nispeten ilerlemiş. Ne zaman dinin emirlerine uymaktaki ciddiyet ve sağlamlığı terk etmişse gerilemiş. Hıristiyanlıkta ise tam tersidir. Bu da mühim, temel bir farktan doğmuştur.

Hem İslamiyet diğer dinlerle kıyaslanamaz. Bir Müslüman İslamiyet'ten çıksa, dinini terk etse artık hiçbir peygamberi, belki Cenâb-ı Hakk'ı dahi kabul edemez, hatta hiçbir mukaddes şeyi tanımaz, kendisinde kemâl vasıflarına vesile olacak bir vicdan bulunmaz, bozulur. Onun için İslamiyet nazarında harbî kâfirin[1565] hayat hakkı vardır. Dışarıda ise barış yapsa, içeride ise cizye (vergi) verse İslamiyet'çe hayatı korunur. Fakat

dinden çıkmış kimsenin hayat hakkı yoktur.[1566] Çünkü vicdanı çürüyüp bozulur, toplum hayatı için bir zehir hükmüne geçer. Halbuki Hıristiyanken dinsiz olan bir kimse yine toplum hayatına faydalı vaziyette kalabilir. Bazı mukaddes değerleri kabul eder, bazı peygamberlere inanabilir ve Cenâb-ı Hakk'ı bir mânâda tasdik edebilir.

Acaba bu bid'atçılar, daha doğrusu dinsizler, bu dinsizlikte hangi menfaati buluyorlar? Eğer idare ve asayişi düşünüyorlarsa, Allah'ı bilmeyen on dinsiz serserinin idaresi ve şerlerini defetmek, bin dindarın idaresinden daha zordur. Eğer ilerlemeyi düşünüyorlarsa, öyle dinsizler hükümet idaresine zarar verdikleri gibi ilerlemeye de mânidir. Kalkınma ve ticaretin esası olan emniyet ve asayişi bozuyorlar. Doğrusu onlar, yolları itibarı ile tahripçidir. Dünyada en büyük ahmak odur ki, böyle dinsiz serserilerden ilerleme ve hayat saadeti beklesin.

Böyle ahmaklardan mühim bir mevkiyi işgal eden biri demiş ki: "Biz Allah Allah diye diye geri kaldık. Avrupa top tüfek diye diye ileri gitti." "Ahmağa verilecek cevap susmaktır." kaidesince, böylelerine karşı cevap sessizliktir. Fakat bazı ahmakların arkasında bedbaht, akıllı kimseler bulunduğundan deriz ki:

Ey biçareler! Bu dünya bir misafirhanedir. Her gün otuz bin şahit, cenazeleriyle اَلْمَوْتُ حَقٌّ[1567] *hükmünü imzalıyor ve o davaya şahitlik ediyor. Ölümü öldürebilir misiniz? Bu şahitleri yalanlayabilir misiniz? Madem yalanlayamıyorsunuz, ölüm "Allah Allah" dedirtir. Ölüm anında "Allah Allah" demek yerine hangi topunuz, hangi tüfeğiniz ebedî karanlığı, ölmekte olan kimsenin önünde ışıklandırır, onun mutlak ümitsizliğini mutlak ümide çevirebilir? Madem ölüm var, kabre girilecek; bu hayat gidiyor, bâki bir hayat geliyor. Bir defa top tüfek denilse bin defa "Allah Allah" demek gerekir. Hem Allah yolunda olsa tüfek de "Allah" der, top da "Allahu Ekber" diye bağırır, "Allah" diyerek iftar eder, imsak eder.*

Dördüncü İşaret

Tahripçi bid'at ehli iki kısımdır;

Bir kısmı güya din hesabına, İslamiyet'e sadakat namına, dini milliyetle güçlendirmek için, "Zayıf düşmüş din nuranî ağacını milliyet toprağına dikmek, kuvvetlendirmek istiyoruz." diyerek dine taraftar bir vaziyet gösteriyorlar.

İkinci kısım, millet namına, milliyet hesabına, ırkçılığa kuvvet vermek fikriyle, "Milleti İslamiyet'le aşılamak istiyoruz." diyerek bid'atlar icat ediyor.

Birinci kısma deriz ki: Ey "sadık ahmak" sözünü doğrulayan, ilmini çıkarları için kullanan biçare âlim veya meczup, akılsız, cahil sofular! *Kökü kâinatın hakikati içine yerleşmiş, kâinat hakikatlerine kök salmış olan İslamiyet'in tûbâ ağacı, vehme dayalı, geçici, cüzî, hususi, menfî, belki esassız, kin güden, zulümlü, karanlık ırkçılık toprağına dikilmez! Onu oraya dikmeye çalışmak ahmakça, tahripçi ve bid'atçı bir teşebbüstür.*

İkinci kısım milliyetçilere deriz ki: Ey hamiyet sahibi görünen sarhoşlar! Bir asır önce milliyet asrı olabilirdi. Bu asır ise ırkçılık asrı değil! Bolşevizm ve sosyalizm, meseleleri istila ediyor; ırkçılık fikrini kırıyor, ırkçılık asrı geçiyor. Ebedî ve daimî olan İslam milliyeti; geçici, sıkıntılı ve gürültü patırtılı ırkçılıkla bağlanmaz ve aşılanmaz. Aşılama olsa bile ırkçılık, İslam milletini bozduğu gibi ait olduğu milliyeti de ıslah edemez, devamlı kılamaz. Evet, geçici aşılamada bir zevk ve kuvvet görünüyor, fakat pek geçicidir ve sonu tehlikelidir.

Hem Türk ırkında ebediyen kapanmamak üzere bir yarık oluşacak. O vakit bir taraf diğer bir tarafın kuvvetini kırdığı için milletin kuvveti hiçe inecek. İki dağ bir terazinin karşılıklı iki gözünde bulunsa, bir batman[1568] kuvvet o ikisiyle oynayabilir; onları yukarı kaldırır, aşağı indirir.

İkinci soru iki işarettir. Birinci İşaret ki,

Beşinci İşarettir

Mühim bir soruya gayet kısa bir cevaptır.

Soru: Ahirzamanda Hazreti Mehdî'nin geleceğine ve bozulmuş âlemi ıslah edeceğine dair çeşitli sahih rivayetler var.[1569] Halbuki zaman cemaat

zamanıdır, şahıs zamanı değil. Şahıs ne kadar dâhi, hatta yüz dâhi derecesinde de olsa bir cemaati, bir cemaatin manevî şahsiyetini temsil etmezse muhalif bir cemaatin manevî şahsiyeti karşısında mağlup olur. Şu zamanda –velâyet derecesi ne kadar yüksek olursa olsun– bir zât, insanlığı böyle büyük bozgunculuklar içinde nasıl ıslah eder? Eğer Mehdî'nin bütün işleri harika olsa bu, Cenâb-ı Hakk'ın dünyadaki hikmetine ve koyduğu yaratılış kanunlarına ters düşer. Mehdî meselesinin sırrını anlamak istiyoruz.

Cevap: Cenâb-ı Hak kusursuz rahmetinden, İslam dinini ebediyen himayesinin bir neticesi olarak, ümmetin bozulduğu her zaman bir ıslah edici, bir müceddid,[1570] şanlı bir halife, bir kutb-u âzam, kâmil bir mürşit veyahut bir nevi mehdî hükmünde mübarek zâtlar göndermiş; bozgunculuğu ortadan kaldırıp milleti ıslah etmiş, Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* dinini korumuş. Madem âdeti öyle gerçekleşiyor, ahirzamanın en büyük fesadı devrinde elbette hem en büyük bir müçtehit, hem en büyük bir müceddid, hem hâkim, hem mehdî, hem mürşit, hem kutb-u âzam olan nuranî bir zâtı gönderecek ve o zât da Allah Resûlü'nün ehl-i beytinden olacaktır. Bir dakika içinde gökle yer arasını bulutlarla doldurup boşaltan, bir saniyede denizdeki fırtınaları dindiren, baharda bir saat içinde yaz mevsiminin numunesini ve yazın bir saatte kış fırtınasını var eden Kadîr-i Zülcelâl, Mehdî ile de İslam âleminin karanlıklarını dağıtabilir. Bunu vaat etmiştir, vaadini elbette yerine getirecektir. Cenâb-ı Hakk'ın kudreti noktasından bakılsa bu gayet kolaydır. Sebepler dairesi ve rabbanî hikmet noktasından düşünülse yine o kadar akla uygundur ve gerçekleşmesi yakışır ki, tefekkür ehli *"Eğer Muhbir-i Sâdık'tan*[1571] *rivayet edilmemişse bile herhalde öyle olması gerekir ve olacaktır."* diye hükmeder.

Şöyle ki: Allah'a hamdolsun,

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلٰى إِبْرَاهِيمَ وَعَلٰى اٰلِ إِبْرَاهِيمَ فِي الْعَالَمِينَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ[1572]

duası –bütün ümmetin bütün namazlarında, günde beş defa tekrar ettiği bu dua– açıkça görüldüğü gibi kabul olmuştur; Âl-i Muhammed *(aleyhissalâtü vesselam)*, Âl-i İbrahim *(aleyhisselam)* gibi öyle bir vaziyet almış; bütün mübarek silsilelerin başında, her tarafta ve izlerinin bulunduğu yerlerde o nurâni zâtlar kumandanlık ediyor.[1573] HAŞİYE Ve öyle çokturlar ki, o kumandanların hepsi muazzam bir ordu meydana getiriyor. Eğer maddî şekle girse ve bir dayanışma ile ordu vaziyeti alsalar, İslam dinini mukaddes milliyet hükmünde ittifak ve uyanış bağı yapsalar hiçbir milletin ordusu karşılarında dayanamaz! İşte o pek geniş, kuvvetli ordu Âl-i Muhammed'dir *(aleyhissalâtü vesselam)* ve Hazreti Mehdî'nin en has ordusudur.

Evet, bugün dünya tarihinde şecereyle, senetlerle ve an'ane[1574] ile birbirine bağlanan, en yüksek şerefe sahip, yüce, asil ve seçkin soy Âl-i Beyt'tir; hiçbir nesil yoktur ki Âl-i Beyt'ten gelen seyyidler[1575] kadar kuvvetli ve mühim olsun.

Eski zamandan beri bütün hakikat ehli kafilelerinin başında onlar, kâmil zâtların namlı reisleri yine onlardır. Şimdi de milyonları geçen mübarek bir nesildir. Uyanıktırlar, kalbleri imanlı ve peygamber sevgisiyle doludur, Allah Resûlü'ne bağlı olmanın cihana değer şerefiyle başları diktir. Böyle büyük bir cemaat içindeki mukaddes kuvveti harekete geçirecek ve uyandıracak büyük hadiseler meydana geliyor. Elbette o büyük kuvvetteki yüce hamiyet fışkıracak ve Hazreti Mehdî başa geçip insanlığı hak ve hakikat yoluna sevk edecek. Böyle olmasını, bu kıştan sonra baharın gelmesi gibi, Cenâb-ı Hakk'ın tabiat kanunlarından ve rahmetinden bekleriz ve beklemekte haklıyız...

İkinci İşaret yani,

Altıncı İşaret

Hazreti Mehdî'nin nuranî cemiyeti, Süfyan komitesinin tahripçi ve bid'atçı rejimini tamir edecek, sünnet-i seniyyeyi diriltecek. Yani İslam âleminde Allah Resûlü'nü *(aleyhissalâtü vesselam)* inkâr niyetiyle onun

(aleyhissalâtü vesselam) dinini tahrip etmeye çalışan Süfyan komitesi, Hazreti Mehdî cemiyetinin mucizevî, manevî kılıcıyla öldürülecek ve dağıtılacak.

Hem insanlık âleminde ulûhiyeti inkâr niyetiyle medeniyeti ve insanlığın mukaddes değerlerini yerle bir eden deccal komitesini, Hazreti İsa'nın *(aleyhisselam)* hakiki dinini İslamiyet'in hakikatiyle birleştirmeye çalışan hamiyet sahibi, fedakâr, "İsevî bir cemaat" adı altında ve "Müslüman İsevîler" unvanına lâyık bir cemiyet, Hazreti İsa *(aleyhisselam)* önderliğinde öldürecek ve dağıtacak; insanlığı, ulûhiyeti inkâr fikrinden kurtaracak.[1576]

Şu mühim sır pek uzundur. Başka yerlerde bir parça bahsettiğimizden burada bu kısa işaretle yetiniyoruz.

Yedinci İşaret

Yani üçüncü soru:

Diyorlar ki: "Senin eskiden yaptığın müdafaalar ve İslamiyet için mücadelelerin şimdiki tarzda değildi. Hem Avrupa'ya karşı İslamiyet'i müdafaa eden fikir adamlarının tarzında gitmiyorsun. Neden Eski Said vaziyetini değiştirdin? Neden İslam'ın manevî mücahitleri gibi hareket etmiyorsun?

Cevap: Eski Said ile fikir adamları, beşerî felsefenin ve Avrupa düşüncesinin düsturlarını kısmen benimseyip onlara karşı kendi silahlarıyla çarpışıyor, onları bir derece kabul ediyorlar. Bir kısım kaidelerini müspet ilimler suretinde sarsılmaz şekilde teslim ediyor, böylece İslamiyet'in hakiki kıymetini gösteremiyorlar. Âdeta İslamiyet'i köklerini çok derin zannettikleri felsefenin dallarıyla aşılıyor, güya kuvvetlendiriyorlar. Bu tarzda üstünlük az ve bu, İslamiyet'in kıymetini bir derece azaltmak olduğundan o yolu terk ettim. Hem şunu bilfiil gösterdim: *İslamiyet'in esasları o kadar derindir ki, felsefenin en derin esasları onlara yetişemez, sığ kalır.* Otuzuncu Söz, Yirmi Dördüncü Mektup ve Yirmi Dokuzuncu Söz bu hakikati delilleriyle ispat etmiş,

göstermiştir. Eski yolda, felsefeyi derin sanıp İslam'ın hükümlerini görünüşte kabul ederek felsefenin dallarıyla bağlamak; onu ayakta tutmak ve muhafaza etmek zannediliyordu. Halbuki felsefenin düsturlarının ne haddi var ki onlara yetişsin?

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[1577]

وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي هَدٰينَا لِهٰذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدٰينَا اللّٰهُ لَقَدْ جَاءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ[1578]

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلٰى إِبْرَاهِيمَ وَعَلٰى اٰلِ إِبْرَاهِيمَ فِي الْعَالَمِينَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ[1579]

Sekizinci Kısım

olan

Rumuzât-ı Semâniye

[Sekiz İşaret]

Sekiz "remiz"[1580] yani sekiz küçük risaledir. Şu remizlerin esası; cifr[1581] ilminin mühim bir düsturu, gizli ilimlerin ve Kur'an'ın gayba dair bir kısım sırlarının mühim bir anahtarı olan tevafuktur.

İleride başka bir kitapta neşredileceğinden buraya alınmadı.

Dokuzuncu Kısım

Telvihât-ı Tis'a

[Dokuz Telvih]

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللّٰهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ[1582]

Bu kısım, velâyet yolları ve tarikatlar hakkındadır, "Dokuz Telvih"tir.

Birinci Telvih[1583]

"Tasavvuf, tarikat, velâyet, seyr u sülûk" adları altında şirin, nuranî, neşeli, ruhanî ve mukaddes bir hakikat vardır ki, zevk ve keşf ehli muhakkik zâtlar onu ilan ve tarif eden, ders veren binlerce cilt kitap yazmış, o hakikati ümmete ve bize söylemişler. جَزَاهُمُ اللّٰهُ خَيْرًا كَثِيرًا[1584] Biz o

engin denizden birkaç damla hükmünde birkaç sızıntıyı şu zamanın bazı mecburiyetleri gereği göstereceğiz.

Soru: Tarikat nedir?

Cevap: *Tarikatın gayesi, marifet ve iman hakikatlerinin açığa çıkması ile Resûl-u Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselam) miracının gölgesinde ve himayesi altında, kalb ayağıyla ruhanî bir seyr u sülûk, yani manevî makamlarda yolculuk neticesinde zevke ve hale ait, bir derece görülen iman ve Kur'an hakikatlerine mazhariyettir; "tarikat, tasavvuf" namıyla insanın yüce bir sırrı ve kemâlidir.*

Evet, şu kâinatta insan kuşatıcı bir fihrist olduğundan, onun kalbi binlerce âlemin manevî haritası hükmündedir. İnsanın aklı sayısız telsiz, telgraf ve telefonun santral denilen merkezi misali, kâinatın bir tür manevî merkezidir. Bunu gösteren hadsiz beşerî fen ve ilim bulunduğu gibi, insanın mahiyetindeki kalbin de sonsuz kâinat hakikatlerinin mazharı, kaynağı, çekirdeği olduğunu had ve hesaba gelmeyen veli zâtların yazdıkları milyonlarca nuranî kitap gösteriyor.

İşte madem insanın kalbi ve aklı bu merkezdedir; çekirdek halinde, büyük bir ağacın donanımını içerir ve ebedî, uhrevî, haşmetli bir makinenin âletleri, çarkları onun içine yerleştirilmiştir. Elbette ve herhalde o kalbin Fâtır'ı, insanın onu işletmesini ve potansiyel halden bilfiil vaziyete çıkarmasını, geliştirmesini ve onun hareketini irade etmiş ki, kalbi öyle yapmış. Madem irade etmiş, elbette kalb de akıl gibi işleyecek. Ve kalbi işletmek için en büyük vasıta, velâyet mertebelerinde Cenâb-ı Hakk'ı zikretmekle tarikat yolunda iman hakikatlerine yönelmektir.

İkinci Telvih

Kalben yapılan bu manevî yolculuğun ve bu ruhanî hareketin anahtarları, vesileleri Allah'ı zikretmek ve tefekkürdür. Bu zikir ve fikrin güzellikleri saymakla bitmez. Ahirete ait sayısız faydaları ve insana kazandırdığı kemâl vasıfları bir yana, yalnız telaşlı ve ızdıraplı dünya hayatına ait küçük bir faydası şudur:

Her insan hayatın telaşından, ızdırabından ve ağır sorumluluklarından bir derece kurtulmak ve nefeslenmek için herhalde bir teselli ister, bir zevk arar, yalnızlık ve korku hissini yok edecek bir dostluğu, yakınlığı araştırır. İnsanlığın medeniyet neticesinde meydana getirdiği toplum hayatında kurulan yakınlık, on insandan bir ikisine geçici olarak, belki gafletli bir şekilde ve sarhoşça bir dostluk hissi, aşinalık ve teselli verir. Fakat insanların yüzde sekseni ya dağlarda, derelerde başkalarından uzak yaşıyor, ya geçim derdi onları ücra köşelere sevk ediyor, veyahut musibetler ve ihtiyarlık gibi ahireti düşündüren vasıtalar sebebiyle cemaatlerinden gelecek dostluk ve yakınlıktan mahrumdurlar. Şu hal o hissi verip onları teselli etmez.

İşte böylelerinin hakiki tesellisi, ciddi dostluğu ve tatlı zevki; zikir ve fikir vasıtasıyla kalbi işletmekte, o ücra köşelerde, yalnızlık ve korku hissi veren dağlarda ve sıkıntılı derelerde kalbine yönelip "Allah!" diyerek kalb huzuruna erip o hisle, etrafında vahşetle kendisine bakan eşyanın dostça tebessüm ettiğini düşünmektedir. Böyle bir insan, "Zikrettiğim Hâlıkımın sayısız kulları her tarafta bulunduğu gibi, bana korku ve yalnızlık hissi veren bu yerde de çoktur. Ben yalnız değilim, korkmak mânâsızdır." diyerek imanlı bir hayattan dostça bir zevk alır. Hayat saadetinin mânâsını anlar, Allah'a şükreder.

Üçüncü Telvih

Velâyet bir peygamberlik delilidir, tarikat ise şeriata bir delildir. Çünkü velâyet peygamberliğin tebliğ ettiği iman hakikatlerini, bir nevi kalbî şuhûd[1585] ve ruhanî zevk ile aynelyakîn[1586] derecesinde görür, tasdik eder. Onun tasdiki, peygamberliğin doğruluğuna kesin bir delildir. Tarikat; zevkiyle, keşfiyle, ondan istifadeyle ve feyiz almakla şeriatın ders verdiği hükümlerin hak olduğuna ve Hak'tan geldiğine apaçık bir delildir. Evet, nasıl ki velâyet ve tarikat, peygamberlik ve şeriatın delilidir; aynen öyle de İslamiyet'in bir kemâl sırrı, nurlar kaynağı, insanlığın İslamiyet sırrıyla bir yükselme madeni ve bir feyiz membaıdır.

İşte şu büyük sırrın bu derece önemiyle beraber, hak yoldan sapan bazı topluluklar onu inkâr yoluna gitmiş. Kendileri mahrum kaldıkları o nurlardan başkalarının da mahrumiyetine sebep olmuşlar. En üzücüsü şudur ki: Ehl-i Sünnet ve Cemaat'in sadece görünen mânâlara bağlı kalan bir kısım âlimleri ve Ehl-i Sünnet ve Cemaat'e mensup bir kısım gafil siyasetçiler, tarikat ehlinin içinde gördükleri bazı sûiistimalleri ve hataları bahane ederek o büyük hazineyi kapatmak, belki tahrip etmek ve bir nevi âb-ı hayat dağıtan o kevser kaynağını kurutmak için çalışıyorlar.

Halbuki kusursuz ve her yönü hayırlı olan şeyler, meşrepler, yollar az bulunur. İster istemez bazı kusurlar ve sûiistimaller olacak. Çünkü ehil olmayanlar bir işe girerse elbette onu sûiistimal ederler. Fakat Cenâb-ı Hak ahirette amellerden hesaba çekme düsturuyla, rabbanî adaletini sevap-günah dengesiyle gösteriyor. Yani sevaplar üstün ve ağır gelirse mükâfatlandırır, kabul eder; günahlar üstün gelirse cezalandırır, reddeder. Günah-sevap dengesi niceliğe değil keyfiyete bakar. Bazen olur, bir tek sevap bin günaha üstün gelir, onları affettirir.

Madem ilahî adalet böyle hükmeder ve hakikat de bunu hak görür. Sünnet-i seniyye dairesindeki tarikatın sevaplarının günahlarına kesinlikle üstün olduğuna delil, tarikat ehlinin, dalâlet yolundakilerin hücumu zamanında imanını muhafaza etmesidir. Basit, samimi tarikat ehli, kendini görünüşte ilim sahibi olan birinden daha iyi korur. Tarikat zevki ve evliya muhabbeti vasıtasıyla imanını kurtarır. Büyük günahlar işlemekle günahkâr olur fakat kâfir olmaz, kolayca dinsizliğe sokulamaz. Şiddetli bir muhabbet ve sağlam bir inanç ile kutub zâtlar kabul ettiği bir şeyhler silsilesini onun gözünde hiçbir kuvvet çürütemez. Bu yüzden onlara güvenini kesmez. Onlara güveni kesilmezse dinsizliğe giremez. Tarikattan hissesi bulunmayan ve kalbi harekete geçmeyen, hakikati delilleriyle bilen âlim bir zât da olsa, şimdiki dinsizlerin hilelerine karşı kendini tam muhafaza etmesi zorlaşmıştır.

Bir şey daha var ki, takva dairesinin, belki İslamiyet dairesinin dışında bir suret almış bazı meşreplerin ve hak etmediği halde kendine tarikat adını

takanların günahlarıyla tarikat mahkûm edilemez. Tarikatın dinî, uhrevî ve ruhanî çok mühim ve yüksek neticeleri bir yana, yalnız İslam âlemi içindeki kutsî bir bağ olan kardeşliğin gelişmesine birinci, en tesirli ve hararetli vasıta tarikatlardır. Aynı şekilde, tarikatlar küfür dünyasının ve Hıristiyan siyasetinin İslam nurunu söndürmek için müthiş hücumlarına karşı da İslamiyet'in üç mühim ve sarsılmaz kalesinden biridir. Hilâfet merkezi olan İstanbul'u beş yüz elli sene bütün Hıristiyan âleminin karşısında muhafaza ettiren; İstanbul'da beş yüz yerden fışkıran tevhid nurlarıdır… O İslam merkezindeki müminlerin mühim bir dayanak noktası olan büyük camilerin arkasındaki tekkelerde "Allah Allah!" diyenlerin iman kuvvetidir… Ve Cenâb-ı Hakk'ın marifetinden, yani O'nu bilmekten gelen ruhanî bir muhabbet ile coşup taşmalardır.

İşte ey hamiyet sahibi görünen akılsızlar ve milliyetçi görünen sahtekârlar! Tarikatın size toplum hayatınızda bu iyiliğini çürütecek hangi kötülüklerdir, söyleyiniz...

Dördüncü Telvih

Velâyet yolu çok kolay olmakla beraber çok zorluğu vardır.. çok kısa olmakla beraber çok uzundur.. çok kıymetli olmakla beraber çok tehlikelidir.. çok geniş olmakla beraber çok dardır. İşte bu sırlar içindir ki, o yolda gidenler bazen boğulur, bazen zarara düşer, bazen döner başkalarını yoldan çıkarır.

Mesela, tarikatta "seyr-i enfüsî"[1587] ve "seyr-i âfâkî"[1588] diye tabir edilen iki meşrep var.

Birincisi enfüsî meşrebidir; nefisten başlar, insan dış dünyadan gözünü çeker, kalbe bakar, benliği deler geçer, kalbinden yol açar, hakikati bulur. Sonra dış âleme girer, o âlemi nuranî görür. Bu seyri çabuk bitirir. Nefsinin dairesinde gördüğü hakikati büyük ölçekte orada da görür. "Tarîk-i hafi" denilen ve sessiz zikir yapılan, işe nefisle mücadeleden başlanan tarikatların çoğu bu yolla gidiyor. Bunun da en mühim esası,

benliği ve gururu kırmak, nefsin gelip geçici arzularını terk etmek ve nefsi öldürmektir.

İkinci meşrep, dış âlemden başlar, insan o büyük dairenin aynalarında Cenâb-ı Hakk'ın isim ve sıfatlarının cilvelerini seyreder, sonra enfüsî daireye girer. Küçük bir ölçekte, kalbinin dairesinde o nurları seyredip en yakın yolu açar. Kalbin, Samed'in aynası olduğunu görür, maksadına ulaşır.

İşte birinci yoldan giden insanlar nefs-i emmareyi[1589] öldürmeye muvaffak olamazsa, nefsin geçici heveslerini terk edip benliği kırmazsa şükür makamından övünme makamına, ondan da gurura düşer. Eğer muhabbetten gelen bir çekim, bir cezbe ve cezbeden gelen bir tür manevî sarhoşluk beraber bulunursa, ondan "şatahat"[1590] adıyla haddinden çok fazla iddia çıkar. İnsan hem kendisi zarar eder hem başkasının zarar görmesine sebep olur.

Mesela, nasıl ki bir teğmen, sahip olduğu kumandanlık zevki ve neşesiyle gururlansa kendini bir mareşal zanneder. Küçücük dairesini o büyük daireyle karıştırır. Yine mesela, küçük bir aynada görünen güneşin, denizin yüzünde haşmetiyle yansıyan güneş ile benzer yönü ikisini karıştırmaya sebep olur. Aynen öyle de, çok velâyet ehli var ki, kendini, bir sineğin bir tavus kuşuna nispeti derecesinde ondan büyük olanlardan büyük görür, haklı bulur. Hatta ben gördüm ki, yalnız kalbi uyanmış, velâyetin sırrını uzaktan uzağa hissetmiş biri kendini kutb-u âzam zannedip o tavrı takınıyordu. Dedim: "Kardeşim! Nasıl ki saltanat kanununun sadrazam dairesinden ta nahiye müdürü dairesine kadar büyük küçük cilveleri var. Aynen öyle de, velâyetin ve kutbiyetin de çeşitli daire ve cilveleri var. Her bir makamın çok gölgesi bulunur. Sen sadrazam gibi kutbiyetin büyük cilvesini bir müdür dairesi hükmünde olan kendi dairende görmüş, aldanmışsın. Gördüğün doğru, fakat hükmün yanlıştır. Bir sinek için bir kap su, küçük bir denizdir." O zât bu cevabımla inşallah ayıldı ve o tehlikeden kurtuldu.

Hem ben türlü insanlar gördüm ki, kendilerini bir nevi mehdî biliyor ve "Mehdî olacağım" diyor. Bu zâtlar yalancı ve aldatıcı değiller, fakat aldanıyorlar. Gördüklerini hakikat zannediyorlar. *Nasıl ki Cenâb-ı Hakk'ın isimlerinin arş-ı âzam dairesinden bir tek zerreye kadar cilveleri var ve o isimlere mazhariyet de o ölçüde farklıdır. Aynı şekilde, isimlerin cilvelerine mazhariyetten ibaret olan velâyet mertebeleri de öyle farklıdır.* Onları birbiriyle karıştırmanın en mühim sebebi şudur:

Bazı evliya makamlarında mehdî vazifesinin hususiyeti bulunduğu, kutb-u âzama has bir bağ göründüğü ve Hazreti Hızır'ın o makamla hususi bir münasebeti olduğu gibi, bazı meşhur zâtlarla münasebetli makamlar var. Hatta onlara *"Hızır Makamı, Üveys Makamı, Mehdiyet Makamı"* denir.

İşte bu sırdan dolayı o makama, onun küçük bir numunesine veya gölgesine girenler, kendilerini o makamla has bir şekilde münasebetli meşhur zâtlar zannediyor. Kendini Hızır kabul ediyor, mehdî olduğuna inanıyor veya kutb-u âzam olduğunu hayal ediyor. Eğer benliği makam sevgisine talip değilse mahkûm olmaz. Haddini aşan iddiaları şatahat sayılır. Bundan belki sorumlu tutulmaz. Eğer benliği perde ardında makam sevgisine yöneliyorsa, o zât benliğine mağlup olup, şükrü bırakıp övünse git gide gurura düşer. Ya divanelik seviyesine alçalır ya da hak yoldan sapar. Çünkü büyük velileri kendisi gibi kabul eder, haklarındaki hüsn-ü zannı kırılır. Zira nefis ne kadar gururlu da olsa kendi kusurunu anlar. O büyükleri de kendisiyle kıyaslayıp kusurlu zanneder. Hatta peygamberlere hürmeti azalır.

İşte bu hale düşenlerin şeriat terazisini elde tutmaları, kelâm âlimlerinin düsturlarını ölçü almaları, İmam Gazalî ve İmam Rabbanî gibi hakikati delilleriyle bilen evliyanın talimatlarını rehber edinmeleri, daima nefislerini itham etmeleri ve nefsin eline kusurdan, acz ve fakrdan başka şey vermemeleri gerekir. Bu meşrepteki şatahat nefsini sevmekten kaynaklanıyor. Çünkü muhabbetin gözü kusuru görmez. İnsan nefsine muhabbetinden dolayı o kusurlu, liyâkatsiz ve bir cam parçası gibi olan nefsini bir pırlanta, bir elmas zanneder. Bunlar içindeki en tehlikeli

hatalardan biri, kalbine ilham yoluyla gelen küçük mânâları Allah kelâmı tahayyül edip onlara “ayet” demektir, bununla vahyin mukaddes ve yüce mertebesine bir hürmetsizlik gelir. Evet, bal arısının ve hayvanların ilhamlarından tut, insanlar arasında avam ve havas tabakaların ilhamlarına.. ve meleklerin avam kısmından ta havas kısmına, Allah’a en yakın meleklerinkine kadar bütün ilhamlar, Cenâb-ı Hakk’ın bir nevi kelimeleridir. Fakat rabbanî kelâm, mazhar olanların ve makamların kabiliyetine göre O’nun hitabının yetmiş bin perdede parıldayan ayrı ayrı cilveleridir.

Öyle ilhamlara vahyin ve Allah kelâmının hususi ismi, en açık ve somut örneği, Kur’an’ın yıldızlarına has olan “ayet” isminin verilmesi ise hatanın ta kendisidir. On İkinci, Yirmi Beşinci ve Otuz Birinci Söz’lerde beyan ve ispat edildiği gibi, elimizdeki boyalı aynada görünen küçük, sönük ve perdeli güneşin gökteki güneşe nispeti ne ise, o iddia sahiplerinin kalbindeki ilhamın doğrudan doğruya Allah kelâmı olan Kur’an güneşinin ayetlerine nispeti de o derecededir. Evet, güneşin her bir aynada görünen misalleri onundur ve onunla münasebetli denilse doğrudur, fakat dünya o güneşçiklerin aynasına takılmaz ve onların çekimiyle bağlanmaz.

Beşinci Telvih

Tarikatın gayet mühim bir meşrebi olan “vahdet-i vücûd” namı altındaki vahdet-i şuhûd ile, yani sadece Vâcibü’l Vücûd’a bakıp varlıkları o Vücûd-u Vâcib’e nispeten çok zayıf birer gölge görmekle insan onların varlık ismine lâyık olmadıklarına hükmedip onları hayal perdesine sarar. Allah’tan başka her şeyi terk makamında onları hiçe saymak, hatta yok diye düşünmek, yalnız O’nun isimlerinin cilvelerine hayalî bir ayna vaziyeti vermek kadar ileri gitmek olur.

İşte bu meşrebin mühim bir hakikati var: Vâcibü’l Vücûd’un varlığının, iman kuvvetiyle ve hakkalyakîn derecesindeki yüksek bir velâyetle açığa çıkmasıyla mümkinâtın[1591] varlığı o derece aşağı düşer ki, o meşrepteki birinin gözünde hayal ve yokluktan başka makamları kalmaz, o insan âdeta Vâcibü’l Vücûd hesabına kâinatı inkâr eder.

Fakat bu meşrebin tehlikeleri var. Birincisi şudur: *İmanın şartı altıdır. Allah'a imandan başka, ahiret gününe iman gibi esaslar var. Bunlar ise mümkinâtın varlığını ister. O sağlam iman esasları hayal üstüne bina edilmez. Bunun için o meşrepteki kimsenin, istiğrak ve sekir âleminden yani ilahî aşkla kendinden geçtiği manevî sarhoşluk halinden âlem-i sahve girdiği yani kendine geldiği vakit meşrebini yanına almaması gerekir. Ve o meşrep gereğince amel etmemesi lâzımdır.* Hem kalbe, hale ve zevke ait olan bu meşrebi akla, söze ve ilme ait bir surete çevirmemelidir. Çünkü Kitap ve Sünnet'ten gelen akla ait kanunlar, ilmî düsturlar ve kelâm usulü o meşrebi kaldıramıyor, onun uygulanması mümkün olamıyor. Bu yüzden raşit halifelerde, müçtehit imamlarda ve selef-i sâlihînin büyüklerinde o meşrep açıkça görünmüyor. Demek, en yüce meşrep değil. Belki yüksek, fakat noksan. Çok mühim fakat çok tehlikeli, çok ağır fakat çok zevklidir. Bu zevk için ona girenler çıkmak istemiyor, kendi manevî zevklerini düşünerek onu en yüksek mertebe zannediyorlar. O meşrebin esasını ve mahiyetini *Nokta Risalesi*'nde, bazı Sözlerde ve *Mektubat*'ta bir derece ifade ettiğimizden, onlarla yetinerek burada o mühim meşrebin mühim bir tehlikesini söyleyeceğiz. Şöyle ki:

O meşrep sebepler dairesinden geçip Allah'tan başka her şeyi terk sırrıyla mümkinâttan alâkasını kesen havas tabakanın en seçkinlerinin mutlak istiğrak halinde mazhar olduğu salih bir meşreptir. O meşrebi sebepler içinde boğulanlara, dünyaya âşık olanlara ve maddî felsefe ile tabiata saplananlara ilmî bir surette telkin etmek, onları tabiat ve maddede boğmak ve İslam hakikatinden uzaklaştırmaktır. Çünkü dünyaya âşık ve sebepler dairesine bağlı bir nazar, bu fâni dünyaya bir tür bekâ vermek ister. O dünya sevgilisini elinden kaçırmak istemez. Vahdet-i vücûd bahanesiyle onun bâki bir varlık olduğunu vehmeder, sevgilisi olan dünya hesabına ve bekâyı, ebediyeti ona tam mal etmesinden dolayı onu mabud derecesine çıkarır –Allah korusun– Allah'ı inkâr etme tehlikesine yol açar.

Şu asırda maddecilik fikri her yeri o derece sarmış ki, maddiyatı her şeye merci biliyorlar. Böyle bir asırda has müminler maddiyatı idam eder

derecede önemsiz gördüklerinden, vahdet-i vücûd meşrebi ortaya atılsa belki maddeciler ona sahip çıkacak, "Biz de böyle diyoruz." diyecekler. Halbuki maddecilerin ve her şeyi tabiata verenlerin yolundan en uzak meşrep vahdet-i vücûddur. Çünkü vahdet-i vücûd ehli, Cenâb-ı Hakk'ın varlığına iman kuvveti ile o kadar önem veriyor ki, kâinatı ve mevcudatı inkâr ediyor. Maddeciler ise mevcudata o kadar önem veriyor ki, kâinat hesabına Allah'ı inkâr ediyorlar. İşte bunlar nerede, ötekiler nerede?

Altıncı Telvih

Üç "nokta"dır.

Birinci Nokta: *Velâyet yolları içinde en güzeli, en doğrusu, en parlağı, en zengini sünnet-i seniyyeye uymaktır. Yani amel ve hareketlerinde sünnet-i seniyyeyi düşünüp ona tâbi olmak, onu taklit etmek, davranış ve hareketlerinde şeriatın hükümlerini rehber edinmektir.*

İşte sünnete uyma vasıtasıyla insanın basit halleri, örfî yani âdetlerle ilgili muameleleri ve fıtrî hareketleri ibadet şekline girmekle beraber, her bir ameli de sünneti ve şeriatı düşündürmekle dinin bir hükmünü hatırlatıyor. O hatırlatma, Sahib-i Şeriatı (aleyhissalâtü vesselam) düşündürüyor. O düşünme ise Cenâb-ı Hakk'ı hatıra getiriyor. Bu da insana bir çeşit huzur veriyor. O halde ömür dakikaları sürekli huzur içinde bir ibadet hükmüne geçirilebilir. İşte bu geniş cadde, velâyet-i kübrâ yani en büyük velâyet olan peygamber varisliğinin, sahabe ve selef-i sâlihînin caddesidir.

İkinci Nokta: *Velâyet yollarının ve tarikat şubelerinin en mühim esası ihlâstır. Çünkü insan ihlâs ile gizli şirklerden kurtulur. İhlâsı kazanmayan, o yollarda gezemez. Ve o yolların en keskin kuvveti, muhabbettir. Evet, muhabbet sevdiğinde bahane aramaz ve onun kusurlarını görmek istemez; mükemmelliğini gösteren zayıf emareleri kuvvetli deliller kabul eder. Daima sevdiğine taraftardır.*

Bu sırdandır ki, muhabbet ayağıyla marifetullaha yani Allah'ı bilmeye yönelen zâtlar, şüphe ve itirazlara kulak vermez, kolayca kurtulurlar. Binlerce şeytan toplansa hakiki sevgililerinin kemâline işaret eden bir

emareyi onların gözünde yok edemez. Eğer muhabbet olmazsa o vakit kendi nefsi, şeytanı ve dışarıdaki şeytanların itirazları içinde çok çırpınır. Kahramanca, sağlam bir duruş, iman kuvveti ve dikkatli bir nazar lâzımdır ki kendini kurtarsın.

İşte bu sırdan dolayı, bütün velilik mertebelerinde marifetullahtan gelen muhabbet, en mühim maya ve iksirdir. Fakat muhabbetin bir tehlikesi var; kulluğun sırrı olan niyazdan, tevazudan naza ve bir şey dava etmeye atlar, ölçüsüz hareket eder. Allah'tan başka şeylere yönelmesi sırasında mânâ-yı harfîden (bir şeyin kendi sahibini, sanatkârını gösteren mânâsından) mânâ-yı ismîye (bir şeyin kendine bakan mânâsına) geçmesiyle muhabbet ilaç iken zehir olur. Yani insan Allah'tan başkasını sevdiği vakit, Cenâb-ı Hak hesabına, O'nun namına, O'nun isimlerinin bir aynası olması yönüyle sevdiğine kalben bağlanması lâzımken, bazen o zâtı kendi hesabına, şahsî kemâli ve zâtına ait güzelliği adına düşünüp mânâ-yı ismîyle sever. Allah'ı ve peygamberi düşünmeden yine sevebilir. Bu muhabbet Allah'ı sevmeye vesile değil perde oluyor. Fakat mânâ-yı harfî ile Allah'ı sevmeye vesile olur, belki onun cilvesidir denilebilir.

Üçüncü Nokta: *Bu dünya hikmet yurdu, hizmet yurdudur; ücret ve mükâfat alma yeri değil. Buradaki amel ve hizmetlerin ücreti berzahta ve ahirettedir. Buradaki ameller berzahta ve ahirette meyve verir.*

Madem hakikat budur, ahirete ait amellerin neticelerini dünyada istememek gerekir. Verilse de memnun değil, mahzun bir şekilde kabul etmek lâzımdır. Çünkü cennet meyveleri gibi kopardıkça yerine aynısının gelmesi sırrıyla, bâki hükmünde olan ahirete ait amel meyvesini bu dünyada fâni bir surette yemek akıl kârı değildir. Bâki bir lambayı bir dakika yanacak ve sönecek bir lambayla değiştirmek gibidir.

Bu sırdan dolayı, veli zâtlar hizmeti, zorluğu, musibeti ve zahmeti hoş görüyor, nazlanmıyor, şikâyet etmiyorlar. اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى كُلِّ حَالٍ[1592] diyorlar. Keşif, keramet, zevk ve nurlar verildiği vakit bunu bir tür ilahî iltifat kabul edip gizlemeye çalışıyorlar. Övünmeye değil, aksine şükre, kulluğa daha fazla giriyorlar. Çokları o hallerin gizlenmesini ve kesilmesini

istemiş ki amellerindeki ihlâs zedelenmesin. Evet, makbul bir insan hakkında en mühim ilahî ihsan, ihsanı ona hissettirmemektir, ta ki niyazdan naza ve şükürden övünmeye geçmesin.

İşte bu hakikattendir ki, *velâyeti ve tarikatı isteyenler eğer velâyetin bazı sızıntıları olan zevk ve kerametleri isterse, onlara yönelmişse ve onlardan hoşlanırsa; bâki, uhrevî meyveleri fâni dünyada, fâni bir surette yemiş gibi olmakla beraber, velâyetin mayası olan ihlâsı kaybedip velâyetin kaçmasına yol açarlar.*

Yedinci Telvih

Dört "nükte"dir.

Birinci Nükte: *Şeriat doğrudan doğruya, gölgesiz, perdesiz, ehadiyet sırrı ve mutlak rubûbiyet noktasında ilahî hitabın neticesidir. Tarikat ve hakikatin en yüksek mertebeleri, şeriatın küçük kısımları hükmüne geçer; daima ona vesile, giriş ve hizmetkâr hükmündedirler. Neticeleri şeriatın kesin ve sağlam hükümleridir. Yani tarikat ve hakikat yolları, şeriat hakikatlerine yetişmek için vesile, hizmetkâr ve basamaklar hükmündedir.* Git gide en yüksek mertebede, şeriatın özünde bulunan hakikatin mânâsına ve tarikat sırrına döner. O vakit, büyük şeriatın kısımları olurlar. Yoksa tasavvuf ehlinden bazılarının zannettiği gibi, şeriatı görünüşteki bir kabuk; hakikati de onun içi, neticesi ve gayesi olarak düşünmek doğru değildir. Evet, şeriat insan tabakalarına göre ayrı ayrı açığa çıkar. Şeriatın avam tabakaya görünen yüzünü onun hakikati zannedip havas tabakaya açılmış olan şeriat mertebesine "hakikat ve tarikat" demek yanlıştır. Şeriatın bütün tabakalara bakan mertebeleri var.

İşte bu sırdandır ki, tarikat ehli ve hakikat yolunda olanlar ileri gittikçe şeriat hakikatleri karşısında cezbeleri, şiddetli arzuları artıyor, ona daha fazla uyuyorlar. En küçük bir sünnet-i seniyyeyi en büyük maksat gibi görüp ona uymaya çalışıyor, onu taklit ediyorlar. Çünkü vahiy ilhamdan ne kadar yüksekse, vahyin meyvesi olan şeriat âdâbı da ilhamın neticesi olan

tarikat âdâbından o derece yüksek ve mühimdir. Onun için tarikatın en mühim esası, sünnet-i seniyyeye uymaktır.

İkinci Nükte: Tarikat ve hakikatin vesilelikten çıkmaması gerekir. Eğer bizzat gaye hükmüne geçerlerse, o vakit şeriatın kesin ve sağlam hükümleri, uygulamaları ve sünnet-i seniyyeye uymak resmî kalır; kalb öteki tarafa yönelir. O takdirde insan, namazdan çok zikir halkasını düşünür, farzlardan çok evradının cezbesine tutulur, büyük günahlardan kaçmaktan çok tarikat âdâbına muhalefetten kaçar. Halbuki tarikat evradı şeriatın kesin ve sağlam hükümlerinden olan farzların tek bir tanesine karşılık gelemez, onun yerini dolduramaz. Tarikat âdâbı ve tasavvuf evradı, o farzların içindeki hakiki zevke teselli vesilesi olmalı, kaynak değil. Yani tekke, camideki namazın zevkine ve tâdil-i erkâna[1593] vesile olmalı. Yoksa camideki namazı çabuk, resmî şekilde kılıp hakiki zevki ve kemâli tekkede bulmayı düşünen, hakikatten uzaklaşıyor!

Üçüncü Nükte: "Sünnet-i seniyye ve şeriatın hükümleri dışında tarikat var mıdır, olabilir mi?" diye soruluyor.

Cevap: Hem var hem yoktur. Vardır, çünkü bazı kâmil evliya şeriat kılıcıyla idam edilmiş. Yoktur, çünkü hakikati delilleriyle bilen evliya, Sa'dî Şirazî'nin şu düsturunda birleşmişler:

مُحَالَسْتْ سَعْدِي بَرَاهِ صَفَا ظَفَرْ بُرْدَنْ جُزْدَرْ پَيِ مُصْطَفٰى

Yani, *"Resûl-u Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselam) caddesinin dışında olanın, onun arkasından gitmeyenin hakikat nurlarına ulaşması imkânsızdır."*

Bu meselenin sırrı şudur: Madem Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* Hâtemü'l-enbiyâ'dır yani peygamberlerin sonuncusu ve bütün insanlık adına Cenâb-ı Hakk'ın muhatabıdır. Elbette insan, onun caddesi dışında gidemez ve bayrağı altında bulunmaya mecburdur. Ve madem cezbe ve istiğrak ehli kimseler muhalefetlerinden mesul olamaz.. ve madem insanda bazı latifeler (manevî hisler) var ki teklif altına giremez, o latife hâkim olduğu vakit insan dinin emirlerine muhalefetinden sorumlu

tutulmaz.. ve madem insanda bazı latifeler var ki teklif altına girmediği gibi irade altına da girmez, hatta aklın idaresine de girmez; kalbi ve aklı dinlemez. Elbette o latife bir insanda hâkim olduğu zaman –yalnız o zamana mahsus– o zât şeriata muhalefet etse velâyet derecesinden düşmez, mazur sayılır. Fakat bir şartla: Şeriat hakikatlerine ve iman kaidelerine karşı bir inkâr, bir küçük görme, bir hafife alma olmamalıdır. Hükümleri yerine getirmese de hak bilmesi gerekir. Yoksa o hale mağlup olup –Allah korusun– o sağlam hakikatlere karşı inkâr ve yalanlamayı hissettirecek bir vaziyet, alçalma alâmetidir!

Kısacası: Şeriat dairesinin dışında bulunan tarikat ehli iki kısımdır:

Bir kısmı –daha önce geçtiği gibi– ya hale, istiğraka, cezbeye ve manevî sarhoşluğa yenik düşüyor ya da teklifi dinlemeyen veya iradeyi işitmeyen latifelerin mahkûmu olup şeriat dairesinin dışına çıkıyor. Fakat o çıkış, şeriatın hükümlerini beğenmemekten veya istememekten değil, belki mecburen, iradesiz terktir. Böyle veli zâtlar var. Hem mühim veliler bunların içinde geçici olarak bulunmuş. (Hatta hakikati delilleriyle bilen bazı evliya, böylelerinden değil yalnız şeriat dairesinin, belki İslamiyet dairesinin dışında bulunanlar olduğuna hükmetmişler.) *Fakat bir şartla: Hazreti Muhammed'in (aleyhissalâtü vesselam) getirdiği hükümlerin hiçbirini yalanlamamak...* O kısım belki ya düşünmüyor ya o hakikatlere yönelemiyor veyahut bilmiyor, bilemiyor. Bilse ve kabul etmese olmaz!

İkinci kısım ise tarikat ve hakikatin parlak zevklerine kapılıp kendi zevk makamından çok yüksek olan şeriat hakikatlerinin zevk derecesine yetişemediği için onu zevksiz, resmî bir şey gibi görüp şeriata karşı kayıtsız kalır. Gitgide şeriatı bir kabuk zanneder. Bulduğu hakikati esas ve gaye sayar. "Onu buldum, o bana yeter." der, şeriatın hükümlerine muhalif hareket eder. *Bu kısımdan aklı başında olanlar yaptıklarından sorumludur; alçalıyor, belki kısmen şeytana maskara oluyorlar.*

Dördüncü Nükte: Dalâlet ehlinden ve bid'atçılardan bir kısım zâtlar, ümmet nazarında makbul oluyor. Aynen onlar gibi zâtlar var, görünüşte hiçbir fark yokken ümmet onları reddediyor. Buna hayret ediyordum.

Mesela Zemahşerî gibi Mutezile mezhebinde en tutucu fertlerden birini Ehl-i Sünnet'ten hakikati delilleriyle bilen zâtlar o şiddetli itirazlarına rağmen küfür ve dalâletle itham etmiyor, belki onun için bir kurtuluş yolu arıyorlar. Zemahşerî'den çok daha az şiddetli olan Ebû Ali Cübbaî gibi Mutezile imamlarını ise reddedilmiş ve kovulmuş sayıyorlar. Bu sır çok zaman merakımı uyandırıyordu. Sonra Allah'ın lütfuyla anladım ki, Zemahşerî'nin Ehl-i Sünnet'e itirazları, hak zannettiği yolunda hakka muhabbetten ileri geliyordu. Yani mesela, hakiki tenzih, Cenâb-ı Hakk'ı bütün noksanlıklardan uzak sayma onun nazarında hayvanların kendi fiillerini yaratmasıyla oluyor. Bu sebeple Cenâb-ı Hakk'ı tenzihe olan muhabbetinden, Ehl-i Sünnet'in fiillerin yaratılması meselesindeki düsturunu kabul etmiyor. Reddedilmiş başka Mutezile imamları, hakka muhabbetten çok Ehl-i Sünnet'in yüksek düsturlarına kısa akılları yetişemediğinden, geniş Ehl-i Sünnet kaideleri dar fikirlerine sığmadığından ve onları inkâr ettiklerinden reddedilmişlerdir. Aynen kelâm ilminde Mutezile'nin Ehl-i Sünnet ve Cemaat'e muhalefeti gibi, sünnet-i seniyye dışındaki bir kısım tarikat ehlinin muhalefeti de iki şekildedir:

Biri, Zemahşerî gibi, haline ve meşrebine çok bağlılık sebebiyle, zevk derecesine yetişemediği şeriat âdâbına karşı bir derece kayıtsız kalır.

Diğer kısım ise –hâşâ– şeriat âdâbına, tarikat düsturlarına nispeten önemsiz diye bakar. Çünkü dar anlayışı o geniş zevkleri kavrayamıyor ve küçük makamı o yüksek âdâba yetişemiyor.

Sekizinci Telvih

Sekiz tehlikeyi bildirir.

Birincisi: Sünnet-i seniyyeye tamamen uymayan bir kısım tarikat ehli, velâyeti peygamberliğe tercih etmekle tehlikeye düşer. Yirmi Dördüncü ve Otuz Birinci Söz'lerde, peygamberliğin ne kadar yüksek olduğu ve velâyetin ona nispeten ne kadar sönük kaldığı ispatlanmıştır.

İkincisi: Tarikat ehlinden aşırıya giden bir kısım, evliyasını sahabeye tercih etmekle, hatta peygamber derecesinde görmekle tehlikeye düşer. On İkinci ve Yirmi Yedinci Sözlerde ve o Söz'ün "Sahabiler Hakkındaki Zeyl"inde şu husus kesinlikle ispat edilmiştir: *Sahabilerde sohbetin öyle bir hususiyeti var ki, ona velâyet ile yetişilmez, sahabilerin önüne geçilmez ve veliler hiçbir zaman peygamberlere erişemez.*

Üçüncüsü: Aşırı tarikat taassubu taşıyanların bir kısmı, tarikat âdâb ve evradını sünnet-i seniyyeye tercih ederek sünnete muhalefetle onu terk eder, fakat virdini bırakmaz. O suretle kendisine şeriat âdâbına karşı bir kayıtsızlık hali gelir, tehlikeye düşer.

Çok Söz'de ispat edildiği ve İmam Gazalî, İmam Rabbanî gibi hakikati delilleriyle bilen tarikat ehli zâtların dediği gibi: *"Bir tek sünnet-i seniyyeye uymakla elde edilen makbuliyet, yüz âdâb ve hususi nafileden gelemez. Bir farz bin sünnete üstün olduğu gibi, bir sünnet-i seniyye de bin tasavvuf âdâbından üstündür."*

Dördüncüsü: Aşırıya giden bir kısım tasavvuf ehli, ilhamı vahiy gibi zanneder ve vahiy türünden kabul eder, tehlikeye düşer. *Vahyin derecesinin ne kadar yüksek, küllî ve kutsî; ilhamların ona nispeten ne derece küçük ve sönük olduğu* On İkinci Söz'de, Kur'an'ın mucizelerine dair Yirmi Beşinci Söz'de ve başka risalelerde kesin bir şekilde ispat edilmiştir.

Beşincisi: Tarikat sırrını anlamayan bir kısım tasavvuf ehli, zayıfları kuvvetlendirmek, gevşekleri cesaretlendirmek ve hizmetin şiddetinden gelen usanç ve zorluğu hafifletmek için istenmeden verilen zevk, nur ve kerametleri tatlı görüp onlara bağlanır; onları ibadet, hizmet ve evrada tercih ederek tehlikeye düşer. Bu risalenin Altıncı Telvih'inin Üçüncü Nokta'sında kısaca ifade edildiği ve başka Sözlerde kesinlikle ispatlandığı üzere, *bu dünya hizmet yurdudur, ücret alma yeri değil.* Burada ücretini isteyenler bâki, daimî meyveleri fâni ve geçici bir surete çevirmekle beraber, dünyada kalıcı olmak hoşlarına gidiyor, berzaha arzuyla bakamıyorlar. Âdeta bir yönden dünya hayatını sever, çünkü içinde bir bakıma ahireti bulurlar.

Altıncısı: Hakikat yolunda olmayan bir kısım tarikat ehli, velâyet makamlarının gölgelerini ve küçük numunelerini, asıl ve büyük makamlarla karıştırarak tehlikeye düşer. Yirmi Dördüncü Söz'ün İkinci Dalı'nda ve başka Söz'lerde kesinlikle ispat edilmiştir ki, nasıl güneş aynalar vasıtasıyla çoğalır, binlerce misalî güneş, tıpkı güneş gibi ışık ve sıcaklığa sahip olur. Fakat o misalî güneşler hakiki güneşe nispeten çok zayıftır. Aynen onun gibi, peygamberlerin ve büyük evliyanın makamlarının bazı gölgeleri var. Manevî makamlarda yolculuk yapan tarikat ehli onlara girer, kendini o büyük velilerden daha büyük görür. Belki peygamberleri geçtiğini zanneder, tehlikeye düşer. Bütün bu tehlikelerden zarar görmemek için *iman ve şeriat esaslarını daima rehber edinmeli ve esas tutmalı, manevî âlemde gördüklerini ve zevkini onlara karşı muhalefetinde itham etmelidir.*

Yedincisi: Bir kısım zevk ve şevk ehli, manevî makamlardaki yolculuğunda övünmeyi, nazı, şatahatı, insanların alâkasını ve bir şeye merci olmayı; şükre, niyaza, çaresizce yakarışlara ve insanlardan istiğnaya, yani kimsenin minneti altına girmemeye tercih etmekle tehlikeye düşer. *Halbuki en yüksek mertebe Allah Resûlü'nün kulluğudur ki, "mahbubiyet" unvanıyla anılır. Kulluğun ise esas sırrı niyaz, şükür, tevazu içinde yakarış, huşû, acz, fakr, halktan istiğna yönüyle o hakikatin kemâline mazhar olmaktır. Bazı büyük veliler övünme, naz ve şatahata geçici olarak, iradeleri dışında girmişler fakat o noktada, iradeyle onlara uyulmaz; hidayeti, doğru yolu gösterirler ama ona götüremezler, arkalarından gidilmez!*

Sekizincisi: Manevî zevklerine tutkun, aceleci bir kısım tarikat ehli, ahirette alınacak ve koparılacak velâyet meyvelerini dünyada yemek ister ve manevî yolculuğunda onları istemekle tehlikeye düşer. Halbuki وَمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ[1594] gibi ayetlerle ilan edildiği ve çok Söz'de kesin bir şekilde ispatlandığı üzere, bekâ *âleminde bir tek meyve fâni dünyanın bin bahçesine tercih edilir.*[1595] *Onun için o mübarek meyveleri burada*

yememeli! Eğer istenmeden yedirilirse şükretmeli! Onlar mükâfat değil, belki teşvik için ilahî bir ihsan olarak görülmeli!..

Dokuzuncu Telvih

Tarikatın pek çok meyve ve faydasından burada yalnız *dokuz tanesini* kısaca söyleyeceğiz.

Birincisi: İstikametli tarikat vasıtasıyla, ebedî saadetteki ebedî hazinelerin anahtarı, kaynağı ve madeni olan iman hakikatlerinin açığa çıkması ve aynelyakîn derecesinde görünmesidir.

İkincisi: İnsan makinesinin merkezi ve zembereği olan kalbi tarikat vasıtasıyla işletmekle diğer latifeleri harekete geçirip yaradılışlarının neticesine sevk ederek hakiki insan olmaktır.[1596]

Üçüncüsü: Berzah âleminde ve ahiret seferinde, tarikat silsilelerinden birine katılıp o nuranî kafile ile sonsuzların sonsuzu ahiret yolunda arkadaş olmak, yalnızlık ve korku hissinden kurtulmak, onlarla dünyada ve berzahta mânen yakınlık kurmak, vehim ve şüphelerin hücumuna karşı tarikat ehlinin icmâ[1597] ve ittifakına dayanıp her bir üstadını kuvvetli bir senet ve delil derecesinde görerek hatıra gelen dalâlet ve şüpheleri defetmektir.

Dördüncüsü: İmandaki marifetullahın, yani Allah'ı bilmenin ve o marifetteki muhabbetullahın, yani Allah sevgisinin zevkini saf tarikat vasıtasıyla anlamak, böylece dünyanın mutlak yalnızlık ve ürkütücülüğünden, insanın kâinattaki mutlak gurbetinden kurtulmaktır. Birçok Söz'de ispat etmişiz ki, iki cihan saadeti, elemsiz lezzet, yalnızlık ve korku hissi bulunmayan dostluk, hakiki zevk ve ciddi saadet, iman ve İslamiyet hakikatindedir. İkinci Söz'de denildiği gibi, iman cennetteki tûbâ ağacının bir çekirdeğini taşıyor. İşte tarikat terbiyesiyle o çekirdek büyüyüp boy atar.

Beşincisi: Dinin emirlerindeki latif hakikatleri, tarikattan ve Cenâb-ı Hakk'ı zikirden gelen kalbî bir uyanış vasıtasıyla hissetmek, takdir

etmektir. O vakit insan ibadeti zoraki ve ciddiyetsizce yapmaz, aksine Allah'ın emirlerine şevkle itaat edip kulluğunu yerine getirir.

Altıncısı: Hakiki zevke, ciddi teselliye, kedersiz lezzete, yalnızlık ve korku hissi bulunmayan arkadaşlığa gerçek vesile ve vasıta olan tevekkül makamını, teslim rütbesini ve rıza derecesini kazanmaktır.

Yedincisi: Tarikatlardaki manevî yolculukların en mühim şartı ve neticesi olan ihlâs vasıtasıyla gizli şirkten, riya ve yapmacıklık gibi rezilliklerden kurtulmak ve tarikatın fiilî kısmı, yani nefsi terbiye edip temize çıkarmak vasıtasıyla nefs-i emmarenin ve enaniyetin tehlikelerinden kurtulmaktır.

Sekizincisi: Tarikatta kalben zikir ve aklen tefekkür ile kazanılan teveccüh, huzur ve kuvvetli niyetler vasıtasıyla âdetlerini ibadete çevirmek ve dünyevî işlerini ahirete ait ameller hükmüne geçirip ömür sermayesini güzelce kullanmakla, dakikalarını ebedî hayatın sümbüllerini verecek çekirdekler haline getirmektir.

Dokuzuncusu: Kalben manevî yolculuk, ruhen cihad ve manevî yükseliş ile kâmil bir insan olmak için çalışmak.. yani hakiki mümin ve tam bir Müslüman olmak.. yalnız görünüşte değil gerçekten iman ve İslam hakikatini kazanmak.. şu kâinat içinde ve bir yönden kâinatın temsilcisi hükmünde doğrudan doğruya kâinatın Hâlık-ı Zülcelâl'ine kul ve muhatap, dost ve ayna olmak.. ahsen-i takvimde[1598] olduğunu göstermekle insanoğlunun meleklere üstünlüğünü ispat etmek.. şeriatın iman ve amele ait taraflarıyla yüce makamlarda uçmak.. ve bu dünyada ebedî saadete bakmak, belki de o saadete girmektir...

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَاۤ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ[1599]

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى الْغَوْثِ الْأَكْبَرِ فِي كُلِّ الْعُصُورِ وَالْقُطْبِ الْأَعْظَمِ فِي كُلِّ الدُّهُورِ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ الَّذِي تَظَاهَرَتْ حِشْمَةُ وَلَايَتِهِ وَمَقَامُ مَحْبُوبِيَّتِهِ فِي مِعْرَاجِهِ وَانْدَرَجَ كُلُّ الْوَلَايَاتِ فِي ظِلِّ مِعْرَاجِهِ وَعَلٰى اٰلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ، اٰمِينَ. وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ[1600]

Zeyl[1601]

بِسْــــــمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

(Bu küçücük ilavenin büyük önemi var. Herkese faydalıdır.)

İnsanı Cenâb-ı Hakk'a ulaştıracak yollar pek çoktur ve bütün hak yollar Kur'an'dan alınmıştır. Fakat onların bazısı diğerlerinden daha kısa, daha emniyetli ve daha geniştir. O yollar içinde, benim eksik kavrayışımla Kur'an'dan anladığım, "**acz, fakr, şefkat ve tefekkür**" yoludur.

Evet, **acz** de aşk gibi, belki ondan daha emniyetli bir yoldur ki, kulluk vasıtasıyla insanı mahbubiyete, yani Allah tarafından sevilme makamına kadar götürür.

Fakr, insanı Cenâb-ı Hakk'ın Rahman ismine ulaştırır.

Şefkat, aşk gibi, belki daha keskin ve daha geniş bir yoldur ki, insanı Rahîm ismine kavuşturur.

Tefekkür de aşk gibi, hatta daha zengin, daha parlak, daha geniş bir yoldur ki, insanı Allah'ın Hakîm ismine götürür.

Bu yol, "tarik-i hafi" denilen ve sessiz zikir yapılan, işe nefisle mücadeleden başlanan tarikatlar gibi on adımdan değil, "tarik-i cehriye" denilen ve yüksek sesle zikir yapılan, işe tabiat putunu kırmakla başlanan tarikatlar gibi nefsin yedi mertebesine atılan adımlardan da değil; sadece dört "hatve"den[1602] ibarettir. Tarikattan ziyade hakikattir, şeriattır. Yanlış anlaşılmasın; aczini, fakrını ve kusurunu Cenâb-ı Hak karşısında görmek demektir, yoksa insanlara göstermek değildir.

Şu kısa yolun esası sünnete uymak, farzları işlemek ve büyük günahları terk etmektir. Bilhassa namazı tâdil-i erkân[1603] ile kılmak ve ardından tesbihatı yapmaktır.

Birinci hatveye [1604] فَلَا تُزَكُّوا أَنْفُسَكُمْ ayeti işaret ediyor.

İkinci hatveye [1605] وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللّٰهَ فَأَنْسٰيهُمْ أَنْفُسَهُمْ ayeti,

Üçüncü hatveye [1606] مَا أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللّٰهِ وَمَا أَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَفْسِكَ ayeti,

Dördüncü hatveye ise [1607] كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ ayeti işaret ediyor.

Bu dört hatvenin kısaca izahı şudur:

Birinci "hatve"de:

فَلَا تُزَكُّوا أَنْفُسَكُمْ[1608] ayetinin işaret ettiği gibi, nefsi temize çıkarmamak... Çünkü insan, yaradılışı gereği nefsini sever. Hatta önce ve bizzat, yalnız onu sever, her şeyi nefsine feda eder. Nefsini ibadete lâyıkmış gibi metheder, ayıplardan uzak görüp temize çıkarır. Elden geldiğince kusurları kendine yakıştırmaz ve kabul etmez. Nefsini taparcasına, şiddetle savunur. Hatta fıtratına konulmuş, Hakiki Mabud'u hamd ve tesbih etmesi için kendisine verilmiş donanım ve kabiliyetleri nefsi için kullanarak مَنِ اتَّخَذَ إِلٰهَهُ هَوٰيهُ[1609] ayetinin tehdidine muhatap olur. Sadece kendini görür, kendine güvenir, kendini beğenir.

İşte bu mertebede nefsin asıl temizliği, onu temize çıkarmamaktır.

İkinci "hatve"de:

وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللّٰهَ فَأَنْسٰيهُمْ أَنْفُسَهُمْ[1610] ayetinin ders verdiği gibi, insan kendini unutmuş, kendinden haberi yok. Ölümü bile başkasına yakıştırır. Fâniliği ve yokluğu görse üstüne alınmaz. Zahmet ve hizmet sırasında nefsini unutmak, ücret alma ve lezzetlerden istifade etme vaktinde ise kendini düşünmek, şiddetle savunmak, çok mühim görmek nefs-i emmarenin gereğidir.

Nefsin bu makamdaki temizliği, arınması, terbiyesi şu halin zıddıyla mümkündür. Yani, nefsi unutmak gerektiği yerde unutup, hatırlamak lâzım geldiğinde hatırlamak; nefsi haz ve ihtiraslarda unutmak, ölümde ve hizmette ise düşünmek...

Üçüncü "hatve"de:

مَا أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللّٰهِ وَمَا أَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَفْسِكَ[1611] ayetinin ders verdiği gibi, nefis tabiatı gereği, iyiliği daima kendinden bilip övünür ve ameline güvenir. Bu mertebede insan, nefsinde yalnız kusuru, noksanlığı, aczi ve fakrı görüp bütün güzellik ve faziletlerin kendisine Fâtır-ı Zülcelâl tarafından ihsan edilmiş nimetler olduğunu anlar; övünmek yerine şükreder, kendini beğendirmek yerine hamd eder.

Şu mertebede nefsin temizliği, قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكّٰيهَا[1612] sırrıyla, kemâlini kusurda, kudretini aczde, zenginliği fakrda bilmektir.

Dördüncü "hatve"de:

كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ[1613] ayetinin ders verdiği gibi, nefis kendini serbest, tek başına ve bizzat mevcut bilir. O sebeple bir tür rubûbiyet dava eder, Mabud'una karşı düşmanca bir isyan taşır.

İşte nefis bu halden şu hakikati anlamakla kurtulur:

Her şey, nefsinde mânâ-yı ismiyle, yani kendisine bakan yönüyle fânidir, kayıptır, sonradan olmadır, yoktur. Fakat mânâ-yı harfiyle, yani Sanatkârına, Yaratıcısına bakan yönüyle, Sâni-i Zülcelâl'in isimlerine ayna olması ve vazifesi itibarı ile şahittir, gözle görülür, vücuda vesiledir, mevcuttur.

Bu makamda nefsin temizliği şöyledir: Varlıkta yokluk, yoklukta varlık bulur. Yani kendini sahibi bilse, kendine varlık atfetse kâinat kadar büyük bir yokluk karanlığı içinde kalır. Kendi varlığına güvenip Hakiki Yaratıcıyı unutsa, ateş böceği gibi kendi şahsî, zayıf ışığıyla sonsuz yokluk karanlıklarında ve ayrılıklar içinde boğulur. Fakat benliğini ve gururu bırakıp bizzat nefsinin hiç olduğunu ve aslında Hakiki Yaratıcının bir tecelli aynası bulunduğunu görse bütün mevcudatı ve sonsuz bir varlığı kazanır. Zira bütün varlıkların, isimlerinin cilvelerine mazhar olduğu Vâcibü'l-Vücud Zât'ı bulan, her şeyi bulur.

Hâtime[1614]

Şu acz, fakr, şefkat ve tefekkür yolundaki dört mertebenin izahı, hakikatin ilmine, şeriatın hakikatine, Kur'an'ın hikmetine dair olan yirmi altı adet Söz'de yapılmıştır. Burada yalnız bir iki noktaya kısaca işaret edeceğiz.

Evet, bu yol daha kısadır, çünkü dört mertebedir. Acz yolunun yolcusu, elini nefisten çekse doğrudan doğruya Kadîr-i Zülcelâl'e yönelir. Halbuki en keskin yol olan aşkın yolcusu, nefisten elini çeker, mecazi bir sevgiliye yapışır. Ancak onun yokluğunu gördükten sonra Hakiki Sevgiliye gider.

Hem bu yol daha emniyetlidir. Çünkü bu yolda nefsin hakka aykırı, mübalağalı, yalan iddiaları bulunmaz. İnsan, nefsinde acz, fakr ve kusurdan başka bir şey bulamaz ki haddini aşsın.

Hem bu yol çok daha umumidir, geniş bir caddedir. Çünkü bu yolun yolcusu, vahdet-i vücûd meşrebindekiler gibi, daimî huzuru kazanmak için kâinatı yokluğa mahkûm zannedip لَا مَوْجُودَ إِلَّا هُوَ[1615] hükmüne varmaya veyahut vahdet-i şuhûd ehli gibi, daimî huzur için kâinatı mutlak bir unutuş perdesinde hapse mahkûm kabul edip لَا مَشْهُودَ إِلَّا هُوَ[1616] demeye mecbur olmuyor. Belki Kur'an kâinatı ebedî yokluktan ve hapisten açıkça bağışladığı için bu yolun yolcusu da varlıkları kendileri hesabına hizmetten azlederek Fâtır-ı Zülcelâl hesabına kullanıyor. Her şeyi Cenâb-ı Hakk'ın güzel isimlerinin tecellilerine mazhar ve onların aynası olmakla vazifeli görüyor. Varlıklara mânâ-yı harfî ile, yani Yaratıcılarını gösteren yüzlerine bakıp mutlak gafletten kurtularak daimî huzuru kazanıyor. Her şeyde Cenâb-ı Hakk'a bir yol buluyor.

Sözün özü, varlıkları kendileri hesabına hizmetten azlederek onlara mânâ-yı ismî ile bakmamaktır.

1425 "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor olmasın." (İsrâ sûresi, 17/44)
1426 HAŞİYE Daha sonra Dokuz Nükte'ye tamamlanmıştır.
1427 Bu mânâyı ifade eden hadisler için bkz. Tirmizî, sevâbü'l-Kur'an 14; Dârimî, fezâilü'l-Kur'an 1, 35.
1428 Selef-i sâlihîn: Ehl-i Sünnet ve Cemaat'in ilk rehberleri; sahabe, tabiin ve tebe-i tabiinin ileri gelenleri.
1429 "Halbuki bu Kur'an'ın dili Arapça ve mânâsı da çok açıktır." (Nahl sûresi, 16/103)
1430 "Yemin olsun güneşe ve parlak aydınlığına." (Şems sûresi, 91/1)
1431 "Yâsîn. Hikmetli Kur'an'a andolsun." (Yâsîn sûresi, 36/1-2)
1432 İ'caz: Mucize derecesinde benzersiz söz. Benzerinin yapılması mümkün olmadığı için herkesi şaşırtıp aciz bırakma.
1433 "Kayan yıldıza yemin olsun ki!" (Necm sûresi, 53/1)
1434 "Hayır! Vakit vakit inen Kur'an'a yemin ederim ki! Eğer anlarsanız bu gerçekten büyük bir yemindir." (Vâkıa sûresi, 56/75-76)
1435 "O tozutup savuran (rüzgârlara)!" (Zâriyât sûresi, 51/1)
1436 "İyilik için birbirinin peşinden gönderilenler hakkı için!" (Mürselât sûresi, 77/1)
1437 "Yemin olsun İncir'e ve Zeytin'e.." (Tîn sûresi, 95/1)
1438 Hurûf-u mukattaa: Bazı sûrelerin başında bulunan ve birer ilahî şifre vasfı taşıyan harfler. Elif, lâm, mim, yâ, sin gibi…
1439 "O'nun varlığının ve kudretinin delillerinden biri de gökleri ve yeri yaratması, lisanlarınızın ve renklerinizin farklı olmasıdır." (Rûm sûresi, 30/22)
[1440] "Halbuki bütün bir gökler âlemi bükülmüş olarak Allah'ın elinin içindedir." (Zümer sûresi, 39/67)

1441 “O sizi analarınızın karnında üç karanlık içinde, peş peşe yaratır.” (Zümer sûresi, 39/6)
1442 “Rabbiniz o Allah’tır ki, gökleri ve yeri altı günde yarattı.” (A’râf sûresi, 7/54; Yûnus sûresi, 10/3; Hûd sûresi, 11/3; Hadîd sûresi, 57/4)
1443 “Bilin ki, Allah insan ile kalbi arasına girer (dilediği takdirde arzusunu gerçekleştirmesini önler).” (Enfâl sûresi, 8/24)
1444 “O’nun ilminden göklerde ve yerde zerre miktarı bir şey bile gizlenemez.” (Sebe sûresi, 34/3)
1445 “Geceyi gündüze katar, böylece gündüz uzar. Gündüzü geceye katar, böylece gece uzar. Göğüslerde gizli her ne varsa onları da hakkıyla bilir.” (Hadîd sûresi, 57/6)
1446 Ehadiyet: Cenâb-ı Hakk’ın tek tek her varlıkta görünen birlik tecellisi.
1447 Zorunlu, varlığı kendinden olma.
1448 Bkz. es-Suyûti, el-İtkân 2/149; el-Âlûsî, Rûhu’l-Meânî 14/86.
1449 “O’nun varlığının ve kudretinin delillerinden biri de göğün ve yerin, kendisinin buyruğu ile kaim olması, ayakta durması, belirlenen yerde sapasağlam işlerinin başında bulunmasıdır. Sonra sizi yattığınız yerden bir çağırdı mı, birden kabirlerinizden çıkıverirsiniz.” (Rûm sûresi, 30/25)
1450 Emredersiniz, buyrun!
1451 “Bütün hamdler, övgüler Allah’adır.” (Fâtiha sûresi, 1/2; En’âm sûresi, 6/1; A’râf sûresi, 7/43; Yûnus sûresi, 10/10; İbrahim sûresi, 14/39; Nahl sûresi, 16/75 …)
1452 Öznenin fiilinin neticesi.
1453 Kelimenin sonunu “i” şeklinde okutan “lâm” harfi. Has, lâyık, müstahak olma mânâlarını ifade eder.
1454 Vücûbiyet: Zorunlu, vacip, varlığı kendinden olma.
1455 “Bütün hamdler, övgüler Allah’adır.” (Fâtiha sûresi, 1/2; En’âm sûresi, 6/1; A’râf sûresi, 7/43; Yûnus sûresi, 10/10; İbrahim sûresi, 14/39; Nahl sûresi, 16/75 …)
1456 “(Haydi öyleyse deyiniz): Yalnız sana ibadet eder, yalnız senden medet umarız.” (Fâtiha sûresi, 1/5)
1457 “Bütün hamdler, övgüler âlemlerin Rabbi Allah’adır.” (Fâtiha sûresi, 1/2)
1458 Mihrap: Camide imamın namaz kıldırırken durduğu bölüm.
1459 “Şehadet ederim ki Allah’tan başka ilah yoktur, yine şehadet ederim ki Hazreti Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) Allah’ın resûlüdür.” (Müslim, salât 60; Tirmizî, salât 216; Ebû Dâvûd, salât 178; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 1/292)
1460 Hacerü’l-esved: Kâbe’de bulunan meşhur siyah taş. Renginden dolayı “esved” denilmiştir. Rivayete göre Hazreti Cebrail (aleyhisselam) tarafından Hazreti İbrahim’e (aleyhisselam) getirilmiştir.
1461 Latife: Manevî his.
1462 “(Haydi öyleyse deyiniz): Yalnız sana ibadet eder, yalnız senden medet umarız.” (Fâtiha sûresi, 1/5)
1463 “Ey insanlar! (Hem sizi hem de sizden önceki insanları yaratan) Rabbinize ibadet ediniz.” (Bakara sûresi, 2/21)
1464 Bir şeyin varlığı, doğruluğu tahakkuk ederse, yani bir hakikat olarak ortaya çıkarsa ona bağlı bütün hususların da varlığı ve doğruluğu tahakkuk eder. Bkz. el-Bâbertî, el-İnâye fî Şerhi’l-Hidâye 5/495; İbnü’l-Hümâm, Şerhu Fethu’l-Kadîr 4/366.
1465 Bize ihsan ettiği iman ve Kur’an nuru için Rabbimize hamdolsun.
1466 “Yalnız senden medet umarız.” (Fâtiha sûresi, 1/5)
1467 “Bizi dosdoğru yola hidayet et. Nimet ve lütfuna mazhar ettiklerinin yoluna ilet!” (Fâtiha sûresi, 1/6-7)
1468 “Her bid’at dalâlettir ve her dalâlet cehennem ateşindedir.” Nesâî, ıydeyn 22; Ma’mer İbni Râşid, el-Câmi’ 11/159; et-Taberânî, el-Mu’cemü’l-kebîr 9/97. İlk kısmı için bkz. Müslim, cum’a

43; Ebû Dâvûd, sünnet 5; İbni Mâce, mukaddime 6, 7; Dârimî, mukaddime 16, 23.
1469 Şeair: Görüldüğünde İslam'ı hatırlatan, İslam'ın bütün Müslümanları alâkadar eden sembol haline gelmiş alâmetleri.
1470 Sırf emrolunduğu için yapılan, sebep ve illeti sadece Allah'ın emri olan dinî meseleler.
1471 Bkz. eş-Şâtıbî, el-Muvafakât 3/46; İbni Âbidîn, Haşiye 1/447.
1472 Mânâ ve hikmeti akılla kavranabilen.
1473 Bkz. eş-Şâtıbî, el-Muvafakât 2/329-331, 3/46; İbni Âbidîn, Haşiye 1/447.
1474 Cehennemin beşerî arzular ve nefsin hoşuna giden şeylerle, cennetin ise hoşa gitmeyen şeylerle çepeçevre kuşatılmış olduğuna dair bkz. Buhârî, rikak 28; Müslim, cennet 1.
1475 "Cehennemliklerle cennetlikler elbette bir olmaz. Kurtuluşa ve başarıya erenler, cennetliklerdir." (Haşir sûresi, 59/20)
1476 "O ramazan ayı ki insanlığa bir rehber olan, insanı doğru yola götüren ve hakkı bâtıldan ayıran en açık ve parlak delilleri içeren Kur'an o ayda indirildi." (Bakara sûresi, 2/185)
1477 Bkz. Buhârî, îmân 1; Müslim, îmân 21.
1478 Bkz. İbni Ebi'l-İzz, Şerhu Akîdeti't-Tahâviyye 1/409.
1479 "… hiç ummadığı yerlerden (rızık verir)." (Talâk sûresi, 65/3)
1480 Bkz. "Görmüyor musunuz ki Allah göklerde ve yerde olan şeyleri sizin hizmetinize vermiş, görünen görünmeyen bunca nimetini başınızdan aşağı yağdırmaktadır? Yine de öyle insanlar var ki, hiçbir bilgiye, yol gösterici bir rehbere veya aydınlatıcı bir kitaba dayanmaksızın Allah hakkında tartışıp durur." (Lokman sûresi, 31/20)
1481 Bkz. Bakara sûresi, 2/43, 271; Tevbe sûresi, 9/60; Muhammed sûresi, 47/38.
1482 "O ramazan ayı ki, Kur'an o ayda indirildi." (Bakara sûresi, 2/185)
1483 Dünyanın ahiret için bir ticaret yeri ve tarla olduğuna dair bkz. Tevbe sûresi, 9/111; Fâtır sûresi, 35/29; Şûrâ sûresi, 42/20; Saf sûresi, 61/10-12; el-Hâkim, el-Müstedrek 4/348; Ebû Nuaym, Hilyetü'l-Evliyâ 10/53-54.
1484 Bkz. Tirmizî, fezâilü'l-Kur'an 16; İbni Ebî Şeybe, el-Musannef 6/118; et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr 9/130.
1485 Bkz. et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Evsat 3/255-256; ed-Deylemî, el-Müsned 3/130-131.
1486 Bkz. "Kadir gecesi, bin aydan hayırlıdır." (Kadir sûresi, 97/3)
1487 Cülûs-u hümâyûn: Padişahın tahta çıkma merasimi.
1488 Fâtiha sûresinde "Âlemlerin Rabbi" ifadesindeki "âlemler"in on sekiz bin âlem olduğuna dair bkz. et-Taberî, Câmiu'l-Beyân 1/63; Ebû Nuaym, Hilyetü'l-Evliyâ 2/219; el-Kurtubî, el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'an 1/138.
1489 Bkz. Buhârî, savm 2, 8, 9; Müslim, sıyâm 160, 163.
1490 Riyazet: Nefsi terbiye maksadıyla çok yeme içmeyi terk ederek ibadet ve ilimle meşgul olma.
1491 Eşrefoğlu Rûmî, Müzekki'n-Nüfûs s. 275-276.
1492 Allahım! Efendimiz Muhammed'e (sallallâhu aleyhi ve sellem), âl ve ashabına, senin razı olacağın ve onun lâyık olduğu bir rahmetle, ramazan ayında okunan Kur'an'ın harfleri adedince salât ve selam eyle!
1493 "İzzet sahibi olan senin Rabbin, onların bütün bâtıl iddialarından münezzehtir, yücedir. Selam bütün peygamberleredir. Bütün hamdler âlemlerin Rabbi Allah'adır." (Sâffât sûresi, 37/180-182), âmin...
1494 İtizar: Özür beyanı.
1495 Kur'an'ın en uzun ayeti olan ve "müdayene ayeti" olarak bilinen ayet: Bakara sûresi, 2/282.
1496 İlmelyakîn: Kesin bilgiye dayanarak, ilim yoluyla şüpheye yer bırakmayacak şekilde bilmek.

1497 Aynelyakîn: Gözüyle görmüş derecede kesin bir şekilde bilmek.
1498 Hakkalyakîn: Marifet mertebesinin en yükseği. Hakikati bizzat yaşayarak görme hali.
1499 Füruat: Esastan olmayan, esas üzerine bina edilen ikincil meseleler.
1500 On Dokuzuncu Mektup.
1501 Hizb: Zikir ve dua için Kur'an'dan alınmış bir kısım ayetler.
1502 HAŞİYE Kur'an'daki ayetlerin toplam adedinin 6666* olması ve şu geçen 89. sayfada Cenâb-ı Hakk'ın zikredilen güzel isimlerinin sayısının altı rakamıyla alâkası mühim bir sırra işaret ediyor. İzahı şimdilik sonraya bırakıldı.
* Kur'an ayetlerinin tamamı 6200 küsurdur. Fakat bazı tefsirciler Kur'an'da 6666 ayet olduğunu belirtmiş ve bunu da şu şekilde açıklamışlardır: Bin ayet emir, bin ayet nehiy, bin ayet vaat, bin ayet vaid [korkutma, tehdit], bin ayet haber, bin ayet kıssalar, beş yüz ayet helâl-haram içeren hükümler, yüz ayet dua ve tesbih, altmış altı ayet de nâsih ve mensûh, yani koyulan ve kaldırılan hükümlere dairdir. (el-Kermî, en-Nâsih ve'l-Mensûh 1/240; Muhammed Bedreddin, Ebdeu'l-Beyân s. 3-4)
1503 HAŞİYE Bu beşer beşer bölümleme üzerine bir sır açığa çıkmıştı. Hiçbirimizin haberi olmadan şuradaki altı sûre kaydedilmiş. Altıncısının, bu mühim 'yarısı olma' sırrı kaybolmasın diye gaipten, irademiz dışında girmiş olduğuna şüphemiz kalmadı.
1504 Ey Kur'an'ı indiren Allahım! Kur'an'ın hakkı için, ay ve güneş döndükçe bize Kur'an'ın sırlarını öğret ve kendisine Kur'an'ı indirdiğin zâta, onun âl ve ashabına salât ve selam eyle, âmin...
1505 "Allah göklerin ve yerin nurudur ..." (Nûr sûresi, 24/35)
1506 Allahım! Sen benim Rabbimsin; ben ise senin kulun. Sen her şeyi yaratan Hâlık'sın; ben ise senin mahlûkun. Sen rızık veren Rezzak'sın; ben ise senin rızkınla beslenen... (el-Gümüşhânevî, Mecmûatü'l-Ahzâb [Evrâd-ı Şâzelî] s. 323-324)
1507 Fâtiha sûresinde yer alan "Âlemlerin Rabbi" ifadesindeki "âlemler"in, on sekiz bin âlem olduğuna dair bkz. et-Taberî, Câmiu'l-Beyân 1/63; Ebû Nuaym, Hilyetü'l-Evliyâ 2/219; el-Kurtubî, el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'an 1/138.
1508 Nûr sûresi, 24/35.
1509 "Yahut o kâfirlerin duygu, düşünce ve davranışları derin bir denizdeki yoğun karanlıklara benzer. Öyle bir deniz ki, onu dalga üstüne dalga kaplıyor... Üstünde de koyu bulut... Üst üste binmiş karanlıklar... İçinde bulunan insan, elini uzatsa neredeyse kendi elini bile göremiyor. Öyle ya, Allah birine nur vermezse artık onun hiç nuru olamaz." (Nûr sûresi, 24/40)
1510 Gafûr: Çok mağfiret ve merhamet eden, çok bağışlayan.
1511 Bais: Ölüleri dirilten, peygamberler gönderen Allah (c. c.).
1512 Varis: Her şeyin tek varisi, hakiki sahibi, her şey yok olup gittikten sonra bâki kalacak Allah (c. c.).
1513 Muhyî: Maddî manevî hayat veren, dirilten, canlandıran.
1514 Muhsin: İhsan ve iyilik eden, kerim.
1515 Göklerin ve yerin Rabbi.
1516 Güneşi ve ayı emri altında tutan, hizmet ettiren.
1517 Cenâb-ı Hakk'ın tek tek her varlıkta görünen birlik tecellisi.
1518 "Göklerin ve yerin Rabbi" (Ra'd sûresi, 13/16; İsrâ sûresi, 17/102; Kehf sûresi, 18/14; Meryem sûresi, 19/65; …).
1519 "Meleklerin ve ruhun Rabbi" (Bkz. Müslim, salât 223; Ebû Dâvûd, salât 147; Nesâî, tatbîk 11, 75; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 6/34).
1520 "Biz yere en yakın göğü lambalarla donattık." (Mülk sûresi, 67/5)
1521 "Güneşi ve ayı hizmet etmeleri için sizin emrinize verdi." (Ra'd sûresi, 13/2)
1522 "Allah göklerin ve yerin nurudur. O'nun nurunun misali, tıpkı içinde lamba bulunan bir

kandillik gibidir. Lamba bir sırça (cam) içinde, o sırça da sanki parlayan incimsi bir yıldız! Bu lamba, doğuya veya batıya ait olmayan kutlu, pek bereketli bir zeytin ağacından tutuşturulur. Bu öyle bereketli bir ağaç ki, neredeyse ateş değmeden de yağı ışık verir. Işığı pırıl pırıldır. Allah dilediği kimseyi nuruna iletir." (Nûr sûresi, 24/35)
1523 Bize ihsan ettiği iman ve Kur'an nuru için Rabbimize hamdolsun.
1524 (Şeytanın) altı hücum(u).
1525 "Bir de sakın zulmedenlere meyletmeyin. Yoksa size ateş dokunur." (Hûd sûresi, 11/113)
1526 HAŞİYE O biçareler, "Kalbimiz Üstad ile beraberdir." düşüncesiyle kendilerinin tehlikede olmadığını zannederler. Halbuki dinsizlerin cereyanına kuvvet veren ve propagandalarına kapılan, belki bilmeden hafiyelikte kullanılma tehlikesi bulunan bir adamın, "Kalbim temizdir. Üstadımın yoluna sadıktır." demesi şu misaldekine benzer: Biri namaz kılarken karnındaki yeli tutamıyor ve abdesti bozuluyor. Ona "Namazın bozuldu." denildiği vakit diyor ki: "Neden namazım bozulsun, kalbim temiz."
1527 Kur'an-ı Kerim'in on ayetlik bir parçası.
1528 Batılı, Avrupalı. "Frenk meşrep" sözü Avrupa hayranlığını ifade etmek için kullanılır.
1529 Allahım! Erkeğiyle kadınıyla bütün müminleri bağışla.
1530 "Müminin ferasetinden çekinin! Zira o baktı mı Allah'ın nuruyla bakar." (Tirmizî, tefsîru sûre (15) 6; et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr 8/102; et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-Evsat 3/312, 8/23)
1531 "Takva sahipleri dışında dünyadaki bütün dostlar, o gün birbirine düşmandır." (Zuhruf sûresi, 43/67)
1532 "Hiç şüphe yok ki o zikri, Kur'an'ı biz indirdik, onu koruyacak olan da biziz." (Hicr sûresi, 15/9)
1533 "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173)
1534 Meşihat-ı İslamiye: İslamî ve ilmî meselelerle uğraşan devlet dairesi.
1535 İslam'a ait meselelerin çözüme kavuşturulması için kurulan, üyeleri Bediüzzaman Hazretlerinin de aralarında bulunduğu âlimler olan, devrin yüksek İslam akademisi. Dârü'l-Hikmeti'l-İslamiye 1918-1922 yılları arasında faaliyet göstermiştir.
1536 "De ki: Kaçtığınız o ölüm var ya, mutlaka sizi karşılayacaktır." (Cum'a sûresi, 62/8)
1537 "Bütün mahlûkların rızıklarını veren, kâmil kuvvet ve tam iktidar sahibi Allah Teâlâ'dır." (Zâriyât sûresi, 51/58)
1538 "Hüküm çoğunluğa göre verilir." (es-Serahsî, el-Mebsût 5/140; el-Cessâs, Ahkâmü'l-Kur'an 5/208; el-Kâsânî, Bedâiu's-Sanâi' 1/303)
1539 Buyrun, emredersiniz.
1540 "Ey iman edenler! Sabredin, sabır yarışında düşmanlarınızı geçin! Cihad için daima hazırlıklı ve uyanık bulunun. Ve Allah'a karşı gelmekten sakının ki kurtuluşa ve başarıya eresiniz." (Âl-i İmran sûresi, 3/200)
1541 "Ayetlerimi az bir fiyatla, yani dünya menfaati karşılığında satmayın." (Bakara sûresi, 2/41)
1542 "İzzet sahibi Rabbin onların bütün bâtıl iddialarından münezzehtir, yücedir. Selam bütün peygamberleredir. Bütün hamdler âlemlerin Rabbi Allah'adır." (Sâffât sûresi, 37/180-182)
1543 "Sübhansın ya Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)
1544 Allahım! Ümmî peygamberin, habibin, kadri yüce, makamı büyük olan Efendimiz Muhammed'e, onun âl ve ashabına salât ve selam eyle, âmin...
1545 HAŞİYE Sarf ilmi, yani kelime bilgisi ve gramer kaidesince feilün, fe'lün okunur. Ketifün'ün ketfün okunması gibi... Bundan dolayı elifün, elfün okunur. O halde, 1351 olur.
1546 Zeyl: İlave
1547 Osmanlı Türkçesinde "medeniyet" kelimesinin başındaki "mim" atıldığında kalan "deniyet" kelimesi, "aşağılık, ahlâksız şeyler" mânâsına gelir.

1548 “Biz neden Allah’a tevekkül etmeyelim ki, gireceğimiz yolları bize O gösterdi. Bize verdiğiniz her türlü eza ve sıkıntıya sabredeceğiz. Tevekkül edenler yalnız Allah’a dayanıp güvenmelidirler.” (İbrahim sûresi, 14/12)
1549 Kahhâr: Her an kahretmeye muktedir Allah (c. c.).
1550 “Onlar öyle kimselerdir ki, halk kendilerine: ‘Düşmanınız olan insanlar size karşı ordu hazırladılar, aman onlardan kendinizi koruyun!’ dediklerinde, bu tehdit onların imanını artırmış ve ‘Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!’ demişlerdir.” (Âl-i İmran sûresi, 3/173)
1551 “…Öyleyse siz de Allah’a ve O’nun bütün kelimelerine iman eden o ümmî peygambere, o resûle inanın. Ona tâbi olun ki doğru yolu bulasınız.” (A’râf sûresi, 7/158)
1552 “Onlar Allah’ın nurunu ağızlarıyla üfleyip söndürmek isterler. Allah ise nurunu tam parlatmaktan başka bir şeye razı olmaz. Kâfirler isterse hoşlanmasınlar.” (Tevbe sûresi, 9/32)
1553 Dârü’l harb: Müslümanlarla gayrimüslimler arasında barış yapılmamış ülke, gayrimüslimlerin hâkim olduğu yer.
1554 Batı ülkeleri, Avrupa.
1555 Şevket: Büyüklük, heybet (devletler ve padişahlar için kullanılırdı).
1556 es-Serahsî, el-Mebsût 1/37, 234; el-Kâsânî, Bedâiu’s-Sanâi’ 1/112-113; el-Merğînânî, el-Hidâye 1/47.
1557 Mâlik İbni Enes, el-Müdevvenetü’l-Kübrâ 1/62-63; en-Nevevî, el-Mecmû 3/331-332; el-Buhûtî, Keşşâfü’l-Kınâ’ 1/340; İbni Kudâme, el-Muğnî 1/288.
1558 Aliyyü’l-Kârî, el-Esrâru’l-Merfûa s. 277.
1559 “Okun avı delip ondan çıkması gibi dinden çıkarlar.” (Avı delip çıkan bir ok, avcıyı ‘acaba oka kandan bir şey bulaştı mı?’ diye şüpheye attığı gibi, dine girip Kur’an okudukları, namaz kıldıkları, oruç tuttukları halde kendilerine dinden hiçbir şey bulaşmadan çıkıp giderler.) Buhârî, fezâilü’l-Kur’an 36, edeb 95; tevhid 23, 57; Müslim, zekât 142-148.
1560 “Halkın efendisi, onlara hizmet edendir. (Memuriyet bir hizmetkârlıktır; hâkimiyet ve benlik için bir tahakküm vasıtası değil.)” el-Beyhakî, Şuabü’l-Îmân 6/334; Hatîb el-Bağdâdî, Târîhu Bağdâd 10/187; ed-Deylemî, el-Müsned 2/324; el-Münâvî, Feyzu’l-Kadîr 4/122.
1561 “İnsanların en hayırlısı, onlara faydalı olandır.” el-Aclûnî, Keşfü’l-Hafâ 1/472. Ayrıca bkz. et-Taberânî, el-Mu’cemü’l-Evsat 6/58; el-Beyhakî, Şuabü’l-Îmân 6/117.
1562 “Hâlâ akıllanmazlar mı?” (Yâsîn sûresi, 36/68). Ayrıca أَفَلاَ تَعْقِلُونَ şeklinde muhatap kipiyle birçok yerde geçmektedir. Bkz. Bakara sûresi, 2/44, 76; Âl-i İmran sûresi, 3/65; En’âm sûresi, 6/32; A’râf sûresi; 7/169; Yûnus sûresi, 10/16; ...
1563 “Hiç düşünmüyor musunuz?” (En’âm sûresi, 6/50)
1564 “Kur’an’ı gereği gibi düşünmeyecekler mi?” (Nisâ sûresi, 4/82)
1565 Dar’ül harpte bulunan, arada anlaşma bulunmayan, gayrimüslim kimse.
1566 Bu düsturun dayandığı hadis-i şerif için bkz. Buhârî, cihâd 149, istitâbe 2; Tirmizî, hudûd 25; İbni Mâce, hudûd 2. Ayrıca dinden dönen kimsenin durumuyla ilgili bkz. el-Kâsânî, Bedâiu’s-Sanâi’ 7/134; eş-Şâfiî, el-Ümm 1/257.
1567 “Ölüm kesin bir gerçektir.” (Bkz. et-Taberânî, el-Mu’cemü’l-Kebîr 3/180. Ayrıca ölüm gerçeğini ifade eden ayet-i kerimeler için bkz. Bakara sûresi, 2/28; Âl-i İmran sûresi, 3/185; Hac sûresi, 22/66; Câsiye sûresi, 45/26; Kaf sûresi, 50/19; Cum’a sûresi, 62/8; Mülk sûresi, 67/2)
1568 Batman: 7,692 kilogramlık ağırlık ölçüsü.
1569 Müslim, îmân 247; Tirmizî, fiten 53; Ebû Dâvûd, mehdî 4, 6, 7; İbni Mâce, fiten 24, 34; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 1/99.
1570 Ebû Dâvûd, melâhim 1; et-Taberânî, el-Mu’cemü’l-Evsat 6/324; el-Hâkim, el-Müstedrek 4/567, 568.
1571 Doğru, şüphesiz, kesin haberleri insanlığa ulaştıran haberci, Peygamber Efendimiz (aleyhissalâtü vesselam).

1572 "Allahım! Hazreti İbrahim'e ve Hazreti İbrahim'in âline merhamet ettiğin gibi Efendimiz Muhammed'e ve Efendimiz Muhammed'in âline, her zaman ve her yerde merhamet eyle! Şüphesiz bütün övgülere lâyık ve şanı yüce sadece sensin!" (Buhârî, enbiyâ 10, tefsîru sûre (33) 10, deavât 32, 33; Müslim, salât 65-69)
1573 HAŞİYE Hatta onlardan bir tanesi olan Seyyid Ahmed Senûsî, milyonlarca müride kumandanlık ediyor. Seyyid İdris gibi diğer bir zât, yüz binden fazla Müslümanın kumandanıdır. Seyyid Yahya gibi bir başka seyyid, yüz binlerce kişiye emirlik yapıyor ve bunun gibi... Bu seyyidler kafilesinin fertlerinde böyle zahirî kahramanlar çok olduğu gibi, Seyyid Abdülkadir Geylânî, Seyyid Ebu'l-Hasen Şazelî, Seyyid Ahmed Bedevî gibi manevî kahramanların kahramanları da varmış...
1574 Bir haberin veya hadis-i şerifin rivayetçileri bildirilmek suretiyle nakledilmesi.
1575 Peygamber Efendimizin soyundan gelen. Kelime mânâsı "efendi"dir.
1576 Bkz. Müslim, fiten 34; Tirmizî, fiten 59; Ebû Dâvûd, melâhim 14; İbni Mâce, fiten 33; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 1/375, 3/292, 4/216, 217.
1577 "Sübhansın ya Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin." (Bakara sûresi, 2/32)
1578 "'Hamdolsun bizi bu cennete eriştiren Allah'a! Eğer Allah bizi muvaffak kılmasaydı, biz kendiliğimizden yol bulamazdık. Rabbimizin elçilerinin gerçeği bildirdikleri bir kere daha kesinlikle anlaşılmıştır' derler." (A'râf sûresi, 7/43)
1579 "Allahım! Hazreti İbrahim'e ve Hazreti İbrahim'in âline merhamet ettiğin gibi Efendimiz Muhammed'e ve Efendimiz Muhammed'in âline, her zaman ve her yerde merhamet eyle! Şüphesiz bütün övgülere lâyık ve şanı yüce sadece sensin!" (Buhârî, enbiyâ 10, tefsîru sûre (33) 10, deavât 32, 33; Müslim, salât 65-69)
1580 Remiz: İşaret
1581 Cifr: Harflere verilen sayı kıymeti ile kelimelerden gayba dair haberler, tarih veya isimler çıkaran ilim.
1582 "İyi bilin ki, Allah'ın velileri için (özellikle ahirette) herhangi bir korku söz konusu değildir ve onlar asla üzülmeyeceklerdir." (Yûnus sûresi, 10/62)
1583 Telvih: Kinayeli açıklama, izah.
1584 Allah onları bol hayırlarla mükâfatlandırsın.
1585 Şahit olma, görme.
1586 Aynelyakîn: Gözüyle görmüş derecede kesin şekilde bilmek.
1587 İç âleme yapılan manevî yolculuk.
1588 Dış âlemdeki delilleri vasıta kılarak yapılan manevî yolculuk.
1589 Nefs-i emmare: İnsanı daima kötülüğe sevk eden nefis.
1590 Şatahat: Manevî cezbe halindeyken söylenen, şeriata aykırı sözler.
1591 Mümkinât: Allah'ın bütün yarattıklarına verilen isim. Yoktan var edilenler. Cenâb-ı Hakk'ın Zât'ından başka her şey.
1592 "Bize uygun gördüğü her halimizden ötürü hamdolsun Rabbimize." Bkz. Tirmizî, deavât 128; Ebû Dâvûd, edeb 97, 98; İbni Mâce, edeb 55, duâ 2; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 2/117.
1593 Tâdil-i erkân: Namazı bütün rükün ve esaslarını usulünce yerine getirerek edâ etmek.
1594 "Bu dünya hayatı aldatıcı ve geçici bir zevkten başka bir şey değildir." (Âl-i İmran sûresi, 3/185)
1595 Bkz. Buhârî, cihâd 6, 73; Tirmizî, cihâd 17, 26; İbni Mâce, zühd 39; Dârimî, rikak 99.
1596 Buhârî, îmân 39; müsâkat 107; İbni Mâce, fiten 14; Dârimî, büyû' 1.
1597 İcma: Müçtehit âlimlerin bir meselede ittifak etmesi. (Üzerinde icma edilen mesele dinen delil sayılır).
1598 İnsanın en güzel surette yaratılışı.

1599 “Sübhansın ya Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin.” (Bakara sûresi, 2/32)
1600 Allahım! Her asırda en büyük yardımcı, her devirde en büyük kutub olan.. sana yakınlığı ve senin ona sevginin büyüklüğü, Mirac mucizesinde ortaya çıkan.. ve bütün velâyetler, onun bu Mirac’ı sayesinde gerçekleşen Efendimiz Muhammed’e, onun bütün âl ve ashabına salât ve selam eyle, âmin. Bütün hamdler âlemlerin Rabbi Allah’adır.
1601 Zeyl: İlave
1602 Hatve: Adım, basamak.
1603 Tâdil-i erkân: Namazı bütün rükün ve esaslarını usulünce yerine getirerek edâ etmek.
1604 “Öyleyse nefislerinizi temize çıkarmayın, kendinizi hatasız görmeyin.” (Necm sûresi, 53/32)
1605 “Allah’ı unutup da Allah’ın da kendilerine kendilerini unutturduğu kimseler gibi olmayın!” (Haşir sûresi, 59/19)
1606 “Sana gelen her iyilik Allah’tandır. Başına gelen her fenalık ise nefsindendir.” (Nisâ sûresi, 4/79)
1607 “O’nun Vechi (Zâtı ve rızası) dışında her şey yok olup gitmeye mahkûmdur.” (Kasas sûresi, 28/88)
1608 “Öyleyse nefislerinizi temize çıkarmayın, kendinizi hatasız görmeyin.” (Necm sûresi, 53/32)
1609 “(Baksana) şu kendi heva ve heveslerini ilah edinen kimseye!” (Furkan sûresi, 25/43; Câsiye sûresi, 45/23)
1610 “Allah’ı unutup da Allah’ın da kendilerine kendilerini unutturduğu kimseler gibi olmayın!” (Haşir sûresi, 59/19)
1611 “Sana gelen her iyilik Allah’tandır. Başına gelen her fenalık ise nefsindendir.” (Nisâ sûresi, 4/79)
1612 “Nefsini maddî ve manevî kirlerden arındıran, kurtuluşa erer.” (Şems sûresi, 91/9)
1613 “O’nun Vechi (Zâtı ve rızası) dışında her şey yok olup gitmeye mahkûmdur.” (Kasas sûresi, 28/88)
1614 Hâtime: Sonsöz.
1615 Vücûd-u Vâcib’e nispeten başka şeylere var denilmemeli… Onlar varlık unvanına lâyık değildir.
1616 Görünen sadece O’dur.

Otuzuncu Mektup

Matbu, Arapça *İşârâtü'l-İ'câz* tefsiridir.

Otuz Birinci Mektup

Otuz bir Lem'a'dır.

Otuz İkinci Mektup

Kendi kendine manzum tarzını alan matbu *Lemaât* risalesidir. Aynı zamanda Otuz İkinci Lem'a olup *Sözler*'in sonunda neşredilmiştir.

Otuz Üçüncü Mektup

Cenâb-ı Hakk'ı bilmeye pencereler açan "Otuz Üç Pencere"li risaledir; bir yönden Otuz Üçüncü Söz olduğundan, *Sözler*'de neşredilmiş, buraya alınmamıştır.

Gayba Dair İşaretler Hakkında Bir Takriz[1617]

Hazreti Ali'nin *(radiyallâhu anh) Risale-i Nur* hakkında verdiği gaybî haberlerden bir parça olan bu kısım, *Sikke-i Tasdîk-i Gaybî* kitabında yer alan Kur'an İşaretleri, üç Keramet-i Aleviye[1618] ve Keramet-i Gavsiye[1619] risaleleriyle birlikte, bilirkişilerin takdir edici raporlarına dayanılarak mahkemelerce sahiplerine geri verilmiştir.

İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh) Celcelûtiye*'de *Risale-i Nur* hakkındaki üç kerametinden birinin sekiz işaretinden Yedinci ve Sekizinci Remizlerin[1620] bir parçasıdır. *Sikke-i Tasdîk-i Gaybî* kitabının 125'inci sayfasından 130'uncu sayfasına kadar olan kısımda yer alır.

Yedinci Remiz

Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)* nasıl ki,

.... وَبِالْاٰيَةِ الْكُبْرٰى أَمِنِّي مِنَ الْفَجَتْ

وَبِحَقٍّ فَقَجٍ مَعَ مَخْمَةٍ يَا إِلٰهَنَا وَبِأَسْمَائِكَ الْحُسْنٰى أَجِرْنِي مِنَ الشَّتَتْ

حُرُوفٌ لِبَهْرَامٍ عَلَتْ وَتَشَامَخَتْ وَاسْمُ عَصَا مُوسٰى بِهِ الظُّلْمَتُ انْجَلَتْ[1621]

diye birinci parçasıyla Yedinci Şuâ'a işaret etmiş, aynı şekilde bu parçayla yüce bir tefekkürname ve tevhide dair yüksek bir marifetname olan Arapça Yirmi Dokuzuncu Lem'a'ya da işaret eder. İkinci kısımda, Yirmi Dokuzuncu Lem'a'nın ardından gelen, "İsm-i Âzam ve Sekîne" denilen, Cenâb-ı Hakk'ın en çok bilinen altı isminin[1622] hakikatlerini gayet yüksek bir tarzda beyan ve ispat eden ve o altı ilahî ismin nüktelerini anlatan Otuzuncu Lem'a'ya بِأَسْمَائِكَ الْحُسْنٰى أَجِرْنِي مِنَ الشَّتَتْ[1623] cümlesiyle işarette bulunur. Sonra o risalenin ardından gelen Otuz Birinci Lem'a'nın Birinci Şuâ'ı olarak, otuz üç Kur'an ayetinin *Risale-i Nur*'a işaretlerini kaydedip cifr[1624] hesabı ile baştan başa huruf ilmi[1625] risalesi gibi görünen, Kur'an'ın bir mucizesi hükmündeki risaleye حُرُوفٌ لِبَهْرَامٍ عَلَتْ وَتَشَامَخَتْ[1626] cümlesiyle işaret eder. Ardından وَاسْمُ عَصَا مُوسٰى بِهِ الظُّلْمَتُ انْجَلَتْ[1627] cümlesiyle de harflere dair risaleyi takip eden, Âyetü'l-Kübrâ'dan ve başka Nur risalelerinden oluşan ve *Asâ-yı Musa* adını alan, Hazreti Musa'nın âsâsı gibi dalâlet ve

şirkin sihirlerini bozan, *Risale-i Nur*'un şimdilik en son risalesine ismini vererek işaret edip onun manevî karanlıkları dağıtacağını müjdeler.

Evet, وَبِالْاٰيَةِ الْكُبْرٰى[1628] ifadesiyle Yedinci Şuâ'a işareti kuvvetli delillerle ispatlandığı gibi, diğer bir mânâyla, gerçekten *Risale-i Nur*'un âyetü'l-kübrâsı, yani en büyük delili hükmündeki ve çoğu risalenin ruhunu kendinde toplayan Arapça Yirmi Dokuzuncu Lem'a'ya "müstetbeâtü't-terâkib"[1629] kaidesiyle bakıyor, onu kısımlarına dâhil ediyor. Öyleyse Hazreti İmam Ali de *(radiyallâhu anh)* bu fıkrada ona bakıyor diyebiliriz. Hem diğer işaretlerin gösterdiği gibi, *Mektubat*'tan sonra *Lem'alar*'ı başka bir ifade tarzı ile ima ediyor. En parlak "lem'a"nın yazılışını, dehşetli bir zamanda hapis ve idamdan kurtulmak, emniyet ve selamet bulmak için mecazi olarak ve işaretlerle bildiriyor. Hazreti Ali *(radiyallâhu anh)* kendi lisanını, büyük tehlikelerde bulunan müellif hesabına kullanarak وَبِالْاٰيَةِ الْكُبْرٰى أَمِنِّي مِنَ الْفَجَتْ[1630] yani, "Ya Rab! Beni kurtar, bana huzur ve emniyet ver!" diye dua ediyor. Eskişehir Hapishanesi'nde idam ve uzun hapis tehlikesi içinde yazılan Yirmi Dokuzuncu Lem'a'nın ve sahibinin vaziyetine tam tamına tevafuk etmesi, bunu örtük olarak ve işaretlerle gösteriyor. Bu yüzden diyebiliriz ki, Hazreti İmam Ali de *(radiyallâhu anh)* ona işaret eder. Hem Cenâb-ı Hakk'ın isimleri hakkındaki altı nükte olan Otuzuncu Lem'a risalesine bakarak وَبِأَسْمَائِكَ الْحُسْنٰى[1631] diyor. Diğer işaretlerle hem Yirmi Dokuzuncu Lem'a'yı izlemesi.. hem ikisinin isminin ve bahsettikleri ilahî isimlerin tevafuk etmesi.. hem sıkıntılı bir gurbete ve perişan bir hale düşen müellifin, onun yazılmasının bereketiyle teselli ve tahammül gücü bulması.. ve Hazreti İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)* lisanıyla kendisi için yapılan بِأَسْمَائِكَ الْحُسْنٰى أَجِرْنِي مِنَ الشَّتَتْ yani, "İsm-i âzam olan o ilahî isimler hakkındaki risalenin bereketiyle beni perişanlıktan koru Yarabbi!" duasının meali, mecazi mânâsı ile tam tamına o risaleye ve sahibinin vaziyetine tevafuk ediyor. Bu tevafuklarda görüldüğü üzere, söz ve kelimelerdeki mecazî anlatımın neticesinde Hazreti Ali *(radiyallâhu anh)* ona gaybî olarak işaret ediyor diyebiliriz.

Hem madem Celcelûtiye’nin aslı vahiydir[1632] ve o kaside esrarlıdır, gelecek zamana bakıyor, gayba dair hadiseleri haber veriyor.

Ve madem Kur’an itibarıyla bu asır dehşetlidir ve Kur’an hesabıyla *Risale-i Nur* bu karanlık asırda mühim bir hadisedir.

Ve madem apaçık derecede çok delil ve emareyle *Risale-i Nur*, *Celcelûtiye*’nin içine girmiş, en mühim yerine yerleşmiş.

Ve madem Risale-i Nur ve eczaları, kısımları bu mevkiye lâyıktır, Hazreti İmam Ali’nin *(radiyallâhu anh)* takdir eden, beğenen nazarına ve haber vermesine liyâkat ve kıymetleri var.

Ve madem Hazreti İmam Ali’nin *(radiyallâhu anh) Sirâcü’n-Nur*’u açık bir şekilde haber verdikten sonra ikinci derecede, perdeli bir tarzda Söz’lerden, ardından Mektup’lardan, Lem’a’lardan, risalelerdeki sırayla, aynı makam ve aynı numaralarla, kuvvetli delillerin sevkiyle bahsi, *Risale-i Nur*’a işaret ettiğini ispatlamış.

Ve madem başta

بَدَأْتُ بِبِسْمِ اللّٰهِ رُوحِي بِهِ اهْتَدَتْ إِلٰى كَشْفِ أَسْرَارٍ بِبَاطِنِهِ انْطَوَتْ[1633]

beyti risalelerin başı ve Birinci Söz olan “Bismillah Risalesi”ne baktığı gibi, büyük ve kapsamlı yeminin sonunda, risalelerin son kısımları olan son “lem’a” ve “şuâ”lara.. bilhassa en büyük tevhid delillerinden biri ve harika olan Arapça Yirmi Dokuzuncu Lem’a’ya.. Cenâb-ı Hakk’ın altı isminden bahseden risaleye.. Kur’an harflerinin işaretlerine dair risaleye.. ve bilhassa şimdilik son şuâ olan ve *Asâ-yı Musa* misali, dalâletin bütün manevî sihirlerini bozabilen mahiyetteki, bir mânâda “Âyetü’l-Kübrâ” adını alan harika risaleye bakıyor gibi bir ifade tarzı görünüyor.

Ve madem bir tek meseledeki işaret ve deliller, meselenin birliği sebebiyle birbirine kuvvet verir, zayıf bir münasebetle bir sızıntı dahi kaynağına katılır. *Elbette bu yedi esasa dayanarak deriz ki*: Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)* nasıl ki meşhur *Sözler*’e, *Mektubat*’tan bir kısmına ve *Lem’alar*’dan en mühimlerine sırasıyla işaret etmiş. Aynen öyle de, بِأَسْمَائِكَ الْحُسْنٰى أَجِرْنِي مِنَ الشَّتَتْ cümlesiyle Otuzuncu Lem’aya, yani müstakil

Lem'alardan sonuncusu olan, Cenâb-ı Hakk'ın altı ismine dair risaleye beğenerek bakıyor. Ve حُرُوفٌ لِبَهْرَامٍ عَلَتْ وَتَشَامَخَتْ[1634] cümlesiyle Otuzuncu Lem'a'nın ardından gelen, Kur'an harflerinin işaretlerine dair risaleyi takdir edip işaretle doğruluyor. وَاسْمُ عَصَا مُوسٰى بِهِ الظُّلْمَتُ انْجَلَتْ ifadesiyle de şimdilik en son risale, tevhid ve imanın elinde Hazreti Musa'nın âsâsı gibi harikalar gösteren ve en kuvvetli delil olan risaleyi övgüyle, işaretlerle gösteriyor. Bunun gibi bir ifade tarzından, çekinmeden şu hükme varıyoruz: Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)* hem *Risale-i Nur*'u hem de onun çok mühim parçalarını hakiki ve mecazi mânâlarla, işaret, ima ve telvihlerle[1635] haber veriyor. Kimin şüphesi varsa işaret edilen risalelere bir kere dikkatle baksın. İnsafı varsa şüphesi kalmaz zannediyorum.

Buradaki işari ve mecazi mânâlarla getirilen delillerin en güzeli ve latifi, aynı sıra korunarak verilen isimlerin münasebetidir. Mesela, yirmi dokuzdan otuz ikiye kadar sıralamada, Yirmi Dokuz, Otuz, Otuz Bir ve Otuz İkinci Söz'lere gayet uygun isimlerle.. başta *Sözler*'in başı olan Birinci Söz'e, aynı besmele sırrıyla.. ve sonda şimdilik risalelerin sonuncusuna, mahiyetini gösteren, uygun birer isim vererek işaret etmesi gerçi gizliyse de çok güzel ve latiftir.

Ben itiraf ediyorum ki, böyle makbul bir eserin mazharı olma makamına hiçbir şekilde lâyık değilim. Fakat küçük, önemsiz bir çekirdekten koca dağ gibi bir ağacı yaratmak Allah'ın kudretinin gereği, hususiyeti ve âdetidir, büyüklüğüne delildir...

Sizi yeminle temin ederim ki, Risale-i Nur'u övmekten maksadım, Kur'an hakikatlerini ve iman esaslarını desteklemek, ispat ve neşretmektir.

Hâlık-ı Rahîmime yüz binlerce şükür olsun ki, beni kendime beğendirmemiş, nefsimin ayıp ve kusurlarını bana göstermiş ve o nefs-i emmareyi başkalarına beğendirme arzum kalmamış. Kabir kapısında bekleyen bir adamın, arkasındaki fâni dünyaya riyakârca bakması acınacak bir ahmaklık ve dehşetli bir zarardır.

İşte bu ruh haliyle, yalnız iman hakikatlerinin tercümanlığını yapan *Risale-i Nur*'un doğru ve hak olduğuna dair hoş ve ince bir noktayı söyleyeceğim, şöyle ki:

Celcelûtiye Süryanice eşsiz, güzel demektir. İbareleri eşsiz ve güzel olan *Risale-i Nur*, *Celcelûtiye*'de mühim bir yer tutup çoğu kez sızıntıları göründüğünden, kasidenin ismi ona bakıyor gibi verilmiş. Hem şimdi anlıyorum ki, eskiden beri lâyık olmadığım halde bana verilen "Bediüzzaman" lâkabı benim değildi, belki *Risale-i Nur*'un manevî bir ismiydi. Görünen tercümanına emanet olarak takılmış. Şimdi o emanet isim hakiki sahibine iade edilmiş.

Demek, Süryanice eşsiz ve güzel mânâsında –ve içinde tekrarı sebebiyle kasideye verilen– "Celcelûtiye" ismi işaretlerle, bid'at zamanında çıkan, eşsiz bir beyana sahip ve "bediüzzaman" yani zamanın harikası, benzersizi olan *Risale-i Nur*'un hem ifade hem mânâ hem isim noktalarından eşsiz güzelliğiyle münasebetini hissettiriyor… Bu ismin bir parça ona da baktığını ve bu isme sahip eserde *Risale-i Nur* çok yer tuttuğu için buna hak kazanmış olduğunu... tahmin ediyorum.

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا[1636]

Sekizinci Remiz

Soru: Bütün kıymetli kitaplar içinde *Risale-i Nur*'un, Kur'an'ın işaretine, iltifatına, Hazreti İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)* takdir ve alkışına[1637] ve Gavs-ı Âzam'ın[1638] alâka ve müjdesine[1639] mazhar olmasının hususi yönü nedir? O iki zâtın kerametle *Risale-i Nur*'a bu kadar kıymet ve önem vermelerinin hikmeti nedir?

Cevap: Malûmdur ki, bazen bir dakika bir saat, belki bir gün, belki seneler kadar ve bir saat bir sene, belki bir ömür kadar netice verir, mühim olur. Mesela bir dakikada şehit olan bir adam bir velilik mertebesi kazanır…[1640] Şiddetli, dondurucu soğukta ve düşmanın dehşetli hücumu sırasında bir saat nöbet, bir sene ibadet hükmüne geçebilir.[1641]

İşte aynı şekilde, *Risale-i Nur'a verilen önem de zamanın öneminden.. hem bu asrın Resûl-u Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselam) dinine ve şeaire*[1642] *yaptığı tahribatın dehşetinden.. hem eskiden beri bütün ümmetin bu ahirzamanın fitnesinden Allah'a sığınması yönünden.. hem müminlerin o fitnelerin saldırısından imanlarını kurtarması noktasındandır. Risale-i Nur öyle bir önem kazanmış ki, Kur'an ona kuvvetli işaretle iltifat etmiş, Hazreti İmam Ali (radiyallâhu anh) onu üç kerametle müjdelemiş ve Gavs-ı Âzam (radiyallâhu anh) kerametli bir şekilde haber verip tercümanını cesaretlendirmiş.*

Evet, bu asrın dehşetine karşı taklidî[1643] imanın dayandığı kaleler sarsılmış, uzaklaşmış ve perdelenmiş olduğundan, her mümine, dalâletin cemaatle hücumuna karşı tek başına durmasını sağlayacak gayet kuvvetli tahkikî[1644] bir iman lâzımdır. Risale-i Nur bu vazifeyi en dehşetli bir zamanda, en lüzumlu ve nazik bir vakitte, herkesin anlayacağı bir tarzda, en derin ve gizli Kur'an ve iman hakikatlerini gayet kuvvetli delillerle ispat ederek yapıyor. O tahkikî imanı taşıyan hâlis ve sadık talebeleri de bulundukları kasaba, köy ve şehirlerde –iman hizmeti itibarı ile âdeta gizli birer kutub zât gibi– müminlerin manevî birer dayanak noktası olarak, bilinmedikleri, görünmedikleri ve kendileriyle görüşülmediği halde inançlarının verdiği manevî kuvvetle, cesur birer kumandan misali müminlere mânen güç ve cesaret veriyorlar.

Eğer bir inatçı tarafından denilse ki: Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh) bütün* bu mecazi mânâları iradesiyle, bilerek ifade etmemiş.

Biz de şöyle deriz: Farz edelim, Hazreti İmam Ali *(radiyallâhu anh)* bilerek yazmamış, fakat sözler delildir ve emarelerin kuvvetiyle, işaretlerle ve örtük bir şekilde mânâları içine alır. Hem madem o mecazi ve işaretlerle bildirilen mânâlar haktır, doğrudur, hakikate uygundur ve onlar bu iltifata lâyıktır, deliller kuvvetlidir… Elbette Hazreti İmam Ali'nin *(radiyallâhu anh)* böyle işaretlerle ifade edilen bütün mânâları iradesiyle bildirecek büyük bir iltifatı farz edelim bulunmasa bile, üstadı olan –*Celcelûtiye* vahiy olması yönüyle[1645] hakiki sahibi– Peygamber-i

Zîşan'ın *(aleyhissalâtü vesselam)* küllî teveccühü ve onun üstadının, Üstad-ı Zülcelâl'i Cenâb-ı Hakk'ın kuşatıcı ilmi onlara bakar, onları irade dairesine alır.

Bu konuda benim hususi, kesin ve gözle görmüş derecede şüphesiz kanaatimin bir sebebi şudur: Büyük zorluklar içinde, "âyetü'l-kübrâ"nın[1646] en büyük tefsiri olan Yedinci Şuâ'ı yazmakta çok zahmet çektiğimden, kutsî bir teselliye ve teşvike cidden çok muhtaçtım. Şimdiye kadar tekrar tekrar tecrübelerle bu gibi vaziyetlerimde Allah'ın inayeti, yani ihsanı ve yardımı imdadıma yetişiyordu. Risaleyi bitirdiğim vakit hiç hatırıma gelmediği halde, birden Hazreti Ali'nin bu kerametinin görünmesi bende hiçbir şüphe bırakmadı ki, bu da imdadıma yetişen diğer ilahî inayetler gibi Rabb-i Rahîm'in bir inayetidir. İnayet ise aldatmaz, hakikatsiz olmaz.

Said Nursî

1617 Takriz: Bir eserin beğenildiğini ifade eden takdir yazısı.
1618 Hazreti Ali'nin kerameti.
1619 Abdülkadir Geylani Hazretlerinin kerameti.
1620 Remiz: İşaret.
1621 "... Âyetü'l-Kübrâ hürmetine beni musibetten kurtar, bana emniyet ve huzur ver! Senin güzel isimlerinin hakkı için beni dağınıklıktan koru! O harfler Merih yıldızı [Mars] gibi yüksek ve yücedir. Asâ-yı Mûsa ismiyle küfür karanlıkları dağılır." (Bkz. el-Gümüşhânevî, Mecmûatü'l-ahzâb [Evrâd-ı Şâzelî, Hazreti Ali'nin (kerremallâhu vecheh) Celcelûtiye'si] s. 516)
1622 Hazreti Ali (kerremallâhu vecheh) Kasîde-i Ercûzesi'nde, Cenâb-ı Hakk'ın altı isminin (Ferd, Hayy, Kayyûm, Hakem, Adl, Kuddûs isimlerinin) İsm-i Âzam ve Sekîne olduğunu ifade etmiştir. (Bkz. el-Gümüşhânevî, Mecmûatü'l-Ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî) s. 594-595)

[1623] "Senin güzel isimlerinin hakkı için beni dağınıklıktan koru!" (Bkz. el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-Ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s. 516)

[1624] **Cifr:** Harflere verilen sayı kıymeti ile kelimelerden gayba dair haberler, tarih veya isimler çıkaran ilim.

[1625] **Huruf ilmi:** Harflerin sırları ve hikmetleri hakkındaki ilim.

[1626] "O harfler Merih yıldızı [Mars] gibi yüksek ve yücedir." (Bkz. el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-Ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s. 516)

[1627] "Asâ-yı Mûsa ismiyle küfür karanlıkları dağılır." (Bkz. el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-Ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s. 516)

[1628] "Âyetü'l-Kübrâ hürmetine." (Bkz. el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-Ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî)* s. 516)

1629 Asıl sözün etrafında birbirine bağlı, ikinci derecedeki mânâlar.

[1630] "Âyetü'l-Kübrâ hürmetine beni kurtar, bana emniyet ve huzur ver." (Bkz. el-Gümüşhânevî, *Mecmûatü'l-Ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî* –Hazreti Ali'nin (kerremallâhu vecheh) Celcelûtiye'si) s. 516)

1631 "Senin güzel isimlerinin hakkı için." (Bkz. el-Gümüşhânevî, Mecmûatü'l-Ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî) s. 516)

1632 Bkz. el-Gümüşhânevî, Mecmûatü'l-Ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî) s. 509-512.

1633 "Bismillah ile başlarım. Öyle ki, ruhum besmelenin içindeki gizli sırları keşfetmeye yine besmele ile yol bulmuş ve kanatlanabilmiştir." (Bkz. el-Gümüşhânevî, Mecmûatü'l-Ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî) s. 499)

1634 "O harfler Merih yıldızı [Mars] gibi yüksek ve yücedir." (Bkz. el-Gümüşhânevî, Mecmûatü'l-Ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî) s. 516)

1635 Telvih: Kinayeli açıklama, izah.

1636 "Ey Rabbimiz! Unutur veya hataya düşer de bir kusur işlersek bizi onunla hesaba çekme!" (Bakara sûresi, 2/286)

1637 Bkz. el-Gümüşhânevî, Mecmûatü'l-Ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî) s. 499, 509, 516.

1638 Abdülkadir Geylani Hazretleri.

1639 Bkz. el-Geylânî, el-Fethu'r-Rabbânî s. 265; el-Gümüşhânevî, Mecmûatü'l-Ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî) s. 562.

1640 Allah yolunda şehit olanların Cenâb-ı Hak tarafından mükâfatlandırılacaklarına dair bkz. Bakara sûresi, 2/154; Âl-i İmran sûresi, 3/157, 169; Nisâ sûresi, 4/69, 74; Tevbe sûresi, 9/111.

1641 Bkz. ed-Deylemî, el-Müsned 2/273; el-Hâris İbni Ebî Üsâme, Müsnedü'l-Hâris 2/652. Ayrıca Allah yolundaki bir günlük nöbetin, dünyadan ve içindekilerden daha hayırlı olduğuna dair bkz. Buhârî, cihâd 5, 73; Müslim, imâre 112-115, 163.

1642 Şeair: Görüldüğünde İslam'ı hatırlatan, İslam'ın sembol haline gelmiş alâmetleri.

1643 Taklidî iman: Delillere dayanmayan, kalbde kök salmamış, sathi iman.

1644 Tahkikî iman: Sağlam, delillerle pekişmiş, kalbde kök salmış iman.

1645 Bkz. el-Gümüşhânevî, Mecmûatü'l-Ahzâb (Evrâd-ı Şâzelî) s. 509-512.

1646 İsrâ sûresi 44. ayet: Yedi kat gök, dünya ve onların içinde olan herkes Allah'ı takdis ve tenzih eder. Hiçbir şey yoktur ki Allah'ı hamd ile tenzih etmesin. Ne var ki, siz onların bu tenzih ve takdislerini iyi anlayamazsınız. Bunca azametiyle beraber kullarının gaflet ve cürümlerine karşı O, halimdir (çok müsamahalıdır), gafûrdur (çok affedicidir)."

Hakikat Çekirdekleri

Otuz beş sene önce basılan “Hakikat Çekirdekleri” isimli risaleden vecizelerdir.

بِسْــــمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ

مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ أَجْمَعِينَ[1647]

1. Sıhhatsiz bir asrın, hasta bir unsurun (milletin, toplumun), sakat bir uzvun (ferdin, şahsın) reçetesi Kur’an’a uymaktır.

2. Muazzam, bahtsız bir kıtanın.. şanlı, talihsiz bir devletin.. değerli, sahipsiz bir kavmin reçetesi İslam birliğidir.

3. Yeryüzünü, bütün yıldızları ve güneşleri tesbih taneleri gibi kaldırıp çevirecek kuvvetli bir ele sahip olmayan kimse, kâinatta yaratıcılık dava edemez, bir şey var ettiği iddiasında bulunamaz. Zira her şey, her şeyle bağlıdır.

4. Haşirde bütün ruh sahiplerinin diriltilmesi, Cenâb-ı Hakk’ın kudreti için, kış mevsiminde ölüme benzer bir uykuya yatmış bir sineğe baharda yeniden hayat ve vücut verilmesinden daha zor olamaz. Zira ezelî kudret zâtîdir, kendindendir; değişmez, ona acz karışamaz, engeller müdahale edemez… Onda mertebeler olamaz… Her şey ona nispeten birdir.

5. Sivrisineğin gözünü yaratan, güneşi dahi O yaratmıştır.

6. Pirenin midesini tanzim eden, güneş sistemini de O tanzim etmiştir.

7. Kâinatın bir eser gibi yazılmasında öyle bir i’caz[1648] var ki, bütün tabii sebepler –farz-ı muhal– iktidar sahibi, dilediğini yapmakta serbest olsalar yine onun karşısında tam bir acz ile secde ederek سُبْحَانَكَ لَا قُدْرَةَ لَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ[1649] diyeceklerdir.

8. Sebeplere hakiki tesir verilmemiş; Cenâb-ı Hakk’ın birliği ve celâli öyle ister. Fakat eşyanın mülk[1650] yüzünde sebepler kudret eline perde olmuştur; izzet ve azamet öyle ister. Ta ki kudret elinin mülk âlemindeki kıymetsiz işlerle teması görülmesin.

9. Kudretin temas ettiği her şeydeki melekût yüzü şeffaftır, temizdir.

10. Şu görünen âlem, gayb âlemleri üstünde dantelalı bir perdedir.

11. Bir noktayı tam yerinde var etmek için bütün kâinatı var edecek sonsuz bir kudret lâzımdır. Zira şu büyük kâinat kitabının her bir harfinin, bilhassa canlı olan her harfinin, her cümlesine bakan birer yüzü, birer gözü vardır.

12. Meşhurdur ki, ramazanın bittiğini gösteren bayram hilâline bakılıyordu. Kimse bir şey görmedi. İhtiyar bir zât yemin ederek "Hilâli gördüm." dedi. Halbuki gördüğü hilâl değil, kirpiğinin kavisli beyaz bir kılıydı. O kıl nerede, ay nerede? Zerrelerin hareketleri nerede, türleri meydana getiren fail nerede?

13. Tabiat, misalî bir matbaadır, tab eden değil.. nakıştır, nakkaş değil.. yapılandır, yapan değil.. tezgâhtır, kaynak değil.. nizamdır, nizamı koyan değil.. kanundur, kudret değil.. Cenâb-ı Hakk'ın irade sıfatından gelen kanunlardır, haricî bir hakikat değil.

14. İnsan fıtratının şuurlu yüzü olan vicdandaki çekim ve cezbe, cazibeli bir hakikatin cezbesiyledir.

15. Fıtrat yalan söylemez. Bir çekirdekteki büyüme meyli der ki: *"Ben sümbülleneceğim, meyve vereceğim."* Doğru söyler. Yumurtada bir hayat meyli var, der ki: *"Piliç olacağım."* Allah'ın izniyle olur, doğru söyler. Bir avuç su, donma meyliyle şöyle der: *"Fazla yer tutacağım."* Sağlam demir onu yalancı çıkaramaz, sözünün doğruluğu demiri parçalar. Şu meyiller iradeden gelen yaratılış kanunlarının tecellileri, cilveleridir.

16. Karıncayı reissiz, arıyı kraliçesiz bırakmayan Ezelî Kudret, elbette insanlığı peygambersiz bırakmaz. Ayın yarılması, Resûl-u Ekrem'in şu görünen âlemdeki insanlara *(aleyhissalâtü vesselam)* bir mucizesi olduğu gibi, Mirac da melekût âlemindeki meleklere ve ruhanîlere karşı O'nun büyük bir mucizesidir; peygamberliğinin velâyeti bu açık kerametle ispat edilmiştir. Ve o parlak zât, şimşek ve ay gibi melekût âlemine ışık saçmıştır.

17. Kelime-i şehadetin iki cümlesi birbirine şahittir. Birincisi ikinciye (tümevarım yoluyla), ikincisi birinciye (tümdengelim yoluyla) delildir.

18. Hayat, kesrette yani sayısız şeyde bir çeşit birlik tecellisidir. Onun için birliğe sevk eder. Hayat bir şeyi her şeye sahip kılar.

19. Ruh, haricî varlığa sahip şuurlu bir kanundur. Sabit ve daimî fıtrî kanunlar gibi ruh da emir âleminden,[1651] irade sıfatından gelmiş, kudret ona hislerle anlaşılabilecek bir vücut giydirmiştir; su gibi akan bir latifeyi o cevhere inci kabuğu yapmıştır. Mevcut ruh, makul kanunun kardeşidir. İkisi hem daimîdir, hem emir âleminden gelmişlerdir. Şayet ezelî kudret varlık türlerindeki kanunlara haricî bir vücut giydirseydi, ruh olurdu. Eğer ruh vücudu çıkarsa, şuuru başından indirse yine ölümsüz bir kanun olurdu.

20. Işık ile mevcudat görünür, hayat ile onların varlığı bilinir. Her biri birer anahtar, birer keşfedicidir.

21. Hıristiyanlık ya sönüp gidecek ya da saf haline dönerek İslamiyet'e teslim olacaktır. Hıristiyanlık birkaç defa yırtıldı, Protestanlığa geldi. Protestanlık da yırtıldı, tevhide yaklaştı. Tekrar yırtılmaya hazırlanıyor. Ya sönecek ya da hakiki Hıristiyanlığın esasını içinde barındıran İslam hakikatlerini karşısında görecek, teslim olacaktır. İşte bu büyük sırra Hazreti Peygamber *(aleyhissalâtü vesselam)* işaret etmiştir: "Hazreti İsa gökten inip gelecek, ümmetimden olacak, şeriatımla amel edecektir."[1652]

22. Avam halkı delilden ziyade kaynaktaki kutsiyet örnek alıp tâbi olmaya sevk eder.

23. Şeriatın yüzde doksanı –zaruriyat ve herkesçe kabul edilmiş değişmez esaslar– birer elmas sütundur. Üzerinde görüş ayrılığı olan, içtihada dair meseleler yüzde ondur. Doksan elmas sütun on altının himayesine verilmez. Kitaplar ve içtihatlar Kur'an'a dürbün olmalı, ayna olmalı; gölge ve vekil olmamalı!

24. Her kabiliyet sahibi, nefsi için içtihat edebilir; teşri' edemez (hüküm koyamaz).

25. Bir fikre davet, cumhur-u ulemanın (âlimlerin çoğunluğunun) kabulüne bağlıdır. Yoksa davet bid'attır, reddedilir.

26. İnsan fıtraten kerem sahibi olduğundan hakkı arıyor. Bazen bâtıl eline gelir, onu hak zannederek koynunda saklar. Hakikati kazarken –iradesiz olarak– başına dalâlet düşer, onu hakikat zannederek kafasına giyer.

27. Kudretin birbirinden pek şeffaf ve pek latif çok aynası vardır; sudan havaya, havadan esîr maddesine, ondan misal âlemine, misal âleminden ruhlar âlemine, hatta zamana ve fikre kadar çeşitleniyor. Hava aynasında bir kelime, milyonlarca kelime olur. Kudret kalemi şu çoğalma sırrını pek hayret verici şekilde gösteriyor. Yansıma ya hüviyeti ya da hüviyetle beraber mahiyeti tutar. Kesif, katı bir maddenin yansımaları hareket eden birer ölüdür. Nuranî bir ruhun kendi aynalarındaki timsalleri ise hayatla irtibatlı birer surettir; aynı olmasa bile ondan farklı da değildir.

28. Güneş, yörüngesindeki hareketiyle silkinse meyveleri olan gezegenler düşmez; silkinmezse yemişleri düşüp dağılacaktır.

29. Fikrin nuru, kalbin ziyasıyla yani ışığıyla aydınlanıp kaynaşmazsa karanlıktır, ondan zulüm fışkırır. Gözün karanlık beyazlığı yani gözakı, ışık veren karanlık gecesi yani göz bebeğindeki siyah nokta ile kaynaşmazsa göz görmediği gibi,[1653] HAŞİYE aydınlık fikirler kalbin süveydası[1654] bulunmazsa basiretsizdir.

30. Kalb izanı[1655] olmazsa ilim cehalettir. Taraftar olmak başka, inanmak başkadır.

31. Bâtıl şeyleri iyice tasvir, saf zihinleri yoldan çıkarır.

32. Mürşit âlim koyun olmalı; kuş olmamalı. Koyun kuzusuna süt, kuş yavrusuna kusmuk verir.

33. Bir şeyin varlığı, bütün kısımlarının varlığına bağlıdır. Yokluğu ise bir parçasının yokluğuyla mümkündür. Bu yüzden, zayıf adam iktidarını göstermek için tahrip taraftarı oluyor, müspet yerine menfice hareket ediyor.

34. Hikmet düsturları hükümet kanunlarıyla, hak kaideleri kuvvet usulleriyle buluşup kaynaşmazsa halkta netice vermez.

35. Zulüm, başına adalet külâhını geçirmiş… Hıyanet, hamiyet elbisesini giymiş… Cihada azgınlık ismi takılmış… Esarete hürriyet adı verilmiş. Zıtlar suretlerini değiştirmiş.

36. Menfaat üzerine dönen siyaset, canavardır.

37. Aç canavara karşı muhabbet beslemek onun merhametini artırmaz, iştahını açar. Hem dişinin ve tırnağının kirasını da ister.

38. Zaman gösterdi ki cennet ucuz değil, cehennem de lüzumsuz değil.

39. Dünyaca üst tabakadan bilinen insanlardaki meziyetler tevazu ve mahviyet sebebiyken, tahakküme ve kibirlenmeye sebep olmuştur. Fakirlerin aczi, avam tabakanın fakirliği merhamet ve ihsan sebebiyken, onların esaret ve mahkûmiyetleriyle neticelenmiştir.

40. Bir şeyde güzellikler ortaya çıktıkça ve şeref kazanıldıkça onu havas tabakaya peşkeş çeker; kötülükler olunca avama bölüştürürler.

41. Gaye-i hayal olmazsa, unutulur veya unutmuş gibi yapılırsa zihinler enelere dönüp etrafında gezerler.

42. Bütün ihtilâllerin ve fesadın asıl madeni, bütün rezilliklerin ve kötü ahlâkın tetikleyicisi, kaynağı sadece iki cümledir:

Birincisi: *“Ben tok olsam, başkası açlıktan ölse bana ne!”*

İkincisi: *“İstirahatım için zahmet çek; sen çalış, ben yiyeyim.”*

Birinci cümlenin kökünü kesecek tek bir deva var, o da zekâtın farz oluşudur. İkinci cümlenin devası, faizin haram kılınmasıdır. Kur’an’ın adaleti âlemin kapısında durup faize *“Yasak, girmeye hakkın yok!”* der. İnsanlık bu emri dinlemedi, büyük bir tokat yedi. Daha müthişini yemeden dinlemeli!..

43. Devletler, milletler savaşı yerini sınıfların savaşına terk ediyor. Zira insan esir olmak istemediği gibi ücretli işçi olmak da istemez.

44. Bir maksadı gayrimeşru yol ile takip eden, çoğu kez maksadının zıddıyla ceza görür. Avrupa sevgisi gibi gayrimeşru bir sevginin mükâfatı, sonunda sevdiğinin gaddarca düşmanlığıdır.

45. Geçmişe, musibetlere kader nazarıyla; geleceğe, günahlara ise teklif noktasında bakmak lâzımdır. Cebriye[1656] ve Mutezile[1657] burada barışırlar.

46. Çaresi bulunan şeyde acze, çaresi bulunmayan şeyde ağlayıp sızlanmaya sığınmamak gerekir.

47. Hayatın yarası iyileşir. İslam izzetinin, namus ve milli şerefin yaraları ise pek derindir.

48. Öyle zaman olur ki, bir kelime bir orduyu batırır, bir gülle otuz milyonun mahvına sebep olur.[1658] HAŞİYE Öyle şartlar olur ki, küçük bir hareket insanı âlâ-yı illiyyîne, yani yüceler yücesi mertebeye çıkarır… Ve öyle hal olur ki, küçük bir fiil insanı esfel-i sâfilîne, aşağıların aşağısına indirir.

49. Bir tane doğru, bir harman yalanı yakar. Bir tane hakikat, bir harman hayalden üstündür.

لَا يَلْزَمُ مِنْ لُزُومِ صِدْقِ كُلِّ قَوْلٍ قَوْلُ كُلِّ صِدْقٍ *"Her sözün doğru olmalı, fakat her doğruyu söylemek doğru değil!"*

50. Güzel gören, güzel düşünür. Güzel düşünen, hayatından lezzet alır.

51. İnsanları canlandıran emel, öldüren ümitsizliktir.

52. Eskiden beri *îlâ-yı kelimetullahı*[1659] ve İslam istiklâlinin devamı için *farz-ı kifaye*[1660] *hükmündeki cihadı* üstlenerek kendini tek vücut olan İslam âlemi için feda etmekle vazifeli ve hilafete bayraktar görmüş bu İslam devletinin felaketi, İslam âleminin gelecekteki saadet ve hürriyetiyle telafi edilecektir. Zira şu musibet, hayatımızın mayası olan İslam kardeşliğinin gelişmesini harikulâde çabuklaştırdı.

53. Hıristiyanlığın malı olmayan medeniyet güzelliklerini ona mal etmek, İslamiyet'in düşmanı olan gerilemeyi ona dost göstermek feleğin ters dönmesine delildir.

54. Paslanmış, eşsiz bir elmas, daima parlak olan camdan üstündür.

55. Her şeyi maddede arayanların akılları gözlerindedir, göz ise maneviyatta kördür.

56. Mecaz, ilmin elinden cehaletin eline düşerse hakikate döner; hurafelere kapı açar.

57. Cenâb-ı Hakk'ın ihsanından fazla ihsan, ihsan değildir. Her şeyi olduğu gibi vasıflandırmak gerekir.

58. Şöhret, insanın malı olmayanı da insana mal eder.

59. Hadis hayat madenidir ve hakikati ilham eder.

60. İhya-yı din, ihya-yı millettir; yani dinin diriltilmesi, milletin diriltilmesidir. Dininin hayat bulması, hayatın nurudur.

61. İnsanlığa rahmet olan Kur'an ancak herkesin, en azından çoğunluğun saadetini sağlayan bir medeniyeti kabul eder. Bugünkü medeniyet beş menfi esas üzerine kurulmuştur:

• Dayanak noktası kuvvettir… Onun gereği ise tecavüzdür.

• Hedefi menfaattir… Onun gereği ise birbirine sıkıntı vermektir.

• Hayatta düsturu mücadeledir… Onun gereği ise çekişmedir.

• Kitleler arasındaki bağı, başkasını yutmakla beslenen ırkçılık ve menfi milliyettir… Onun gereği ise müthiş çarpışmalardır.

• Cazibeli hizmeti, heva ve hevesi cesaretlendirmek, arzuları tatmin etmektir… O heva ise insanın manevî suretinin bozulmasına sebeptir.

Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* şeriatının içinde sakladığı ve emrettiği medeniyette ise:

• Dayanak noktası kuvvet yerine haktır ki, gereği adalet ve eşitliktir.

• Hedefi menfaat yerine fazilettir ki, gereği muhabbet ve karşılıklı yakınlıktır.

• Birliği sağlayan, ırkçılık ve milliyet yerine din, vatan ve sınıf bağlarıdır ki, gereği samimi kardeşlik, barış, huzur ve dışarıdan gelen saldırılara karşı yalnız müdafaadır.

• Hayat düsturu mücadele yerine yardımlaşmadır ki, gereği birlik ve dayanışmadır.

• Heva yerine hidayettir ki, gereği insanın ilerleyip yükselmesi ve ruhun kemâle ermesidir.

Varlığımızın koruyucusu olan İslamiyet'ten elini gevşetme, ona dört elle sarıl, yoksa mahvolursun!

62. Umumi musibet, çoğunluğun hatasıyla gelir. Musibet cinayetin neticesi, mükâfatın mukaddimesidir.

63. Şehit kendini hayatta bilir. Ölüm sarhoşluğunu tatmadığından, feda ettiği hayatı bitmemiş ve bâki görür. Yalnız daha temiz bulur.

64. Kur'an'ın tam ve mutlak adaleti, bir masumun hayatını ve kanını bütün insanlık için de olsa ziyan etmez. İkisi kudret nazarında bir olduğu gibi, adalet nazarında da birdir. Öyle insan olur ki, bencillikle, ihtirasına mâni her şeyi, hatta elinden gelse dünyayı harap etmek, insanlığı mahvetmek ister.

65. Korku ve zayıflık, dışarıdan gelecek tesirlere cesaret verir.

66. Kesin faydalar, mevhum (gerçekte olmadığı halde var kabul edilen) zararlara feda edilmez.

67. Şimdilik İstanbul siyaseti, İspanyol hastalığı[1661] gibi bir hastalıktır.

68. Deli adama *"iyisin, iyisin"* dense iyileşmesi, iyi adama *"fenasın, fenasın"* dense fenalaşması nadir değildir.

69. Düşmanın düşmanı, düşman kaldıkça dosttur. Düşmanın dostu, dost kaldıkça düşmandır.

70. İnadın işi: Şeytan birine yardım etse *"melektir"* der, ona rahmet okur. Muhalifinde melek görse *"kılık değiştirmiş şeytandır"* der, lanet eder.

71. Bir derdin dermanı başka bir derde zehir olabilir. Bir derman ölçüsünü aşarsa dert getirir.

72. اَلْجَمْعِيَّةُ الَّتِي فِيهَا التَّسَانُدُ اٰلَةٌ خُلِقَتْ لِتَحْرِيكِ السَّكَنَاتِ

وَالْجَمَاعَةُ الَّتِي فِيهَا التَّحَاسُدُ اٰلَةٌ خُلِقَتْ لِتَسْكِينِ الْحَرَكَاتِ[1662]

73. Cemaatte tam sayılara benzer gerçek birlik olmazsa, toplama ve çarpma onu kesirli sayıların çarpımı gibi küçültür.[1663] HAŞİYE

74. Adem-i kabul, kabul-ü ademle; yani kabulün yokluğu, yokluğu kabul etmekle karıştırılır. Kabulün yokluğu bir şeyin delilinin yokluğudur, bunun delilidir. Yokluğun kabulü ise bir şeyin yokluğunun delilini ister. Biri şüphe, biri inkârdır.

75. İmana dair meselelerde şüphe bir delili, hatta yüz delili kenara atsa da delil getirilen şeye zarar veremez. Çünkü binlerce delil var.

76. Sevad-ı azama, yani ümmetin çoğunluğunun gittiği yola uyulmalı![1664] Çoğunluğa dayandığı zaman, kayıtsız Emevilik en nihayet ehl-i sünnet cemaatine girdi. Sayıca azınlıkta kalan, kendi düsturlarına uymakta ciddiyet ve sağlamlık gösteren Alevîliğin az bir kısmı ise en nihayet Râfızîliğe dayandı.

77. Hakta ittifak, ehakta[1665] anlaşmazlık olduğundan, bazen hak, ehaktan ehaktır.. hasen, ahsenden[1666] ahsendir. Herkes kendi yoluna *"hüve hakkun"*[1667] demeli, *"hüve'l-hakku"*[1668] dememeli. Veyahut *"hüve hasen"*[1669] demeli, *"hüve'l-hasen"*[1670] dememeli!

78. Cennet olmazsa cehennem azap vermez.

79. Zaman ihtiyarladıkça Kur'an gençleşiyor, işaretleri açığa çıkıyor ve anlaşılıyor. Nur ateş göründüğü gibi, bazen belâgatin şiddeti de mübalâğa görünür.

80. Sıcaklığın dereceleri soğuğun araya girmesiyle; güzelliğin mertebeleri ise çirkinliğin müdahalesiyledir. Ezelî kudret zâtîdir, kendindendir, lâzımdır, zaruridir; acz ona karışamaz, onda mertebeler olamaz, her şey ona nispeten eşittir.

81. Güneşin tecellisinin feyzi olan timsali, denizin yüzünde ve bir damlasında aynı hüviyeti gösteriyor.

82. Hayat tevhid cilvesindendir, son noktası da birlik kazanıyor, bir oluyor.

83. İnsanlarda veli,[1671] cumada duaların kabul olduğu dakika,[1672] ramazanda Kadir gecesi,[1673] Cenâb-ı Hakk'ın güzel isimlerinde ism-i âzam[1674] ve ömürde ecel meçhul kaldıkça[1675] diğerleri de kıymetli kalır, onlara önem verilir. Yirmi senelik, sonu bilinmeyen bir ömür, sonu belli bin sene ömre tercih edilir.

84. Dünyada günah ve isyanın âkıbeti, ahiretteki azaba delildir.

85. Rızık, kudret nazarında hayat kadar mühimdir. Kudret çıkarıyor, kader giydiriyor, inayet besliyor. Hayat kâinatın bütününden süzülüp gelir, görünür. Rızık ise öyle değildir, yavaş yavaş yayılır, düşündürür. Açlıktan ölmek yoktur. Zira bir canlı, bedende içyağı ve başka şeyler suretinde depolanan gıda bitmeden önce ölüyor. Demek, âdeti terk etmekten kaynaklanan hastalık öldürür; rızıksızlık değil.

86. Etobur vahşi canlıların helâl rızıkları, hayvanların sayısız cenazeleridir; hem yeryüzünü temizliyor hem rızıklarını buluyorlar.

87. Bir lokma kırk paraya, diğer bir lokma on kuruşa... Ağza girmeden önce ve boğazdan geçtikten sonra birdirler. Yalnız ağızda birkaç saniye fark var. Müfettiş ve kapıcı olan tat alma duyusuna lütufta bulunmak ve onu memnun etmek için birden ona çıkmak, israfın en sefihidir.

88. Lezzetler çağırdıkça, "Sanki yedim" demeli! "Sanki yedim"i düstur yapan, "Sanki Yedim" isimli bir mescidi yiyebilirdi, yemedi.

89. Eskiden Müslümanların çoğu aç değildi, refah içinde yaşamak tercih edilebilirdi. Şimdi açtır, zevk ve lezzet içinde yaşamaya izin yoktur.

90. Geçici lezzetten çok geçici eleme tebessüm etmeli, "hoş geldin" demeli. Geçmiş lezzetler, "Ah, vah!" dedirtir. "Ah!", saklı bir elemin tercümanıdır. Geçmiş elemler, "Oh!" dedirtir. O "Oh", gizli bir lezzetin ve nimetin habercisidir.

91. Unutmak da bir nimettir. Yalnız günlük elemleri çektirir, birikmiş elemleri unutturur.

92. Sıcaklığın derecesi gibi, her musibette bir nimet derecesi vardır. Daha büyüğünü düşünüp küçükteki nimet derecesini görerek Allah'a şükretmeli.

Yoksa gözde büyüterek üflenirse şişer, merak edilirse ikileşir… Kalbdeki misali, hayali hakikate döner… O da kalbi döver.

93. Her insanın, toplumda görmek ve görünmek için mertebe denilen bir penceresi vardır. O pencere kıymetinden, boyundan yüksekse insan kibirlenmekle uzamaya çalışacak; eğer kıymetinden alçaksa tevazu ile eğilecek ki o seviyede görsün ve görünsün. *İnsanda büyüklüğün ölçüsü küçüklük, yani tevazudur. Küçüklüğün ölçüsü büyüklük, yani kibirlenmektir.*

94. Zayıfın kuvvetliye karşı izzet-i nefsi, yani gururu kuvvetlide kibirlenme olur. Kuvvetlinin zayıfa karşı tevazuu zayıfta alçalma olur. Bir idarecinin makamındaki ciddiyeti vakardır, mahviyeti[1676] alçalmadır; evindeki ciddiyeti kibirdir, mahviyeti tevazudur. Fert kendi adına yapınca müsamahası ve fedakârlığı salih ameldir; başkaları adına olsa ihanettir, faydasız ameldir. Bir şahıs kendi adına sineye çekebilir, iftihar edemez; millet adına iftihar eder, sineye çekemez.

95. Bir neticeye ulaşmak için ön şartları yerine getirip işleri planlı yapmak gerekirken *her şeyi Allah'tan beklemek* tembelliktir, netice için gerekenler yapıldıktan sonra, tevekküldür. Çalışmanın meyvesine ve kısmetine *rıza* kanaattir, çalışmaya meyli kuvvetlendirir. Mevcutla yetinmek himmetsizlik, gayretsizliktir.

96. Dinin emirlerine karşı itaat ve isyan olduğu gibi, tekvinî emirler denilen yaratılış kanunlarına karşı da itaat ve isyan vardır. Birincisinde mükâfat ve cezanın çoğu ahirette, ikincisinde umumiyetle dünyada olur. Mesela sabrın mükâfatı zaferdir, tembelliğin cezası sefalettir, çalışmanın sevabı servettir, kararlılığın mükâfatı üstün gelmektir. Eşitlik olmayan adalet, adalet değildir.

97. Karşılıklı benzeyiş tezadın sebebidir.. uyum dayanışmanın esasıdır.. nefsin küçüklüğü büyüklenmenin kaynağıdır.. zayıflık gururun madenidir.. acz muhalefetin menşeidir.. merak ilmin hocasıdır.

98. Fâtır'ın yaratıcı kudreti ihtiyaçla, bilhassa açlık ihtiyacıyla başta insan, bütün canlıları gemleyip düzene sokmuş. Hem âlemi karışıklıktan kurtarmış hem ihtiyacı medeniyete üstad yaparak ilerlemeyi sağlamıştır.

99. Sıkıntı, haram zevk ve eğlencelerin rehberidir… Ümitsizlik, fikrin dalâletinin; kalbin karanlığı, ruh sıkıntısının kaynağıdır.

100. إِذَا تَأَنَّثَ الرِّجَالُ بِالتَّهَوُّسِ تَرَجَّلَ النِّسَاءُ بِالتَّوَقُّحِ[1677]: Bir dost meclisine güzel bir kadın girince riya, rekabet ve haset damarı uyanır. Demek, medeni toplumda kadınların açılmasından kötü ahlâk ortaya çıkar.

101. İnsanlığın kötülüklere bulanmış şimdiki hırçın ruhunda mütebessim, küçük cenazeler olan suretlerin, resimlerin rolü mühimdir.

102. Yasaklanmış heykel, ya taş haline gelmiş bir zulüm ya cisimleşmiş bir heves veya vücut bulmuş bir riyadır.

103. İslamiyet'in herkesçe kabul edilmiş apaçık esaslarına tamamen uyarak hakkıyla onun iç dairesine girmiş bir zâttaki genişletme meyli, mükemmelleşme meylidir. Lâkaytlık ile o dairenin dışında sayılan birinde ise tahrip meylidir. Fırtına ve zelzele zamanında, değil içtihat kapısını açmak, belki pencereleri de kapatmak maslahattır, faydalıdır. *Lâubaliler ruhsatlarla*[1678] *okşanmaz; azimetlerle,*[1679] *şiddetle ikaz edilir.*

104. Biçare hakikatler, kıymetsiz ellerde kıymetsiz olur.

105. Küremiz hayvana benziyor, hayat alâmetleri gösteriyor. Acaba yumurta kadar küçülse bir çeşit hayvan olmayacak mıdır? Veya bir mikrop, yerküremiz kadar büyüse ona benzemeyecek midir? Hayatı varsa ruhu da vardır. Âlem insan kadar küçülse, yıldızları zerreler ve atomlar hükmüne geçse o da şuurlu bir hayvan olmayacak mıdır? Allah'ın böyle çok hayvanları var.

106. Şeriat ikidir:

Birincisi, âlemin küçük bir misali olan insanın fiillerini ve hallerini düzene koyan, kelâm sıfatından gelen bildiğimiz şeriattır.

İkincisi, insanın büyük bir misali olan âlemdeki hareketleri ve duruşları düzene koyan, irade sıfatından gelen büyük yaratılış kanunlarıdır ki, bazen yanlış olarak "tabiat" diye isimlendirilir. Melekler büyük bir ümmettir, irade sıfatından gelen ve fıtrî şeriat denilen yaratılış kanunlarının taşıyıcısı ve temsilcisidirler, o kanunların suretini alırlar.

107. إِذَا وَازَنْتَ بَيْنَ حَوَاسِّ حُوَيْنَةٍ خُرْدَبِينِيَّةٍ وَحَوَاسِّ الْإِنْسَانِ

تَرٰى سِرًّا عَجِيبًا إِنَّ الْإِنْسَانَ كَصُورَةِ يٰسٓ كُتِبَ فِيهَا سُورَةُ يٰسٓ[1680]

108. Maddecilik manevî bir vebadır ki, insanlığın şu müthiş sıtmaya tutulmasına sebep oldu, onu Allah'ın gazabına çarptırdı. Telkin ve tenkit kabiliyeti genişledikçe o salgın hastalık da yayılır.

109. En bedbaht, en muzdarip, en sıkıntılı kimse işsiz adamdır. Zira tembellik yokluğun biraderzadesidir,[1681] çalışmak varlığın hayatı ve hayatın uyanıklık halidir.

110. Faizin kap ve kapıları olan bankaların faydası, insanlığın fenası olan dinsizlere, bunların en zalimlerine ve onların da haram zevk ve eğlencelere en düşkünlerinedir. İslam âlemine mutlak zarardır, insanlığın mutlak refahı nazara alınmaz. Zira gayrimüslim harbî[1682] ise ve haddini aşıyorsa hürmetsizdir, masum değildir.

111. Cumada hutbe dinin emir ve yasaklarını, herkesçe kabul edilmiş esaslarını hatırlatır; nazarî fikirleri öğretmez. Arapça ifadeler bunları daha yüce bir şekilde hatıra getirir. Hadis ile ayet karşılaştırılsa görülür ki, en belâgat sahibi insan dahi ayetin belâgatine yetişemez, sözü ona benzemez.

Said Nursî

Bu mektup, on iki sene önce yazılmış ve Sikke-i Tasdîk-i Gaybî kitabında yer almış bir mektuptan bir parçadır.

Risale-i Nur'un bu vatan ve millete kazandırdığı büyük ve çok mukaddes iki neticeyi ifade etmesi ve gerçekten o iki neticenin memlekette ve İslam âleminde aynen görülmüş olması dolayısıyla bu mektup çok mühimdir.

بِاسْمِهٖ سُبْحَانَهُ[1683]

Risale-i Nur'un bu mübarek vatanın manevî bir kurtarıcısı olması yönüyle, şimdi iki dehşetli manevî belayı defetmek için matbuat[1684] âlemi vasıtasıyla görünmeye başlamasının, ders vermesinin zamanı geldi veya gelecek gibidir, zannederim.

O dehşetli belâlardan biri: Hıristiyanlığı mağlup eden ve anarşiyi yetiştiren, kuzeyde çıkan dehşetli dinsizlik cereyanının bu vatanı mânen istila etmesine karşı *Risale-i Nur*, Zülkarneyn'in seddi gibi bir Kur'an seddi vazifesi görebilir.

İkincisi: İslam âleminin bu mübarek vatanın ahalisine karşı pek şiddetli itiraz ve ithamlarını yok etmek için matbuat diliyle konuşmak gerekir, diye kalbime ihtar edildi.

Ben dünyanın halini bilmiyorum. Fakat Avrupa'da istila edercesine hükmeden ve semavî dinlere dayanmayan dehşetli cereyanın her yeri sarmasına karşı *Risale-i Nur* hakikatleri bir kale olduğu gibi, İslam âleminin ve Asya kıtasının hâlihazırdaki itiraz ve ithamını yok etmeye, eski muhabbet ve kardeşliğini geri getirmeye vesile olan, Kur'an'ın bir mucizesidir.

Bu memlekette vatanını seven siyasilerin çabuk aklını başına alıp *Risale-i Nur*'u bastırarak resmen neşretmeleri lâzımdır ki, bu iki belâya karşı siper olsun.

Acaba yirmi senedir tahkikî imanı[1685] bu vatanda pek kuvvetli bir şekilde neşreden *Risale-i Nur* olmasaydı, bu dehşetli asırda, hayret verici inkılâp ve infilâklarda bu mübarek vatan, Kur'an'ını ve imanını dehşetli darbelerden tam koruyabilir miydi?

Said Nursî

بِسْــــــمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَا اَللّٰهُ يَا رَحْمٰنُ يَا رَحِيمُ يَا فَرْدُ يَا حَيُّ يَا قَيُّومُ يَا حَكَمُ يَا عَدْلُ يَا قُدُّوسُ[1686]

İsm-i Âzam'ın hakkına, Kur'an-ı Mucizü'l Beyan'ın hürmetine ve Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* şerefine, bu Mektubat'ı bastıranları ve

mübarek yardımcılarını Cennet-ül Firdevs'te ebedî saadete mazhar eyle, âmin.

İman ve Kur'an hizmetinde daima muvaffak eyle, âmin.

Amel defterlerine *Mektubat* kitabının her bir harfine karşılık bin sevap yazdır, âmin. Nurların neşrinde sebat, devam ve ihlâs ihsan eyle âmin. Yâ Erhamerrâhimîn! Bütün *Risale-i Nur* talebelerini iki cihanda mesut eyle, âmin.

İnsî ve cinnî şeytanların şerlerinden muhafaza eyle, âmin.

Ve bu aciz ve biçare Said'in kusurlarını affeyle, âmin...

Bütün Nur Talebeleri namına
Said Nursî

Medine-i Münevvere'de bulunan mühim bir âlimin *Risale-i Nur* hakkında yazdığı bir manzumedir:

GÖNÜLLER FATİHİ BÜYÜK ÜSTADA

Nuruyla bütün gönlümü fetheyleyen Üstad!

Gönlüm seni kutsî heyecanlarla eder yâd.

İlhamıma can geldi beraat haberinle,

Müminleri şâd eyleyen[1687] ulvî zaferinle.

Sıyrıldı ufuklardan o kasvetli bulutlar,

Göklerde melekler bu büyük bayramı kutlar.

Milyonların imanını kurtardı cihadın,

Par-par yanar imanlı gönüllerdeki yâdın.

Coşturmada imanları, binlerle vecizen,

Tarihini kutsî heyecanlarla süzerken.

İlhamımı mest etti tecellâ-yı cemâlin,

Fatih gibi rehberleri andırmada halin.

Dağlar gibi sarsılmadın, en korkulu günlerde,

Her ânı ölümler dolu tazyikin önünde.
Dünyalara dehşet salıyor sendeki iman,
Sarsılmayan imanına düşman bile hayran!
Rehber sana, zira Yüce Peygamberimizdir.
Ölmez eserin, gençliğe gösterdiğin izdir.
Kur'an-ı Kerîm'in ezelî feyzine erdin,
İnsanlığa iman ve kemâl dersini verdin.
Ey başlara cennetlerin ufkundan inen taç!
Âlem senin irfanına, irşadına muhtaç.
Derya gibi nurlar taşıyor her eserinden;
Allah'a giden Nurcuların rehberisin sen!
Milyonları derya gibi coşturmada "Sözler"
Cennetteki âlemleri seyretmede gözler.
Hikmet dolu her cümlede, Kur'an'daki nur var,
Her lem'ada bin bir güneşin huzmesi çağlar.
"Nur yolcusu" insanlığa örnek olacaktır,
Kutsî heyecanlarla gönüller dolacaktır!
Mefkûresi, günden güne erdikçe kemâle
Gark olmada iç âlemi, en tatlı visale.
Coştukça denizler gibi kalbindeki iman,
Bin ders-i hakikat veriyor ruhuna Kur'an.
Âzâdedir İslam'ı saran tehlikelerden,
Davası temiz çünkü siyasi lekelerden.
Her hamlesinin kuvve-i kutsiyesi vardır,
Vicdanları mest eyleyen ulvî sesi vardır.
Aşkın ezelî sırrına erdikçe gönüller,

Yer yer donatır ufkunu sevda dolu renkler.
Bir ülkeyi baştan başa fetheyledin ey Nur!
Nurun olacaktır bütün insanlığa düstur.
Kur’an seni teyit ediyor mucizelerle,
Ey şanlı gönül fatihi hiç durmadan ilerle!
Tarih-i hayatın doludur harikalarla.
Hiç sönmeden âlemde güneşler gibi parla!
Manzume-i şemsiyeyi[1688] temsil ediyorsun,
Heybetli fezalarda hız almış gidiyorsun.
İmanlı nesiller seni takip edecektir;
Yıllarca, asırlarca peşinden gidecektir!
Tarihi aşarken sen o iman dolu hızla,
Milyonları aşmış bütün evlâtlarınızla
Birden açılır ruhuma esrarlı bir âlem,
Vasfeyleyemez aşkımı, şiirimdeki nâlem[1689]...
Ali Ulvî Kurucu

HAKİKAT IŞIKLARI

Herkes bilmez gökte ne var,
Görür onu göz sahibi.
Parıldıyor güneş kadar,
Hakikati umman gibi.
İster gönül elbet huzur,
Âhir demde etmiş zuhur,
Âlemlere doğmuş o nur,
Gökten inen ferman gibi.
Ferdiyeti[1690] elhak ayan

Odur gönüllere sultan
Var mı bilmem ulu burhan,[1691]
Bu Bediüzzaman gibi!
Lisanından saçılır nur,
Cinnî okur, insan okur,
Hûr-u cennet[1692] işte bu "Nur"
Gönüllerde cânân gibi.
Ahirzaman esrarını,
İhbar-ı gayb envârını,[1693]
Attı âlem ekdârını,[1694]
Doğdu şems-i tâbân[1695] gibi.
Semâvâttan rahmet indi,
Akan gözyaşları dindi,
Küfr u dalâl yıldı, sindi,
Görünmeyen şeytan gibi.
Söndü hain faaliyet,
Yıkıldı o deccâliyet,
Halâs[1696] buldu İslamiyet,
Tahta çıkan hakan gibi.
Ey yâreli şîr-i jiyan,[1697]
Bu hâb-ı gafletten[1698] uyan!
Alemlere devr-i umran,
Asr-ı nüzûl-ü Furkan[1699] gibi.
İklimlerde iman yeli,
Eser, gönüller neşeli.
Öpsem o gül kokan eli,

O bülbül-ü handân[1700] gibi.
Âdemoğlu necat arar,
Hak daveti "Nur"larda var,
Ey şehriyâr-ı şehriyâr![1701]
Sensin bize sultan gibi.
Arşa çıkan feryadımız,
Alındı şimdi dâdımız.[1702]
O sevgili üstadımız,
Gönülde Süleyman gibi.
Ey ekmel-i âhirzaman,[1703]
Sensin mahbub-u Müsteân,
Feda sana bu cism ü can,
Hak yolunda kurban gibi!
Said'i beklerdi yıllar,
Sensin gönülde muntazar,[1704]
Peygamberim vermiş haber
Olma bize pinhân[1705] gibi.
Perdelenmişse zuhurun,
Gizlenmez haşmetli nurun,
Gölgesi olmaz ki nurun,
Firdevs'teki cânân gibi.
Ey hatib-i devr-i zaman!
Sürûr[1706] buldu kevn ü mekân.
Seni bekler gizli-ayan,
Hep hastalar, Lokman gibi.
Nur yolunun kurbanıyız,

Kehkeşânın[1707] sâmânıyız,[1708]

O ateşin dumanıyız,

Ateş yanan külhan gibi.

Rânâ[1709] rengin güle benzer,

Ruh üfürür, kokun eser,

Ufkumuzda oldun seher,

Tam ağaran bir tan gibi.

Ey cilvesi zahir rahmet,

Bari bizlere imdat et!

Kulun olmak diler elbet,

Bahçenizde fidan gibi.

Pes gönlümüz hep daim pes,

Ey ağlayan feryadı kes!

Boş geçmesin hiçbir nefes,

“Allah bes, gayri heves”!

Mehmed Kayalar

1647 Âlemlerin Rabbi, Rahman ve Rahîm Allah’a, üzerimizdeki hadde hesaba gelmez lütufları adedince hamd ve senâ, bütün insanlığa rahmet ve kurtuluş vesilesi olarak gönderdiği habibi Hazreti Muhammed’e (aleyhissalâtü vesselam), nezih aile fertlerine ve seçkin ashabına salât ve selam olsun.

1648 İ’caz: Mucize derecesinde benzersiz söz. Benzerinin yapılması mümkün olmadığı için herkesi şaşırtıp aciz bırakma.

1649 Sen her türlü eksiklikten, noksandan, hatadan uzaksın. Aslında bizim gücümüz, kudretimiz de yok. Üstün kudret ve izzet sahibi, tam hüküm ve hikmet sahibi sadece sensin.

1650 Mülk ve melekût âlemleri: Varlığın, aynanın boyalı ve parlak taraflarına benzeyen, dış ve iç yüzleridir. Melekût tamamen Yaratıcısına dönük, her şeyin şeffaf ve temiz olduğu, sebeplerin tesirinin bulunmadığı âlemdir. Mülk âleminde ise sebepler, Yaratıcının izzetine ters hallere perde ve vesile olurlar.

1651 Emir âlemi: Cenâb-ı Hakk’ın irade sıfatının tecelli ettiği, kâinatta olan ve olacak her şeyin emrinin verildiği âlem. Bir nevi irade sıfatının arşıdır.

1652 Bkz. Buhârî, enbiyâ 50; Müslim, îmân 242; Ebû Dâvûd, melâhim 14; İbni Hibbân, es-Sahîh 15/233.

1653 HAŞİYE Meali: Gözün gündüze benzeyen beyazı, geceye benzeyen siyahlığıyla beraber

olmazsa göz, göz olmaz.
1654 Süveyda: Kalbde bulunan siyah nokta.
1655 İzan: Kavrayış, anlayış.
1656 İnsanın fiillerinde iradesinin payı olmadığını iddia eden bâtıl mezhep.
1657 İnsanın fiillerini tamamen kendisinin yarattığını iddia edip ilahî iradeyi yok sayan bâtıl mezhep.
1658 HAŞİYE Sırp bir askerin Avusturya veliahdına attığı bir tek gülle Birinci Dünya Savaşı'nı patlattı, otuz milyon insanın mahvına sebep oldu.
1659 Îlâ-yı kelimetullah: Allah'ın ismini ve İslam'ı yüceltmek, duyurmak.
1660 Farz-ı kifaye: Bir kısım Müslümanların yerine getirmesiyle bütün ümmetin üstünden sorumluluğun kalktığı farz.
1661 İspanyol hastalığı: 1918-1920 yılları arasında salgın olan ölümcül grip.
1662 "Cemiyetteki yardımlaşma durgun şeyleri hareketlendirmeye, cemaatteki haset ve kıskançlık da hareket edenleri durdurmaya sebep olur."
1663 HAŞİYE Malûmdur ki, matematikte çarpma ve toplama işlemi sayıyı artırır. Dört kere dört, on altı olur. Fakat kesirlerde çarpma ve toplama bilakis sayıyı küçültür. Üçte birin üçte birle çarpımı dokuzda bir olur. Aynen onun gibi, insanlarda sağlık ve istikamet ile birlik olmazsa; sayı arttıkça bunlar azalır, bozuk ve kıymetsiz olur.
1664 Bkz. Müslim, imâre 59; Tirmizî, fiten 7; Ebû Dâvûd, salât 46; Nesâî, imâre 48; İbni Mâce, fiten 8, 22.
1665 Ehak: Daha doğru, en doğru.
1666 Hasen: Güzel. Ahsen: Daha güzel, en güzel.
1667 Yolum haktır.
1668 Hak, yalnız benim yolumdur.
1669 Yolum güzeldir.
1670 Güzel yalnız benim yolumdur.
1671 Bkz. Buhârî, sulh 8; Müslim, birr 138.
1672 Bkz. Buhârî, cum'a 37, talâk 24, deavât 61; Müslim, cum'a 13-15.
1673 Bkz. Buhârî, îmân 36, fazlü leyleti'l-kadr 2, 3, ta'bîr 8; Müslim, sıyâm 205-213.
1674 Bkz. İbni Mâce, duâ 9; et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-evsat 1/164.
1675 Bkz. Lokman sûresi, 31/34; Buhârî, istiskâ 29, tefsîru sûre (6) 1, (13) 1, (31) 2, tevhîd 4; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 2/24, 52, 58, 122.
1676 Mahviyet: Alçakgönüllülük.
1677 Zevk ve eğlenceye düşkün erkeklerin nefislerine uyarak kadınlaşması, kadınların hayasızlıkla erkekleşmesine sebeptir. (Bu mânâya yakın hadisler için bkz. Buhârî, libâs 61; Tirmizî, edeb 34; Ebû Dâvûd, libâs 28)
1678 Ruhsat: Kulların özürlerine dayalı olarak, meşru dairede tanınan kolaylık.
1679 Azimet: İbadetlerin eksiksiz ve mükemmel bir şekilde yapılması.
1680 Mikroskopla görülebilecek bir canlı ile insanın duyuları karşılaştırıldığında şaşırtıcı bir sır görürsünüz. Bir hattat tarafından "yâ-sîn" harfleri içinde "Yâsîn sûresi"nin tamamı yazıldığı gibi, insanın içinde de binlerce âlem vardır.
1681 Kardeş çocuğu, yeğen, kuzen.
1682 Dar'ül harpte bulunan, arada anlaşma bulunmayan, gayrimüslim kimse
1683 Her türlü noksan sıfattan uzak Allah'ın adıyla.
1684 Matbuat: Basın.
1685 Tahkikî iman: Sağlam, delillerle pekişmiş, kalbde kök salmış iman.
1686 Ya Allah, ya Rahman: Ey Zât'ı itibarıyla merhametli olan! Ya Rahim: Ey rahmetiyle mahlûkatına merhamet eden! Ya Ferd: Ey eşi ve benzeri olmayan! Ya Hayy: Ey her zaman var

olan, diri olan, ezelî ve ebedî hayat sahibi olan! Ya Kayyûm: Ey kendi Zât'ı ile var olup, zeval bulmayan ve bütün varlıkları varlıkta tutup onları yöneten! Ya Hakem: Ey hükmü geçersiz kılınmayan Hâkim! Ya Adl: Ey tam adalet sahibi! Ya Kuddûs: Ey her şeyi tertemiz yapan ve kendisi bütün eksiklerden uzak ve yüce Zât!

1687 Sevindirmek.
1688 Güneş sistemi.
1689 Feryat, inilti.
1690 Yegâne, biricik olma.
1691 Delil.
1692 Cennet hurileri.
1693 Nurlar.
1694 Kederler.
1695 Parlayan güneş.
1696 Kurtuluş.
1697 Kükremiş aslan.
1698 Gaflet uykusu.
1699 Kur'an-ı Kerîm'in indiği asır.
1700 Şen bülbül.
1701 Padişahlar padişahı.
1702 Adalet.
1703 Ahirzamanın mükemmeli.
1704 Beklenen.
1705 Gizli.
1706 Sevinç
1707 Samanyolu.
1708 Servet, zenginlik.
1709 Güzel, hoş.

Fihrist

BİRİNCİ MEKTUP

Dört Sorunun Cevabıdır.

Birincisi: Hazreti Hızır'ın hayatı hakkındadır, o münasebetle hayatın beş mertebesini gayet güzel ve ikna edici bir tarzda anlatır.

İkincisi: اَلَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيٰوةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا[1710] ayetinde, ölümün bir nimet suretinde ve mahlûk (yaratılmış) olarak anlatılmasının sırrını gayet güzel bir şekilde ispatlar; ölümün de hayat gibi bir nimet ve yaratılmış olduğunu bildirir.

Üçüncüsü: "Cehennem nerededir?" sorusuna cevap verir; cehennemin yerini gayet akla uygun bir şekilde beyan eder ve gösterir. Küçük ve büyük cehennem arasındaki farkı bildirip ilmî ve mantıkî bir tarzda ispatlamakla beraber, Cenâb-ı Hakk'ın ahirette gayet muhteşem ve parlak bir şekilde tecelli edecek azamet ve rubûbiyetinin büyük bir sırrına ve büyük cehennemin yaratılışının bir hikmetine işaret eder. Aynı şekilde, cennet ve cehennemin; yaratılış ağacının iki meyvesi, kâinat silsilesinin iki neticesi, şu olup biten, akıp giden işlerin, hallerin ve yeryüzünün manevî mahsullerinin iki mahzeni, lütuf ve kahrın iki tecelli yeri olduğunu gösterir.

Dördüncü Soru'nun cevabında, fâni sevgililere duyulan mecazî aşk hakiki aşka döndüğü gibi, insanın koca dünyaya karşı mecazî aşkının da iman sırrı ile makbul bir hakiki aşka dönüşebileceği gayet güzel ve ikna edici bir şekilde ispatlanır.

İKİNCİ MEKTUP

Bu zamanda insanları irşada ve dini neşretmeye çalışanların zaruret olmadıkça sadaka ve hediye kabul etmemeleri gerektiğini anlatır, bunun sırrını dört sebebiyle bildirir. إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى اللّٰهِ[1711] ve اِتَّبِعُوا مَنْ لَا يَسْئَلُكُمْ أَجْرًا وَهُمْ مُهْتَدُونَ[1712] gibi insanlardan istiğna hakkındaki ayetlerin mühim bir sırrını tefsir eder. Der ki: İlim ve dini neşretmeye çalışanlar, mümkün olduğu

kadar istiğna ve kanaat ile hareket etmezse hem dalâlet yolundakilerin ithamına hedef olur hem de ilmin izzetini koruyamazlar. Salihlik ve dini neşretmek gibi ahirete ait hususlara karşılık hediye almak, ahiret meyvelerini dünyada fâni bir surette yemek demektir.

ÜÇÜNCÜ MEKTUP

فَلَا أُقْسِمُ بِالْخُنَّسِ ۝ اَلْجَوَارِ الْكُنَّسِ[1713] yemenindeki yüksek bir i'caz nurunu.. وَالْقَمَرَ قَدَّرْنَاهُ مَنَازِلَ حَتّٰى عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ[1714] ayetinin teşbihindeki parlak bir i'caz parıltısını.. ve هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذَلُولًا فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا[1715] ayetinde, yerkürenin uçsuz bucaksız kâinatta yüzen, Cenâb-ı Hakk'ın bir gemisi olduğunu gösteren parlak bir hakikati tasvir eder. Dünyadan cehenneme göçmek için dalâlet ehlinin seyahatini.. bütün eşya bir tek Zât'a isnat edilse vücûb derecesinde bir kolaylık olduğunu.. eşyanın var edilmesi çeşitli sebeplere verilirse imkânsızlık derecesinde bir zorluk ortaya çıkacağını gayet güzel ve ikna edici şekilde, özetle bildirir; iki mühim i'caz nüktesini tefsir eder.

DÖRDÜNCÜ MEKTUP

وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا[1716] ayetinin bir sırrının *Risale-i Nur* hakkında tecelli ettiğini bildirir. Hem

Der Tarîk-i Nakşibendî lâzım âmed çâr terk:

Terk-i dünya, terk-i ukba, terk-i hestî, terk-i terk

düsturuna karşılık, aczmendî yolunda pek mühim bir düsturu beyan eder.

Hem أَفَلَمْ يَنْظُرُوا إِلَى السَّمَاءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَاهَا وَزَيَّنَّاهَا وَمَا لَهَا مِنْ فُرُوجٍ[1717] ayetinin bir sırrını; şiire benzer fakat şiir olmayan, muntazam fakat manzum olmayan, gayet parlak fakat hayal olmayan, yıldızları konuşturan bir yıldızname ile tefsir eder.

BEŞİNCİ MEKTUP

Şeriatın bir hizmetkârı ve vesilesi olan tarikata mensup bazı zâtların, ona fazla önem verip tarikat ile kanaat ederek iman hakikatlerinin neşrinde tembellik ve lâkaytlık göstermeleri münasebetiyle yazılmıştır. Velâyetin

üç kısmını beyan edip en mühim tarikat olan velâyet-i kübrânın, yani büyük velâyetin, peygamber varisliği sırrıyla sünnet-i seniyyeye uymak ve iman hakikatlerinin neşrinde özen göstermek olduğunu ispatlar.

Tarikatların en mühim gayesi, faydası ve nihayeti olan iman hakikatlerinin açığa çıkmasının *Risale-i Nur* ile de olabildiğini.. ve *Risale-i Nur*'un eczalarının o vazifeyi tarikat gibi fakat daha kısa bir zamanda gördüğünü gösterir.

ALTINCI MEKTUP

حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[1718] ، فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللّٰهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ[1719]

ayetlerinin bir sırrını, birbiri içinde hissedilmiş beş çeşit hazin gurbetin karanlığında imanın nuru, Kur'an'ın feyzi ve Rahman'ın lütfundan gelen bir teselli nurunu anlatarak tefsir ediyor. Bu mektup en katı kalbi de ağlatacak derecede rikkatli, dokunaklıdır ve en ümitsiz, kederli kalbi dahi ferahlatacak derecede nurludur.

YEDİNCİ MEKTUP

Hazreti Peygamber'in münafıkların ithamından beriliği, temizliği hakkındaki

مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلٰكِنْ رَسُولَ اللّٰهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ[1720] ، فَلَمَّا قَضٰى زَيْدٌ مِنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَاكَهَا لِكَيْ لَا يَكُونَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِي أَزْوَاجِ أَدْعِيَائِهِمْ[1721]

ayetlerinin mühim bir sırrını tefsir ediyor. Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* birden fazla evlilik yapmasının nefsanî olmadığını.. aksine, sözleri ve fiilleri gibi hal ve tavırlarında görünen şeriat hükümlerine vasıta olmak için hususi dairesinde çok talebesi bulunduğunu..ve Hazreti Zeyneb'le evliliğinin sırf Allah'ın emri ve kader-i rabbanî ile olduğunu bildiriyor. Eski zaman münafıklarınınki gibi yeni zaman dinsizlerinin de tenkitlerini kesin bir şekilde kırıyor.

SEKİZİNCİ MEKTUP

فَاللّٰهُ خَيْرٌ حَافِظًا وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ[1722] diyen Hazreti Yakub'un *(aleyhisselam)* Hazreti Yusuf'a *(aleyhisselam)* karşı hissiyatının aşk olmadığını.. belki

yüce bir şefkat mertebesi olduğunu.. şefkatin aşktan çok yüksek ve keskin bulunduğunu.. Rahman ve Rahîm isimlerine vesilenin şefkat olduğunu bildirerek بِسْــــمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ ’in güzel bir sırrını, فَاللّٰهُ خَيْرٌ حَافِظًا وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ ayetinin parlak bir nüktesini tefsir ediyor.

DOKUZUNCU MEKTUP

Keramet, ikram, inayet ve istidraca[1723] dair mühim bir kaideyi bildirir: Kerametin ortaya konulması zarar iken, ikramın ifade edilmesinin şükür olduğunu.. en selametli kerametin, bilmediği halde ona mazhariyet olduğunu.. hakiki kerametin ise kendi nefsine değil, belki Rabbine itimadı artıran keramet olduğunu, yoksa bunun istidrac olduğunu ifade eder.

Hem dünya hayatını mutlu geçirmenin çaresinin, ahiret için verilen şiddetli hisleri dünyanın fâni işlerine sarf etmemek olduğunu.. aşkın mecazî ve hakiki iki türü bulunduğu gibi; hırs, inat ve istikbal endişesi misali şiddetli hislerin de mecazî ve hakiki olmak üzere ikişer kısmı bulunduğunu.. mecazî hislerin gayet zararlı ve kötü ahlâka sebep; hakikilerin ise gayet faydalı ve güzel ahlâka vesile olduğunu ispatlar.

Hem İslam ile imanın mühim bir farkını bildirir. Yani İslamiyet hakka tarafgirlik ve teslim olma, boyun eğme; iman ise hakkı kabul ve tasdiktir. Yirmi sene önce dinsiz bir Müslüman bulunduğu gibi, şimdi de âdeta gayrimüslim müminler var göründüğünü gösterir.

Hem *Risale-i Nur* eczalarının ne derece şiddetli bir şekilde İslamiyet’e tarafgirlik hissi verdiğini, iman esaslarını ne kadar kuvvetli ve kesin ispat ettiğini bildirir.

ONUNCU MEKTUP

İki Sorunun Cevabıdır.

Birincisi:

لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِي السَّمٰوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَلَا أَصْغَرُ مِنْ ذٰلِكَ وَلَا أَكْبَرُ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ[1724] ، وَكُلَّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُبِينٍ[1725]

ayetlerinin bir sırrını tefsir eder. "İmam-ı Mübîn" ve "Kitab-ı Mübîn"in neden ibaret olduğunu bildirir.

İkincisi: "Haşir meydanı neresidedir?" sorusuna gayet akla uygun, mühim ve parlak bir cevap verir.

ON BİRİNCİ MEKTUP

Dört ayrı bahistir. Bu dört mesele birbirinden uzak olduğundan, bu mektup perişan görünüyor. Bu perişan mektup münasebetiyle kardeşlerimi ihtar ediyorum ki:

Bu küçük mektupları hususi bir surette, hususi bazı kardeşlerime yazmıştım. Büyük mektuplar meydana çıktıktan sonra küçüklerin de herkese gösterilmesi lâzım geldi. Halbuki intizamsız, karışık bir suretteydiler. Onlar ne halde yazılmışsa öyle kalması gerekiyordu. Sonradan tashih ve tanzim etmeye izinli değiliz!

İşte bu On Birinci Mektup, perişan bir surette, birbirinden çok uzak dört meseleden ibarettir. Hem karışık hem perişandır. Fakat şairlerin ve âşıkların zülf-ü perişaniyi sevdikleri ve beğendikleri gibi, bu mektup da zülf-ü perişan tarzında, soğuk yapmacıklık karışmadan, asıl sıcaklık ve tatlılığını muhafaza etmesi niyetiyle kendi halinde bırakılmış.

Bu Mektubun Birinci Bahsi: إِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَعِيفًا[1726] ayetinin bir sırrını tefsir eder, şeytanın vesveselerine kapılanlara mühim bir ilaç ve merhemdir.

İkinci Mesele: Barla Yaylası; Tepelice, Çam, Katran, Ardıç, Karakavak'ın bir meyvesidir; *Sözler*'de yazıldığı için buraya alınmamıştır.

Üçüncü ve Dördüncü Meseleler: Kur'an'ın i'cazı karşısında medeniyetin aczini gösteren yüzlerce misalden ikisidir. Kur'an'a muhalif medenî hukukun ne kadar haksız olduğunu ispat eden iki örnektir:

Birincisi: فَلِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنْثَيَيْنِ[1727] Tam adalet olan Kur'an hükmü, kıza mirastan üçte bir veriyor. Bu mesele medeniyetin miras hususunda kıza hakkından fazla hak vermekle büyük haksızlık etmiş ve merhamete muhtaç o kıza zulmetmiş olduğunu kesin bir şekilde ispatlıyor.

İkincisi: فَلِأُمِّهِ السُّدُسُ[1728] ayetinin bir sırrına dairdir. Mimsiz medeniyet nasıl kıza hakkından fazla hak verdiğinden haksızlık etmişse, annenin hakkını kesmekle daha çok haksızlık ettiğini gösterir. Bunun en muhterem bir hakikat olan anne şefkatine karşı dehşetli bir haksızlık, vahşetli bir hürmetsizlik, cinayet gibi bir hakaret, Cenâb-ı Hakk'ın rahmet arşını titreten nimete karşı bir nankörlük ve toplum hayatına şifa veren bir şefkat bağına bir zehir katmak hükmünde bir hata olduğunu ispat eder.

ON İKİNCİ MEKTUP

İlimle meşgul bazı dostların münakaşa ettikleri üç meseleye dair üç sorularına üç kısa cevaptır.

Birincisi: "Hazreti Âdem'in cennetten çıkarılmasının ve bir kısım insanların cehenneme atılmasının hikmeti nedir?" sorusuna kesin bir cevap veriyor.

İkincisi: "Şeytanların ve şerlerin yaratılması, var edilmesi şer değil mi? Çirkin değil mi? Cemîl-i Mutlak ve Rahîm-i ale'l-ıtlak'ın (hiçbir suretle kayıtlı olmayan mutlak Rahîm'in) rahmetinin güzelliği buna nasıl müsaade etmiş?" sorusuna kesin cevap veriyor.

Üçüncüsü: "Masum insanlara ve hayvanlara musibet ve belâları musallat etmek zulüm değil mi? Âdil-i Mutlak'ın adaleti buna nasıl müsaade ediyor?" sorusuna gayet ikna edici ve kesin bir tarzda cevap veriyor.

ON ÜÇÜNCÜ MEKTUP

Ehl-i dünyanın ve siyasetçilerin bana zulüm ve baskıları karşısında susmamın, tahammülümün sebebini merak eden birçok kardeşimin çeşitli sorularına Eski Said lisanıyla ve Yeni Said'in kalbiyle verilmiş ibretli ve merak uyandıran bir cevaptır.

Esası şudur: Hâlık-ı Rahîm'in rahmeti yâr ise herkes yârdır, her yer yarar. Eğer O yâr değilse her şey kalbe bârdır, yani yüktür, herkes de düşmandır. Allah'a hamd olsun, rahmet-i ilahî yâr olduğu için ehl-i dünyanın bana ettikleri türlü zulmü çeşit çeşit rahmete çevirmiştir.

Serbestlik belgesi almak ve kanunsuz baskılardan kurtulmak için müracaat etmememin bir iki mühim sebebini bildirir.

Özü: Ben zalim insanların mahkûmu değilim; belki adil kaderin mahkûmuyum, ona müracaat ediyorum. Hem haksızlığı hak zannedenlere karşı hak dava etmek bir nevi haksızlık ve hakka karşı bir nevi hürmetsizliktir.

Hem bu mektup, dünya siyasetinden kaçınmamın sebebini mühim bir hakikatle anlatıyor.

ON DÖRDÜNCÜ MEKTUP

Telif edilmemiştir.

ON BEŞİNCİ MEKTUP

Altı Mühim Soruya Altı Mühim Cevaptır.

Birinci Soru: "Sahabiler velilerden büyük oldukları halde, sahabenin içindeki fitneyi çeviren bozguncuları neden velâyet nazarıyla keşfedemediler ve bu, dört raşit halifeden üçünün şehit olmasıyla neticelendi?" Bu soruya iki mühim makamla cevap veriliyor.

İkinci Soru: "Hazreti Ali'nin *(radıyallâhu anh)* zamanındaki savaşların mahiyeti nedir? O savaşlarda ölen ve öldürenlere ne isim verilir?" sorusuna gayet mühim ve merak uyandıran, düşündürücü bir cevap verilmiş.

Üçüncü Soru: "Âl-i Beyt'in başına gelen feci ve gaddarca muamelenin hikmeti nedir?" Bu soruya gayet mühim bir cevap veriliyor.

Dördüncü Soru: "Ahirzamanda Hazreti İsa'nın *(aleyhisselam)* gökten ineceği,[1729] deccalı öldüreceği,[1730] insanların umumiyetle hak dini kabul edeceği ve kıyamet vaktinde 'Allah Allah' diyen bulunmayacağı[1731] rivayet ediliyor. Böyle umumiyetle imana geldikten sonra nasıl küfre gidilir?" sorusuna merak uyandıran, hakiki ve mühim bir cevap veriliyor.

Beşinci Soru: "Kıyamet hadiseleri ölmüş insanların ruhlarına tesir edecek mi?" sorusunun cevabında mühim bir hakikat beyan ediliyor.

Altıncı Soru: "كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ[1732]" ayetinin hükmü ahireti, cennet ve cehennem ile oradakileri de içine alıyor mu?" sorusuna gayet mühim, düşündürücü ve kuvvetli bir cevap veriliyor. Şu soruları merak edenlere bu risale büyük bir iksirdir.

ON ALTINCI MEKTUP

اَلَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا
وَقَالُوا حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ[1733]

ayetinin bir sırrını, başıma gelen bir hadise münasebetiyle "Beş Nokta" ile tefsir ediyor.

Birinci Nokta: Hak ve hakikat olan Kur'an hizmetinin, bu zamanda çoğu yalancılıktan ibaret, bid'at ve dalâlet olan siyasetten beni kesinlikle men ettiğine dairdir.

İkinci Nokta: Ebedî hayata ciddi çalışmak ve zararsız, dosdoğru yolla Kur'an'a hizmet etmek elbette siyasetin telaş ve gürültüsünden çekilmeyi gerektirdiğinden, ehl-i dünyanın hata ve hareketlerini hoş görmek değil, belki kalblerimizi bulandırmaması için onlara bakmamaktayız.

Üçüncü Nokta: Başıma gelen ağır baskı ve musibetlere karşı tahammülümün mühim bir sebebini iki hadiseyle beyan eder.

Dördüncü Nokta: Ehl-i dünyanın evhamlı sorularına cevaptır. O cevapta, mecburen, Kur'an hizmetine ait bir keramet olarak hakkımızda gözle görülen ve hiçbir şekilde inkâr edilemeyen birkaç ilahî inayet söyleniyor.

Beşinci Nokta: Ehl-i dünyanın katmerli bir zulümle bana teklif ettikleri bid'at içeren kaidelerine karşı onları tam susturacak bir cevaptır.

On Altıncı Mektup'un Zeyli

Zalim ehl-i dünyanın ve dinsizlerin dünyalarından, siyasetlerinden bütün bütün çekildiğim halde, kendi hainliklerinden habbeyi kubbe yaparak hakkımda gösterdikleri evham ve telaşa karşı Eski Said lisanıyla, ilmin izzetini muhafaza için ağızlarına şiddetli bir tokat vurarak kafalarındaki evhamı uçurur.

ON YEDİNCİ MEKTUP

Has bir kardeşime yazılmış küçük bir taziyenamedir. Gerçi bu mektup görünüşte küçüktür, fakat faydası büyük ve ona ihtiyaç umumidir. Çocukları buluğ çağına ermeden vefat eden anne ve babalara mühim bir müjdedir. En ümitsiz ve kederli kalb, bu taziyede hakiki bir teselli ve ferah bulur. Bu mektup, küçük yaşta vefat eden çocukların bekâ âleminde ebedî, sevimli birer çocuk olarak kalıp anne ve babalarının kucaklarına verileceğini, وِلْدَانٌ مُخَلَّدُونَ[1734] sırrıyla ebedî sevinç kaynakları olacağını ispat eder.

ON SEKİZİNCİ MEKTUP

Üç Mühim Meseledir.

Birincisi: Evliyadan hakikati delilleriyle bilen zâtların keşif ile hak gördüğü ve büyük ölçüde müşahede ettiği hadiselerin, şehadet âleminde yani şu görünen âlemde bazen gerçeğe zıt şekilde, bazen de küçük bir ölçüde tezahür etmesinin sırrını şirin ve güzel bir temsille anlatır.

İkinci Mesele: Vahdet-i vücud meşrebine dair gayet mühim bir hakikat ve güzel bir izahtır. Vahdet-i vücuddan dem vuran ve onu merak eden, bu İkinci Mesele'yi dikkatle okumalı. Çünkü vahdet-i vücud, kafa karışıklığına yol açmış mühim bir meşrep ve hakikat ehlinin görüş ayrılığına düşmesine sebep olmuş acayip bir yoldur. Bu İkinci Mesele, onun mahiyetini gösterir ve ispat eder ki, o meşrep ehl-i sahvın (ilahî hakikatlere uyanıkken vâkıf olanların) meşrebi değil, hem en yüksek meşrep de değil; ehl-i sahv olan sahabe ve sıddîk zâtların ve varislerinin meşrepleri vahdet-i vücûddan daha yüksek, daha selametli, daha makbuldür.

Üçüncü Meselesi: Kâinatın tılsımının üç mühim muammasından birinin çözülmesine kısaca bir işarettir. O muammalardan birincisi Yirmi Dokuzuncu Söz'de, ikincisi Otuzuncu Söz'de, bu üçüncüsü ise Yirmi Dördüncü Mektup'ta Kur'an-ı Hakîm'in sırrıyla tamamen keşfedilmiş ve o tılsım çözülmüştür.

ON DOKUZUNCU MEKTUP

Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* mucizelerine dairdir. Üç yüzden fazla mucizeyi beyan eder. Bu risale, Allah Resûlü'nün *(aleyhissalâtü vesselam)* mucizelerini anlattığı gibi kendisi de o mucizelerin bir kerametidir ki üç dört yönden harika olmuştur.

Birincisi: Nakil ve rivayet olmakla beraber yüz elli sayfayı[1735] HAŞİYE geçtiği halde kitaplara müracaat edilmeden, ezbere, dağ ve bağ köşelerinde, üç dört günde, her gün iki üç saat çalışmak suretiyle tamamının on iki saatte telif edilmesi harika bir hadisedir; bu risaledeki Peygamber *(aleyhissalâtü vesselam)* mucizelerinin kerametinin bir parıltısı olmuştur.

İkincisi: Bu risale uzun olmasına rağmen ne yazması usanç verir ne de okundukça tatlılığını kaybeder. Tembel kâtipleri öyle bir şevk ve gayrete getirdi ki, bu sıkıntılı ve usançlı zamanda, bir sene içinde civarımızda yetmişe yakın nüshası yazıldı. Peygamberlik mucizesinin bir kerameti olduğuna dair, bunu bilenlere kanaat verdi.

Üçüncüsü: Acemi ve tevafuktan haberi olmayan kâtiplerin bize daha tevafuk görünmeden önce yazdıkları nüshalarda "*Resûl-u Ekrem" (aleyhissalâtü vesselam)* kelimesi bütün risalelerde ve *"Kur'an" lafzı* beşinci parçada öyle bir tarzda tevafuk etti ki,[1736] HAŞİYE zerre kadar insafı olan bunu tesadüfe veremez. Kim gördüyse bunun kesinlikle gayba ait bir sır, Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* mucizelerinin bir kerameti olduğu hükmüne varıyor.

Bu risalenin başındaki esaslar çok mühimdir. Hem buradaki hadislerin hemen hemen tamamı hadis imamlarınca kabul edilmiş ve sahih olmakla beraber, Resûl-u Ekrem'in *peygamberliğiyle alâkalı kesin hadiseleri bildiriyor. Bu risalenin meziyetlerini söylemek lâzım gelse yine bunun kadar bir eser yazmak gerekeceğinden, arzulu olanları bu risaleyi bir kere okumaya davet ediyoruz.*

On Dokuzuncu Mektup'un Beşinci ve Altıncı Nüktelerinin Fihristidir

Bu nüktelerde gayba dair haberler hakkındaki hadislerin birkaçı zikredilmiştir. O hadisler Hazreti Hasan *(radıyallâhu anh)* ile Hazreti Muaviye'nin *(radıyallâhu anh)* savaş ve barışını.. Hazreti Ali *(radiyallâhü anh)* ile Hazreti Zübeyr'in *(radıyallâhu anh)* savaşacağını.. Resûl-u Ekrem'in pak hanımlarından birinin, mühim bir fitnenin başına geçeceğini.. ve Hazreti Ali'nin *(radıyallâhu anh)* katlini haber vermiş.

Hem o hadisler Hazreti Hüseyin'in *(radıyallâhu anh)* Kerbelâ'da katlini.. kendisinden *(aleyhissalâtü vesselam)* sonra Âl-i Beyt'inin katl ve sürgüne maruz kalacaklarını.. Hazreti Ali'nin *(radıyallâhu anh)* hilafete önce geçmemesinin sebebini.. hilafetin niçin Allah Resûlü'nün Âl-i Beyt'inde devamlı kalmadığını.. saadet asrındaki o dehşetli fitnenin hikmetini.. Müslümanların bütün devletlere üstün geleceğini.. Hazreti Ebûbekir *(radıyallâhu anh)* ve Hazreti Ömer'in *(radıyallâhu anh)* hilafetlerinin mahiyetini.. müşrik Kureyş reislerinin nerede öldürüleceklerini.. bir aylık uzak bir mesafede Mûte Savaşı'ndan aynen haberler verdiğini.. Hazreti Hasan'ın *(radıyallâhu anh)* hilafetini.. Hazreti Osman'ın *(radıyallâhu anh)* Kur'an okurken şehit olacağını.. Abbasi devletini.. Cengiz ve Hülâgu'yu.. ve İran'ın fethini bildirir. Hem Allah Resûlü, Habeş hükümdarının cenaze namazını, vefatından haberi olmadan aynı vakitte kılmıştır.

Hem o hadisler, Hazreti Fâtıma'nın *(radıyallâhu anhâ)* vefatını.. Ebû Zerr'in *(radıyallâhu anh)* yalnız başına, bir dağda vefat edeceğini.. Ümmü Haram'ın Kıbrıs'ta vefat edeceğini.. yüz bin insan öldüren Haccac Zalim'i.. İstanbul'un fethini.. İmam Ebû Hanife'yi *(radıyallâhu anh)*.. İmam Şâfiî'yi *(radıyallâhu anh)*.. ümmetin yetmiş üç fırka olacağını.. Kaderiye topluluğunu, Rafızîleri.. Hazreti Ali *(radıyallâhu anh)* sebebiyle insanların iki kısım olacaklarını.. Fars ve Rum kızlarını.. Hayber Kalesi'nin fethini.. Hazreti Ali *(radıyallâhu anh)* ile Muaviye'nin savaşını.. Hazreti Ömer *(radıyallâhu anh)* sağ kaldıkça fitnelerin ortaya çıkmayacağını.. Süheyl İbni Amr'ın *(radıyallâhu anh)* mühim bir vazifesini.. aynı dakikada Kisra'nın oğlunun babasını öldürdüğünü..

Hâtıb'ın, Kureyş'e gizli mektup yazdığını.. Ebu Leheb'in oğlu Utbe'yi bir aslanın parçalaması için ettiği bedduanın kabul olup aynen çıktığını.. Bilâl Habeşî *(radıyallâhu anh)* ezan okuduğu zaman Kureyşlilerin gizlice tenkit ettiklerini.. Hazreti Abbas *(radıyallâhu anh)* iman etmeden önceki gizli parasını.. Hazreti Peygamber'e *(aleyhissalâtü vesselam)* bir Yahudinin sihir yaptığını.. sahabe meclisinde birinin dinden çıkacağını.. Hazreti Peygamber'i *(aleyhissalâtü vesselam)* katle niyetlenenlerin iman ettiklerini.. müşriklerin Kâbe duvarındaki yazılarını kurtların yediğini ve o yazılar içinde yalnız Allah'ın isimleri bulunan kısımlara dokunmadıklarını.. Beytü'l-Makdis'in fethinde büyük bir veba salgını çıkacağını.. Yezid ve Velid gibi şerli reisleri haber vermiş ve "Bundan sonra onlar bize değil, biz onlara hücum edeceğiz." diye bildirmiştir. Bunlar gibi gayba dair pek çok haber bu iki nüktede beyan edilmiştir.

On Dokuzuncu Mektup'un Birinci Zeyli

يٰسٓ۝وَالْقُرْاٰنِ الْحَكِيمِ۝اِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ[1737]

ayetlerinin mealinde yüzlerce ayetin en mühim hakikatleri olan Allah Resûlü'nün *(aleyhissalâtü vesselam) peygamberliğini* "On Dört Reşha" adıyla on dört kesin, parlak ve sağlam delille tefsir ve ispat eder, en inatçı düşmanı dahi susturur. Allah Resûlü'nün peygamberliğini güneş gibi gösterir.

Ayın Yarılması Mucizesine Dair

Şu risale ayın yarılması mucizesine bu zamanın felsefecilerinin itirazlarını "Beş Nokta" ile kesin bir şekilde reddeder, ona hiçbir engel bulunmadığını gösterip sonunda beş "icma" ile ayın yarılması hadisesinin gerçekleştiğini kısaca ispatlar. Ve Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* ayın yarılması mucizesini güneş gibi gösterir.

On Dokuzuncu Mektup'un Zeyl'inin Bir Parçası

Allah Resûlü'nün *(aleyhissalâtü vesselam)* peygamberliği hakkındadır. Mirac Risalesi'nin Üçüncü Esas'ının sonundaki üç mühim müşkülden birincisine dair "Şu büyük mirac niçin Muhammed-i Arabî'ye

(aleyhissalâtü vesselam) mahsustur?" sorusuna kısaca, özet şeklinde verilen cevaptır.

Âyetü'l-Kübrâ Risalesi'nin,
Allah Resûlü'nün Peygamberliğinden Bahseden
On Altıncı Mertebesi

Kâinatın esaslarına, kâinattaki büyük varlıklara Hâlık'ını soran bir seyyahın gördüklerinden bir parçadır, makam münasebetiyle buraya alınmıştır.

YİRMİNCİ MEKTUP

فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[1738] ayetinin en mühim bir hakikatini bildiren,

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَيُمِيتُ
وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ[1739]

beyanının on bir kelimesinde on bir müjde ve on bir kesin delil bulunduğuna dair bir mektuptur. Gerçekten hakiki tevhid mertebeleri hakkındaki bu mektup bir kibrit-i ahmerdir,[1740] büyük bir iksirdir. O derece parlak ve o kuvvetli deliller gösteriyor ki, en inatçı dinsizleri dahi imana getiriyor. On Dokuzuncu Mektup olan Allah Resûlü *(aleyhissalâtü vesselam)* hakkındaki risale, kelime-i şehadetin ikinci kelâmı olan وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللّٰهِ[1741] hükmünü ne kadar kesin ve kuvvetli şekilde ispat etmişse, bu Yirminci Mektup da kelime-i şehadetin birinci kelâmı olan أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[1742] hükmünü o kesinlik ve kuvvetle ispat ediyor. Hakiki ve kuvvetli imanı kazanmak isteyenler bunu okusun. Bilhassa Dokuzuncu Kelime bahsinde ilahî ilim ve iradeyi çok açık bir şekilde ispat ettiği gibi, Onuncu Kelime bahsinde de وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ deliliyle مَا خَلْقُكُمْ وَلَا بَعْثُكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ[1743] ayetinin mühim bir sırrını ve en muazzam bir hakikatini "Beş Nükte"de bildiriyor. İman hakikatlerinin büyük bir tılsımını o beş nükte ile çözüyor.

Yirminci Mektup'un Onuncu Kelimesine Zeyl

أَلَا بِذِكْرِ اللّٰهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ[1744] ayeti ile

ضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا رَجُلًا فِيهِ شُرَكَاءُ مُتَشَاكِسُونَ وَرَجُلًا سَلَمًا لِرَجُلٍ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًاۜ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِۜ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ[1745]

ayetinin en mühim ve en muazzam bir hakikatini üç temsille tefsir eder. Ve her şeyin, bütün eşyanın Cenâb-ı Hakk'ın kudretiyle bir tek şey kadar kolay olduğuna.. ilahî kudrete verilmediği vakit ise bir tek şeyin kâinat kadar zor olduğuna dair en mühim bir sırrı ve en muğlak muammayı gayet kolay bir tarzda tefsir ederek çözer.

YİRMİ BİRİNCİ MEKTUP

Küçük bir mektuptur fakat gayet büyük bir ayetin büyük bir hakikatini bildirdiği için ona ihtiyaç büyüktür.

إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا۝وَاخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا[1746]

ayetinin ayrı ayrı beş surette ihtiyar anne babaya şefkate dikkati çekmesinin sırrını gösterir. Evinde ihtiyar anne babası, akrabası veya Müslüman kardeşleri bulunanlar bu mektubu okumaya çok muhtaçtır.

YİRMİ İKİNCİ MEKTUP

"İki Bahis"tir.

Birinci Bahis

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ[1747]

اِدْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ[1748]

وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللّٰهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ[1749]

ayetlerinin sırrıyla, müminleri kardeşliğe ve muhabbete davet ediyor. Onları nifak ve şikak, yani bozgunculuk ve anlaşmazlık ile kin ve düşmanlıktan men edecek mühim sebepleri gösteriyor. Kin ve düşmanlığın, müminler arasında hem hakikatçe hem hikmetçe hem insaniyetçe hem İslamiyet'çe hem şahsî hayat ve toplum hayatı bakımından hem manevî hayat yönünden gayet çirkin, reddedilmiş ve zulüm olduğunu kesin bir şekilde ispatlayıp zikredilen ayetlerin mühim bir sırrını tefsir ediyor.

İkinci Bahis

إِنَّ اللّٰهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ[1750]

وَكَأَيِّنْ مِنْ دَابَّةٍ لَا تَحْمِلُ رِزْقَهَا اَللّٰهُ يَرْزُقُهَا وَإِيَّاكُمْ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ[1751]

sırrıyla, müminleri hırstan şiddetli bir şekilde men eden sebepleri gösteriyor. Ve hırsın da düşmanlık kadar zararlı ve çirkin olduğunu kesin delillerle ispatlayarak şu büyük ayetin mühim bir sırrını tefsir ediyor. Hırsa düşenler, bu ikinci bahsi çok dikkatle okuyup değerlendirmelidir. Kin ve düşmanlık hastalığına yakalananlar, tam şifalarını birinci bahiste bulurlar.

İkinci bahsin hâtimesinde, zekâtın önemi ve İslam'ın esaslarından biri olmasının hikmeti güzelce bildirilmekle beraber, hakikatli bir rüyada görülen güzel bir hakikat beyan ediliyor.

Şu risalenin "Hâtime"sinde أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ[1752] ayeti, altı derece başkalarını kınamayı kınamakla, insanın altı yönden gıybetten men edildiğini.. mucizevî ve harika bir i'caz ile gıybetin hem aklen hem kalben hem insaniyet yönünden hem vicdanen, yaradılış ve aynı millî kök ve değerlere sahip olma bakımından kınanmış, reddedilmiş, çirkin ve zararlı olduğunu kesin bir şekilde, Kur'an'ın i'cazına yakışacak bir tarzda bildiriyor. Gıybet alçakların silahı olması yönüyle, izzet-i nefis sahibi bir kimsenin bu pis silaha tenezzül edip onu kullanmadığına dair şöyle denilmiştir:

أُكَبِّرُ نَفْسِي عَنْ جَزَاءٍ لِغِيبَةٍ وَكُلُّ اغْتِيَابٍ جُهْدُ مَنْ لَا لَهُ جُهْدُ[1753]

YİRMİ ÜÇÜNCÜ MEKTUP

Bu mektubun birkaç bahsi var. Bütün bahisler yerine latif ve mânidar bir tek bahis aynen yazıldı. Şöyle ki:

Kıssaların en güzeli olan Hazreti Yusuf *(aleyhisselam) kısassının sonunu* haber veren تَوَفَّنِي مُسْلِمًا وَأَلْحِقْنِي بِالصَّالِحِينَ[1754] ayetinin ulvî, latif, müjdeli ve i'cazlı bir nüktesi şudur: Diğer ferahlı, saadetli kıssaların sonundaki ölüm ve ayrılık haberlerinin elemi, kıssadan alınan hayalî lezzeti acılaştırıyor, kırıyor. Bilhassa tam bir ferah ve saadet içinde bulunduğunu söylediği

sırada ölümü, ayrılığı haber vermek daha elemlidir, dinleyenlere “eyvah” dedirtir. Halbuki şu ayet, Hazreti Yusuf kıssasının en parlak kısmıdır; Mısır hükümdarı gibi olduğu, anne ve babasıyla görüştüğü ve kardeşleriyle tanışıp kucaklaştığı, dünyada en büyük saadeti ve ferahı tattığı bir sırada Hazreti Yusuf’un *(aleyhisselam)* vefatını şöyle bir surette haber veriyor: Şu ferahlı ve saadetli vaziyetten daha mesut, daha parlak bir hale ulaşmak için Hazreti Yusuf, Cenâb-ı Hak’tan ölümü istedi ve vefat etti, o saadete erişti. *Demek kabrin arkasında o dünyevî, lezzetli saadetten daha cazibeli bir saadet ve daha ferah bir vaziyet vardır; Hazreti Yusuf (aleyhisselam) gibi hakikati gören bir zât ona kavuşmak için dünyada gayet lezzetleri tattığı bir durumdayken gayet acı olan ölümü istedi.* İşte Kur’an-ı Hakîm’in şu belâgatine bak, Yusuf kıssasının sonunu nasıl haber veriyor: D*inleyenlere elem ve üzüntü değil, aksine, bir müjde ve sevinç katıyor. Kabrin arkası için çalışınız, hakiki saadet ve lezzet ondadır diyerek doğru yolu bildiriyor. Hem Hazreti Yusuf’un yüce sıddıklık vasfını gösteriyor ve şöyle diyor: Dünyanın en parlak ve en çok sevinç veren hali bile ona gaflet vermez, onu kendine bağlamaz, o yine ahireti ister.*

YİRMİ DÖRDÜNCÜ MEKTUP

Kâinatın hayret verici tılsımını ve çözülmesi zor muammasının en mühim bir sırrını keşfedip çözen bir mektuptur ve en mühim sorulardan birinin[1755 HAŞİYE] cevabıdır. Şöyle ki:

“Cenâb-ı Hakk’ın yüce isimlerinden Rahîm, Kerîm, Vedûd’un gerektirdiği şefkatli, hikmet ve fayda gözeten ve muhabbet içeren lütuflar pek müthiş, korku veren ölümle, hiçlikle, yokluk ve ayrılıkla, musibet ve zorluklarla nasıl ve ne şekilde bağdaşır?” sorusuna, kâinatın tılsımının üçüncü muammasını halleden ve kâinattaki daimî faaliyetin gereklerini gösteren “Beş Remiz” ile, gaye ve faydalarını ispat eden “Beş İşaret” ile cevap veriyor. Bu mektup “İki Makam”dır. Birinci Makam “Beş Remiz”dir.

Birinci Remiz: İspat ediyor ki, Sâni-i Hakîm ne yaparsa haktır. Hiçbir şeyin ve hiçbir canlının ona karşı hak dava edemeyeceğinin ve “şu iş haksız oldu” diyemeyeceğinin sırrını kesin bir tarzda ispatlıyor.

İkinci Remiz: Hayret verici, müthiş, daimî bir suretteki Rabbanî faaliyetin sırrını ve varlıkların sürekli yaratılıp değiştirilmesindeki büyük hikmeti bildiriyor, yaratılışın en mühim bir muammasını çözüyor.

Üçüncü Remiz: Yok olan şeylerin hiçliğe gitmediğini, belki kudret dairesinden ilim dairesine geçtiğini ve eşyadaki güzelliğe ait görünen beğenme, şeref ve makamın Cenâb-ı Hakk'ın isimlerine ait olduğunu gayet güzel bir şekilde ispat ediyor.

Dördüncü Remiz: Varlıkların sürekli değiştirilip yenilenmesinin; bir tek sayfada, her dakikada ayrı ayrı mânidar mektupları yazmak gibi, kâinat sayfasında Cenâb-ı Hakk'ın isimlerinin cilveleriyle ilahî cemâl, celâl ve kemâlin sayısız ayetlerinin sınırlı sayfalarda sınırsız bir surette yazılması olduğunu ispatlıyor.

Beşinci Remiz: İki mühim nüktedir.

Birinci Nükte: Vâcibü'l-Vücûd'a bağını iman ile hisseden insanın sonsuz varlık nuruna mazhar olduğunu.. ve bunu hissetmeyenin, nihayetsiz yokluk karanlıklarına ve ayrılık elemlerine maruz kaldığını gösterir.

İkinci Nükte: Dünyanın üç yüzünün bulunduğunu bildirir. Görünen yüzünde yokluk, ayrılık, ölüm ve hiçlik var; Cenâb-ı Hakk'ın isimlerinin aynası ve ahiretin tarlası olan[1756] iç yüzlerinde ise yokluk, ayrılık, ölüm ve hiçlik bir tazelenme, yenilenme, bekânın cilvelerini gösteren bir vazifelendirme ve terhistir.

Bu Mektubun İkinci Makamı

Bir "Mukaddime" ile "Beş İşaret"tir.

Mukaddime: Cenâb-ı Hakk'ın hallâkıyetinden (yaratıcılığından) ve tasarruflarından gayet büyük bir hakikati, muazzam ve muhteşem kanunlarla bildiriyor. Mesela bir kuşun tüylü elbisesini değiştiren Sâni-i Hakîm, aynı kanunla kıyamet vaktinde kâinatın suretini ve haşirde şu görünen şehadet âleminin elbisesini de değiştirir.

Hem bir ağacın ne kadar meyvesi ve çiçeği bulunuyorsa her bir çiçeğin de o kadar gayesi, her bir meyvenin de o kadar hikmeti bulunduğunu

gösteriyor.

Beş İşaret: Eşya yok olup gittikten sonra verdiği beş mühim netice itibarı ile bir yönden mevcut değilken beş yönden mevcut kalıyor. Şöyle ki:

Her bir varlık yok olup gittikten sonra onun ifade ettiği mânâlar ve arkasında bâki kalan misalî hüviyeti, misal âleminde muhafaza edilir. Hem hayatı boyunca geçirdiği haller ile "mukadderat" denilen hayat hikâyesi misal âleminin defterlerinden olan misalî levhalarda yazılır. Bunlar ruhanîlere daimî, mevcut bir mütalaa yeri olur. Hem cin ve insanların, amelleri gibi ahiret pazarına ve âlemine gönderilecek mahsulleri, hayatı boyunca geçirdiği haller ve Rabbine yaptığı türlü tesbihat bâki kalır. Hem Cenâb-ı Hakk'a ait icraat ve sıfatların görünmesine vesile olan çok şeyi arkasında bırakır, öyle giderler. Beş İşaret, bu beş hakikati, kesin delil hükmünde makul ve makbul beş temsille bildiriyor.

Yirmi Dördüncü Mektup'un Birinci Zeyli

قُلْ مَا يَعْبَؤُا بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ[1757] ayetinin mühim bir sırrını beş nükte ile tefsir eder. Duanın, kulluğun büyük bir sırrı olduğunu.. kâinattan daimî bir surette rubûbiyet dergâhına giden en büyük vesilenin dua olduğunu.. ve duanın büyük tesiri bulunduğunu kesin bir şekilde ispatlar. Bununla beraber, külliyet kazanan ve devamlı bir duanın kesinlikle makbul olmasına binaen, bütün ümmetin Resûl-u Ekrem'e *(aleyhissalâtü vesselam)* salâvat namıyla dualarının neticesinde Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* ne kadar yüksek bir mertebede bulunduğunu gösterir. Duanın da üç mühim çeşidini zikreder. Hem der ki, duanın en güzel ve en latif meyvesi, en leziz ve en hazır neticesi şudur:

Dua eden insan bilir ve dua ile bildirir ki, sesini işiten, derdine derman yetiştiren, ona merhamet eden biri var; o Zât'ın kudret eli her şeye yetişir. İnsan, bu boş, ıssız dünyada yalnız değil; Kerîm bir Zât var, ona bakar, onu yalnızlık hissinden kurtarır.. sınırsız ihtiyaçlarını yerine getirebilir.. ve sayısız düşmanını defedebilir… İnsan kendini böyle bir Zât'ın huzurunda

tasavvur ederek bir ferahlık ve sevinç duyup dünya kadar ağır bir yükü üzerinden atar, اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ[1758] der.

Yirmi Dördüncü Mektup'un İkinci Zeyli

Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* miracına ve mevlide dair üç mühim soruya gayet ikna edici, mantıklı ve parlak bir cevaptır. Bu zeyl gerçi kısadır, fakat gayet kıymetlidir. Allah Resûlü'nün *(aleyhissalâtü vesselam)* mevlidine karşı şevk hissedenler bu kısma çok iştiyak duyarlar.

Hâtimesinde gayet mühim bir mantık düsturu ile *kâinatta en büyük ve mükemmel ferdin, 'üstad-ı küll'ün (her şeyiyle, herkesin üstadı) ve en büyük sevgilinin Resûl-u Ekrem (aleyhissalâtü vesselam)* olduğunu ispat eder.

YİRMİ BEŞİNCİ MEKTUP

Yâsin sûresinin yirmi beş ayetine dair "Yirmi Beş Nükte" olmak üzere Cenâb-ı Hakk'ın rahmetinden istenmiş, fakat daha zamanı gelmediğinden yazılmamıştır.

YİRMİ ALTINCI MEKTUP

وَإِمَّا يَنْزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللّٰهِۜ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ[1759]

sırrına dair "Şeytana ve taraftarlarına karşı Kur'an'ın bir delili" adıyla, iblisi aciz bırakan ve azgınlık yolunda gidenleri susturan gayet mühim bir mektuptur.

Bu mektubun dört bahsi var.

Birinci Bahis: En müthiş hücumunu def etmekle şeytanı öyle bir şekilde susturur ki, içine girip saklanacağı, vesvese vereceği bir yer bırakmaz. Şeytanı ve takipçilerini o kadar kuvvetli, akla dayanan ve kesin delillerle susturur ki, şeytan olmasalar imana gelirlerdi. Fakat bu bahis maalesef cin ve insî şeytanların gayet çirkin davalarını ve hilelerini bütün bütün iptal ve def etmek için onların çirkin fikirlerini farazî bir surette zikredip öyle çürütüyor. Mesela diyor ki, "Farz edelim, dediğiniz gibi Kur'an, Allah kelâmı değilse en basit ve sahte bir kitap olurdu. Halbuki meydandaki

eserleriyle göstermiş ki, en yüce kitaptır.” İşte bu gibi farazî tabirlerin titreyerek yazılmasına mecbur kalınmıştır. Bu bahsin sonunda, şeytanın Kaf sûresinin [1760](قٓ وَالْقُرْاٰنِ الْمَجِيدِ) fesahat ve selasetine dair verdiği bir vesvese ve itirazı reddediliyor.

İkinci Bahis: Bir insanda vazife, kulluk ve zât itibarı ile üç şahsiyet bulunduğunu, o şahsiyetlerin ahlâk ve eserlerinin bazen birbirine muhalif olduğunu anlatıyor.

Üçüncü Bahis:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثٰى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا[1761]

ayetinin toplum hayatındaki münasebetlere dair gayet mühim bir sırrını ve insanların millet millet, kabile kabile yaratılmasının mühim bir hikmetini “Yedi Mesele” ile tefsir eder. Bu bahis milliyetçilere mühim bir dermandır. Şu zamanın en müthiş hastalığına gayet faydalı bir ilaçtır. Hamiyet sahibi görünen sahtekârların, yalancı milliyetçilerin yüzlerindeki perdeyi açar, sahtekârlıklarını gösterir.

Dördüncü Bahis: Altı sorunun cevabı olan “On Mesele”dir.

Birincisi: [1762]رَبُّ الْعَالَمِينَ kelimesinin tefsirinde on sekiz bin âlem denilmesinin hikmeti münasebetiyle Kur’an’dan birkaç nükte beyan edilir.

İkinci Mesele: “Allah’ı bilmek, O’nun varlığını bilmekten farklıdır.” cümlesi hakkında Muhyiddin Arabî, Fahreddin Razî’ye sormuş: “Bundan maksat nedir?” Cevabında marifetullaha dair gayet mühim bir mesele anlatılmıştır.

Üçüncü Mesele: “[1763]وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي اٰدَمَ ve [1764]إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا ayetleri nasıl bağdaşır?” sorusuna gayet güzel, nurlu ve mühim bir cevaptır.

Dördüncü Mesele: “[1765]جَدِّدُوا إِيمَانَكُمْ بِلَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ hikmeti nedir?” sorusuna gayet güzel ve nurlu bir cevaptır.

Dördüncü Mesele’nin Zeyl’inde, vahdaniyetin yani Cenâb-ı Hakk’ın bir ve benzersiz oluşunun gayet büyük, geniş ve uzun bir deliline kısaca işaret edilir.

Beşinci Mesele: Yalnız "لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ[1766] diyen, مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ[1767] demeden kurtulabilir mi?" sorusuna mühim bir cevaptır.

Altıncısı: Birinci Bahis'teki şeytanla münazarada çirkin tabirlerin zikredilmesinin sebebini bildirir. Hem mühim bir temsille şeytanın taraftarlarını en dar, en akıl dışı ve en nefret edilecek bir mevkiye sıkıştırır. Meydanı, Kur'an talebeleri hesabına zapt ederek Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* her bir halinin, her bir hasletinin ve her bir tavrının o kuvvetli temsile göre birer mucize hükmüne geçip peygamberliğini ispat ettiğini gösterir.

Yedincisi: Çok vehme kapılan ve zarardan sakınmak gayesiyle bizden uzaklaşan bazı dostların manevî kuvvetlerini artırmak için yazılmıştır. Bazı maksatlarla hizmetimizden çekilen ve maksatlarının aksiyle tokat yiyenleri, çok misalden yedi küçük misal ile anlatır. Gösterir ki, siperini bırakıp kaçanlar daha çok yaralanırlar.

Sekizincisi: Diyorlar ki: "Kur'an'daki sözlerin, kelimelerin, zikirlerin ve tesbihlerin her birinden insanın manevî latifeleri hissesini istiyor. Mânâları bilinmezse hisse alınmaz, öyleyse tercüme edilse daha iyi değil mi?" Şu müthiş ve mugalâtalı (demagojiye dayanan) soruya karşı gayet mühim, ibretli ve zevkli bir cevaptır. Kur'an lafızları ve peygamber *(aleyhissalâtü vesselam)* beyanları mânâlara cansız ve ruhsuz elbiseler değil; aksine canlı, feyiz veren ciltlerdir. Canlı bir beden soyulursa elbette ölür. Hem nahve (sözdizimine) dayanan Kur'an lafızlarındaki i'caz ve îcazın (vecizliğin) hakiki tercümeye engel olduğunu gösterir.

Dokuzuncusu: "Ehl-i Sünnet ve Cemaat olan hak ehli dairesinin dışında veli zâtlar bulunabilir mi?" sorusuna mühim ve merak uyandıran bir cevaptır.

Onuncusu: Kur'an-ı Hakîm'in hizmetinde bulunan bu biçare Said ile görüşen ve görüşmeyi arzu eden dostlara mühim bir düsturdur.

YİRMİ YEDİNCİ MEKTUP

Bu mektup, *Risale-i Nur* müellifinin talebelerine yazdığı, hakikatin ta kendisi olan, çok latif ve güzel mektuplar ile *Risale-i Nur* talebelerinin Üstad'larına ve bazen birbirlerine yazdıkları, *Risale-i Nur*'un mütalaasından aldıkları parlak feyizleri ifade eden mektuplardan oluşan çok zengin bir risaledir. Bu kitabın üç dört misli kadar büyüdüğü için buraya alınmamıştır. Müstakil olarak Barla, Kastamonu, Emirdağ Lâhikaları diye neşredilmiştir.

YİRMİ SEKİZİNCİ MEKTUP

"Sekiz Mesele" adıyla sekiz risaledir.

Birinci Risale Olan Birinci Mesele

Sadık rüyaların hakikatini ve faydasını gayet güzel ve hakikatli "Yedi Nükte" ile beyan eder. Bu risale hem kıymetlidir hem merak uyandırır.

İkinci Mesele Olan İkinci Risale

"Hazreti Musa *(aleyhisselam)* Hazreti Azrail'in *(aleyhisselam)* gözüne tokat vurmuş." mealindeki bir hadise dair mühim bir münakaşayı kökünden bitirir ve dinsizler tarafından bu türlü hadislere gelen itirazlara set çeker. Bu risale küçüktür, fakat merak uyandırır.

Üçüncü Mesele Olan Üçüncü Risale

Bu biçare, müflis Said'in ziyaretine gelenlerin ne niyetle görüşmeleri gerektiğini beyan eder; sırf Kur'an-ı Hakîm'in hakikatlerinin ilancısı olması itibarı ile görüşmek lâzım geldiğini anlatır. O görüşmenin mühim faydalarını ve Said'in şahsiyetinin hiçliğinin nazara alınmayacağını, belki ilancısı olduğu mukaddes dükkânın kıymetli cevherlerini nazara almak gerektiğini "Beş Nokta" ile gayet güzel bir şekilde ispatlar. Bununla beraber, Kur'an hizmetinin kerametlerinden ve Rabbanî inayetlerden, benim ve bazı kardeşlerimin mazhar olduğumuz pek çok inayetten, vuku bulmuş ve kesin birkaç misali zikreder.

Bu risaleyi tamamlayan kısımda, risalelerin yazılmasında, bilhassa telifinde ve bilhassa Yirmi Dokuzuncu Mektup'ta görünen harika bir inayet anlatılır.

Dördüncü Risale Olan Dördüncü Mesele

Mescidimize iki defa saldırıldı, sonuncu defa da mescidimizi kapattılar. Ondan iki veya üç sene önce yine mübarek bir misafirin gelmesiyle mescidimize gayet vahşice ve zalimce tecavüz edildiğinden her taraftan bana soruldu. Böyle herkesin merakını tahrik eden bir hadiseye gereğince cevap vermek için Eski Said lisanıyla "Dört Nokta"dan ibaret mühim, ibretli bir parçadır.

Beşinci Risale Olan Beşinci Mesele

Kur'an-ı Mucizü'l-Beyan'da tekrar tekrar أَفَلَا يَشْكُرُونَ.. أَفَلَا يَشْكُرُونَ[1768] buyrulmasının ve şükretmeyenlerin otuz bir defa فَبِأَيِّ اٰلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ[1769] fermanıyla tehdit edilmesinin sırrını gayet yüce, tatlı, makul ve makbul bir şekilde tefsir ediyor; insanın bir şükür fabrikası olduğunu ispatlıyor. Kâinatın bir nimet hazinesi, şükrün ise onun anahtarı; rızkın da onun neticesi ve şükrün başlangıcı olduğunu gayet güzel ve kesin bir şekilde ispat ediyor.

Der tarîk-ı acz-mendî, lâzım âmed çâr çîz:

Acz-i mutlak, fakr-ı mutlak, şevk-i mutlak, şükr-ü mutlak ey aziz!

hakikat düsturundaki dördüncü esas olan mutlak şükrün parlak ve yüksek hakikatini izah ediyor.

Altıncı Risale Olan Altıncı Mesele

Teksir *Mektubat*'ta neşredildiğinden buraya alınmadı.

Yedinci Risale Olan Yedinci Mesele

قُلْ بِفَضْلِ اللّٰهِ وَبِرَحْمَتِهٖ فَبِذٰلِكَ فَلْيَفْرَحُوا هُوَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ[1770] ayetinin, *Risale-i Nur* ve hizmetkârları hakkındaki mühim bir sırrını ve "Yedi İşaret" adıyla yedi Rabbanî inayeti bildiriyor. Nimetlere şükür suretinde bu yedi inayetin söylenmesinin yedi makul sebebini beyan ediyor. Bu yedi küllî inayetin harikalarına işaret olarak telif vaktinde kendi kendine iki sayfanın bütün satır başlarında yirmi sekiz elif gelip Yirmi Sekizinci Mektup'un mertebesine tevafuk ettiğini[1771] [HAŞİYE] teliften bir zaman sonra fark ettik. Bu

yedi inayeti okuyan, *Risale-i Nur* eczalarının ne kadar mühim olduğunu, Cenâb-ı Hakk'ın inayet nazarında ve himayesinde bulunduğunu bilecektir. Bu yedi inayet küllîdir; kısımları, misalleri yetmişi geçer.

Hâtimesinde bir inayet sırrına dair mahrem bir sorunun cevabı vardır; yedi inayetten birincisi olan tevafuklara gelen veya gelme ihtimali bulunan evhamı kesin bir şekilde def eder. O hâtimenin sonunda da Üçüncü Nükte'de hususi ve umumi inayetlere dair mühim, ince bir rubûbiyet sırrını ve mühim bir Rahmaniyet sırrını gösterir.

Sekizinci Risale Olan Sekizinci Mesele

Altı sorunun cevabı olan "*Sekiz Nükte"*dir.

Birinci Nükte: Tevafuklardaki gayba ait işaretlerin bütün *Risale-i Nur* eczalarında cüzî-küllî bulunduğuna dairdir.

İkinci Nükte: Tevafukların meziyetini, Allah lafzından başka niçin Kur'an'da fevkalâde matlub[1772] olmadığının sırrını beyan eder.

Üçüncü Nükte: Bir kardeşimizin fazla tedbirinin ve cesaretsizliğinin yerinde olmadığını bildirir, bir müftünün Onuncu Söz'ü sığ tenkidine güzel bir cevaptır. (Fakat bu kitaba dâhil edilmemiştir.)

Dördüncü Nükte: "Haşir meydanında insanlar nasıl toplanacak, çıplak olarak mı? Herkes dostlarını görebilir mi? Resûl-u Ekrem'i *(aleyhissalâtü vesselam)* şefaat için nasıl bulacağız? Hadsiz insanlarla bir tek zât olan Resûl-u Ekrem *(aleyhissalâtü vesselam)* nasıl görüşecek? Cennet ve cehennem ehlinin elbiseleri nasıl olacak? Ve bize kim yol gösterecek?" Merak edilen bu altı sorunun ikna edici ve akla uygun cevaplarıdır.

Beşinci Nükte: "Fetret devrinde Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* ecdadı bir dine bağlı mıydı?" sorusunun cevabında güzel bir hakikat beyan ediliyor.

Altıncı Nükte: "Hazreti İsmail'den *(aleyhisselam)* sonra Hazreti Peygamber'in *(aleyhissalâtü vesselam)* ecdadından peygamber gelmiş midir?" sorusuna gayet mühim bir cevaptır.

Yedinci Nükte: "Resûl-u Ekrem'in *(aleyhissalâtü vesselam)* anne babasının ve dedesi Abdülmuttalib'in imanları hakkında en sahih haber hangisidir?" sorusuna gayet mühim ve makul bir cevaptır.

Sekizinci Nükte: "Amcası Ebu Talib'in imanı hakkında en doğru hüküm nedir? Cennete girebilir mi?" sorusuna güzel bir cevaptır.

YİRMİ DOKUZUNCU MEKTUP

"Dokuz Kısım"dır. İçinde yirmi dokuz mühim nükte var. O dokuz kısım, büyük küçük on yedi risaledir.

Birinci Risale Olan Birinci Kısım

بِسْــــــمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ۝اَلرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ۝مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ۝إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ۝اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ۝صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ[1773]

هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ اٰيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِۚ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللّٰهُ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ اٰمَنَّا بِهِۙ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَاۚ وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ[1774]

ayetlerinin bazı sırlarını "*Dokuz Nükte*" ile tefsir eder.

Birinci Nükte: Kur'an'a dairdir; "Kur'an'ın sırları bilinmiyor ve tefsirciler hakikatini anlamamışlar." diyenlere karşı mühim bir cevaptır.

İkinci Nükte: Kur'an-ı Hakîm'deki وَالتِّينِ وَالزَّيْتُونِ[1775]، وَالشَّمْسِ وَضُحٰيهَا[1776] gibi yeminlerde bulunan mühim bir hikmeti beyan eder.

Üçüncü Nükte: Sûrelerin başındaki ilahî birer şifre olan 'hurûf-u mukatta'aya dairdir.

Dördüncü Nükte: Kur'an-ı Hakîm'in hakiki tercümesi mümkün olmadığından ve manevî i'cazındaki yüce üslûp tercümeye gelmediğinden, mühim bir beyanla Kur'an'ın üslûbundaki bir i'caz parıltısını gösterir.

Beşinci Nükte: اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ[1777] cümlesinin ifade ettiği mânânın en kısasının bir satır kadar olduğunu ve hakiki tercümesinin mümkün olmadığını anlatır.

Altıncı Nükte: إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ[1778]'deki birinci çoğul mânâsını ifade eden "nûn" harfine dair mühim bir sırrı, nurlu bir hal ve hakikatli bir hayal içinde beyan eder.

Yedinci Nükte: اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ۝ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ[1779] ayetlerinin mühim ve nuranî sırrının beyanında, bid'atlar çıkarmanın icadının ne kadar çirkin ve zararlı olduğunu gösterir.

Sekizinci Nükte: İslam şeairinin amme hukuku hükmünde olduğuna dair mühim bir sırrı bildirir.

Dokuzuncu Nükte: Şeriata dair meselelerin "taabbüdî" (sırf emrolunduğu için yapılan) ve "mâkulü'l-mana" (hikmeti akılla kavranabilen) diye iki kısım olduğunu; taabbüdî kısmın, hikmet ve maslahatların farklılaşsa da değişmemesinin sırrını beyan eder. Ve ezanın faydasının yalnız bir köy ahalisini namaza davet etmek değil, belki kâinat sarayında mevcudata karşı bütün mahlûklar namına tevhidi ilan etmek olduğunu bildirir.

İkinci Risale Olan İkinci Kısım

شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْاٰنُ هُدًى لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدٰى وَالْفُرْقَانِ[1780] ayetinin büyük bir sırrını, ramazan orucunun yetmiş hikmetinden dokuzunu anlatarak tefsir eder. Bu dokuz hikmet o kadar hakiki, kuvvetli ve cazibelidir ki, Müslüman olmayan da onları görse oruç tutmak için büyük bir şevk ve heves duyar. Kendine Müslüman deyip oruç tutmayanların, bu hikmetler karşısında utanç ve hatalarından ezilmeleri gerektiğini bildirir.

Üçüncü Risale Olan Üçüncü Kısım

Kur'an-ı Mucizü'l-Beyan'ın i'caz türlerinden gözle görülecek kısmının beş altı yönünden birini, Kur'an'ı yeni bir hatla yazarak göstermeye dairdir. Allah'a hamdolsun, öyle bir Kur'an yazıldı. Hafız Osman hattıyla ümmetçe makbul Kur'an'ın sayfa ve satırlarını aynen muhafaza etmekle beraber, Allah lafzı Kur'an'ın tamamında 2806 defa tekrar ettiği halde, nadir ve nükteli istisnalar hariç, gerisinin tevafuk olduğunu anladık, sayfa ve satırlarını değiştirmedik. Yalnız biz tanzim ettik. O tanzimden harika bir tevafuk ortaya çıktı. Yazdığımız Kur'an'ın parçalarını kalb ehli bir

kısım zâtlar görmüş, Levh-i Mahfuz hattına yakın olduğunu kabul etmişler. Bu risale ise Kur'an'ın tevafuklarına dair olması münasebetiyle, sırf gayba dair bir işaret olarak, hiçbirimizin haberi olmadan, ilk telif ve birinci müsveddesinde on bir "Kur'an" kelimesinin bir tek sayfada, birer satırda, bir sırada düz bir hat ile tevafukları, Kur'an tevafuklarındaki bir i'caz parıltısının şu risalede bu harika letafeti gösterdiği hususunda görenlere kanaat verdi.

Bu kısmın geri kalan meseleleri ile "Dördüncü Kısım" tevafuklara dair olduğu için tevafuklar hakkındaki fihrist ile yetinilmiştir.

Dördüncü Kısım Olan Dördüncü Risale

"*Üç Nükte*"dir.

Birinci Nükte: Kur'an'da, "Kur'an" kelimesinin çok sırlarından birini; altmış dokuz yüce ayette latif ve mânidar sayfalar arkasında tevafukla birbirine baktıklarını ve o yüce ayetlerin mânen birbirinin hakikatini kuvvetlendirdiklerini göstermek için.. Kur'an tilaveti sevabını, zikir faziletini ve tefekkür ubûdiyetini birden kazanmak isteyenlere, evrad türünden gayet güzel bir Kur'an hizbi olarak yazılmıştır.

İkinci Nükte: Kur'an-ı Hakîm'de "resûl" kelimesinin tekrarındaki sırların tevafuk yönlerinden birine işaret eder. Yüz altmış ayetteki "resûl" kelimesi birbirine tevafukla mânidar bir şekilde baktığı gibi,[1781] HAŞİYE o yüz altmış muazzam ayet de birbirine bakıyor. Onların birbirini teyit ve ispat ettiğini gösteren, Kur'an'dan hem kıraat hem zikir hem fikir olmak üzere hususi bir hizbdir. Kendine yüce, tatlı, çok kıymetli ve çok faziletli bir vird arzu edenlere mühim bir virddir.

Üçüncü Nükte: Allah lafzının 2806 defa zikredilmesinin çok nükteleri var. Kur'an'ın i'cazının birçok parıltısını gösteriyor. Bu Üçüncü Nükte de onun dört i'caz parıltısına işaret eder.

Beşinci Risale Olan Beşinci Kısım

اَللّٰهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ مَثَلُ نُورِهٖ كَمِشْكٰوةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌۜ اَلْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍۜ اَلزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا
كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍۙ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ

نَارٌ نُورٌ عَلٰى نُورٍ يَهْدِى اللّٰهُ لِنُورِهٖ مَنْ يَشَاءُ[1782]

nurlarla dolu ayetinin sırlarının pek çok nurundan güzel bir tanesi, ramazan-ı şerifte bir ruh halinde, mühim bir kalbî seyahatte görünmüş ve bu risalede bir derece anlatılmıştır. Bu risale küçüktür, fakat çok nurlu ve mühimdir.

Altıncı Risale Olan Altıncı Kısım

وَلَا تَرْكَنُوا اِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ[1783] ayetinin mühim bir sırrını ve büyük bir hakikatini, ins ve cin şeytanların, Müslümanların içine girmiş dinsizlerin ve münafıkların altı hile ile altı yönden hücumlarına altı hakikatle set çekerek ve onları reddederek tefsir ediyor.

Birinci Hileleri: Kur'an hizmetkârlarını makam sevgisi ve şöhret düşkünlüğü vasıtasıyla aldatmalarına karşılık onları gayet ikna edici ve kesin bir cevapla susturur.

İkinci Hileleri: Korku damarıyla hak ehlini haktan çevirmelerine karşılık gayet güzel ve kesin bir cevapla kovulurlar.

Üçüncü Hileleri: Açgözlülük ve hırs yönüyle, hidayet yolundakileri Kur'an hizmetinden vazgeçirmelerine karşılık gayet parlak ve kesin bir cevapla reddedilirler.

Dördüncü Hileleri: Millî damarı tahrik etmek suretiyle hakiki din kardeşlerinin ve Kur'an hizmetinde samimi arkadaşların içine yabancılık ve ihtilaf atmalarına, onları üstadlarından soğutmalarına karşılık, gayet mühim ve kesin öyle bir cevaptır ki, insî şeytanları tamamen susturduğu gibi sahtekâr milliyetçilerin maskelerini yırtarak öylelerinin milletin düşmanı olduklarını ve milliyetini gerçekten sevenlerin kimler olduğunu gösterir.

Beşinci Hileleri: İnsanın en zayıf damarı olan enaniyetini, yani benlik ve gururunu tahrik edip hak ehlini haksızlığa sevk etmelerine ve ittifak içinde olanları ayrılığa düşürmelerine karşılık, kuvvetli ve benlikleri susturacak bir cevap verilmiştir.

Altıncı Hileleri: Tembellik, tenperverlik (rahatına düşkünlük) ve vazifedarlık (memuriyet) damarından istifade ederek Kur'an talebelerinin gayretlerini, sadakatlerini, ihlâslarını zedelemek suretindeki hücumlarına bir cevaptır. Sonunda, bütün cevapların özü olan şu iki ayet ile Kur'an-ı Mucizü'l-Beyan mucizevî bir cevap verir:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللّٰهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ[1784]

وَلَا تَشْتَرُوا بِاٰيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا[1785]

Şu risalenin sonunda iki yaprakta yazıldıktan sonra görülmüş, irade karışmadan, kendi kendine gelen latif ve zarif bir tevafuktur:

Sıkıntılı esaretimin tam dokuzuncu senesinde telif edilen şu risalenin sonunda, Yirmi Dokuzuncu Mektup bahsinde yirmi dokuz nükte bulunması.. ve dokuz kısım olması.. bu risalenin fihristinde dokuz defa "dokuz" lafzı ile o mektuptan bahsedilmesi.. birinci kısmın dokuz nükte olması.. ramazanın, burada işaret edilen ve İkinci Kısım'da zikredilen dokuz hikmetinin bulunması.. burada işaret edilen ve Dördüncü Kısım'da zikredilen "Kur'an" kelimesine dair ayetlerin altmış dokuz etmesi.. Kur'an kelimesinin de bu bahiste yirmi dokuz adede denk gelmesi.. hem Allah lafzının dokuz olması.. ve bu risalenin de yirmi dokuz sayfada tamamlanması yönüyle, dokuzların dokuz defa birbirine tevafuk etmesi çok şirin düşmüştür. Bu risalenin de tevafuk sırrından küçük, fakat parlak bir hissesi olduğunu gösterir. Bu dokuz defa dokuzların sırrının, esaretimin dokuzuncu senesinde görünmesi ise inşallah esaretin dokuzuncu senesinde biteceğine işaret eden bir müjdedir. Esaretimin dokuzuncu senesinde sıkıntıdan dokuz dişim düştü, o münasebetle Isparta'ya izinle gitmem o sene oldu. Hem latif bir tevafuktur; bu sayfada[1786] HAŞİYE dokuz, on dokuz defa gelmiştir. Hem fihristin dördüncü kısmında ve bu ikinci kısmın bazı nüshalarında, aşağıdaki gösterilen tevafuk vardır. Bütün elifler 119, bütün risaleler de 119'dur. Demek elifler de bir nevi fihriste işarettir.

Altıncı Kısım Olan Altıncı Risalenin Zeyli

بِسْــــمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَمَا لَنَا أَلَّا نَتَوَكَّلَ عَلَى اللّٰهِ وَقَدْ هَدٰينَا سُبُلَنَاۜ وَلَنَصْبِرَنَّ عَلٰى مَا اٰذَيْتُمُونَاۜ

وَعَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ[1787]

ayetinin sırrına dayanarak, dünyanın hiçbir usul ve kanununca uygulanmayan, vicdansız insanların bize karşı tecavüzlerine sabır ve Hakk'a tevekkül ile beraber, gelecekteki nefret ve tahkirden sakınmak için ve gelecek asırlar bu asrın simasına ve gayretsiz adamların yüzlerine "Tuh!" dedikleri zaman tükürükleri yüzümüze gelmemesi veya onları silmek için yazılmış bir layihadır.[1788] Avrupa'nın hümanist maskesi altında sağır kulaklarını çınlatmak, bu vicdansız gaddarları bize musallat eden insafsız zalimlerin görmeyen gözlerine sokmak ve bu asırda yüz bin yönden "Yaşasın cehennem!" dedirten mimsiz medeniyete sevdalı olanların başlarına vurmak için yazılmış bir arzuhaldir; dinsizleri ve bid'atçıları susturup aciz bırakacak "Altı Soru"dur.

Yedinci Kısım: Yedi İşaret

بِسْــــمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

فَاٰمِنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ[1789]

يُرِيدُونَ أَنْ يُطْفِؤُا نُورَ اللّٰهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَيَاْبَى اللّٰهُ إِلَّا أَنْ يُتِمَّ نُورَهُ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ[1790]

ayetlerinin bir sırrını, mühim bir hakikatini "Yedi İşaret"le ve yedi mühim soruya yedi kesin, kuvvetli cevapla tefsir eder.

Birincisi: "Yabancılardan hidayete erenler, İslam şearini kendi dillerine tercüme ediyorlar. İslam âleminin onlar karşısında susması ve buna itiraz etmemesi, şer'î izin olduğunu göstermez mi?" diyen bid'atçıların sorusuna kesin ve gayet kuvvetli bir cevaptır.

İkincisi: "Frenklerdeki inkılâpçılar ve felsefeciler Katolik mezhebinde inkılâp yaparak ilerlediklerinden, acaba İslamiyet'te böyle bir dinî inkılâp olamaz mı?" diyen bid'atçıların sorusuna kesin, apaçık ve söyleyecek söz bırakmayan bir cevaptır.

Üçüncüsü: “Avrupa taassubu bıraktıktan sonra ilerlediğinden, biz de taassubu bıraksak daha iyi olmaz mı?” diyen bid’atçıların ve haram zevklere düşkün kimselerin sorusuna, susturucu ve ikna edici, mantıkî bir cevaptır.

Dördüncüsü: “Zaafa uğrayan İslamiyet’i, takviye niyetiyle, kuvvetli olan milliyetle kaynaştırmak ve millî karakteri İslam şeairiyle kuvvetlendirmek bu asırda daha iyi olmaz mı?” diyen hilekâr ehl-i dünyanın bu müthiş sorusuna gayet sağlam bir cevaptır.

Beşincisi: “Toplum hayatının bu kadar bozulduğu, dinî hissiyatın zayıfladığı, şahsî dehaların ve hareketlerin cemaatin şahs-ı manevîsinin icraatına mağlup düştüğü bir zamanda, sahih rivayetlerde denildiği gibi, Mehdî nasıl dünyayı birkaç sene içinde ıslah edecek? Halbuki bütün işleri harika olsa ve birkaç nebinin mucizelerine de sahip bulunsa, yine ıslah pek zor görünüyor.” diye tenkit edenlerin sorusuna gayet kuvvetli bir cevaptır.

Altıncısı: Ahirzamanda Hazreti Mehdî’nin süfyan komitesine üstün gelmesine, Hazreti İsa’nın *(aleyhisselam)* deccal komitesini dağıtmasına ve İslam şeriatına uymasına dairdir.

Yedincisi: “Müslüman fikir adamları, Avrupa’nın düsturlarını ve fennin kanunlarını bir derece kabul ederek onlara karşı kendi usulleriyle İslamiyet’i müdafaa ettikleri halde –sen de eskiden böyle yapıyordun– şimdi neden bütün bütün başka bir çığır açıp felsefeyi kökünden vuruyorsun? Ve müspet ilimler dedikleri usullerinin, Kur’an’ın düsturlarına nazaran pek sığ kaldığını gösteriyorsun?” diye çokları tarafından sorulan soruya gayet hak ve hakikatli bir cevaptır.

Sekizinci Kısım Olan
Rumuzât-ı Semâniye (Sekiz İşaret)

“Sekiz Remiz”dir, yani sekiz küçük risaledir. Şu remizlerin esası, cifr ilminin mühim bir düsturu, gizli ilimlerin ve Kur’an’ın gayba dair bir kısım sırlarının mühim bir anahtarı olan tevafuktur. İleride başka bir kitapta neşredileceğinden buraya alınmadı.

Dokuzuncu Kısım Olan Dokuzuncu Risale

Velâyet yolları hakkında Dokuz Telvih'tir, "Telvihat-ı Tis'a" adıyla bilinen bir risaledir.

Birinci Telvih: Tarikatın sırrının Mirac-ı Ahmediye'nin *(aleyhissalâtü vesselam)* himayesi altında, kalb ayağıyla ruhanî bir seyr u sülûk neticesinde, zevke, hâle ve bir derece şuhûda ait iman ve Kur'an hakikatlerine mazhariyet olduğunu beyan eder. İnsanın engin mahiyetinde aklın nasıl ki hadsiz fenne kabiliyeti vardır ve onları bilmesi yönüyle mahiyeti inkişaf etmiş, akıl o suretle işlettirilmiştir; kalb de onun gibi bu âlemin bir manevî haritası ve çok kemâlâtın bir çekirdeği hükmünde olduğundan, tarikatın onu işletmek ve kemâlâtına sevk etmek olduğunu ispatlar.

İkinci Telvih: Kalbin işlemesinin zikir ve tefekkürle olduğunu ve bunun güzelliklerinden dünya hayatının saadet kaynağına dair küçük bir faydasını bildirir.

Üçüncü Telvih: Velâyetin bir peygamberlik delili, tarikatın bir şeriat delili olduğunu.. onun kıymetini takdir etmeyenin ne kadar zarara düştüğünü anlatır.

Dördüncü Telvih: Velâyet yolunun çok kolay olmakla beraber çok zor.. çok kısa olmakla beraber çok uzun.. çok kıymetli olmakla beraber çok tehlikeli.. çok geniş olmakla beraber çok dar olduğunu.. onda âfâkî (dış âleme ait) ve enfüsî (iç âleme ait) iki yoldan gidildiğini beyan eder.

Beşinci Telvih: Vahdet-i vücûd ve vahdet-i şuhûdun mahiyetini anlatarak ehl-i sahvın (ilahî hakikatlere uyanıkken vâkıf olanların) ve peygamber varislerinin yüksek meşrebinin üstünlüğünü ispatlar.

Altıncı Telvih: Velâyet yolları içinde en güzel ve dosdoğru olanın, sünnet-i seniyyeye uymak olduğunu.. velâyetin esaslarının en mühiminin ihlâs.. ve en keskin kuvvetin muhabbet olduğunu beyan eder. Bu dünya hizmet yurdu olup ücret ve mükâfat yurdu olmadığından; tarikatın lezzet, zevk ve kerametlerini kasten talep etmemek gerektiğini bildirir.

Yedinci Telvih: Tarikat ve hakikatin, şeriatın hizmetkârlarından olduğunu.. onların en yüksek mertebelerinin şeriatın kısımları olduğunu.. tarikat ve hakikatin vesilelikten çıkmaması ve daima şeriata uyması gerektiğini söyleyip "Sünnet-i seniyye ve şeriat hükümleri dışında evliya bulunabilir mi?" sorusuna merak uyandıran bir cevap verir.

Sekizinci Telvih: Tarikatın sekiz mühim tehlikesini beyan eder.

Dokuzuncu Telvih: Tarikatın pek çok neticesinden gayet şirin ve güzel dokuz tanesini bildirir.

Bu risale ehl-i tarîk olanlar ve olmayanlar için büyük bir iksir ve faydalı bir ilaçtır.

ZEYL

En kısa, selim ve en istikametli bir yolun esasını "Dört Hatve" ile anlatır. Nefsin tezkiyesinin ve ruhun kemâle ermesinin kaynağı olan dört mühim ders verir.

OTUZUNCU MEKTUP

Matbu Arapça *İşârâtü'l-İ'câz* tefsiridir.

OTUZ BİRİNCİ MEKTUP

Otuz Bir Lem'adır.

OTUZ İKİNCİ MEKTUP

Kendi kendine manzum tarzını alan, matbu *Lemaât* risalesidir. Aynı zamanda *Otuz İkinci Lem'a* olup *Sözler*'in sonunda neşredilmiştir.

OTUZ ÜÇÜNCÜ MEKTUP

Cenâb-ı Hakk'ın marifetine pencereler açan *Otuz Üç Pencereli* risaledir. Bir yönden *Otuz Üçüncü Söz* olduğundan *Sözler*'de neşredilmiş, buraya alınmamıştır.

Gayba Dair İşaretler Hakkında Bir Takriz

HAKİKAT ÇEKİRDEKLERİ

On iki sene önce yazılmış ve Sikke-i Tasdîk-i Gaybî Mecmûası'nda yer almış mühim bir mektuptan bir parçadır

Medine-i Münevvere'de bulunan mühim bir âliminRisale-i Nur hakkında yazdığı bir manzume

---

1710 "Hanginizin daha güzel iş ortaya koyacağını denemek için ölümü ve hayatı yaratan O'dur." (Mülk sûresi, 67/2)
1711 "Benim mükâfatım ancak Allah'a aittir." (Yûnus sûresi, 10/72; Hûd sûresi, 11/29, 51; …)
1712 "Sizden bir ücret istemeyen, hiç menfaat beklemeyen, dosdoğru yolda yürüyen bu kimselere uyun." (Yâsîn sûresi, 36/21)
1713 "Hayır, hayır! Yemin ederim gündüzün sinip gizlenen yıldızlara, dolaşıp dolaşıp yuvalarına, yörüngelerine giren gezegenlere." (Tekvir sûresi, 81/15-16)
1714 "Ay için de birtakım safhalar, duraklar tayin ettik, dolaşa dolaşa nihayet eski hurma salkımının çöpü gibi kuru, sarı, kavisli bir hale gelir." (Yâsîn sûresi, 36/39)
1715 "Yeryüzünü size hizmete hazır, uysal bir binek gibi kılan da O'dur. Haydi öyleyse siz de onun omuzları üstünde rahatça dolaşın." (Mülk sûresi, 67/15)
1716 "Kime hikmet nasip edilmişse, doğrusu büyük bir hayra mazhar olmuştur." (Bakara sûresi, 2/269)
1717 "Hiç üzerlerindeki göğe bakmazlar mı? Bakıp da Bizim onu nasıl sağlamca bina edip süslediğimizi, onda en ufak bir çatlak, dengesizlik olmadığını düşünmezler mi?" (Kaf sûresi, 50/6)
1718 "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran sûresi, 3/173)
1719 "(Ey Resûlüm! Sen böyle onların üzerine titrerken) onlar hâlâ senden ve yolundan yüz çevirecek olurlarsa de ki: Bana (yardımcı ve destekçi olarak) Allah yeter. O'ndan başka ilah yoktur." (Tevbe sûresi, 9/129)
1720 "Muhammed içinizden hiçbir erkeğin babası değildir; o, Allah'ın elçisi ve peygamberlerin sonuncusudur." (Ahzâb sûresi, 33/40)
1721 "Neticede Zeyd eşini boşayıp onunla ilişkisini kestikten sonra Biz onu sana nikâhladık ki, bundan böyle evlatlıkları, eşleriyle ilişkilerini kestikleri, onları boşadıkları zaman, o kadınlarla evlenmek hususunda müminlere bir güçlük olmasın." (Ahzâb sûresi, 33/37)
1722 "En iyi koruyan Allah'tır ve O, merhametlilerin en merhametlisidir." (Yûsuf sûresi, 12/64)
1723 Hakkı olmadığı halde ve kabiliyetsizliğine rağmen insanın nimetlere erişmesi.
1724 "O (gaybı bilen) öyle bir zattır ki, O'nun ilminden göklerde ve yerde zerre miktarı bir şey bile kaçamaz. Zerreden daha küçük ve daha büyük hiçbir şey yoktur ki her şeyi açıklayan Kitap'ta (Levh-i Mahfûz'da) bulunmasın." (Sebe sûresi, 34/3)
1725 "Velhasıl her bir şeyi apaçık bir Kitap'ta sayıp döken Biziz." (Yâsîn sûresi, 36/12)
1726 "Şeytanın hilesi cidden zayıftır." (Nisâ sûresi, 4/76)
1727 "Erkek, kadının hissesinin iki mislini alır." (Nisâ sûresi, 4/176)
1728 "Annenin hissesi altıda birdir." (Nisâ sûresi, 4/11)
1729 Bkz. Buhârî, enbiyâ 49; Müslim, îmân 155, fiten 34.
1730 Bkz. Buhârî, enbiyâ 49; Müslim, îmân 244-246; Ebû Dâvûd, melâhim 13; Tirmizî, fiten 62.
1731 Bkz. Müslim, îmân 234; Tirmizî, fiten 35; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 3/107, 201, 268.
1732 "O'nun Vechi (Zâtı ve rızası) dışında her şey yok olup gitmeye mahkûmdur." (Kasas sûresi, 28/88)
1733 "Onlar öyle kimselerdir ki, halk kendilerine, 'Düşmanlarınız olan insanlar size karşı ordu

hazırladılar, aman onlardan kendinizi koruyun!' dediklerinde, bu tehdit onların imanlarını artırmış ve 'Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!' demişlerdir." (Âl-i İmran sûresi, 3/173)
1734 "Ebedîliğe ermiş çocuklar." (Vâkıa sûresi, 56/17; Dehr sûresi, 76/19)
1735 HAŞİYE Asıl nüshasına göre.
1736 HAŞİYE Asıl nüshasına göre.
1737 "Yâ sîn, Hikmetli Kur'an'a andolsun: Sen elbette gönderilmiş (peygamber)lerdensin." (Yâsîn sûresi, 36/1-3)
1738 "O halde şu gerçeği hiç unutma: Allah'tan başka ilah yoktur." (Muhammed sûresi, 47/19)
1739 "Allah'tan başka ilah yoktur. O birdir. Ortağı yoktur. Mülk tamamen O'nundur. Ezelden ebede her türlü hamd ve övgü, şükür ve minnet O'na mahsustur ve O'na lâyıktır. Hayatı veren de, alan da O'dur. O, ezelî ve ebedî hayat sahibidir. Bütün iyilikler O'na aittir; O, yapılan her hayrı kaydeder ve karşılığını verir. O'nun her şeye gücü yeter ve hiçbir şey O'na ağır gelmez. Dönüş yalnız O'nadır." (Bkz. Tirmizî, deavât 36; Nesâî, menâsik 163; İbni Mâce, ticârât 40, menâsik 84)
1740 Cisimleri altına dönüştüren iksir
1741 "Şehadet ederim ki, Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) Allah'ın resûlüdür." (Müslim, salât 60; Tirmizî, salât 216; Ebû Dâvûd, salât 178; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 1/292)
1742 "Şehadet ederim ki, Allah'tan başka ilah yoktur." (Müslim, salât 60; Tirmizî, salât 216; Ebû Dâvûd, salât 178; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 1/292)
1743 "Sizin hepinizi yaratmak da, ölümünüzün ardından (ahirette) hepinizi diriltmek de (O'nun için) ancak bir kişiyi yaratmak ve diriltmek gibidir." (Lokman sûresi, 31/28)
1744 "Biliniz ki, kalbler ancak Allah'ın zikriyle huzura erer." (Ra'd sûresi, 13/28)
1745 "İşte şimdi Allah bir temsil daha getiriyor: İki adam var; bunlardan birincisi, birbirine rakip, birbiriyle hep çekişen ortakların emrinde, diğeri ise sadece bir kişinin emrinde çalışıyor. Bu ikisinin durumu hiç bir olur mu? Bütün hamd Allah'adır. Fakat çokları bu gerçeği bilmez." (Zümer sûresi, 39/29)
1746 "Rabbin şöyle buyurdu: Allah'tan başkasına ibadet etmeyin. Anneye ve babaya güzel muamele edin. Şayet onlardan her ikisi veya biri yaşlanmış olarak senin yanında bulunursa sakın onlara hizmetten yüksünme, 'öff!' bile deme, onları azarlama, onlara tatlı ve gönül alıcı sözler söyle. Şefkatle, tevazuyla onlara kol kanat ger ve şöyle dua et: Ey Rabbim, onlar küçüklüğümde nasıl beni ihtimamla yetiştirdilerse, buna mükâfat olarak sen de onlara merhamet buyur!" (İsrâ sûresi, 17/23-25)
1747 "Müminler sadece kardeştir. O halde ihtilâfa düşen kardeşlerinizin arasını düzeltin." (Hucurât sûresi, 49/10)
1748 "Sen kötülüğü en güzel tarzda uzaklaştırmaya bak. Bir de bakarsın ki seninle arasında düşmanlık olan kişi candan, sıcak bir dost oluvermiş!" (Fussilet sûresi, 41/34)
1749 "O takva sahipleri ki, kızdıklarında öfkelerini yutar, insanların kusurlarını affederler. Allah da böyle iyi davrananları sever." (Âl-i İmran sûresi, 3/134)
1750 "Bütün mahlûkların rızıklarını veren, kâmil kuvvet ve tam iktidar sahibi Allah Teâlâ'dır." (Zâriyât sûresi, 51/58)
1751 "Nice canlı mahlûk var ki rızıklarını kendileri taşıyamazlar. Ama size de onların hepsine de rızık veren Allah'tır." (Ankebût sûresi, 29/60)
1752 "Hiç sizden biriniz ölmüş kardeşinin cesedini dişlemekten hoşlanır mı? Bakın bundan hemen tiksindiniz!" (Hucurât sûresi, 49/12)
1753 Düşmanıma gıybetle ceza vermekten nefsimi yüksek tutuyor ve buna tenezzül etmiyorum. Çünkü gıybet zayıf, zelil ve aşağı kimselerin silahıdır. Bkz. Nâsıf el-Yâzicî, Şerhu Dîvân el-Mütenebbî 1/429.
1754 "Sana tam itaat içinde bir kul olarak canımı al, beni hayırlı ve dürüst insanlar arasına dâhil

eyle!" (Yûsuf sûresi, 12/101)
1755 HAŞİYE Bu mektubun meseleleri bir derece hissedilmek istendiğinden, fihristin kısalığı muhafaza edilmedi, uzun oldu.
1756 "Dünya, ahiretin tarlasıdır." mânâsındaki hadis için bkz. el-Gazâlî, İhyâu ulûmi'd-dîn 4/19; es-Sehâvî, el-Makâsıdü'l-hasene s.497; Aliyyülkârî, el-Esrâru'l-merfûa s. 205.
1757 "(Resûlüm!) De ki: (Kulluğunuz ve) duanız olmazsa, Rabbim size ne diye değer versin?" (Furkan sûresi, 25/77)
1758 "Bütün hamdler, övgüler âlemlerin Rabbi Allah'adır." (Fâtiha sûresi, 1/2)
1759 "Eğer şeytandan gelen bir vesvese seni dürterse hemen Allah'a sığın! Çünkü O, her şeyi işitir, her şeyi mükemmel şekilde bilir." (A'râf sûresi, 7/200; Fussilet sûresi, 41/36)
1760 "Kâf. Şanlı şerefli Kur'an hakkı için." (Kaf sûresi, 50/1)
1761 Hucurât sûresi, 49/13
1762 "Âlemlerin Rabbi" (A'râf sûresi, 7/54; Şuarâ sûresi, 26/23; Kasas sûresi, 28/30; Mü'min sûresi, 40/64; Fussilet sûresi, 41/9; Tekvir sûresi, 81/29; Hâkka sûresi, 69/4)
1763 "Gerçekten Biz, Âdem evlatlarını şerefli kıldık" (İsrâ sûresi, 17/70)
1764 "İnsan (bu emanetin hakkını gözetmediğinden) cidden çok zalim, çok cahildir." (Ahzâb sûresi, 33/72)
1765 "Hayır ve fazilet kaynağı 'Lâ ilahe illallah' cümlesi ile imanınızı yenileyiniz." (el-Hakîm et-Tirmizî, Nevâdiru'l-usûl 2/204. Ayrıca benzer mânâdaki hadisler için bkz. Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 2/359; Abd İbni Humeyd, el-Müsned 1/417)
1766 "Allah'tan başka ilah yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)
1767 "Muhammed, Allah'ın resûlüdür." (Fetih sûresi, 48/29)
1768 "Hâlâ şükretmez mi onlar? Hâlâ şükretmezler mi?" (Yâsîn sûresi, 36/35, 73)
1769 "O halde Rabbinizin nimetlerinden hangi birini inkâr edebilirsiniz?" (Rahman sûresi, 55/13, 16, 18; …)
1770 "De ki: Allah'ın lütfuyla, rahmetiyle, evet sadece bununla ferahlanın. Çünkü bu, onların dünya malı olarak topladıkları bütün şeylerden daha hayırlıdır." (Yûnus sûresi, 10/58)
1771 HAŞİYE Asıl nüshasına göre.
1772 İstenilen, maksat olan şey.
1773 "Rahman ve Rahîm Allah'ın adıyla. Bütün hamdler, övgüler âlemlerin Rabbi Allah'adır. O Rahman'dır, Rahîm'dir. Din gününün, hesap gününün tek hâkimidir. (Haydi öyleyse deyiniz): Yalnız Sana ibadet eder, yalnız Senden medet umarız. Bizi doğru yola, Sana doğru varan yola ilet. Nimet ve lütfuna mazhar ettiklerinin yoluna ilet. Gazaba uğrayanların ve sapkınlarınkine değil." (Fâtiha sûresi, 1/1-7)
1774 "Bu muazzam kitabı sana indiren O'dur. Onun ayetlerinin bir kısmı muhkem olup bunlar Kitab'ın esasıdır. Ayetlerin bir kısmı ise müteşabihtir. Kalblerinde eğrilik olanlar sırf fitne çıkarmak, insanları saptırmak ve kendi arzularına göre yorumlamak için müteşabih kısmına tutunup onlarla uğraşır dururlar. Halbuki onların hakikatini, gerçek yorumunu Allah'tan başkası bilemez. İlimde ileri gidenler, 'Biz ona olduğu gibi inandık. Hepsi de Rabbimizin katından gelmiştir' derler. Bunları ancak tam akıl sahipleri düşünüp anlar." (Âl-i İmran sûresi, 3/7)
1775 "Yemin olsun İncir'e ve Zeytin'e." (Tîn sûresi, 95/1)
1776 "Güneş ve onun aydınlığı hakkı için." (Şems sûresi, 91/1)
1777 "Bütün hamdler, övgüler Allah'adır." (Fâtiha sûresi, 1/2; En'âm sûresi, 6/1; A'râf sûresi, 7/43; Yûnus sûresi, 10/10; İbrahim sûresi, 14/39; Nahl sûresi, 16/75; …)
1778 "(Haydi öyleyse deyiniz): Yalnız Sana ibadet eder, yalnız Senden medet umarız." (Fâtiha sûresi, 1/5)
1779 "Bizi doğru yola, Sana doğru varan yola ilet. Nimet ve lütfuna mazhar ettiklerinin yoluna ilet!" (Fâtiha sûresi, 1/6-7)

1780 "O ramazan ayı ki, insanlığa bir rehber olan, onları doğru yola götüren ve hakkı bâtıldan ayıran en açık ve parlak delilleri ihtiva eden Kur'an o ayda indirildi." (Bakara sûresi, 2/185)
1781 HAŞİYE Bu risalenin, o iki mukaddes kelimenin i'caza dair tevafuklarından bahsetmesinin hakikatin ta kendisi olduğuna delil, dördüncü risalede o iki kelimenin hep tevafuk etmesidir. Her bir ayet ayrı ve satır başında yazıldığından, o iki mukaddes kelime tevafuk etmiştir.
1782 "Allah göklerin ve yerin nurudur. O'nun nurunun misali, tıpkı içinde lamba bulunan bir kandillik gibidir. Lamba bir sırça (cam) içinde, o sırça da sanki parlayan incimsi bir yıldız! Bu lamba, doğuya veya batıya ait olmayan kutlu, pek bereketli bir zeytin ağacından tutuşturulur. Bu öyle bereketli bir ağaç ki, neredeyse ateş değmeden de yağ ışık verir. Işığı pırıl pırıldır. Allah dilediği kimseyi nuruna iletir." (Nûr sûresi, 24/35)
1783 "Bir de sakın zulmedenlere meyletmeyin, sempati duymayın. Yoksa size ateş dokunur." (Hûd sûresi, 11/113)
1784 "Ey iman edenler! Sabredin, sabır yarışında düşmanlarınızı geçin. Cihad için daima hazırlıklı ve uyanık bulunun. Ve Allah'a karşı gelmekten sakının ki felah bulup başarıya eresiniz." (Âl-i İmran sûresi, 3/200)
1785 "Ayetlerimi az bir fiyata, yani dünya menfaati karşılığında satmayın." (Bakara sûresi, 2/41)
1786 HAŞİYE Asıl nüshasına göre.
1787 "Biz neden Allah'a tevekkül etmeyelim ki, gireceğimiz yolları bize O gösterdi. Bize verdiğiniz her türlü eza ve sıkıntıya sabredeceğiz. Tevekkül edenler yalnız Allah'a dayanıp güvenmelidirler." (İbrahim sûresi, 14/12)
1788 Layiha: Düşünülen bir şeyin yazıya dökülmesi, tasarı.
1789 "…Öyleyse siz de Allah'a ve O'nun bütün kelimelerine iman eden o ümmî nebiye, o resûle inanın. Ona tâbi olun ki doğru yolu bulasınız." (A'râf sûresi, 7/158)
1790 "Onlar Allah'ın nurunu ağızlarıyla üfleyip söndürmek isterler. Allah ise nurunu tam parlatmaktan başka bir şeye razı olmaz. Kâfirler isterse hoşlanmasınlar." (Tevbe sûresi, 9/32)